

Juhász
Gyula
Összes
Művei

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

1. KÖTET

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTI

PÉTER LÁSZLÓ

1. KÖTET



AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1963

JUHÁSZ GYULA ÖSSZES MŰVEI

VERSEK

I.

1898—1911



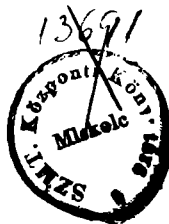
AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1963

A SZEGEDI JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
MACYAR IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETE



Sajtó alá rendezte
ILIA MIHÁLY
PÉTER LÁSZLÓ

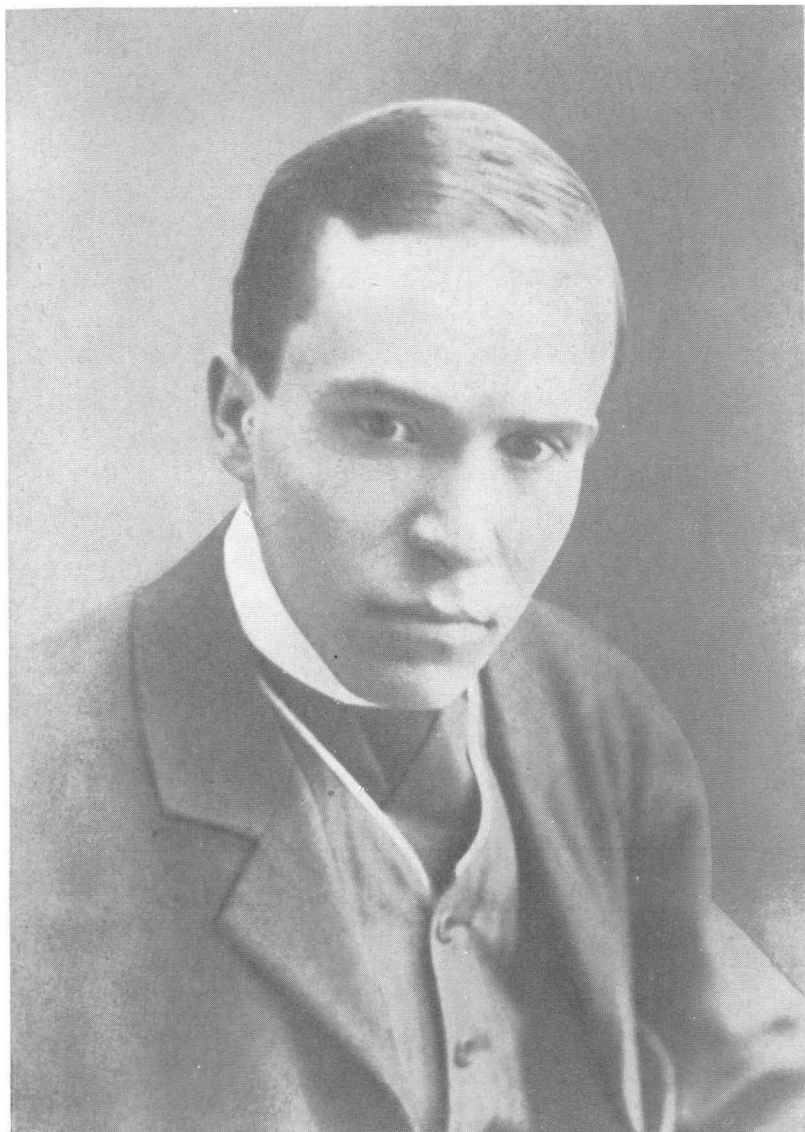
Lektorok
GARAMVÖLGYI JÓZSEF
SZABOLCSI MIKLÓS



© Akadémiai Kiadó, Budapest 1963

AK. 42 K 6366

Printed in Hungary



Juhász Gyula
(1907)

1898

1.
REZIGNÁCIÓ

Miért reméljek? Hogy csalódás
És szenvedések tengerén
Keresztültörve, sír homályán,
A rögben megnyugodjak én?

5 Hogy összetörve, megalázva
A sír boritson engemet;
S az élet gyászos kínja végén
Síromban leljek — *kezdetet!*

10 Mert kezdet ám a sír homálya
A nyugalomnak kezdete,
Ott alszik, nyugszik minden ember
S elzúg az idők tengere.

15 De a sír mélye változatlan
Idő, enyészet nincsen ott,
Tuléli az idők folyását
Örökre, mindenik halott!

20 — S a sírnek férgé összerágja
A vágyainkat odalenn,
Mily boldogság is ott pihenni
— Nem kell *remélni* — sohasem!

2.)

VIGASZTALÁS

Dalolj! Szived bár bú zaklassa,
Bár bánat tépje kebledet,
Dalolj! Vigasztalj énekeddel,
Költőnek szült zord végzeted!

5 A szenvedés lesz földi pályád,
Keserves, néma szenvedés,
Te tórd e sorsot, bár zokogva;
Dalodban légyen enyhülés!

10 Ha elfelednek, kikacagnak,
Ne sirj, ne átkozd végzeted,
A sirnak mélye eltakar majd,
Ott nem bántnak az emberek,

15 S — *talán*, jövőendő szebb időkben,
Midőn nagy eszméd szárnyra kél,
Megemlékeznek *rólad* is majd,
Ki annyit túrtél, szenvedél!

3.

ELEGIA

Elhervadott virág, Isten veled,
Nem látja arcod' a szép kikelet,
Ellankadott annak rózsája már.
Oh! Letarolt a kegytelen halál!

5 Az őszi szél susog porod felett,
Pacsirta nem dall néked éneket;
Tavasz derűje, éjszak zord fagya
Elmulnak, és mi nem látunk — soha!

10 Szemed nem könnyez többé sohasem,
Már fenn honolsz az Ég felhőiben;
Mosolyg az ég, utolsó mosolyog,
Talán ez a te végső mosolyod!

4.

A „NAZARÉNUS”

A nazarénus nem ment katonának,
Megtiltja ezt az Ur parancsolatja,
Ő olvas a nagy, ósdi bibliából
És vétkeit bűnbánattal siratja.

5 Mert hisz' szegény, ő bűnös földi ember
Nagy vétke van, súlyos és veszedelmes,
Ember szemébe nézni is alig mer.

10 Elérkezett az aratás idője,
Korán hajnalban dolgozott a népség,
A gabonát hosszú keresztbe rakta
És keveselte egyre, egyre bérét.

15 „Kevés a bér, a munka oly keserves”
Rimázkodának ők, majd dühbe jöve
Reárohantak a földbirtokosra,
A ház fölgyújtva, az ajtó betörve.

Egy ember ront be a földbirtokoshoz
Izmos kezében gyilkoló szekerce
A bosszuszomj ég gyilkoló kezében
Ugy ront be ő, bosszút, átkot lehelve.

20 A birtokost, a remegő agastyánt
Szekercéjével adázul lecsapja,
Aztán rohanva száguld a vetésbe',
Lecsillapul, eltűnik bős haragja.

A nazarénus, ő az Ur szolgája,
 Ki fegyvert nem fog a hon védelmére,
 De ha a szenvedélye elragadja
 Baltát emel egy agastyán fejére.

5.

N É P D A L O K

I.

Karikás a szegénylegény ostora
 Ne bujkálj te kis leány a bokorba,
 Mert ha elbújsz, nem talállak sohasem,
 Azt hiszem, hogy nem is szeretsz, kedvesem.

II.

Piros pántlikás a kocsisom
 Ur vagyok én, úr vagyok én, gondolom!
 A faluban legnagyobb úr én vagyok
 Süvegelnek kis leányok és nagyok,
 Én meg őket jobbról balról csókolom
 Úr vagyok én a faluban, úgy bizon!

10

III.

Szomorúan integet a nyárfa
 Sír a kis lány nehéz bánatába',
 Most temetik a falu bojtárját
 Nem találni hét határba' párját!

15

Kong a harang, szomoruan, lassan
 Sír a kis lány egyre hangosabban,
 Hogy ne sirna, hisz a szeretője,
 Aki mostan aluszik a földbe'. —

6.

A B O L Y G Ó H O L L A N D I

Zuhog a zápor, tombol a vihar
 Kitört a bős, kavargó zivatar
 Hullám tolul hullámra föl
 Minden rengése öldököl.

„Haha, nézzétek a kemény vihar
 Három legényt im' bőszen eltakar
 Megjöttél vén halál!
 Jajongva bűg a dunnalud is
 Nyugalmat nem talál.”

10 „Száz éve járom a tengereket
 Sebaj ha sorsom végre eltemet!
 Igyunk legénység, dalra föl
 A villám ah, mint tündököl!”

15 Az ég viharja ércesen zeneg
 Fölkorbácsolva tengervészeket!
 A gyöngé gálya elmerül
 Sötét bordája összedül,
 A holland nem remeg!
 20 Áll a hullámtetőn kacagva
 És dala fölzeneg!

7.

A H I T

Midőn az összetört remény
 Végső szilánkja
 Elvész, s az élet tengerén
 Zúg vészek árja,

5 Midőn a gyászos küzdelem
 Megtörte élted
 És szétrombolva hamvad el
 Végső reményed;

Éljen szivedben szent hited
 Forró szerelme!
 S te élsz, és nem fog bántani
 Az élet gyötredelme!

8.

MAGYAR EPIGRAMMOK

I.

A fűzfapoéta

Sipol, egyre dudál a fűzfapoéta
 Verse csupa „virág” és csupa „bokréta”;
 — Ilyen a külseje, a szavak virága,
 De benne értelmet ördög sem találna!

II.

A „polyhistor”

Sok mindent tud Áron, bő a tudománya,
 Összegyűjtött minden bölcszet egy rakásra,
 De ha kérdeznéd őt ebből avagy másból,
 Kiszaladna szegény az egész világból.

III.

Az ostoba

Mindenütt előljár, mindenütt lármázik,
 Olcsó kacagásra, hitvány tapsra vágyik,
 — Kacagnak is néki, szellemességének,
 De talán még inkább ostoba eszének.

IV.

A tudatlan kritikus

Pápaszeme vagyon, de rettentő, néki,
 Írók tudományát méter számra méri,
 Szereti legezni ön tudatlanságát,
 — Meg is adja szegény mindennap az árát.

Népszerűség

Írjál egy szociális könyvet nagy hangon kiabálva,
— És nevedet zengi, zúgva ezernyi tömeg! —

9.

MODERN „DIVINA COMMEDIA”

Prolog

Már ötszáz éve is meglehet annak,
Hogy nagy Dante a földi pályasík
Végére járva, írt egy költeményt.
Csodálatos szép volt az, és remek,
5 Minőt csak Isten súg az emberének
Az ihlet-óra legszebb perciben.
— És én, a gyöngye földi lény, kihez
Dante egy hosszú, rémes óriás,
Folytatni kezdém szép művét neki.
10 Én is bejártam mélységét a nagy,
Borzasztó ürnek s olvasám a nagy szót:
— „*Ki itt belépsz, hagyj fel minden reményel!*”

I.

Rémitő éjbe jutva állapotam
Egy sziklacsúcson. Éjsötét, s rideg
15 Világtalan üregbe' volt e test,
Reménytelen lények között. Ahol
Csak kárhozat van, s gyászos szenvedés.
Már elhagyám a Charon csolnakát,
— Már megláttam a légben röpkedőket,
20 Kik sírva mennek, sírva jönnek egyre,
Reményt, vigaszt, többé nem esdekelve.
Egy ürbe értem, kénes szag terjengett
Fölötte a nagy, óriás üregnek.
Ott egy ember volt, térdig az iszapban,
Amely sistergett, mint Aetnai láva,
Tüzet, hamut, zsarátnokot okádva.
A bűnhődő ordított én felém!

30 És én szegényt menten kikérdezém.
„Szülőföldem” — így kezdé ő zokogva,
„A büszke Brescia. Nagy tornyai,
Szép templomi az égbe nyulva állnak.
De én e helyhez méltó nem valék.
E kéz — s e szóval a kezét mutatta,
35 Vérben járt folyton, drága honfivérben.
Egy nemzetet öltem meg én kegyetlen,
S hogy meghalék, jutottam ez üregbe.
Nevem, ha tudni akarod megmondom,
Rettenetes egy név: Haynau!”

Én meghátráltam, fázva és remegve.

II.

40 Elérkezék egy hosszú sziklatömbhöz,
Ott hosszú, nehéz hengerkő alatt
Feküdt egy ember, összetörve már.
Kínos jaja úgy sérté fülemet,
És szenvedése úgy fájt énekem.
45 Egy ördög szökkent most elém az úrból
Bozontos feje vígyorgásra állt!

„Mit keresel”, énhozzám így kiált!
„Vigyázz sátán, mert megjáród, de rútul”,
50 Szóltam neki, mire elhallgatott,
„Felelj, kit nyom e kő oly rettentően.”

„Napoleonnak hívták” — így felelt.
„Míg földön élt, császár volt egykoron.”

„Tudom sátán, sok vért hiába engedt
Ő elfolyasztni, most megbünhőde.”

55 Így szóltam én, s az ördög vígyorogva
Lángzó nyelvét nyujtotta ki felém.

III.

Egy rettentően nagy, magos hegyormon,
Három alak volt, kígyókkal tekerve.

Mindhárma busan jajongott, szegény,
60 S a kígyók serge marta őket egyre.
Hárman valának, mondom, s mind a három
Mogorva zord és vérszomjas alak,
Hatalmasok, mint a Gaurisankar,
Erősek mint a tigris, vagy az arszlán.
— De amidőn a kígyók bőszi seregje
65 Megcsipte őket nagy kegyetlenül,
Felordítának, mint a tigrisek.

„Kik vagytok” így szólítám én meg őket,
„Feleljetek. Miért e zordon végzet
70 Sulyos csapása — mért van rajtatok?
„Együtt éltünk, így szóla mind a három,
— Együtt öltünk, együtt fosztogatánk.
— A sors szeszélye együvé hozott
— A rettenetnek helyére is minket!
— Danton, Marat s Röbspir a mi nevünk,
75 — Hárman három bőszi tigris kiteszünk!”

Igy szóltak ők, s én könnyel a szemembe’
Bámulva néztem őket szemtől szembe.

IV.

„Tovább tovább —” és én elindulék
80 Sétálva a rettentő bús helyen,
Ahol nincsen, ahol nem lesz remény,
Ahol örökre kell szenvednie
Kinek ide jutott szörnyü helye.
Itt nincs remény, itt nincsen ébredés!
Egy völgybe értem. Szép, zöld völgy vala,
85 Csodálkozám, hogy a pokol ilyen
Derült helyet foglalhat önmagába.
Két embert láttam, verekedtenek,
Az egyiknek egy balta volt kezében,
A másik pedig árva, védtelen.
90 A baltás kettészelte a védtelent,
És hogy az meghalt, rajta kacagott.
„Hogyan jutál kérdeztem, a pokolra?”

„Mit orditsz itten? így felelt a gaz,
A földön vagy most, és nem a pokolban.”

95 Akkor vevém csak észre, én szegény,
Hogy már nem a pokol sötét üregje
Fogad be engem, hanem a nagy Isten
Dicső egének fénylő kék azurja.
De — hajh — a földön is sok a gonoszság,
100 De — hajh — e földön is van sok pokol,
Sok kárhozat, sok vétek, bűn, silányság.
De a remény, e szent érzet, amely
Bűnöst, büntelent, midőn világra jő
Már biztatólag így rebeg felé:
105 „Ki most belépsz az élet szép honába,
Reményt táplálj, csak folyton a remény
Legyen benned, és boldogulni fogsz!

*

Nagy Dante, drága szellemed segített
E gyöngye müben, melyet végezék.
110 S ha tán gyönyört okoz valakinek,
A te emléked gyönyörje leend csak!

10.

EPIGRAMM

Légy ezután is erős, törj a magasba előre,
Fenn van a győzödelem és olajág a dicsőnek.
Szent haza és becsület, vésve szivedbe legyen majd,
Hogyha a hon jogai hívnak a harcba csatázni!

1899



11.

MERENGÉS

Állok a vízparton, bolyongó lelkeimmel
Csillagokba szállok, messze föld felett,
Repülök a lélek szárnyain lebegve
S letekintve látom a túnt éveket.

5 Gyermekéveimnek elhunyo világa
Rám mosolyg szeliden, mint bús holdsugár,
Elhullt napjaimnak legszebbik virága
S rám a messze éjben sírok árnya vár!

10 Állok a vízparton. Gyermekségem éve
Bágyadó világgal gyorsan ellebeg —
És fölöttem szépen elfödik a holdat
Hamuszínú, szürke őszi fellegek. —

12.

MULANDÓSÁG

Hiába mondod, hogy szép a tavasz,
Az ős szokkalt szebb nekem:
Midőn a dér megüli a mezőt
5 S elhervaszt mindent a bús réteken;
Midőn a dér megüli a mezőt
És zord enyészet leng a tércken.

Hiába mondod, hogy szép a tavasz,
Midőn kifeslik a nyíló virág.
10 Az ős, az elmuló nyár szebb nekem,
Oh szebb nekem az őszi sárgaság.

Midőn a dér megüli a mezőket
S a réten őszi rózsák termenek
— Midőn harasztok zörgő hahotája
Arcunkba vágja az — enyészetet!

13.

OVIDIUS

Észak jegében, tél fagyában
A szerelem víg dalnoka,
Kinek egykor a szebb világban
Caesar és koldús tapsola:
5 Észak jegében, tél fagyában.

De izzó lelke forró lángját
Nem oltá el se fagy, se tél,
A gaeták ködös, bús honában
Még mindig szeret és remél:
10 Észak jegében, tél fagyában.

1900

14.

R Ó Z S Á K K Ö Z Ö T T

Nyíló rózsák között járok.
Csupa tavasz, csupa illat,
Feslő bimbók harmatcsókra
Illesztgetik ajkaikat.

Kikeletben, napsugárban?
Rózsabimbón mennyi báj van;
Kedvem jó a tagadásra,
Nem hiszek a hervadásban!

15.

G Y Ö N G Y Ö K

Vannak dalok, mik titkosak,
Szívünk éjében élnek,
Elfojtott, néma dalai
Mély szenvedélynek.

Vannak gyöngyök, mik titkosak,
Örvény mélyén teremnek,
Becsések, fénylők, nem valók
Az embereknek.

16.

H E R V A D Á S

Oly jó itt nékem, tanyák közt járni,
Harasztos aljú nyárfák alatt,
Nézni, miként hull az őszi lomb és

Gólyák csapatja felhőcsoporttal
Hogyan halad.

És álmat szöve fényes napokról,
Mikor még rengett a délibáb:
Látom a mint száll az esti szélben
Szirmát veszejtve az őszi rózsza
Odább, odább...

17.

R É G I N Ó T Á K

Ha egykor megcsal minden álmom
S a rögbe vágyik fáradt testem,
Találtok nálam sok vidám dalt,
Mit szebb napokban zengedeztem.

Tegyétek azt a koporsómba
S ha elborit a siri fátyol,
Lengjen körül dalok varázsa,
Mik szólnak üdvről, boldogságról!

18.

H U L L D O G Á L A F A L E V E L E

Hulldogál a fa levele,
Terítve az udvar vele.
Rásüt a nap, de oly búsan,
De oly búsan, szomorúan.
— Hulldogál a fa levele.

Elhervadtál reménységem,
Örömrózsza nem nyit nékem,
Búbánattal szívem tele.
— Hullj csak, hullj csak, fa levele.

H A R A N G O K

Távol idegenbe'
 Estharang megcsendül:
 Szomorú érzés száll
 Szivemen keresztül.

5

Az a másik harang
 Jut az én eszembe,
 Temetés volt egyszer
 Ködös őszi este.

10

Valakit sirattak,
 Valakit temettek,
 Én is elsirattam —
 Szivembe temettem.

15

Elhal a harangszó,
 Csönd van közel, messze,
 De egy más hang cseng, bong
 Folyton a szivembe'.

D O N Q U I X O T T E

Ábrándos, balgatag vitéz,
 Bolondos álmok álmodója:
 Az ideálért halni kész
 S egy birkanyájért vérit ontja.

5

Ha olvasom történeted,
 Mosolygok és kacagni vágyom,
 Te vén gyerek, úgy kell neked,
 Minek is csüggni csalfa álmon!

10 Pedig hiába a mosoly,
Magam fölött minek mosolygok.
Mindig is lesznek álmodók,
Mint jómagam, oly Don Quixottok.

21.

R Á K Ó C Z I H Á R S F Á I

Zúgnak őszi szélben a zborói hársfák,
Koronás fejüket bánatosan rázzák.
Hamuszín fátyolban néz a nap a tájra,
Mint régi dicsőség hamvadozó lángja.
Csak zúgnak a lombok, össze-össze bújva,
Míntha századoknak felzokogna bújja.
Őszi zimankóban úgy fáznak, remegnek,
Könnyűi csillognak hervadt leveleknek.

10 És a hársfalombok regélnek, regélnek
Nápfényes időkről gyönyörű regéket.
Hej, mikor a völgyben, hej, mikor a bércen
Tárogató zengett olyan-olyan szépen.

15 Diadalra mentek hadverő leventék,
Fegyverük acélát labancságra fenték.
Rákóczi, Rákóczi, mikor itt merengett,
Diadalt számlálva, dicső győzedelmet.

20 De az a verőfény hamar őszi szélre váltott,
Fölverte panasz, gyász az egész országot.
„Őszi harmat után, nagy hegyeknek ormán”
Bújdosik a kuruc, bús dalokat mondván...
Zúgnak őszi szélben a zborói hársfák,
Koronás fejüket bánatosan rázzák,
Őszi szél átzendül felzokogón, fájón,
De a tárogató nem zeng már a tájon.

22.

ERZSÉBET NAPJA

Ne zokogj máma, zokogó tenger,
Hagyj föl a búval és a keservvel,
Kit ringattál, mint gyermeket anyja:
Ma van nevenapja !

Suttogj ma lágyan, alpesi erdő,
Légy ma szelídebb, légy ma merengő;
A ki lombodnak búsult alatta:
Ma van nevenapja !

10

Letarolt rétek, szomorú tájék,
A hervadás ma örökre váljék,
Ki égből óva néz a magyarra:
Ma van nevenapja !

23.

STRÓFÁK A ROMANTIKÁRÓL

Te elmerült, boldog sziget,
Hol még hevitik a szivet
Rajongó vágyak és hótiszta álmok,
Miket kiűzött a világ, ez álnok.

*

Nálad az ifjúság hiába
Húséges hősök szép világa,
Mióta napod erre nem ragyog,
Azóta vagyunk búsak és vakok !

*

10

Ó bontsd ki szárnyad én *költészetem*,
Pihenj meg ott, a boldog szigeten,
Ha eltűnt végső orma is,
Pihenj a mélyben magad is !

VALÓSULATLAN ÁLOM

Minek siratni azt a boldog álmot,
a mely valóra sohse vált?
Örök fényével a mely elkisér majd
a kopár életúton át.

5 Örülj, hogy van egy csillag a sötétben,
mely fényét hinti rád;
mely elérhetlen, de a mely szeliden
ragyogja be az éjszakát.

25.

V Ö R Ö S M A R T Y

Én nemzetem, terólad énekelt ő
Csodás zengésű, bűvös éneket,
Régi dicsőség fényét visszahozta,
Lelkét, jobb részét áldozá neked. . .
5 Köss koszorút babérod legjavából
S tedd homlokára, őt megilleti,
Kinek kobzán egy nagy mult lett jelenné,
Ki jobb jövőről lantját pengeti.

10 Midőn virradt még, első fénysugára
A gyönyörű hajnalnak ő vala,
Hogy félhalt népet új életre költson,
A honszerzőkről zendült meg dala.
Nagy lelke lángja fényt vet éjszakába,
15 Még akkor is bíztat, ha elborong,
Dalában mint az északfény ragyognak
Multak ködébe' rémlő századok.

20 Nézd. . . nézd. . . mint épül Amphion szavára
Egy szebb jövőnek palotája föl,
Ki eddig tespedt, immár talpra áll,
Tollal meg tettel éltet s öldököl!
Sok fényes eszme bontogatja szárnyát,

Fölebred újra az erős magyar,
És zeng a Szózat, Hymnus, meg a többi,
Majd játszi szellő, majd harsány vihar!

25 S hogy elborult az ég ismét felettünk
S vértóba szállt le napja, gyászolón,
Midőn bitók meredtek éjszakába',
Lantját fölajzák még a romokon:
30 Hogy dalba kezdjen, dalt zengjen, utolsót,
Hogy megjósolja azt az ünnepet,
A mely eljő még egyszer a világra!...
S eltört a lant és szíve megrepedt...

De csak feledjünk gyászt és elmúlást ma,
35 Hisz halhatatlan vagy te, énekes,
Míg hit, szabadság, míg dal lesz a földön,
Híred világa éjbe sohse vesz!
Nevét egy század más századnak adja,
Ki földézett annyi századot,
40 Ki nagy lelkét önté örök dalokba,
Az él, az győz, az hogy lehet halott?

26.

ŐSZI RÓZSA

Szeretlek téged, őszi rózsza,
Te vagy virágom énekem,
Tarlott határon hogyha látlak,
Megszáll egy édes sejtelem:

Ha eljő majd az élet ősze,
Bár szomorúan, ridegen,
Azért még egy-két őszi rózsát,
Hiszem, hogy meghagy ő nekem!

1902

27.

MILLIÓKNAK BÚJÁT...

Millióknak búját
Akarnám dalolni
S csak a magam gyászát
Verem lantomon ki.

5

Milliók bújáról
De minek is zengnék,
Megértik szívemnek
Szárnyaló keservét,

10

Kik, mint én, úgy élnek
Árván és szegényül,
Épp ily érző szívvel,
Csupán — dalok nélkül!

28.

A T E T E M N É Z Ó B E N

Feltört a vidékről,
A magasba vágyott,
Mehódítani jött
E hideg világot.

5

És lám, a dicsőség
Ragyogása helyett
Megtalálta szegény
E szomorú helyet.

10

Dicsőség napjánál
Elhervadni vágyott:
Tegyetek szívére
Egy sáppadt virágot!

29.

KARÁCSONY FELÉ

5

Szép Tündérország támad föl szívemben
Ilyenkor decemberben.
A szeretetnek csillagára nézek,
Megszáll egy titkos, gyönyörű igézet,
Ilyenkor decemberben.

10

... Bizalmas szívvel járom a világot,
S a mit az élet vágott,
Beheggesztem a sebet a szívemben
És hiszek újra égi szeretetben,
Ilyenkor decemberben.

15

... És valahol csak kétkedő beszédet
Hallok, szomorún nézek,
A kis Jézuska itt van a közelben,
Legyünk hát jobbak s higyjünk rendületlen,
S ne csak így decemberben.

30.

PUSZTÁK

Sivó sivatagban
Bolyongok magamban —
Pedig itt köröttem
Egész emberraj van.
Ó, de mit ér nekem
Vadidegen ember,
Hogyha egy sincs hozzám
Igaz szeretettel.
Elboruló szívvel

10

Bolyongok magamban,
Emberrengetegben,
Sivó sivatagban.

15

Jártam én valaha
Tengerszéles pusztán,
De ott a jó Isten
Nyilt ege borult rám.
Lemosolygott hozzám
Fényes napszemével,
Pacsirta köszöntött
20 Nyájas énekével.
Megcsókolt a rónák
Hűs szellője lágyan,
Mégfürdött a lelkem
Örök ifjuságban.

1903

P R O M E T H E U S

Leáldozó nap biborában
 Fürdik a Kaukázus orma,
 Nyugaton rózsás felhők fátyla
 Hull a fölkélő csillagokra.
 Susog, suttog az alvó tenger,
 Szerelmesét szólítja lágyan,
 Megreszket a virágok kelyhe
 Szüzi, titkos szerelmi lázban.

10 S a biboros hegy meredélyén
 A rózsafelhők lágy ködében
 Prometheus, titánok atyja
 Kesereg egymagán, sötétben.
 Fölkél a hold. Csókját lehinti
 Az alvó tenger fölszínére
 15 S e csók nyomán kikél a vízből
 Az oceán ezer tündére.

Sörényes Neptun szép szülötti,
 Az oceánidák dalolnak,
 20 Prometheus körüljajongva
 Hódolnak a nagy fájdalomnak!
 És könnyeiknek gyöngyfüzérét
 Elszórják a habtáncba busan,
 A sápadt hold felhőbe buvik,
 És sirdogál az ég borusan!

A végtelen gyász hallatára
 A szirtek keselyüje ébred
 És éktelen nagy vijjogása
 Betölti félsszel a vidéket.

30 És szilaj, biztos szárnycsapással
A Kaukázus felé tartva,
Leccsap a csucsra s a titánnak
Szívébe vág rettentő karma!

35 Prometheus, míg mély sebéből
Mint szökkenő ár, hull a vére,
Szomjas gyönyörrel hallgat egyre
A tündérlányok énekére!

32.

ÉJSZAKA

Ki a homályba bevilágolsz,
Sivatagban vezetve lángolsz,
Ki a ködön túl élsz az égben,
Ragyogj fölöttem minden éjen!

5 Az árnyak titkosan közelnek,
Kétsége megnő a szívemnek,
Mint a homály, miként az éjjel,
Te üzd fényeddel szanaszéjjel!

10 Az égen csillagok lobognak
Visszfényei örök napodnak.
Szívemben is — mint csillag égen,
A te örök visszfényed égjen!

33.

SURSUM CORDA!

A hegyre tartok. Sápadt glóriában
Ködökkel küzdve, már kihuny a Nap,
Egyre gyorsabban suhannak az árnyak,
Az ösvény egyre magasabb.

5 S míg én előre tartok lankadatlan,
Csittulni kezd a távolok zaja,
Csak halk zszibongás zsong föl a magasba
És fönn az is — harmonia!

10 És idefönn az élet nem is élet,
Csak végtelen sejtésü nyugalom,
A csillagok némán álmodva égnek,
Sötéten szunnyad a falomb.

15 S belémerülve a fénybe, a ködbe,
Örök Pán muzsikáját figyelem,
Kihuny szivemben minden gyöngé, törpe,
És föllobog a Végtelen!

34.

ÉDES ANYÁM

A Tisza partján él egy özvegyasszony;
Szeméből könyet egyet se fakasszon
A nyomoruság, a gond és a bánat:
Ó áldd meg Isten, édes jó anyámat!

A Tisza partján él egy özvegyasszony...
Tudom, hogy bút hoz néki minden alkony,
Mert ő a jóság, szenvedés, a bánat:
Holtig siratja édes jó apámat!

35.

STRÓFÁK

5 Ó, álmaidnak tündérkirálynője,
Uralkodjál örökké lelkemen,
Engedd, hogy szivem álmát rólad szőjje,
Habár ez álom lenne szemfedője
És hervadása ez a szerelem!

Te csak ragyogj tündéri szépségedben,
Mig én a szürkéségbe olvadok,
Mig egyre szebben, egyre ékebben,
A te örök bájadtól ihletetten,
10 Fényt szórnak rád e lángoló dalok.

36.

ROSTAND

(A „Sasfiók” olvasásakor)

Nemes poéta! Büszke francia!
Én kis nemzetnek még kisebb fia
Ujjongó vággyal hadd köszöntelek.
Titkos gyönyörtől égve olvasám
5 Kedves poétám, édes franciám,
A gloárról irt költeményedet.

Mily páratlan hév! Elegancia.
Nem írhat így más, csak a francia,
S mily gyűlölettől átizzó velő,
10 Ha a cudar, a gyáva, hitszegő,
Szabadságot eltipró s remegő
Osztrák lakájok raja jó elő.

Ó ez a hang, e pátosz, e nemes,
Honnan e láva, kitörő, heves?
15 Talán lelkünkbe nyultál, francia?
Onna vevéd e szilaj hangnemet,
Az emléket, mely fáj és nem feled,
Melynek ki kell hamvából csapnia!

Nemes poéta! Hála, köszönet,
20 Hogy megérhettem ezt az örömet.
Mai költő nyíltan merészli ezt,
„Felségsértésre” persze nincs okod,
Te sértheted az osztrák zsarnokot,
Magyar ügyészség téged nem ijeszt!

25 Wagram, Marengó . . . nagyszerű nevek,
Az osztrák tőlük tán ma is remeg.
Nekünk is volt . . . Nagysarló, Isaszeg,
Kápolna és Komárom és a többi,
A történetnek könyveit betölti . . .
30 S az osztrák tőlük még ma is remeg!

S míg rátok, büszke francia sasok
Várnak napfényes, biztos magasok,
Ahol szabadság, nagyság szárnya csattog!
Addig mi ránk a — kétfejű sasok
35 Irigy, falánk csapatja agyarog
S tört láncunk helytt fityegnek rajtunk —
[csattok!]

37.

I M A

Nagy boldogság, nagy fájdalom
Ne látogasson engemet meg;
Szelid borongást adj, Uram,
Szegény szívemnek!

5 Vakító napfény bántana,
Szilaj vihar tán összetépné,
Szűrődjön át csak lelkemen
Búm őszi fénye!

Nem várok több tavaszt, Uram,
10 De még az őszt rózsái nyílnak,
És bár leáldozott napom,
Van annyi csillag!

38.

M A G Y A R N É P E M . . .

Learattál, édes magyar népem,
Ott az áldás csüröd közepében,
Osztrák finánc szemét veti rája,
— Szükség lesz még arra a kaszára!

5 Meleg idő jár most a magyarra,
Vihar lesz, ha Isten úgy akarja,
De belőle baja másnak támad,
— Tartsd csak készen, népem, a kaszádat!

10 Bécs felől jön a fekete felleg,
Bécsi rongy lesz, mire innen elmegy;
A ki küldi, mind halálra sárgul,
Hogyha kard lesz a magyar kaszábul!

39.

K I H A L L G A T Á S

Felséges királyom,
Magyar is, király is,
Hogyha néped az már,
Légy te is — lojális!

5 Hallgasd ki a népet,
Hallgass a szívére,
Mit akar, mit kíván,
Minden cseppnyi vére!

10 Magyar zászló alatt
Magyar baka lépjen,
Magyarul mondhassa:
„Ferenc Jóska éljen!”

15 Éljen! S uralkodjék
A budai várban,
Diadalmas népen
Nagy Magyarországban!

ENYÉM AZ ALKONY

Enyém az alkony. Kihunyó sugára,
Téveteg, halovány árnya enyém.
A rózsaszínű pirkadás világát
Szegény elfáradt, meg nem értem én.

5 Enyém az alkony. Reám veti leplét
S nagy bánatommal egymagamra hagy.
... Ugy bánt a hajnalhasadás az égen,
A hiboros, a királyi arany!

10 Enyém az alkony! Hadd vesse világát
A támadó nap arra, aki kél,
Én álmodozzam csak elaluvóban
A lehunyó nap gyér tüzeinél!

MEGHALNI...

Meghalni milyen szomorú lehet,
Mikor mienk még mind a kikelet.
Mikor a rózsák legszebb kora van:
Meghalni, elmenni magányosan!

5 Meghalni milyen szomorú lehet,
Mikor a köd már küldi a telet,
Mikor az őszirózsa oda van:
Meghalni, elmenni magányosan!

10 Mindegy! Ha nap ég, ha köd borong,
Szomorúak voltunk vagy boldogok,
Későn, korán, — keserű bárhogyan:
Meghalni, elmenni magányosan!

D É R

Éveknek sulya nem mindig teher.
Sok ember lassan mindent kihever.

Deres hajával gyakran béke jár,
Nincs szenvedélye, csak emléke már.

5 A sir felé szép, nyugalmas az ut.
Az élet ugysis szomorú s hazug.

*

De vannak, ó de vannak ám sokan,
Akikben még vágy, álom is fogan.

10 A testük ifju, ám lelkük beteg,
Husz kurta évvel immár öregek.

S nem lakomáztak mámorok torán,
Nem tékozoltak el mindent korán.

Csak . . . Szivüket kora dér lepte meg,
Tavasz van és a lelkük didereg.

15 Szeretnének szeretni, élni hej!
S valami sugja, hogy már menni kell!

C R E D O

A sors kevély. A sors goromba.
Ó emberek, álljunk a sorba,
S ha végzetünk vak és kegyetlen:
Tegyünk mi a hatalma ellen.

5 Ha sebet üt, adjunk irt rája.
Ha zsarnok a világ királya,
Koldusai, legyünk mi jobbak,
Részvevőbbek, irgalmazóbbak.

Legyen e földön szent szövetség,
 Melyből a gazságot kivessék.
 Az ember, aki gyöngé, téved,
 Legyen erős! Jobb, mint a Végzet!

44.

ÁLDÁS A FENYŐKRE

Mikor a tavasszal ibolyák fakadtak,
 Ti maradtatok csak búsnak, hallgatagnak,
 Madár szólt, virág nyílt mindenféle ágon,
 Ti állottatok csak árván a világon.

De lám, itt a tél is! Madár, virág, hol van?
 Ti maradtatok csak örök virulóan.
 Áldjon meg az Isten, ti jó fák, hú lelkek,
 Néma hirdetői örök szerelemnek.

1904

45.

K Ö L T Ő K

Vannak poéták, a kik sohsem irnak,
Csak a szivükben élnek költemények,
Valami nagy búbánat érte őket,
S azóta lettek költőkké szegények.

- 5 Egy szebb világnak épp úgy álmodói,
Rajongás őket éppen úgy heviti,
És éppen olyan szomorúk, lemondók,
Mint azok, a kik — verset tudnak írni!

46.

ELSŐ SZERELEM ✓

Egész szerelmem annyi volt csak:
Hogy láttalak, szemedbe néztem,
Egy mosolygásod volt csak minden,
De nekem elég volt egészen.

- 5 És én ugy őrzöm e mosolygást,
Miként a napsugárt a tenger,
Elrejtve mélyen, szomoruan
És — végtelen nagy szerelemmel.

47.

EPISTOLA I.

Rousseauként a magány s természet ölébe heverve
Üdvözlégy Gábor, vén szepesi remete,
Mert gyönyörű nyelvünk antik mértékre legillőbb
Disztihonos versben írom e szép sorokat?!

5 Egyik sem érezi az élet illatát,
Hogy itt szeretni szép és itt örülni jó.
Borong az arcokon a meditáció,
Égő szemük távol, ködös világba lát.

10 Leszáll a barna éj. Palástját ráveti
Az udvarra, ahol elszáradt levelek
Csöndes léptek nyomán halkulva csörgenek,

Az udvarra, amely mély gyásszal van teli,
Hol a sötét csapat utólszor áthalad
A sápadt, dérütött, haldokló fák alatt.

49.

KOVÁCSNÓTA!

Lelkem kovácsa: akarat,
Verjed szablyává a vasat,
Szikrázzon az acél, sziporkázzon a vas,
Hulljon a salak, a selejtes, avas.
Minden, ami érces, legyen új, más,
Támadjon az éjben szikra, csillaghullás.
Bár fájjon a munka, feltörjön a kar,
Csak az él, aki akar!

10 Lelkem kovácsa: akarat,
Verjed szablyává a vasat!
Isten kardjává legyen az acél
S örök sarkcsillag előtte a cél.
Villogjon a vészben, világviharban,
S ha csorbává lesz a viláгурalmam,
15 Nem baj, acél az a kard:
Meghalhat, ki akart!

1905

A D A G I O

Ugy szálljon hozzád ez a dal,
Mint csillag fénye alkonyórán,
Szeliden, csöndesen mosolygván,
Te szép, te kedves, fiatal:
Ugy szálljon hozzád ez a dal.

10 S ugy szálljon hozzád ez a dal,
Mint hóféhér galamb az estve,
Fáradtan enyhelyet keresve,
Mig csöndben zörren az avar:
Ugy szálljon hozzád ez a dal.

15 Ne legyen soha ez a dal
Bugó siráma bánatomnak,
Én hordozom csak, én tudom csak.
Sugaras, rózsás, fiatal:
Mint te, olyan épp ez a dal!

(51)

E L S Ő S Z E R E L E M ✓

1.

Pár ábrándos dalt mondtam el felőled
Félig suttogva, félig elzokogva,
De érzem, ott él minden szenvedésem
És boldogságom ez apró dalokba'.

S ha majd belőlem néma álmodó lesz,
E dalt mind, mind a szivemre tegyétek,
Hadd illatozza be a sirt szerelmed,
Hadd legyen édesebb az örökélet!

2.

10 Mondják!... Sok mindent mondanak
Felőled, szépem, angyalom,
Hogy tőled elszakítsanak
S én mosolyogva hallgatom!

15 Legyen bár tenger a hibád.
Én soha észre nem veszem,
Te mindörökké szép maradsz,
Miként az első szerelem!

3.

20 Tudod-e, édes, hogy szeretlek,
Tudod-e, mi a szerelem?
Oh hallgasd meg a vallomásom
És jöjj el, jöjj el énvelem!

De nem! E vallomással, érzem,
Örökké adós maradok
És ti örökké búsak lesztek,
Ti édes szerelmes dalok!

4.

25 Az én szerelmem nagy titok,
Megsugni sem merem
És mégis, mégis, mindenségem
E titkos szerelem!

30 A gyönyörűség, fájdalom
Mind elszáll csöndesen,
De bár titokban, rejtve, némán
Megél a szerelem!

52.

A LEGSZEBBNEK

A legszebb dalt, mely bennem él,
Elmondom néked egyszer,
Ném ég majd benne szenvedély,

5 Szívemben fáradt béke mély,
Mint alvó sarki tenger.

Emlékek északfénye még
Gyúl majd fölötte búsan,
Ó mert én annyit szenvedék
10 Lángolva, könnyem hullt elég,
Ormokra vitt az útam.

A legszebb dalt ott zengem el,
A csillagos magosban,
Hol szívünk halkan ünnepel,
15 Hol minden biztat és emel,
Hol üdv van, diadal van.

A legszebb dal strófáiból
Bús lelkem száll az égbe,
Lelkem a megtört, megtiport,
20 Mely hasztalan lángolt, vívott
S most azt dalolja: Béke!

53.

T Ü N D É R I L O N Á N A K

Hintsen utadra mindenütt a végzet
Fehér rózsákat, szép, fehér leány,
S ugy szálljon csak bú szúzi homlokodra,
5 Mint sugaras mezőre enyhe árny.
Legyen könnyű tánc életednek utja,
Melyet kísér üdvösség halk zenéje,
S ha menni kell — fehéren és mosolygón,
Mint hulló csillag — ugy suhanj az éjbe!

Lelkednek fényes, hófehér palástját
10 Ne illethesse soha céda vágy,
Csak szent fohászok érintsék szeliden,
Mint napsugár a szűz havas havát.
E dal is ily szent. Szépséged bűbáját
Titkon merengő költő szive adja.
15 Örök szerelmem hervatag virágát
Tűzd mosolyogva hullámos hajadba!

NIETZSCHE

5
Magányos úton a magasba törve
Köszöntelek, termékeny álmodó.
Bohócsipkáját dobja rád a törpe
S vakon ugráljon az örök gödörbe:
Nekem Te vagy az utat mutató!

10
Komor eszméid alpesorma szédít,
De a magasból szebb ez a világ,
S ki töretlenül törtet fel az égig,
Felejtí útja meddő meredékit,
Milyen véréből nyilhat csak virág!

15
Ó szép voltál völgy, te szelid szerelmes,
Hová szívem még halkán visszavon,
De a magasság egyre kedvesebb lesz,
Oly jó közel a kéklő végtelenhez,
Nevetni a leküzdött tájakon.

20
S ha fölzokognak a letűnt szerelmek
S fölzokognak az elmúlt tavaszok:
Mint tört játékán elméláz a gyermek,
Felejtek balgán küzdést, győzedelmet,
Csak azt tudom, hogy egyedül vagyok!

OFÉLIA

5
Mig Hamlet úr komor gyásszal vivódik
És fölharsog a nagy tragédia,
Sirjába sülyed szomorún dalolva
A szép, fehér Ofélia.

60
Ez Hamlet úr titkos tragédiája,
Hogy a mig rátör egy ádáz világ,
Nem látja meg a búsan rámosolygó,
A szép, fehér Oféliát!

GOTTERHALTE

Imádtam mindig a művészetet,
 S lelkem gyönyörrel hintázott örökké
 Hullámmain a klasszikus zenének.
 Beethoven, bár Bécs adta, elragad,
 S Wagner, bár lelke német, elvarázsol.
 Hiszem, hogy a művészet tiszta vallás,
 Melynek nemes, hódító kultuszában
 Szövetséget köt minden érező szív.
 10 — Csak egy zenét nem állhattam soha,
 Csak egy zenét, amelytől lomha vérem
 Arcomba szökken s szégyen és harag
 Kettős villáma cikkázik szememben.
 Csak egy zenét, amelytől szörnyű rémek
 Tolulnak égő agyvelőmbe rögtön;
 15 Bitók, bitók és hóhérok s lakájok!
 Ó szép e zene, mondják. Ámde szebb
 A tört sohaj a haldokló ajakról,
 Amely szabad hazáért száll az égbe!
 S bár klasszikusnak mondjad e zenét,
 20 Összhangját rontja a halálkiáltás,
 A puskadörgés, árvák, özvegyek
 Hangos keserve és — *a siri csend is*,
 Amelybe egykoron beléveszett!

ELÉGIÁK

Az alkonyati órák az enyémeK,
 A borongásos alkonyati órák,
 Mikor az esti szél elégiái
 Az altatót dudolják.

A kedves őszi rózsák az enyémeK,
 A szomorún mosolygó őszi rózsák,
 Mikor a nyárutó elégiái
 A hervadást susogják.

10 Az elválás órái az enyémeK,
A sejtelmes, rejtelmes végső órák,
Mikor az élet halk elégiái
Szerelmek, álmok alkonyát dalolják.

58.

BUDAPESTI ÓSZ

Sötét aszfalt. Őszi regg ólmos árja
Az aprócockás térre leszakad;
Hajnal fakul az esős éjszakára,
Már látom a komor, nagy tűzfalat.
5 Ködtől kopottan, ablakomra szállva,
Két esett veréb álmosan fecseg,
Lelkem kiréved a foszló homályba,
— Maradjatok itt, szürke verebek!

10 Valamikor a pitymallat sugárát
Újjongva lestem iratos mezőn,
Hús szél borzolta nagy kalászok árját,
A nap mosolygott és rá repesőn
Mennybéli kórus zendité imáját
15 S a rét, az ég száz színben reszketett.
Most? Búsan zizegnek a villamlámpák,
— Maradjatok itt, szürke verebek!

Mintha minden gyász, a mit általéltem,
Csöndes titokban fojtogatna most,
Mintha a ködök e magányos téren,
20 Lelkembe hamvaznák a bánatot,
Mely kihalt utcák során tovalézeng,
Mely szitáló közönnyel csepereg,
Magam vagyok ébren. Most ki se véd meg,
— Maradjatok itt, szürke verebek!

25 Rekedt a hangom. Nincs pacsirta dal már,
Csak álmodom mezőkről, éjszaka.
És fényt lopok kihamvadt alkonyatnál,
Oh én vagyok a szürkesség maga!

30 Olyan, miként ti. Villamos rohan már,
Fölbúg, sikongat! Lelkem átremeg,
A nagy kórusból csak e hang maradt már,
— Ti is elszálltok, szürke verebek!

59.

VITA NUOVA

Örök tavasz,
Te sugároztad fényedet felém,
Életem reggelén.

5 Szabad jövő,
Hajnalod áradt mosolyogva rám,
Gyermekkor alkonyán.

Csöndes múltás,
Mely eszmelángot hamuvá temet,
Ez fojt most engemet.

10 Lassu halál,
Mely a nemlétbe csöndesen halad,
Álmomból ez maradt!

*

15 Emeld fel homlokod,
Kevély lélek, magásra törtető,
Dús eszmeforrás, szökj elő!
Enyém a diadal!
Bár minden vágyam semmiségbe hulljon
S minden öröme végalkony boruljon.
20 Örök tavasz,
Szabad jövő,
Mely behavaz,
Mely jöve jó,
Enyém, míg bennem egy parányi élet
Szikráját rejti a végtelen égnek,
25 Mig szebb világot tükrözik ragyogva,
Mig nézhetek a hívó csillagokra!

EFEMERIDÁK

A nevető nap fényes melegében
 Tiszavirágok szürkülnek a szélben;
 Szőke viz árja szeretőn néz rájuk.
 Tiszavirágok, hej, tiszavirágok!

5 Övök a mának édes, röpke násza,
 A pillanatnak gyönyörűjongsága.
 Szeretve hagyják itt e szép világot.
 Tiszavirágok, hej, tiszavirágok!

10 Nekem is szólt a gerlekacagás már,
 Tavaszi mámor engem is megszállt már,
 De szívem gyáván, bambán félreállott,
 Tiszavirágok, hej, tiszavirágok!

61.

MILÓI VENUS

A legszebb asszony — bús márványban élve,
 A földi szépség istennő csodája,
 Derüs habokból fönsséggel kiszállva,
 Dél napja csókolt egykor fényt fejére.

5 A századok hozzá rajongva jönnek,
 Felé fog szállni vágya jövődőknek,
 Heine legszebb könnyét sirta rája,
 A Végzet is, kit megbűvölt a bája,
 10 Megengedte, hogy szép legyen örökre,
 Csak büntetésül — karját összetörte!

62.

DAL A RÓZSÁKRÓL

Most siratom az én ifjuságom,
 Mikor minden virul a határon,
 Mikor nyilik boldogan mosolygva
 Nyári rózsa, piros nyári rózsa.

5 Tizenhat év fényével szivemben
A mosolygó őszi énekeltem,
De akkor még nekem is nyílt volna
Nyári rózsza, piros nyári rózsza.

10 Beköszöntött már a lelkem ősze,
A bú néki régi ismerőse,
Ahol járok, mintha hervadozna
Nyári rózsza, piros nyári rózsza.

15 De azért csak megleszek én szépen,
Rózsám is lesz nemsokára nékem,
Hüen, némán borulsz majd siromra,
Őszi rózsza, fehér őszi rózsza!

63.

EGY FIATAL ÖNGYILKOSNAK

Boldog halott, vád és virág takar,
Eljátszottad az életet hamar.
Álmodni tudtál, ám ébredni nem,
Szived — a sebzett — ime már pihen!

10 Kontárja az életnek, én szegény,
Mélázom a szerencse végzetén,
Mely neked üdvöt és halált adott,
Nekem merengő, tengő bánatot!

15 Én bölcs bolond, ki holt eszméknek él,
S fölötte a teremő szenvedély
Elszáll ijesztő üstökös gyanánt:
Tanulnék tőled életet, halált!

20 De késő már a boldogság nekem,
E rózsaujju, ifju idegen,
Ha rámbukkanna, elriadna tán —
S még zordabb volna ez a zord magány.

K É R D É S E K

Mért van az, hogy aki mélységbe láthat,
 Aki egész szívvel méltóan imádhat,
 Azt te vaskezeggel durván eltaszítod,
 Lángoló szerelmét gyűlöletre szítod.
 5 Mért van az, te zsarnok, te gyönyörű élet?

Mért van az, hogy aki önlelkét tagadva,
 Cédán veti testét hiú forgatagba,
 Azt te lány szelíden símogatod szépen,
 Örömek virágát kelted a szívében,
 10 Mért van az, te zsarnok, te gyönyörű élet?

Mért van az, hogy én is tiporva, tagadva,
 Áhítatos ajkkal hallgatok szavadra,
 Hogy bár rámtapostál, csókolom a képed,
 Örvényekbe dobva álmodom a szépet,
 15 Szeretlek, imádlak, te gyönyörű élet?

A U G U S Z T U S

Sötét szemem az éjbe réved,
 Köszöntelek, dús álmú élet!
 Ott künn a rózsák násza van ma:
 Az örök vágnak diadalma!

5 Az éj szerelme szerteárad,
 Mámor ölébe hull a bánat,
 Halk dal száll, száll, erőre kapva
 És szilaján törtet az agyba.

10 S a szentiváni boldog éjjel
 Szüz fátylát oldja, bontja széjjel,
 S én álmodom gyönyörűt, mélyet,
 Felüled Élet, Élet, Élet!

M Ű V É S Z E T

Kemény haraggal összeront a síkon
 Két érbeöltözött, sötét lovag,
 S míg csillagokat rugnak a lovak,
 Megindul a tusa, döntően, írtón.

Két lélek minden hősisége meggyül
 S mint villámos tűz csattan jobbra, balra,
 Kigyul szemükben a csaták haragja,
 De nem rezzennek sárga félelemtül.

10 Ütemben cseng a kard, ám íme roppan
 Az egyik vért, megdől a ló a porban,
 S a kard, hulló csillagként száll szökellve,

S az elbukó, míg ajka vérbe lábbad,
 S szemére száll már szárnya a halálnak,
 Irígyen szól: „Művész vagy, Istenemre!”

H E R A K L E S

Mosolygó hérosz: irigyed s imádód,
 Borus örömmel nézek én reád.
 Nem ismeréd a meddő, méla álmat,
 Szomjas szived csak új merésre várt!

5 Izmos tagokkal mérted ezt a földet,
 Viselte vállad a világot is,
 S bár megkarmoltak ádáz, sanda szörnyek,
 Dicsőülés volt elmulásod is!

10 Győztél. S amint a csillagos hegy ormán
 Már elcsitult a vivódás, a kín
 S árnyad suhant szüz Niké szárnyain:

Lelked utolszor szétnézett mosolygván
A földön, melynek vércsikkel szegett
Porába dőlt száz dölyfös ellened. . .

68.

SHAKSPERE

A kandallóban égnek a hasábok,
Már itt az alkony. Isten véletek
Napfényes erdők, tavaszi szelek,
Szép ifjúság, te rakoncátlan, álnok!

5 Már itt az este. A szőlőlevél is
Pirosra vált, az ég is rózsafényes,
— Az elmulás ez, az emlékezés ez —
Már itt az este és már itt a tél is!

10 Motoszkál még fejében egy-egy ének,
Szelid szonettek, menydörgő szavak,
Melyekre taps reng és zeng száz ajak.

A kandalló kiégett. Itt az éjjel.
S a vak sötétben végsőnek világol
Két szép szem napja multak tavaszából.

69.

ÁBRÁNYI EMILNEK

— A Cézár ellen irt költeménye alkalmából —

Horatius is Cézárrol dalolt,
Művészi hévvel, hittel, lelkesedve,
De Cézár akkor népe sarja volt,
Népével egy volt óhajtása, kedve!
5 — Nem Róma ez! Cézár dicséretére
A vértanukról mond itt dalt a bárd,
Horatius, ha már kevés az óda,
Philippinél hal, áldva a hazát!

10 Ó nagyszerű kép Róma hősisége,
Egész világ lábánál haldokol,
De nékem szebb vagy, vértelen szabadság,
Mely nagy szivekben, ott uralkodol!
Bitor hódítás nem tapadt reánk még,
Csak egyet kért e nép: az igazát!
15 A haladás lengette lobogónkat;
Világot védtünk: védve e hazát!

A haldokló Cézárok ünnepén
A lángoló költőnek gratulálok,
Eszmék után szomjuzó nép szivén
20 A költők lesznek mostan a királyok!
Remegő cárok a népnek rikoltják
Az „Ave Caesar” buskomor dalát,
A fenséges nép visszavivja végre
A Cézároktól bitorolt hazát!

70.

NEVENAPJÁN

Ma, mikor leszáll a nyárutói éjjel,
Sirból is kiszálló szilaj szenvedéllyel,
Álmodó gárdája kirobban a rögnek,
A Kossuth sirjához őrt állani jönnek.
5 Vértanuk, honvédek, a piros sipkások,
Megszegik egy éjre örök álmodásuk,
Mind előrobognak, szárnyain a szélnek,
Tisztelegni hiven a nagy népvezérnek!

10 És a siri gárda hadvezető lelke,
Egy haloványarcu, fiatal levente.
Csillagos dicsőség hinti fényét rája:
A világszabadság költő katonája.

15 És ama szent sirnál, körülfonva büszkén,
Föllobog a lelkük, a holt lelke üszkén,
S mint tavaszi szélben dudolgat a nyárfa,
Rákezdenek hévvel arra a nótára!

20 Mikor elhal a dal, az az ifju ember
Odalép a sirhoz boldog szerelemmel.
És az áldott rögre szilaj gyásszal hullva,
Büvölnön zokog föl eltemetett buja.

„Népvezér eljöttem! Én vagyok a költő,
Magyarság hírének örök szárnyat öltő —
Nem tudok pihenni! Valami fáj, éget:
A legszebb daltomat nem mondtam el néked!”

25 Dalba fog. Hallgatja a föld is, az ég is,
Üdvösségben reszket a nagy mindenség is.
Lenn a nagy halottnak porló szive dobban,
Fiatal gyönyörben, tavaszi mámorban,

30 És a nagyszerű dal átszáll a világon,
Zsarnokok szívébe mint lidérces álom.
Igaz lelkek látják, büszkén mint dereng Ő,
Az Ember új napja: a szabad jövődő!

71.

EGY RÉGI NŐNEK

A múltak májusába
Eljössz-e még velem?
A múltak májusába,
Mely csupa szerelem.

5 Az én holt ifjúságom
A legszebbik halott,
Az én holt ifjúságom
Vígán föltámad ott!

10 Az én tűnt édenkertem
Csupán neked terem.
Az én tűnt édenkertem
Az első szerelem!

HALÁLTÁNC

Ki hallotta a temető dalát?
 Fojtva, sikongva szól,
 A föld mélyébe ásott árva vágy
 A horpadt hant alól.

5 Ki hallotta a temető dalát,
 A szüzek énekét?
 Remegőn, meddőn föleseng a vád
 Termő élet, feléd!

10 Szívem: dalos, virágos temető
 Ringasd a holtakat,
 Ti árnyak, álmok, vágyak, átkok
 Csittuljatok alatt!

DE PROFUNDIS

A mélyből jöttem. Vár rám a magas,
 A diadalmas, a tűzsugaras.

A mélyből jöttem, az égbe török,
 Vár rám az élet, a boldog, örök.

5 A mélyből jöttem. Ott minden sötét,
 Ott örökölttem gyászok örökét.

A mélyből jöttem. Ott fojtó a lég,
 Mindig sötéten, egyedül valék.

10 A mélyből jöttem árván, szomorún,
 Hogy átvergődjem az örök borún.

Hogy születésem gyászán győzve én,
 Meghalni tudjak az élet hegyén!

H A J N A L

A tegnapot most váltja föl a holnap.
Sötéten silbakolnak még a fák.
Az ut köves, házszegte pusztaság.
Utolsó fénye huny a csillagoknak.

5 A karavánja jár e pusztaságnak.
Némán söpörnek. Ködbe vész a por.
Halk hamvazás dereng az ég alól.
A nap, a nap! sugják a sanda árnyak.

10 És gyors ütemben ébredez a forma,
A szín, a hang — dóm és gyár büszke orma
Az égbe barnul és dalolni kezd.

Harang és kürtő szólal, a siket,
Vak éjszakát riasztva hosszú jajjal.
Az élet fölzeng: itt a drága hajnal!

C É Z Á R H A L Á L A

Meghalt a Cézár. Kongva-bongva búgott
Nagy Róma tornyain a gyászharang,
De a szorult bus szívek mégsem érték
A ceremóniás és zagyva zajt.
5 Gyászolt az udvar, ámde a szegény plebs
Az őszfejü zsarnokért mégse sirt.
S amig örült a nép, őt eltemették
Az ősi spanyol etikett szerint.

10 Meghalt a Cézár. A nagy kriptá-ajtó
Zörögve zárta el hült tetemét
És lelke fölsuhant a kék magasba,
Ahol a mennybolt gyémántfényben ég.
Két szolga tárta föl aranykapuját,
De szive vert remegve és vadul

15 És arca elsápadt, hogy föltekintett —
A trónon ült a mennydörgő Hadur.

Hadur fehér szakállát simogatta,
Szólt nyájasan: — Jőjj csak fiam közel,
Adj számot a sáfárkodásaidról!
20 Téged küldöttelek népemhez el...
Adtál-e balzsamirt égő sebére,
Mikor jogért emelt kevély szavat?
Viselted-e gondját ama hazának,
Mely megtörik, de akkor is szabad?

25 Beszélj, fiam! Vaj röpköd-e honodban
Az égre vijjongó kevély turul?
Szerettek-é az árvák és szegények,
Mig tégedet ismertek ott urul?
Kezedben, mondd, igaz volt-e a mérték,
30 Segítettél-e Róma nagy sebén? —
Tisztelted-e a rómaid, beszélj csak,
Mert — tudd meg — ez a büszke nép enyém!

Nem szivtad-e ki a vérét, velőjét,
Mikor remegve haladásra tört?
35 Álnok mosollyal, kétszinű kacajjal
Nem enkezed emelte rá a tört?
Hogy kért a római nép milliómja
S egy szent imádság sirt az ajkakon,
Nem mondtad-e önhitt, üres beszéddel:
40 „Dőlj porba Róma, mert én akarom”?

Beszélj, fiam! A hőrosok hazáját,
A büszke Rómát megbecsülted-e?
Mi volt előtted szentebb: a lakáj-nép
Vagy a nagy millióknak élete?
45 Hizlaltad-e a gyávák légióját,
Mebüntetted-e a tányérnyalót,
Szeretted-e a büszkét, a nemest, jót
És nemcsak azt, ki gyáván meghajolt?

50 Nem állt-e így előtted Róma egykor,
Ki büszke arccal kérte a jogát?
Hallgattad-e fájó panaszszavuk, te
Cézár valál, vagy aljas porkoláb?
Törtél-e nemzetemnek életére,
Féltél-e, hogyha rácsapott veszély?
55 Nagy népbíró ur, nemzetek vezére,
Mi jót tettél, míg ur valál? Beszélj!

Várt, várt Hadur, de Cézár szótalán volt,
Remegve összekulcsolá kezét,
60 Fehér színű ajkán ijedt zavarban
Félelmesen vonaglott a beszéd.
Hadur dühödten toppantott a lépcsőn
S csak a szemével mondá meg neki,
Hogy hallgatása szótalán ítélet
S ne védekezzenek — ugyis ismeri.

65 S villámhajtó ujjával sötéten
Kimutatott a csarnokok felé,
Hol rőt bíborban állt a tüzkemence,
Amely az elkárhozott lelkeké;
70 S teremrázó léptekkel elhagyá őt...
S magába volt a cézárok fia.
Ő is körültekintett, majd elindult —
És véget ért az audiencia...

76.

AZ ÖRÖK VISSZATÉRÉS

A hindu bölcsesség nyugodtan így beszélt:
Nirvána szent köde örök ölébe zár,
Nirvána szent köde, mely minden lényre vár,
Mely álommá teszi az Időt és a Tért!

25 Álomnak árnyai bolygunk mi ideleln,
Hol minden változó, örök csak a mulás,
Árnyak, kiket a lét Álomokkal fölruház,
S ez Álomok: a remény, emlék és szerelem.

10 S a büszke tudomány, amely alázatos,
Szomorún válaszol: Nirvána is mese,
Vigasztalás neked, ember, nincs semmise,
Sebedre örök írt az elmulás se hoz.

15 Örök minden atom és minden fájdalom,
Volt minden ideleln, mi ezután leszen;
A gyász és a vigasz, halál és szerelem;
Mindig föltámadás van mindenik napon.

20 Az örök haladás: dicső agyém csupán,
Örök forgás e lét; az állat visszatér,
Vasketrecébe zár az Idő és a Tér,
Agyad meddőn eseng a Nirvána után!

77.

ÉDES ANYÁM

I.

5 Ha lesz dicsőség, mely fejemre fonja
A martíromság büszke pálmaágát,
Ha ünnepelnek s megszeret az élet,
Míg a nem ismert mámor üdve jár át:
Fölvillanó szemekkel én csupán csak
Téged kereslek, szenvedő madonna,
Bús özvegységnek áldott hordozója,
Anyám, fölnézek a te homlokodra,
10 Hol a dicsőség koszoruja helyett
Nehéz robotnak ráncait találom,
És fölteszem rá büszke áhítattal
Ujjongó dallal minden szál virágom!

15 S ha káprázattá foszlik a dicsőség,
S örök robottá, ami alkotás még,
Ha mindhiába tenger küzködésem,
Ha én is, én is szürke árnyra válnék,
Bár fájna, hogy az álmaim kivesztek,
Hogy nincs, ki rózsát bús utamra hintne,
Megvigasztalna, hogy érted rajongtam,
20 És érted lettem olyan árva, mint te!

II.

A lelke: lelkem. Mélázó, borongó —
És benne sok dal él, titokba zsongó,
El nem dalolja, rejtegeti mélyen,
De én szeméből valahogy kinézem.

25 A lelke: bánat! Annyi minden érte.
Nehéz özvegység rászakadt fejére,
S míg én betegen, búsán tovább éltem,
Ő imádkozott és szenvedett értem!

30 A lelke lelkem! Ő mind nékem adta
Mi benne szín, fény. Én áldom miatta
És el nem sírt könnyűit dalba sírom
És el nem mondott bánatát megírom!

78.

A Z É L E T H E G Y É N

Mondotta Jézus: „Le a völgybe nézz,
Ott vergődik a fáradt szenvedés.
Míg könny perog, vér foly, míg ide téved
Egy tétova sóhaj: én addig élek!”

5 Így szólt Zaratusztra: „Fönn a hegyen
Vívódik a Nagyság, bús idegen,
Míg vágy fogan, mámor gyúl, ide téved
Egy pogány ujjongás: én addig élek!”

10 És monda Jézus: „Míg ide jutott,
Miért borult el fényes homlokod?”

Szólt Zaratusztra: „Titkos szenvedésben,
Melyet meggyilkolt az én büszkeségem!
De a te lelked szomorú miért lett,
Szomorú mindhalálig?”

15 És Jézus szól, míg szava könnyre válik:
„Az öröm miatt, mit megölt hitem!
És hogy nem ért bennünket senkisésem . . .”

KISS JÓZSEFNEK

Öreg poétám, te kis szürke ember,
Az októberi bus alkonyaton,
Amint itt gubbasztunk égő szemekkel,
Életed titkán csügg gondolatom.

5 Ó mennyi dallamtól zsongott a lelked,
Hogy szórta szived fényét, melegét.
Örök tavasznak illata belengett,
Örök hir szárnya csattogott feléd.

10 Pogány mámortól hányszor ittasultál,
E kurta élet hány tapsot adott
És mennyi gyászt, kudarcot és lemondást,
Meddő borongást, tenger bánatot.

15 Mégis szivedben bizton élt a sejtés,
Hogy a te dalod nem halkul soha.
Hogy benne fog ujjongani, zokogni
A jövődőség gyásza, mámora.

20 Fejedre hinté közöny és gyűlölség
S a szálló idő az örök telet,
Ó de szivedben százszor színesebben
Bontja rügyét a tündér kikelet!

ALKONYATI ÓRÁK

Alkonyati órák, ti vagytok enyémeK,
Mikor rózsafényben fölragyog a lélek
S múltak tavaszából egy dal erre téved.

5 Ti vagytok enyémeK, alkonyati órák,
Mikor enyhe bánat bársonya hajol ránk,
S pompázva kinyílnak a nagy álomrózsák.

Így szeretnék egyszer e tájról elmenni,
Színből, fényből oda, hol szürkül a semmi,
Madárként az ágon, dallal elpihenni!

10 Ó, de addig várnak sötét őszi éjek,
Lehervasztott vágyak, lekaszált remények,
Míg örök borúval tart e kurta élet!

81.

A HEGYI BESZÉD

A Genezáret holdfényes vizén
Mint néma hattyú, halkan ring a csónak,
Fáradt halászok félhangon dudolnak.
A Mester arcán boldog égi fény.

5 Ragyog a hegy ezüstös glóriában,
A ciprus bűvös illatot lehel,
A hold az ég tetőin vesztegel,
Köröskörül tavaszi újulás van.

10 Szöllő virágzik dús lankásokon
S a kékes árnyból, távol ormokon
Nászdala bűg az ittas gerlicéknek.

A földre ráborul egy mély igézet,
Jézus lehunyja nagy, sötét szemét:
Halkan fölcsendül a hegyi beszéd.

82.

NAGYVÁROSOK MAGÁNYA

Ismeritek a bérházak magányát,
Kongó szobák sötétes odvait?
Minden oly álmos, hágyatag, avitt,
Komor falon a járók árnya száll át.

5 Ismeritek a bús vasárnapot,
Mikor távol zenén álmodozva,
Sötét óráknak nincsen vége, hossza
S álmot szövünk, mint hálót sző a pók?

10 Ismeritek az őszi éjszakát?
A nagy udvar mélyén platánfa gyérül
Álmodozva lustán fényrül, színrül, égrül.

S mig elfog a derü nosztalgiája,
Zokogni hallod halk eső dalát
S elalszol fáradt gyásszal, összefázva.

83.

PILÁTUS

Pilátus mondá: Én téged szeretlek,
Te nagyszemű, te szomorú eretnek,
Beszéded formás, ékes és velős.
Oly idegen és mégis ösmerős!

5 Sokrates szólt így és Virgil dalolt.
De igazságod mégis csak koholt!
Az istened szép és eszményi tiszta,
De a meséket majd ki adja vissza?

10 Elmés, okos vagy. Mégse vagy te bölcs!
Nincs olyan állás, amelyet betölts!
Kissé nagyon merész a szárnycsapásod,
Igen magasból nézed e világot!

Az ítélet kész! Tenni mit lehet?
Nagyon sajnállak. Nos hát, ég veled!
15 — Én Sokratest fölötte kedvelem,
De mégis, Caesar az én emberem!

Üdvözlégy, Alkonyat! Árnyak processziója
 Mélységes némaság, mely kérdez és felel,
 Üdvözlégy, titkokat megoldó boldog óra,
 Melyben fáradt szívem pihenni réved el.

5 Ó áldott pillanat, mely föllobbantja bennem
 Az elhunyt tüzeket, kiégett napokat,
 Máglyává lesz szívem, hol elhamvad szerelmem
 S főnixként ragyogón, fiatalon fogad.

10 Szent perc, köszöntelek. Most félre a világtól,
 Mely zaklat és zajong, enyém az a világ,
 Hol minden béke, csönd. A szürke Mája-fátyol
 Egy percre fölszakad és közel ér a távol,
 Hol élnek, amik itt csupán — melódiák!

Klytemnesztra, te éjfélcú asszony,
 Meggyógyulok a gyáva gyöngeségtől,
 Ha csak bús fõm márványválladra hajtom,
 Klytemnesztra, te éjfélcú asszony!

5 Klytemnesztra, az árnyékok gyötörnek,
 Egy ölelésed megváltana engem,
 Bár érckaroddal bordámat betörjed:
 Klytemnesztra, az árnyékok gyötörnek!

10 Klytemnesztra, te szépség szörnyúsége,
 Ha megfojtanád lelkemnek kígyóit,
 Rám szállna az a nagy halotti béke:
 Klytemnesztra, te szépség szörnyúsége!

P H A E T H O N

Tajtétkzó paripák szaladnak át az égen,
 Szikrázó szekerén harsogva száll a Nap,
 Ösvényén kétfelől tűzrózsák hullanak,
 Ujjongó Phaethon gyeplőt ereszt merészen !

De íme: zökkenés, de hallga: a kaosz
 Föltámadt szörnyei dörögnek zúgva, bőgve,
 Megroppan a szekér örök mélységbe dőlve,
 A horkant paripák kantárja szakadoz !

10 És mig a szörnyű gömb vörös lángot dobálva
 Isteni ivet ír az égő Oceánba,
 Fiatal Phaethon alakja tündökölve
 Örök fény közt suhan a sötét semmi-ölbe.

Ó D A D I O N Y S O S H O Z

Hatalmas izmú hős, víg isten, földre szálló,
 Mámor barátja te, az élet szeretője,
 Kinek királyi bot a termő szőlőtőke,
 Feléd cikáz e dal, elégiára váló.

5 Az volt a szép világ, az élet és a mámor,
 Az öröm himnuszát ujjongni szilajon,
 Szent táncot lejteni a nevető napon,
 Nem félni bánatok sápasztó alkonyától !

10 Pogány volt ősem is, a barna tűzimádó,
 Pirosló hajnalon a nap felé kiáltó,
 Én is, a szomorú, én is pogány vagyok:

És bár köd és ború szürkén szívembe szállong,
 És bár minden napom egy evoét temet,
 E dalt még elsírom és benne — lelkemet !

EPITÁFIUM

Mért nem maradtam szüz öledben,
Szent semmiség, mér nem maradtam én még,
Terülne rám jövődök szemfedője,
A szivárványszínt foganó fehérség.

Nem bántanának durva színek,
Hazug ígék és csontosöklű tettek,
Nem érzésem száz titkos gyászú órán,
Hogy most temetnek, engemet temetnek.

10 Jövendő asszonyoknak csókját
Sóvárgom olykor, nagy pillanatokban
Csillaghideg szerelmű asszonyoknak,
Kiknek szíve szívemmel összedobban.

15 Ha újra visszajön a lelkem,
Beteg fogantatással jön világra,
Bénává, bússá, borússá fakítja
Múltamnak árnya, kísértetes álma.

FIDIÁSZ A NÉPNEK...

Börtönbe dobtatok. Formátlan szürkeség
Örökös árnya főd és testtelen magány.
Lomhán szállong tova nagy, néma éjszakán,
Mig künn szobraimon uj nap szerelme ég.

A népem elhagyott. Vésőm már nincs velem,
Karom meddőn lendül a szürkeségbe föl,
Rá a rozsdás bilincs vasnevetésbe tör.
Oda márvány, élet, teremtés, szerelem!

10 De az elefántcsont és arany remeke,
Melyre ráragyogott az istenek ege,
Az olimposzi fő derüsen él tovább.

S fenséges mása fenn a fényittas egen
Rá visszamosolyog gyönyörűségesen,
S bámulja művemem kupolás homlokát !

90.

HIMNUSZ AZ EMBERHEZ

5 Az emberhez száll himnuszmom ma,
Hittel hadd harsogom dalom,
Nagy ismeretlenek helyében,
Dacos fejem meghajtva mélyen,
Szeliden és örök reményben
Ez ismerőst magasztalom.

10 Tudjátok-e, hogy mi az ember?
A por s a végtelen fia;
Istent teremtő földi szellem,
Kemény pöröly vasvégzet ellen,
Ezer főséges küzdelemben
Viaskodó harmónia !

15 Nézzétek: izzad tar mezőkön,
Sarcól a rögből életet,
Nap égeti és túske marja,
Tépázza ég és föld viharja
S a jövőndő utján haladva
Csókolják fény és fellegek !

20 Nézzétek: napba törtetően
Mint épít büszke kupolát,
Egekbe lendül lelke, karja,
Kóhomloka, ércakarátja
Győzelmesen lendül magasba
És mélységekbe száll tovább !

25 Ember! Hittel hiszek tebenned,
Ember! Forrón szeretlek én.
Te nyomoruságos, hatalmas,
Te végzetes, te forradalmas,
30 Te halálban is diadalmas
Utód az Isten örökén!

91.

MEGY A HAJÓ

Kürtőhang bűg a mély, fekete éjbe,
Panaszos bűgás, ködben elhaló,
A titokterhes ismeretlenségbe
Lomhán indul az utolsó hajó.
Egy piros kendő még lobog a szélben,
Egy asszony a parton még integet,
De búcsúszava elhal a vak éjben
És zokogása, a szárnyaszegett!

Egykedvűn áll a kapitány a hidon.
10 Vén, viharverte, vaskezű legény,
Nem csillan könnyű a szemébe' titkon,
Nem rejtezik vád szive rejtekén!
Pedig alant, a szűk hajófenéken,
Magába fojtva gubbaszt száz sirám,
15 Mig fönn egy távol viharnak szelében
Új csillagon csügg a vén kapitány.

Mennek, sietnek. A bihari róna,
Kúnság, Bánság pusztája elmaradt.
Nem tart velük, csak egy rög és egy nóta,
20 Mindent beföd a szürke alkonyat!
Az égnek pásztortüzei lobognak,
Aranymezőknek délibábja int,
S a fáradt, béna, néma magyaroknak
Egy új világ harsogja dalait!

25 A költő is megy. Hisz viharadár volt
S jeges közönyben szárnya elfagyott.
Ő is nézi a fedélzeten állva
A hideg fényű, sarki csillagot.
Könnyü az égen némán tündökölni,
30 De dalos ajkkal lenn hallgatni fáj,
És koldús Lázárként koncert pörölni,
Mikor a lelkünk dús álmú király!

Hát menjenek! Hagyják el ezt a tájat,
A lusta ködöt, a meddő avart,
35 Ne hallják tar gally ősziés sirámát,
Ne lássák lassan tűnni a magyart, —
Mint gyérül egyre, vad vízként kicsapva
Szűk Európa irígy szigetén . . .
Mint borul rája enyészet homokja
40 És siratatlan' mint vesz el, szegény!

1906

92.

(MINEK SZALADTOK EL...)

Minek szaladtok el ti szépek?
Te pillanat, te álom, te élet,
Minek szaladtok el ti?

5 Minek oly szép a lány, az álom,
Hogy félek tőle, ha megtalálom,
Hogy nem merek szeretni?

Minek fájtsz oly nagyon a lelkem,
Mikor a legszebb lányra letem,
S mért nem merek feledni?

10 Mért von felé hiú, vad áram,
Hogy megtaláljam, hogy megimádjam
S ne merjem megszeretni?

93.

LÁNGOLNI JÖTTEM...

Lángolni jöttem én közétek,
Ti fázós lelkű emberek.
S míg öntüzem lassan eléget,
Elérem az örök telet!

5 Olvasztgatom a többieknek
Kérges szivéről a fagyot,
De szürke lelkek szürkesége
Megvesz és majdnem megfagyok!

10 Szerelmem tüzhányó hevével
Szórom a gyűlölet követ,
Ó mert vakító lánggal égtem,
Azért vagyok most oly sötét!

Mint fáradt meteor, csavargom,
Termékenységet keresőn,
15 Vad vággal hullok a kopárra,
Új életet esengve hőn!

Hiába itt minden melegség,
Kevés az örök tavasz itt,
20 Hogy jégszivekből, kőszivekből
Fakassza tündérálmait.

Úgy járok én e zord tömegben,
Mint napsugár a sarkokon,
Pólusain tenger közönynek
A fényt büszkén ragyogtatom:

25 Balvégzetem vak éjjelébe
Szivem ezer sugára száll;
Lobogjon lelkem, ha kilobban,
Legyen a vége: tűzhalál!

94.

Ő S Ő M

Valami igríc volt az őszám
A nagy keleti pusztaságon,
Valami kóbor, szabad igríc,
Ki élt nótázón, napimádón.
Valami igríc volt az őszám.

A nagy keleti pusztaságnak
Mélázó lelke bennem él még,
Messzeségbe csapongó lelke,
Ragyogó dele bennem él még
10 A nagy keleti pusztaságnak.

15 Az én bús vándordaru lelkem
Itthagya gyakran gyásza őszét,
Kószál betaposott síroknál
És elsiratja szilaj őstét
Az én bús vándordaru lelkem.

20 Ha kondul majd ama nagy óra,
Keletre néz turáni arcom
S valami ősi melódiával,
Pogány nótával csak elalszom,
Ha kondul majd ama nagy óra!

95.

S Z O K R A T E S Z

A „Görög szonettek”-ből

5 Az apja szobrász volt. Márványtömegből
Heroszt és istent formált könnyű kézzel,
Heroszt, ki istentetteket merészelt,
Istent, ki emberként leszáll a mennyből.

5 Az apja szobrász volt. Ő maga gyöngé,
Az orra tömpe és a karja látkadt,
Iromba kőn ő nem vesz diadalmat,
Márvány helyett tán suta karja törne!

10 De a szemében, ő de a szívében
Az apja lángja ég szilajan, épen,
S a lelke lendül, bár lehull a karja,

A heroszt s istent nem kőből faragja,
De lelkekből. Dús igéjére lesz
Kő helyett: Plató s Arisztótelesz.

MAGÁNYOS ÚTON...

Magányos úton építtek egy házat,
 Betérhet hozzám, aki erre fárad,
 Aki dalolva, virágot keresve,
 Eltéved a mély életrengetegbe.

5 És őszi estén, míg az avar sír majd
 S utolsó szirma hull a rózsáimnak,
 Magányos vándor, múltakba révedve,
 Emlékezik majd egy tündérszigetre.

10 És hírt hoz nékem élet tengeréről,
 A csodaszépről, távoli tündérről,
 Kit idevárok és aki nem jó el,
 Csak egyre szépül a szálló idővel.

GÉZA KIRÁLY

Tündöklő víziók visszfénye ég szemében,
 E nagy árnyékvilág oly szomorú neki.
 Barátai: sápadt martírok lelkei,
 A kikkel társalog zimankós, barna éjben.

5 Rá vár a korona, e gyémántterhes ékszer,
 Mely szédülő fejét vaspánttal átszorítja.
 Mozdulatára vár a pártos, marcona szittyja,
 Csataszomjas lován megívni ellenével!

10 ... A püspök hangja szól, a mély orgona bűg,
 És kondul a harang s ő érzi, mily hazug,
 Mily balga és hiú ez a világi lárma,

S a míg a korona érinti homlokát
 Kék tömjénfüstön és misztikus árnyon át
 Mosolygva hallgat a szeráfok kardalára!

MÁTYÁS KIRÁLY

Nézd Donatello márvány vésetét,
 A karvaly orrt, a dactól görbe ajkat,
 Mely gunt nyilazva sujt, bár csukva hallgat,
 Nézd a szemét, mely fényes és setét!

5 Ez ő! Rőt multunk ércizmu magyarja,
 Királyi holló, mely nyugatra tart,
 Mely fölgyujtja a bús magyar avart,
 Mely a jövendőt lángolón akarja!

10 Pusztára épül tündérpalotája,
 Plutárkot érti és Cézárt csodálja
 És elmereng olasz kéz remekén.

De garaboncásként viskóba járva,
 Mig írt keres az árva pór bajára,
 Érezi, hogy mily magányos szegény!

GELLÉRT PÜSPÖK

Pogányok közt töltött éjet, napot,
 A farkasok közt járt Gellért, a pásztor
 És kimerülve harctól, virrasztástól,
 Pihenni tért tornyos Csanádba most.

A Megfeszített képén elborong
 És a zsolozsmát egyhangun mormolja.
 Az alkonyat gyászleple száll a dómra,
 Künn vakkantanak a komondorok.

10 De im a mélyből hangos nóta szól,
 Egy szolgálólány malmot hajt s dalol.
 Valami pogány nóta, de mi szép!

Gellért dobogni érzi nagy szívét:
 Tüzes varázssal, бүvös áradattal
 Vérét pezsdíti a szilaj magyar dal!

A K Ö L T Ő S Z Ó L

Hallottál a mesék királyfiáról,
 Ki három évig elbűvölten élt,
 Kitől öröm, szerencse tova pártolt
 S vad rengetegbe ölte életét?
 5 Úttalan úton járt nagy messzeségben,
 Érdes darócban, árván, szomjan, étlen,
 Szomorúságos nótákat dalolt,
 De mégis — mesék királyfia volt !

Hallottál a titokzatos szigetről,
 10 Hol örök nyár él, örök szerelem,
 Halkhúrú hárfán szól a szél az erdőn
 S a csudáknak kék virága terem?
 A többi ember járhatja az élet
 Ezer ösvényét, arra sohse téved,
 15 De a királyfi egyetlen szaván
 Fölépül az a csudatartomány !

Ha hittel csüggsz az én szívem meséjén,
 Jőjj ! Vár reád a bűvös kikelet,
 Csak az élet mély erdőinek éjén
 20 Bizton hajlitsd szívemre szivedet !
 Meglásd, dalomra száz visszhang figyelmez,
 Sötétlő erdőnk egyre fényesebb lesz,
 S mire a rontó bűvölet lejár,
 Ránk a dicsőség diadémje vár !

K É R D É S

Nagy ismeretlen, ó mondd meg nekem,
 Magányos-e a szörnyü végtelen,
 Egyedül állasz a világ fölött,
 Mint óriás rab, örök számüzött?

5 Mikor teremtő szent láz tüze éget,
Nem kutatod-e át a mindenséget,
Hogy valakire lelj, aki megért
S veled csodálja lelked remekét?

10 Nem dobban-e meg óriás szived,
Mikor szavadra egy világ siket
S csak tűnő törpék néznek lábaidra,
Egek egébe néző örök szikla?

15 Talán szived nincs. Közönyös szemed
E mély világ titkára rámered,
S mint kevély jéghegy, csillogva úgy néz le
Hervadt rózsára, eltiport vetésre?

102.

M A R I S

Cselédünk volt. Olyan, mint a többi,
Paraszti, dolgos. Nótákat dalolt.
Vasárnap hosszan szokott fésülködni:
Kimenő napja volt.

5 Egy katonát szeretett, aki hozzá
Három nagy évig hűséges maradt
S ki szép levelet küldött neki százat,
Virágos, rímes-szavakat.

10 Vasárnap volt, kora tavasszal,
Maris a konyhában fésülködött,
Álmosan, lustán s álmodozva babrált
Nagy, kenderfürtei között.

15 Én, kis fiú, egy levelet betűztem,
Becéző szókat, szerelmes igéket
S ahogy a nagy, beszédes csöndben ültem,
Kezem meztelen vállára tévedt!

Megcsapott nehéz illata hajának,
 Rózsás színű lett tőle a világ
 És gyermekszívemben tüzesen, lágyan,
 Egy érintésre, egy cirógatásra
 Fölbúgtak az első melódiák!

103.

C S Ö N D

Az aranyos mennyezet fele zsongva
 Az óriás, üres templombhajóba'
 Még ott suttog az elszálló ima.

Piros sebeit némán viselvén,
 Mennyei busan mosolyog keresztjén
 A boldogságos Miriám fia.

S az áhitatot teregető csöndben,
 A tömjénterhes, lilás levegőben
 Szirmát bontja a rosa mystica!

104.

D A L

Emlékezem bárányfelhőkre,
 Átsuhanókra lágy egen,
 Álmatagon, árván menőkre,
 Bárányfelhőkre, eltünőkre
 Emlékezem, emlékezem.

Emlékezem világos éjre
 Tavaszt lehellő réteken,
 Csillagvirágra, csodakékre,
 Tavaszégre, álomvidékre
 Emlékezem, emlékezem.

15

Bánkódva alkonyárnyas órán,
Mig száz vád bánt, száz gyöttelelem,
S baljós, bajos bánat hajol rám
Alkonyórán, aggón borongván
Emlékezem, emlékezem.

105.

TRISTIA

A szép gyerekség eltűnt édenében
Vadrózsát szedtem napsütötte réten
S elkóboroltam ismerős vidéken.

És hazatérve esti harangszóra,
Már elfonnyadt a színes réti rózsza,
Óh emlékszem az első bánatokra:

Hogy a rózsák is mulandóan szépek
S hiába virítanak messze rétek,
Az én rózsáim sorsa az enyészet.

10

Később a rózsát lányarcon csodáltam,
Első ifjúság viruló korában,
Első szerelmek múltó mámorában.

15

De nyitva már az élet méla titka,
Hogy nem viszünk el semmit sem a sírba,
Hogy elmúlás van csillagokba írva.

De azért mégis, engedjétek nékem,
Ti örök rózsák egy nagy, örök réten,
Hogy ezt a múltást szomorúan nézzem,

20

Hogy nem gondolva a felhők fölöttre,
Borongó szívvel boruljak a rögre,
És boldogtalan legyek itt örökre!

OVIDIUS

Ti kóbor fecskék, Rómába menők,
Hozzátok hirül majd nekem,
Ragyog-e még az örökkék azúr,
Lobog-e még a szerelem?

5 Hatalmas Cézár uralkodik-e,
Hódol-e még a kincses száz sziget,
Rubintos lányok, csókos asszonyok
Cserélgetik még a sziveiket?

*

10 Ti kóbor darvak, Rómából jövők,
Ó, mondjátok csak, mi hir ott,
Virul-e még az orgonás tavasz,
Mely nékem viritott?

15 Győzelmes Cézárt istenitik-e
Az aranszavú költő dalai
És kinyilnak-e csillaghimes éjjel
A szeretők ablakai?

20 Hej, amig én itt rőt ködök között
Tristiát költök aranyak hiján,
Melyik poétát tanitgat dalolni
S ölelni az én Juliám?

ÚJ SZONETTEK

I.

Nagy, szürke rajban, egyhangú morajjal
Szállnak, csak szállnak tétova napok,
Kopnak, kopnak az óramutatók,
Szürkül az alkony és szürkül a hajnal.

5 Ó rohanó napok nagy légiója!
Elhantolt idők, elhagyott terek!
A homokóra lomhán csak pereg,
S örök homok vár lenn a rosszra, jóra!

10 De néha . . . egy perc játéka csupán csak,
Szivárványos lesz ege a múlásnak,
Hallik a mindenség melódiája . . .

S a szürke Én, száz gond betege, rabja,
Belát egy üdvösséges pillanatra
A végtelenség büszke távlatába.

II.

15 Ismeritek az ércarmú lidércet?
Agyunkba markol és mi futni tudnánk,
De megkövült kín szörnyű árnya hull ránk
S fölöttünk csattog keselyűd, vad Élet!

20 Jön éjszaka, mikor lelkünk kigyúlad
S villámos fénnel a jövőbe lát,
S dermedt bánattal, sírva néz, reád
Ó éj, ki szemed rémulten lehúnytad!

25 S élünk tovább és vánszorgunk odább,
Futunk. Megállunk. Várjuk a csodát,
Hogy meggyógyít a Tavasz és az Élet,

A Szerelem, a Boldogság, a Fantom!
Ügetnének egyre, por lep és nap éget,
S ama napon megállunk ama parton!

I.

János 18, 10—11.

Szólt a hadnagy: Célozz! Jézus állott,
 S aki megváltja majd e rongy világot,
 Sápadtan, nyugodtan előre lép,
 Fölveti szép, szőke, szelid fejét
 5 És szól: „Le a fegyverrel! Én megyek!”
 És indul. Utána a hadsereg.
 Csak Péter, akiben kis szittyva vér volt,
 Gondolta: „Hát az egész csak ezért volt?”
 S Malkust, a szolgát úgy csapta fülön,
 10 Hogy a szegény fül elrepült külön.
 „Megváltás, ide, megváltás oda!
 Nekem elég volt. Nem oda Buda!”
 Jól mondta Ahazvér, a csizmadia:
 Szegény ember dolga csupa komédia!
 15 Nyakunkon a római imperátor,
 A papi fejedelmek, a kurátor,
 A tizedes, a százados, legátus,
 Irástudó és Pontius Pilátus.
 Barabás ordít s szabadon bocsátják!
 20 És elveszejtik az isten bárányát!
 Nyolc boldogság jut itt csak a szegénynek,
 Meg a mennyország! Az uré az élet!
 Jézus Péterre néz. Jézus nem válaszol.
 Eszébe jut egy koldus ács valahol.

II.

Máté 26, 69.

25 Tavaszi éj volt. Hús szél szállt nyugatról.
 Simon Péter az ugaron barangolt.
 Názáretit a hadnagy elvezette,
 Talán ítéltek is már ő felette!
 A papi fejedelmek udvarán
 30 Tűz pattogott, szikrázott szaporán.

S a tűz körül, vöröses fénybe mártva,
 Katona, szolga lebzsel, a hajnalt várva!
 Jött Simon Péter és közébük állott,
 Megkérdezett egy vihogó szolgálót:
 35 „— Hány óra? Hol lehet mostan a Mester?”
 A szolgáló rábámult nagy szemekkel:
 „— Uram, nem vagy-e tanítványa tán?”
 Péternek ránc gyűrűzik homlokán,
 De nyugodalmas hangon feleli:
 40 „— Nem voltam soha senkije neki.
 'sz, ő alvajáró. Aszondják: bolond.”
 . . . És megpiszkálva a zsarátnokot,
 Mellé simul, gubbasztva, melegedve,
 45 Megoldódik a nyelve és a kedve.
 . . . Kakas kukorékol. Már itt a hajnal.
 Az ajtó döng. Sápadtas, fényes arccal
 A názáreti vörös ingben lép ki:
 Katona, szolga mind riadva nézi.
 Ő könnyei közt mosolyogva lépdél,
 50 Péterre néz. És nem néz vissza Péter!

109.

ANAKREONIDAL

A színes éjszakában
 Robognak a batárok
 És benrük buta bárók
 A színes éjszakában.
 5
 Nekem is volna jussom
 Batárok mélyin ülni,
 Csókolni és örülni
 Nekem is volna jussom.
 10
 Illatos kis szalonban
 Folyik a bor, a tréfa,
 Csók csattan néha-néha,
 Illatos kis szalonban.

15 Nekem is volna jussom
Az Életet ölelni !
Az Életet ölelni
Nekem is volna jussom !

20 Ti néma, béna nóták,
Miért, kiért dalolni,
Epitáfiumok ti,
Ti néma, béna nóták !

25 Nekem ne volna jussom,
Az Élet igricének,
Ti jámborok, ti vének,
Hogy éljek, éljek, éljek,
Nekem ne volna jussom?

110.

H A Z A...

Már dalolnak az út mentén a nyárfák,
Már száll a szélben a futóhomok,
Már szürkülnek a méla tanyaházak,
A vonat füstje a földön borong.

5 Már integet magányos némasággal
Az a tájék, mely mindig visszavon,
Az a tájék, mely elértette mindég
Az én rokotalan, nagy bánatom' !

10 Magányos puszták fiának születtem,
Delelőn lomhán mélézgatni, én,
Végigterülni jegenye árnyékán
S álmodozni az alvó föld szívéen.

15 Elborulások fiának születtem,
Kit nem ismert bánatok árnya nyom,
S hervadt levéllel takarózva hervad
Ősök ködében a rőt avaron.

Kivert egy átok zshivajba, kacajba,
 Most hazatértem, most köszöntelek,
 Mint elszáradt kóró, ha visszazállong,
 Bánatos rónák, bús testvéretek.

111.

BORULÁSOS ÓRÁN

Az üdvösségből mindig kitagadva,
 Fáradtan léptem csüggesztő útakra.

Pusztaság pacsirtájának születtem
 És viharok vándormadara lettem.

Másoknak nyitja kertjeit az élet,
 Enyém csupán egy hervadó vidék lett:

Emlékek avarában járok egyre,
 Felejteni tanulva s nem felejtve.

10

Ó gyér emlékek, elomló bokréta,
 Szivem csaló igézet vonja néha:

Az Élet nagy, szabad útjára lépni,
 Nyiló rózsáit nyiltukban letépni!

Mámoros lenni új üdv mámorától
 S nem hamvadozó emlékek torától.

15

Ó, de szivemben valami megsajog,
 Kudarcok árnya, multak álma borong,

Tilos üdvösség és tűnő igézet!
 Fölöttem szédítőn átrobog az élet!

ÁLMOK VÉGE...

Tiszháti fűzfák erdejében járok.
 Alkonyati árnyak, alkonyati álmok
 Kisértenek engem.
 Némaság a tájon, dalok a szívemben.

5 Letúnt napnak csókja ég az erdő fölött,
 Ritkás füzesekben violaszín ködök,
 Alkonyi kísértet.
 Álom itt a küzdés, álom itt az élet!

10 De a rekettyéből valaki rámkiált:
 „Forduljon kend vissza! Nem mehet itt tovább!”
 Sebtiben fölnézek:
 Megszakadt az álom! Oda az igézet!

15 Megyek vissza innen. És a szívem mélyén
 Csitíogatok egy nagy, bánatos érzést én:
 Ez az álmok vége!
 Göromba szavával fölriaszt az élet
 S csudás ösvény, többé nem találunk téged.

EGY RÉGI NOVICIUS

Kolostor mélyén voltam gyermek én,
 Szivem fehér volt, mint ama virágok,
 Melyek az oltár fölkéjében álltak
 És fényre vágytak délnek idején.

5 Kolostor mélyén nyílt szívembe ki
 Az első szerelem csodavirága.
 Emlékezem e szép, bús ifjuságra,
 Tömjénes illatát érzem neki.

10 Tavasszal elméláztam az imákon
És úgy sejtettem: él még e világon
Valaki, aki engem még szerethet.

S fölnézve karcsú, bús Madonnaképre
Új áhitat szállt a szívem mélyére
S tömjénüket küldték a messzi kertek.

114.

NIETZSCHE NAÛMBURGBAN

Egy árny kószál a parkban őszi estén,
Szánd meg s imádkozz érte jó keresztény,
Az égbe tört és pórul járt szegény.

5 Most vánszorog, jár körbe-körbe némán,
Nagy homlokán és kiégett szemén árny,
Nincs nála nyomorubb e földtekén.

Mégis ti, kiknek a menny megigérve,
Ti jámborok, reám figyeljetek,
Hős és nemes e szánandó beteg!

10 A gondolatcsaták közt folyt ki vére,
S bár mennyetekre nem váltott jogot,
E földre onnan egy kis fényt lopott.

115.

AZ ÁLOÉVIRÁG

A kert ölen sötétlik, mint a bánat
Az áloé, a száz évben nyitó.
Rejtelmesen csobog a kerti tó,
Tükrén az első csillag fénye bágyad.

5 Sötét, magas apáca árnya lebben,
Az angelusztól megcsendül a táj,
A jázminoknak dus illata fáj,
Porladó álmok nyilnak ki a kertben.

S a bús klarissza, ráboruló éjben
 Elmélázzgat az áloélevélen,
 Melynek virágát látta még a gyermek.

S mely egykor — ó, de neki soha, soha! —
 Szírmát is bontja, illatát is ontja
 Jövendő ifjuságnak, szerelemnek.

116.

SHAKESPEARE ESTÉJE

Az esti ködben, őszi esti ködben
 Hazabotorkál, véle a homály,
 A dérütötte hold lassan kelőben:
 Már itt az ősz és itt az este már.

Az országúton kósza álmok járnak,
 Danol a szél, halódik a határ,
 Járnak az árnyak, vége van a nyárnak,
 Már itt az ősz és itt az este már.

A kandallóban sírnak már a gallyak,
 Künn a tarlókon kárognak a varjak,
 Nyárnak halála: árnyak élete.

Violás alkony, opálos színekkel,
 Nézi a néma, nagy, magányos Ember:
 Szívében kong, bong a Téli rege!

117.

CSÖND

Mély csönd vizén
 Evezek lassan.
 Arany nap ég
 A kék magasban.
 Múltak borúja
 Már távol, távol,

Csak messzi köd már,
Halotti fátyol
Múltak borúja.

10 Enyém az üdv,
A csöndnek üdve,
Fekszem némán
Álomba merülve.
15 A régi átok
Elhallgat lassan,
Elnémul búsan
Mint távol dallam
A régi átok.

20 Mély csönd vizén
Vitorla nélkül
Némán megyek.
Ég, tenger kékül.
Te múlt, te múlt
52 Fekete felleg,
Ó, csak maradj,
Csak rád ne leljek
Te múlt, te múlt.

118.

VERSEIM ELÉBE

Mélységes tengerfenéken
Fölbognak a harangok,
Tompá, tétova hangok
Mélységes tengerfenéken.

5 Lelkemnek árva mélyén
Fölbognak a harangok,
Multamból tétova hangok
Lelkemnek árva mélyén.

10 Viharos óceánnak
Nagy lelke harsog a mélyben,
Nagy lelke bug a nagy éjben
Viharos óceánnak.

15 Csak kongjatok harangok.
Panaszod szálljon a szélbe
Multak hajótörése!
Csak kongjatok harangok!

20 Lesz egyszer ünnepem itt fenn,
Megnyílnak a mélységek,
Garmada kincse vak mélynek
Vakitani fog itt fenn.

Hallgatja a jövőndő
Multam harangkongását,
Lelkem zokogását
Hallgatja a jövőndő!

119.

UJ MELÓDIÁK

Az alkonyat volt mindig a világom.
Nem rőt tűzével a tetőkön égve,
Csak ha nagy árnya jár az árva tájon.

5 Az alkonyat: a csönd, a bu, a béke.
Az alkonyat: a vigasz és a balzsam.
Az enyhe árny kegyetlen naptüzésre.

Rózsás szegélyü felhők a magasban
És itt lenn nagy, kitért kelyhü virágok.
S szellő és béke száll suhanva, halkan.

10 ...És én a végső alkonyatra várok,
Mikor az én napom száll már a mélybe
S lelkem tárul ki, mint ama virágok!

S az én szivemre száll majd esti béke,
Az én tüzem huny, én színem fakul,
És csillagom suhan a semmiségbe.

Csönd lesz. Az örök, végtelen azur
Onnan tekint e szürkülő vidékre,
Hol én leszek már. Hol nem alkonyul!

120.

Ó K

Az ifjúságból, multak májusából
Ragyognak szőke, barna lányfejek.
Tavaszi mámor, rózsaszínü mámor
Száll szivemre, mely szürke és beteg.

5

Multak arany ködében épen, szépen
Mosolyognak az édes lányfejek,
Szerettem őket, megdaloltam őket
És — nem csókoltam egyiket se meg!

121.

É P I T Ó M E S T E R É N E K E

Aranypalotát építeni légbé
És elefántcsont tornyokat emelni:
Ez volt a lelkem minden gyönyörűsége.

5

Nem bántott a nagy élet zaja, semmi.
Bár mélyben, éjben elmerülve jártam,
De mindig tudtam palotákat emelni.

Az éji ködben és a földi sárban
Felém integettek a messzi tájak
Szivárványszínben és arany sugárban.

10 Hiába jöttök életemre, árnyak,
Mig a lelkem fényét ki nem lobogta,
Nagy, örök éj, én addig ragyogva várlak.

Oh jaj, ha a lelkemnek alkonyulna,
15 Ha ködökbe dőlnétek, aranyváarak,
Elefántcsont tornyom, ha mélybe hullna!

S én mennék, elébe az éjszakának,
Mint földnélküli király, a száműzetésbe,
Tudván, hogy tulnan halott álmok várnak:

Légi várak gyászpompás testőrsége.

122.

F E H É R A N N A

„Fehér Anna lelkem,
Fehér őszi rózsza,
Szeress engem: a virágnak
Virulás a sorsa!”

5 Hadnagy uram, kérem,
Meggövetem szépen,
Van már nekem jó jegyesem,
Elég is az nékem.

10 „Fehér László feje
A kezem közt van már,
Elengedném — Isten neki,
Ha te — meghallgatnál!”

Haldoklik a kertben
Fehér őszi rózsza.
15 „Szeress engem: a virágnak
Hervadás a sorsa!”

20 Mi lobog az éjben?
A halottas fáklya!
„Hunyd le szemed, szép csillagom,
Gyönyörű Diána!”

25 Mi zokog az éjben?
Fehér László hangja!
„Hunyd le szemed, szép csillagom,
Csak egy pillanatra!”

Mit hallottam, jaj, jaj!
Puskaszót hallottam.
Édes bátyám, Fehér László,
Fiatal halottam!

30 Átkozott a csókokod,
Hadnagy uram, nem kell!
Tégy siromra őszi rózsát,
Azután — felejs el!

123.

M A D Á C H

Ódon kastély mély magánya rejti
Világ elől méla bánatát,
Komor ősök árnyéka belengi,
Innen csak az őszi parkba lát.

5 Kisértetek járnak a szívében,
Őszi éjben a nagy égre néz
S a magányban és a csöndességben
Mint a tömjén, ég a szenvedés.

10 A világa régen összeomlott,
A szerelme följáró halott,
A művészet lombikjába hordott
Minden üdvöt, minden bánatot.

15 Örök formát ölt itt a mulandó,
Muzsika lesz minden fájdalom,
Mély magányban, ami maradandó,
Föltámad a harmadik napon.

20 Elpusztulhat gyönyörű világa,
Ur lehet az őszi hervadás,
Gondolatok örök lombikjában
Örök embert alkotott Madách.

124.

E M L É K

5 Szentiváni éjjel
Künn a pusztán jártunk,
Fönn a magas égen
Csillagrózsák égtek
És benn a szivünkben
Nagy fiatalságunk!

10 Kéz a kézben jártunk,
— Emlékszel-e rája? —
Szelíden borult ránk
Tiszaháti pusztán
Szentiván havának
Tündér éjszakája.

15 Emlékszel-e rája,
— Tanúnk a jó Isten! —
Hogy csudavirágos,
Hogy csillagvilágos
Álomország nyíltott
Gyermekszíveinkben!

20 Elsodort az élet,
Nem lelünk egymásra!
Mivé lett szívedben,
Fiatal szívedben,
Szentiván havának
Tündér éjszakája?

125.

D A L O K V É G E

5
Dalolni, dalolni!
Lobogó vágy éget;
Dalok büszke szárnyán
Mámorosan szállni
Át a mindenséget.

10
Dalolni, dalolni!
Hatalmas vágy ragad,
Álmok országában
Révedezve járni
Tündéri tájakat!

15
Dalolni, dalolni!
S szíved későn érzi,
Hogy a lobogásban,
Az álomlátásban,
Elfelejtett — élni!

126.

K A T O N Á K

Mennek a naptól égve,
Útszélen száz virág,
Delelő-messzeségbe
Fényes, forró világ.

A folyó nagy ezüstje
Csalogat, integet,
Hogy szomjukat lehütse
S nem szabad, nem lehet.

10
Hiába a virágok,
Hiába szól a dal,
Előttük bokrok, árkok
És vár a viadal.

15 .. .Öreg karosszék, ez fiuk, a vágyam,
Hol egykoron majd csöndes nóta mellett
Felejttem nyárutói éjszakákon
A letört szárnyat, a megölt szerelmet!

20 Beteg rózsák utolsó illatával
Ha megtelik majd szivem csöndes éje,
Mint az a csillag ottan, úgy enyészem
A rózsaszínü virradati fénybe!

128.

PUSZTASZER FELÉ

5 A pusztáról szabad szél száll felém,
Nyugalmas rónák nyugtalan szele,
Ugy ostorozza zsibbadt testemet
És bubánatos lelkemet vele.
Szabad szél, szilaj paripáknak anyja
Adj szárnyat nékem, el, kelet fele,
Hagyj leroskadnom ott a szeri pusztán,
A legszebb nótát elzokogom aztán!

10 Ó szeri puszta: szabad és örök,
Gőgös fajomnak a jelképe te,
Itt ontott vért a hét vezéri kar,
Termékeny lőn az áldott rög vele,
Azóta szomjas és hiába szórt itt
15 Véres magot száz nemzetség bele,
Ez a föld még szomjuhozik nagyon
És ing alattad, árva magyarom!

20 De azért igric, ha te erre jársz,
Fúdd meg a kürtöt, hadd zengjen a táj,
Hadd visszhangozzék amaz ezer év,
Ami ujjong és ami fájva fáj.
És bár melletted senki se figyelmez
És bár visszhangos szivre se találj:
Ezer év hallgat és ezer év harsog
S föltámadásra várnak mind a hantok!

TIBISCUS PARTJÁN

Ez a Tisza! A boszorkánysziget
 Árva nyárfája felém integet:
 A régi tájék, régi emlék.
 Elszáll a lelkem nyugtalan, tova,
 5 Eltűnik számos századok moha,
 Mintha — Tibiscus táján lennék.

Római prétor jár az avaron,
 Szívében új, magányos fájdalom,
 10 Idegen tájnak fáj a lelke,
 A lusta víz, az álmatag ladik,
 Szomorú fűz, el, messze nyugatig
 És daru, árván énekelve.

S a parton járnak barna emberek,
 Mind hallgatag. Tán átok verte meg?
 15 S ha nóta szól, még szomorúbb tán...
 Valaha rég itt tengervész dalolt,
 Valaha rég itt mély, sós puszta volt
 S elült vészek sírtak a pusztán.

...Ez a Tisza! A boszorkánysziget
 20 Árva nyárfája felém integet,
 Felelek néki a szívemmel.
 És mintha bús nyugalmat hintene
 És mintha hűs fuvalmat küldene
 Egy régi dal, egy régi tenger!

SÁMSON DALA

Lenyirva hajam,
 Erőm leteperve.
 Örökös homály
 Száll a szememre.

5 Gyáva bakók
Kacagnak rajtam,
Oda szerelmem,
Oda hatalmam!

10 Filiszteusok
Hej, be örültök,
Buta mámorok
Ölébe dültök.

15 Ócska dal dadog
Kopott élc hallik,
De keleten már
Uj nap hajnallik.

20 Recseg az oszlop,
Ropog a tető,
Meghalok én, de
Él a jövődő!

131.

TALÁLKOZÁS

A mire vártam hosszú éveken:
Találkoztál velem.

Kezem fehér kezedben reszketett:
Ő mit mondjak neked?

5 Künn nyári alkony bibora ragyog
És én — veled vagyok.

A mély homályban rámvillant szemed,
Szivem emlékezett!

10 E percet százszor hiába lestem én,
És most enyém, enyém!

Kicsordult szívem, e kristálykehely,
Élet, most ünnepelj!

Pár kurta bók, egykedvű felelet,
Mit is mondjak neked!

15 Mosoly, míg lelkem csendesen zokog,
Ó perc, szent, átkozott!

Éreztem, hogy hazug minden dalom,
Nem ismersz angyalom!

20 Éreztem, hogy egy álom cserbe hagy:
Az üdvöm nem te vagy!

Szívemnek hozzád nem lehet joga
Soha, soha, soha!

132.

T Á V O L O K Z E N É J E

Mulassatok! Tiétek mind a rózsa,
Amit letéphet az ifjonti kéz.
Mulassatok! Minden gyönyör tiétek,
Miket szívem csak álmokban idéz.
Ó álmok árnya, álmok vágya, násza,
Tűz, amelyen szívemet égetem,
S minden elég oda,
Mit el nem értem: élet, szerelem.
Nem voltam fiatal soha!

10 Daloljatok! Tiétek mind a nóta,
Mely szerelem, bor mellett megterem.
Daloljatok! A legszebb dal tiétek,
Melyért eladnám hazug életem:
15 Az élet dala, melyben diadalmas
Erővel zeng az izmos ifjuság,
S a jövő mámore...

Ó meddő életem, hiu tusák,
Nem voltam fiatal soha!

20 Beteg vagyok. Ugy száll e dal felém most,
Mint életemben mindig a zene:
Nagy messzeségből, boldog messzeségből
Sötét magányba tévedt izenet.
Beteg vagyok. Én más zenére vártam,
Mely diadalt fog harsogni nekem,
Mely ritmusával égbe fölragadja
A föld rögébe süppedt életem!
Perc és év száll tova...
És minden, minden, minden azt dalolja
Nem voltál fiatal soha!

133.

A KIS TISZA HIDJÁN

A kis Tiszán át karcsú híd vezet,
Borongva állok a zöld víz felett,
Mely szilaj ifjúsággal boldogan,
A mármarosi bércről most rohan.

5 Előtte az út hosszú és szabad,
Új tájon várja az új pillanat,
Kitárul előtte a végtelen,
Öleli büszkén és szerelmesen!

10 A hídon bús, kaftános raj mozog,
Ünnepi estén itt imádkozók,
Monoton dallam zsong a víz felett,
Kopottan, fázón ünnepel Kelet!

15 Ifjú Tisza, vad vággyal törtető,
Te fiatalság, szépség és erő,
Elnézem elmélázva a habot,
Mely tiszta zöld, acélos és ragyog.

20

S a másik Tisza jut eszembe már,
Mely Szeged táján oly merengve jár,
Iszapos, álmos, csöndes ott szegény,
És rozsdás emlékek a fenekén.

És ahogy állok e zöld víz felett,
Valami nagy nyugalmat érzek:
Tisza! Vár ránk a tenger, a halál,
De ifjúságunk itten újra vár!

134.

MAGYAR ELÉGIA

Egy ezeréves dal sir lelkemben.
Elénekeljem?
Félek, hogy szívem szakad meg a dalban.
Örökségem e bubánatos dallam.

5

Ott bűg benne az ezeréves átok,
Hiszen tudjátok:
A magyar, aki hivatott a nagyra
És büszke útját mindig félbehagyja.

10

Ott ég benne az ezeréves bánat,
Mely égre támad,
Miért kell nekünk, napimádó rajnak,
Elébe vágni örök zivatarnak?

15

Egy ezeréves dallam zsong szivemben,
S érzi lelkem,
Hogy e nótára megy az én életem,
Hogy ez az ének a végzetem nekem!

20

S ha pályám, bár szép, ó de töredék lesz,
Nékem elég ez.
Legalább népem nagy tragédiája
Az én sorsomban is magát példázza!

B U D A P E S T

A pirosszemű szörny vad törtetéssel
 Az óriás homályba berobog,
 Most készülődik a májusi éjjel,
 De éjtől nem félnek a városok !

5 Im e homály is az üvegtetőkön
 Villámos fénnel gyúl ki hirtelen,
 A pirosszemű szörny is visszahőköl
 És gőzpárát piheg félelmesen.

10 Megindul a nagy törtetés, roham,
 Mindenki ugrál és némán rohan,
 A paloták hívólag integetnek:

Száz földi fénye ég a pesti estnek.
 S minden utat halvány rózsásra fest
 A nagy, gyönyörű dáma: Budapest !

Ö N G Y I L K O S O K

Az élet nagy harcában vesztesek.
 Belátják, hogy az ő ügyük bukott
 S a sápadt arcú fáradt Brutusok
 Kardjukba dőlnek és lefekszenek.

5 Méltók reá, hogy megsirassuk őket,
 Mi boldogok, kik élni még tudunk,
 Bár százszor veszünk és százszor bukunk,
 Míg sorsunk lassan varrja szemfedőnket.

10 De azokat siratni nem szabad,
 Akik emelt homlokkal halni mennek,
 Merész hajósai a végtelennek,

Kik látva a tolongást itt alant:
Közönnyel félreállnak s mosolyogva
Elindulnak szebb fényű csillagokba.

137.

Á T U T A Z Ó B A N

Emlékek éje, szállj le most reám!
A város alszik. A szívem virraszt,
Emlékek sírja, nyílj meg ó Szezám,
Emlékek éje, ó szállj ma le rám!

Először itt éreztem a magányt!
Mély udvar, fázón hányszor néztelek,
Míg távol tűzhely zsarátnoka várt,
Először itt éreztem a magányt!

10 Először itt éheztem. Ó igen,
Oly szép lett volna akkor a világ,
Oly fiatal volt akkor a szívem,
Először itt éheztem. Ó igen!

15 ...Itt találkoztam utolszor Vele.
Az utcásor most elhagyott, sötét,
Arcomba vág a közel ős szele,
Itt találkoztam utolszor Vele!

138.

I D E G E N E R D Ő B E N

Az őszi avart rovom úntalan,
Árva szívemnek mély bánata van,
Ez az erdő csak a gyászomat látja
És én csak ősszel értem el e tájra!

5 Valamikor, nem is rég, érezem,
Ide járt ki sok titkos szerelem,
És üdvösségét elrejtette némán
Ez erdőbe, mely hervadozva néz rám.

10 Bocsásd meg erdőm, hogy egyedül jöttem,
Hogy köd utánam és hogy köd előtttem,
Hogy csókok tanyáján, dalok helyén:
Tűnt álmaimat temetgetem én.

139.

T Á N C D A L

Barátaim, az élet
Arany borát kínálja,
Bolond, ki inni nem mer
És boldog, aki részeg!

5 A mámor aszújától
Gondhíjas táncra kelni
Egyetlen bölcsességünk!

10 Tudósnak lenni szép, de
Tudósnak lenni nem jó:
Papír a tudománya,
Az élete nem élet!

15 Művész vagyok, barátim,
Művészetem: az élet,
Az elmúló üdvösség,
A dalban örökített!

20 Dalos, virágos gályán
Evezzünk evoézva,
Karján a kósza üdvnek,
Hadesz sötét lakába,
Mert ez a vég, hiába!

MAJTÉNY

Majtény határán jár már a vonat,
A hanyatló nap rőt üszkében égve
Magányos máglyaként tűz a vidékre,
Melyet behamvazgat az alkonyat.

5 Majtény! Fölötted száll tekintetem,
Mint éjszinü holló tetem fölött,
Most hulljatok, hamvazzatok ködök,
Ne lássam a rögöt, mely dicstelen.

10 Ha erre járna az a szent vonat,
Mely visszahozza a Nagyságosat,
Vészféke elszakadna tán neki:

Szemfedős dobbal, tört tárogatóval
S azzal a szent s besározott zászlóval
Köszöntének elárult hivei!

JÖN A VONAT...

Nagy idegenből, honi földre vágtat
Fekete éjszakában a vonat,
Mely hozza büszke, fölujjongó gyással
A fejedelmet, a nagyságosat.

5 Jön a vonat. Nagy, vörös szeme lángol,
Mint forradalom szent üszke, lobog,
Hosszan, gyönyörrel fölsir a határon,
Köszöntik a virrasztó városok!

10 Jön a vonat. Az uj hajnalra várva
Egy láthatatlan szellem vezeti,
Fölötte hősi árnyak seregi

És őszi éjjel csillagos palástja.
Igy hozza hozzánk gyászpompás vonatját
Ujjongva, sirva a — magyar Szabadság!

I D E G E N Á G Y O N

Idegen ágyon fekszem,
 Megrontó lázban égve.
 Idegen kép mered rám,
 Primitív, ócska, barna.
 5 Porlepte zöld divánon
 Hever néhány írott lap:
 Mind töredék.
 Már vár, rám vár az este,
 10 Mikor idegen árnyak
 Borítják be az ágyat.
 Feketén, feketén,
 Mint halotti terítő.
 Ha most, most jön a vég!

 . . . Csak egyszer, ó csak egyszer
 15 Feküdném selymes ágyban
 S nyugalmas, kékszínű fal
 Ragyogna rám és rajta
 Tájképek, alkonyokkal.
 S a szomszédos szobából
 20 Lágyan suhanna hozzám
 Valami bús szonáta,
 Holdfényel, nyhe vággyal,
 Édes szomorúsággal. . .
 S meghalnék csöndesen.

A Z Ő S Z E R E L M Ū K

Mélázva meséli
 Édes anyám,
 Szomorú élete
 Alkonyán,
 5 Hogyan szerettték
 Egymást ők ketten
 Szerelmük tavaszán,
 Mikor én születtem. . .

10 Lobogó kandalló
 Hasábjá bűg:
 Múló az üdvösség,
 A tavasz hazug,
 De azt is tudom jól,
 Megérezem,
15 Hogy szent volt, hogy nagy volt
 Az a szerelem!

 Hiszen a hajtása
 Én vagyok,
 Nagy szemeim lángja
20 Tőle ragyog!
 Kivettem a részem
 Télből, fagyból, árnyból,
 De bennem örökké
 E letűnt üdvösség
25 Szent tavasza lángol!

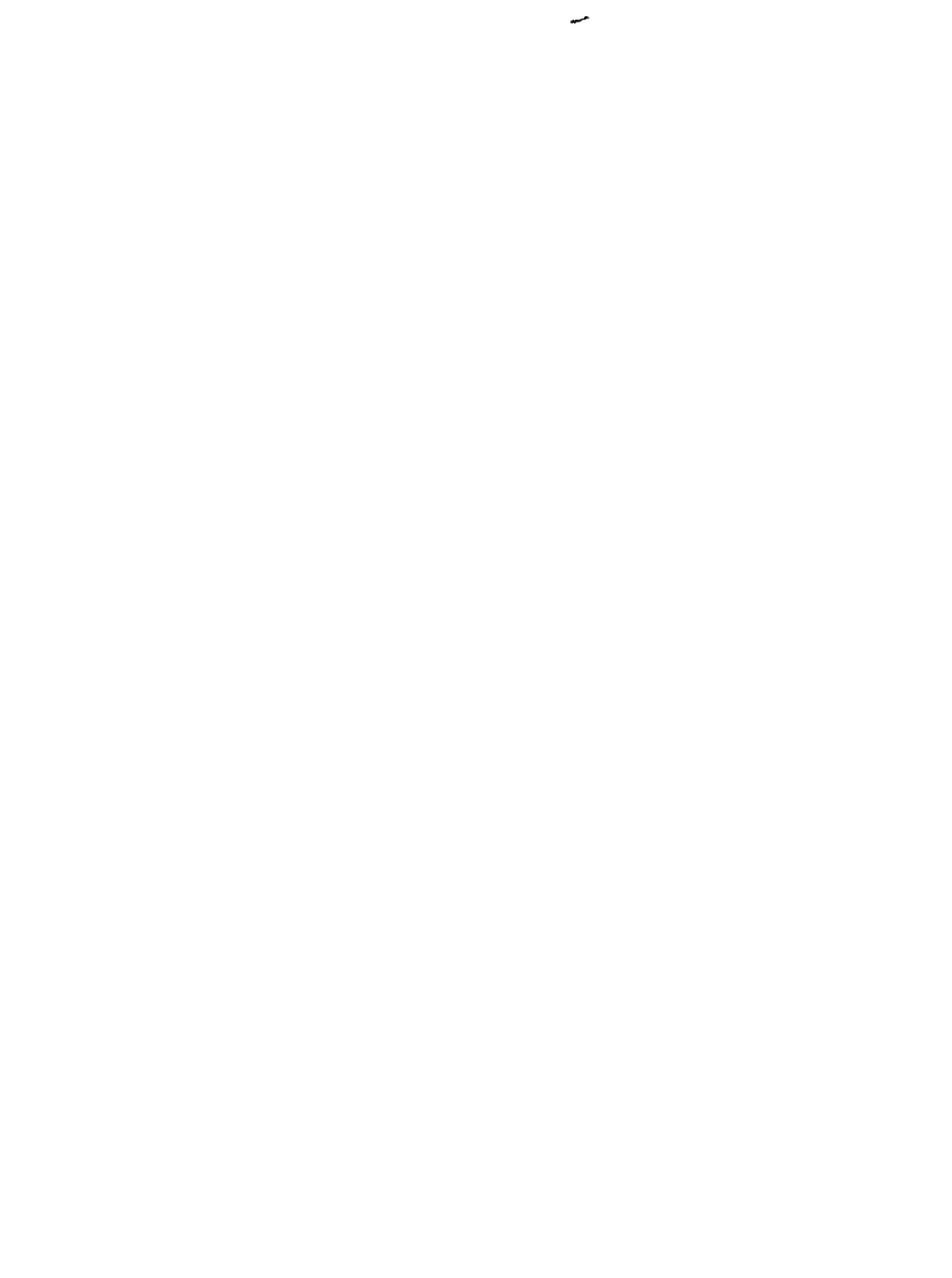
144.

NOSZTALGIA...

 Páris, hol az élet
 Forró szíve ver,
 Hol pogány üdvösség
5 Új napja delel:
 Ó Páris, ó Páris,
 Nagy köd eltakar,
 Ó Páris, ó Páris,
 Tiéd ez a dal!

 Életem pusztáján
10 Már roskadozom,
 Pedig vár rám, vár rám
 Napfényes orom.
 Ó Páris, ó Páris,
15 Te messze, te szép,
 Ó Páris, ó Páris,
 Meglátlak-e még?

Szép a magyar bánat,
Mely erre borong,
Szeretem e tájat,
E hervadozót;
Ó de azért Páris
— A kit imádok —
Rám vár és várnak rám
Az új zsoltárok!



1907

145.

FLORICA

Tiszafejéregyháza. Kis falu.
Oláhok fészke. És a közepén
Zsupfödte házban egy szép lány, szegény,
Mehalt az éjjel. Minden szomorú.

5 Megyek a házak szük sikátorán,
 Kocák hevernek minden utfelen.
 Szokatlan vagyok én, az idegen.
 A sok gyerek ámulva néz reám.

10 Szép szál legény áll künn a ház előtt,
 Hol Florica, szép Florica halott.
 Nem láttam én még ily mély bánatot,
 Ily hangtalant, egykedvüt és merőt.

15 Rám néz fáradt szemével a legény,
 Félős részvéttel visszanézek én.
 Nem szólhatok. A nyelvünk idegen,
 De ez a mély bánat rokon velem.

Égy könnye tör rőt szempilláira,
De én megértem mit mond: Florica !

146.

HAMLET

Meddő vagyok. Enyém egy szó, színes parázs,
Ó, de nem enyéme a nagy lángolások.
Enyém a sejtelmes alkonyodás,
De napom delelőre sohse hágott.

5 Meddő vagyok. Álmod üteme ringat,
Mint tiszavirágot a tavasz árja,
S ha elvetem szűz álmaimat,
Lelkemet kétségek szűrkesége várja.

10 Itt tétovázom ez üres golyón,
Ahol a golyók nászutakra járnak,
És tort ülök a halott álmokon
S dalokkal úzöm el az éjszakámat.

15 Majd csak kivirrad! Harsány kakas dalol
És én római daccal a sírba térek,
S csak éjjel járok föl — valahol, valahol —
Mint kósza dal, mint bús álmokisértet!

147.

POGÁNY ÖRÖMÖK

A görög szobrokon Hellas szűz napja ég,
Párosz, Pentelikosz márványa mosolyog,
Bár rég megdermedtek az antik mosolyok
S leáldozott Hellas isteni napja rég.

5 Az én lelkemben is, hiába bánt a sors,
Hiába tör reám a ború és a vád,
Hiába zár körül magány és némaság,
Az én lelkemben is az antik nap ragyog.

10 És bár gyúrt arcomon száz redő kesereg,
És bár behavazták utamat a telek
S keresztény kétségek de profundis-a bánt,

Bár gyötör az élet és félem a halált:
Lelkembe zárva, mint tengerszem a hegyen,
Antik pogány öröm mosolyog csendesen.

S A L O M E

Illatos füstöt ont a thujafa
 És balzsamát árasztja Gileád,
 Zokog az üstdob s tuba panasza,
 Lágy fény kuszik a mennyezetten át.

Nagy négere vállán pihen feje
 — Künn hozsonnát kiált a csőcselék —
 A biborkárpit megremeg bele
 S ő álmatagon lehajtja fejét!

10 — „Uj gyönyör tűzcsóvája kell nekem,
 Vesszenek a régi mámorok!
 János feje kell! A szép idegen!

Érette dalolok és táncolok.
 Arany tálon, úgy hozzátok nekem!”
 Jön a fej. S vér és vér a szőnyegen!

K A L A Z A N T I S Z T. J Ó Z S E F E M L É K E Z E T E

Árváknak atyja, ifjuság vezére,
 Hozzád siet a hü emlékezet,
 Ki fenn ragyogsz már csillagként az égbe’,
 Mert igazságra vittél ezeket.
 5 Mint oltárról a zsoltár és a tömjén,
 Úgy száll dalunk ma Hozzád, égbe törvén.

Nemes ősöknek méltó sarja voltál,
 Nemes volt *leked*: jóság, szeretet,
 Nem kard kellett neked, de tiszta oltár,
 10 Hol áldozatul hoztad szívedet,
 És ez a nagy szív tele égi tüzzel
 Világosít és száz kétséget üz el.

15 Szent hivatásod csillagára néztél,
Ez vezetett s el nem hagyott soha.
Ott ragyogott ez tenger szenvedésnél
S mindig győztél: tudás Apostola!
Hódító voltál, de nem ütközetben,
Győzelmi zászlód ott leng hű szivekben!

20 Árváknak atyja, ifjuság vezére
Feléd száll most is az emlékezet,
Ki fenn ragyogsz már csillagként az égbe',
Mennyei rózsák nyílnak már Neked!
A hitnek és tudásnak tiszta hőstét
Bearanyozza az örök dicsőség! . . .

150.

A N A G Y T E M E T Ő

\ Bús hómezőkön visz végig az út,
Ó, ez a nagy fehérség oly sötét,
Az ég tátongó, szürke alagút,
Mely fojtón ontja rőt, dohos ködét.

5 Fekete erdők rémlenek felénk,
Visszhangos jajtól hangos a vadon,
Tán farkasok keserve tör elénk,
Tán bolygó árnyaké e siralom?

10 Bús hómezőkön szikrák hullanak,
A dermedt éjbe lángol a salak
És az örök fehérség nőve nő.

Érzem, mi szűk e szomorú világ,
Érzem, mint borul, domborul miránk
E temető, ez óriás temető.

A N Y Ó K A

Hideg, rideg a nagy váróterem,
 Meg az a lusta lámpa égne jobban!
 A vonat messze vágtat még a hóban,
 Szorong és vár, vár a sok idegen.

5 A végzet őket percig összehozta,
 Nyugatra tart ez, az keletre tér,
 Vár mindegyikre egy táj, egy fedél.
 Vagy egy sírdomb, kinek mit szán a sorsa.

10 Egyik sarokban feketében áll
 Egy bús anyóka — ugyan mire vár? —
 A könnye barázdáin leszivárogo,

S míg lassan betakarja a homály,
 Az ablakon — tán könnyei nyomán? —
 Kinyílnak a nagy, csodás jégvirágok.

K Ö L T Ő K

Lassan, búsán leszáll reánk a köd.
 A vén világnak gyászterhes golyója
 Utját a semmiben rokkánva rója:
 Aludni vágyik már e lusta föld!

5 Mi már fáradt inakkal, lázas aggyal
 Jöttünk ide, hol sorsunk árnya vár ránk,
 Már letarolva a lombok s a pálmák
 S lángkarddal int a szomorú arkangyal.

10 S e gyászodú lakói összebúznak,
 Minden tüzet felfűtik ez odúnak
 S melegszenek, a titkos égre nézve.

Néhány elszánt szív énekelni próbál
 S ez aranyhangú, olvatag daloknál
 Fölenged sorsunk nagy kőszívűsége.

VITA SOMNIUM BREVE

Próbáltam néha-néha a halált,
 De gyáva szívem mindig visszafajt,
 Hiába siralomvölgy ez a tájék,
 Ugy érzem néha, hogy valaki vár még.

5 Talán találkoztam is már veled,
 Talán más csillagról jó ide le;
 Talán utolsó álmod, végső vágyam,
 Talán reátalálok a halálban.

10 Mindegy. Rovom tovább a földi utat,
 Bár sara bánt és bár a pora untat,
 Egy álom él szívemben. Csak egy álom,
 És ez az életem,
 És ettől szép lesz magányos halálom.

TAVASZVÁRÁS

Elzárják a tavaszt előlem
 E szürke, vén hegyek.
 Örök felhőben, örök ködben
 Az égre rémlenek.

5 Elzárják a tavaszt előlem
 E szürke, vén hegyek.

Valahol, arra napnyugatra
 Száz szín gyujt lángokat:
 Tavaszi blúzokon ragyog ma
 10 Aranyos alkonyat.
 Táncol a vágyak száz csapatja,
 Valahol, arra napnyugatra
 Száz szín gyujt lángokat.

Valamikor tavasz se kellett,
 Arany kor, szép világ,
 Bennünk a vágy uj bora pezsgett,
 Nyílt az álomvirág.
 Most keserü könnyek peregnek,
 Valamikor tavasz se kellett,
 Arany kor, szép világ!

155.

A L L E L U J A !

Pogány Gábor, hozzád suhan e vers most, ó fogadd,
 Lelkem naponta száll feléd, ha jó az alkonyat.
 Pogány Isten vagyok igaz, de még nem összetört,
 Dalok szent légiója ad lelkemnek lágy erőt.
 S ha únalom szürkén borong a rőt ugar felett,
 Annál ragyogóbban ragyog Napom, a Képzelet!
 Gábor, Béla, Simon, Dezső jöttök fürgén elé
 És nem vagyok már egyedül a kis Iza Szigetén.
 S a búsuló füzes között egy nagy árny tart velem,
 A debreceni histrió, ki itt járt Keleten,
 S ha e kopár Szigetről ő Margitszigetre ért,
 Elérem én is tán — Párist, nagy álmok szigetét!

156.

M E Ü N I E R

Mester, szíved, mely mély volt, mint a tárnák,
 Melyek arany- s szén-kincüket kitárják,
 Mester, szíved, mely ős tüzekben égett
 S aranyba vonta e tarolt vidéket,
 Mit érezett, mikor az égi lázban,
 — Amelyben annyi gyönyör s annyi gyász van —
 Egy-egy titáni, bús munkást kiformált
 És minden vergődésből egy szobor vált?

10 Nem fájt-e széppé tenni annyi rútat,
— Mert rút a munka, bármit is hazudnak! —
Mester, nem fájt-e, hogy ez alkotás mind,
Amely a művész bús díszére válik,
Hogy ennyi fény, csönd, ennyi forma, álom,
Csak meddő győzelem kínon, homályon,
15 Hogy amíg lelked fényt vet annyi árnyra:
Sötét marad a bánat és a bánya!

157.

EGY ING A SZÁRITÓN

Tavaszi szélről ostorozva állnak
A még tar águ, vasutmenti fák,
A kikeleti langyos ujlásnak
Leheletétől reszket a világ.

5 Az első számú őrház előtt állok,
Előttem jönnek, tűnnek vonatok,
Vonatra, új utakra most nem várok,
Elég nekem, hogy ujult nap ragyog.

10 Az első számú őrház ablakában
Muskátli nyit, zöld verbéna hajt,
És a száritón, színes egymagában
Egy rózsaszín ing jelzi a tavaszt!

Egy rózsaszín ing. Mit tudom, kié, de
Egy dalt belőlem mégis csak kicsalt,
15 Hisz volt tavasz, mikor, — már egy éve —
Épp ily hiába irtam ennyi dalt!

158.

D A L

Ha violáink hervadoznak,
Ha tavaszaink fagyot hoznak,
Ha nyaraink perzselve égnek,
Ha tűnnek üdvök, telnek évek,

5 Ha dalainknak szárnya bágyad,
Ha látjuk már a siri ágyat,
Vigaszt későn mi adhat nekünk?
— Rózsák, amiket el nem értünk.

159.

A VONAT ABLAKÁRA

Nyers zöldje tavalyi tavasznak,
Mit vonat szürke füstje árnyaz,
Kései fénye téli napnak,
5 — Ó nem, nem a régi sugár az, —
Mért boritod be lelkemet?

Kattog a vonat lassan, lassan,
Letűnnek kedves, régi tájak,
Nincs zug, hol lelkem zokoghasson,
Ezek a tájak ó be fájnak;
10 Eljön-e még — emléketek?

160.

A HULLÓ CSILLAGOKHOZ

Nem szeretem a lomha fényeket,
A csillagot, mely álmosan ragyog,
Ti vagytok az én örömöm látványa,
Meteorok a fehér éjszakába:
5 Suhanjatok csak és zuhanjatok,
Ti züllött csillagok!

Az égi rónán csöndes nyáj legel,
Éónok óta hallgatag ragyog,
10 — Ó hulljatok hát, új utat mutatva,
A szent mélységbe fényeket juttatva,
Suhanjatok csak és zuhanjatok,
Ti hulló csillagok!

15 Békét hazudik a csillagvilág,
A lusta álmok éjjelén ragyog,
— Csak rajta, rajta hát kivert, bukott raj,
Az éjbe, mélybe termő fénycsókokkal
Lobogjatok csak és robogjatok,
Ti hátor csillagok!

161.

ÓDON BALLADA

A kocsmá pállott, kék ködében
Lócán ül Villon és dalol,
Veszett láng villog a szemében
S visszás hang kél a húr alól:
5 „Mulandó minden e vidéken,
Elrothad mind, ki szép, ki jó.
Szeme agát volt, haja ében,
Most alszik az Úr békéjében,
Fehér sír fekete éjében.
10 De hol van a tavalyi hó?”

Asztalnak dől a sok borissza,
Az egyik horkol ágy alatt,
Villon a hegy levét kiüssza,
Az óra jár, a pillanat szalad.
15 „Voltam nemes, gavallér, tiszta,
Nem látott éj, se dáridó,
De jaj, az marja, aki bírja,
Oda a jószág, nem tér vissza,
Folt hátán folt a mente, csizma.
20 De hol van a tavalyi hó? . . .

A varjú várja már a koncot
És áll a szégyen fája már.
Oda a csókok, oda a hordók:
Mors Imperator csókja vár.
25 Voltam gyerek, szomorú, boldog,
Volt kikelet és annyi jó.
Roptam a táncot, a bolondot,

30

Csókoltam Bertát meg Izoldot,
Most várnak a vörös koboldok,
De hol van a —
De hol van a tavalyi hó?”

162.

A CSAVARGÓ DALA

Az apámat én sohase láttam,
Lenn pihent már a nagy, nyirkos ágyban,
Mikor engem penészes odúban
Édes anyám ringatott a búban.

5

Napsugarat én sohase láttam,
Füstös az ég abban az utcában,
Ahol én, mint lánvirág fakadtam
Kora nászban, kései bánatban.

10

Nem hallottam én altató nótát,
Nekem a dalt a gyárák dúdolták.
Egy pajtásom volt csupán, az álom,
De már ezt is csak a végsőt várom!

15

Az apámtól nem kell szégyenelnem,
Hogy csavargó, semmiházi lettem.
Szegény, ő is ágról szakadt, mint én,
Ő is olyan szomorú volt szintén!

20

Most próbálom a dalt és a mámor
Elvisz néha e rongyos világból
S szívemből majd, ha befed az árok,
Nyílnak a nagy, sápadt lánvirágok!

163.

FÖLDANYÁNK

Ha majd az égi mezőkre megyek,
A nagy pusztára, hol a tejút vár rám;
A tejút, az örök szittyá sereg,

5 Kései, tépelt igricére várván,
Ha majd az égi mezőkre megyek,

Megdobban-e a vén rög, a magyar,
A tiszai táj fog-e sirni értem?
Mert megdöfött sok átkozott agyar,
Mert rónáitól olyan távol éltem,
10 Megdobban-e a szent rög, a magyar?

Hisz pogány gyula módjára szerettem
És sirva csókoltam fehér porát
S bár napnyugoti álmokba temettem,
Tőle a testem és majd ő fog át,
15 Hisz pogány gyula módjára szerettem.

És testvérem a busuló paraszt,
A méla és szilaj, a vére vérem,
A lusta magyar televény maraszt,
Hisz lelkem suttog a nagy jegenyékben,
20 Hisz testvérem a busuló paraszt.

164.

M U Z S I K A

A házban, ahol az olcsó mámor vár,
A zongorához ült le valaki
És fölsirtak sóvárgón, lágyan, tompán
A nagy Chopin holdfényes dalai.

5 Egymásra néztek a szegény leányok,
Tág karikára nyílt mindnek szeme,
Az idegen ujjongva zongorázott
És mint egy álom, úgy fájt e zene.

10 A tánc megállott, a kacaj elállott;
Némán, fehérén állottak a párok
És kipirult a sáppadt idegen.

S a kopott szalon úgy érezte mostan,
Hogy valami bús, óriás szív dobban
A sántalábu, ócska hangszeren.

165.

HUMUS

A barna rögnek megcsapott szaga.
Tavasz-mámortól ittasult fejemmel
Ólére omlok párás, kora reggel
És álom nélkül lel az éjszaka.

5 A pattogó rügyek vig ritmusára
Lelkém szokatlan dallal válaszol
S míg csirák bújnak ki a föld alól,
Új vágyakat hajt szivem is, az árva.

10 Ó lusta, barna humus, te szabad!
Az ember rab csak a nagy ég alatt,
Bús rabja rögnek, rabja bús homálynak

S ha testünk árnytól, gyásztól holtrafárad,
Beléd bűvünk, mint jövődő csirái,
Az égnek, rögnek új nászára várni!

166.

FLAGELLÁNSOK ÉNEKE

5 Hitvány hús, mely bűnre vittél,
Elporladó, elrothadó,
Az ostorok csapása ímé
Gyönyör fejében bús adó.
Pattogjatok, csattogjatok
Szilaj csapások, szeges kinok,
Szenvedd, hitvány hús, mit szenvedtek
A szomorú, a szent martírok!

10 Az álmainkat bűnre váltja
Az asszony teste, a fehér,
Izzó, gonosz, szép látomások
Gyúlnak, ha forr a kerge vér.
Pattogjatok, csattogjatok
15 Kemény csapások, drága kinok,
Szeresd, hitvány vér, mit szerettek
A szomorú, a szent martirok!

A Sátán jár körül e tájon,
Keresvé, hogy kit nyeljen el,
20 Vigyázzatok, virrasszatok mind,
Mert jaj, ha az Úr jönne el!
Pattogjatok, csattogjatok
Boldog csapások, édes kinok,
Halj meg, kevély test, mint meghaltak
A szomorú, a szent martirok!

167.

SZÉP CSÖNDESEN

Zaratusztra ormok,
Nem kelletek már,
Ólmos gondot hordok,
Mindig velem jár.
5 Nem von már a tető,
Jobb lenne pihenni,
Gyúlik ráncra redő,
Jobb volna a semmi!

Csak egy kis oázis,
10 Oda hajt a vágy,
Ha szűk, ha parányi
Egy kis rózságy.
Semmit se kérdezni,
Mert nincs felelet,
15 Gond nélkül evezni
Mélységek felett!

P Á N S Í P J Á N

Túnt ifjú-ág arany ködében,
 A régi réten,
 Felém csapongó pillangókra vártam,
 Karomat, lelkeimet kitártam!

5 Ma már nem nézek én felétek,
 Ti régi rétek,
 Már többé engem meg nem babonáztok,
 Ti tavaszi, tavalyi nászok!

10 Az én Szerelmem már az Élet,
 Mely egyre mélyebb,
 És minden asszony, minden, minden ember,
 A fény, a szín, az ég, a tenger!

15 Az én Szerelmem e világon
 Minden álom,
 Bennem sajog a múlt és a jövőendő,
 Az én életfám: az örökre termő!

V E R E C K E T Á J Á N

3 Bizó hadi néppel
 Itt tanyázott Árpád.
 Nagy hegyeknek ormán
 Titkait kitárta
 Előttük a Kárpát.

10 Sátoruk ponyváját
 Remény dagasztotta.
 Nem is volt ilyen szép
 Magyar fiatalság,
 Ezer évek óta.

15 Ezer évek óta
Itt csak átok fakadt,
Csak villám cikkázott,
Csak felhő borongott
A Kárpátok alatt!

-0 Nagy magyar magányban.
Én is gyászban élek,
Diadalmas útját
Keresem — hiába! —
Régi Vereckének!

170.

PRIMITIVA

Egy Gauguin-kép alá

Már jártam e rőt avaron,
Oly ismerős e buja vadon,
Álmosan, szabadon.

És rokonom e barna csapat,
Mely álmatagon tovahalad
A lesült fák alatt.

És testvérem e nagy feledés,
Elpihenés, elheverés,
Elcsöndesedés.

10 Ó táj, Tahiti, Citere,
Álmatlan álmom szigete,
Ó vágyam ligete:

15 Szent televény, velem rokon,
Be jó volna, túl gondokon
Heverni e homokon!

F Á T U M

Apámmal együtt ültem a padon.
 Ő fáradt, nagy szemével, révedezve
 A nap utolsó csókjait kereste
 Az alkonyattól rőtes nyugaton.

8 Szemébe néztem, a szemembe nézett,
 Hús esti szél kezdett már lengeni,
 És hirtelen egy delejes ígézet
 Fogott el, s könnybe vesztek szemeim.

10 Mi volt ez? Sejtés, árnyék? Nem tudom már,
 De megéreztem, hogy fia vagyok,
 És éreztem, bennem mint támadoznak
 Az örökölt, a szunnyadt bánatok.

15 Éreztem, láttam, hogy nem is sokára
 Magamban ülök már a zöld padon,
 És itt kísért majd az a régi bánat,
 Az én új fátumom!

MEGHALNI SZÉPEN...

Beteg hattyú fürdik fekete tóban,
 A szürke fűzfán őszi szél dalol,
 A kormos, ólmos ég alkonyodóban,
 A tél rebbenti szárnyát valahol.

5 A kisirt szemü nap lenyugodóban,
 A szürke fűzfán őszi szél dalol,
 Beteg hattyú fürdik fekete tóban,
 Alkony és este búcsúcsókba forr.

10 Beteg hattyú most készül elpihenni,
 A fáradt tájon vár az árva csend,
 A szemhatáron tar fűz árnya leng.

Beteg hattyú most próbál énekelni.
A táj halott. Megborzong szép nyaka
És átöleli mély, mély éjszaka!

173.

POGÁNY LEÁNY...

Pogány leány, én már fáradt vagyok.
Elbágyasztott az út, míg ide értem;
Rekedtté tettek a szilaj dalok!

5 Nagy út volt. Ismeretlen pusztán által,
A dalok bujapompás erdejébe,
Ujjongó daccal, dacos ujjongással!

Nagy út volt. Mennyi kósza nyil süvöltött,
Szivemnek jött mind! Meztelen szivemnek!
De megvédett az ifjuság, az ördög!

10 Be elfáradtam! A nagy álmodó már
Aludni menne, álmodozni térne.
Csittuljon el a vád, a dal, a zsoltár!

15 Be elfáradtam! Szürke, kis szemekből,
Ó mennyi gyanu, ármány villogott rám.
Be féltém én, be féltém én ezektől!

Mert látod ó pogány leány, nekem
A szemeimben tilos tüzek égnek:
Az élethez nagy, bűnös szerelem,

20 És semmi macskaláng vagy kutyaérdek.
Hiába, áruló az én szemem,
De, gondoltam, tűzrózsás mámorokban,
Nagy látásokban majd elégetem!

174.

F E K E T E M I S É K

Szeretlek téged, te szép, bús,
Te szőke, te jó, te Jézus,
Szívemben emlékül élnek
5 Holdfényes hegyi beszédek,
Genezáreti álmok,
Patyolat szúzi virágok!
De jaj, fekete miséken
Fonnyadt el kikeleti ékem
10 És vágyak torán virrasztva,
Fáradt vagyok a vigaszra.
Szívemben árván, sántán
Gyászindulót hegedül a Sátán!

175.

A V E R S E I M U T Á N

Hirért, dicsőségért
Én nem tülekedtem,
Magam jóvoltából
Lettem, aki lettem;

5 Az új dalosok közt
Régi Arany fia,
Vívódó világban
Görög harmónia.

10 Áldatlan magyar sors
Engemet is bántott,
De azért szívemnek
Ez a föld az áldott!

15 S bár nekem belőle
Nem adatott semmi,
Mégis van egy jussom:
Rajongva szeretni!

Hiszen a nótámban
Lelke él e tájnak,
A nagy, ezeréves
Magyar búsulásnak!

176.

KOSSUTH – NÓTA

A lóca végén, óbor mellett
Nagy, barna legény énekelget.
Egy szál cigány huzza, cifrázza,
Ujjongva sir az ő nótája.

5

A gyertya huny, tüzel az óbor,
Elég is volna tán a jóból.
De a legény büszkén, merengve
Réved egy álom-regementre!

10

Más nóták jöttek, hej, azóta,
Hogy megszületett az a nóta,
De szittyá virtussal, kevélyen
Te nem tudsz róluk, jó legényem!

15

Mintha bus, magyar fajtám lelke
Ujjongana és énekelne.
Árva legény, szép, konok bánat,
Én megértelek, én imádlak!

177.

A VARÁZSFUVOLÁS

Ismeritek őt, az égőszemű,
A lengőhajú, rubinajku embert?
Bársonypalástja a szélbe repül
És odatart, hová még senki sem mert!

5

Ismeritek őt? Van egy fuvolája,
A hangja ezüst, a dala csoda
És mennek, törtetnek utána, utána,
És megy a búbájos s nem áll meg soha!

10 Ifjú legények, övék az élet
És övék a lány, kinek arca rózsa,
A fuvolásnak útjára térnek,
Felednek lányt és kacagnak a sorsra.
Mert csalja őket a fuvolanóta
15 És vonja őket a zengő csoda,
Csak mennek, törtetnek összefonódva
És megy a búbájos s nem áll meg soha!

Merre sietsz? Ó nem kérdezik ők,
A csodanótát aki meghallotta,
20 Földi dal már nem bűvölheti őt,
Ó nincs e tájon sehol olyan nóta!
Csak mennek, törtetnek a hangra lesve
És egyszer a dal, a búbájos, oda.
Fekete hínárra leszállott az este,
Daluk és napjuk nem lesz több soha!

178.

A VÁRADI PÜSPÖK LÁNYA

Igricnóta

A váradi püspök lánya!
Rózsaszál a szöghajába.
Tisza mentén, Bihar táján
Nem akad több olyan szál lány.

5 Patyolat a teste, lelke,
A legények veszedelme,
Szava búbáj, tánca örvény,
Mért is nincsen rája törvény?

10 Cserhalomnál csata van ma,
Pogány kunság riadalma,
Hull a tar fej, mint az alma,
Magyaroknak diadalma.

15 László vezér lova tártos,
Vezeti a Boldogságos,
László vezér bárdja talál,
És ha talál, az a halál!

20 Ott fut egy kun. A nyergében
Drága teher hever szépen.
A nyergében — csipje kánya! —
A váradi püspök lánya!

Nosza rajta, rajta, rajta!
László lova rárófajta,
Széltől vemhes anya lánya,
Utoléri nemsokára!

25 Rövid a harc. Kun legénynek
Búcsút int a drága élet,
De a karját esdve tárja
A váradi püspök lánya!

30 „Ne bánts, lovag, ezt a legényt,
Szeretem én szívem szerint,
Vagy ha bántod, magad bánod,
Letörsz akkor egy virágot!”

35 László vezér karja lankad,
— Soha még ily diadalmat! —
Karja lankad, szive bágyad,
A pusztának nekivágtat.

40 Igric ajkán új nóta szól
A bihari sátrak alól.
László vezér sír a dalon:
„Hej Cserhalom, haj Cserhalom!”

László hősnek neve támad,
Visszazengi minden század!
Csak a szive maradt árva,
. . .Hej, váradi püspök lánya!

É N I S M E G H A L T A M

Idegen város, új szoba,
 Matt, barna butorok,
 Szivemben álmok új tora,
 E táj új gyászt hozott!

5 Idegen székbe roskadok,
 Mi fáj ma úgy nekem,
 A régi, régi bánatok
 Vagy ez az idegen?

10 Az ágyra nézek. Álmodom.
 Nagyon fáradt vagyok.
 Ki fekszik ott, az ágyamon?
 Egy nyiltszemű halott!

15 Mit akar? Vére még tüzel
 És szeme még ragyog,
 Láztól piros még homloka!
 Most látom: én vagyok!

Ö R V É N Y

Félek. Nem a kísértetektől,
 Mert kísértetek nincsenek!
 Félek. A jövőndő rémektől
 Lelkem beteg!

5 Fázom. Egy örvény szája rémit,
 Irtózatos. Ott van szivemben,
 Baljósan szédít, egyre szédít
 És ismeretlen!

10 Magamtól kell remegnem egyre,
 Futnék, de merre, hova térjek?
 Az örvény zug minden eremben,
 Tőlem ki véd meg?

KÉPZELT UTAZÁSOK

Most, hogy száll az alkonyóra
 És kitágul a szoba,
 S ködbe vész a falu tornya
 S jön az árnyak nagy sora;
 5 Csak a kandur szeme csillog,
 Két ijesztő, nagy szeme,
 És a vén kályhába' villog
 A kiégett fák szene,
 Most indulj, álmok vonatja,
 10 Jelzőlámpám, gyúlj ki most,
 Most siessünk el nyugatra,
 Most kell világlátni, most,

Mig nem jó a szürke hajnal,
 Régi gonddal új napok,
 15 A szárnyas álomvonattal
 Uj világba rohanok!
 Itt hideg van? El keletre,
 Hol a pálmák intenek.
 Most sötétül? Délre, lelkem,
 20 Hol arany fővény remeg!

Öreg este. A parázs húny.
 Ma elég is már az út,
 Messze, távol tájon jártunk,
 Ma elég is... Ágyazunk!
 25 S ha az álom, ez a balszam
 Leragasztja a szemet,
 Álomhajók kürtje harsan,
 Vár az új táj, új egek!

ÚJ FAETON

A csillagok közé suhanva
 — Bús árnyam száll e tájon át —
 Az élet egyre hidegebb lesz
 És nem lelem tünt örömök nyomát.

5 Szállok a kékes Sziriuszba
 — Hideg fény, ó de úgy ragyog —
 S a magasságban sorra gyúlnak
 Dalaim, az új, hulló csillagok.

10 Csak néha szédül a fejem még,
 — Ó régi, édes, bús mesék —
 Mikor a mélyből feltör egy hang,
 Mely egykor szerelmes szivemben élt!

Mely egykor úgy csendült remélve,
 — Letört szerelmek, csönd legyen! —
 15 Mint orgonaszó lágy zenéje
 A májusvégi, régi ünnepen!

...De ekkor a nap kocsijának
 Gyeplőit ércesen fogom,
 Ne szédülj, dalok Faetonja,
 20 Törj csillagokba, sápadt homlokom!

A HYMNUS

E bús imádságot dalolta ajkam,
 Mikor nem is tudtam még, mit dalol,
 Csak éreztem, hogy orgonás szavakban
 Ezer év búja bűg a hant alól.

5 A Végeken, hol mély magányban éltem
 S Rodostó gyásza szállt lelkem felett,
 A néma dacban, büszke szenvedésben
 Fajtam keserve, megértettelek!

10 E dalt dúdoltam ott fáradt ajakkal,
Az éghez oly közel járt e magyar dal,
Kárpátok ormán ültem egyedül

És gondolkoztam Kölcsey felül,
Ki félszemével a jövőbe látott,
Szent táltosunk, teljék be látomásod !

184.

A HALOTTI BESZÉD

Egy méla szláv pap mondta a beszédet.
A vén anyókák sirtak csöndesen.
Szomorú daccal álltak a legények:
Harcból került meg a véres tetem !

5 Nyár volt. A termékenység ölelése:
Tüzes nap égett a dalos mezőn,
Áldást kínált a duzzadt rög vetése,
Csak a pap állt komoran és merőn.

10 Rögöt, virágot dobtak mind a sirra,
Magyar rögöt, hisz érte halt a boldog,
Magyar virágot, hiszen érte bomlott.

S míg fönn trillába kezdett egy pacsirta,
A torra gondoltak, hol inni fognak
S pogány, virágos nótákat dalolnak !

185.

ANCH'IO

Művész vagyok. Kifáradt, keskeny ujjam
Egy lant idegén álmodozva babrál,
Ugy simogatom a szép és uj igéket,
Mint perzsa szőnyegét a kalmár.

5 Szerelmes vagyok rejtelmes szavakba,
Melyek nagy órák lázában fogantak
És pirosan és égőn és ragyogva
Új színeket lopnak az alkonyatnak.

10 Nem látom én az utcák szürkeségét
S a közönyös arcok nekem nem élnek.
Testvéreim a csillagokba néző
Nagy álmodók, a szomorú merészek.

15 Művész vagyok. Mélységek és magasság
Gyopáros ösvényén kuszmok magamban.
Keresek egy virágot, új virágot,
Hogy érte életemet adjam!

186.

G Á L Y A R A B O K

A tenger a hazánk
S kezünk bilincsbe verve.
Üdvözlégy álmodás
És vágyak végtelenje!

5 A tenger hatalom
És mi rabok a mélyben,
Üdvözlégy irgalom,
Mely nem hagysz veszni mégsem!

10 A tenger gyönyörű,
Bár a szemünk vak itt lenn,
Üdvözlégy fény, derű,
Te bujdosó Napisten!

15 Éjen, homályon át
Megy, megy velünk a gálya,
De veri oldalát
Habok dühös dagálya!

20

Vihar a riadónk,
Reményeink a fecskék,
Álmodók, lázadók
Üdvözlünk végtelenség !

187.

A FÖLDGOLYÓ DALA

5

A végtelen ürben
Szállok tova én,
Az égi derűben
Én, a koravén.
Aeonokon át száll
Nagy, néma golyóm
És szóttalan átvág
Tört csillagokon.

10

A végtelen égen
Robog szekerem
És vélem az élet,
Álom, szerelem.
És öröömök és gyász
És gaz és igaz
És temető és nász
És vád és vigasz.
S ha elfog a szörnyü
Világunalom,
Örökös egyröptü
Görbe utamon
S a káosz ölébe
Vágyom; valami
Megcsendül a mélybe,
Párkák dalai:

25

„Ki tudja, e vén föld,
E bus utazó,
Világra miért jött,
Mi célra való?
Néha csodafényt ad,

30

Mely égre ragyog
S zengnek benne néha
Örök dallamok!
Csak szálljon remélve,
Aeonokon át
35 És szülje meg méhe
Mind, mind a csodát!"

188.

ARANYKOR

5

10

Hegy oldalán feküdni
Ha május napja jár át
S szivedbe hegedülni
Hallod tavasz varázsát,
Ifju szemekbe nézni,
S kékségre a magasban;
A percet megigézni,
Hogy szárnya mozdulatlan
Ragyogjon még a fényben
S valami régi dalban
Haljon meg észrevétlen,
Ez a boldogság, szépem!

A CSATALÓ

A nagy körút során dörög a társzekér,
 Élébe fogva két öreg, iromba állat,
 Két szürke paripa, két szomorú egér,
 Míg jobbra, balra új batárok zaja vágdat.

5 Egyik ló idegen: Meklenburg a hona,
 A másik csatamén, rokkant és sántikáló;
 Ó harcok tavasza, mely nem tér meg soha!
 Örökre itt maradt, igába törve Ráró.

10 A büszke paloták, a szürke nagy körút
 Olyan rideg vidék, ők más tájakra vágynak,
 Az egyik csöndesen áhítja a falut,
 A másik a tüzes, a vad, szabad csatákat!

15 S a míg a villamos riadva csöngeti
 Az únt melodiát, mely mindig visszajár itt,
 Harcok harsány zaja fülébe cseng neki
 És hallja letiport rétek rőt trombitáit!

20 S ha néha szembe jó egy század, egy csapat
 S megzendül a zene s a nagydob fölújjongat,
 Irigyen nézi a kis katonalovát,
 Mely délcegen topog, hallván a cifra szókat.

Ráró fáradt fejét búsán csüggeszti le
 És hosszasan nyerít, hogy fölriad a párja,
 S míg a hadizenét beissza nagy füle,
 Rágondol komoran halott tábornokára!

190.

G - D U R

Eltört hegedünek
Nehéz szavát venni,
Eltűnt reményünket
De nehéz feledni.

5 Nem is a remény tart
E letarlott tájon,
Csak a multak kékjén
Mélázó sok álmom!

10 Tűnt szavak bűbája
Játszik tört szívemmel, —
Árvaságom párja,
Tavalyi tavasznak
Asszonya, ne menj el!

15 Szépséged emléke
Ugy száll a szívemben,
Mint dómok tömjéne
Az alkonyi csendben!

20 Ó gyönyörű asszony
Tört madonnaképe,
Tömjén, hegedűszó,
Mely elvész az éjbe...

191.

A FÖLTÁMADOTT

Negyven napig még a földön maradt.
Járt-kelt a zöldbén, megfürdött a fényben,
Szívében érezé a szent tavaszt.

5 A gyermekek közt játszott és mesélt,
Virágát derüs homlokára fonta,
Ujjongva mondta: Ó élet, te szép!

Negyven napig még a földön maradt.
Ragyogó lelke távol ködbe látta
A koponyák hegyét, az árnyakat.

10 Egy orgonavirágos hajnaltájón
Oly könnyű lőn a teste, mint a fény
S elszállt némán a mennybe, mint egy álom.

192.

T U R R I S E B U R N E A

Elefántcsonttorony, Művészet,
Én is boldog rabod vagyok.
Ha kitagad, kiver az élet,
5 Fehér tetőd felém ragyog
Elefántcsonttorony, Művészet.

Örök hajlék, be jó tebenned,
Örök szökőkutad csobog.
Lemossuk ott a földi szennyet,
10 Mi álmódók, mi alkotók.
Örök hajlék, be jó tebenned!

S be fáj leszállani közétek
Gondok, napok, élet, halál,
Rossz emberek, bús hangyavár,
15 Hol sár a hó, a szépség vétek,
Rossz emberek, bús hangyavár,
Be fáj leszállani közétek!

193.

R E G É N Y

A kis Tiszához ment a falu népe,
Árván borongott a kis Tisza képe,
Hó behavazta, jég megállította,
Vén pópa rajta imáját mondotta.

5

És a színes szegénység köntösében
Orosz és oláh vacogott a jégen,
A füstölő lilás tömjéne szállt, szállt
S kósza szél tépte szét a pópa imáját.

10

A kis Tiszát szentelte meg az ének,
Mely ólmos szárnyán kóválygott az égnek,
A kis Tiszára hulltak az áldások,
Hogy szünjenek a szilaj áradások!

15

Hogy ezután a vize csöndes szépen
Csak kanyarogjon a maga medrében,
Ágya ne lenne embereknek ágya
És a Dunába lassan vigye vágya!

20

De tavasz táján a tavalyi módra,
Nem hallgatott a prédikációra,
És ősz elején — ó, az istenadta —
Görög pópa lányát ágyába ringatta!

194.

P E T Ó F I K É P

Az én lelkemben így él a te képed:
Nagy garaboncás, a széllel dacolva
Üzöd a jövőt és a messzeséget,
Belésírván a lelked a dalodba.

5

Bús őszi éjben törtetsz ázva, fázva
És hivatásod csillagára nézve.
Vár rád a távolban egy ódon csárda
És álmaidnak késő dicsősége.

10

Te kócos üstökkel, tüzes szemekkel
Pihenni térsz, gubbasztva egy sarokba,
Mig beszürkül tört ablakon a reggel.

Közönyösen ketyeg a falióra,
Te rábámulsz a zöld asztalra némán,
Mint valami nagy, magányos, sötét árny.

A T É K O Z L Ó F I U

A fiu:

Véres a lábam. Tüske marta.
 Hajam zilált. Künn járt viharba.
 Szemem vörös. Villamba nézett.
 Szivem törött. Megvert az élet.
 5 Az ajkamat száz csók égette.
 A lelkemet száz pók mérgezte.
 Atyám, te jó, öreg, te áldott,
 Fiaid vagyok, a visszapártolt.

A testvér:

10 Én mindig a te fiad voltam,
 Atyám, én soha nem ujjongtam.
 Én nem daloltam, nem öleltem,
 Én ittmaradtam a közelben.
 Ő bűnös, ő koldús, ő gyöngye,
 Ő elbukott, vesszen örökre!

Az atya:

15 Öreg volnék, de érzem én még
 A régi lángok égetését,
 A boromat kiittam én is,
 Volt vágyam és ujjongtam én is.
 20 Ez a fiu a vérem vére,
 A szomorúság lőn a bére,
 Az átok fogta, vihar verte,
 Az életet sirván szerette.
 Kelj föl, ez a nap áldott szombat,
 Fonnyadt karommal átkarollak.
 25 Ne sirj, a sorsnak lelke nincsen,
 Balcsillag ég a sziveinkben!
 Szárnynak ólom, dér a virágnak
 És a gyönyörnek bére bánat!
 Egy itt a vétek: élni merni
 30 És egy a vigasz itt: a semmi!

AZ UTOLSÓ VACSORA

János a Mester nagy szívéen pihen,
E tiszta szíven, e csöndes szíven
Pihen, de lelke a holnapra gondol
S fiatal arca felhős lesz a gondtól.

5 Mély hallgatás virraszt az asztalon.
Az olajfák felől a fuvalom
Hűsen, szomorún a szobába téved,
Be fáj ma a szél, az éj és az élet!

10 Tamás révedve néz a mécsvilágra,
Péter zokog és árvább, mint az árva,
Judás se szól, csak apró szeme villan,
Remegve érzi: az ő órája itt van!

15 Csak egy nyugodt. Nagy, sötétkék szemében
Mély tengerek derűs békéje él benn.
Az ajka asztali áldást rebeg
S megszege az utolsó kenyeret!

ÓRÁK ZENÉJE

Bús, alabástrom oszlopféjeken
Méláz az óra, antik ébenóra.
Üvegharang alatt halkan lebeg
Monoton, ódon, fáradt mutatója.

5 Virrasztok egy kopott, rőt szőnyegen,
Lelkemben mélabúnak hangfogója,
Aranyport szítál rám ma a jelen
S nótába fog az ódon ébenóra.

10 A dallam megtörik az üvegen.
Ó ez üveg a múlt bús hangfogója!
Ott virraszt benn napokon, éjeken...
Húnyt álmaink elnémult indulója:

15 Ó, komor óra, rokonom nekem,
Percegő percek beteg siratója,
Üveglelkem kong komor csöndesen,
Fáradtan száll a múltba mutatója...

198.

VÁLASZ ADY ENDRÉNEK

5 A Pimodán hotelben
Koccintsunk, cimborá,
Hadd, részegitse lelkem
Dalaid színborá
A Pimodán hotelben.

10 Fáradt utas vagyok
A Pimodán hotelben,
Vágyak, lángok, dalok
Öleljenek ma engem,
Fáradt utas vagyok!

15 Hej, azt a ragyogóját,
De fáj ma itt az élet,
Átkozza fogadóját,
Ki balul idetévedt,
Hej, azt a ragyogóját!

20 Csapláros, száz szál gyertyát
A Pimodán hotelbe!
A magyar siralomház
Ragyogjon messze, messze,
Hej, azt a ragyogóját!

199.

TESTAMENTOM

Mesék és álmok erdejébe
Ne tévedjeteK, emberek,
Vigyázzatok, kemény a végzet
És odavesz a lelketek!

5 Ne hallgassatok muzsikára,
Mely a szív mélyén hegedül,
Jobb a siket, vásári lárma,
Ó ne járjatok egyedül!

10 Mesék és álmok erdejében,
Lássátok, én is ott vagyok,
És érzem, rám les már a végem,
Meghalnak a hazug dalok.

15 Nem hallgattam a többiekre,
Kik járt utakon lejtének,
Szerelmes voltam a szívembe',
Mely dalos, kósza és beteg.

20 És lássátok, én, bűnös vándor
Nem bánom, meg se siratom,
Hogy elpártoltam a világtól,
Másé a lelkem, a dalom.

Csak az fáj, ha majd üt az óra,
Ha jó az a nagy pillanat,
Hogy félbeszakad majd egy nóta
Az álomszemfedő alatt.

200.

P Á N

Öreg vagyok én. Sok, sok ezeréves,
Áldás és átok szállt tova felettem.
Öreg vagyok én. Már minden időket
Átvergődött és átújjongott a lelkem!

5 Aranykor édeni, boldog derűje
És középkori bágyadt, lila árnyak,
Multak kesergő, tépett hegedűje
S jövő zenéje, mind szívembe szálltak!

10 Taja királynő talányos szemén
S a jövő homlokán piros csókom égett,
Ó, én vagyok az örök vőlegény,
Aki eljegyzem az isteni szépséget.

15 Öreg vagyok én. De pihenni még
Korán lesz, korán! Még dalomra várnak
A titkos, az áldott, a boldog semmiség
Ölében repeső új álmok, új vágyak!

201.

F É L U T O N

Ti lelkek, akik fehér fényben égtek,
Ti erőtlől, ti szépségtől kevélyek,
Jöjjen el már a ti országotok!

5 Ne kelljen egyre gyáván vágyni, várni,
A szürke szerdák hamujába' járni,
És lesni, ami titkon háborog!

Vasárnap lenne minden nap e tájon,
Miénk az élet és az élet álom,
Miénk, akik ma *keresők* vagyunk!

10 ..De így, szomorú lépök lángja pislog
És temetőknék süppedt árka biztat,
Haláltánc a mi legszebbik dalunk!

202.

N Á S Z D A L

Ma Velencébe szállok gondolámon,
Melynek bordája gyász, vitorlája álom.
Ma Velencébe szállok gondolámon.

5 Keresek egy zugot, hol nász volt régen,
Az én arámé, ó de nem énvélem,
Keresek egy zugot, hol nász volt régen.

Eltörött hegedük nászdala, halljad csak,
Elhantolt hangok, ó be ujjonganak.
Eltörött hegedük nászdala, halljad csak !

10 Csók csattant el, a bus multakba, távol.
Ez a csók, ez a csók be szomorú mámor,
Csók csattant el a bus multakba, távol.

Ez a csók az én szívemet csókolja.
15 Más kapta, de én érzem ujjongva,
Ez a csók örökkön szívemet csókolja !

203.

S Z Ö G E D I I N T E R I E U R

Pirosló abrosz, friss szalonna,
Bubos kemence, jó meleg,
Pár kurta rőf a szoba hossza,
5 Megférnek a jó emberek.
Nagy ágy fölött a házi áldás,
Arany rámában a király,
Künn kora tavasz szele lármáz,
Benn enyhe, renyhe félhomály.
Fölenged itten kósza szívem
10 S kakukkos óraként ketyeg,
Be jó a csönd, az óbor itt benn,
Be jók e józan emberek !
Ha itt maradtam volna szépen
És fogtam volna a gyalut,
15 Utód apáim örökében.
Az óra szól: kakukk, kakukk !

204.

Ö R E G E K A L T A T Ó J A

Aludjatok, vágyak,
Ne zokogjatok,
Csicsíjja, ti bágyadt,
Rekedt sóhajok !

5

Szálln a magasba
Minek már, minek már,
Te sziv, árva, balga,
Pihenj már, pihenj már!

10

Aludjatok, vágyak,
Vár az alkonyat,
Fáradtak a szárnyak,
A nagy árny fogad,
Szállni a sötétbe,
Minek már, minek már,
A nótának vége,
Pihenj már, pihenj már!

15

205.

PILÁTUS

Azt mondja, isten. Boldog istenek
Derús mosollyal nézhettek le rája,
Mig biboros gúnyában didereg
S igazságot vár a zsidók királya.

5

Azt mondja, isten. Herkules maga
Elbánná véle buzogánya nélkül
S szemében a rajongás csillaga
S szemében a lemondás könnye kékül.

10

Azt mondja, isten és alázatos,
Azt mondja, isten és zsidó az anyja
És Názáretről hol jósolt a jós?
És tanítványa maga megtagadja?

15

Azt mondja, isten! És nem látta még
Az örök várost és a büszke császárt,
S szemében más világok lángja ég
S szelid szavával föltámasztja Lázárt!

Opálos szinei bágyadt ködében
 Leszáll reám a kora alkonyat,
 Kései tűzrózsák nyílnak a réten
 S az égen a mély csöndesség fogad.
 5 Nagy topolyafák gallya hullong gyéren
 És sötétben hallgat a tó,
 S a kolomp úgy méléz a lomha légben,
 Mint altató.

Hús szele húz át az ősznek a réten,
 10 Fázik a lelkem, érzi a deret,
 Keresnék valamit a messzeségben,
 Kihunyt fényt, elnémult üzenetet. . .
 Oly hirtelen borult az est fölém
 S az ősz oly gyorsan rámtalált,
 15 Ugy állok itt a hervadó vidéken,
 Mint a topolyafák.

A TÁBOR HEGYÉN

Ez volt hegye az elragadtatásnak.
 Nagy, napsütéses, tömjénes vasárnap,
 Ünnepe az életnek, a csodának.

Aranyos arccal fölnezt a Mester,
 5 Ruhája hónál tündöklőbb ezerszer,
 Ó, ily fehér még nem volt eddig ember!

Jött Mózes, aki eltűnt, mint egy álom,
 Illés, ki elszállt lángoló batáron,
 S három tanítvány, boldog halaványon.

10 És monda egy: Mi szép, mi szép az élet,
 Mi mély, mi nagy, mi gyönyörű ma Véled,
 Építsünk hármas hajlékot tinéktek!

15 Nem szólt a Mester. A fény és a mámor
Elrebbent mirrhaillatként arcáról
S lenézett a hegy napos magosából. . .

És lenn, ahol a Golgota vet árnyat,
Látta a méla, néma olajfákat,
Hol nemsokára lelke holtrabágyad!

208.

BOTOND APÁNK BIZANCBAN

Botond apánk zömök, konok magyar volt,
Turáni vére még lobogva lángolt,
Országokon által vigan barangolt.

5 Szerette a szines, himes világot,
Bár napkelet volt ringató bölcsője,
De lelke dus és bus Nyugatra pártolt.

A németet rajongva vágta, ölte
S a Rajna nektárját buzgón kiitta.
Temérdek szolgát küldözött előre.

10 Nótásszavu volt s barna arcu szittyá,
Kemény kaland volt néki ez az élet
És lángborát mély áhitattal itta.

15 Megtette, amit egyszer eltökéllett,
Asszonyt ölelni és ellent levágni:
Igy jó a világ és így szép az élet!

Szeretett ő nagy messze földre járni,
A Dómok drága kincsét megcsodálta
(És nem röstelte az iszákba vágni.)

20 De vérét sem kímélte vad csatákba.
Az unalom: csak ez volt öldösője,
Az unalom a halál nyirkos ágya.

Darumadár nem vár a kora őszre,
Botond apánk is fényes Délre tartott,
A harc turulja szállongott fölötte.

25 Meglátogatta a pompás Bizancot,
Hol isten a császár, a népe szolgál,
Vágyott kalandot, tornát, harci sarcot.

 De zárva volt az aranyszárnyu porta
30 S a kurjantását nem hallotta senki,
De bárdcsapását minden meghallotta!

Bement bosszus Botond, nem félt bemenni,
Szemét az uj, szüz csudákon feledte,
Bizanc a minden és a többi semmi!

 Itt selymesebb a szines szoknya selyme,
35 Aranyosabb a glória a képen,
Itt szebb a nőtest és a férfielme.

Hej, ez a Bizanc az elvesztett éden,
Botond apánkat a hideg kirázta
Csodát csodáló gyermek gyönyörében.

40 Mit vinne el a büszke, dus Bizancból?
Nem aranyat, az Nyugaton is sárga,
Nem borított, az Keleten is lángol.

Egy sugarat egy asszony mosolyából.

209.

HIMNUSZ EGY CSONKA VÉNUSZHOZ

Szobor, csodállak és remegő kezem
Lágyan simítja vállaid vonalát,
Fehér karodra forr ma csókom.
— Evoie, Vénusz Anadyomene!

5 Szobor, te gőgös és tört, miként e szív
Mely tűnt aranykor álmaitól beteg
És lemondásoktól vonaglik,
— Evoie, Vénusz Anadyomene !

10 Szobor, álmodtam rólad egy életen
És dallamokba törtem a vágyakat,
Csóкод nekem csak dalba termett.
— Evoie, Vénusz Anadyomene !

15 Szobor, kerestem mindig az arcodat,
Egy mosolyodra vártam, ó Szerelem,
Te márvány voltál, tört maradtál.
— Evoie, Vénusz Anadyomene !

210.

GLÓRIA

Viharnak szánt hajók felett,
Mikor tombol a végtelen elem,
Sant Elmo szomorú, lila tüze
Kigyúl rejtelmesen.

5 A hajónak utasai
Sirnak, dalolnak jajveszékelőn
S a tűz, Sant Elmo rejtelmes tüze
Lobog a rőt árbóctetőn.

10 Viharnak szánt hajó vagyok,
Bordám ezer bórában remegett,
Sebaj, — Sant Elmo glóriás tüze
Ott ég örökké már tört árbócom felett.

211.

LÁZÁR FÖLTÁMADÁSA

Sötét gödör, mély, szűk koporsó
Feltörtem gyöngé záradat,
Fonaladat, ó életorsó,
Tovább szövi e virradat.

5 Szívem, mely holt vizét a vérnek
Hiába várta, lám dobog,
Feszítik álmok és remények,
Igazságok és mámorok!

10 Lábam, mely megrogyott a harcban,
A holt sziklából im kilép,
Szemem, amely lezárult lassan,
Köszönti e világ színét.
Ó mily csodákra bukkanok ma,
15 Ujjam tapint, ajkam beszél,
Mily szédítő sorsomnak sodra,
Az élet ó be nagy, be mély!
Világtenger színén hajósok
Vagyunk mi, boldog emberek,
20 Miénk a holnap, mit a sors hoz,
Mindennap új remény dereng!

Csodák előtt ti vakon álltok,
Nem ráz meg boldog félelem,
Hogy láttok, éltek egy világot,
Mely újra pirkad most nekem!
25 Ittas szemekkel nézzetek föl
S csókoljátok meg a röögőt!
Ime: ez itt csak földi börtön,
S az élet végtelen, örök!

212.

Ó SZENT GYEREKSÉG...

Ó szent gyerekség, hányszor elkereslek,
Már merre vagytok, boldog szomorúság,
Ti régi sétányok, ti régi kertek?

5 És merre vagytok, első réti rózsák,
Melyek gyors hervadását elsirattam,
Hol vagy, te aranyfürtös, bús menyország?

S a régi játékokat merre hagytam?
Mivé lettem? Fakó tükörbe nézek
És nem lelem már magamat magamban!

10 Elraboltak engem a gonosz évek
És ami drága, ami halhatatlan,
Azok tűnt tájak, fájó töredékek,
És amik bennem élnek, már nem élnek!

213.

TÁVOLOK ÜZENNEK...

Az életünkben vannak olyan órák,
Mikor balsorsunk vészharangja kong,
Mikor fekete arcu gyász hajol reánk
És messze, messze süllyedő hajók,
5 Amelyeken reményünk kincse süllyed,
Szemek, miket ajkunk csókolni vágy
S melyek örök álomba szenderülnek.
Oly kurta az üdv, oly tág a világ!

— S valaha majd aranyos naptűzésben
10 Megyünk egy tájon boldogan tova,
Egünk biztatva mosolyog le kéken,
Érezzük, szép perc, nem térsz meg soha,
És váratlan szívünkbe tör egy álom,
Ólmos, kormos, kegyetlen, kusza gond:
15 Valaki végsőt sóhajtott e tájon,
És ránk gondolhatott!

214.

AZ IZA PARTJÁN

Az Iza partján
Kószáltam sokat,
Idézgettem nagy,
Régi álmokat.

5 A legnagyobb, kit
Magyar rög adott,
Kinek a legszebb
Dallam adatott,
Árany járt árván
10 E tájon szegény,
Bús magyar sorsa
Zord kikeletén.
S ahogy méláztam
Nyomát kutatón,
15 Imé fölbukkant
Egy vizimalom.
Vizimalomról
Ő is énekelt
A tölgyek alatt,
20 Mikor este lett...
Suhan az idő,
Vár ránk egy halom,
Forog-e még Iza partján
A vizimalom?

215.

MAILLARD KISASSZONY

Hol Watteau tája ring a kerti tóban
S Watteau-idilltől hangos a pagony,
A nyájas, álmos, bájos rokokóban,
Az illedelmes fête galantokon
Árany topánban és fehér selyemben,
Mig enyhe mélázás ült minden arcon,
Versaillesben járta a lány menüettet
A sáppatag csillag, Maillard kisasszony.

10 Fekete parkban százszinü rakéták
Álomderüs fényfoltokat vetettek,
Az égerfák alatt folytak a tréfák,
A piros borok és fehér szonettek.
A szőke márki hidegen mosolygott,
Mint hold világa az éjféli parkon

15 És egyre mélézőbb lett s elfogódott
A sáppatag csillag, Maillard kisasszony.

Ó fête galant, ó táncütemü órák,
Ó szomorúságok boldog évada.
Ti lopott csókok és ti lopott rózsák,
20 Oda a táncok, az álmok oda!
Marseille felől uj nóta kél, uj hajnal.
Versailles fölött oly vérvörös az alkony,
Nem táncol már többé csöndes fête galantban
A sáppatag csillag, Maillard kisasszony!

25 Föl honfiak, polgárok talpra,
Ez a dicsőség reggele,
Fehér lesz szőke márkik arca,
Piros nyakuk hull földre le!
A danse macabre járja a Grève-téren
30 S a szankülotott kérges tenyere tapsol,
A Carmagnole veszett ütemére
Mámorosan táncol Maillard kisasszony.

A Kék Macskában tort ül a vigasság,
Maillard kisasszony iszik és dalol:
35 Éljen a nép, a jólét, a szabadság,
Éljen a... éljen a forradalom!
Mit kívánsz a táncért kisasszony polgártárs?
— Ő lágyan és vágyón lehunyja szemét,
Mint Salomé a nagy Luininak vásznán
40 S szól: A szőke márki szép, hideg fejét!

216.

SZOMORÚ FRISS ISTVÁN

— Egy Rippl-Rónai-kép alá —

Öreg szemek. Magyar tájra néznek,
Melyen némán szállanak az évek,
Melyen ősz van, magyar bánat ősze,
Szivem néki régi ősmérőse.
5 Jól ősmérem kendet is, vén szittyám,
Szomorú Friss István.

Makrapipa, benne szüz dohány ég.
Füstje száll, mint multakból az árnyék.
Régi árnyak árván gomolyognak,
10 Óreg estvék, fiatal halottak.
Hej, valaki a sötétbe kinn vár,
Szomorú Friss István.

Régi nóták kezdenek halkulni,
Régi álmok csöndesen fakulni,
15 Régi szemek tünt napokba néznek:
Álom, álom, rossz álom az élet.
Mostan ébred tünt élete sirján
Szomorú Friss István.

217.

PAULUS

Meghalt a chansonok királya
A gloire nótás embere,
Már hervatag a pálmaága,
Most együtt porlad el vele.
5 Bohó, de merész álmok hőse
Volt ez a dalos proletár,
Père de la Victoire!

Boulangier harci indulóját
Ő énekelte valaha,
10 Revanche véres lázában égve,
Tralala, tralala, tralala!
De megbukott csunyán Boulangier
S a revanchenek is vége már,
Père de la Victoire!

Szép álmait még nem feledte,
Sőt szőtte, szőtte ő tovább,
Padlásszobába bekacagtak
A győztes álomtrombiták!
De jött a tél, a nyomor, éhség,
20 Dicsőség, álom oda már,
Père de la Victoire!

Piros sipkát tett ősz fejére
És uj nótákat énekelt.
Szomoru, nyomoru nótákat
25 Csak énekelt, míg herekedt!
Uj taps és uj arany fogadta,
Most minden, minden oda már,
Père de la Victoire!

A Père Lachaise-i temetőben
30 Egy ingyen sírhely jut neki,
Nagy álmok és bolond merészek
Egykedvűn jönnek ide ki.
Egy rossz szobor, vagy jó szobor vár,
35 Az álmodónak mindegy már,
Père de la Victoire!

218.

E P I L Ó G U S

A vágyak bágyadt hegedűjén
Gyászindulót huzok neked.
Fáradt ujjakkal, tört vonóval
Belesírom mély lelkemet.

5 Elhantolt álmaim zokognak
A horpadt öblü hegedűn,
És könnyeim, az eltítkoltak
Hullnak a hűrra keserűn.

10 Fejem a hegedűre hajtom
És szívem belétemetem,
Most olvad, mint a gyöngy a borban,
Egy dallamba az életem.

15 A vágyak bágyadt hegedűjén
Elhal a legszebb nóta ma,
Örvénylő mély tenger-szemedbe
Szédül utolsó dallama!

MERCUTIO DALA

Ezüst Diána most búvik pirulva
 És Romeo most csókol, most szeret.
 Nyájas Diána, szerelem barátja,
 Szomorú szűz, vigan köszöntelek!
 5 Mi a tavaszi éjszakába járunk,
 Társunk a szél, a bánat és a felleg,
 Míg a fehér, a boldog nyoszolyában
 A Romeók szeretnek!

Mi testvérei a bús éjszakának
 10 Várjuk a hajnalt, mely reánk nevet,
 És kótyagosak vagyunk a gyönyörtől,
 Hogy valaki most csókol, most szeret.
 Mi mások boldog csókjától pirulva
 Elbúvunk szerényen mint kósza gyermek.
 15 Sebaj, a fehér, boldog nyoszolyában
 A Romeók szeretnek!

Montagu háza és Capulet háza
 Feketén, komoran reánk mered,
 20 Csak gyászoljatok ti fekete házak,
 Az éjszaka szép s Romeo szeret;
 Ó szűz Diána, örökké virrasztó,
 Neked a szíved sohasem reped meg,
 De az enyém titokban úgy sajog, míg
 A Romeók szeretnek!

ÉJSZAKÁK

Mikor a kéklő éjszakába nézek
 És álmodik a vergődő világ,
 Ugy érzem én, hogy minden könnyű és lélek,
 Az éj, az asszony, álom és virág.

5 És régi táncok ütemére dobban
Fájó szívem és eltűnt arcokon
Méláz a lelkem és érzem titokban,
Hogy csillag, sors és lélek egy rokon.

10 Most valahol párisi palotában
Anatole France virraszt együtt velem
S egy nő égő rózsával a hajában
Szívemet csókolja szerelmesen. . .

221.

S Z A B A D H A J Ó K

Szabad hajók a távol óceánon,
Köszöntelek, boldog, szabad hajók.
A ti világotok az én világom,
De én most rab vagyok, most rab vagyok.
5 Tisza vizének egyhangu magányán
A révben ringom, bordám oly beteg.
Ti a titokzatos távolban jártok
És én nem mehetek !

10 Szabad hajók, mi büszke gyönyörűség
Szelni a gyöngyös, tajtékos habot,
Ó tenger: végtelen, boldog mezőség,
Vágyak, kalandok, gályák, viharok !
Piros vitorlát tární uj szeleknek,
Táncolni hullámok toronyhegyén
15 És én e csöndben, révben vesztegeljek,
Árván révedjek én?

Szabad hajók a vihar éjszakáján,
Mikor Szent Elmo lilás tüze ég
A tenger és ég harsogó határán,
20 Mikor villámok ujjongnak: elég !
Be irigyellek, szép halált haltok ti,
Engem hazám bus réve ittmaraszt,
Hinár és jég között örök közönyben
Várok egy uj tavaszt !

DIONYSOS BORÁBÓL

A szőlőhegyek ormát
 Új hold sarlója vágja
 S a fanyarzöld borostyán
 Bús homlokomra kúszik. . .
 5 Távol kékes ködéből
 Vonatok integetnek
 Mámorpiros szemekkel,
 Óbor dalol szívemben
 És új ígéretekre várok.
 10 Nunc est bibendum! Itt van
 Az ihlet drága perce,
 A röppenő, örök perc.
 Napoleont ilyenkor
 Csókolja homlokán a
 15 Nikészárnyú szerencse,
 Goethét a múzsa és lány,
 Ilyenkor forr a vér, és
 Fogan az áldott csira,
 A jövőendő. A kalmár
 20 Aranya most gurul, és
 Én most kezdek dalolni!

TRISTIA

Úr volnék én álmoknak tartományán,
 Utolsó cézárok közül való,
 Halkan ver a szívem és várva vár rám
 Az elmulás, e korhadó hajó.
 5 Álmoknak vánkosán, mely süppedezve
 Ringatja főmet, elhagy mind a gond,
 Lábujjhegyen eljár az ihlet perce,
 Mikor egész szívvel dalolhatok,

10 Magányos cézár, szétnézek borúsan
Megvert csatáimon s elrévedek
A szines multban, a besüppedt multban,
Mikor még Isten voltam és gyerek.
Ujjongó trombitáim régi hangja
15 Lelkembe száll távolból, remegőn
És ünnepeim elnémult harangja
Szivembe cseng, ha szürkül a közöny.

Az árulók a pusztuló hajóról
Ellopnak mindent, ami lopható,
20 De te enyém vagy emlék, ragyogó kor,
Ha süllyed is a süppedő hajó.
Szegény cézár a lira húrjain még
Kiver egy nem muló melódiát,
Bár testét a meddő tengerbe vessék,
Övé volt mégis, mégis egy világ!

224.

UJ DÉLIBÁB

Tiszaháton, faluvégen járok.
Déli csöndben
Ringatnak a falusi ábrándok.

5 Be jó volna jegenyefa lenni,
Déli csöndben
Faluvégen álmosan pihenni!

Gondolkozom elveszett nótákon.
Déli csöndben
Magam vagyok talán a világon?

10 De a végén e halott világnak
Déli csöndben
Déli libák rak tornyokat, csodákat.

15 Boldog béke! Béke veled máris,
Déli csöndben
Déli libák hí,
Csodaváros, talán maga Páris?

FILOLÓGIA

Budapest, ez a nagyvilági dáma,
 Engem nem ölelt, nem csókolt soha,
 Szegény diáknak nézett, aki árva,
 Kihez a pénz és öröm mostoha.

5 Egy palotája szeretett csak engem,
 A könyvek dohos, ódon csarnoka,
 Melynek porától ittasult a lelkem,
 Tavaszt nem láttam akkor én soha!

10 Mig zöldes és lilás pompában ébredt
 A nagy körutak ujjongó sora,
 Engem rabul ejtett a félsötétes,
 Mély titkokat zsongó könyvtárszoba!

15 Horatiust Scaliger jegyzetével
 Bújtam s az óra lassan járt tova
 És Lidia, Cloé fehér nevével
 Betelt a könyvek nagy, komoly sora.

20 S mint ősem, a Korvinák bús diákja,
 A múlt ködén átködlő cimborá,
 Margóra róttam: Ihatnám! Hiába!
 Életszomjam nem oltom el soha!

HAUSER GÁSPÁR

Ne nézzetek e folt hátán folt köpenyre,
 Valamikor rég bársonyruha volt.
 Fényes, finom. Az édes anyám vette,
 Ki arany hárfán altatót dalolt.
 5 Az édes anyám hercegnő volt szegény
 És alkonyatkor sirva csókolt engem,
 Arany haj és glória volt fején.
 És én elvesztettem.

10 Ne nézzetek e koravén ábrázatra,
Valamikor olyan volt, mint a hó,
Szelid, finom. Az édes apám arca,
Ki herceg volt, csodaszép, csodajó.
Úr és beteg. Fehér kendő fején.
15 Búcsúzó csókkal csókolt mindig engem.
Úgy csókolt, mint a haldokló remény.
És én elvesztettem!

Most keresem a régi palotánkat
És a hercegi édenkertemet.
20 Az álmokat az arany nyoszolyában,
Tört játékomat, tünt reményemet.
És dalolom az édes anyám dalát
És apám csókját csókolom. Felettem
Szállanak az évek s én várom tovább,
Amit elvesztettem!

227.

ELSSLER FANNY CIPELLŐJE

A muzeumnak egy kis szögletében,
Száz tisztos régiség kíséretében
Kissé fakón és kissé összetörve,
5 Pihen szépen, csöndesen
Elssler Fanny selyem cipellője.

Vén muzeumban elmélázva járok,
Künn nyílnak még az orgonavirágok,
Orgonavirág, mivé leszel őszre?
10 Pihen busan, porosan
Elssler Fanny selyem cipellője.

Egy dalt idéz a lelkem mámorosan,
Szívem egy tünt tánc ütemére dobban;
Hej, az a tánc, még részeg vagyok tőle...
15 Pihen szépen, csöndesen
Elssler Fanny selyem cipellője.

A NÓTÁS KAPITÁNYNAK

— Fráter Lóránd menyegzőjére —

Nyugati csudákon felejtkezem néha,
 De a szivem magyar, szilaj az és méla
 És anyám a csöndes, rögös magyar róna
 És a vérem mindig ütemedre dobban
 5 Édes magyar nóta!

Idegen írások titkain merengek,
 De azért testvére te vagy én lelkemnek
 Sirvavigadó kedv, te magyar, te bátor
 S mámoros leszek, ha könnyem harmata hull
 10 Bús magyar nótáktól!

Szeptemberi éjjel hegedű szól váltig,
 Fekete városban fehér torony látszik,
 Magyar álmodások büszke fehér tornya.
 Ó hegedőn, új hegedőn szóljon mindhalálig,
 15 Szóljon csak a nóta!...

A 13-AS ÁGY

Egy tünt november vörhenyes kódében
 Bus utvesztő lett Budapest nekem,
 Eltévedtem az Élet sűrűjében
 És elhagyott a pénz és szerelem.

5 Mikor oly árva lettem, mint a sarkon
 A bus anyó, ki ujságot kínál —
 Vagy a vig lány, aki szerelmet árul,
 Mikor nem volt előttem semmi már.

10 A nagy kórházba vittek engemet be,
Hol a fehér csönd altató, szelid,
Hol Ágoták, Beáták és Clarissák,
Kötözgetik az Élet sebeit.

 A nagy kórházban végre béke hullt rám
Sok vereség és vergődés után:
15 Nem bántott barna bánat, szürke kétség,
Egy gonosz emlék jött velem csupán.

 De ő is szépen elcsitult a csöndben,
Mely bársonyos és mint a párna, lágy,
Tán legboldogabb pihenőm te voltál,
20 Ingyen vaságy, te tizenhármasság!

230.

A MI BALLADÁNK

 Tizenkét kőmives magas Déva várát
Mikor építette,
A legszebb asszonynak patyolatos testét
Beléje temette,
5 A legszebb asszonynak szomorú véréből,
Gyönyörű testéből,
Épült Déva vára,
A magos, az árva,
S lenézett a csillagos, nagy égről!

10 Merész álmodások magas Déva várát
Mikor építettem,
A legszebb vágyamat megöltem, megöltem,
Beléje temettem,
A legszebb vágyamnak kiontott véréből,
15 Szomorú véréből
Épül a Művészet magas Déva vára,
A gyönyörű, árva,
S néz rátok a csillagos, nagy égről!

A CSÁS ZÁR LIPCSE ELŐTT

Ma rézpacsirták dala száll
 A szőke levegőbe,
 Ma sas repül, győztes madár,
 De véres lesz a csőre!
 5 Ma takarodót ver a dob
 És nem az alkonyat festi pirosra
 Napnyugatot!

Ő ébred elsőnek. Siet.
 Még sok mező vár rája,
 10 Hogy vert csaták bibor nyomán
 Ragyogjon glóriája!
 Waterloo tája közeleg.
 A fekete posztós, repedt dob
 Pereg, pereg

Lipcse... Waterloo... Ilona,
 A sors kereke fordul.
 Ananké bronzszárnya süvit
 És véresen csikordul.
 15 Robognak rontó csapatok.
 20 Szürke sereg, fehér tábornokokkal,
 Sötét éjbe, robogjatok!

RÉGI SZERELMES VERS

Egy szőke leány szép őszemébe néztem,
 És régi hegedük sirása fáj,
 — Ó kékszalagos majális-émlékem —
 Megint elkezdjük az örök talányt?

5 „Szeret — nem szeret” bus boldog talánya,
 Épedések zárt ablakok előtt,
 Ó erkélyeknek hervatag virága,
 Séták, sirások, meglátom-e őt?

10 Arany fiatalságom balgasága,
Te boldogság, mely siratod magad,
Tán érezed, hogy ez az élet álma,
Melyről álmodsz majd egy élet alatt?

15 Ó szőke lány, ó kék szalag és kék szem,
Egy kis szomorúságot adj nekem,
Majális mámorát s a kéklő égen
Csillagot, mely csak nekem ég, nekem!

233.

ATALANTA BUCSUJA

Isten veled, gyönyörű éjjel,
Isten veletek, csillagok,
Emlékek, vágyak és remények,
Virágok, éjszakák, napok.
5 Nem látom többé rózsafényben
A hajnalodó kék eget,
Nem látom többé csendes éjjel
A boldog csillagsereget.

10 Isten veled, gyönyörű város,
Isten veletek, paloták,
Szerelmek, játékok, virágok,
Ujjongó nászi-lakomák.
Nem látom többé már a tengert,
Amint gályáktól háborog,
15 Nem látok többé boldog embert,
Ha nótázik és tántorog!

234.

ŐSZI VERŐFÉNYBEN...

Őszi verőfényben pirosak a lombok,
Egy kis dicsőségtől nem leszek én boldog,
Messze tarlót róttam, hideg volt az éjjel,
Takarózni kellett egy kis dicsőséggel.

5 Ha irigyelnétek, odaadom ingyen,
Fanyar borostyánnál egyebem úgy sincsen,
Amit én elértem, nincsen áldás azon,
Csak az én magányos útamat siratom. . .

10 Pihenőre térni: örök vágyam nékem,
Jó szó, jó bor, egy csók: lenne dicsőségem;
Adjatok, adjatok, őszi rózsát őszenek,
Puha derekaljat fáradt hegedősnek!

235.

MINDIG...

Mindig reménytelen volt a szerelmem,
Mindig hívtak a nagy, a kék hegyek,
Mindig csillaghonvágy égett szivemben,
Mindig hűtlen voltam, mindig beteg,
5 Mindig kellették eléretlen rózsák,
Örök talányok, édes szomorúság.

Mindig nevettek, akiket szerettem,
Mindig nevettem, aki szeretett,
Mindig csak vágytam és sohase mertem,
10 Mindig csak vártam én az életet,
Az élet elment, én is tovább mentem,
Mindig daloltam és mindig feledtem.

236.

NOA NOA

Fáradt, fantasztikus és beteg zene árad,
Idegen illatok és idegen zene.
Látok égő talaj ölén nagy, szomszéd fákat,
Melyeknek bús vihar áldása kellene!
5 Látok a végtelen meddő méhébe veszve
Fehér madarakat lebegni nesztelen,
Óriás, bíboros virágok néma kelyhe
Ujjong a nap felé, mely áll a rőt egen!

10 Táncolj Noa Noa, beteg vágyak virága,
Táncolj Noa Noa, asszonyok asszonya,
Hajad, mint Tahiti égő fővenye sárga
És gyilkosan forró szád véres mosolya!

15 Táncolj Noa Noa, táncolj be bús szívembe,
Tiporj közönyösen, táncolj Noa Noa,
Ó részeg feledés, ó gyilkoló szerencse,
Táncolj Noa Noa, asszonyok asszonya!

237.

HALÁLTÁNC ÉNEK

5 Halálba ringató dalt
Hallottatok-e már ti?
Feketén nyugtató dalt,
Csillagba suhanó sóhajt,
Halálba ringató dalt?

10 Novemberét szívemnek
Ki látta már, ki látta,
Ha sír bennem a gyermek,
A megvert, játékavesztett, —
Novemberét szívemnek?

15 Halálba ringató dal
Ha újra zeng e szívben,
Megyek, nem csókolt csókkal,
Visz, nem hallott taktusokkal
Halálba ringató dal!

238.

PETŐFI

Csöndes falu, bus őszi este,
Már alszanak a barna asztagok,
Most ébred a kaszálók méla lelke,
A kémény füstje szőkén kanyarog.

5 Halk hegedűszó sír a faluvégen,
Valaki a babáját temeti,
Tenger csillag ragyog a magas égen,
Szép, büszke, sok fény, könnyü ott neki.

10 De valaki ma bucsut mond a háznak,
Kakukkos óra elválást dalol,
Lehull szirma az őszirózsafának,
Fekete árnyak várnak valahol.

15 Az ifju megy. Kalapján árvalánynak
Bus szókesége, szive oly nehéz,
Ezüstöt szó rá fénye holdvilágnak,
Vár rá a nagyság és a szenvedés.

239.

ATHÉNE PARTENOSZ

Bagolyszemű, bronzvértű istenasszony
Tekinteted, mint attikai ég,
Lelked derűs, mint, ha leszáll az alkony,
Tavaszi fényben a jón partvidék.

5 Te vagy a bölcsek és bolygók barátja,
Ki Mentor nyájas arcát öltve fel
Nyugalmasan jársz s a tengerbarázda,
Mint édes terhét, dalolón emel.

10 Mikor az ifjú Telemakhosz árva,
Te bölcs ígéket súgsz titkon neki
S hajóját kedvező szél lengeti.

S mikor agg Nesztor öblös szózatára
Mély csönd felel, te mosolyogva látod
Az új időköt és az új világot!

240.

M A J A

A szürke semmit láttam egyszer én már,
A szürke semmit, mely mindennek atyja,
Azóta nincs szememben büszke fény már
És nincs szívemben a remény malasztja!

5 Ó szürke semmi szürke tengere,
Melyen világunk bús gályája horpad,
Ó tekintetünk üveges ege,
Melyen kiégő bolygók haldokolnak!

10 Merev mindenség és meddő mennyország
Ringasd csak süppedő lelkek hajóját,
A vitorlát, az ágyút, a harangot:

Nincs itt megállás, szakadók a partok,
Csak tenger, sós, keserves és unalmas,
Csak ember, kinek az örvény irgalmas!

241.

VALAMI NAGY...

Valami nagy, mély szerelem hiányzik,
Valami sirás, valami öröm,
Valami harc, valami csönd,
Valami nagy, mély szerelem hiányzik!

5 És így marad ez mindig, mindhalálíg?
Mindig bús, csipkerózsa szívvel
A várás várában sejtem a sorsot
És így marad ez mindig, mindhalálíg?

10 Szőke csodák, barna csodák,
Meddig csodálkozom csak rajtatok?
Ó, adjatok valami szépet,
Valami életet, halált,
Szőke csodák, barna csodák!

KURUCOSAN

Piros tüzek mellett
 Öreg idő eltelt,
 Szürke parázs mosolyog,
 Nagy, véres csatákban
 5 Elfáradt a lábam,
 Most csak éppen ballagok!

Eszterház, Rákóczi
 Bus tárogatói
 Szép csöndesen alszanak,
 10 Visszhangjuk se sir már,
 Csak a néma sir vár
 A kizöldült hant alatt!

Hitért és hazáért
 Öreg polturáért
 15 Küzdöttem én eleget,
 Kehes lett a dolmány,
 Sebhelyes az orcám,
 Rajta gondok, fellegek!

Eb ura fakóból,
 20 Kevély halihóból
 Nem maradt meg semmisem,
 Csak a rongyos mente,
 Véres naplemente,
 Meg az én öreg szívem!

VALAKINEK

Szép, büszke, fárasztó, kevély
 Jéghegyein a gondolatnak
 Jártunk kettesben, egyedül,
 S a kacagó völgyben maradtak

5

**Az öröm, mámor, üdvösség, remény,
Csak lelkedet csókoltam én borúsan,
Mert lelked az enyém !**

10

**Szép, büszke, fárasztó, kevély
Jéghegyek alatt él az élet,
Ott táncol, nótáz az öröm,
Miért vagyunk mi oly kevélyek,
Mért nem borulsz szívemre már?
Szemed a nagy, a szép, az égbenéző
Mire vár?**

1909

ÖREG HOTEL...

Öreg hotel, vén, sárga ház
 A kurta utca sarkán,
 Száz emlékem benned tanyáz,
 Rozoga ház, nagy sárga ház
 És minden emlék halvány.

5 És minden emlék szomorú,
 Didergős őszi esték,
 Kenyértelen, bús lomha dél,
 Fáradt inak, ványadt kedély, —
 10 Szürkéllő ódon emlék.

Sárgáló őszi délután,
 Nagy tűzfalak magánya,
 Utolsó vers, végső garas,
 Elérhetetlen, bús, magas,
 15 Letört, nagyálmú pálya.

Revolver, őszi borulás,
 Kifáradt, barna árnyak,
 Egy asszony, aki nem szeret,
 Egy éj, mikor már nem leszek,
 20 Tünt arcok sirva várnak!

Öreg hotel, vén sárga ház,
 Te vádas, árnyas emlék,
 Lelkem ma újra babonás,
 Öreg hotel, nagy sárga ház,
 25 Rám vár tünt őszi estéd!

HALOTTI BESZÉD

Nyár vala, arany napsütés,
 Piros pipacsok.
 Magyar határban véres aratások
 És sok szép halott.

5 Valami méla pap beszélt,
 Szláv, tömjénes, ősz.
 Ő mondta ezt a hervatag beszédet,
 Mely vén s ösmerős.

10 Látjátok feleim! S a nép
 Hallgatá csöndesen.
 Serény csaták sebét büszkén mutatta
 A hős tetem.

15 És a legények eleje
 Már a toron mereng,
 Hol áldomások esnek, dús ivások,
 Tilos nóták, virágénekek!

TONUZÓBA SÍRJA FELETT

Abádi rév táján ha jártok
 Tarajos felhőrom alatt,
 Mondjatok valami fohászt ott,
 Hogy lenn nyugodjanak!

5 Ez a fohász oly mélyből jöjjön,
 Mint ezer esztendő maga,
 Lélekből, mely borong örökkön,
 Mert leszállt csillaga!

10 Lélekből, amely egy velük,
 Kik párosan ott alszanak,
 Tonuzóba, a gőgösük
 S felesége alatt.

15 Mert ősi hitükért vesztek ők,
Mely öreg, mint e kehes világ,
Vén, mint őserdő, legelők
És az örök csirák.

20 Abádi rév táján ha jártok,
Mondjátok el az ősi fohászt,
A fohászt, amely nem bűg homályban,
Mint ódon orgonák.

A fohászt, amely lélekből buggyan,
Mely süvölt, harsog és dadog,
Melyre Kelet tanita hajdan,
Néhai magyarok!

247.

TÖMÖRKÉNY ISTVÁNNAK

5 Napos tájak... csöndes öreg tanyak,
Bús szikések, szürkellő füzesek,
Ó elhagyott, magányos földanyánk
Be napos vagy s én oly borús, beteg.
Be jó is volna rádborulni némán,
Mint nyári csöndben fölleges, sötét árny
S pihenni rajtad, termő televény,
Napos tájak... tőletek jöttem én.

10 Jó magyarok a földön és vizen,
Parasztok csöndesen, magányosan,
Kik éltek csak, s nem érti senki sem
E dús anya oly búsán mért fogan?
Be jó is volna tihozzátok állni,
Valami nagy, új aratásra várni,
15 Mig ápol a föld, s altat feketén...
Bús magyarok! Tőletek jöttem én!

WATTEAU

Hol Páris ujjongó szimfóniája
 Zölde fák árnyán halkká finomul,
 Hol szökőkút csacsogja vidorul,
 Mily szép a nyirt park alkonyati bája:

5 Ott áll a szobra fehér csöndesen,
 Watteau, a törpe ember ott mereng el
 Kacér Páris egén nagy nyílt szemekkel,
 Mosolygón, némán és negédesen.

10 Alant egy asszony, tán maga a Szépség,
 Ajkán rajongás márványmosolya,
 Fehér rózsákat nyújt felé fehéren.

Watteau! A szerelem szomoru kékjét
 Nem élvezé e törpe gnóm soha,
 S most csókokat hall minden csöndes éjen!

SZÍNHÁZI SZONETT

Ma este én is köztetek leszek,
 Fiatalon, szép és merész igékkal,
 Szemem ragyog és ajkam nem remeg,
 Fiatal herceg leszek én ma éjjel.

5 Ma este újra lázzal hirdetem,
 Hogy halhatatlan a derús pogányság,
 Hogy istenség az édes szerelem,
 Hogy csók és bor kell, mert az ősi párkák

10 Az élet piros és vig fonalát
 Hamar szövök és oly sietve vágják
 S mogorva Cerberus vár odaát,

Hol hirtelen kialszanak a fáklyák,
Melyek itt nászra gyúlnak — veletek
Ma este újra vig pogány leszek!

250.

SZIMFÓNIA DOMESZTIKA

A csönd halkan dalol.
December bús szele
Alszik ma valahol.

5 Az ég fénnel tele,
Szívem enyhén dobog,
Hol vagy most sors szele?

A házak álmodók,
Fehérek, csöndesek.
Csak a torony borong.

10 Szívem ma nem beteg.
Verése halk ütem,
Mint óra úgy ketyeg.

15 Nem bánt ma semmisem,
Se vágyak, sem dalok,
Ne is dobogj szívem.

Pihenj, piros halott.

251.

VISSZATÉRÉS

5 Itaka partján, az arany fővényben,
Hol bölcsejét ringatták valaha,
Hol gyermeksége csöndes idejében
Fölverte távol túlkök bús dala,
Megállott, tíz esztendő viharától
És kalandjától fáradtan a vén

Odysseus, a ravasz és a bátor
S végignézett szomorú szigetén.

10 Hélios az óceán sós tavába
Lassan leszállt. A kondás ment haza,
A biborfényben úszó palotába
S altatót dalolt a kolomp szava.
Itaka partján, az arany fővényben
15 Odysseus még egyszer visszanez
A terméketlen tenger rőt színére,
Hol fáradtan pihen el ma a vész.

S amig eszébe jut szőkés hajával
Kalipso, a tündéri cimbora,
A lótuszevők álmatag világa,
20 Círcé zöld szeme, feákok bora,
A szirének bódító muzsikája
És boldog és bátor kalandja mind,
Szemébe tör sós könnyek tengerárja
És elsirat titokba, valamit. . .

252.

ÁLDOTT VÉGZETEM

Magyarnak szült a bus végzetszerűség,
Mert általam legszebben így dalol,
Meddő kelethez köt a puszta hűség
S termő jövődöt várok e föld alól.

5 Megölt pogány hitem napos malasztja
Még vágyamat heviti boldogan
És új hitek, új kétségek salakja
Bennem száz színben uj lángot fogan.

10 Bennem a hinduk bölcsessége szunnyad,
Bennem a hellén aranykor ragyog,
Bennem Páris beteg tüzei gyúlnak
S pirulnak eljövendő holnapok!

15 Tavasszal jöttem, köröttem borús ősz,
De én Apollónak érzem magam
S lelkemben Dionizoszt költ e dús ősz
És a jövő vagyok: jós és magyar!

253.

BUJDOSÓ BALASSI

5 Bort ide, korcsmáros, tokajit, pirosat!
Csatlósom, apródom, itasd meg a lovat,
Habos a zablyája, zilált a sörénye,
Patkója csillagot rugott három éjbe, —
Magam is, magam is halottfáradt vagyok,
Bort a vitéznek és a lónak abrakot!

10 Temesi bánságtól szaladtam idáig,
Nagy az út Temestől Dancka városáig,
Nagy az út, nincs is út, tartson örökkéig,
Az én bús szívemnek a rózsám szívéig.

Mostan három éjjel, mostan három napon
Tengernagy bánatom borral itatgatom,
Piros borral, mert a bánatom fekete,
Korcsmárosné lánya, ülj mellém, ülj ide!

15 Ki vagyok, mi vagyok, a nagy Isten tudja,
Szaladó csillagnak veszendő az útja,
Rab vagyok, rab vagyok, szabadulást várok,
Szerelmes rabságból talán kitalálok!

20 Virágos igéket szomorún daloltam,
Virágos mezőket vérrel harmatoztam,
De minden csatáknak nincsen oly kudarca,
Mint fene szerelem reménytelen harca.

25 Bort ide, korcsmáros, tokajit, pirosat!
Csatlósom, apródom, itasd meg a lovat,
Azután nem bánom, hadd vesszen a világ,
Meghalok én, Anna, szép violavirág!

S Ö L V E I G E T H A L L G A T O M

Ma szőke álmok szüzi fénye,
 Tengersizemek derüje, mélye,
 Virágmezők világos éje,
 Nagy tengerek szabad zenéje
 5 Száll szívembe mélyen.

Ma nem pereg a homokóra,
 Gondot, hamut szívembe szórva,
 Ma szürke szerda szordinója
 Agyamat fájón át nem fogja,
 10 — Virág nyit az éjben.

Ma mély üvegharang a lelkem,
 Ma csend a szívben, dal a csendben,
 Ma jó a sors, nem vádol engem
 Eredő bűn: ma újra lettem
 15 S gyermekségem érzem.

A N A G Y Ü V E G H Á Z . . .

A nagy üvegház az én palotám.
 Ha vihar jár az életem felett,
 A nagy üvegház szomorú csöndjébe
 Odaviszem én beteg szívemet.

5 A nagy üvegház dús virágai
 Fehérek mind: liljomok, iriszek
 És őszi rózsák, nagy, sápadt virágok,
 Fehérek, mint a szép, megölt szívek!

10 Valamikor künn nyíltak a szabadban,
 Hol a nagy élet forró szele jár,
 Napot imádtak és holdat csodáltak,
 De e tavasznak régen vége már!

15 Bevittem őket a nagy üvegházba,
Mert kora dértől ezüstösek ők,
Mert késő könnyek harmatában áztak
S meghaltak volna időnap előtt.

20 Most élnek, árván, betegen, de élnek,
Üvegház áldott csöndjében nyitók,
Fehér virágok, halódó virágok:
Magányos álmok, bús illúziók!

256.

H Ő S Ő K

5 Az élet mámorában
Jönnek keserű órák,
Nagy kijózanulások,
Szerdai szürkeségek,
Szörnyü hiábavalóság.

10 Opálos színü tájak
Egyszerre ködbe vesznek,
Elmulnak délibábok
S az utcán és a szivben
Parádé nélkül temetnek.

15 Ilyenkor várni, hinni,
Megállani keményen,
Egy dalt dudolni büszkén,
Be római vitézség,
Ó be gyönyörü érdem!

20 Ekkor leszünk mi hősök,
Méltók az új dalokra,
Méltók az új időkre,
A boldog, a győztes, a békés
Jövendő megváltó csókra!

MÁRCIUS IDUSÁRA

Vannak napok, melyek nem szállnak el,
 De az idők végéig megmaradnak,
 Mint csillagok ragyognak boldogan,
 S fényt szórnak minden születő tavasznak.
 5 Valamikor szép tüzes napok voltak,
 Most enyhe és derűs fénnel ragyognak.
 Ilyen nap volt az, melynek fordulója
 Ibolyáit ma a szívünkbe szórja.

Ó, akkor, egykor, ifjú Jókai
 10 És lángoló Petőfi szava zengett,
 Kokárda lengett, zászló lobogott;
 A költő kérdett és felelt a nemzet.
 Ma nem tördel bilincset s börtönajtót
 Lelkes tömeg, de munka dala harsog,
 15 Szépség, igazság lassan megy előre,
 Egy szebb, igazabb, boldogabb jövőbe.

De azért lelkünk búsan visszanéz
 És emlékezve mámoros lesz tőled,
 Tűnt március nagy napja, szép tavasz,
 20 Mely fölráztad a szunnyadó erőket,
 Mely új tavaszok napját égre hoztad,
 Mely új remények ibolyáját fontad.
 Ó nagy nap, szép nap, légy örökre áldott,
 Hozz mindig új fényt, új dalt, új virágot!

SZÜLETÉS NAPOM

Mint nyárfák hárfázása nyári éjen,
 Olyan magányos és olyan talányos
 Elzengő ifjúságom, vert reményem.

Ma fájón int felém sok régi város
 5 És távol táj, hol fiatal fehéren
 Az élet kacagó volt és világos.

S egy húr ezüstje sír, a fája ében,
A hold ma sirokon jár s hervadásos
Az éjszaka. Huszonhat éve éppen . . .

259.

K Ö N Y V T Á R

Lenn színes és kacér köntösbe bujva
Gáláns regények és pikáns novellák,
Ledér kaland, szívek szerelmi búja,
Boccaccio és Schnitzler némán nevet ránk.

5 A másik polcon verseskönyvek élnek,
Arany szegéllyel és fehér selyemben,
Bánatos álmok és édes remények,
Álmok, remények, mik megcsaltak engem !

10 Fönn barna, szürke, fekete kötetben
Kant, Spencer, Bergson vár hiába engem.
Igazság? Csak az élet az igaz.

Nincs itten bölcsesség és nincs vigasz.
A kályhában a szén gyönyörrel ég
S én olvasom Hamlet történetét.

260.

G Ö R Ö G E L É G I A

Állok sirva, dalolva, árván,
Az Akropolis romjai alatt,
A Partenon törött tövében,
Mig élet és idő száll és szalad.

5 Ó Akropolis, dicső jón ég,
Ó Partenon, szép szüz öröm,
Most mérges már nyila Erosznak
S utánunk egy jöhet: a vizözön !

10 Most törött torzó már Apolló,
És Afrodité teste csonka már —
Párkák kezében gyors az olló,

És seprü Dionizosz bora már.
Hideg a márvány és merev a forma,
S a szél nagypéntek siralmát dalolja!

261.

GEMMÁK ÉS HERMÁK

Néha ódon gemmák és aranymivü hermák
Dekadens cézárának érzem magam s fejem
A borostyánt kívánja, mely drága ünnepen
Mámort csitit, míg zöldje álmatagon pereg ránk.

5 Ódon gemmákon én magamra rátalálok.
A fáradt, nagy szemek, a keskeny szájak éle
Vágyak nélkül merednek a hádeszi sötétre.
Ó régi rokonok, ó utolsó cészárok!

10 Ki voltam én? Talán a legutolsó voltam,
Ki Numa birtokán pár évig haldokoltam,
Virgilius versét olvasva holdas éjen

S Plátó utópiáján gondolkoztam borongva
Lonckoronás hegyek hús, harmatos tövében
S reménytelen szemekkel néztem szűz csillagokra.

262.

KÖNYVEK ÉS KÖNNYEK

A könyvek boldog városában éltem,
Hol gót eszmék, görög romok,
Reneszánsz kupolák, rokokó csarnokok
Rejtettek el biztatva és kevélyen.

Nagy voltam én és törpe e világban,
Enyém volt minden korok vigasza,
A nagy világ, a kis haza,
Enyém volt asztalon és ágyban.

10 De egyszer útam innen kifelé vitt,
Az élet szele örökre elszédít,
Azóta véres és rózsás nyomon járok,

Enyéme az új arcok és új álmok,
Enyém a könny, láz, gond és szerelem
S könyvek igazát seholsem lelem !

263.

EGY DUSE FEJ ALÁ...

Szerelmem asszony lesz. Nem fog szeretni,
Becézni fog, mint fáradt gyermeket,
Grieget, Chopint fog halkán énekelni
És vágyamon szép csöndesen nevet.

5 Mikor az alkonyat, az én időm
Eljön: én álmaim kinját beszélem
S ő mosolyog, mint csüggendő hívőn
Valami nyugodt, szép isten az égben.

10 A könyveimet mind fölégetem,
Hisz lelke nyílt könyv száz örök titokkal,
Gyönyörű mélység, fájó értelem,
A végtelenségből ideszakadó dal...

264.

MÉG EGY BÁTOR KIÁLTÁS!

Minden nap új bánatokat hoz,
Új fátyolokat új sebekre,
Nagyon megbénult már a harcos.
S kevés csillagot hoz az este.

5 Asszonyi csókok elmaradtak,
Férfi bátorság elinalt már,
Égető fénye már a napnak
S nincs pihenő az alkonyatnál.

10 Már himnuszt kezdeni bátorság,
Már ódát dalolni merészség,
Másé a hatalom, az ország,
Az indulás, a vágy, a készség.

15 De azért mégis, csak azért is,
Egy utolsó lángot bocsátok —
Egyszer még próbáljunk remélni,
Harsanjon még egy dal, egy átok.

20 Egy köszöntés kék zubbonyoknak,
Egy készszoritás bus ökölnék,
Egy éljen a jövő harcoknak,
Egy csók az életszeretőknék!

Szürke hidján az elmulásnak
Az élet mély vizébe nézek
És beledobok még egy rózsát
Azoknak, akik tovább élnek!

25 Beledobok még egy köszöntést
Azoknak, akik élni mennek,
Élni, akarni és letörni
S ó élet, végig hinni benned!

30 Ó élet, légy elnézőbb és jobb
Azokhoz, kik utánam jönnek,
Kiknek az izma még acélos
És rendet vágnak a jövőnek!

35 És rendet vágnak a jövőnek,
Mely alszik szürke takaróban,
A rám váró tavaszi rögben,
Az új csirákat akaróban!

ADY ENDRÉNEK

Most vagy te nékem legnagyobb,
 Mikor az ősz harmatja megesett,
 Mikor véres és aranyos színével
 Leng venyigéje homlokod felett.

5 Most vagy te nékem legnagyobb,
 Mikor az alkonyatban nő az árnyad
 S az élet és halál mély titkai
 Szivedben könnyre és mosolyra válnak.

10 Most vagy te legnagyobb nekem,
 Most vagy te nékem igazán a Mester,
 Fehér köntösben és piros sebekkel.

Mester, kit lelkem legszebben szeret,
 Mert nem követ, nem kísér, nem tagad,
 Mert maga tud maradni, mint magad!

EGY RÉGI HAJNAL

Emlékezem: a hold sarlója bágyadt,
 Már harmat sirt a szürkülő mezőn,
 Az éjszakára hideg bánat áradt,
 S én mentem, országoton, könnyezőn.

5 Már harmat sirt a szürkülő mezőn,
 S az éjszakai mámor tovalengett,
 Nem ujjongott már gyantás hegedü,
 Hogy vágyakat hazudjon még szivemnek.

10 Az éjszakai mámor tovalengett,
 S az országot a végtelenbe tünt —
 S én nem találtam könnyező szivemben
 A mindig odarejtett hegedüt.

15 Az országot már végtelenbe tünt,
Mint multam és reményem és a mámor,
A végtelenre szürke köd feküdt,
S én mentem, mentem ki a vén világból.

20 A multam és reményem és a mámor
Mind elhagyott. Beteg, kábult fejem
Gondolkozott asszonyhaj illatáról
S elbibelődött holmi verseken.

Gondolkozott beteg, kábult fejem,
Valami szépet próbált még akarni,
Szétnézni még a tűnő életen —
Oly rut a fűbe ily árván harapni.

25 Valami szépet próbált még akarni,
Egy emléknek kendővel inteni,
Egy bolondságra még halkan kacagni,
Egy csók izét ajkamra küldeni!

30 Egy emléknek kendővel inteni.
A pisztoly csövét búsan simogatni.
— Ó összes májusok emlékei, —
Be furcsa így, hajnalban sirva halni.

35 De még furcsább az életben maradni,
Az országotról más utakra térve,
S városokon át és könnyeken át,
Sirokon át és reményeken át
Csak botorkálni uj napok elébe.

267.

VIGASZTALÁSUL

Vigasztalásul könyvet olvasok.

Mit mondasz nékem, gőgös Zaratusztra?
— „A nő felszines, szines és himes,
Ha nőhöz indulsz, ne feledd az ostort!”

5 De a haja szőke, de a bőre bársony,
De egy hajaszála mindörökre átfon,
De tegnap este láttam a bokáját.

Mit mondasz nékem Evangyéliom?

— „Az asszony átok és az asszony aspis,
10 Az asszony a pokol és kéj edénye.”
De te mondád Jézus: szeresettek
S talán — te is szeretted Magdalénát.

Elolvastam a bús frankfurti bölcsét,
15 Elolvastam a bécsi nagy bolondot,
Olvastam Sils Maria remetéjét
És elolvastam könyvedet is, Élet.

— És megcsókoltam Anna szép kezét
S szeretném megcsókolni Anna száját.

268.

GIORGIONE

A képeiden arany s bíbor álmok,
Szőke hajak és világos selyem,
Ragyogó dél és boldog délutánok,
Szent napsütés a szívben s szigeten.

Velence minden gazdag büszkesége
Színeken él ott és örömben él,
A szemek kékje és az egek kékje
Hellasz új ébredéséről beszél.

10 Tudom, tudom! Te addig sírva vártad
Távol gyönyörben égő Barbarádat,
Véred a bíbor és vágyad a kék!

Giorgione, én is ily művész vagyok,
Az én szonettem is arany nyakék,
Melyet vágyak könnyével áztatok!

BEATO ANGELICO...

Szűz rokonom, ki néma boltivek közt
Fehéren éltél, mint Jordán hava,
Ki nem kimélted testedtől a vesszőt,
Beato . . . voltál boldog valaha?

5 Mikor az Apenninek lanka táján
Rügyezni kezdte a koratavas,
Nem érezéd a mély magány homályán,
Hogy a te lelked rügybontása az?

10 Hogy a te vágyad hajtja künn virágát,
Hogy a te véred ujjong a mezőn?
Nem álltál-e ablaknál, könnyezőn?

Én nem tudom. De bús falak homályát
Derús lelked álma ragyogja át
S megértem szüzeid bús mosolyát!

ÖRÖK BEATRICÉNK

Firenzében volt, május és vasárnap,
Mikor az ifjú hölgy templomba ment,
A gyermek nézte, arca méla, bágyadt,
Szikár, mint kápolnák falán a szent.

5 A lánynak haja szőke, neve Bice,
Nem látta meg őt, szépen ment tova,
Szívében kis, kacér örömök kincse,
A gyermek szólt: „Nem feledem soha!”

10 Sok május és vasárnap szállt azóta.
— Ó örök szépség és te tűnő óra! —
Hol van az a nap és hol az a lány?

Hol van Bicének szőkesége, hol van?
Keressük őt egy mosolya nyomán
A boldog égben és borus pokolban!

271.

A RÉGI UDVARON...

A régi udvaron a régi léptek
Halk kopogását hallgatja szívem,
Míg az alkony, mint apám idejében
Leszáll fáradt fejemre szeliden.
5 Itt járt ő egyre lassúbb lépkedéssel
S nézte a néma, fénytelen eget,
Kihúnyó tüzek méléztak szemében,
Neki oly korán csönd és este lett.

Most én rovom a régi kövek útját
10 És régi léptek nesztét hallgatom
És rámrágad a régi szomorúság
És visszazeng egy régi bús dalom.
És körülvesz a magányos gyerekség
S árva szegénység minden árnya ma
15 S szívemben fölsir minden régi estém
Vigasztalan zsongású dallama.

272.

NYÁRÉJI ÉBERSÉG

Benn gyertyafény, künn csillagfényes éjjel,
Kapunk tövén elfojtott szenvedéllyel
Csókok dalolnak szépen, csöndesen.
Én hideg párnán ringatom fejem
5 És olvasok. A szavak összevesznek,
Szavakból vágyak lesznek,
S vágyaktól oly nehéz az ágyam.
Ki olvas most, a nyári éjszakában?
Ki gondol most rég elszállott igékre,
10 Latin bölcseségre?

15 Mikor kinézhet az égi mezőre,
Hol a szerelmes csillagpárok járnak,
Mikor kileshet a remegő zöldre,
Melynek árnyán a csókok muzsikálnak?
Csak én legyek az olvasó, a bölcs, én,
Csak engem érdekeljen régi törvény,
Mikor örök törvénye szól a vérnek
S csók és csillag beszélnek?

20 De engem már megcsaltak tavaszok
És megvettek már korai fagyok.
És olvasok, olvasok, olvasok.
Künn csillag ég és benn a könny ragyog,
Csak olvasok.

273.

IMITATIO CHRISTI...

Mint magányos veréb a sűrű porban,
Sűrű betűkben élek én magam,
A napot nem nézem, csak áldozóban,
Áldozó napnak szép bánata van.

5 Mint Terézia szerelmed nyilától
Tested sebét viselte boldogan,
A vágy nyilát úgy hordom én s a távol
Honvágya fáj örökké, ó Uram!

10 S az ó irások és az új sirások
Fölött álmod színes tömjéne ég,
Ez élet minden bája veszve rég.

Már várnak a nem ismert tartományok,
Az új egek, az új dimenziók,
Hol e holt szív ismét vérezni fog!

SZENTSÉGTÖRÉS

Mint első áldozásra aki készül,
Fehér ingében sáppadtan virrasztva,
Remegve, hogy nem méltó ily malasztra,
Imát rebegve boldog menedékül:

5 Ugy készülődtem én az életemre
S mint az oltári ostya égi ízét,
Sóváran vártam első csókja mézét
Annak, ki vár rám messze, messze, messze:

10 Ó szent magány, szép csönd, ó szüz nemesség,
Szivem adventje, hófehér rorate,
Ó áldott angelusz, ó tiszta áve!

Ó arany, mirrha, tömjén, szép gyerekség.
Jöttek sokan . . . de ő soha, soha!
Ó első áldozás bünös bora!

HALDOKLÓ GALLUS

Trebia táján, idegen határon
Piros sebekkel meg kell halnia,
Túl ködökön, túl hegyen és homályon
Árván virraszt réztülkös Gallia.

5 Ő folyó vérrel és fogyó sohajjal
Fekszik a fűnek fázós szőnyegén,
Bibor sebére bibort sző a hajnal.
Oly hús a hajnal, oly bántó e fény!

10 Reá az Orkusz bús portái várnak,
Homályos, csöndes, alvó csarnokok,
Pádusz vize rejtelmesen zokog.

Már nyílt szemére szállnak örök árnyak
S ő búcsúzó'n keresi még a rétet,
Hol primula veris virága ébred!

276.

ROBINSON SZIGETÉN...

Robinson szigetén, magányom szigetén
Az alkonyatba nézek.
A tenger csöndes és örök, mint a remény,
Nincsenek most ködök s hajótörések.

5 Magányom szigetén, vágyaim szigetén
Mindig hajóra várok,
Fehér kendőt terít lelkemre a remény,
Be bánatosak a tengeri csalódások!

10 Vágyaim szigetén, árvaság szigetén
Papírhajót csinállok.
Menj, vigyen a vágy, az éjszaka, a remény
És oltalmazzanak a szomorú, nagy Plejádok!

15 Árvaság szigetén, halálom szigetén
Ez a hajó a minden;
Talán hozzátalál, talán mégis elér,
Talán mégis szeret engem egy régi isten!

277.

ANNÁRA GONDOLOK

Szatir, ki bennem élsz, a hellén tavaszokból
Lelkembe szállt satir, pogány, vidám dalos,
Mért vagy ma bánatos? Mert oda már az ókor
S a mosolyos borág bús dértől harmatos?

5 Talán azért borús nyílt homlokod nagy ive,
Mert görög nap derűt nem csókol rá soha
S azért olyan beteg a szemed égi színe,
Mert benne nem ragyog thalassza mosolya?

10 Kit vig majálisok szőke tüzei hittak,
Ki annabálokon nézted a táncokat,
Mig dalra nógatott a lámpion s a csillag,
Szatir, ki bennem élsz, hol hagytad el magad?

15 Hisz vannak még tanyák és jegenyék a szélben,
Vannak szőke habok és vig majálisok
És annabáli csók is csattan még az éjben
És vannak ó borok és vannak vig ivók!

20 Szatir, ki bennem élsz, talán szemébe néztél,
Tán szőke fürtein feledted nagy szemed,
Talán te is, te is Anna hajához értél,
Mikor a dal Vénusz bájához érkezett?

S azóta nincs, ugye, se pogányság, se vigság.
A körtánc a mezőn s az evoé oda,
A kacagó szatir hiába fujja sipját,
Oly mélán sir a sip, mint fájó oboa!

278.

A N N A

Én öreg bánataimról beszéltem,
A szobában az alkony vert tanyát.
Ő ott hordozta csodamély szemében
A fáradt Mának minden bánatát.

5 Klavirok sírnak néha úgy a csöndben,
Muskátlis, rácsos ablakok mögött,
Mint az én árva panaszom, amelybe
Most szerelem és részvét költözött.

10 És ekkor Anna szemeit lecsukta
És ekkor szép lett minden, ami fáj
S finom, fehér lett a sors durva ujja

S mint várvavárt és derús déli táj:
Az üdvösség tűnt föl az esti csendben,
De én partjára lépni elfeledtem!

IRMA

— Vallomás —

Irmát szeretni szép és jó lehet
 És tudni jó, hogy Irma mit szeret?
 Ha szelidség kell néki, mint a bárány,
 Úgy hevernék én édes nyoszolyáján,
 5 Ha vadság kell, hát marcangolni tudnám,
 Mint tigris, forrón, vágyakozva, durván.
 És Irma szőke! Szőke bestia,
 Vagy szőke macska? Bús álmok fia,
 Jó Hamlet én, új életvágtyól égek,
 10 Mert Irma izzó s édes, mint az élet!

AZ UTOLSÓ VACSORÁN

Már vártak rá halottas ciprusok,
 Már hívogatták golgotai árnyak,
 Ó ciprus! dalod álmokat susog,
 Ó árny! be jó vagy annak, aki fáradt.
 5 Még egy pohár bor, egy szelet kenyér
 És azután indulni fel a hegynek,
 Be szomorú az utolsó fenyér,
 Hol ácsolják az utolsó keresztet!
 ...De ez az óra még halkán dalol,
 10 De ez az este még lágyan susog,
 Oly szép lehet az élet valahol,
 Mézes az álom és édes a csók.

— János, hajad bús szőkesége fáj
 És lelked ifjúsága szent nekem,
 15 Oly tavaszi lesz tőle ez a táj
 És hegedül a hold ama hegyen!

János, daloló szivemen pihensz
 És kék szemed a mély szemembe néz,
 Álmodó tenger szomorú szemed
 És bánatom e kék tengerbe vész.

Ne sirj, tiéd az élet titka még,
 Ne félj, ha holnap a kárpit hasad,
 Az ajkadon az élet csókja ég
 És ifjuságtól szőke még hajad!

281.

A CSÖND FELÉ

5

Lakásom lesz a hetedik magány,
 A halál felé nyílik ablaka.
 Kertjében csak emlékek teremnek
 S lakója csak a lelkem lesz maga.
 Kertjében örök emlékek teremnek,
 Nem érnek mérges vágyak már oda,
 Csak remény nélkül tüskétlen az élet,
 Ne várj csodát, az élet a csoda!

10

15

Csak vágyak nélkül tüskétlen az élet,
 Csak népek nélkül népes a magány.
 A csönd elfojtott ígéktől beszédes,
 A föld csak ölelő ölen anyám...
 A csönd csak megölt ígéktől beszédes,
 Ne mondd ki a szót és im megleled.
 Hagyd magára e látszatos világot
 És maga a világ lesz majd veled!

282.

SZIMPÓZION

Olvad a gyöngy a borban,
 (Igy veszni gyönyörűség)
 Az alkonyat bíborban!

5 Nehézszagú a jázmin,
 (Mulásotok legyen szép)
 Ó édes éjszakáim!

 Temess csak a hajadba,
 Ó szőke, szép koporsó,
 Bezárulsz büszke dalba!

10 Királyá kent a szépség,
 (Peregj, bús életorsó!)
 Bár sorsomat kimérték,
 Nem fáj a mély koporsó!

283.

ÖREG KÖLTŐNEK

Mint sudár fa, mely a tarka réten
Majd eleped az egyedülségben,
Egyre vár, vár valami más fára,
Te is olyan bús vagy, olyan árva.

5 Új világnak új nótája támadt,
 Más manapság a gyönyör, a bánat,
 Valamikor a haza volt minden,
 De manapság osztoznak a kincsen,
 Önös érdek egymást taszigálja,
10 Megtépve az élet bokrétája.

 Ó de azért ne tedd le a lantot,
 Megcsendül még azon egy-két akkord,
 Énekelj csak egyszerűn, merengőn,
 Mint a madár éjszaka az erdőn.
15 Lesz idő még, mikor újra éled,
 Ami rég volt, ami semmivé lett.
 Tavasz csókja átszáll a világon,
 Rügy patakszik a letarlott ágon,
 Régi nótád lángragyújtja bennünk
20 Azt az érzést, amit elfeledtünk!

GYŐZELMI ELÉGIA

Repülni kezd az ember, Ikarusz!
 És nem zuhan tengerbe néha már
 És hétfátyolos jövendő ködében
 5 Rá Ikária, új hazája vár!
 Repülni kezd az ember, Ikarusz
 S ujjonganak egy új kor hegedűi
 S borús gyönyörrel gondolunk ma rád,
 Ki először próbáltál repülni!

10 Ó végtelenség, téged keresett
 Odysseáján mindig is az ember,
 Szálló szavak és áradó zenék mind
 Feléd törtettek: végtelenség, tenger!
 És végre ma elkopni kezdenek
 A szükös törvény ércarmú betűi
 15 S az ember Ikaruszt sajnálja már,
 Ki először próbált fölrepülni!

Mily szép lesz új hazánk: a mély magas,
 Nem szédülünk, ha tűnő rögre nézünk,
 20 Hol emberárkok és embertúrasok
 Lesznek nevetségünk és kedvtelésünk!
 Mily új csodák: a rög barnul felénk
 És rajta szürkülnek a rög tetűi
 S hálásan gondolunk rád, Ikarusz,
 Ki először akartál repülni!

25 Ó lesz még sok zuhanás, sok viasz,
 Mely törött szárnyát a tengerbe ejti,
 De példák vannak és mi fölme gyünk már,
 Ha int hazánk, az ég s a végtelen hí!
 Ó lesz még sok zuhanás, sok viasz
 30 És vár a rög, az örök, temetői
 És a te sirod mindig visszavon
 Ó Ikarusz, ki viaszszárnyadon
 Merészeltél szárnyalón letörni!

I O P E Á N!

1.

Az esti szürkületben
 Fehérlik még az abrosz
 S opálos, szőke bor vár.
 Anakreon, poétám,
 5 Hadd olvasok ma tőled!
 Valaha rég sok őszöm
 És nyaram tovaszállott
 S vén bibliotekában
 Olvastalak — tanulván.
 10 Hej ezer éves, édes
 Mámor borát nem érzém,
 Csak a görög igéknek
 Nemes szépsége vonzott!
 Most forr a drága újbor,
 15 Most csókra vár az élet,
 Szemem ma nem betűkön,
 Formákon fog legelni!
 Ma szám nem holt igéket,
 De meleg száját érez!
 20 Anakreon, poétám,
 Megkésve, megcsalódva,
 Keresztény búsulással,
 De régi, régi tűzzel,
 Mely verseidben ég még,
 25 Sietek egyszer élni,
 Mert megkéstem nagyon!

2.

Bár nincs görög derű már
 S a magyar ég is álmos
 És fátyolos az alkony
 30 És fázékony az estve,
 Azért mi, cimboráim
 A borban és a búbán,
 Próbáljuk áldomással

35 Köszönni az életet!
S habár vinkó a bor ma
S a nóta egyre gyérül,
Gondoljunk most az őszre,
Mely biztos elmulását
40 Bibor pompába vonja!
És nézzünk áhitattal
A sárgás napsütésre,
A nászra, mely az ősszel
A nyarat összehozza.
45 Múlóban szép az élet,
Szürettel szép a mámor
S ha egyre nő az árnyék
S a lomb is egyre hervad,
Legyen a dal harsogóbb,
Legyen a bor tüzesebb!

286.

O K T Ó B E R

5 Szüret tüzei égnek,
Szólnak szüreti nóták
S a szőlőhegyek hátán
Venyige lombja pirkad
És megszépül csöndesen
Az egész mulandóság.

10 Szüret tüzei mellett
Próbáljunk melegedni,
Szüret nótái mellett,
Mig venyigelomb pirkad,
Próbáljuk meg csöndesen
A tavaszt elfeledni!

15 Enyém e dalos ősz most,
Enyém az őszi pompa,
Enyém e bús mosolygás.
Venyige lombja pirkad
És megszépülsz csöndesen
Bánat, nagy őszi rózsa!

ANNA UTÁN

Ez szomorú ősz lesz.
 Hol vagy Anna? Milyen volt a csókod?
 Bánatorák, ó az én időm ez,
 Bágyadt rózsák, ez szomorú ősz lesz!

Csókolom a lelked.
 Hol vagy Anna? Milyen volt a könnyed?
 Régi könnyek, te már elfeledted,
 De én értük csókolom a lelked!

Látni szeretnék.
 10 Hol vagy Anna, vezet-e út hozzád?
 Visszatérjek? Ó be nagyon félek,
 Megölnétek, százszorszép emlékek!

EPISZTOLA DUTKA ÁKOSNAK

Hallgatsz, mivelhogy zajt vertek körülte
 Őreg szívűek és idétlenek,
 Kik nem látták az embert és a költőt,
 5 (És benned ember és költő oly egy)
 A dalokat, amelyek finomak,
 A sebeket, amelyek nem beszélnek.
 Hallgatsz, mert a világ olyan zajos
 S mert legszentebb melódiánk a csend,
 A szüzi csend, amely mienk csupán,
 10 Akiknek a szívében dalok élnek...

Be irigyellek, te nagy hallgató,
 Be szép lehet a cseneded és magányod,
 Melyet új világ álmát álmodó
 15 Szép gyermeked boldog sírása ver föl
 S a szerelem szent némasága tölt el.
 Ez a magány és ez a csend az áldott,
 Ebből fakad az új harc és az új dal.

20 Mert lesz — ugy-e mi tudjuk? — lesz idő,
Mikor a magyar bánat és magyar dal
Erőre kap és marseillaisebe csap.

25 És gyermeked — akit csókoltatok —
Nem kénytelen hallgatni csak s szeretni,
De élni, merni fog! Addig szeressünk
És hallgassunk! Téged pedig öllelek,
30 Jó bort kívánok és robotok árán
Derűs vasárnapot . . . Már itt az ősz
S az őszi bánat a mi évadunk,
— Oly rokon az ősz és a magyar bánat —
S te is dalolni fogsz! (Oly szép az élet,
30 Még sok bús alkony vár, sok új öröm,
Oly szép az élet!) Ó dalolj nekünk!

289.

MEGŐLT SZERELEM SÍRKÖVÉRE

Anna meghalt és Annát eltemettem . . .
Szép volt, nemes volt, tiszta, mint a hó.
Ott él ő már csak a nagy emlékekben,
Minden elomló és elsuhanó.
5 Nincs könnyem és nem járok én gyászmezben,
De Anna meghalt, Annát eltemettem!

Vannak ösvények, a melyekre többé
Nem lép a lelkünk, bár útunk örök,
Vannak csodafák, nyilhatnak örökké,
10 De nekünk egy viráguk letörött,
Csak sírva járhatnánk egy tündérkertben . . .
Ó, Anna meghalt, Annát eltemettem!

Ne hozzatok hírt róla, őszi felhők,
Ne hozzon hírt felőle a tavasz,
15 Üdvöt adhatnak néki nyári erdők,
Engem emléke halkan behavaz.
Szép volt, nemes volt, szűz volt a szivemben,
De Anna meghalt, Annát eltemettem!

ANNA MINDEN

Anna, te vagy utam
 És életem és sorsom.
 Anna, örökre te vagy,
 Akibe botlom!

5

Fehér volt még a lelkem
 S nyári éjek ha jöttek,
 Álmodtam tul könnyeken
 Anna, felőled!

10

Valakiről, örömről,
 Bánatról: szerelemről,
 Álmodtam tul könnyeken
 Anna, szemedről!

15

Anna, te gonosz voltál,
 Anna, te megaláztál.
 Anna, te voltál minden,
 Reám te vártál!

20

Jöhetnek már sereggel
 Szerelmek, szüzek, szépek,
 Anna, én rád gondolok
 És tőled félek!

Te vagy nekem a sorsom,
 Te vagy nekem a minden,
 Te ragyogsz, túl sirokon
 A bűneimben!

A PANNÓNIAI LÉGIÓ DALA

Különös itt az Iszter,
 Hajókat nem emel,
 Megy a pontusi révbe
 És nem visz minket el.

5

Trajánus oszlopánál
Csodálkozik nagyon:
Mit akarsz, gőgös emlék
E csöndes avaron?

10

Tibiscus szomorú víz,
Oly álmos és szegény,
De néha szűz virágzás
Pattan ki a színén.
Egy éjszaka s színes lesz,
Egy hajnal s vége már.
15 Álmodik és nagyon vár
Valakit ez a táj!

20

Germániában tölgyek
És tölgydárdák soka,
Britannia gályát visz,
Vár rá Thulé foka,
Gallia tornyokat rak,
Dalos minden fia,
De szörnyű mélyen hallgatsz,
Baljós Pannónia!

25

Rómából száll a sas még,
De napunk vörhenyes,
Ilyen az áldozó nap,
Ha temetőt keres.
A kardünk éle csorba
30 És éles — szatiránk,
A Sas nagyon kifáradt
S nagyon nagy a világ!

30

35

Pannónia vidékén
Húvös az ősz dere
S idegenül ragyog ránk
A Göncöl szekere.
Tejút szabad mezőin
Még hadak útja lesz,
Tibiscus szőke fodra
40 Hódítók ágya lesz!

40

45 Tibiscus szőke fodra
Hajókat még emel,
Pannónia vidékén
Még valaki énekel!
Germániában lesz még
Tölgyekben nagy hiány
S valaki győzve, bátran
Új nép zivatarában
Robog át Gallián!

292.

V Á N D O R D A L

5 Mienk a veszély és
Mienk a világ.
Mienk a madár és
Mienk a virág.
Mienk az országút
És mienk a kocsmá.
A távolba nézünk
Meg a csillagokba,
Meg a csillagokba!

10 Tiétek a boldog
Családi szoba,
Tiétek a börtön
Meg a palota.
Tiétek a harc és
15 Tiétek a béke,
Mi megyünk dalolva
A végtelenségbe,
A végtelenségbe.

J Ö N N E K - E M É G ?

Nagyon sok szép csodát, nagyon sok mély csodát
 Bámultak szemeim, e nagyok és e mélyek
 S az élet, e csoda, előttem oly sekély lett,
 Mint agyontaposott, megúnt, fakó brokát.

5 Mozgófényképeit rövidlátó szemekkel
 Könnyezve nézem én és zaja fáj nagyon.
 Melódiáit vén verkliktől hallgatom
 És fázós ébredést hoz nékem mind a reggel.

10 Jönnek-e még napok, melyek üditve jönnek,
 Tavaszok viharát hozván a szenvedőnek,
 Kacagó kék eget, aranyos hajakat,

Pán édes fuvoláját, szüzek vig énekét?
 Jönnek-e még napok, melyek a nap alatt
 Új csodát hoznak és új örömök egét?

A R É G I H Ó N A P O S S Z O B A

Ó mit csinálhat ma az esti csendben
 Az ódon, bánatos, kopott szoba,
 Hol Makart csokra vírult szürkületben
 S magányban szállt el óráim soka?

5 Talán utódom számlálgatja őket
 S unottan jár a vedlett szőnyegen,
 Tán versek ütemére tünt időket
 Idéz ma fel a rokon idegen?

10 Vagy, én öreg és bús szobám, ki tudja,
 Valaki benned életét megunta,
 Mint egykor én és indul már szegény?

Vagy surranó örömré víg legény
 Egy hervatag lányt ölel át s a csendben
 Makart ó csokra megcsörren ijedten?

SZEMEK

Én néha nem tudok szemekbe nézni.
 Vannak galád, kicsinyes, zöld szemek,
 Melyekben nem loboghat semmi égi,
 Melyekben hínár él és szenny remeg.

5 Szemek, melyektől kisgyerek koromban
 Nehéz volt álmom, s félős éjszakám,
 Szemek, melyek e földi szép pokolban
 Vigan ragyognak és bajt hozva rám.

10 Szemek, melyekben üzletek világa
 Sárgásan ég és zöldesen lobog,
 Melyektől fölriadnak álmodók.

Ó idegen szemek hideg parázsa,
 Hadd nézzek napba, holdba részegen,
 Melyek szűzek, tiszták, mint mély szemem.

AZ ÉGI ISTENEK

Mig vigan folyt a harc, melyet szépsége árán
 Heléna indított, az édes spártai
 S mig égbe törtek a Skamandros árjai,
 Az istenek hada csak messze nézte, várván.

5 Mikor Patrokloson már nem volt vért, paizs,
 Mikor Hektort a por s a vér sötétre mosta
 S a gyorslábu Pelid nagy homlokát taposta,
 Végül megindula az Ég haragja is,

10 S a gyilkoló Ares, a nyilazó Apolló,
 A fenndörgő Zeus, a sántító kovács
 Mérlegbe dobta mind a háboru sorát

S hogy számos földi törzs lőn véres, puszta torzó,
Az égi istenek — mig torra szólt az ének,
Szerelmek és csaták nyilával visszatértek.

297.

MÚZSÁM, KIBEN HISZEK...

Múzsám, kiben hiszek, mint gyermek a mesében
S hindu a semmiben: oly ritkán jársz felém.
Igaz, hogy nem vagyok szilaj, erős legény,
Igaz, napom robot s álmatlan álom éjem.

5 Múzsám, igaz, neked nem adhatok erőt,
Csak ami megmarad a forgácsolt napokból,
Borok és pihenők találnak téged olykor
S meghatva dadogok dicső szined előtt.

10 Belém a nagy titánok szerelme hálni jár csak,
Én hollygok utain félélet, félhalálnak,
A vers ünnepi est, mint munkásnak a szombat.

S ilyenkor vágyaim s emlékeim zokognak,
Mint kocsma asztalán a munkás, hogyha végre
Szivarra gyujt szegény s ringatja füstje kékje.

298.

ALVÁS ELŐTT

Esténkint — régi keresztény szokás volt —
Számot vetek a lelkiismerettel:
Mit tettél ember, mit vétettél ember?
És mit nem tettél ember, most felelj?

5 Csordultig mindig a sziv, e nagy kehely.
Mit tettél ember? Fölkeltél vidáman
És álmosan, mert minden áldott reggel
A régi vágy von: kelni napkelettel.

10 Azután mentél, mert az élet: menni,
Egy célhoz menni, célnál sohse lenni.

 És mit vétettél ember? Ember voltál
S embernek lenni: siralmas való már
És dicsőséges. Mint a csillag csillag
S a rög csak rög, az ember is csak ember.
15 Aludj hát szépen és kelj napkelettel,
Amíg az élet mégis türehető,
Míg ébredésre kedv van és erő.
S ha csókokat nem is csókolhat ajkad,
De új ígét még mondhat és ha lankadt
20 Szegény karod az ölelésre, lelked
Ölelni tud jövőt, világot, embert.

299.

MEGÁLLANI...

Megállani bátran — nem egész világgal, —
Önmagunkkal szemben egy szoba zugában
Néha gyöngö lelkünk ó be igen átall.

5 Megállani bátran és felelni büszkén:
Még valaki volnék, még nem akarok, nem,
Tüzeket orozni más valakik üszkén!

Megállani bátran és a kis szobában
Megtalálni mindent, magunkba merülve,
Mindent, ami a nagy, mély világra rávall!

10 Megállani bátran, vagy leülni gyáván,
Vagy átkot sziszegni, vagy csak befordulni
Könny és remény nélkül bús, idegen párnán.

1910

16 Juhász Gy. Ö. M. 1.

300.

A KÁVÉHÁZI BÁNAT

Nem érzitek a kávéházi bút,
Mikor az ivlámpák izzása bágyad
És szürkén ülnek a szegény fiúk
És nem találnak már szapulni tárgyat?

5 Mikor a fényes selymú asszonyok
Unott arcán a festék hervatag már,
S az édes, arany pezsgő elfogyott
S valahol messze már az arany nap jár?

10 A zene hirtelenül fölsajog
És elhal, mint a fáradt szív verése
És künn a szürkület, a szürke vércse

Már verdesi az izzadt ablakot,
S a szivar vége álmosan kihunyt, —
Nem érzitek a kávéházi bút?

301.

GIOCONDA

Hol szürke gótivek pállott homálya
Szomorkodik a hosszú folyosón
És délben a nap tétova világa
Csak haldokolva és fázón oson,
5 A siralomvölgyének e vidékén
Élt, hogyba élet ez: virrasztani
S imádkozni a magány menedékén,
Élt Fra Filippo. Voltak álmai,
Mert álmok híján holt leány a lélek.
10 — Ó álmok, jól ismerlek titeket,

Vigiliákon szálltok mint kísértet
A szívbe, mely szűz, árva és beteg. —

Fra Filippo színek költője volt
S a zárda árnyán a sok szürke folt,
15 Mely gótívek közt nyúlt az éjszakába
Keze nyomán lassan virulni kezdett.
A szürke falra szállt száz méla álma,
Az Úr, az angyalok, a Szűz, a szentek.
Halovány színek, mint klastromi kertben
20 A liliumok sápadt színei,
Ó de színek, s a tompa szürkületben
Virultak, s titkot sugtak mind neki.
Az Úr a mennyezet kéklő mezőin
Örömmel nézte: ime a világ,
25 Hozzá esengtek az ívek redőin
A mély kórusból a litániák.
Mária, a titkos értelmű rózsa,
Szőkén, szikáran nézte gyermekét
S a vértanuk és szűzek légiója
30 Epedve látta az Úr szent egét.
Fra Filippónak ez vala világa,
Melyet saját képére alkotott,
A föld csak cella, és igaz hazája
Az arany menny, hol élnek boldogok!
35 De egy napon — ó jönnek napok néha —
Mikor szívünk, a nyugodt és a méla,
Úgy ver, akár a riadó dobok
S mint egy világnak szíve, úgy dobog:
Egy napon idegen jött messze tájról,
40 Talán Rómából, talán Umbriából,
Gioconda jött, miként ha keretéből
Kilépne, Lionardo remekéből.
A homlokán rubintos aranyék,
Szemében a titok. Az ajka ég,
45 S rejtelmes mosolyával szólni kezd:
Bánatos álmok, ó ki festi ezt?
Fra Filippo remegve meghajol
S a távoli hercegnő ajka szól:

— Művész, ki élsz az éjben és a mélyben
50 S nem álmodtál még asszonyról, babérról,
Mily nagy lehetnél, ha komor sötéten
Nem hullna rád a szomorú középkor!
Lásd, túl e klastrom és e völgy homályán
Rég reggel ég és boldog nap nevet,
55 Paloták törnek égbe és szivárvány
Színével új művészek festenek.
Az élet édes és dús lakomáján
Terülnek ékes és új asztalok,
Örömet hirdet a kép és a márvány
60 S a vén nap új csodákon andalog.
Ó nézz szemembe: szép és új öröm
Ragyog belőle, mert öröm az élet,
Minek a halvány égi fényözön,
Míg szemünk földi vágy tüzében éghet?
65 Ó nézz ajkamra: talány és titok,
De egy csók minden értelmét megadja.
Csóktalanok a szegény martirok,
Ó nézz reám és nézz a szent tavaszra!

Fra Filippo csak rámeredt sötéten,
70 Jövő tüzei égtek nagy szemében,
Jövő igék remegtek ajakán:
Ó élet, szépség, tavasz és talány!
Lassan elindult és előtte lejtett
A távoli hercegnő, lépte tánc,
75 Fra Filippo ment. Hívta, hitegette
Az aranyos és selymes Reneszánsz!

302.

S Z Ü R K Ü L E T

A régi gyermek néha fölzokog még,
A régi gyermek néha fölnevet,
Rám derül néha egy alkonyodó ég,
Mely soha már meg nem véd engemet!

5 A régi gyermek játékaik törve,
A régi gyermek kertjei oda,
Régi szüretnek nem jó vissza ősze,
Régi majális, hol van már bora?

10 A régi utcák nem várnak esténkint,
A régi fák már nem köszöntenek,
A régi vágy már hervatag, beteg.

Ó hol lehetnek tünt téli estéink,
Sárkányok, derüs nyári égbe, fenn,
Tiszavirágok a holt vizeken?

303.

A TÁLTOS, EGY FALÓ

Kertünk paradicsom volt,
Virága csupa csoda,
Eperfánk mesemódon
Az égbe szökött, oda.
5 Nagy levele vigan esőzött
Fejemre, mennyei áldás,
S ha jöttek a bánatos őszök,
Sirás volt tőle a válás.
Kertünk paradicsom volt
10 S védett a büszke palánk
S palánkon túl az ódon
Csodálatos mesefák.

Kis húgom innen az égbe
Szálla, szegény, egyenest
15 S én nem is vettem észre,
Hogy őt nem lelte egy est.
Volt nekem egy paripám is,
Táltos, mesebeli ló,
Aranyos rajta a hám is
20 És rajta repülni jó.
Kis húgom róla az égbe
Szállott — mondták — egyenest,

S én vártam, engem is végre
Fölvesz egébe egy est.

25 Táltos, meselő, paripám, haj,
Repült azóta sok év,
Mint száll szélben árvalányhaj,
Száll éjbe sok evoé.
30 S te is, paripám, aki fából,
Mégis repültél csodamód,
Kiszálltál, hej, e világból
S nem láttam régi valód.
Táltos, meselő, paripám, haj,
35 Jó volna repülni tova,
Nincs kertje már a csodáknak
S nem lesz csoda erre soha?

... Nyár volt, unottan epedve,
Padlásra felszöktem én.
40 Táltos, paripám, mi szerencse,
Egy zugban leltelek én.
Pókháló szőtte be hátad
S törött volt lábad, a pej,
Ó nem volt szomorúbb nálad,
Gazdád csak, hej... Paripa,
45 Be kicsi, különös állat,
Be szomorú ez a nap,
Be törpék lettek a szárnyak
S mehet már messze vonat,
Berregő vaskarika,
50 Nincs sehol oly csodaország
Keleten és nyugaton,
Hol ez a régi valóság
Valóra válna, tudom!

304.

RÉGI OPÁLOS ALKONYAT

Mentünk az estbe, kispapok...
A dómnak tornya égbe vágott,
Aranyos volt a bús torony,

5 Melyet derűs fény koronázott.
Néztük, mi boldog hallgatók,
Mi fehér oltári virágok.
A kereszt fénylett, hallgatott.
Mentünk az estbe, kispapok...

10 Azóta sokszor mentem én
Az estbe, éjbe, árnyba, gyászba
S nem fénylett már rám az a fény,
Dóm tornya sárgás ragyogása.
De jaj, nem is lesz soha már
15 Ama boldog sugárnak mása
S nem lesz ama csönd, üdv, remény,
Azóta messze mentem én!

Ó most is int a mult ködében
Aranypárásan a torony,
20 Járván élet nagy erdejében,
Mint Dante jára egykoron.
Ó régi tornyom, régi fényem,
Be megfogyott fény és torony
S járunk bús alvajáróképen
Idegenül, multak ködében.

305.

VIRGINITAS

Szűzebb szivet e sáros élet
Nem dobogtatott még soha,
Mint az én szép, szomorú szívem,
5 Mely él vérezve és szelíden,
Melynek e tájék Golgota.

Fehér szépségek tisztasága
Ragyog szívemben csendesén.
Megyek a sápadt olajfáknak
Nemes, nagy árnyán s e világra
10 Alig vetem tekintetem.

15

Csak a bús csillagokra nézek
És boldog nem leszek soha,
Csak más, jobb táján e világnak.
Ó engem oda sírva várnak
S hogy itt maradtam még, csoda!

306.

A BÚS MÁRAMAROS

5

A régi, bánatos, ködös hegyek,
A régi, magányos, rögös utak,
A bús Máramaros
Már elfeledte a dalos utast?
Nekem szívemben él e méla táj,
Nekem lelkemben sír ez őszi szél,
A bús Máramaros,
A múlt, a bánatos,
Régi borúja síromig kísér.

307.

A N O N Y M U S

5

Szürke kámzsa, mely alól sötéten
Ismeretlen arc mély szeme ég,
Mint láng, melyet idő, messzeség
Nem olt el középkor éjjelében.

10

Szikár kéz, mely sárga pergamenre
Göggel, mintha szekercét ragadna
És csatát vezetne vérviharba,
A foglalás tetteit jegyezte.
S gót betük közt, gót ívek sorában
Érezte, hogy erő, támadás van,
Magyar erő és jövő zenéje!
S hiába szállt fölé gót ív éje,
Századok mély trombitája harsan
Győztesen a vén deák szavakban.

OVID LEVELE JULIÁHOZ

Tomiban ősz van. Barbárok a népek
 És idegenek némely csillagok.
 A borostyánom zöldje dérbe téved
 És örömeiktől oly özvegy vagyok.
 Julia, szeretnélek látni téged
 És Rómát, ahol tavaszég ragyog.
 Tomiban ősz van és a lelkemben tél,
 Juliám, Rómám, ó be messze estél!

10 Mi hír Rómában? Ki mostan a cézár
 És ki a költő és miről dalol?
 Ki hordja most Ovidius babériját,
 Kacér Fortuna most kihez hajol?
 Tomiban ősz van. Hervad a babérág,
 15 Ó boldog az, ki él titokba jól.
 Rómában minden fürdik szent tavaszban,
 Tomiban ősz van és én itt maradtam.

20 Szépek-e most is Rómában a szépek,
 Az élet most is oly édes, vidám?
 Melyik poétát tanít verselésre
 S szeretkezésre az én Juliám?
 Ne fájjon ez a kérdés! Hisz az élet:
 Szeretni s veszni szerelem hiján!
 Tomiban ősz van és nincs szerelem.
 Több tavaszom már nem is lesz nekem!

EGY CSÓK EGY ÁLLOMÁSON

Öt perc. Mehet. A sárga napsütésben,
 Mely őszünk minden fényét nekem adta,
 Egy nőnek csókjá reszketett a légben.
 Idegen nő. Neve Innominata.

5 Már nem emlékszik szemem a hajára
És nem emlékszik félig hunyt szemére,
De csókja édes volt, mint mustnak árja
És lángot szitott bennem ifju vére!

10 Öt perc. Mehet. A távolok már hívtak,
Szobák, melyekben álmos, ólmos ősz lesz,
Napok, mikor már arcom száz redő lesz.

Öt perc. Mehet. S mint holmi távol csillag,
Oly messze tűnt már csókos nő, verőfény.
Megyek, mint nem várt torra megy a vőfély!

310.

B E T E G S Z O B A

Az óra áll és én hallgatva fekszem.
Künn néha fény van, néha mély homály.
Nagy szekerek vágatnak át a csenden.

5 Ijedten rezzen össze vén szobám
És néha gyertyát gyújt valaki halkán
És nem tudom, hogy későn vagy korán?

Csak érzem, szörnyen egyedül maradtam,
Mehalt a hir és elhagyott a párom...
De ime, könyvektől nehéz a paplan!

10 Könyvek, első szerelmem e világon,
Könyvek, ti hoztatok mindent nekem,
Felejtést és vigasztalást e tájon!

15 Most is, hogy tűnt kéjektől ég szemem
És csalódásoktól tépett a lelkem:
Gileád írját adjátok nekem!

Anatole France, ó mosolyogj helyettem!

A N A G Y M A S Z K . . .

Süket, vak, fáradt és halott.
 Fölöttem függ. Dalol.
 Bús, földöntúli ütemek,
 Lélekmzene, örök zene
 5 Konganak némán a nagy maszk alól.

Csókolom e nagy homlokot,
 Ez ajkat, e szemet,
 Valahogy apám ez a szép fej,
 Valahogy a fia vagyok én,
 10 Mert dalolok és mert szenvedek!

Egy glória sáppasztja őt
 És az én élő homlokomat;
 Minden emberi egy s örök,
 Ha megszépít a szenvedés,
 15 Az álmodás és a gondolat!

Süket, vak, fáradt és halott
 És néma ajka zeng:
 A legmélyebb szimfónia,
 A legörökebb zene szól
 20 E halott ajkon most s mindég: a csend!

B U D D H A

Mosolygó hindu bálvány,
 Ki végtelenbe révedsz,
 Taníts egy kis mosolygást
 E nagy szenvedéshez.
 5 Taníts egy kis mosolygást,
 Te nagy, örök mosolygó,
 Oly kurta ez az élet,
 Oly furcsa ez a bolygó.

10 Mosolygó hindu bálvány,
Én annyit sírtam itt lenn,
Olvastam bibliákat,
Várva, vívódva hittem.
Mosolygó hindu bálvány,
15 Hitemen mosolygó,
Mily jó lehet a semmi,
A végtelen koporsó.

Hol nem nyílnak virágok,
A hervadásra szántak,
20 Szerelmek, álmodások:
Virági a halálnak.
Mosolygó hindu bálvány,
Az élet láza oly jó
És oly gonosz az élet,
És én rád sírva nézek,
25 Te nagy, örök mosolygó.

313.

E Z E K E N Y É M E K . . .

Ha dübörögve, hirtelen bezárul
Mögöttem rozsdás aranykapud, élet,
Mi fáj nekem e keserű világbul,
Mi lesz az, amit akkor sirva érzek?

5 Mi vonja vissza még egy pillanatra
Bús lelkemet, amely halottra fázott,
Minek az íze, emléke, zamatja,
Mért áldom én ez átkozott világot?

A szerelem? Hisz én csak sirva vártam
10 És hideg küszöbén, mint a kivert eb
Szűköltem hús tavaszi éjszakában
S még mindig ég a régi, a beteg seb!

15 A gyönyörök? Ó fösvény, dölyfös élet,
Hisz asztalaid morzsáit ha kaptam!
Mi fáj nekem, ha valahára végre
Mögöttem portád örökre becsaptam?

20 Egy zene tán. Mozart. Vig nyári éjen
Aranyos gyertyafényben zongorázták
És benne csengett arany-gyermekségem.
Egy zene fáj. Egy tűnő, örök ábránd.

25 Egy kép. A Segantini esti tája,
A fáradt vándor, ki fölneáz az égre,
Hol hunyó nap van és a ködök vára
S lelkében örök vágyak messzesége!

Ezek fájnak. Ezek enyémekek, szépek.
Ez voltam én. Valaki, aki készül,
Valaki, aki árván erre tévedt
S akinek útja végtelenbe mélyül . . .

314.

A TÖBBI NÉMA CSEND

Szeptember volt. Az ég üvegharangja
Derüsen kéklgett, mint a jó remény
S a nyárutói kert pompája tarka
S arany volt a kert skárlátköpenyén.

5 Szeptember volt, évadja szép mulásnak.
A férfi, aki költő, állt merőn,
Karját keresztbe fonta, mint a bánat
S végignézett a szőlős hegytetőn.

10 Elment egy asszony. Tegnap még szerette,
Muzsája volt és hite volt neki,
Ma tudja már: a nő nem szereti.

Elment egy asszony. És a férfi lelke
A távozó után könnyezve száll
S úgy érzi: nem lesz többé verse már.

AZ ÉLET BÁJA...

Vannak nők, akik egy életen által
Kisértnek minket szomorú varázssal,
Mint hidegfényü, messze csillagok
Örvények közt a gazdátlan hajót.

5 Nők, akik mindig, mindig velünk vannak,
Fanyarbús illatát az új tavasznak
Ők küldik és az őszi rózsza gyászát,
Gyötörnek mély emlékek távolán át.

10 És vannak nők — ó legyenek áldottak! —
Akik nekünk az élet bája voltak.
Pillangói a gyászövezte kertnek,
Virágai az eltűnt édeneknek.

15 Akik bársony szemükkel simogattak,
Vagy selymét adták ránk finom szavaknak
S emlékük úgy él, mint Mozart-szonáta,
Vagy márciusi reggel ragyogása!

SASFIÓK

Mint aranyos és ében ampiróra
Halk és finom zenéje szőnyegen,
Mely haloványkék és merő selyem,
Olyan e versek fáradt indulója.

8 S mint dús cirádás vert aranykeretben
Velenze szivárványos üvegén
Egy szőke fő, szemében büszke fény,
Olyan vagy herceg, én sápadt szerelmem.

10 A Gloire fon fürtödre szőke rózsát,
Lépted nyomán a szürkülő valóság
Besüpped, mint virágos szőnyegek.

És ajkodon a szép szó úgy lebeg,
Mint bibor sebbel hófehér sirály:
Halovány herceg, római király!

317.

MISZTIKUS ÓRÁK

Ó azok a hosszú, fáradt délutánok,
Mikor bágyadt szívünk vágyakért sóvárog,
Mint a szikkadt földek esőért epednek.
Ó üres órák és élettelen percek,
5 Mikor lelkünk, mint a züllött, beteg herceg,
Régi rokokóágy álmaira gondol
S életünk, mint rothadt faggyú, fájva serceg.

Ó azok a barna, borús, hideg esték,
Mikor őszi esőt esőzik az emlék,
10 Mikor ázott lelkünk fázón összeborzad
S vacogó bánattal nézzük a holt holdat,
Melynek híves fénye könnyeinken olvad!
S egyedül, egyedül, egyedül a csöndben
Rátok gondolok szép, régi, hű halottak.

Ó azok a hosszú délutánok, esték,
Ó te beteg élet, ó te fanyar emlék,
Ó te szomorú föld, te nyomorú világ,
Valaki be sirat, régi litániák,
Kolostori mélység, oltári szép virág . . .
20 Valahol elmaradt egy kis novicius,
Valahol elveszett egy nagyálmu diák.

318.

ANNÁRA GONDOLOK

A csillagokra gondolok
És Annára, ki elszállt búcsu nélkül,
A boldog, néma csillagokra,

5 Melyek lenéznek mosolyogva
Reám a babonás, bús téli égrül.

A csillagokra gondolok,
Melyeknek lángja régesrég kiégett,
Csupán fényük ragyog
S Annára gondolok,
10 Ki rám ujjongva nézett
S egy csillagos ősz éjén elhagyott.

A csillagokra gondolok,
Kiégett, elsuhant, tört csillagokra,
Annára gondolok
15 S a könnyem úgy ragyog,
Mint elhunyt csillagok, ha ég az éji pompa!

319.

M A G A M H O Z

Fiam, ne félj, ha néha szükös utcák
Előled elveszik a kék eget
S üres, kopott szobák nagy mélabúját,
Mint zubbonyát a munkás, fölveszed.

5 Fiam, ne félj, ha bús esők kimosnak
Szivedből mindent, ami fény, derü,
Ha verkli szól, borus napján a gondnak
S lelkedben eltört minden hegedű.

10 Fiam, ne félj! Mély óráid malasztja
Legyen veled! Emléke annyi napnak,
Mikor belőled csók és vers fakadtak.

Fiam, ne félj. A nagy égboltozatra
Fölirva minden, mi szép ideleenn
És benned, mint rab él a Végtelen!

AZ ÉLET SZONETTJÉ

... És minden alkony opálosan éled
 És minden hajnal szőkén rámkacag
 És mindig forrnak vágyak és nyarak,
 Be csodás vagy, csókok szülötte, élet!

5 És mindig küldesz új bánatokat
 És uj reményt is, ami dalra méltó
 És szemeket, amelyek, mint a mély tó,
 Balszámot adnak nékem s titkokat.

10 És nem fáradok el téged szeretni
 S téged gyűlölni, lázas csoda, élet,
 Naponta vággyal járulok elébed

S bár mindig közelebb a sűrke semmi,
 Te egyre szépülsz, mélyülsz s én szegény,
 Úgy érzem, gazdag voltam benned én.

SZINHÁZ

Remegő vállak tündöklő havából
 Diadémek mély fénye fölragyog.
 Sötét hiborban ég a büszke páholy
 S én lázadó láz betege vagyok.

5 A kikelet künn már hangolja húrját
 S ujjongni fog az erdei zene,
 De engem mély tavaszi szomorúság
 Színházba űz, bár napfény kellene...

10 Már cseng a kard, már csendül a motívum,
 Acélos lesz a lég s a kikelet
 Betör süvöltve s mindent eltemet.

A vad zenét beteg szívembe szivom
 S mig a tavasz száll, száll s zenél ujjongón,
 Egy váll haván pihen forrón a csókom.

FEHÉR ÉJSZAKÁK

Ismered-e az álomtalan éjet,
 Mikor a szivünk még szüz és beteg,
 Mikor fehérek még a remények,
 Mikor bárányok még a fellegek?
 5 Ismered-e a könyvek közt virrasztást
 S a könnyek közt virrasztást ismered?
 Mikor a csönd elringat puha karján
 És várnak ránk nagy ismeretlenek?

10 Az éj körülfolly, mint valami tenger,
 Ó tengerek, álmok, könnyek, betűk,
 Ó élet, merre szivünk szállni nem mer,
 Ó távol partok, távol hegedük!
 Valaki már ránk vár s dalolni késztet,
 De még csalódni korán lesz, korán,
 15 Melyik csillag az, melyben vágya éghet:
 Az a szőkés, vagy az a halovány?

Ó szomorú szép, álomtalan éjek,
 Engem ti nem ringattok már soha.
 És nem borít el a fehér remények
 20 S fehér virágok csöndes zápora.
 Szelid igába nem fognak a könyvek
 S a könnyek áldását nem ismerem
 S nem nézem a rámragyogó jövőnek
 Kék csillagát a fehér éjeken...

ÁLDOTT E BÁNAT...

Áldott e bánat, megszépíti lelkem,
 Mely unt napoknak holt vizén pihent.
 Áldott e bánat, enged énekelnem
 S éreznem, mily mély az élet s mi szent!

5 Áldott vagy Anna! Messze, messze mentél,
Hogy megmutasd, mily mélyen bennem élsz,
Hogy egy hatalmas és bús szerelemnél
Érezzem, hogy az életem egész!

10 Hogy én is a tavaszi újulások
Fia vagyok, ki síron is kihajt,
Hogy engem is egy végtelen világnak
Mély titka ringat, hol nincs semmi part.

324.

PIROS REMÉNY

Már jön a május. Én szegény szívem,
Ki mindig multak májusába szálltál
Emlékezőn, borusan és hiven,
Hidd el: nincs szebb jövőndők májusánál!

5 Ha neked nem volt soha tavaszod,
Mely bibor vágyak lángjától piroslott,
Nézd: jön egy május, mely nem tünt, halott,
Melyben a milliók nagy szive boldog!

10 Már jön a május. Minden szenvedők,
Minden szegények és minden szerelmek
A tavasz tág, szabad fényére jertek!

S a termő nagy föld szent színe előtt
Éreztétek, hogy nincsen itt enyészet,
Holt álmaink szabad jövőben élnek!

325.

A HALLGATÁS TORNYPÁBAN

Elmennek mind oda . . .
A csönd várában nincs többé csoda.
Portáján az élet riadva vár.
Csönd. Csönd. Tornyával égbe ér a vár.

5 Megyünk mind, mind oda . . .
Nem gyul piros láng a bástyák felett,
Vak hallgatás az örök izenet.
Szomoru-e vagy közönyös e vár?
Csönd. Csönd. Az élet künn kérdezve jár.

10 Megyünk mi is oda . . .
Vannak, kiket úgy von a csönd hona,
Hogy itthagyják e zajt, szép boldogan,
Sokan vannak s mégis magányosan.
Kopogtatok tán holnap én is ott.
15 Csönd, csönd, nyilj meg Szezám!
S a hallgatás nagy tornya nyilni fog!

326.

PILLANGÓ KISASSZONY

Karcsu, kecses, mint halvány porcelánok,
A szeme mandula és ajka csók,
Csak Keleten teremnek ily virágok,
Ily különösek és ily bódítók.
5 Ott ül piros és sárgás kimonóban
Oly némán, mint egy nagy, beteg madár.
A kertben halk szél a cseresznyefákat
Hintázza lágyan s száll az este már.

Lassan kigyulnák a nagy lampionok,
10 Piros, zöld fények s szürkén, mereven,
Mint magányos öreg szétnéz az ódon
Fusijáma a sárga tengeren.
S a sárga vizek lassu, mély zenéje
Ringat valahol egy fehér hajót,
15 Mely napnyugatnak tér sovár ölébe,
Hol nem teremnek gyilkos viharok!

A kapitány egy édes nőre gondol,
Ki rá bus Bábel mélyén félve vár.
Ó arany szabadosság, kikapós kor,
20 Keleti mámor, az időd lejár!

S amint a távol, puha, kék ködébe
Mélázva, lágyan átolvad Japán,
Feledve már nagy mandulaszemével
A kimonós, a bus és néma lány.

25 Ő csöndben virraszt. Ül a szőnyegen,
Mely virágokkal himes, tarka, dus,
Csodavirágok, miket nem terem
Távol Nyugat, a fáradt és borus.
30 Csodavirágok és nagy madarak,
Melyek beteg virágok ajkain
Szedik a mézet, édes aranyat,
Boldog Kelet, hol kék és vágy a kín!

Hol szőnyegeknek százszinü mezőin
Piros és zöldes lampion alatt
35 Virrasztanak kis, halvány szenvedői
A távol vágnak: árva madarak!
Karcu, kecses nők, méla porcelánok,
Szomorú vázák szép Napkeleten.
Taifun süvölt a sárga tengerágyon
40 S bennük mély csönd virraszt: a szerelem!

327.

FORMÁT KERESNI...

Formát keresni minden gondolatnak
És elvérezni egy fonák ígén,
A parfümét érezni a szavaknak
És tudni: minden szó gonosz szirén,

5 Mely holt szépségek barlangjába csábit
S az élettől, amely vár, eltakar
S megunni a szép formák orgiáit
S érezni: meddőn vergődtünk tavaly!

10 És hogy az élet derüs, tág mezőin
Csak hervadások illata fogad
S hogy élni, élni nekünk már merő kin

S siratni szép, megölt halottakat,
Kik bennünk szunnyadoznak már örökre,
Bús és beteg szavaktól elgyötörve . . .

328.

VERSEK, RIM ÉS REMÉNY NÉLKÜL

I. Halott mellé . . .

Halott mellé temetnek holmikát,
Emlékeit, mik édesek neki.
Keresztet, amit hordozott nyakában
5 (Ó a lelkében is hordozta titkon !)
Arcképet, amely ódon és hibás
(Ó a szívében élt ragyogva Ő !)
És egyebet, tán egy beteg virágot:
Bús violát, vagy rózsát, amely ősi !
Halott mellé temetnek holmikát . . .

10 Melléd is, én halottam, aki élsz,
(Ki tudja hol kísérsz s mit akarsz még,
Hiszen gyilkoltál és szerettelek !)
Melléd is, arcod halvány mása mellé
Odateszek csöndben, könnyezve, lágyan,
15 Egy életet, egy sorsot, egy szívet,
— Ó életem, ó sorsom és szívem ! —
Tört holmik ők s neked értéktelen mind !

II. Sok méreg által . . .

Sok méreg által pusztulunk mi el !

20 Jöttek ólmos, szűrítő betűk,
Könyvek fölött gubbasztó éjjelek,
(Künn május álmodik, vár és szeret :)
Jöttek nehéz magányok, mély talányok,

25 Mikor bús gyertyák fényénél ijedten
Találkozott magammal önmagam
Tükörben és lelkem mély tükörében...

Sok méreg által pusztulunk mi el!

30 És jöttél végre későn és mohón,
Szép, szabad élet és májusi éjjel...
Virrasztott szivem az ablak alatt,
Szép szeretője ablaka alatt,
Rossz szeretője ablaka alatt,
Más szeretője ablaka alatt...

35 És jöttél utoljára rút november,
Magány, mely emlékektől kong szegény,
Magány, mely vádaktól kong szegény.
És jött a bor, a bánat, a felejtés.
És régi nyomorok új bélyege...

Sok méreg által pusztulunk mi el!

329.

MÁJUSI ÁHITAT

Bizony ma újra megtérek tehozzád
Hajnali csillag, szép Szüz Mária.
Bizony ma neked fonok földi rózsát
Én, földi bűnök, bánatok fia.

5 Bizony ma újra szép a nagy mennyország,
Az aranyfüstös, áldott és szelid,
Tiéd a dal, a tömjén és az ország,
Mária, hívnak csillagszemeid.

10 Ó tavaly én is messze, messze jártam
S egy földi nőben láttam csillagot,
Hol az a nő, s a csillag hol ragyog?

Ma érces és bizó litániában
Elzengem újra minden nevedet,
Én, mindig bánatos, rossz gyermeked.

330.

A SZINÉSZ HALÁLÁ

Alszik. A maszkja már halotti maszk,
Mely némán a nagy semmiségbe dermed,
Nem fog jelezni már vágyat, vigaszt,
Töprekedést és tomboló szerelmet.

5 Száz arca volt. Mindig más, mindig új,
Övé volt minden mosolygás, kesergés,
Most minden arc szelíden elsimul
S az arcon nem marad többé jelentés.

10 Ez az igaz. Most ő maradt maga.
A deszkák fénye mind elhamvadott.
Négy deszka közt az örök fény ragyog.

Ez az igaz. Ő eltalált haza,
Hol nincs zaj, taps, szín, álgyász, álvigasz,
Ahol örökké minden egy s igaz.

331.

CSÖNDES PANASZOK

Nagy tengerek mély csöndje van velem.
Pihennek a szerelmi sóhajok.
A tenger azért tenger és ragyog!

5 Némult a harcok harsogása is,
Alusznak mind a rontó csapatok,
De kardjuk azért acél és ragyog!

És hervatag hajamban a babér
És virágaim is elhervadók,
De volt babérom, rózsám, s még vagyok!

10 Szerelem, harc és élet csöndje ez!
Valaki néma lesz, hideg, halott,
De egyszer harcos volt és hárfa volt!

332.

LADY GODIVA

Halott a város. Minden szem lezárva
És minden ablak árva és sötét.
Csupán a tele hold néz a világra.
Godiva mostan oldja meg övét.

5 Az alvó utcák kongó pusztaságán
Megindul halkan hófehér lován.
Mezitelen szép teste méla márvány,
Csak lábán villog biborló topán.

10 Godiva lovagol. Dús szőkesége
Ragyog a kékes fényben, mint arany.
A pogány hold ma mámorral tele.

A gót torony éjén holdkórosan
A kandi bakter kitekint a térre
S a szűz látványtól kiapad szeme...

333.

BOCCACCIO ÉNEKEL

... Korhadtt kor, bibor máglyafénnyel,
Fekete gyásszal, már elég,
Ember, virrasztó szűz, nagy éber,
5 Lásd újra az öröm delét!
Égjen arany napja Homérnek
S Virgil szerelmes holdja már,

Istenei a derűs égnek,
Flórenc virágos völgye vár!

10 Ó szálljatok le égi körben
Lebegve zengő gráciák,
Antik örömben, új erőben
Szülessen újra e világ!
A fekete halál nem élet,
15 A füstös máglya nem tűzünk,
Tenger ölén szűz szobrok élnek
S az öröm a mi szép szüzünk!

Ó kelj ki patyolat habokból
Szép Afroditénk újra már,
20 Ó forrj gyönyör, te édes újbor,
Virágos Flórenc halma vár!
Jövel te is, bár új alakban,
Pallas, Mentor, vig bölcseség,
Ki búsultál borús Bizancban,
Boccaccio mond ma új mesét!

334.

CSÖNDES CSILLAGOK ALATT

Égig emelnek ormós palotákat
És gépeket és soha el nem fárad
A romboló kéz és az építő kedv.
5 Be irigylem e boldog építőket,
Nekem nem készül soha palotám,
Nekem csak egy házam, egy szentegyházam:
A mély magány!

S emelnek véres barrikádokat
10 És harcolnak győzelmes harcokat,
A tusázó vágy s lárma el nem fárad,
Be irigylem a győző harsonákat,
Nekem nincs harcom, az én torlaszom
Csupán a csöndes, árnyas, csillagos,
Nagy nyugalom!

15 Nekem nincs házam, váram, vágyam nincsen,
Magammal vivok sötét perceimben,
Engem nem vesznek pajzsaikra mások,
Csak nagy bánatok és nagy látomások,
20 Magam leszek én, ha győzők, ha vesztek,
Reám nem várnak, csak hús koszoruk,
Csak bús keresztetek!

335.

NYÁR

A távol csillagok oly szőke fénnel égnek.
(Annára gondolok, ki szőke s messze rég.)
Kaszálók illatát üzenik esti rétek.
(Annára gondolok, emléke enyhe, szép!)

5 A nyár ragyog, lobog. Pipacsosok a rétek.
(Annára gondolok, ó én letűnt nyaram.)
Őszünk be közeleg, falevél földre téved.
(Annára gondolok és siratom magam!)

336.

SZÉPVOLT

Lopott fények: én tőletek tanultam
Szeretni a nagy, örök fényeket,
Hazug napok ragyogták be az útam,
5 De mégis fénytől voltam részeg és
Beteg.

Lopott fény, áldott légy, ó szerelem,
Mely egy hazug nő szőke haján égett,
Mely sok sirást és dalt hozott nekem
10 S tragédiát, melyen kacag, aki
Nem ért meg.

Lopott fény, áldott légy, dicsőség,
Mely ifjuságom távol havasán

15 Csillogtál néha, mint hideg meddőség,
Hiú fény, elvesztél és itt maradt
A magány.

Lopott fények, ó mégis áldva áldom
A szinpadi lámpák tört sugarát
És melegszem sok izzó, régi lángon.
20 Ó Anna, ó Hir, én két csalfa párom,
Hadd gondolok mégis dalolva és
Sirva rád!

337.

MEGYÜNK A VÖLGYBE...

Lassan megyünk a völgybe lefele,
Hull ránk a nyári áldás levele,
Ma nyári zöld, holnap őszi arany,
A csúcsokon már tél barnája van.
5 Lassan megyünk a völgybe lefele.

Ó csak menjünk a völgybe lefele,
Jöjjön — hisz ő jön — álmaink tele.
Ott lenn virágtalan bár a határ,
De mégis, házak hű ablaka vár,
10 Ó menjünk csak a völgybe lefele.

S amíg megyünk a völgybe lefele,
Ne fájjon az, hogy eltűnünk bele
S a magas csúcsok ormain talán
Más vándorokat ragyog be a láng,
15 Amíg megyünk a völgybe lefele.

338.

EGY ANTIK MÁRVÁNY TORZÓJÁRA

Mosoly, mely ezer évről néz reám,
Szépség, mely ezer éven tul is él még,
Törötten is derüsen büszke szépség.
Könnyezve néz e szem: Io Paeán!

5 Nekem hány szép elgondolásom holt már,
És hány nagy vágyódásom szárnya tört,
Hány szépemet elhantolá a föld,
Hány gyönyörűségem bus koporsó már.

10 Ó téged is, bár szépség vagy s remek,
Nem türtek el az irigy istenek,
És csonka testtel hagytak rám csupán.

S mig sirok száz tünt üdvösség után,
Szivem megérzi, nincs is benne kétség,
Hogy legfőbb bün itt mégis csak a Szépség!

339.

SZINHÁZI SZONETT

Szeretlek színház! Pompázó hazugság,
Te fényes, tarka, bár sorsunk setét,
Szeretem Romeo szerelmi buját
És szeretem az Offenbach-zenét.

5 És szeretem a deszkák furcsa népét,
A talmi mámor sok bus emberét
S szerettem egykor egyik cifra szépét.
Ó Pulcinella, hazug szőkeség!

10 Szeretlek színház! És nagyon gyűlöllek,
Olcsó morállal álcázott mesék,
Hazug hazugság, mázolt szürkeség!

Ti prédikáló társadalmi drámák,
Miken tanulni szoktak uri dámák,
Hü tisztelői Bernstein- és Brieuxnek!

340.

ÖREGEK AZ ÉJBEN

Öreg urak hús holdvilágban
Ballagnak bús nyárfák alatt,
Beszélnek csöndesen halálról

5 És életről, a mely nekik már
A halál mesgyéjén halad.

 S hús holdvilágban, bús füzek közt
Ballagnak ők halkan, tovább,
A kegyelmes, dúslelkű élet
10 Halál ösvényén viszi őket
S mutat nekik még pár csodát.

 Nézem e ballagó nyugalmat,
A szép, nagy évek csapatát
S nézem az örök, néma holdat,
15 Mely egyaránt ragyog fölöttünk
S marad, mikor mi már valánk!

 Szép öregek, jó itt maradni,
S érezni fáj, jó öregek,
Hogy én már a ti évetekben
20 Megfutva minden, minden ösvényt,
Ott alszom régen köztetek!

341.

ÉS LASSAN MINDENT...

 És lassan mindent elhagy a szivem
És lassan minden elhagy engemet
És bucsuzó lesz mindenegy napom
S a társak tőlem mind messzire válnak

5 S az én utam magányba tér örökre.
S akikkel muló volt találkozásom,
Azok örökre a lelkemben élnek
S az örömök és bánatok zamatja

 Mind ajkamon van, mint örök virágméz
10 És lassan mindent elhagy a szivem
És a magányom teljesteli lesz
Hervadt dicsőség koszoruival

15 S virágaival hervadt szerelemnek.
És lassan minden, minden e magány lesz
És e magányban mindent föllegek már.
S világgá tágul az örök magány!

342.

MOST SZÉP ŰL MEG...

Most szépül meg e szomorú élet,
Mikor a nyár elfárad ragyogni,
Engem várnak: őszi egek fénye
S őszi mezők későn virulói.

5 Hozzám akkor jön fájó vigasszal,
Ha már mindent elhagy a szerencse,
Ragyogjatok, őszi egek fénye,
Őszi öröm bánatos gerezdje!

10 Sátorom az átlátszó menyország
Kéklő selyme csillagtakaróval,
Nászi fáklyám őszi egek fénye
S indulóm a mély erdei sóhaj.

15 Engem nem bánt a világi múlás,
Szép szerelmem a szelid szeptember,
A bánatom őszi egek fénye,
Violán túl ragyogó színekkel!

343.

A NAGY ÉLETHÁRFÁS...

5 A nagy élethárfás
Belevág lelkembe,
Borzong az ideghúr
S különös, gyönyörű
Bánatokat ver ki
Óriás kezével
A nagy élethárfás.

10 Ti hangtalan lelkek
Miért nem daloltok?
Nem bánt, soha nem bánt
Mámoros erővel,
Isteni ujjakkal
A nagy élethárfás?

15 Be szomorú lehet
Hallgatni, hallgatni,
De még szomorúbb tán
Hangtalanul állva
Vihartalan szürkén,
20 Szegény örömök közt
Hallani irigyen
A sok élethárfát!

344.

TISZAI CSÖND

Hálót fon az est, a nagy, barna pók,
Nem mozdulnak a tiszai hajók.

Egyiken távol harmonika szól,
Tücsök felel rá csöndben valahol.

5 Az égi rónán ballag már a hold:
Ezüstösek a tiszai hajók.

Tüzeket raknak az égi tanyák,
Hallgatják halkán a harmonikát.

10 Magam a parton egymagam vagyok,
Tiszai hajók, néma társatok!

Ma nem üzennek hívó távolok,
Ma kikötöttünk itthon, álmodók!

A KORÁN ELMENŐK

Szelid Vergilius, ki Marcellust sirattad,
Mert rózsás hajnalán ment árnyai közé
S ezer liliomot szórtál rá ama dalban,
Sirját száz verssorod könnyezve öntözé:

5

Mikor föltűnt feje a másvilági tájon
És jámbor Aeneas előtt is láttatád
Mint késő unokát, babértalan, ki fájón
S rózsásan várja a fehérkarú halált:

10

Ó hát nem láttad-e a szürkülő csapatban
Derengő árnyaid elizi mezején
Szelíd magadat is, utánad messze fény,

Szépen, fiatalon, száz verssel halhatatlan'
S mögötted a nagy és mély századokon át
Borus utódaid koránhaló sorát?

VIGILIA

Künn a világ van. Künn van az idő,
Künn van a tér. Itt örökkévalóság,
A mi életünk örök, rémitő,
A mi rózsáink a mennyei rózsák,
A mi szívünkön az Isten szeme,
A mi életünk az Isten kezében,
A mi zenénk a mennyei zene,
A mi országunk fönn az örök égben!
Künn a világ van. A világ szabad,
A világ tűnő, a világ az élet.
Mi vagyunk, ó jaj, a bus madarak,
Kik az örök ég eresze alatt
Várjuk, mikor zeng és mikor szakad
Szegény, szegény szívünkre ama nagy,
Amaz utolsó és örök ítélet!

Ne nézzetek a muló asszonyokra!
Örökké ég az Urnak csipkebokra
És Dávid elefántesonttornya vár ránk,
Ha majd hideg lesz könnyes, földi párnánk.
20 Az égi rózsza nyílik számotokra:
Ne nézzetek a földi asszonyokra.

Titkos értelmü rózsza a mi rózsánk,
És hervadó kert mind, ami valóság,
És a világ minden virága elfagy
25 És a vigság minden világa elhagy
És egy virág örök virág: a jóság.
Titkos értelmü rózsza a mi rózsánk!

347.

A SZERZETES HÓRÁIBÓL

Örvény az Isten! Szörnyű, mély, örök.
Szédülnek tőle mind
A gyöngék, gyávák, bűnösök!

5 Örvény az Isten! Minden éjjelen
S minden gyötrelmen át
Ez örvény vár és végtelen!

Szeressétek a mély örvényeket,
Szerelmet és halált
S ama nagy, örök életet!

10 Minden örvényen át híd a remény,
A lélek odatör,
Hol magasság, mélység zenél!

Rózsáitokat vessétek bele,
A nagy örvénybe mind,
15 Hogy vigan várjon éjjele!

A H Í D

Fekete bástyán, a végzetten túl,
Trónol az Úr.
Hozzá nem út a végtelen világ,
Vivódás, álmok és litániák.

5 Az erőssége meg nem vívható
S nem látható
S a bástya fokán vigyázni kiáll
Rettentő gyémántpaizsul Szent Mihály.

10 Az Úrral szemben minden semmiség,
Jóság, misék,
De fia irgalmas, Ember Fia,
És anyja földi asszony, Mária!

15 Fekete bástyán a végzetten túl
Rózsa virul
És által a végtelen tengeren
Vigyáz reánk az örök szerelem!

A N Y A

Fia kiszállt a távol tengerekre
És ott veszett, annak pár éve már,
De a nagy ég száz csillagán merengve,
A jó anya reá remélve vár.

5 Mindenki tudja, hogy a messzeségek
Szomorú hőse csöndes már nagyon,
Hogy túl jár már tenger baján a létnek
S pihen talán egy távol csillagon...

10 De az anya, ki méhe bús gyümölcsét
Ugy látta mindig, mint a nagy jövőt,
Nem sejtí, hogy mily messze költözött!

S mig oceánok ágyán alszik ő rég,
Az anya vár, vár valami hajót
S ragyognak rá rég elmúlt csillagok!

350.

F E H É R _ A S Z T A L . . .

Ki már rég csöndes békét akarok,
Akaratlan vitéze annyi harcnak,
Boldog révem a fehér asztalok,
Hol piros bort és derűs kedvet adnak.

5

Horatiusi arany örömök
S tiburi villa nékem nem jutottak,
Nem osztályom a nagyság, az örök,
Része az isteneknek s boldogoknak.

10

De alkonyati fények idején
Vigan maraszt a békés kocsmasztal
És boldog, esti bánattal vigasztal.

Áldott legyen! Nagy útról jöttem én,
Dalolva és csalódva visszatérek,
Vár rám egy asztal, hol még szép az élet.

351.

Ő S Z I A L T A T Ó

A bánatos és barna asztagok
Az őszi csönd ölén kallódva áznak,
Jegenye gunnyaszt a vén ég alatt,
Tükre alatt az elmulásnak.

5

Ó bánatos és barna asztagok,
Hol van a nyár, a tűznyilas, a táncos?
Jegenye gunnyaszt a vén ég alatt
S az őszi könny szivárogo.

10 A bánatos és barna asztagok
Az őszi csönd ölén kallódva áznak.
Megint magánosabb lett a világ
S a szív megint halálraféradt.

352.

TANÁR UR VOLNÉK...

Tanár ur volnék magam is,
Nyomorúságos és helyettes,
Gyülöltek a nagy istenek
S e pályát adták végzetemhez.

5 Magyar Homérra gondolok,
Ki költő és tanár volt, mint én
S „a hivatalnak packázását”
Viselte béketűrőn szintén!

10 Ó nagy elődöm, szép apám,
Te Atlasa a nyugalomnak,
De engem új kor új fiát
Villámos vágyak ostromolnak!

15 Rohan a szárnyas autó,
Repül a légi leviáthán,
E forró és rengő világ
Új csodáit hordozza hátán.

20 És én, helyettes Tantalus,
Iszom a lórét guzsbakötve,
Ó mennyi szárny és mennyi vágy
Török le bennem mindörökre!

Te győző, boldog nemzedék,
Kit tőlem kér el majd a holnap,
Ne gunyolj, hogyha roskadón,
Törött zászlóval eltipornak!

Ha majd pihenni térhetek
 Fáradtan, közanyánk ölében,
 Sirass el hiven engemet,
 Temess el végül engemet
 Virágosan, ujjongva, szépen!

353.

ÁLDOTT AZ ESTE

Ha fáj a nap zaja, mikor a gyári kémény
 Fekete bánatot felhőz a fényes égre
 És szürke szekerek poros robaja révén
 Halálrafárad a finom vágyak reménye,

5 Ha vásáros napok üstdobverése reszket
 S a muló küzködés piheg az utcasarkon
 S a napvert ablakok tűnő láztól remegnek
 S roskadva bandukol távol a néma alkony:

10 Gondolj az estre, mely méltóságos-dicsően,
 Mint ősi istenek gyűlése, vár a csöndben
 S a szüz gyémántokat az égkárpitra szórja

S a végtelen világ alélt, örök valója
 A bus nyárfák fölött fölélbred és a lényeg
 Égi vizén virraszt a csillag és a lélek.

354.

EGY RÉGI NYÁRBÓL

Ezek szép, csöndes, egyszerű napok,
 A Tisza nyári éjjel kanyarog
 Ily unalmasan, nagy esők után
 Fűzek közt, ha a hold nézi csupán.

5 Ezek szép, csöndes, egyszerű napok,
 A boldogságos esték olyanok,
 Mint elnyújtó nyárfák árnyai,
 Mint jó emberek szelid álmái.

10 Ezek szép, csöndes, egyszerű napok,
Ilyenkor félénken kopogtatok
A holnapok homályos ablakán,
Ott benn milyen sors árnya les ma rám?

15 Ó mert szép, csöndes, egyszerű napok,
Én nagyon fázós és fáradt vagyok.
S szívem kiállt kinoktól úgy dobog,
Mint rémlátók, ha messze szél kopog.

355.

Ó ASSZONYOK...

Ó asszonyok, ti forró italok,
Ragyogó mérgek, szép bűnök, ti balgák,
Az életút hozzátok kanyarog
5 S a vágy felétek tárja vézna karját,
Ti vagytok a szivekben a dalok,
Ti vagytok a megváltás és vigasság,
Ó asszonyok, ti selymes takarók,
Szép szőnyegek, ti szőkék és ti barnák,
10 Ti soha, soha el nem fáradók,
Ó asszonyok, ti mindenféle fajták,
Szentek, vadak, viharzók, álmodók,
Kerestem rajtatok a lelkem arcát
S e keresésben lelkem elhagyott,
15 Ti hoztátok az életem kudarcát,
Én tőletek már oly távol vagyok,
Mint a halál, őrüeltség és igazság!

356.

Ó R G O N A S Z Ó

Ó asszonyok, ti úgy tűntök nekem már,
Mint régi szobrok, antik költemények,
5 Örök ütemre jár az én szívem már
És gobelinképek csak a remények!
Ó asszonyok, az élet gyorsan eljár,

De örökünk a férfias művészet
És az elizium kék vize elvár,
Hol feledés él s babéros enyészet
S ahol az asszony és a szerelem már
10 Nem bánatnak, csupán mint messze fények,
Miket csak sejtének a holt szemek már
És nekem már itt álmodom az a lényeg
És nekem már a vágyak kínja nem fáj,
A vágy nekem csak hegedűszó, ének.
15 Az én szerelmem szőke fellelegen száll,
Hol játszanak az angyalok, a fények,
Hol nincsen Anna, senki, semmi nem fáj,
Ó asszonyok, játékok, semmiségek!

357.

M É G I S . . .

E bánatot magammal hurcolom,
Ez ódon poggyász ősi utitársam,
Tartalma: szerelem és unalom
És nem fáradok el az utazásban
5 És rohan róna, rét, város, vadon
És jönnek tájak, miket sohse láttam
És emberek, új kéj, új borzalom
És minden egy marad a változásban
És poggyászomat el nem dobhatom
10 És hurcolom gyönyörben és a gyászban.
A szerelem jön és az unalom
És mindenütt egy álmodat küld az ágyam
S hiába járnék villámszárnyamon
A messze északon vagy indiákban,
15 Valaki megvert egy gonosz napon,
Valaki elment, hogy örökre várjam
S hiába vár a ciprus és halom
S az éktelen sötét az éjszakában,
E bánatot magammal hurcolom
20 Az életen s a végtelen halálban!

GYÁSZKÖNTÖS

A szürke unalom barátcsuháját
 Fölvenni és letenni mindenik nap,
 Az elgyötört vágy egyhangú imáját
 Hadarni mindig, míg ajkunk kiszikkad.
 5 A régi szerelem foszló ruháját
 Csókolni mindig és víg álmainkat
 Temetni mindig, mint hervadt apácák,
 És látni fát, hol új virágot ingat
 10 Uj tavasz, és érezni a vidámság,
 A szépség és erő gőgös világát,
 Mely meg se látja a jó, bamba árvát
 És eltapossa rongy játékaikat!

A TORZÓM

Művész keze és lelke kőbe formált.
 Egy fej: örökös néma, bánatos.
 S míg sorsunk útján életem botorkál,
 Ő vár reám s nem bántja őt a sors.
 5 Homályos, elhagyott műhelyben él ő,
 Hol a nagy munka régen elpihent
 És pókhálós és összetört a véső
 S az alkotó, az árván messzi ment.
 10 S a távoli, magányos, néma másom
 A messzeségből néha ráammered:
 Milyen lehet most, ó milyen lehet?
 A művész nem fejezte be s ha látom,
 Hogy életművem tengő szenvedés,
 Érzem, hogy az a torzó mily egész!

KARÁCSONYI ÓDA

Csöndes az éj és csöndes a világ is,
 Caesar Augustus aranyos mosollyal
 Zárta be Janust, Mars fegyvere rozsdás:
 Béke a földön.

5 Hallgat a germán és hallgat a pártus,
 Néma az indus és néma a hellén,
 Herkules távol oszlopa se rendül,
 Thule se mozdul.

10 Már az aranykor uj eljövétének
 Hírnökeit, a szomoru szibillát
 S a szüzi Virgilt földi földi sir és
 Hir koszoruja.

15 S messzi mezőkön nyájaikat őrző
 Pásztori népek nézik a derengő
 Uj csillagot, mely aranyát előnti
 Jászoli almon,

20 Hol mosolyogva és fázva az éjben,
 Szőkehaju és szelid anya keblén,
 Most mutatod meg magad a világnak,
 Isteni gyermek!

1911

361.

NYÁRAI

Mások szeressék benned a bolyongó,
Örök bohémet, a derús legényt
S a nagyszerű és mélységes bohócot,
A mókák, és a nóták emberét.

5 Szeressék benned azt, ki e vidéken
Igaz művészet kincsét hinti szét,
Szeressék benned a saját tűzében
Ezer színével szikrázó színészt!

10 Nekem te több vagy! Én az emberekben
Mindig a lelket s lényezet kerestem
S a maszkon és a gesztuson keresztül

Megláttam én az embert a szereptül.
Te nékem több vagy, mint színész, aki
Test az igének... Te vagy: Nyárai!

362.

ÖRÖK VISSZHANG

Most tűnnek már elém e régi uccák,
Hogy bontogatják a vén házakat.
Most érzem én vén házak mélabúját,
Hogy rám merednek a vak, tört falak.

5 Ó most tudom, mi volt nekem e tájék,
Hogy romban, porban, holtan itt hever.
Elmúlik már a tűzfal és az árnyék,
Melyet borongós álmomra vetett.

10 Most érzem, mily szép volt az esti óra,
Mikor kis kocsmák kékes ablakán
Kiszűrődött a lámpafény, a nóta
S lassan kihúnyt a téli táj haván.

15 Az elmúlásban hirtelen kicsendül
A dolgok mélyén alvó dallam is
S szívünkben tovább zeng minden, mi eltűnt,
Ha lemondón, fájón és halkan is!

363.

ÚGY SZERETEM...

Úgy szeretem én mind e verseket,
Úgy ápolom, hisz gyermekeim ők,
Mind e nagy vágy ágyában született,
Mély vágyban, amely nem lelt földi nőt.

5 Ó verseim, ti elfáradt, beteg,
Szép gyermekek, apátok fiai,
Lemondón járok én közöttetek,
Oly édes kin e sok bűt hallani.

10 Az egyik szőke s álmodón remeg,
Mint valami tavaszi, lázas est,
Szegény szonettetem, akkor született,
Mikor egy nagy szerelmem odalett.

15 A másik vig, boros, hangos gyerek,
De én tudom, a szive mily beteg.
Felejtteni akart akkor fejem
Valakit, akit sohse feledek. . .

Zengő szonettek, árva gyerekek!

MERT KÉSŐN JÖTTEM...

... Mert későn jöttem én.

Tudom már sorsom átkát,
A titkos bánatot és hogy mért nincs remény,
Hogy végzetem egén mért bágyad a szivárvány
5 S mért jó korai éj. Mert későn jöttem én.

Győzelmes trombitákat ezért nem fuvatok már,
Új tájak öröme ezért nem az enyém,
Ezért nem ad nekem új ígét semmi szótár
S új vágyakat az éj. Mert későn jöttem én.

10 Ezért nem láttam én a szűzek seregében
Hozzám hajló szívet s tavaszom édenén
Ezért volt oly fagyos minden virág az éjben
És magányos az éj. Mert későn jöttem én.

15 Ezért rajong szívem halódó birodalmak
Beteg álmaiért s a földnek kerekén
Ezért nincs tartomány, hol vágyam elmaradna.
Mert hontalan e vágy.

Mert későn jöttem én.

ALVÓ ERDŐ...

Alvó erdő szépe,
Szívem, aludni jó,
A hold virraszt az éjben
5 És csillag ég az égen,
Millió.

Alvó erdő szépe,
Szívem, el ne feledd,
Hogy várni kell az éjben,
10 Fehéren és kevélyen
Herceget.

15

Alvó erdő szépe,
Szivem, maradj magad.
Azért neked ragyognak
A csillagok s dalolnak
Madarak!

20

Alvó erdő szépe,
Szivem, ne menj tova,
A magány a te kerted,
Ha évek is a percek
S ha nem is jó a herceg
Tán soha!

366.

OVID TAVASZDALA

— Ex ponto, elveszett —

10

Újra kinyílt a virág, halk zefirek dala száll,
Messze arany nyugaton újra kinyílt a virág!
Újra virulnak a nők, könnyű köpenyke lebeg,
Víg szivük újra lobog, száll nyilad, ős szerelem!
Újra gyönyör e világ, élni kikél a beteg,
Balzsamok árja csorog, vágyakat érez a vén!
Róma egén sugarak, római földön öröm.
Minden arany s fiatal, mert a tavasz hatalom,
Mert a tavasz örök úr, zsoldosa mind, ki szeret,
S zászlaja merre lobog, földobog arra a föld!
Óh, de ahol a tavasz köd, borulás, szakadás,
Hol vegyen ottan a szív és a dal új örömet?

15

20

Pontusi bús szigeten, gétai táj közönyén,
Római számkiüzött, átkozom én a tavaszt!
Jöjjön a tél, az örök, jöjjön az éj, a sötét,
Jöjjön a sír, a hideg s a fekete feledés,
Jöjjön a néma halál és a világtalan árny,
Hádeszi partokon és létei holt vizeken
Szebb nekem, jobb nekem ott, mint tavaszok idején
Élni tavasztalanúl s vélni: ma Róma örül!

HA LEHULLANAK A LEVELEK

Moziban. Zaj és zene,
 Félhomály, léha beszéd,
 Elringat száz üteme.
 Lelkem már nyitja szemét
 5 S távolba, álomba lát,
 Mint delejes betegek.
 Első szám. (Színes, szomorú.)
 „Ha lehullanak a levelek.”

Jancsi és Juliska a kertben,
 10 Két pöttön, árva gyerek.
 A vászon riadva ellebben,
 Juliska, szegényke, beteg.
 Levél jó a lepedőre,
 Meghal Juliska őszre,
 15 Ha lehullanak (bús zene,
 Rossz zene, új zene, divatos)
 Az első levelek.

A vászon bánatosan száll.
 Új kép. Nyárvégi alkony.
 20 A levél hullásra készen vár,
 Falevél mulásra készen már,
 Piros, mint láz beteg arcon,
 Juliskát elfödi az alkony.
 Jancsi félve, osonva
 25 Ki az erdőbe ered,
 Hol biborosan hervadozva
 Hullani készülnek a porba
 Az első levelek.
 Zene; bánatos, régi, merengő.
 30 Mintha egy régi, régi tájról...
 Most sóhajt elsőt az erdő,
 Mi lesz most Juliskából!
 Jancsi kötényét veszi kezébe
 S az első esett levél

35 Belehull az ölébe.
És hull a másik és hullnak váltig
S megtelik már a köténye.
És Jancsi szépen
Kötözi őket a fákra,
Nem hull le levél a tájra.
40 (Új zene. Ujjongó, vigan zszibongó.)
Jancsi és Juliska ketten.
A halál tovaszáll, élni oly jó
S újulni új kikeletben!

45 Vége. Kipirult arcok a csendben.
Ó drága szerelmem, szentem,
Dobogó szívedre jó lenne ma tennem
Apadó szívemet. (Álom!)

50 Juliskám, édes és örök szerelmem,
Hervad a vágy e világon,
Hervad e földi és gyönyörű kertben
Az örömed, hervad az arcod.
De én, a meséknek gyermeke, tettem
Egy csodát, drága, mely harsog,
Csodát, mely örökkön megőrzi neked
55 Mindazt, mi szép volt és ép volt teveled,
Tovább élsz zengőn és megilleted
A jövőd, veszendő, új szíveket,
Ha lehullanak is (zene, örök zene),
Ha lehullanak is a levelek!

368.

ELÉGIA

Szívem, e nagy és bánatos gyerek
Játékait elúnja néhanap,
A bábúk és rímek nem kellenek
S kemény neki a régi vaskalap
5 És úntató a sok öreg remek
És semmi új az ódon nap alatt...
Szívem, a nagy és bánatos gyerek
Gügyögve szól magához, ideges,

10 Minek e sok, idegen emberek,
Az alkony és a hajnal mit keres?
És minek a világos, víg delek
És minek a magányos éjszakák?
És minek minden, ó minden minek,
15 A bús napok, ez elhagyott tanyák?
És tünnek társak, tavaszok, telek
S tünődve sír szívem: emlékszel-e,
Hogy Anna is volt és játszott veled?
Hogy Anna is volt s játszottál vele?
20 Emlékszel-e, hogy Anna szőke volt,
Emlékszel-e, hogy Anna teste rózsa,
Emlékszel-e, hogy mint szerette volt,
Ha sírtál és ha verset írtál róla?
Szívem, a nagy és bánatos gyerek
Zokogva kérdez és nem felelek.

369.

D I C S Ő S É G

A régi szent királyok
A Szűz Anya fiának
Aranyat, mirrhát, ámbrát
Áldozának.

5 Neked mit adjak, Anna,
A messze multba menve,
Szűz vágyak távolába,
Napkeletre.

10 Adtam egy ifjúságot,
Egy életet, egy lelket,
S e három szent királyok
Énekelnek:

15 Dicsőség néked, Anna,
Szent tavaszunk virága,
Te sírba hervadt évek
Aranyága!

MA JÖTT AZ ELSŐ...

Ma jött az első csöndes férfibánat
 És lágyan érintette szívemet,
 Mint nyárutó esője néma fákat,
 Melytől az első holt levél pereg.
 5 Ma jött az első, csöndes férfibánat,
 Ma már múltakba nézek én utánad.

Holnap nyugodtan megy tovább a férfi,
 Mert menni kell, mert végtelen mi útunk,
 10 Az égig kell még kupolánknak érni,
 Ha nincs nő, kinek mély ölébe hulljunk.
 Holnap nyugodtan megy tovább a férfi,
 Magányba megy, asszonyvág el nem éri.

KÉSEI RAGYOGÁS

Néha áttetsző és fényes selyembe
 Borítva minden, minden, ami fáj
 S az élet mintha boldog ünnep lenne,
 Ragyogó, mint vig giorgionei táj.
 5 Az asszonyaim emléke lebegve
 Mint arkangyal száll, száll a táj felett
 S a túnt élet reménytelen szerelme
 Mint delelő Nap, fényes és meleg.

Ilyenkor himnuszt irnék énekelve
 10 Az Örömhöz, de percem tovaszáll
 S a giorgionei táj mélyén ügetve
 Kibukkan már a páncélos Halál.

372.

Ö N A R C K É P

Fejemen a formák hiába vívtak,
Rút lett az arcom, nyúlt a koponyám
S e bánatos kaosz között a csillag,
Két nagy sötét szem ragyog fényt reám,
5 Hogy lángjánál a kín és kor redői
Annál mélyebb árnyékot vessenek,
Ó arcom, gúnyos és bús és ti ősi,
Emésztő tüzek siró ismerősi,
Harcok húnnyó világa: szép szemek !

373.

L A S S A N B Ú C S Ú Z O M . . .

Lassan búcsúzom minden földi széptől
És földi jótól. Kedves ez nekem.
Legyen legalább hosszú s szép a búcsúm,
Ha kurta és kopár az életem.

5 Isten veled, egykor egyetlen üdvöm:
Babér, magasság, boldog lendület,
Ó versek, mily dicső volt énekelni,
Mikor még messze, nagy jövőm üzent !

10 Adieu Asszony, szerelem, bolondság,
Nemrég az élet s művészet maga,
Ma, bánatos magányom alkonyatján
Közeltő éjem esti csillaga !

15 Szívem szerént köszöntök minden embert,
Ki napjaimnak fényt és szint adott,
Téged is köztük, ifjú, sugaras nő,
Ki nem hoztál rám semmi bánatot.

HITVALLÁS

Szerelmem, mint a maniákus
Keleten: szent és isteni,
Te vagy nekem, bölcsnek, az Amor
Intellectualis Dei.

5 Te vagy nekem, a remetének,
Az örök oszlop és magány,
Nekem, borúslelkű művésznek
Az alkotóra várt talány.

10 Te vagy nekem, veszett hajósnak,
A Jóremény távol foka,
Nekem, hívőnek és tudósnak,
A dolgok legvégső oka!

LISZT FERENC EMLÉKEZETE

Emlékezés, te halványszőke nemtő,
Sírok fölött borongó géniusz,
Kinek tanyája csöndes cipruserdő,
5 Hisz élni szép és emlékezni bus:
Oh légy ma vidám ujjongó, szökellő
És ajkad zengjen, mint a zongora,
Rapszodiát dalolj ma égi nemtő,
Mely visszhangot ver s nem szűnik soha:
10 Mert bár sok század száll és tűnik ezred,
El nem viszi hírével Liszt Ferencet!

Oh, „nagy világnak hirhedett zenésze”,
Kinek csodás és gazdag hurokon
A legnagyobb költő hódolt szerényen,
Lélekben és zenében oly rokon,
15 A kései kor bánatos művésze
Hogy emlékezzék méltón vissza rád?
Ki egykor lázban és gyönyörben égve

Világot járva hódítál hazát,
20 S mig arany és taps váltakozva csengett,
Magyarnak tudták ott künn Liszt Ferencet !

S ha bús hazád terhén könnyitni kellett,
Könnyet törölni, vigaszt önteni,
Te jöttél s mély zenéd összhangja mellett
25 Új Amfion, épültek kövei;
Tanuk rá Pest, Pozsony, Szeged, amelynek
Vészét tulzengte büszke zongorád,
Mely szabadságot hirdetett s szerelmet
S bánat nyomán művészet mámorát
30 És a magyar, mint hálás árva gyermek,
Rajongva hódolt a hú Liszt Ferencnek !

Művész hazája széles e világon
Minden táj, hol megértés fénye ég;
Ó téged is tárt karral várt a távol
35 S ölelt a szabad, dús emberiség
S te tékoztál lelked aranyából,
De messze nép hitt bár s idegen ég:
Magyar rapszódiaák költője, bátor
Hittel hirdetted a magyar zenét
40 S távol világban te el nem feledted,
Hol ringaták bölcsőjét Liszt Ferencnek !

Áldott művész, ki bennünket szerettél,
Dicsőségedből óh tekints ma ránk,
Melyet világhír karján nem feledtél,
45 Nézd: büszkén épül, szépül kis hazánk !
Magyar művészet: lelkünk boldog éke,
Ragyogni kezd, erős, szép, fiatal,
A népek nagyszerű hangversenyében,
Uj indulót próbál ma a magyar !
50 S hódító és örök zenéje mellett
Ünnepli első hőst: Liszt Ferencet !

ISTEN KARDJA...

Mint Artus, a ködös kelták királya,
Szerelmet és csatát vesztvén, szegény,
Kiment az árva, siket, siri tájra,
Hol hervad a virág meg a remény

5 S kardját, melyet az ég adott kezébe,
Tündöklő és villámló ékszerét
Bedobta a mély oceán vizébe
S mezetlenül révedt az éjbe szét:

10 Én is, szerelmek s harcok alkonyatján,
Fonnyadt lovag, a végtelenbe vágtam
Acéloamat s a siri, vak homályban

Szikrázni kezd szüz északfényben égve,
S míg ajkam némult s arcom egyre halvány,
Ő zeng s ragyog időtlen messzeségbe.

AZ ÉLETEMET...

Az életemet kérném tőled, ó Sors,
Mert elraboltad szép életemet,
Nem követelhetem, mert nagy robottól
Aléltan, szolgálád vagyok már neked.

5 Ó egykoron, főséges májusában
Nagy indulásnak: szabad voltam én,
De akkor, remetéje mély magánynak,
Az életről csak mesét tudtam én!

10 Tömjénes és könyvtáros ifjuságom
Tünt idejére úgy néz tört szemem,
Mint hervatag kertekre vézna várrom,
Az ifjuság legenda csak nekem!

15 Az életemet kérném tőled, ó Sors,
A szürke órák mély, holt tengerén
Egy piros alkonyt, mely tűnő, de csókos,
E tájról így, ó hogy menjek el én?

20 Az üdv, a rózsa, a boldog majális
Mind, mind ígéret, mely nem teljesül,
Könyezve vár a korai halál is:
A sirok ormán késő a derű!

378.

TAVASZI TÁJ

Mély esti csendben
Úgy ég a csillag,
Miként emléked
Életemben.

5 Bús kerti zöldben
Úgy fáj az árnyék,
Mint a szívem majd
Temetőben.

10 Hűs fuvalomtól
A kerti lámpa
Lobog, mint vérem
Régi csóktól.

15 Fekete árnyon
Áttör a csillag,
Mint a jövődön
Ifjúságom!

379.

MÚZSA

A színpalak közé vigan betáncolt
S megállt egy tarka spanyolfal megett
S míg viharzott a vídám operett,
Beszéltem néki vágyról és halálról.

5 Ó lámpaláztól ragyogó szemek,
Ó fiatal mámor, ó arany évek,
Ó színpalak, ó festett semmiségek,
Közétek többé már nem tévedek!

10 Zengő finálé. Bibor s lila ködben,
Míg végsőt vonaglott a vad zene,
Táncolt, mosolygott szőkén és merően.

Én néztem őt remegve és remélve,
Ujjongott karja, válla és feje,
Ó életem gyászos Melpomenéje!

380.

A T Á V O Z Ó

... És másnap halkán a szívébe célzott
És elesett. — Hogy elkísértem őt,
A hold delelt az égen s holtfehér volt,
Ő némán állt meg a halál előtt.

5 A holdba nézett és a hús fenyőkre,
Melyek őrt álltak bús kövek felett!
Nem szólt. Oly csöndes volt, mint kertek ősze,
Ha december jó és minden beteg.

10 A holdba nézett. Én nedves szeméből
Kiolvastam a titkot, a nagyot:
A holdba néz és nem lát több napot.

Kezett fogott velem. Az éj, a késő,
Úgy hallgatott, mint ősmély kriptabolt.
Becsöngetett. Halálharangja szólt.

A MUNKÁSNAK

Szelíd szonettek szende tejüvegén keresztül
 Meglátod-e, ó testvér, feléd nyujtott kezem,
 Ha ünnepnapomon rímek csellója csendül,
 Tudod-e, hogy milyen dal ütemét keresem?

5 Tudod-e, hogy e selymek, ezüstök, mind e pompa,
 Mind csak művészkezekkel emelt ravatalok,
 Mind sorsomat takarja, mind sorsunkat zokogja
 S egy elveszett éden, mely betüin ragyog.

10 Éden, amelynek én is, te is, búsan faragva
 Vagy vigan füttyürészve, polgárai vagyunk,
 De írgy istenek és hódítók haragja
 Kizárt belőle minket... Mig fölpirkad napunk,

15 Szelíd szonettek szende tejüvegén keresztül
 Egy új éden kinyíló, távol kertjét lesem
 S ha jobbom, mely feléd nyúl, meglátod e rímektül:
 Testvér, e tájon még ma együtt leszel velem!

A BÚCSÚZÁS SZONETTJE

Búcsút veszek ma fájón tőletek,
 Nyugodt, ó formák, zárt gyűrűk, szonettek,
 Mik rejtve rejtik a szép mérgeket,
 Keserveit megölt, megtört szívemnek.

5 Búcsút veszek ma fájón tőletek,
 Szonettek, ötvözöttek és kizengők,
 Nékem ez ékes forma elveszett,
 Én eltévedve járok már nagy erdőt,

10 Hol immár végtelen dallam lebeg,
 Mely csillagok felé tör s mélybe zendül
 S mig egy talányos és új félelemtül

Szivem remeg, a végtelen egek
Szeliden és örökre rámhajolnak
S én társa lettem a holt csillagoknak.

383.

NINCS HALÁL...

Múló világ felett
Örök csillagok élnek,
Hiába hullanak
5 Hervadt lombok, remények,
Mindig akar, szeret, dalol az élet!

Görögség napja, te,
Krisztusnak boldog álma,
Hiába roskadoz
10 Bús tegnap szürke mába,
Örökkön élsz az ég mély templomába.

Múló világ felett,
Tűnő nap temetőjén
Örökké fölragyog
15 Az isteni verőfény
És él a bennünk élő égi törvény.

384.

NYÁRI MAGÁNYBAN

I.

Hüvös, holdas...

Hüvös, holdas, csöndes éjjel
— Valahol egy sellő dalol —
A Tiszán ring elpihenve
Óreg szívem, régi kéjjel.

5 Boldog, békés csillagok
— Valahol egy sellő dalol —
Aranyozzák e szívet be.
Tört szívem, ragyogj, ragyogj!

10 Messze, messze, tüzek égnek,
— Valahol egy sellő dalol —
Ó, viharok szép szünetje,
Mikor hull le árva fényed?

II.

Utánam...

... De akkor minden késő már. Jöhetnek
15 Megértői az elfáradt ütemnek,
Mely végtelenbe s éjbe lehanyatlott.
Jövendő arcok
Mit bámultok már? Kései kudarcot!

Ó, akkor minden késő már. Hiába
20 A szerelem rózsája. Rög porába
Hervad csupán és sirnak éjjelébe,
Ó, szépek szépe,
Siess rózsáddal uj élőkh elébe!

Akkor már minden késő. Bus dicsőség,
25 Zászló, mely beteriti béna hőjét,
Ki elesett az áldatlan kudarcban.
Miért rohantam?
Egy hulló csillagért borus magasban!

385.

NINCS BÚCSÚZÁS

Nem búcsúzom, mert nincsen búcsúzás.
Életfolyóim mind tengerre szállnak
S az örök égbe tér minden múltás
5 S végtelen minden partja a halálnak.
Nem búcsúzom, mert nincsen búcsúzás
És mindenhol csak multam tája várhat.

Nem búcsúzom, mert multak tája vár.
A régi én talál rám szomorúan,
A régi én, kinek ősbúja fáj
10 S új bánatommal osztozik csitulán.
Nem búcsúzom, mert multam tája vár,
Hol új tájakra vágyva, elvirultam.

A régi én talál rám szomorúan
15 És kérdezi: hol voltál, jó fiú?
S én felelem: a multakon búsultam
S beláttam, hogy minden távozás hiú
S nincsen bolyongás, csupán körbe-körbe
S megtérünk minden vándorok, örökre!

386.

STANZA A TISZÁNÁL

Elnézem őt, a régesrégi társat,
Ki mindig szótlán és lomhán halad,
Ó, láttam vele együtt annyi tájat
5 A fakó, bágyadt honi ég alatt
És elmaradtak ők, a messze tájak,
Sok régi szép és kedves elmaradt,
De ő velem van s vén tükrébe fáradt
Közönnyel nézem árva magamat
10 S egy idegen arc néz rám vissza onnan,
Mint bús halott orcája hús habokban.

387.

KÖSZÖNET A NŐKNEK

Köszönet a nőknek,
Hulló csillagoknak, múltó gyönyöröknek!

Köszönet a lánynak,
Egy estére nyíló, hervadó virágnak!

5 Köszönet a szépnek,
Alkalom és mámor tűnő jegyesének!

Köszönet a jóknak,
Futó pillanatra örömet adóknak!

10 Köszönet a nőknek,
Aranyért, ezüstért mégis szeretőknek!

Életem szerelme,
Csak neked nincs jussod semmi köszönetre!

388.

K I L E N C Ó R A

Kilenc óra. Nyugovóra takarodót fúnak,
Én is fúvok mai gondnak, mindennapi búnak.

Kilenc óra. Öreg este. Feketék a nyárfák,
Mostan szövök ifju szivek holdas este álmát.

5 Kilenc óra. Valamikor én fiatal voltam,
De a szépek messze jártak, távol lugasokban.

Kilenc óra. Régi esték, vissza mikor tértek?
Soha, soha. Ifjuságot elvéteni vétek.

10 Kilenc óra. Takarodó. Térj meg árva lelkem
Megtagadott ifjuságból. Mégis öreg lettem!

389.

B E S Z É D R É G I V A L Ó M M A L

Miért voltál oly szótalan gyerek
A régi évek csöndes avarában,
Mint összefázott őszi levelek
A néma éjben, halott haloványan?
5 — Mert gyászoltalak árván tégedet,
Magányos férfi, nőtelen, apátlan!

Miért kegyelted úgy a könyveket,
Melyek sorsunk mély titkain merengnek,
Mint elhagyott és égverő hegyek,

10 Tanyái a magánynak és szeleknek?
— Mert tudni vágytam, hogy vágyad felett
A baljós csillag mért oly félve reszket?

Miért kerülted a víg hölgyeket,
Táncos, dalos erőit a tavasznak,
15 Kik beragyogták mind a völgyeket,
Hol csókok és virágok záporoznak?
— Mert láttam őt, ki néked küldetett,
Az egyetlent, a kegyetlent, a rosszat,
Ki lelkedet eladta a gonosznak!

390.

EGY ÖREG KÖLTŐ IRJA EZT:

Irodalom. Ők még ujjongva mondják,
És életüket ráteszik szegények.
Irodalom. Ó szomoru bolondság
Rimekbe törni mind a drága szépet.
5 Mely a szívárványos, márványos élet
Nagy sugárutján pompázik, tetézve
Virágait, az egyszer kinyitókat.
Irodalom. Ó ifjak bus merése,
Ó mohó, bohó, balgán rohanó had.
10 Én jól tudom már s bölcsen nézem őket,
Vén bölcsesség, mely szürke szemfedő lett!
Ó régen én is, én is érte éltem,
Örök művészet, váram és erényem!
Örök művészet, versek, újra versek
15 És mindig versek, mig mások szerettek,
Szereztek, vettek, éltek és akartak!
Irodalom. Ó keskeny börtönablak,
Melyen keresztül a szép völgybe néztem,
Hol sirva várt rám özvegy, árva éltem.
20 Irodalom. Megöltek és nem éltem.

391.

UJ VERSEIM ELÉBE

Menj nélkülem hát a Városba, ó könyv,
Menj nélkülem a szürkülő vidékről,
Ha itt maradnál, mint uj borban ó gyöngy,
Eltöredeznél mély keserüségtől.

5 Menj nélkülem, mint egykoron Ovidnak
Szomorusága, menj zokogni, ó könyv,
Menj diadalnak, bosszulásnak, irnak,
Legyen kék tenger végre ez a sok könyv,
10 Mely a kék ég alatt dalolva renget
Dicsőségsillagot s csillagszerelmet.

392.

A RÉGI ANNA

A terek és idők mély fátyolán át
A régi Anna úgy tűnik nekem,
Mint gyermekségem aranyos és ámbrás
Mennyországa, a bús és idegen.
5 Úgy gondolok rá, mint a régi álmok
Szövetére, mely fénylő volt s remek.
S azóta jött az ébredés, az álnok
És jöttek szürke órák és terek.

10 Ó régi Anna, emléked malasztja,
Neved harangja zeng mély éjeken
S e lankadó szív elfogyó patakja
Beléd omol, szeliden révbehalva,
Ó szerelem, halál, ó végtelen!

393.

A ROHATECI MÁRIÁNÁL

Morva határ és szeptemberi táj,
Oly kékek a hegyek.
Szivemben orgonál ma, ami fáj:
Máriához megyek.

5 Ó idegeni, boldog Szüzanya,
Te fekete-fehér,
A születésed napja ez a nap
S szivem már nem remél.

10 Idegen tájak gyermeke vagyok,
De hozzád jöttem én,
A glória, mely fejedem ragyog,
Ragyogjon ma felém.

15 Elhoztam ime, szüz Virág, neked
E táj virágait,
Kései, őszi mind, színükveszett,
De szivem is avitt.

20 S nem kérek én, költő és idegen,
Tőled már földi jót,
Csak engedd, hogy törött tekintetem,
Mely fényeket ivott,

Rajtad legeljen, mint hives patak
Vizén a szarvasok
S lehessen egykor én, fáradt gyerek,
Vidám és bölcs halott.

394.

A MAGYAR SOROMPÓ

A morva hegyek oly idegenül
És közönyösen várnak
És úgy fáj némasága az öreg,
Fáradt honi határnak.

5 A nap morva hegyek vállán pihen,
Nyugatra mosolyog már
A hold, magyar hold, halavány színe
Tarlott határon kószál.

10 A sorompónál meg kell állani
És sóhajtani mélyen:
Magyarország! Ó régi tájaim,
Ó elhagyott vidékem!

15 Fakó fáját hazámnak csöndesen
Megölelem szorongva
S úgy érzem, hogy magányos szívemen
Az életem zokog ma.

20 S míg a sorompón átzeng üteme
E szent, delejes árnak,
A morva hegyek oly közönyösen
És idegenül várnak . . .

395.

B A B O N A

Különös éjszaka,
Az ablakot kitártam.
A hold halvány virág,
Kutya vonít az árnyban.

5 Hűvös, mély éjszaka,
Halottaim üzennek,
A hold halvány virág,
Kinyíltak mind a kertek.

10 Talányos éjszaka
A tavasz nyárba téved,
A hold halvány virág,
A temetők fehérek.

15 Halálos éjszaka,
Oly hosszú, rémes árnyam,
A hold most hervad el:
Annát álmomba láttam.

ÜZENET SZEGEDNEK

Nemes szülőm, te boldog és te büszke,
Mégérezed-e, ha lángod gyúlni kezd,
Hogy egy szülőtted, fényed árva üszke,
A távol tájon most feléd siet,

5 S a vágyó álmok táltosán dalolva,
A tiszamenti fák között halad,
Ó érzed-e, hogy várja őt a róna,
A te borús és bolygó fiadat?

10 Ó érzed-e, mint gyúl ki messze vágya,
Feléd, hozzád a lomha ködön által
És mint üzen az őszi holdsugárral,

Mint fogy reménye, mint a hold világa
S idegen rögre fázón mint borul,
Mig egyszer az fölėje domborul?

IDEGEN LUGAS ÁRNYÁN

Feketeszőlős, messze lugasban
Bánatos, boldog pihenő,
Ma minden vágyam abbahagytam,
Ilyen lehet, ilyen csöndes
5 A közeledő temető.

Feketeszőlős, kicsi lugasban,
Idegeni, boldog helyen
Elpihenek ma én magamban,
Ilyen lehet, ilyen néma
10 Az ismeretlen sírverem.

Feketeszőlős, árva lugasban,
Rátok tekintek, szép napok,
Nyári napok, rég áldozottak,
Ilyen boldog, ilyen messze
15 Nem leszek, csak ha meghalok!

M É G I S O L Y S Z É P . . .

Mégis oly szép az élet. Tört kehellyel,
 Melyből minden öröm s erő kiömlött,
 Tört karddal, mely csúfos kudarcba tört el
 És ellened fordult, ó bús legyőzött,

5 Mégis oly szép az élet. Tört virággal,
 Mely néked nyílt s elhervadt mint a lelked,
 És tört zászlóval, melyre írva: Bánat,
 S mellyel vert életed eseng kegyelmet,

10 Mégis oly szép az élet. Mégis oly szép,
 Fölötte kék sátor a csillogó ég,
 Alatta tarka szőnyeg az örök föld.

Oly szép az élet! És oly bő kegyelme,
 Enged, hogy élj, szegény, szomorú ördög,
 Ég és pokol reményétől elesve.

A M O R

Anna, szépséged hiv oltározója,
 Anna, szíved reménytelen hívője
 Ma újra áldozom, ó édes ostya,
 Kiben keservek mérge él beszőve.

5 Oltáraid előtt áll ifjuságom
 És végzetem: tekints ez áldozatra,
 Ó Anna, vértanuk végére vágyom
 És üdvözít a vergődés malasztja.

10 Minden versemnek ünneplő palástját
 Magamra öltvén, aranyos selyemben
 Tört szemeim az üdvöt nyilni látják

S könnyek áldott borát áhitja lelkem,
Szép istennőm, ki hived nem szeretted.
S én bus papod, ki nem hisz már tebenned.

400.

T É R Z E N E

Felgyöngyözik a kisváros ködéből
Honvágóan az alkonyi zene,
Majd szikrázón a szürke ég felé tör,
Mintha a tünt nap lelke zengene.

5 A fáradt földön elhal a dübörgés,
Minden zenébe halkul s mese lesz
És minden fölszáll, minden ablak fölnéz,
Az ég, mint egy nagy és zengő eresz.

10 Ó lelkem, ki egész nap messze vágytál,
Egekbe, melyekből számüzve élsz,
Miért roskadsz meg, szárnyad porba vágván,
Minden zenél most ég és föld határán,
Minden zenél már és te nem zenélsz?

401.

A B A K T E R

A kis végváros őszi éjszakáján
— Ó július víg tája, kék ege! —
Egykedvű lágyan végigzendül árván
Az álmos őr virrasztó éneke.

5 Féléberen, tünt őszök bánatával
Míg hallgatom az ószláv dallamot,
Eszembe jut a nyári róna tája
És fénye, mely bennem végsőt ragyog.

10 Eszembe jut minden, mi tündököl, ég,
Sok régi vers, sok régi csók, öröm,
Eszembe jut a boldog végtelenség,
A távol élet, a virágözön.

15

S úgy fáj az éj virrasztó, álmos óre
S a szomorú szláv dallam fáj nekem,
Rokon velem, bánatra és közönyre
És idegen és örök idegen.

402.

F E L E D É S

Ha volna selymes, karcsu paripám,
A neve Feledés, a vére sárkány,
Ki úgy rohanna, mint tünt üdv után
A gondolat a halvégzet magányán:

5

Fölülnek rá s az őszi völgyeken
Széllel rohannék az avart kavarva
S úgy futna tőlem e silány jelen,
Mint porzó láncosfű a zivatarba'

10

S ahol legőszibb, legfájóbb a táj,
Hol a világ egy szép schönbrunni park,
Szivem, e lázas, torpanó, riadt,

Átugraná a végső akadályt
És Feledés megállna, megigézve
És égre nézne boldog, holt vitéze.

· 403.

V É G T E L E N S É G

Falu csöndjében zengenek
Idegeim, e hárfahúrok,
Valami nagy kín közeleg,
Az életem ma úgy sír, úgy zsong.

5

Ó szivem, fájó zeneszer,
Miért csndült meg árva mélyed,
Mért zenged át a végtelen
Idők ölét s az égi kéket?

10 Miért oly boldog ma az ősz,
Mint áldozás után apáca
S a fájdalom mért oly erős,
Mint nagy szerelmek a halálba?

15 És miért húz ma mint delej
Az őszi hold a temetőbe,
Miért néz sírva a szemem
Az égi és örök mezőkre?

404.

A V É G E K E N , É S Z A K O N

E bús erdők fölött
— Ma köd van és enyészet —
Egy ősi óriásnak
Mérföldes lába döngve lépett.

5 Egy ősi óriás
— Még él a vén regében —
Árnyéka feketéllik
Ma is e letarolt vidéken.

10 S ez árny ma rámborul
— Most ősz van, s lesz-e nyár még? —
És járok holt határon
Árnyak sorában, én is árnyék!

JEGYZETEK

E KIADÁSRÓL

1.

Juhász Gyula összes műveinek — s köztük elsősorban verseinek — kritikai kiadása régi adóssága a magyar irodalomtudománynak. Az a tragikus, szomorú sors, amely a félreszorított, szülővárosába száműzött költőnek jutott a régi Magyarországon, jellemzően tükröződik életművének viszontagságaiban is. Az életében megjelent versesköteteiben egész költői oeuverjének alig több, mint egyharmada kapott helyet, a többi napilapokban, nemegyszer kérésreletű kis nyomtatványokon rejtezett. Verseskönyveinek zöme is helyi kiadvány, s ha egyik-másik kiállításban méltó is a benne megőrzött költői kincsekhez, a legtöbb szegényes, vidékies kiállításával inkább csak arra jó, hogy adekvátan jelképezze a költő sorsát. Kiadványunk kiadástörténeti összeállítása e tekintetben is tanulságos adatokat rögzít.

A költő életében nem érthette meg összes versei kötetbe gyűjtését. Csak a Baumgarten-díj elnyerésekor vállalkozott fővárosi kiadó válogatott verseinek — és egy másik vékonyka könyvben válogatott prózaírásainak — kiadására. Ez a válogatás, a *Hárfa*, kétségtelenül a költő ízlése, szelekciója szerint készült, viszonylag jó szövegközléssel, tipográfiával, ha nem is valami kiváló kiállításban.

Halála után szegedi kiadó vállalta összes verseinek kiadását. Előljáróban is le kell szögeznünk: a kiadót és sajtó alá rendezőt egyaránt elmarasztaló mondandónk ellenére ez a két kötet — az ún. Paku-féle kiadás — a maga idejében hivatást töltött be Juhász Gyula életművének megmentésében és népszerűsítésében. Ez a történeti érdem azonban nem feszélyezhet bennünket e kiadás hibáinak, sőt kártételeinek megállapításában. Fölszabadulás előtti könyvkiadási viszonyainkat is jól jellemzi, de Juhász Gyula életében-halálában méltatlan sorsát ismét szomorúan szimbolizálja, hogy a *szegedi Szukits-cég két egymás után következő kiadás jogát 500 pengőért vásárolta meg özevgy Juhász Illésnéől*.

A kiadó a szegedi egyetem irodalomtörténeti tanszékének egyik tudományos munkatársát, Paku Imrét bízta meg a sajtó alá rendezéssel. A klasszikusok kritikai kiadásainak szabályozása csak irodalomtudományunk legutóbbi esztendeinek vívmánya. Ma már elemi követelmény a művek időrendi föltárása; Juhász Gyula összes verseinek két köteté azonban a korabeli kiadói gyakorlaton alapul. Az első egyszerűen a költő életében megjelent verseskönyvek együttes kiadása, kiegészítve A Holnap két antológiájában megjelent versekkel, valamint a kötetben meg nem jelent műfordításokkal. Ez a kötet 1940-ben Sík Sándor rövid előszavával látott napvilágot. A bírálatok kifogásolták a korabeli verseskönyveken kívülrakodt versek mellőzését, azt hívén, hogy a kiadó programja csak eddig terjed. De egy év múlva, ugyancsak Paku Imre gondozásában megjelent a második

kötet, amely alcímében hordozta jellegét: „Hírlapi és kézirati vershagyaték.” E második vastagabb, mint az első, s ez már mennyiségi szempontból is tanulságosan mutatta, hogy a köteteken kívülrekedt versek Juhász lírájának nagyobb részét alkotják. A kutatás azóta bebizonyította, hogy majdnem kétszer annyi verse maradt kötetein kívül, mint amennyit a költő életében meg tudott jelentetni kötetekben, hiszen a Paku-féle második kötet korántsem tartalmazta az ígért teljes hírlapi és kézirati vershagyatékot.

Eppen emiatt érte elsősorban és teljes joggal bírálat e második kötetet. Kiderült, hogy Paku célzatosan is, s fogyatékos, fölületes gyűjtőmunkája miatt is számos — s mint azóta bebizonyosodott, művészi és politikai szempontból is igen jelentős — verset kihagyott a kötetből. Ő maga a magyarázó jegyzetek élén bevallotta: „*E kötet, noha minden tekintetben teljességre törekedett, nem foglalja magában Juhász Gyula azon verseit, melyek személyi éle ma élő közéleti férfiakat érint; azonkívül politikai versei — esztétikai okokból is — kimaradtak, tekintve időszereplésüket és alkalmi voltukat.*” (352. l.) Tolnai Gábor éles kritikája (A költő hagyatéka. Magyar Csillag, 1941. okt. 15.) kimutatta, hogy eme előre szándékolt korlátokon belül is milyen mulasztás terheli a sajtó alá rendezőt. Megállapította, hogy *Paku Imre át sem nézte azokat a lapokat, amelyekbe a költő dolgozott — még a szegedieket sem! —, s egyedül a költő családja által őrzött vagy a Kilényi Irma gyűjtögette lap-kivágásokra támaszkodott.* Így történnhetett, hogy ugyanazon a helyen megjelent versek egyikét fölvette, másikát elhagyta. Tolnai döbbenetes példákkal mutatta meg Paku szövegközléseinek ijesztő pontatlanságait: önkényes kihagyások, csonkítások és betoldások hemzsegnek a kötetben; alig van vers, amely hű lenne forrásához. Tolnai azt is joggal tette szóvá, hogy Paku a többször megjelent verseket nem első, hanem utolsó megjelenési helyüknek időrendjében közölte; ezzel még azt a csekély kronológiai tanulságot is összekuszálta, amit e második kötet korlátozott időrendje nyújthatott volna.

Bár Tolnai csak célzott rá, a későbbi kutatás megmutatta a Paku-féle kiadás még más, súlyos hiányosságait is, így elsősorban a „kézirat” fogalmának önkényes meghatározását. Paku Imre ugyanis azokat a vers-kivágatokat, amelyekre a költő vagy a költő húga, Király-König Péterné, esetleg önkéntes titkárnője, Kilényi Irma annak idején elfelejtette a megjelenés adatait följegyezni, önkényesen „kéziratnak” tekintette. *Ezzel megbocsáthatatlanul — s az esetek többségében ma már pótolhatatlanul — elmosta a különbséget a kézirat és az újságbeli közlés között, ami számos filológiai kérdés megoldásakor ma is tévútra vezeti a kutatót.* Egy példa mindennél világosabban mutatja ennek a hibának megtévesztő következményeit: Paku nyomán Bóka László a Magyar Klasszikusok sorozatában megjelent válogatásának jegyzeteiben már azt állítja a *Szegény katona* című versről, hogy „Juhász Gyula életében nem jelenhetett meg. Kéziratban terjesztették.” (337. l.) Ily measzemenő következtetéseket von le az *Egy ház* című versre vonatkozóan is, mondván: „Ez a vers sem láthatott napvilágot a forradalomra való utalása és a »szabad jövőt, »szabad holnapot emlegetése miatt.” (Uo.) A valóságban mindkét vers megjelent a szegedi Délmagyarországban, csak-hogy Paku nem nézte át a lapokat, a rendelkezésére álló kivágásról pedig hiányzottak a szükséges adatok, így kényelmesen „kéziratnak” tekintette forrásait.

Paku Imre válaszában (Jelenkor, 1942. jan. 15.) részint elismerte a pontatlanságokat, és ezért „a nyomtatási idő szokatlan rövidegét” okolta egyben egy „tüzetesen átjavított második kiadást” helyezett kilátásba

részint pedig visszautasította Tolnai vádját, mely szerint munkája során még a lapokat sem nézte át. Ez utóbbi védekezését kutatásaink nem igazolták, ellenkezőleg: kiadásunk adatai — összevetve Paku kiadásával — úgyszólván versenkint afojlik. A szándékosan kihagyott versekre vonatkozóan ismét jellemzők Paku szavai: „Három éles és harcias politikai vers eleve nem jelenhetett meg a második Juhász-kötetben; ha azok hiánya bárkinék fáj, kiadásra rendelkezésre áll. Mindössze valakinek a felelős kiadó szerepét kell vállalnia. Minden más politikai verse szép számmal megtalálható a kötetekben.”

A kritikai kiadás készítése közben számtalanszor éreznünk kellett: sokszor jobb lett volna, ha Paku kiadása nem jelent volna meg; nem zavart volna bennünket hibás időrendjével, pontatlan szövegeivel, ellenőrizhetetlen forrás-megjelöléseivel. Így — saját szövegünket összevetve — gyakran elbizonytalanodtunk, s arra kényszerültünk, hogy szövegünkben nem bízva, újból és újból visszatérjünk a forráshoz. Igaz, hogy ez bizonyára hozzájárult közléseink hitelességéhez, de hogy milyen idő- és erőpazarlással járt, azt csak a hírlaptári búvárkodásban jártas kutató tudja fölmérni.

A Paku-féle kiadás ilyen mérvű fogyatékoságai következtében mellőznünk kellett az erre való hivatkozást, illetőleg erre a kiadásra csak abban az esetben támaszkodtunk, hogyha a verset más forrásból — például a Paku-kiadás idejében még megvolt, de azóta eltűnt kéziratból — nem tudtuk előteremteni. Annak ugyanis nem lett volna semmi értelme, ha versenkint, sőt soronként helyreigazítottuk volna szöveghibáit.

2.

Mindezen előzmények után a Magyar Tudományos Akadémia már 1950-ben napirendre tűzte a Juhász Gyula kritikai kiadás ügyét, s megvalósíttásával, a szegedi Juhász Gyula-kutatások tradícióival és bizonyos helyzeti előnyeivel is számolva, a szegedi egyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézetét bízta meg. A munkához verbuválódott egyetemi hallgatókból álló *Juhász Gyula-munkaközösség* tagjai azonban sokáig tanácstalanul állottak e munka módszereit, elvi és technikai teendőit illetően, sőt sok időt és energiát pazaroltak el téves módszerekkel, nem megnyugtató eredményekhez vezető gyakorlattal folytatott munkákkal, amelyeket később teljesen újra kellett végezni. Mindennek következtében, míg más vonatkozásban, főként egyes Juhász Gyula-kérdések földolgozásában, publikációkban, a munkaközösség mutatott föl bizonyos eredményeket, a szövegkritikai munka területén éveken át alig történt valami. A munkaközösség első tagjai, elvégezvén az egyetemet, szétszóródtak, utánpótlásuk nem volt, a folytonosság meg-megszakadt. 1953-ban új munkaközösség szerveződött, amely már valóban hozzálátott a munkához, de még mindig nem találta meg a célravezető módszert, s az akkor elvégzettnek tekintett munka ismét revízióra, kontrollra szorult. Végre — nem kis mértékben a József Attila versei kritikai kiadásának tanulságai alapján — 1954-ben kialakulhattak a munka módszerének, programjának tervszerű, átgondolt keretei, és megteremtődtek személyi feltételei is. Ekkor viszont kiderült, hogy a korábbi munkamenethez igazított költségvetési keretek egy ilyen nagyarányú munkálathoz korántsem elegendők. Jórészt ilyen és más, személyi jellegű nehézségek miatt a munka tovább sem haladhatott a kívánt ütemben, időnkint — így 1955-ben és 57-ben — úgyszólván teljesen szünetelt is. 1954-ben, 56-ban és 58-ban folyt a leg-

intenzívebb anyaggyűjtő munka, s végül is ez tette lehetővé, hogy most végre átnyújthatjuk a magyar irodalom kutatóinak és a magyar költészet kedvelőinek Juhász Gyula költői életművének legteljesebb kiadását.

3.

Ez a kiadás az akadémiai szövegkiadási szabályoknak megfelelően egy-egy időrendben adja a költő összes verseit, a keletkezésüknek, illetve első megjelenésüknek időrendi helyén, s általában a költő által utoljára közzétett szövegének formájában. Ennek megfelelően a lapokban alkalmilag kialakult vagy egyes kötetekben — mint a *Testamentumban* — a költő által megkomponált ciklusokat szükségképpen fölbontja. A ciklusok jellegét, mondanivalóját tanulmányozni akaró azonban a kiadástörténeti adatokból, a ciklusok és a címváltozatok mutatójából rekonstruálhatja ezeket, s ha kívánja, a ciklusok rendjében való olvasással fölidézheti a bennük rejlő, összefüggésükből kisugárzó költői szándékot.

Az olyan ciklusok, melyeket a költő önálló versek későbbi cikluscím alá rendelése által a kötetekben teremtett meg, az időrend miatt szintén egyedeikre esnek szét. Így utolsó szövegformájuk rendszerint csak a ciklus címét őrzi, s mechanikus eljárás esetén valamennyi ciklusrész a közös címet kapná. Ezáltal sok hasonló című verset véglegesítenénk, viszont ugyanakkor elvesznének a ciklusrészek korábbi, önálló életükben a költő által rendszerint jól megválasztott saját címei. E két hiba kiküszöbölése céljából abban az esetben, ha a véglegesnek tekinthető, kötetbeli, ciklusbeli közlés egyáltalán nem, vagy csak lényegtelen mértékben tér el a korábbi, önálló versként közöltől, megtartottuk a korábbi címet is. Természetesen ezekről esetenként számot adunk.

Külön csoportba helyeztük a költő énekkari célokra írt dalszövegeit, melyeket főként sógorának, Király-König Péternek ösztönzésére írt, s melyek éppen ezért jórészt alatta maradnak lírája átlaga színvonalának is. A Kilenyigyűjteményben fennmaradt Király-König Péternének, a költő húgának másolatában néhány ilyen dalszöveg. A *Magyar fohász* című énekkari szöveg kivágata egy papírlapra van fölragasztva, s ez alá Királyné a következő megjegyzést írta: „Ezen 9 drb. énekkari szöveg Király Péter kérésére készült és a költő alkalmazkodott a zeneszerző által előre tervbevett zenei formákhoz. A költő ezen frásait a megrendelt formák miatt nem is sorolta igazi versei közé.” Ez a megállapítás nézetünk szerint nem csupán a jelzett kilenc szövegre (hogy melyik ez a kilenc, pontosan nem tudjuk), de általában a kórusmű-szövegekre, jeligékre stb. vonatkozik, akkor is, ha egyikük-másikuk (például *Férfikarének*) kiemelkedik közülük, és méltó a költő lírájának színvonalához.

Ekként lényegében négy csoportban adjuk Juhász Gyula költői életművét: tulajdonképpeni versein kívül külön időrendben közöljük tréfás, alkalmi és rögtönzészzerű verseit, utánzatait, aktuális strófiáit, személyes jellegű apróságait és töredékeit, valamint természetesen műfordításait is. Az egész költői oeuvre időrendi áttekintését viszont az egységes időrendet nyújtó mutatóval kívánjuk lehetővé tenni.

4.

E kiadás anyagát mintegy 3000 hírlapi kötet átnézéséből gyűjtöttük össze. Aranymosáshoz hasonlítottuk munkánkat: hatalmas mennyiségű

szürke homokot kellett átszűrniük Juhász Gyula költői alkotásainak aranysemecskéi kedvéért. Hatalmas méretű anyagmozgatást igényelt mind az átnézés, mind a kigépelés, mind az összeolvasás, s csak ritkán sikerült e munkafázisokat egybekapcsolnunk. Hírlaptári viszonyaink — nem könyvtárosaink hibájából — nem a legkedvezőbbek. Hírlapjaink — az Országos Széchényi Könyvtárban, a szegedi Somogyi-könyvtárban, az Országgyűlési Könyvtárban, valamint a budapesti és szegedi Egyetemi Könyvtárban, amelyekben kutatómunkánk zömét végeztük — kevés kivétellel hiányosak, s bár igyekeztünk gondos nyilvántartást vezetni a hiányokról, s a hiányzó számokat más könyvtárak anyagában külön is keresni, ez a munka mégsem lehetett tökéletes. Így — bár meggyőződésünk szerint minden tőlünk telhetőt megtettünk — még mindig fennáll a lehetősége, hogy itt-ott fölbukkan egy-egy Juhász-vers, s noha nagyon kis remény van arra, hogy ez változatnál többnek, tehát mostani kiadásunkban sem szereplő versnek bizonyul, még ez sem lehetetlen.

Hasonlóképpen megtettünk mindent, hogy a költő kéziratait fölkutassuk és fényképmásolatban megszerezzük. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának, a Petőfi Irodalmi Múzeumnak, a szegedi Móra Ferenc Múzeumnak és a szegedi — Somogyi-könyvtár Kilényi Irma-féle Juhász-gyűjteményének anyagán kívül számos magánkézben lévő kéziratához is hozzájuthattunk.

A Kilényi-féle gyűjteményről s néhány jelentősebb kézitról külön is kell szólnunk. Kilényi Irma (1891—1944) nyelvtanárnő, aki 1919 őszén szegődött önkéntesen Juhász Gyula költészetének rajongójaként a költő „titoknokául”, ez időtől kezdve gondosan gyűjtögette a Juhász-relikviákat, kéziratokat, kivágásokat, a költőről szóló cikkeket, képeket stb. A költő halála után nagyméretű levelezés útján egész kis múzeumma bővítette gyűjteményét, s mint említettük, ez a gyűjtemény szolgált alapul a Paku-féle kiadás számára is. Kilényi Irma 1944 nyarán történt tragikus halála után örökösei kezébe került a gyűjtemény. Ők Pestre kívánták szállítani az anyagot. A ládába csomagolt, szállításra váró értékes anyag egy része azonban 1944 őszén elveszett. A megmaradt anyagot a kritikai kiadás céljaira e kötet sajtó alá rendezői rendezték, gyarapították, és hozzáférhetővé tették a kutatás más irányú igényei (például a Juhász Gyula Emlékkönyv szerkesztői) számára is.

Főként a költő gyermek- és ifjúkorából maradtak fenn jelentősebb kéziratok. Az 1898 májusában írt verseit tartalmazó füzetét a költő osztálytársának, Hubacsek Kálmánnak (1883—1956) ajándékozta. Özvegye gyűjteményünknek adományozta a férje hagyatékában megőrzött versesfüzetet és néhány más verset és prózát tartalmazó kéziratot.

Sajtóbeli fölhívásunkra keresett föl bennünket özvegy Kósa Gáspárné egy másik versesfüzettel. Kósa Gáspárné Nagy Maca (sz. 1886.) a költő egyik ifjúkori szerelme volt. A neki adott füzet zömében 1904—5-ben írott szerelmes verseket tartalmaz, részint a költő kézírásával, részint pedig Nagy Maca másolatában. A versesfüzet közvetítésünkkel a szegedi múzeumba került.

A Paku-féle kiadás függeléke közölt néhány verset a költő utolsó két gimnáziumi évében volt osztálytársának, Eisner Manó dr. szegedi ügyvédnek (1884—1959) birtokában levő kéziratokról. E kéziratok egy része azóta a szegedi múzeumba került.

Kézirat értékű az a vers-kivágotokat és másolatokat tartalmazó gyűjtemény is, amelyről Eörsi Júlia (1889—1958) *Tiéd a síríg* című könyvében (1957) többször megemlékezik, s amelyet szívessége folytán még életében megtekinthettünk. A kiadástörténeti részben idézzük a gyűjteményre, a kötet létrejöttének körülményeire vonatkozó emlékeit, minthogy lényegében ez a versanyag volt a *Késő Szület* válogatásának alapja. A gyűjtemény kb. 150 kivágotat és kb. 120 másolatot tartalmaz; a másolat mind Eörsi Júlia kézírása. Mind e kivágotokon, mind a másolatokon gyakran szerepel a költő javítása, megjegyzése, névalírása. Mindezeket a kiadásban hasznosítani tudtuk, és róluk az egyes versek jegyzeteiben adunk számat. Eörsi Júlia e gyűjteményén kívül is őrzött néhány verskéziratot; halála után ezek a Petőfi Múzeumba kerültek.

Ugyancsak a Petőfi Múzeumba került az a mintegy 25 verskézirat is, melyet a költő a húszas években az *Est*-lapok szerkesztőségének küldött el közlésre. Mikes Lajos (1872—1930) gyűjtögette a beküldött fróji-költői kéziratokat, megvetvén az *Est*-lapok „kéziratmúzeumának” alapját. Az ő hagyatékából kerültek nemrégiben e verskéziratok — Juhász Gyula néhány prózai írásának kéziratával együtt — a Petőfi Múzeumba.

Sajátságos természetűek a szegedi múzeumban őrzött, a költő családjától bekerült „thematák”: olyan kéziratok, amelyek a költő rövid följegyzéseit tartalmazzák. E legkülönfélébb jellegű, cédlúkra, noteszlapokra, levelek hátlapjára stb. írt följegyzések Juhász Gyula költői és prózai munkáinak tervét, alapötletét, címét tartalmazzák, s belőlük rendkívül sok tanulságot vonhatunk le Juhász Gyula képzeletvilágára, művészi élmény-és emlék-anyagára vonatkozóan. Megfigyelésünk szerint e tematákat a költő bécsi útjai, tehát 1926 óta vezette. Ezek tették lehetővé, hogy számos vers jegyzetében utalhassunk a vers csírájára, valamint hogy „tervezett versek” címmel jegyzéket adhassunk a tématervek lírai forrásáról.

5.

Kiadásunk 71 teljesen ismeretlen és 298 elfelejtett verset tesz közkinccsé. Az egyes versek jegyzeteiben „kiadatlan”, illetve „kötetben először” megjegyzéssel jelöltük azokat a verseket, amelyek a szélesebb nyilvánosság előtt csak most válnak ismertté. Kiadástörténeti összeállításunk tükrözi a fokozatos gazdagodást, ahogyan a különféle válogatások kapcsán a költő oeuvre-je bővült a kézirati és hírlapi hagyatékból; jegyzeteink azokat jelölik meg, amelyek még ezekhez (tehát a Paku-, Ertsey-, Bóka- és Péter-féle kiadásokhoz) képest újat jelentenek.

6.

A szöveg megállapításánál az akadémiai szabályzat elveinek megfelelő gyakorlatot alkalmaztuk. A költő életében megjelent verseket általában úgy adtuk, ahogyan a költő közreműködésével legutoljára megjelentek. Ez alól kivételt tettünk, ha valamely kézírásos forrás az utolsó nyomtatott szöveg további javításának bizonyult, másrészt ott, ahol a költő politikai okokból, kényszerűen enyhítette korábbi megfogalmazását. Az ilyen eseteket természetesen mindig külön megokoljuk.

A sajtóhibák, a ritmus, szótagszám és központozás szempontjából gondatlan szövegközlések kiigazításában sok esetben támaszkodtunk az utolsó

közlésnél korábbi kéziratra, vagy más, rendszerint több közlés egyező tanulmányaira.

A cím nélküli kéziratokról közölt szövegek fölé címként zárójelbe a kezdősort vagy kezdőszavakat írtuk. A versek ajánlását csak a jegyzetben közöljük, kivéve, ha az ajánlás a vers értelméhez, mondanivalójához szorosan kapcsolódik, s a vers tartalma a címzett személyétől elválaszthatatlan. A költő az ajánlásokat újabb közlés esetén gyakran elhagyta, vagy éppen megváltoztatta.

A kritikai kiadások jelenleg érvényes szabályzata szerint *megtartottuk a költő, illetőleg a verset közlő újságok, folyóiratok, könyvek eredeti helyesírását, illetve — ugyancsak a szabályzat kívánsága szerint — csupán néhány technikai természetű változtatást tettünk: cz helyett c-t, nyny helyett ny-y-t írtunk.* Megőriztük tehát az író nyelvallapotát tükröző írássajátságokat, így főként a magánhangzók sajátos rövidségét, az egybe- és különírás korabeli gyakorlatát, az idegen közzsók és tulajdonnevek írását és a központosítást.

Az eredeti helyesírás e minél hívebb visszaadása természetesen következetlenségekkel jár: a szövegek helyesírása adott esetben újságonként is eltérhet egymástól. A kritikai kiadás használója mindezek ismeretében többet megtud a szövegekről, mintha e helyesírási eltéréseket a mai helyesírás szerint egységesítették volna. Juhász egyéni helyesírása különben sem tér el lényegében a korabeli újságírói gyakorlattól, s legfőbb jellemzője a rövid magánhangzók (*i, u, ü*) gyakorisága. Az egybe- és különírásban mutatott gyakorlata nem annyira egyéni; lényegében az egykorú helyesírásnak felel meg. A kötetünket illusztráló kézírathasonmásokat úgy válogattuk össze, hogy Juhász Gyula írásmódját költői pályájának minden idejéből bemutat-hassuk.

7.

Modern költők kritikai kiadásában természetszerűen lényegesen kisebb szerepe van a szövegkritikai kiadások egyik feladatát jelentő szövegjavításoknak (emendáció). Mégis, tekintve, hogy Juhász Gyula verseinek közlései nagyrészt kezdetleges tipográfiájú vidéki lapokban jelentek meg, az ő versei esetében sokkal gyakrabban váltak szükségessé e javítások, mint más 20. századi költőknél (például József Attilánál). Javításainkat természetesen mindenütt megokoljuk. A javítás alapja központosítás esetében többnyire az értelmi, logikai megfontolás, szövegmodosítás esetében pedig túlnyomórészt a többi változat tanúsága. Abból a célból, hogy a kiadás forgatójának, használójának módja legyen javításainkat mérlegelnie, a változatok apparátusában először a variánsokat a javítatlan alapszöveghez viszonyítva közöljük, s csak utóbb, külön pontként, a variánsjegyzékhez hasonló fölépítésben adjuk meg az egyes sorokban végrehajtott javításokat. Az olvasót tehát ne tévessze meg, ha a változatok közt esetleg az alapszövegével egyező sort talál: az egyezés magyarázatát utóbb, a javítások felsorolásánál találja meg. Például a *Gioconda* című vers 33. sora közlésünkben így szól:

A föld csak cella, és igaz hazája

A változatok közt látjuk, hogy a Délmagyarország közlésében pontosan így szerepel, tehát első pillanatra úgy tűnik, hogy az nem is változat. Ám a javítások közt megmondjuk, hogy az alapszövegül választott *Késő Szüret* című kötetben eredetileg ez a sor így hangzik:

A föld csak cella, és igazi hazája

Az igazi *i*-je azonban nyilvánvaló sajtóhiba az alapszövegül választott közlésben, ezt mutatja nemcsak a Délmagyarországnak az alapszöveggel egyébként megegyező közlése, de a többi (szám szerint még hat) változat is, s mindezek figyelembevételével javítottuk a hibás forrást.

Mindezt azért is tettük így, hogy a további kutatásnak módot adjunk arra, hogy emendációinkat fölülvizsgálja, és jóváhagyja vagy visszautasítsa. A kritikai kiadásnak szerintünk ez is egyik fontos föladata.

8.

A versek jegyzeteinek fölépítésében a következők szerint jártunk el. A cím, ha mi adtuk, zárójelben van. A cím után *alapszövegünk forrását* közöljük. Ezt követően az *első megjelenés* adata, illetőleg az időrendi besorolás magyarázatául szolgáló *keletkezés* következik. Ezek után a *többi megjelenési adat*, majd a *szövegváltozatok összehasonlítása* következik, utána az esetleges *szövegjavításainkról* adunk számot, végül közöljük a vers keletkezésével vagy irodalomtörténeti sorsával kapcsolatos *tárgyi tudnivalókat* s az előforduló nevek magyarázatát. Jegyzeteinkben a főszövegből, illetőleg más kiadásokból kiemelt Juhász-szövegeket dőlt szedéssel különböztetjük meg. A szövegváltozatok lelhelyét jelölő rövidítések az egyes jegyzetekben belül értendők, s nem az egész kötetben át érvényesek. (Például a D egyik jegyzetben Délmagyarországot, másokban Debrecent is jelölhet, de nem téveszthető össze.)

9.

Kötelességünk, hogy köszönetet mondjunk mindazoknak, akik munkánkban segítségünkre voltak. Az említett könyvtárak dolgozóinak, akik a hírlapi anyagot sokszor a hivatali kötelességükön fölüli áldozattal igyekeztek rendelkezésünkre bocsátani, a kéziratokat rendelkezésünkre bocsátó intézményeknek és magánosoknak, egy-egy életrajzi vagy kortörténeti adattal munkánkat támogató kortársaknak, akiket az egyes versek jegyzeteiben név szerint is megemlítünk. Itt kell felsorolnunk a Juhász Gyula-munkaközösség egykori egyetemi hallgató tagjainak — jelenleg többnyire már az ország különféle vidékein működő tanároknak — nevét, akiknek szorgalmas „aranyosó” munkája e kiadás kiindulási alapja volt. Az első „nemzedék” közül különösen *Greza Ferenc* nevét kell kiemelnünk, de említést érdemel *Kovács Miklós*, *Batki Jenő*, *Farkas D. Ferenc* és *Somogyi György* is. Az őket fölvaltó második munkaközösségből *Juhász Antal*, *Katona Magda*, *Krupa András*, *Kunos Ferenc*, *Oroszi Zsuzsa*, *Páj Gábor* és *Somogyi Erzsébet* munkáját kell e helyen nyugtáznunk. Majdnem mindannyian Juhász Gyula életművének valamely problémáját választották tanári szakdolgozatuk tárgyául is.

Köszönettel tartozunk *Diósszilágyi Ibolya* nagyváradi gimnáziumi tanárnak néhány, magyarországi könyvtárakban nem található váradai lap-példányban levő adatért; *Ficzay Dénes* aradi gimnáziumi tanárnak az aradi lapokban megjelent kb. 20 utánközlés bibliográfiai adatáért. *Bálint Sándor* egyetemi tanár a szegedi hírlapok átbúvárlása során ugyancsak nagyszámú megjelenési adatot jegyzett ki. Szívessége folytán adatait anyaggyűjtő munkánk lezárása után összevethettük a miénkkel, s egy kötetben meg nem jelent verssel és hat egyéb közlési hely adatával egészítettük ki anyagunkat

az övéből. Az írott forrásokban, lexikonokban nem található színészettörténeti adatokat Kovács Tivadartól, a Színháztörténeti Múzeum tudományos munkatársától kaptuk.

Meg kell emlékeznünk Baróti Dezsőnek a kiadás létrejöttében betöltött szerepéről is. A munka megkezdésekor a szegedi egyetem irodalomtörténeti tanszékének vezetőjeként, az ő irányítása alatt kezdte el munkáját az általa toborzott munkaközösség. Péter László csak négy év múlva, 1954-ben kapcsolódott be a munkába, és Baróti Dezső elfoglaltsága miatt a munka gyakorlati irányítását Baróti megbízásából ő vette át. Miután Baróti Szegedről elkerülve a munkálatokban való részvételről lemondott, Péter László munkatársként Ilia Mihályt vette maga mellé, aki egyébként mint egyetemi hallgató már korábban jelentős munkát végzett a munkaközösségben is. A munkaközösség 1957-ben megszűnt, ettől kezdve Péter László és Ilia Mihály végezte az anyaggyűjtő és a földolgozó munkát.

10.

Végezetül e helyütt mondunk köszönetet kiadásunk lektorainak, Garamvölgyi Józsefnek és Szabolcsi Miklósnak. Alapos, gondos munkájukkal, értékes és hasznos elvi-politikai és adatszerű, filológiai észrevételeikkel járultak hozzá e kiadás jobbá tételéhez.

R Ö V I D Í T É S E K

- It. = Irodalomtörténet.
ItK. = Irodalomtörténeti Közlemények.
Lev. = Babits Mihály, Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső levelezése. Sajtó alá rendezte Belia György. Akadémiai Kiadó, Budapest 1958.
OSzK. = Országos Széchényi Könyvtár.
Ö. = Juhász Gyula: Örökség. Válogatott prózai írások. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Péter László. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1958. 1–2. köt.
P. = A Paku-féle kiadás. (Bibliográfiai adatait ld. a kiadástörténetben.) A betű utáni első szám a kötetet, a kettőspontot követő szám a lapot jelenti.

KIADÁSTÖRTÉNET

Juhász Gyula Versei. Szeged 1907. Dugonics ny. 77 l.

A költő kötet-tervéről először Adynak Juhászhoz 1906-ban frott leveléből értesülünk (Ö. 1 : 140. l. Vö. Ö. 2 : 255. l.). Ebből kitűnik, hogy Juhász verseskötete kiadásának lehetősége felől érdeklődött Adytól, sőt föltehetően segítségét is kérte. „Sajnálom, — írta neki Ady — hogy el kell magát nagyon szomorítanom. Én a Vészi pressziója és rábeszélése által jutottam volt a Pallashoz.” A továbbiakban is a verseskönyvek kiadásának nehézségeiről tájékoztatja Juhászt, majd így folytatja: „Én és Kabos is, szeretettel állnánk az ön rendelkezésére. Hiába is próbálnánk akármit. Talán valami más módot gondoljon ki, hogy segíthessünk önön.”

Verseskötet kiadásának szándékáról árulkodik Juhásznak a *Verseim elébe* című verse (Budapesti Napló, 1906. jún. 11.) is. De a készülő kötetről első híradásunk csak több mint egy évvel ez utánról van: Halmi Bódognak a Máramaros 1907. aug. 1-i számában megjelent beharangozó cikke. 1907. aug. 15-én jelent meg a költőnek *A verseim után* című verse is, amely a kötet lezárására utal. Ugyancsak 1907 augusztusában Kosztolányi Juhászhoz írt levelében afelől érdeklődik: „Mennyire van a kötete?” (Lev. 155. l.)

A szegedi múzeumba Domokos Lászlótól bekerült a Dugonics nyomda igen izléses kiállítású előfizetési fölhívása:

„A Dugonics-nyomda részvénytársaság szeptember elején merített papíron, művészi formában jelenteti meg

Juhász Gyula verseit.

A kiváló fiatal költőnek, aki ma az új magyar irodalom egyik legkedveltebb és legértékesebb poétája és akinek minden munkáját szeretettel fogadja a közönség, ezúttal jelennek meg először gyűjteményesen legszebb versei.

A kötet ára két korona, díszes kötésben három korona. Megrendelések a Dugonics-nyomda részvénytársasághoz (Szeged, Kálvária utca 6. sz. alá) intézendők. A mellékelt gyűjtőleveket augusztus 10-ig kéri vissza a kiadóvállalat. Szeged, 1907. július hó.”

Ugyancsak megvan a múzeumban a Dugonics-nyomda egy nyomtatott levelezőlapja (Domokos Lászlónak címezve), amely 1907. szept. 20-i keltezéssel és 24-i postabélyegzővel azt jelzi, hogy a kötet „három nap múlva elhagyja a sajtót”, s ezért kéri az annak idején szétküldött előfizetési fölhívás visszajuttatását.

A kötet valóban megjelenhetett szept. 20-a körül, mert Karácsonyi Ilonka Juhászhoz írt szept. 25-i levelében (szegedi múzeum) már arról tudósítja a költőt, hogy látta kötetét. Juhász azonban nem tudhatott még megjelenéséről. Október 3-án öngyilkosság szándékával, elkeseredve hagyta el

Lévát, és a fővárosba ment. Eltűnésének hírére több lap közöl verset az éppen e napokban szétküldött kötetből.

Minden bizonnyal Ady írja *Eltűnt fiatal poeta* című cikkében a Budapesti Napló 1907. okt. 4-i számában Juhászról: „Verskötetét csak alkuvások, nehézségek s kínos tárgyalások után jelentethette meg egy generózus szegedi nyomdában. Legalább azt mondják, hogy a kötet már kész, de látni se látjuk.” A Budapesti Napló másnapi, okt. 5-i számában már két verset közölt a kötetből: „Juhász Gyula helyett ma megérkezett hozzánk most megjelent versköteete.”

Juhász Gyula a kötetéről a következőket írta: „*Első verseskönyvem, 1907-ben, szintén dr. Balassa Armin adta ki Szegeden, a Dugonics-nyomda pompás kiállításában, a legnagyobb áldozatkészséggel. Ennek a könyvnek megjelenése és sikere az életemet adta vissza akkor, mert én bizony Léván, az Isten háta mögött nyomorogva, éppen leszámolni készültem mindennel. A legszebb reneszánsz betűket hozatta ennek a könyvnek Balassa Armin és amikor én a vidéken szokatlan szépségű könyvet megláttam, önkénytelenül is így kiáltottam föl:*

— *Hamupipőke, bársonyban és ezüstben!*” (Utazás egy sírdomb körül. Szeged 1924. jan. 20.) Hasonlóan emlékezik meg Balassa Armin szerepéről később is (*Bramin*. Ö. 1 : 351—352. l.).

Babitshoz 1908. febr. 24-én levelében ezírta: „*Kötetem erősen fogy . . .*” Ez azonban túlzás, a kötet alig kelt. Még 1910. febr. 4-én is hirdeti a Szeged és Vidéke apróhirdetési között, változatlanul 2 korona áron.

A kötet belső címlapja után, a versek előtti előzéklapon a következő jelzés található: 1905—1907.

A kötetben a következő versek jelentek meg:

Alkonyati órák	Álók
A hegyi beszéd	Shakespeare estéje
Ódon ballada	Szüzek
Ave	Új Szonettek I—II.
Klytemnesztra	Emlék
Himnusz az emberhez	Idegen erdőben
Maris	Idegen ágyon
Haza . . .	Az ő szerelmük
Édes anyám I—II.	Beatus ille . . .
Meunier	Magányos úton . . .
Üzenet nagyon messze . . .	Kérdések
Szonáta	Nosztalgia . . .
A csavargó dala	Távolok zenéje
A nagy temető	Epitáfium
Anyóka	Öngyilkosok
Primitiva	Budapest
Primavera	Hajnal
Álmok vége . . .	Magány
Katonák	Átutazóban
Valami igríc . . .	Budapesti ősz
Az élet hegyén	Graeco more
Hamlet	Szokratesz
Csőnd	Óda Dionysoshoz

Táncdal
Magyar elégia
Kiss Józsefnek
Fekete misék
Madách

De profundis
Tibiscus partján
Géza király
A kis Tisza hídján
Haláltánc I—II.

Ismertetései: Baburin [Nádai Pál]. A Hét, 1907. okt. 6. — S[chöpflin] a[ladár]. Vasárnap Újság, 1907. okt. 13. — Babits Mihály. Szeged és Vidéke, 1907. okt. 20. — H[almi] B[ódog]. Máramaros, 1907. okt. 24. — (—ö—) [Dömötör István]. Új Idők, 1907. nov. 3. — [Szilágyi Géza]. Az Újság, 1907. nov. 3. — Lehotai [Kosztolányi Dezső]. Magyar Szó, 1907. nov. 9. (= Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. Szerk. Réz Pál. Budapest 1958. 1. köt. 46—48. l.) — [Liptai Imre]. Az Idő, 1908. január.

Új versek. 1908—1914. Békéscsaba, 1914. Tevan kiadás. Tevan Könyvtár 50. sz. Tevan Adolf ny. 47 l.

A Független Magyarország 1910. ápr. 3-i számában *Szonettek* főcímmel közli Juhász Gyula két versét (*Magamhoz, Szépül az élet . . .*) ezzel a megjegyzéssel: „Egy készülő verseskönyvből.” Ez az első híradás a költő új könyvkiadási tervéről.

Juhász Gyula Nagyváradról 1910. nov. 18-án a következőket írja sógorának, König Péternek: „*A Modern Könyvtárban egy verskötetem jelenik meg legközelebb . . .*” (Szegedi múzeum.)

A Független Magyarország 1910. karácsonyi interjújára válaszolva a költő egyebek között a következőket mondotta: „*Terveim? Jövő év elején nagy verskötetem (négy év termése) jelenik meg, amelytől sokat várok.*”

Fél év múlva, 1911. ápr. 30-án a Független Magyarország ismét így közli három versét (*Ma jött az első, Késői ragyogás, Ónarckép*): „*Egy jövendő könyvemből.*” A Hét 1911. aug. 27-i számában jelent meg *Új verseim elébe* című verse (később a *Késő Szület* nyitó verse), amely ismét kötetkiadási tervre mutat.

A Délmagyarország 1911. okt. 25-i száma a következő hírt közli: „*Szonettek szerelmes szívről dalolója, Juhász Gyula új verskötettel lép a jövő hónapban a magyar közönség elé. A szegedi poéta ötven válogatott költeményét adja ki, közös címmel s úgy csoportosítva, hogy a kötet egységes legyen. A Modern Könyvtár adja ki Budapesten a verskötetet, igen sok példányban és olcsó kiadásban, hogy mindenki megismerhesse Juhász Gyulát, a szonettek szerelmes szívről dalóját.*”

Juhász 1911. nov. 23-án azonban már azt írja Emőd Tamásnak: „*Az én könyvem kiadása késik. Talán egészen elmarad. Nem rajtam múlik. Meddig bírom még ezt a keserű nyomorúságot, meddig?*” (Lev. 318. l.)

A Bulyovszky-díj elnyerése alkalmából a Szeged és Vidéke cikke 1912. jan. 8-án ugyancsak ezt írja: „*Juhász versei most jelennek meg a Modern Könyvtár kiadásában.*” Resch Aurél, a szakolcai királyi katolikus főgimnázium igazgatója, 1912. márc. 24-én Juhász Gyula újabb eltűnése kapcsán levelet írt közös barátjukhoz, Babitshoz, s ebben a következőket írja Juhászlól: „*Kosztolányihoz biztosan elmegy, mert verskötetét azrendezi.*” (Lev. 317. l.)

A Délmagyarország 1912. ápr. 7-i, húsvéti száma négy Juhász-verset (*Szerelmem volt, Minden . . ., Menni . . . és Az élet szava*) közöl. Az ünnepi szám tartalmáról beszámoló közlemény ezekről a következőket mondja:

„Juhász Gyula remek versei vezetik be az olvasó közönséget a főlap érdekes riportcikkei közé. Ezek a szubtilisan finom versek szemelvények Juhász Gyula legközelebb megjelenő verseskönyvéből.” Hasonlóképpen a Színházi Újság 1912. ápr. 7-i számában a *Marie Antoinette* című verset a következő megjegyzéssel közli: „A kiváló szegedi poéta új versei legközelebb jelennek meg a Modern Könyvtár kiadásában. A verses kötet — amelyhez tíz kiváló magyar író fog előszót írni — igazi szenzációja lesz a magyar könyvpiacnak. A kötetből itt közlünk mutatónak egy finom szonettet.” Ez a hír valószínűleg Kosztolányi ez idő tájt frott, keltezetlen leveléből vehette adatait: „Gömöri már egy héttel ezelőtt megkért, hogy írjak magának, a kötetének ügye *rendben van*, legközelebb jön, csak küldje be, *minél előbb*. Könyvét bizonyos grandezzaival adja ki. Tízen írnak eléje jegyzeteket Juhász Gyuláról. Többek közt én is.” (Lev. 200—201. l.)

Szász Zoltán (1877—1939) 1912. júl. 18-án kelt, rendkívül nehezen olvasható levelében Juhász valószínű sürgetésére válaszolva közli, hogy Gömöri Jenő és főnöke, Ranschburg, nincs Pesten, ő pedig nem intézkedhet. „Várni kell tehát őszig, ami nem baj, hisz akkor kezdődik a szezon.” Ő is említést tesz a „tíz előszó”-ról, majd így fejezi be levelét: „Várjon tehát kedves uram még néhány hétig, hagyja addig bátran nálam a verseit, melyek oly nemesek, gyöngédek, műremekes és finomak, hogy én olvasásukkal nem tudok betelni.” (Kilényi-gyűjtemény.)

Kosztolányi 1912. júl. 23-án ezeket írja Juhásznak: „Drága barátom, az ön kötetének ügye már nem kétséges. Gömöri tavaszi elhatározása sem végleges. Akkoriban azonban annyira megdöbbenett, hogy foglalkozni sem volt kedvem vele, most pedig nyár van, nincs itt, valahol Privigyén nyaral. Ősszel azonban *okvetlenül* megjelen. Mi vesszük a kezünkbe — én és Szász Zoltán — s az Irodalom, az Érték, a Tehetség nevében kiadatjuk a kötetét. *Ez biztos.*” (Lev. 201—202. l.) Valószínűleg ennek a tudósításnak alapján írta Juhász a nyaraló König Péternek 1912. aug. 10-i lapján: „*Verseskönyvem ügye rendben van: ősszel jön.*” (Szegedi múzeum.)

Hiú remény volt. A kötet ebben az évben sem jelent meg. Egy év múlva, 1913-ban bukkan föl újra hasonló hír. Az Élet 1913. jan. 5-i számában jelent meg először a *Búcsúszavak (A verseim végére)* című vers, amely a tervezett kötet záróverse kívánt lenni. (Öt évvel később a *Késő Szüret* című kötet záróverse lett!)

De a kötet mégsem valósult meg: késett, egyre késett.

A türelmét vesztett költő szemrehányást tett Szász Zoltánnak, aki 1913. ápr. 11-i válaszában így ír: „Kedves Úram, megdöbbenve kaptam kézhez levelét és levelező lapjait, melyek már a szimpla sértegetés határát súrolgatják. Megdöbbenésem oka az volt, hogy én nyugodt lélekkel — bár kissé kiábrándultan — éltem abban a tudatban, hogy Gömöri Jenő Önnek vagy írt már, vagy esetleg vissza is küldte a verseket. Én ugyanis neki adtam át, abban a reményben, hogy egy újabb rohama Ranschburg ellen eredménnyel fog járni; mindenestre megígérttem vele, hogy sikertelenség esetében elküldi Önnek a verseket.” A továbbiakban mentegeti magát, hogy ő abban a hiszemben volt, Juhász mindenről értesült. „Ma — folytatja — megint telefonáltam Gömörinek; energikusan; majdnem olyan energikusan, ahogy Ön nekem a szelid szakolcai templom képmása árnyékában megmondta a véleményét. De persze én nem mertem Gömörivel szemben azt a hangot megpendíteni, mert féltem, hogy megharagszik.” Levelét így zárja: „Fogadja,

édes Juhász őszinte üdvözetemet. Az Ön nagy költői tehetségének s szeretetreméltó egyéniségének lelkes tisztelője: Szász Zoltán.” A kedvezőtlen hír ellenére a Délmagyarország 1913. ápr. 20-i száma a költő *Mári nénem* és *Búcsúszavak verseim végére* című verseit a következő megjegyzéssel közli: „Pünkösd táján jelenik meg Juhásznak legújabb kötete. Hét esztendő legjava termésének is a javát válogatta ki, 200 versből 50 verset, a férfihánat zengő és csudás sorait, a magyar líra gyémántrimes koronáit. Az új kötetből itt adjuk két versét.”

Gömöri Jenő egy évtizeddel később szerkesztői működése egyik kudarcának ismerte el, hogy Juhász verseit nem sikerült a Modern Könyvtárban megjelentetnie, noha csaknem naponta „izgatta” vele Ranschburg Viktort, az Athenaeum akkori kiadást-irányító igazgatóját, s tervében Szász Zoltán is támogatta. (Gömöri Jenő: Az új Modern Könyvtár elé. Tüz, [Pozsony] 1922. aug. 13.)

A Szeged és Vidéke 1913. máj. 3-i számának Irodalom című rovatában olvassuk a következő hírt: „Juhász Gyulának legközelebb, talán már pünkösdkor, új könyve jelenik meg. A legkevesebb, amit erről az új könyvről előre mondhatunk, az, hogy irodalmi esemény lesz. Juhász Gyula finom lelkének üzeneteit kapjuk: egybegyűjtve hét esztendő termésének legjavát. Az író, mély szeretettel versei iránt, a legteljesebb és legszigorúbb kritika igazmondása alapján háromszáz versből ötvenet válogatott. Nagy szeretettel várjuk a kötetet.”

Ugyanitt a költő két versét (*Magamról, messziről; Annáról, messziről*) ezzel a megjegyzéssel közli a lap: „A jeles szegedi költő készülő kötetéből.”

A Hét 1913. máj. 4-i száma közli az *Egyszerű ének* című verset, s ehhez a szerkesztő a következő lapalji megjegyzést fűzi: „Mutató szerzőnek pünkösd után megjelenő új verseskönyvéből.” A Független Magyarország 1913. júl. 20-i száma Dolgoznak a váradiak címmel beszámol készülő irodalmi alkötésokról, s köztük említi Juhász kötetét is. Ugyanekkor Juhász Gyula a nyári szabadságán távol levő sógorának, König Péternek azt újságolja 1913. júl. 21-i lapján: „*Nb. Verses könyvemre 3 kiadó is van már.*” (Szegedi múzeum.)

Pethő Sándor (1885–1940) az Élet szerkesztőségi levélpapírján írott 1913. aug. 7-i levelében, miután gratulált a költőnek *Halkan, halkan* című verséhez, írja: „Együttal felhatalmazás nélkül ugyan, de azzal a szándékkal, hogy örömet szerezzek önmagamnak és talán Önnek is, engedje meg, hogy én tudósítsam arról, hogy a verses kötetének kiadása nálunk már anyagilag sem ütközik akadályokba s azt hiszem, hogy ez összel — ha Ön is úgy akarja — ez a terv megvalósul. Ha állását elfoglalja, útközben szálljon ki Pesten és szíveskedjék fölkeresni minket. Akkor az ügyről tárgyalni fogunk.”

Ez a terv is megvalósulatlan maradt. Csak majd egy év múlva, öngyilkossági kísérlete után adott interjújában kerül ismét szó a kötetéről. A kérdésre, hogy írt-e mostanában verset, a költő így felelt: „*Írtam a kórházban is. Most különben néhány héten belül, a Tevan könyvtárban jelen meg egy kötet versem, ötven vers, amiket a kórházban szedtem össze Tevan fölészóltására...*” (s. gy.) [Simonka György]: Juhász Gyula itthon. Szeged és Vidéke, 1914. ápr. 3.

A költő egy kicsit megszépítette a valóságot: nem Tevan szólította föl őt, hanem ő tett ajánlatot a kiadónak. Özv. Tevan Andorné birtokában fennmaradt a költő és a kiadó levelezése. Juhász Gyula még a kórházi ágyon, március közepén a következő ajánlatot teszi Tevan Adolfnak, illetőleg fiának,

a Tevan-nyomdát akkor már voltaképpen vezető kitűnő tipográfusnak, Tevan Andornak (1889—1955):

*Címom : Juhász Gyula tanár, író
B u d a p e s t
Rókus kórház
Sebészeti o. 19.*

*Mélyen tisztelt Kiadó Ur,
Kosztolányi mondotta, hogy ön hajlandó áprilisban — sorozatos vállalatában — kiadni új verseimet.*

*Arany, mirrha, tömjén címen
500 versemből a 40 legszebb új verset válogattam ki s e célból elküldöm Önnek, ha a szokott feltételei mellett április végéig a főntemlítet Tevan Könyvtárban megjelenteti őket.*

Hogy én milyen poéta vagyok, azt Ön bizonyára tudja. Én csak annyit jegyzek meg minden pretenzió nélkül, hogy e verses könyvecske nem fog egyhamar elmúlni s a könyvpiacról belekerül az irodalomtörténetbe is.

*Őszintén tisztelő híve
Juhász Gyula*

Szíves válaszát várom és kérem postafordultával.

A válasz gépirásos, aláíratlan másolata így szól:

Békéscsaba, 1914. márc. 29.

Nagyságos Juhász Gyula író úrnak

Budapest

Nagybecsű levelére válaszolva, szíves tudomására adom, hogy a felajánlott verseskötetet hajlandó vagyok kiadásomban megjelenő „Tevan-könyvtár” legközelebbi sorozatába beiktatni.

Idecsatolva van szerencsém a szerződést megküldeni, kérve annak a kéziratokkal való visszaszármaztatását.

Kiváló tisztelettel

A szerződés gépelt szövegmintája (a ritkított részek Tevanék kézírásával, a keltezés, az aláírás és a csillagos jegyzet Juhászéval):

Tekintetes Tevan Adolf könyvkiadó úrnak

B é k é s c s a b a

Alólírott ezennel eladom Önnek Arany, mirrha, tömjén válogatott új verseimet tartalmazó munkám kéziratát 100 kor. azaz százszáz koronáért, mely összeg a kötet megjelenésekor fizetendő.*

Ön jogosítva van ezen művem tetszése szerinti példányszámban kiadni és forgalomba hozni anélkül, hogy a köztünk megállapított fenti vételáron kívül bármi néven nevezendő egyéb díjat tartozna nekem fizetni. Kéziratom átadásával ezen munkám tulajdonjoga az Öné és ennél fogva az Ön írásbeli beleegyezése nélkül én azt vagy annak egy részét más kiadónak sem át — sem el nem adhatom.

Szegeden, 1914. március 31-én.

*Tisztelettel
Juhász Gyula.*

**A kötet címét „Juhász Gyula új versei”-re változtattam.*

Juhász Gyula.

(A költő előbb újabb versei címet írt, majd áthúzta az abb betűket.) Már Szegedről írja 1914. ápr. 3-án Kosztolányinak: „Most kezdem igazán látni és érezni, mily jó volt megint hozzám, mily sok mindent köszönhetek megint magának. A Tevan könyvtárban megjelenő verseskönyvem ügye — úgy látszik — a legjobb rendben van. Elküldöttem a verseket s a szerződést.” (Lev. 208—209. l.) Ugyane napon Tevannak is ír, mégpedig kétszer is. Először egy lapot, utána levelet is:

Szeged, 1914 ápr. 3.

Mélyen tisztelt Uram,
[napo]k óta áthatatlan éjszakákat okoz nekem a verses könyv címe. Verset írni könnyű, de címet találni nehéz. Egész sereg jobbnál jobb címről derül ki, hogy rosszabbnál rosszabbak . . .

Leveszem ezt a nagy gondot a nyakamról s teljesen Önre bízom verses könyvem címét. Egy modern kiadó intuiciója itt többet ér, mint egy modern költő szeszélye.

Tehát legyen, ahogy Ön jönnek látja.

Ha végül mégis Arany, mirrha, tömjén lenne, azt se bánám, hisz oly gyönyörű, oly kifejező, annyira a kötetből fakad s — Kosztolányi adta.

Ezt tehát Önre bízva

őszintén tisztelő híve:

Juhász Gyula

Szeged, 1914 ápr. 3.

Mélyen tisztelt Uram,
már megírtam ma egy lev. lapon, hogy az Ön címbeli módosítását szívesen elfogadom.

Kérem is, hogy maradjon meg, most már véglegesen az Öntől elvégzett cím:

Juhász Gyula

Új Versek

1908—1914,

amely mindent megmond és — ami fő — se nem nagyon cifra, se nem nagyon épatant.

Ezzel a cím ügyet befejezettnek tekintve maradok égő reménnyel várva hét éve várt gyermekemet

tisztelő híve:

Juhász Gyula.

A verseskönyv megjelenése most is késett. Keltezetlen lapján (a postabélyegző Szegeden, 1914. máj. 10-én kelt) sürgeti a kiadót:

Nagyságos

Tevan A.

Könyvkiadó Úrnak

Békés Csaba

Mélyen tisztelt Kiadó Úr,

szíves értesítését kérem: mikor jelenik meg a könyvem? Napról napra ostromolnak ezzel a kérdéssel olvasók, tisztelők, írók, kritikusok és — nem tagadom — magam is érthetően kíváncsi vagyok erre.

Őszintén nagyrabecsülő híve:

Juhász Gyula

Szeged, Ipar u. 13.

A válasz hiányzik; vagy nem is kapott, vagy elkallódott a másolata. 1914. jún. 4-én a költő táviratban érdeklődik:

Tevan Könyvkiadó

Békés-Csaba

Mikor jön verseskönyvem?

Tisztelettel
Juhász Gyula
Szeged
Ipar utca 13.

A sürgönyre piros ceruzával Tevan valószínűleg távirati válaszáának szövegét írhatta rá:

Sajtó alatt
júliusban megjelenik

Tevan

Ám most meg a világháború szólt közbe. A kötetet, mint utóbb kiderült, a nyomda valóban kinyomta még a nyáron, de a további nyomdai munkákat megakasztotta a háború. A költő 1914. december közepén ismét sürgeti a kiadót:

Nagys. Tevan Adolf
Könyvkiadó Úrnak

Békéscsaba.

Mélyen tisztelt Kiadó Uram,
mivel belátható időn belül verses könyvem kiadásáról nem lehet szó, igen kérem Önt, legyen szíves annak anyagát alábbi címekre elküldeni e héten. Őszinte tisztelettel s egy békés kultúra reményében maradok

igaz híve:
Juhász Gyula tanár
Makó (Csanád m.)
Főgimnázium.

Makó, 1914. dec. 15.

A válasz meglepő: a levél mellett ott az *Új Versek* egy példánya:

Békéscsaba, 1914. dec. 18.

Nagys. Juhász Gyula író úrnak

Makó

Igen tisztelt Uram!

F. hó 15-iki nb. levelezőlapjára válaszolva, kívánságának legnagyobb sajnálatomra már nem tehetek eleget, amennyiben az idecsatolt példányból is látható, az „Új Versek” c. kötete már elkészült és épen most a karácsonyi könyvpiacon kerül ki újdonságként. A kötet kinyomása még a háború kitörése előtt megtörtént, azonban a kiadással lehetőleg vártam, míg a félig-meddig normális élet ismét helyre áll. Ha a kötet nem lett volna még kinyomva, úgy egyelőre nem bocsátottam volna ki, azonban a sorszám miatt erre kénytelen vagyok, bár meg vagyok győződve, hogy nem épen a legalkalmasabb időt választottam verseskötet megjelentetésére. A jövő hét elején már Makón is kapható lesz a kötet, amennyiben az ugyancsak idemlékelt körlevelet e héten küldtem szét a könyvkereskedőknek. Egyben felkérem Önt, szíveskedjék tudatni velem, hogy a budapesti lapoknál Ön

helyezi-e el a bírálati példányokat, vagy pedig én küldjem-e azokat széjjel. Húsz darab tiszteletpéldányt a jövő hét elején feladok b. címére.

Szíves értesítését várva, vagyok

Kiváló tisztelője

Keltezetlen, de nyilván postafordultával, tehát dec. 20-a körül írt válaszában a költő így ír:

Mélyen tisztelt

Kiadó Úram,

Így is jól van. Ki tudja, talán „csupa tett” napokban jobban kell az én „csupa lírámm”, mint egyébkor. A szerkesztőségeknek szíveskedjék elküldeni „szíves ismertetés végett” a példányokat. Úgy érzem, a könyv kelendő lesz.

Cím januárig Szeged, Ipar u. 13., oda várom a tiszteletpéldányokat. N. B. A honorárium persze jó volna mindjárt, ám de ha most nem lehet, később is jó lesz, de kérek karácsonyra 30 koronát, a többit pedig a könyv sikere után, ha úgy tetszik, egy hónap múlva kérném.

Igaz tisztelője:

Juhász Gyula

Szeged, Ipar u. 13.

A kötet azonban nyilván lekéste a karácsonyi könyvpiacot, s csak január első napjaiban került a könyvesboltokba és a lapok szerkesztőségeibe. Így érthető, hogy a költő 1914. dec. 29-én még azt írja Eörsi Júliának: „*Verses könyvem még mindig késik . . . Csak már látnám!*” (Eörsi Júlia: *Tiéd a sírig. Szeged 1957. 35. 1.*)

A verseskötet összeállításában jelentős szerepe volt Eörsi Júliának is. Csakis erre, s még nem a *Késő Szüretre* vonatkozhatnak alábbi emlékei. Leírja, hogy a kórházi ágyon kezdték gyűjtögetni a verseket. „A kéziratos könyvembe ragasztottam mindig a megjelent verseit. . . Rendeztettem naponkint az ágyán, olvastattam neki félhangon. . . Az Anna-verseket nem akarta a kötetbe venni. Azt hitte, bánt vele. Én szedtem össze őket.” (Tiéd a sírig. 65. 1.)

Szalay József, a „literátus rendőrfőkapitány”, aki Móra Ferenc halála után több Móra-kötetet is sajtó alá rendezett, Eörsi Júliának 1914. dec. 21-én a következőket írta: „Rendkívül megörültem dec. 2-iki szeretetreméltó levele abbéli adatának, hogy Gyula könyvének kiadása rendben van. Megjegyzem, hogy ha reám maradt volna is a verses összegyűjtése, a sajtó alá rendezést a Gyulával történt megállapodás szerint Móra Ferenc múzeumi igazgatónk, a Petőfi Társaság tagja társaságában intéztem volna. Természetes, hogy Nagysád kezén még jobb.” (Eredetije Eörsi birtokában volt.)

A költő a Délmagyarország 1918. dec. 15-i számában *Régi ismerősök* című cikkében szakolcai híveiről írja: „*Midőn megtudták meddő harcomat a kiadók, akik nem merték kiadni könyvemet, Szakolca városa a Petőfi Társaság útján 105 koronát küldött verseim kiadásának céljaira. Könnyes meghatóan fogadtam a ragaszkodást, a kis végváros, a magyar Hamupipőke üdvözlését.*”

A kötetben a következő versek jelentek meg:

Gyászpompa
Szentségtörés
Vigasztalásul

Gemmák és hermék
Atyámhoz megyek. . .
Tiszai csönd

Imitatio Christi...
 Formát keresni...
 Magyar táj, magyar ecsettel
 Múzsám, kibén hiszek...
 Stanza a Tiszánál
 Versek, rím és remény nélküli
 I. Halott mellé...
 II. Sok méreg által...
 Babona
 Jönnék-e még?
 Dicsőség
 Mert későn jöttem...
 Annára gondolok
 Hálaadás
 Elégia
 Giorgione
 Áldott e bánat... [Sajtóhibával:
 Áldott-e a bánat...]

Hitvallás
 Halálhimmusz [Sajtóhibával: Hála-
 himnusz]
 Milyen volt...
 Isten háta mögött
 Himmusz a holdhoz
 Profán litánia
 Feledés
 A régi Anna
 Anca szolgáló
 Ó asszonyok...
 A végeken I—III.
 Könyvek és könnyek
 Sírvers
 A búcsúzás szonettje
 Orgonaszó
 Mégis...
 Isten kardja...

Ismeretelisei: Kosztolányi Dezső. A Hét, 1915. jan. 10. (= Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. Szerk. Réz Pál. Budapest 1958. 1. köt. 55—57. l.) — [Móra Ferenc]. Szegedi Napló, 1915. jan. 24. (= Móra Ferenc: Szegedi tulipántos láda. Budapest 1936. 1. köt. 165—166. l.) — (L) Makói Újság, 1915. jan. 27. — Oláh Gábor. Új Nemzedék, 1915. máj. 16.

Késő Szüret. [Budapest] 1918. A Táltos kiadása. Pesti Lloyd ny. 111 l.
 A verseskötet történetére nézve Eörsi Júlia Tiéd a síríg című könyve a legfőbb forrás. Bár összevonja az *Új Versek és a Késő Szüret* anyaggyűjtésére vonatkozó emlékeit, ebből is csak az világlik ki, hogy ez utóbbi kötet is az előbbihez hasonlóan készült: ő gyűjtögette a vers-kivágatokat, s a kötetbe való válogatást — a költő némi közreműködésével — szintén, sőt még fokozottabb mértékben ő végezte.

„Elkészítettem a kötetet és vittem neki, én adtam a címet, a beosztást, a kezdetet.” (Eörsi: i. m. 67. l.) „A kötet készen volt, de a kiadása egyre késett. A legképtelenebb mesékkel tartottam, hogy miért kell várni... A Táltos nem tudta kifizetni nemcsak a költőt, hanem a nyomdát sem.” (Uo.) A költő 1917. dec. 16-i levelében írja, hogy elküldötte a Táltos kiadónak a szerződést. (Eörsi: i. m. 73. l.) 1918. jan. 3-i levelében írja, hogy a Táltostól kért pénzt — valószínűleg előleget —, de még nem kapta meg. A könyvről sem kapott semmi hírt. Megint különös gondot okozott neki a kötet címe.

„Sokat gondolkodtam — írja itt (Eörsi: i. m. 75. l.) — a címén és a *késő jelzőn különösen. Ha már nem lehet megváltoztatni és ha te jönnek látod, legyen úgy. De ha még nem késő, és te is helyesled, akkor ezek közül kell választani: Szivárvány, Szökőkút, Szomorúság, Testamentum, A búsuló juhász, Pásztorfurulya, Örök csillagok alatt.*” Eörsi ragaszkodott a címhez, nem változtatta meg. Szerinte a költő később hálás volt érte. (Uo.) „A cím a tiéd — írja a költő jan. 9-i levelében (77. l.) — s igazad van, *Késő Szüret szép, bár Örök csillagok alatt még szebb. Ahogy neked tetszik és jobb, úgy legyen!*” „A könyvem, az én *K a r m á m*, hogy vártam, milyen kietlen várakozással, mint a *Messiaszt. Talán már későn jön, de csak meglegyen! A te érdemed, Egyetlenem, ha meg-*

lesz.” (78. l.) Jan. 29-én: „A Késő szüret (mégis jobb cím ez, mint a szép Örök csillagok alatt) úgy látszik, nemcsak késik, de múlik. Bizony jó lett volna már, vigasztalásnak, életjelnek, mindennek, mindenképpen.” (76. l.) 1918 március végén ezeket írja: „A verses könyvem ügyében kétszer írtam a Táltosnak legutóbb, de egyszer sem válaszoltak. Ma táviratoztam, teljesen türelmem vesztve, minden reményemet meghúsolni látva, félévi nyugtalan várakozás után. Egyetlen húsvéti örömdöm lenne ez a könyv, a könyvem, ettől is elessek?” (79–80. l.) Ápr. 4-én: „A Táltos sürgönyözött, hogy húsvét után jelenik meg a könyvem. Ezt úgy is tudtam nagyszombaton, mikor a sürgöny érkezett. De mi k o r ? Húsvét után. Türelmetlenségemnek amúgy is rettenetes hosszú minden nap.” (94. l.) Ápr. 24-én: „Először azt gondoltam: nem lehet elviselni ezt a lassú tűzön való gyötretést, a miatt a késő könyv miatt, ez mégis sok, ez az örökös húzás-halasztás, ünneptől ünnepig, az évszakok telnek, múlnak, minden megváltozik, csak az én könyvem várat magára változatlanul . . . A könyvem karácsonyra? Csak nem a Késő Szüretre gondolsz, hiszen akkor sohase látom!” (97. l.) Nyáron írja a következőket: „Most pedig ne haragudjál és ne nevéss ki: egy furcsa fobia gyötör, egyike azoknak, amelyek évek óta megrontják egyébként se valami pompás életemet: attól félek, hogy a Késő Szüret külső és belső címlapján hibásan lesz nyomtatva a nevem, ugye milyen tragikomikus, de így van és nem tehetek róla, ez nem hagy békét . . .” (100. l.) Eörsi Júlia írja: „A könyv végre a nyáron megjelent. Senki sem tudta, hogy rendezése és kiadása nem az ő műve volt, hanem az enyém.” (106. l.) A Délmagyarország 1918. szept. 5-én ad hírt a kötet megjelenéséről. A Corvina 1918. nov. 30-i híre szerint ára 5 K, a számozott amatőr kiadásé 10 K. Brassóván Szilárd címlapterve (ld. Eörsi: i. m. 60. l.) helyett Kozma Lajosé valósult meg.

A címlapot követő lapon ez áll: „Ebből a könyvből 100 számozott példány készült a költő kezevonásával.” Hátlapján pedig az ajánlás Eörsi Júliának szól: „Szentem, megváltóm, orvosom. — A tiéd.” (Ennek kézirati hasonmását ld. Eörsi: i. m. 67. l.)

A szegedi Friss Hírek 1918. szept. 20-i számában a költő nyilatkozatot adott új kötetéről. A lap cikke így szól: „Juhász Gyula új verses könyvének, a Késő szüretnek megjelenése alkalmából megkérdeztük a költőt, hogy, mint a pesti nagyok szokták, mint szerző nyilatkozzék a könyvről. Juhász Gyula megismogatta a szakállát, egyet mosolygott és ezeket válaszolta:

— Nagyon szép verseskönyv. A kiállítása nemesen egyszerű, művészi, a címlapja Kozma Lajos rajzolóé dicséri, az ára olcsóbb, mint a Molnár Ferenc Andoráé. Ami a benne lévő verseket illeti, azokról viszont az eddigi magyar kritikának volt feltűnően elismerő véleménye. Feltűnő ugyanis az, hogy a Késő szüret eddigi dicsérei bírálóit, Kárpáti Aurélt, Lendvai Istvánt, Miklós Jenőt személyesen nem ismerem. Attól tartok, hogy a könyvem sikere folytán beérkezettnek fognak tekinteni, pedig én most indulok új célok, új szépségek és igazságok felé. Az én testvéreim az elnyomottak, a szenvedők, a szegények, az én harcos bajtársaim a fiatalok és az én vigasztalásom a jövőndé. Most drámát írok Z r í n y i r ő l, a k ö l t ő r ő l. Ha Szomory Dezső drámái emléket emelt a Habsburgoknak, én emléket akarok emelni a küzdő, vergődő és tragikus magyarságnak. Valószínűleg trilogia lesz ebből is, a Rákóczi Györgyök és Teleki Mihályok Erdélye roppant érdekel, izgat, lelkesít. Az alkotás láza és gyönyöre és végtelen részvét minden ártatlan szenvedő iránt: ez az, ami rövid földi utamon érdemessé teszi az életet. Nyugodt önérzettel merem a nevem alá írni, ha azt kérdezik, mi vagyok: k ö l t ő .”

A kötetben a következő versek jelentek meg:

Prolóógus (Menj nélkülem...)	Gyászköntös
Csöndes panaszok I—V.	Önarckép
Trecento	Falusi állomás I—II.
Veni!	A torzóm
Örök Beatricékn	Falusi harang verse
Igy szólt Michel Angelo:	Pannoniában a légió dalol
Végtelenség verse I—II.	Anonymus
Ovid tavaszdala — Ex ponto, el- veszett. —	Tonuzóba sírja felett
Már azt hiszi...	Kalózhajó
In memoriam... I—III.	Az ópiumszívó
Ha lehullanak a levelek	Annabál
Arany tavasza...	Vallomás az életnek
Odyseus búcsúzik	A korán elmenők
Késő szüret I—IV.	Május esti dal
Visszatértem	Mily idegenek...
Béke	Goethe Weimarban
Az olajfák hegyén	Marie Antoinette
Júlia I—VII. (A IV. címe: Szemek beszéde)	Szemek
Halotti beszéd	Misztikus órák I—V.
Isteni líra	Görög elégia
Falusi hold I—IV.	Achilleus paizsa
Buddha	Stanzák
Sírok virága, az öröm	Egyedül
Mégis oly szép...	Tiszai tájak I—V. (A III. címe: Tömörkény Istvánnak.)
Csipkerózsa	Himnusz egy csonka Vénuszhoz
A táltos, egy faló	Gioconda
A szerzetes hóráiból I—III.	A muszka (1915)
A Föltámadott I—II.	Megyünk a völgybe...
A rohatecki Máriánál I—II.	Bethániában
	Búcsú

Ismertetései: K[árpáti] A[urél]. 'Déli Hírlap, 1918. szept. 5. — Makói Újság, 1918. szept. 6. — Csongor [Lendvai István]. Új Nemzedék, 1918. szept. 7. — m. j. [Miklós Jenő]. Világ, 1918. szept. 8. — Roboz Imre. Új Nemzedék, 1918. szept. 14. — b. f. [Boros Ferenc]. Élet, 1918. szept. 15. — S. a. [Schöpflin Aladár]. Vasárnapi Újság, 1918. szept. 22. — Sipos Iván. Délmagyarország, 1918. szept. 22. — Kázmér Ernő. A Hét, 1918. szept. 29. — Mándy Gyula, Magyar Figyelő, 1918. október. — Halasi Andor. Az Esztendő, 1918. október (= Halasi Andor: Élő irodalom. Budapest 1920. 43—44. l.) — Délmagyarország, 1918. okt. 13. — Új Idők, 1918. nov. 10. — Babits Mihály. Nyugat, 1918. dec. 16.

Ez az én vérem. Szeged, 1919. [Kovács Henrik kiadása. Várnay ny.] 56 l.
A Délmagyarország 1919. máj. 3-i számában megjelent négy vers mellett a következő megjegyzést olvassuk: „A költő legközelebb megjelenő új könyvéből.” Ez az első hírünk a készülő kötetről. A Délmagyarország 1919. jún. 24-i számában megjelent hír szerint a kötet „a napokban” került ki

a nyomdából: ára 6 korona. A Párttörténeti Intézet könyvtárának példányán azonban ez a keltezés szerepel: „Blau Lily 1919. június 9.” (Ld. Mindenki újakra készül. Szerk. József Farkas. Budapest 1960. 3. köt. 688. l. 207. jegyz.) Minthogy a szegedi lapok jún. 5. és 24. közt az ellenforradalmi Károlyi Gyula-kormány megbuktatását célzó általános sztrájk miatt nem jelentek meg, tehát a 24-i hír jóval előbbi eseményt is jelenthet, föltehetjük, hogy a 9-i keltezés hiteles.

Kovács Henrik szegedi papírkereskedő; kis papír- és könyvesboltja volt a Kölcsey utcában; könyvkiadással rendszeresen nem foglalkozott. Arról, hogy miért vállalkozott Juhász versesköteteinek kiadására, és hogyan került kapcsolatba a költővel, közelebbit a kortársaktól sem sikerült megtudnunk. (Vö. a *Nefelejcs* című kötet adataival.)

A *Kronika* 1919. okt. 8-i számának Hajtvadászat a gondolatszabadság ellen című cikke egyebek közt a következőket írja: „Juhász Gyulának, az ország élő legnagyobb költőjének legutóbb kiadott verses könyvéből száz példány kelt el és három közismert szegedi könyvkereskedő tanúk előtt jelentette ki, hogy Juhász verseskönyvét nem árulja.”

Az *Élet* 1923. évfolyama borítólapján még mindig kaphatónak hirdeti, 165 koronáért. (A Táltos bizománya.)

A címlap Gergely Sándor munkája.

A kötetben a következő versek jelentek meg:

Ezek enyémeek...	Régi falusi állomáson
Tiziánnak	Boccaccio énekel
Magamhoz	Régi verseim elé
Vidék	Megy a hajó
Ó szerelem!...	A költő szól
Szeged	A váradai püspök lánya
Képzelt utazások	Gyászinduló
Mindenkinek	Széchenyi
Testamentum	Félegyházán 1918 nyarán
Újvidéki emlék	Forel Ágostonnak
Búcsú	Magyar nyár 1918.
Tavaszi éj	...Io sono pittore
Fotografiák [1—4.]	Borulásos órán
Thonuzoba	Mater Dolorosa
A szemeim	Zrinyi, a költő
Tristia	Anasztázia
A régi hónapos szoba	Ének a toll katonáiról
Öreg hotel...	Maillard kisasszony
Szegény gög	Idegen zsoldos éneke
Tegnap, holnap	Ószi verőfényben...
Ó ifjúság!...	Békét!
Testvér!	Dal
Béke	A mizantrop...
Rab vagyok...	Nyáray Antalnak
Májusi óda	Megint a Tiszánál
Az utolsó vacsorán	És mégis...
Balalajka	Tudom már...
Őnarckép 1918.	Gabriele d'Annunzionak

Köszöntő
Új Faeton
Napoleon 1—2.
Terzinák
A tücsökre...
Emlékek útján
Szerenád
Szerelem?
Hiába...

Szőke fény
Ki tudja?
Földanyánk
Fejfa
Lassan búcsúzó...
Sasfiók
Színház
1916 őszén
Ének Tompa Mihályhoz 1917 őszén

Ismertetései: Délmagyarország, 1919. jún. 25. — v[ígh] j[enő]. Szegedi Új Nemzedék, 1919. jún. 29. — Z. I. [Zágon István]. Szeged és Vidéke, 1919. júl. 12. — Major Dezső. Friss Hírek, [Szeged] 1919. júl. 22. Pálos Endre [Eisner Manó]. Szegedi Napló, 1919. aug. 7. — Tóth Árpád. Kis Krónika, 1919. okt. 14. — Babits Mihály. Nyugat, 1919. november. (=Délmagyarország, 1919. dec. 14.) — Kosztolányi Dezső. Nyugat, 1921. febr. 1. (=Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. Szerk. Réz Pál. Budapest 1958. 1. köt. 57—61. l.)

Nefejejs. Szeged 1921. [Kovács Henrik kiadása.] Délmagyarország Hírlap és Nyomdavidallalat. 80 l.

A Színház és Társaság 1920. dec. 26-i, a Szeged dec. 28-i és a Virradat dec. 30-i száma mint „most megjelent” könyvről beszél a kötetről, tehát 1920 karácsonya utáni napokban jelent meg. A Petőfi Társaságban 1920. nov. 14-én tartott székfoglalójában a költő az e kötetben megjelenő verseiből olvasott fel. A Magyar Hírlap 1921. jan. 26-i tájékoztatása szerint megjelent előbb a költő arcképével 1500, s mert ez elfogyott, újabb 1500, összesen tehát 3000 példányban. A Magyar Hírlapnak ez a cikke — Ríporterus diák álneve alatt valószínűleg Sz. Szigethy Vilmos rejtőzött — egyébként A költő vére és a kiadó szive cím alatt elmondja, hogy a könyvből egy sem jutott a fővárosba. A kiadó 2000 korona tiszteletdíjat fizetett a költőnek. Azt követelte a költőtől, hogy friss, új verseket adjon a kötet számára. „A verseket kiadta Kovács úr, a költő mecénásához illő hulladék-velin újságpapíron.” A kiadó mintegy 40 000 korona tiszta hasznot vágott zsebre. „Hogy azonban teljesen tárgyilagos legyek, még ebből tíz példány árát le kell vonni, mert ez a kiadó nagylelkűen dedikált bírálati példányoknak szánta, csak azt kötötte ki, hogy a költő ne otthon írja beléjük a dedikációt, hanem nála, mert elvégre bizalom nélkül nincs nagylelkűség...” Juhász Gyula arra a kérdésre, hogy miért Kovács urat. Ő adta ki egy másik kötetemet is, *Ez az én vérem* a címe. Talán emlékszik rá. Nem külön oldalra voltak benne nyomtatva a versek, hanem egymás alatt, mint a napihírek. Ezt is ő adta ki, mondom. Nyolcszáz koronában egyeztünk meg érte. Ki is fizetett hiánytalanul — ötszázat...”

Hasonló adatokat közöl az Úr György szerkesztette Szegedi Az Ojság című rövid életű satirikus lap 1921. jan. 1-i számának Nefejejs című, névtelen szerzőjű cikke, amely támadja a kiadót, amiért a szerény és üzleti dolgokban járatlan költőn negyvenezret keresett.

Kosztolányi 1921 januárjában így ír Juhászhoz: „Drága Gyula, gyönyörű könyvét megkaptam, köszönöm. Már is írok róla, csak arra kérem, hogy for-

duló postával küldje el nekem az előtte való kötetét is (borítékban), melyet nem ismerek. Ezt hangsúlyozottan kérem.” (Lev. 213. l.)

Megemlítjük még, hogy a költő jubileumakor, 1923. május 20-án a *Nefejejs* című kötetét az Otthon Írók és Hírlapírók Köre 50 000 koronás jutalomdíjjal jutalmazta. (Magyarország, 1923. máj. 23.)

A címlap előtt a költő fényképe és aláírása látható.

A kötetben a következő versek jelentek meg:

Negyvenhatosok	A tékozló fiú
Nefejejs I—II.	Elmenőben
Pozsony	Dedikáció
Máramarossziget	Ének
Nagyvárad	A titok
Arad	Tavasz ez is...
Szabadka	Ex libris
Újvidék	Auróra
Csáktornya	Gyászinduló
Hermia	Sóhaj
Titkos értelmű rózsa	A földgolyó dala
Nászút	Louis d'or
Szép csöndesen	Az élő halottak háza
Néma válasz	Az én magányom
Nászdal	Haláltánc ének
Egyetlen és kegyetlen...	Mint a banán...
Elégia	Fekete gyász
Souvenir	Harmónia
Turán után	Fejfámra...
Tisza szögén	Anakreoni dal
Ez a föld...	Rorate
Vízimalom	A csillagok szerelme
Dózsa feje	Önarckép
Petőfikép	Ó ember!
A faluvégi ház	Révület
Carmen	Egynémelyekről
Ocskay Kornélnak	A démonhoz
Búcsú Robin pajtástól	Juhásznoéta
Fiatal színésznő	Tápén
A színész halála	Falusi lakodalom
Szeptember aranya	Falusi delelő
Gazdag szegénység	Boldog halottak
Tájkép	Zomotor
Örvény	Még egy nefejejcsat...
Magamhoz	

Ismeretesei: (s. c.) [Szilassy Cézár]. Szeged, 1921. jan. 9. — (T—i) [Terescsényi György]. Szegedi Napló, 1921. jan. 9. — Szabó Dezső. Virradat, 1921. jan. 22. — Kristóf István. A Hét, 1921. febr. 1. — Kosztolányi Dezső. Nyugat, 1921. febr. 1. (= Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok. Szerk. Réz Pál. Budapest 1958. 1. köt. 57—61. l.) — Schöpflin A[ladár]. Vasárnapi Újság, 1921. febr. 27.

Testamentom. Szeged, 1925. A Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavállalat kiadása. Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavállalat RT. 112, illetve 114. l.

A Szeged 1924. jún. 29-i számában Magyar László interjút közöl a költővel. Ebben egyebek közt a következőket mondja terveiről Juhász Gyula: „*Most már szeretném a verseimet is kiadni. Két kötetre való új versem van. A pécsi Symposion karácsonyra kiad egy antológiát az eddig megjelent verseimből.*”

A Szeged 1924. okt. 26-i számában négy verset közöl „a legközelebb megjelenő” kötetből. (Érdekes, hogy a négy közül valójában csak egy, *Az utolsó magyar* került be a kötetbe, a másik három — *Negyven évvel, A szegedi boszorkányok, Gazdag szegénység* — a költő életében kötetben nem is jelent meg!) A megjelenésről a Szeged 1924. dec. 19-i száma adott hírt.

Ez a kötet kétféle kiadásban jelent meg, azonos szedéssel. Az egyszerűbb papírosú Cs. Sebestyén Károly címlaptervével; a fényes fehér papírosú amatőrkiadás a költő kézírásával írott, dombornyomásos címlappal, a költő fényképével. Ezen a következő szöveg van: „Juhász Gyulának ez a könyve Szegeden, a Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavállalat Rt. kiadásában és könyvnyomdájában, 220 számozott példányban, nehéz famentes papíron készült, a második oldalon a költő legújabb arcképével. A szerző minden könyvet aláírt.” A Színházi Újság 1924. dec. 31-i száma szerint a számozott példány ára 100 000 korona. Minthogy a kétféle kiadás lapszámozásban eltér (a díszkiadás a költő fényképe miatt kettővel mindig több), mi hivatkozásainkban mindig az egyszerűbb kiadás lapszámaira utalunk. (Ehhez kettőt hozzáadva, könnyen megtalálható a hivatkozás a díszkiadásban is.)

Igen érdekes és jellemző dokumentum a szegedi múzeumban a következő szerződés:

„Pásztor József, mint a Délmagyarország hírlap- és nyomdavállalat Rt. megbízotta és Juhász Gyula között a mai napon a következő megállapodás létesült:

A Testamentom című verses kötetből Juhász Gyula kap ötszáz példányt, amivel a Testamentom kiadásából származó igénye a rt.-gal szemben teljesen ki van elégítve. Az amatőrkiadás jövedelmét már korábban elszámolták egymással.

Szegeden, 1927. november 14.

Pásztor József
Juhász Gyula”

Arról, hogy az amatőrkiadás korábbi elszámolása milyen jellegű lehetett, nincs tudomásunk; az egyszerűbb kiadás „honoráriuma” azonban bizonyos következtetéseket erre nézve is sejtetni enged.

A kötetben a következő versek jelentek meg:

ÖRÖK MŰVÉSZET
Testamentom
Ars longa . . .
Őnarckép, 1923
Gulácsy Lajosnak
Madách Sztregován

Berzsenyi
Vörösmarty
Arany Jánoshoz
Nefelejcs Kiss József sírjára
Tömörkény asztalánál
Bartók Bélának

MAGYAR TÁJAK

Ballada a honi tájakról
Emese álma
A szeri pusztán
Ének Kupa vezérről
Regös az udvarban
Ének Kőrösi Csomáról
A Fekete Mária
Kossuth szobor
A szent szarvas
Ancsa él
Alkony a Tisza hídján
Árvaságom
Budapest
Dúdolgatok
Budapesti béke
Magyar idill
Tápai lagzi
Epitáfium
Magyar tél
Szakállszárító
Tutajok a Tiszán...
A tápai Krisztus
Az utolsó magyar
Április bolondja

ÉLET, HALÁL

Apámra gondolk
Gyónás
Lámpások

A gyászmagyarok
Terzinák
Hajnalban a naphoz
Credo
Jó volna...
Temetők
A föltámadt Lázár
Lázár az égben
A távozó
Jól van így
Szent Sebestyén
Halálos ének
Tavaszcvarás
Marcus Aurelius

SZERELMEK

Szigeti emlék
Őszi stanzák
Annának
Esti fények
Szezelem
Kérdések
Fohászzkodás
Szonettek Finikének I—II.
Az ivó
Imádság
Új vallomás

JAPÁN MÓDRA

Japán módra [1—16.]

Ismertetései: Réti Ödön. Friss Hírek, 1924. dec. 25. — Kézai Simon. Szeged, 1924. dec. 25. — Mariay Ödön. Szózat, 1925. jan. 20. — Szabó Dezső. Szeged, 1925. márc. 8. — Pesti Napló, 1925. ápr. 2. — László István. Élet, 1925. ápr. 12. — Tolnai Vilmos. Napkelet, 1925. május. — Alszeghy Zsolt. Irodalomtörténet, 1925. 3. sz. — Turóczi-Trostler József. Pester Lloyd, 1926. jan. 2. — Bodor Aladár, Protestáns Szemle, 1926. május.

Hárfa. [Válogatott versek.] Bp. 1929. Genius kiadás, 188 l.

A költő már a *Testamentum* című kötete után tervezett egy újabb verseskötetet. A szegedi Színházi Újság 1925. dec. 24-i számában Országos nevű írónőnek ki a szegedi homokból című cikkben olvassuk: „A két szegedi író karácsonyra bő terméssel ajándékozta meg a magyar irodalmat. Móra Ferenc egyszerre hét kötetet lép a nyilvánosság elé, míg Juhász Gyula egy verses kötetet és egy prózát bocsájt útnak a magyar könyveket szerető közönség felé.” Érthetetlen, mire alapozta e cikk értesülését, hiszen, ha karácsonyra valóban készültek volna Juhász e kötetei, azoknak már a cikk megírása idején rég nyomdában kellett volna lenniük. Mind a verseskötet, mind a prózai írások gyűjteménye évekkel később került kiadásra.

Emőd Tamás 1928. szept. 16-i levelében ezeket írja Kilényi Irmának: „A Gyula könyveinek ügyében kérek rövidke kis türelmet. Remélem és hiszem, s főleg akarom, hogy úgy legyen, kiadót fogjunk. E héten gondosan

eljárók mindenfelé. Amint valami eredményem van, rögtön hírt adok. A nexusok megvolnának, csak a kiadók kedvével boldoguljunk. Bízunk.” (Kilényi-gyűjtemény.)

A Homokóra 1928. dec. 22-i számában van egy híradás, mely szerint „újesztendő elején” a költőnek kötete jelenik meg. Az Esti Kurir 1929. jan. 22-i számából, Ádám László riportjából tudjuk, hogy a költő a kéziratokat a Baumgarten-díj kiosztása alkalmával Pesten jártakor, tehát január 20-a tájt maga vitte el a Geniushoz. A Genius kiadónak a Kilényi-gyűjteményben levő levele szerint a kötet — a *Holmival* együtt — 1929. március 27-én jelent meg. E levél szerint: „A kötetek iránt már is jelentős érdeklődés nyilvánul meg s így bizton hisszük, hogy ezzel a két kötettel az illusztris szerzőnek jelentős sikere lesz. Reméljük, hogy a kötetek kiállítása is meg fogja nyerni tetszését.” Július 22-i levelükben a következőket írják: „Tekintettel arra, hogy most a nyári hónapokban a könyvpiacra általános csönd uralkodik, csak annyit mondhatok, hogy Juhász Gyula kötetéből is keveset rendelnek a könyvkereskedők. Megjelenéskor azonban elég élénk volt az érdeklődés, különösen a *Hárfa* című kötet iránt. A *Holmi* című kötet kevésbé keltette fel a közönség érdeklődését. Reméljük azonban, hogy ősszel, amikor a forgalom megélné, ismét nagyobb példányszámban fogják a köteteket megrendelni.” A kiadó 1932. márc. 9-i elszámolása szerint, amely ugyancsak a Kilényi-gyűjteményben található, a *Hárfából* és a *Holmiból* egyaránt kétezer-kétezer példány készült és darabonként 4 pengős bolti áron került forgalomba. A két kötetből 1351 darab még akkor is raktáron volt, pedig közben már 1931 tavaszán leszállított áron, 1 pengő 60 fillérért is árusították.

Bizonyára e raktári példányokat látták el új címlappal, és dobták ismét piacra „A magyar nemzeti könyvnap emlékére” jelzessel a cím fölött 1934-ben ekkor már Révai Irodalmi Intézet név alatt.

A kötet borítólapján a következő reklámszöveg olvasható: „Juhász Gyula nemcsak nagy költő, nemcsak tündökletes művésze a tollnak, de olyan megtestesülése is a tősgyökerezés és emellett európai magyarságnak, amilyenre kevés példa akad az irodalom történetében.”

A kötetben a következő versek jelentek meg:

A hegyi beszéd	Babona
Ódon ballada	Dicsőség
Maris	Mert későn jöttem...
Haza...	Áldott e bánat...
Meunier	Milyen volt...
Primitiva	Isten háta mögött
Magányos úton...	Himnusz a holdhoz
Öngyilkosok	Profán litánia
Tibiscus partján	Ancsa szolgáló
Gyászpompa	Ó asszonyok...
Vigasztalásul	Nénia
Gemmák és hermák	Orgonaszó
Atyámhoz megyek...	Mégis...
Imitatio Christi...	Filológia
Magyar táj, magyar ecsettel	A varázsfuvolás
Versek, rím és remény nélkül	Falusi hold I—II.
I. Halott mellé...	Visszatértem
II. Sok méreg által...	Béke

Órház
 A föltámadott I—II.
 Falusi harang verse
 Csöndes panaszok I—III.
 Tonuzóba sírja felett
 Az ópiumszívó
 Vallomás az életnek
 Egyedül
 Tömörkény Istvánnak
 Ősz
 Stanzák
 Achilleus paizsa
 Goethe Weimarban
 Petőfi Zoltán
 Az Iza partján
 A muszka (1915)
 In memoriam... I—II.
 Vidék
 Szeged
 Búcsú
 Balalajka
 Régi verseim elé
 Gyászdinduló
 Széchenyi
 Félégyházán 1918 nyarán
 Magyar nyár 1918.
 Zrinyi, a költő
 Maillard kisasszony
 A mizantrop...
 Megint a Tiszánál
 Tudom már...
 Gabriele D'Annunzionak 1918.
 Napoleon 1—2.
 Terzinák
 Földanyánk
 Ének Tompa Mihályhoz 1917 őszén
 Fejfa, 1919
 Negyvenhatosok
 Hermia
 Vízimalom
 Dózsa feje
 Tájkép
 A tékozló fiú
 Juhásznoóta
 Falusi delelő
 Az ivó [kétszer!]
 Fohászkodás [kétszer!]
 Nefelejcs I—III.
 Városok
 Pozsony

Máramarossziget
 Nagyvárad
 Szabadka
 Újvidék
 Csáktornya
 Testamentom
 Gulácsy Lajosnak
 Madách Sztregován
 Berzsenyi
 Vörösmarty
 Arany Jánoshoz
 Nefelejcs Kiss József sírjára
 Tömörkény asztalánál
 Bartók Bélának
 Emese álma
 A szeri pusztán
 Ének Kupa vezérről
 Ének Kőrösi Csomáról
 A fekete Mária
 A szent szarvas
 Áncsa él
 Dúdogatok
 Magyar idill
 Tápai lagzi
 Magyar tél
 Szakállszárító
 A tápai Krisztus
 Az utolsó magyar
 Április bolondja
 Apámra gondolok
 A föltámadt Lázár
 A távozó
 Jól van így
 Szent Sebestyén
 Marcus Aurelius
 Szigeti emlék
 Kérdések
 Fohászkodás [kétszer!]
 Szonettek Finikének I—II.
 Az ivó [kétszer!]
 Imádság
 Japán módra [1—16.]
 Velazquez halála
 Japánosan [1—4.]
 Forradalmi naptár
 I. Vendémiaire
 II. Brumaire
 III. Frimaire
 IV. Nivôse
 V. Pluviôse

VI. Ventöse
 VII. Germinal
 VIII. Floréal
 IX. Prairial
 XI. Messidor
 XI. Thermidor
 XII. Fructidor
 Megint tavasz...
 Az időnek
 Arany estéje
 Erdély özvegye
 Josephus szobránál
 Azt álmodtam...
 Este az Alföldön
 A rossz leány
 Ballada
 Haviboldogasszony
 Néhanapján
 Új japános dalok [1—9.]
 Anna örök
 Mindig velem

Koncert
 A ceglédi parkban
 Az örök ballada
 Köszönöm...
 Isten lámpásai
 Néha éjjel
 Vidéki napraforgó
 A panorámás
 Kútba néztünk
 Mese
 Unalom
 Arany nyomában
 Ember, állat
 Betlehem
 A gyermeket, ha alszik...
 Én költő vagyok
 Az örök szőnyeg
 Búcsúfia
 Babits Mihálynak
 A szépség betege

Ismertetései: Kállay Miklós. Nemzeti Újság, 1929. márc. 31. — Pesti Hírlap, 1929. ápr. 5. — Turóczi-Trostler József. Pester Lloyd, 1929. ápr. 13. — (b) Magyar Hírlap, 1929. ápr. 14. — (n. s.) [Nádas Sándor]. Pesti Futár, 1929. ápr. 15. — 8 Órai Újág, 1929. ápr. 16. — Literatura, 1929. május. — (d) [Dette János]. Délmagyarország, 1929. máj. 5. — Bodor Aladár. Magyarság, 1929. máj. 12. — Lékó Béla. Miskolci Katolikus Tudósító, 1929. jún. 15. (= Szegedi Katolikus Tudósító, 1929. júl. 1.) — Juhász Géza. Napkelet, 1929. július. — Illyés Gyula. Nyugat, 1929. aug. 1. — K. I. Ország—Világ, 1929. szept. 1—8. — Bodor Aladár. Pásztortűz, 1929. okt. 20. — Berczeli-Anzelm Károly. Széphalom, 1930. március—április. — Muraközy Gyula. Protestáns Szemle, 1930. április. — Hegedűs Zoltán. Budapesti Szemle, 1930. december.

Fiatalok, még itt vagyok! Szeged 1935. A Magyar Téka kiadása, Dél-magyarország ny. 78 l. Babits Mihály előszavával, Kontuly Béla rajzaival.

A kötetről az első híradás Féja Géza A magyar költő véres könyve című cikkében (Magyarország, 1934. márc. 21.) található. Féja Géza a Szegedi Fiatalok társaságában, Magyar László vezetésével látogatta meg a visszavonult költőt, és cikkében e látogatásról számolt be. „Egész tömeg kötetben meg nem jelent verse hever lapok s folyóiratok hasábjain — írja Féja. — Sohase gyűjtötte össze őket s annál örvedetesebb, hogy a szegedi fiatalok Szépművészeti Kollégiuma [így!] vállalta ezt a munkát. Májushban fog megjeleni a könyv, művészi kiállításban, Buday György fametszeteivel. A címén gondolkodunk. Van Juhásznak egy igen szép verse: »Fiatalok! Még itt vagyok...« Ezt ajánlom címnek s a társaság egyhangúlag meg is szavazza.” A látogatásról s a könyv gondolatáról Magyar László is beszámolt a Magyar Hírlap 1934. ápr. 1-i számában, Néhány óra Juhász Gyula önkéntes börtönében címmel. Többek közt ezeket írja: „Én Somogyi Szilveszter polgármester szavait idézem: Szép magyar és szegedi kultúrmissziót teljesítene a

Magyar Téka, ha új Juhász-kötetet illesztene sorozatába. Buday György, a neves grafikus, aki most együtt ostromolja velünk a költőt, nekilekesedve ígéri, hogy a Magyar Téka Juhász-kötetéhez fametszetű illusztrációkat készít. Képzletünkben már látjuk is ezt a könyvet és lelkesedésünk lassan átragad Juhász Gyulára is . . . Amikor azután kitaláljuk az új verseskönyv címét — egyik véletlenül előkerült új Juhász-vers címe: *Fiatalok, még itt vagyok . . .*, már rábólint, már helyesli.”

A Magyar Téka — amint az e kötet végén levő 1935 májusi keltezésű ismertetésből kiderül — könyvkiadói vállalkozás volt, mely előfizetők toborzásával biztosította kiadványainak megjelentetését és elhelyezését. Az egyes köteteket 3 pengős előfizetési áron kapták meg a Magyar Téka tagjai. Kezdeményezője Magyar László volt. Juhász kötete a második sorozat első kiadványaként jelent meg.

Az első sorozat öt kötetén kívül a Magyar Téka több sorozaton kívüli könyvet is kiadott. Évente öt kötetet jelentetett meg. Juhász is tagja volt a Magyar Tékának.

A kötet sajtó alá rendezője, Magyar László a Magyar Nemzet 1940. ápr. 7-i számában ezzel kapcsolatosan még ezeket írja:

„A lelkesedés egy-két napig tartott, megkaptuk tőle az engedélyt az új kötet kiadására. A bele való verseket már úgy kellett összelopkodni. Hónapokig tartó munka árán sikerült csak. A könyvet gyógyszernek szántuk. Babits Mihállyal írtunk bele előszót. Azt hittük, hogy a fölujjongó öröm, amely a rég elhallgatott költő új verseit fogadja, mégis csak kiszakítja makacs remeteségéből.

De amikor megjelent a kötet, amikor kifutott a magyar élet vizeire az utolsó hajó, Juhász Gyula mélyebben rejtőzött el önmagába, mint azelőtt. A saját könyve sem érdekelte. Odacsempészünk egy példányt az asztalára. Föl sem bontotta. Ott hevert a Fodor utcai remetebarang asztalán, fölbontatlanul, érintetlenül 1937. április 6-án is, amikor végkép elmenekült az eleven világból.”

Magyar László legutóbb (Magyar Nemzet, 1958. febr. 23.) kissé másként, Féja Géza állításával szemben nyilvánvaló elfogultsággal adta elő a kötet megszületésének körülményeit. (Vö. It. 1962 : 305—308. l.)

A kötet egyébként ötletszerűen vette föl a költőnek a *Hárfa* című kötete után megjelent verseit: ami véletlenül — kéziratban vagy kivágotan — a sajtó alá rendező kezébe került. Fontos és a költő lelkiállapotát jellemző versek (*Élő halottak, A bukott angyalok, Melankólia, A rém* stb.) kimaradtak belőle.

A szegedi múzeumban megvan Magyar László 1935. febr. 28-án kelt, Juhász Gyulához írott levele, melyben a kötetrel kapcsolatban tájékoztatja a költőt, s kér a nála levő ötven vershez még néhány pótlást. „A könyved úgyis ünnepi kiadásunk lesz — írja —, a legszebb Téka-könyv. Egy oldalra csak egy vers kerül, pehelypapírból csináljuk meg a könyvet, kézi szedéssel, szép vászonburokban. Reprezentálni akarjuk vele a Tékát, Szegedet, de legjobban Juhász Gyulát.” Írja, hogy Juhász lesz az első Téka-szerző, aki honoráriumot kap. „Számításunk szerint a kötet megjelenésekor körülbelül 200 pengőt, aztán pedig ha könyvárusi forgalomba is kerül majd a könyv, a könyvárusi forgalom hasznát. A Téka-tagok példányainak árából fedezzük a nyomdaköltséget.” Kéri még, hogy a korrektúrát a költő végezze majdán el.

Az ekkori tervek szerint a kötet március végén vagy április elején jelent volna meg, de csak 1935 nyarán jelent meg, Babits Mihály előszavával, Kontuly Béla rajzaival. Az előzéklap hátulján a következő szöveggel: „Ebből a könyvből negyven, római számmal megjelölt bibliofil-példány jelent meg a legfinomabb könyvpapíron, fehér bőrkötésben.” A 76. lapon a következő kolofon: „Ez a könyv a MAGYAR TÉKA hatodik kiadványa (II. sorozat, I. kötet), amely kizárólag a MAGYAR TÉKA tagjai számára készült. Nyomtatta a Délmagyarország nyomda. — A kötés a Nemzeti Sajtóvállalat munkája. — Szerkesztésért és kiadásért felel Magyar László.” A Magyar Tékat ismertető függelékben még a következőt idézzük: „Most elindítjuk új sorozatunkat, J u h á s z G y u l á n a k , a leghalkabb, a legtisztább, a legnemesebb hangú magyar lírikusnak a nevével és költészetével. Hisszük, hogy az oly régen hallgató költő megszólaltatásával kincses ajándékot nyújtunk át tagjainknak és a magyar közönségnek.” (77. l.)

Babits Mihály előszava:

„ELŐSZÓ HELYETT

Nem volna illendő, soká feltartani az olvasót, mikor Juhász Gyula új verseit akarja olvasni. Esemény, öröm, ajándék ez a könyv, amihez, úgy vélem, mindenki türelmetlenül nyúl. A kiadó előszót kér tőlem . . . Ugyan miért? Talán csak hogy legyen hangja az örömnek, mely evvel a könyvvel együtt röpül . . . Az örömnek nehéz megállni, hogy néma maradjon.

Bocsássák meg hát ezt a pár sort a költő régi barátjának . . . Valamikor, a H o l n a p lapjain, együtt indultunk a Holnap felé. A Holnapba azóta sem értünk el; mindig csak ebben a komisz Mában menetelünk, amiből előbb-utóbb tegnap lesz . . . De menetelés közt legalább énekeltünk. Így talán könnyebb is volt az élet rossz útja . . . Együtt mentünk és együtt »halatlak énekünk«.

Mígnem egyszer te váratlanul elhallgattál és eltávolodtál . . . Mi többiek csodálkozva és szomorúan néztünk utánad. Hangod nélkül szegényebbnek tűnt föl a magunké is. Igen, esemény, öröm, ajándék most: újra hallani ezt a hangot! Énekelj, pajtás, énekelj, bús költőnk: alighanem mégiscsak ez ér legtöbbet a világon!

Babits Mihály”

A kötetben a következő versek jelentek meg:

(Fiatalok, még itt vagyok)

HAMU

NÉMA JÁJSZÓ

Mint a hajótörött
Sétapálcám
Augusztus
Gyerekkori arcképem
A Tiszához
És mégis . . .
Mily messze vagytok . . .
Ifjuság
Élet

Béke
Búcsú
Temetés
Mint az alvajáró
Gyermektemető
Egy ház
Panasz
Zene
A jövő vetése
Két élő halott
Baudelaire halála
Venit summa dies . . .

MICHEL ANGELO

Fák
 Egy hangszer voltam...
 A szobor
 Harangjáték
 Deo Ignoto
 Haladék
 Szavak
 A halhatatlan
 Ónarckép. Vincent van Gogh levele
 testvéréhez. Elveszett.
 Honvágy

EMLÉK

Sors
 Egy kedves vigasztalónak

Ének Bukosza Tanács Ignácról
 Váci szeptember 1899
 Remeteség
 Utolsó vers
 Dal
 Nietzsche
 Kazinczy
 Mikes
 A bölcs
 Férfiat énekek...
 Zászlók
 Móra Ferencnek
 Jó szó
 Calasantius
 A nagy víz emlékére
 Énekek éneke

Itt a cikluscímek egyúttal verscímeiket is jelölnék, úgy, hogy egyes versek címeit cikluscímként nagyobb betűvel szedték.

A kötetben a következő versek illusztrációi szerepelnek: *És mégis...*, *Temetés*, *Michelangelo*, *Remeteség*.

Ismertetései: Vér György. Délmagyarország, 1935. jún. 2. — Városkultúra. 1935. jún. 30. — Thurzó Gábor. Magyar Kultúra. 1935. aug. 5—20. — Forgács Antal. Pásztortűz, 1935. aug. 15. — Hartmann Mihály. Társadalmunk, 1935. aug. 30. — Rédey Tivadar. Nyugat, 1935. szeptember. — Bárdosi Németh János. Élet, 1935. szept. 15. — (k—ny.) Magyar Hírlap, 1935. szept. 15. — Rónay György. Új Kor, 1935. szept. 28. — Turóczi-Trostler József. Pester Lloyd, 1935. szept. 28. — RMA [Rónai Mihály András]. Pesti Napló, 1935. nov. 3. — Nagymihály Sándor. Magyar Hírlap, 1936. márc. 1. — Bálint Sándor. Irottkő, [Szombathely] 1936. 2. sz.

Juhász Gyula összes versei. 1905—1929. Sajtó alá rendezte Paku Imre. Kecskemét 1940. Szukits kiadás (Szeged), 384 l.

Tartalmazza a költő életében megjelent versesköteteinek, *A Holnap* két kötetének verseit, a *Fiatalok, még itt vagyok!* című kötet anyagának kivételével és a kötetben meg nem jelent műfordításokat. A *Hárfa* című válogatott versgyűjteményben először megjelent versket szintén tartalmazza; az ott is szereplő, de korábbi kötetekben is megjelent verseket a korábbi kötetek megfelelő helyének rendjében közli. Megjelent az 1940. évi könyvnapokra. Szukits László szóbeli közlése szerint 2000 példányban.

Vér György Eső a könyveken című vezércikkében (Délmagyarország, 1940. június 7.) kifogásolta drágaságát: a fűzött példányokat 5 P 60 fillérért, a kötötteteket 7 P 40 fillérért árusították.

Ismertetései: (b. s.) Népszava, 1940. jún. 2. — Gergely Gergely. Szegedi Új Nemzedék, 1940. jún. 2. — Perkátai László. Délmagyarország, 1940. jún. 4. — (v) [Vér György]. Délmagyarország, 1940. jún. 7. — Magyar László. Esti Kurir, 1940. jún. 17. — Bóka László. Az Ország Útja, 1940. július. — Rónay György. Napkelet, 1940. július. — Tükör, 1940. augusztus. — Rédey Tivadar. Nyugat, 1940. aug. 1. — Nagy Miklós. Magyar Kultúra. 1940. szept. 20. — Vajthó László. Budapesti Szemle, 1941. január.

Juhász Gyula összes versei. (Hírlapi és kézirati hagyaték.) Sajtó alá rendezte Paku Imre. [Szeged] 1941. Szukits kiadás. 392 l.

Megjelent az 1941-es könyvnapra. Szukits László szerint 2000 példányban.

Tartalmazza a költő életében kötetben meg nem jelent, kéziratban és kivágoton fennmaradt versanyagot, valamint a *Fiatalok, még itt vagyok!* kötet verseit is. E kötet anyagát Paku nem a kötet rendjében, hanem saját „időrendjében” szétosztva közli. Gyakran közöl — néha más, de ugyanazzal a címmel is — kötetben is megjelent verset, s hasonlóképpen nem egy verset a kötetben is kétszer közöl. Mindezek leszámításával ez a kötet a következő versekkel gazdagította a költő életművét:

Epigramm	Fátum (Apámmal együtt...)
Rostand	A verseim után...
Adagio	Kossuth nóta
Kihallgatás	Én is meghaltam
Magyar népem	A halotti beszéd (Egy méla...)
Meghalni	Ők
Enyém az alkony	Mi az üdvösség
Credo	Pogány Gábor
Dér	Flagellánsok éneke
Költők (Vannak poéták...)	G-dur
Rousseauként	Az utolsó vacsora
Gotterhalte	Testamentom (Mesék és álmok erdejében...)
Efemeridák	Fidiász a népnek
Milói Vénusz	Félúton
Dal a rózsákról	A Tábor hegyén
Augusztus (Sötét szemem...)	Antik óra
Herakles	Hauser Gáspár
Ábrányi Emilnek	Minden közel
Cézár halála	Haláltánc-ének
Az örök visszatérés	Egy fiatal öngyilkosnak
Áhítat	Nincsen, nincsen!?
Simon Péter	Én az ital barátja vagyok
Anakreoni dal	Hallgatsz
Sursum corda	Áldott végzetem
Új melódiák	Balassi
Florica	Solweiget hallgatom
Fehér Anna	A nagy üvegház
Dalok vége	Hősök
Pusztaszer felé	Egy Duse-fej alá
Vita somnium breve	Beato Angelico
Kései ragyogás	A régi udvaron
Ma jött az első	Robinson szigetén
Tavaszcímzés	Haldokló gallus
Egy ing a szárítón	Anna
Ó szent gyerekség	Petőfi
Sirató	Anna után
Pán sípján	Megölt szerelem sírkövére
Költők (Lassan, búsan leszáll...)	

Vándordal
 Március idusára
 Paulus
 Atalanta búcsúja
 Régi opálos alkonyat
 Ovid levele Júliához
 Nagy maszok
 Annára gondolok
 Öregek az éjben
 Most szépül meg
 Az anya, aki vár
 November altatója
 Ha fáj a nap
 Ezek szép csöndes
 Nyáray
 Örök visszhangjaink
 Születésnapom
 Múltó világ felett
 Nincs búcsúzás
 Új énekek a végekről
 I. A határ
 II. Esti zene
 III. A bakter
 Beszéd régi valómmal
 Idegen lugas árnyán
 Bánk bán
 Rontás
 Szenvedni tudj
 Munda cor meum
 A kísértő (— És mutatá a távol
 Indiákat...)
 Kődök várában
 Magamhoz, nyárvégi estén
 Fátum (A távol violás...)
 Lopott fények
 Magyar határon
 Képek
 Emőd Tamásnak
 Tanítónő a végeken
 Várad
 Idegen sírok közt (degen sírok
 közt...)
 Ars longa
 Idegen sírok közt (Megyek a dom-
 bon...)
 Mári néném
 Azért szeretlek Anna
 Robogva jön
 Oceánom mellett
 Tizenhatéves...

A bárka révbe indul
 Betegszoba
 Shakespeare halála
 Annának, utólszor
 Innominata
 Egy halott költőnek
 Szeretem az életet
 Gyermekeimet
 Arckép
 Sebesült munkás a Rókusban
 Magyar vidéki lélek
 A Tisza
 Ima
 Pompa
 Sebesült
 Egy kárpáti falunak
 Magyar idill
 Anyák
 Reátok gondolok
 Notre Dame de Lorette
 Üzenet Szegednek
 Tömörkény uccáján
 Két gyermek sírjánál
 A vidéki magyar színészekhez
 Könyvem elé
 Húsvéti stanzák
 Hangtalanul
 Az utolsó
 Obsit
 Emlék
 De profundis
 Jegénye lelkem
 Az elborult magyar
 Nietzsche (Már túl volt...)
 Utolsó vers (A régi holdat látom...)
 Szakolca
 Halotti beszéd
 Pázmány
 Tompa
 Ez az én vérem
 November
 Költők, barátim
 Tovább
 Két dal
 Telefon
 Gergely Sándornak
 A békekötésre
 Egy tatár költőnek
 A munka
 Hegedűszó

Ének Arany Jánosról
Nyáray Tóni
Beethovenhez
Pécs
A dal
Tamás Annának
Az építők
Móra Ferencnek (Tavaszi, nyár...)
Flaubert emlékének
Magyar áfium
Glória (Ott fekszik...)
Dal
Szakolcai emlék
Deo Ignoto
Pán
Epilógus (Még egy ujjongó...)
Koessler Jánosnak
Karrikatúrám
Örök búcsú
Hannele költőjének
Örökké
Ének a víg barátról
Petőfi szellemének
Ch. Baudelaire
A császár Lipcse előtt
Intermezzo
Az Isten malmai
Csöndes jubileum
Július 31-én
Fiatalság!
Betegen
Virrasztás
Petőfi-centenárium
Emléklül
Madách kardal
Szegény katona
Szonett
Színházi szonett
Lady Godiva
48 március 15
Bordó cipellő
Emlék (Egy régesrég...)
Somly Arthurnak
A jubiláns
Operett
Mézeskalács — Emőd Tamásnak —
Hiába vártam
A színpad délután
Prológus (Kedves Közönség...)
Kísértetek (Minden mulandó...)

Az ideál
Alföldi utca
Kései bölcsesség
Október
A nábob és a költő
Honvágy (Ő gyermekek...)
Tájkép
A nótás kapitánynak
Visszatérés
Tűnődés
A kísértő (A sziklabarlang...)
Karácsonyi bánat
Imádság a gyűlölködőkért
Az öregségről
Fanyar tavasz
Csendélet
Nemes palotás
Lord Byronhoz
Magyar fohász
Ballada a császár katonájáról
Ámen
Jókai
Epilógus (A vágyak bágyadt hegedű-
jén...)
Régi szerelmes vers
Emlék (Egy nyári éjre emlék-
szel-e...)
Magyar meztlábás
Óda Germániához
Mátyás király
Munkások a hídon
Öreg költőnek
Kísértetek (Én sokszor érzem...)
Egy régi hajnal
Távolok üzennek (Az életünkben van-
nak...)
Melankólia (Még néha visszajár...)
Felhők
Mit mondjak rólad
Magyarok Pesten
Az elköltözött
Dugonics sírjánál
Vidék (A széles utcák...)
Nótafa
Sorsom
Emberi hitvallás
Himnusz Budavarához
Ballada a hét tengerésztől
Május
Erdélyi ibolyák

A halálhoz
Matuzsálem
Egy ház
Immortel
Nefelejcs
Dús őszi nap
Katona József sírjára
Görög prolog
Vallomás
A rab titán
Szabadkai emlék
Szikratávirat
Nyugasztaló, vigasztaló
A dezentor
Szent Ilona
A nagy siralomházban
Május ünnepe
Esti dal
Macskazugban
Ádam halála
Beteg kutya
Rudnay Gyulának
Borok
Ne bántsátok a lombokat
Tehenek
Egy kriptára
Új dalok japán módra
Mariannának
Újabb dalok japán módra
Japánosan
Medievo
Rejtek ülén
Magyar vígasság
A magyar ifjak éneke
Egy virágért
Darvadozás
Prológus (A láva lenn forrong...)
Soha
Halott társak üdvözlése
Forgácsillat
Trianon
Óda Beethovenhez
Megint japánosan
Kő a kövön
Epitaphium (Antik mértékű...)
Himnusz a mulandóságához
Mariannának — Japánosan
A színésznő
Tinódihoz
Kórus a naphoz

Vojtina új ars poétikája a fiatal költőkhöz
Vojtina új levele öccséhez a drámaírásról
Hosszú éveken át
Szegedi temetőben I., II.
A koldusnak
Japánosan (Az esti felleg...)
Tavaszelőtt
Ady Endre köszöntése
Szonett Szegedhez
Szegedi óda
A szegedi boszorkányok
Munkásgyermekhimnusz
Mindörökkön
Addig is
Bethlehemi üzenet a vakoknak
Salome
Galilei
Bár semmi jussom
Élet
Torozás
Lant és kard
Papucs alatt
Óh szőkeség
Látjátok feleim
Gandhi nevére
Vízkeresztre
Őszelő
Szipmózion
Herczeg Vilmosnak
Ének Jókairól
Adyra gondolok
Tul minden kínon
Móra Ferenc jubileumára
Élő halottak
Halottak napján
Epitáfium (Az ismeretlen szenvedésnek...)
Per omnia saecula
Vérmező
Kaisergruft
Copernicus
Az első
Ha kiderül az alkony
Virrasztók éneke
Gellért püspök
Oroszlámos táján
Ady Endrének, húsz év előtt
A 13-as ágy

Kurucosan	Őnarckép (Ez elfáradt fej...)
A magyar dalosokhoz	Liszt Ferenc emlékezete
Sírfelirat	A dóm zenéje
Dózsa után	Jubileum
Glória (Fekete-zöld babérfák...)	Életérzés
Rabság	A költőnek
Falu	Étsy Emiliának
Cigány nők	Zsolozsma (Szeretlek téged...)
Magyar bánat	Az ismeretlenhez
A bukott angyalok	Alföldi művészet
Melankólia (Mint a bűvös vesszőt...)	Endre Bélának sírjára
Elégia (Sírt kereselek...)	Régi nyári éj
Szív küldi szívnek	Zsolozsma (Máriát dicsérik...)
Rossz órában	Októberi éj
A rém	Hulldogál a fa levele
Gerhart Hauptmannhoz	Ovidius
Csokonai szobránál	Harangok
Egy világhíresnek	Don Quixotte
Móricz Zsigmondnak	Vörösmarty
Mély az élet	Rákóczi hársfái
A régi kispap	Manóéknak
Temető (A hervadás bús...)	Epitáfium (Jó anya...)
Képzelt utazás Váradon	Utolsó imádság

Ismertetései: (Ly—Ga) [Losonczy Géza]. Népszava, 1941. júl. 27. — Bárdosi Németh János. Kelet Népe, 1941. aug. 1. — László István. Diárium, 1941. október. — Tolnai Gábor. Magyar Csillag, 1941. okt. 1. — Délmagyarország, 1941. okt. 8. — László István. Egyedül Vagyunk, 1941. november. — Gergely Gergely. Debreceni Szemle, 1941. december.

Juhász Gyula összegyűjtött versei. Sajtó alá rendezte Tolnai Gábor. [Pécs] 1943. Szukits kiadás (Szeged). 399 l.

A Paku-féle kiadás sikertelensége, kedvezőtlen fogadtatása után a kiadó új kiadásra határozta el magát; erre az 500 pengős szerződés még jogot adott neki. A kiadással a Paku-kiadás legélesebb bírálóját, Tolnai Gábot bízta meg.

Tolnai Gábor Kilényi Irmához írt keltezetlen, 1943. júl. 10-i postabélyegzőjű levelében közli, hogy Szukits Tibortól megbízást kapott az új kiadásra, de ő egyelőre nem adott végleges választ, mert az egyik legnagyobb pesti kiadóvállalat — egy későbbi levélből kitűnően: a Franklin Társulat — ugyancsak érdeklődött hasonló iránt. Miután azonban a szerződés Szukitsnak biztosított előjogot, Tolnai Gábor 1943. aug. 2-i levelében így írt: „Most nem maradt hátra más, csak ez az egy: tárgyalnom a kiadásról Szukitscsal. Megvallom, kedvetlenül kezdem el, és nem nagyon bízom az ügy kimenetelében. Szukits-tól kaptam egy levelet. Megdöbbenő, mennyire fogalma sincs arról ennek az embernek, hogy mit jelent Juhász Gyula verseinek sajtó alá rendezése. Ismét pár hetet emleget, mint annak idején, midőn az én nem-emre Paku hajlandó volt pár hét alatt rosszul megcsinálni. Mit akar tulajdonképpen az ilyen tudatlan kalmár? Hogy mer ez kiadatni egy költőt? Biztosan akad most is majd felelőtlen ember, aki pár hét alatt összecsapja neki. Én azon-

ban ilyen felelőtlenségre nem vállalkozhatok. Az új kiadásnak mindent újra kell kezdeni, Pakut nem lehet figyelembe venni.”

Tolnainak sikerült Szukitsot meggyőzni álláspontjáról. Így hozzázkezdett a munkához; Kilényi Irma 22 db, Király Péterné pedig 30 db verskéziratot bocsátott rendelkezésére. (Ezek sajnos a főváros ostroma idején elpusztultak.)

Azonban e második kiadás gondozója sem oldotta föl az első kötet zárt-ságát, a verseket ő is két külön kötetre tervezte. Az első kötete, mint Pakué, szintén a költő életében megjelent köteteinek versanyagát adja, a kötetek rendjében, s csupán annyiban különbözik Pakuétól, hogy egyrészt kihagyta A Holnap két kötetében megjelent verseket, másrészt viszont fölvette a költő életében, de nélküle, barátai által összeállított utolsó kötetet, a *Fiatalok, még itt vagyok!* címűt, amelynek verseit Paku a második kötetben, az ő sajátos „időrendjébe” szétosztva közölte. Sajnos, Tolnai szövegek közlése is nagyon pontatlan. Az általa tervezett második kötet kiadására már nem került sor.

Tolnai 1943. nov. 26-án kelt utószava (Megjegyzés a kiadáshoz) elmondja, hogy a Paku-féle kiadás elfogytával a Szukits cég őt bírta meg az új kiadással. „Az előkészületben levő új kiadás a költőnek nemcsak verseit, hanem prózai műveit is tartalmazni fogja és teljes filológiai apparátussal ellátva, előreláthatólag három kötetben jelenik meg.” (387. l.) Miután figyelmeztet ennek a „kritikai jellegű” kiadásnak nehézségeire, s jelzi, hogy ez természetszerűen hosszabb időt vesz igénybe, közli, hogy a mostani kiadás az addig is jelentkező igényeket kívánja kielégíteni. „Ez a kötet — mondja — korántsem lép fel a filológiai teljesség igényével, de teljességgel adja a költő reprezentatív darabjait; egyetlen olyan vers sem hiányzik belőle, amely igazi csúcsein mutatja Juhász költői nagyságát. Hogyan is hiányozna, hiszen ezeket a verseket nem valami önkényes válogatás, hanem maga a költő jelölte ki pályája reprezentatív darabjainul.” A *Fiatalok, még itt vagyok!* című kötet fölvetelét így okolta meg: „Babits Mihály ízlése nem hagy kétségeket afelől, hogy ezek a versek éppolyan színvonalon jelképezik Juhász Gyula költészetét, mint azok a darabok, amelyeket ő maga, a költő gyűjtött kötetbe.” (388. l.)

Szukits László szerint 4000 példányban jelent meg.

Ez a kötet a korábbi kiadásokhoz képest új verset nem tartalmaz.

Juhász Gyula válogatott versei. A válogatás Ertsey Péter munkája. Szeged 1947. Szukits kiadás, Szeged Városi Nyomda. 192 l.

Ez a válogatás a Paku-féle kiadáson alapult. A Kilényi-gyűjtemény anyagából hét, addig kötetben meg nem jelent verset is közölt:

Az ismeretlen katona
Meseváros
A vén cigánynak
A dolgozókhöz
A tápai nóta [helyesen: Tápai nóta]
A munkásotthon homlokára
A szabad jövő lovagjai

Szukits László szerint 5000 példányban jelent meg.

Ismeretesei: Magyar László. Tiszatáj, 1947. július. — Gergely Gergely. Diárium, 1947. karácsony.

Juhász Gyula és Tóth Árpád válogatott művei. Juhász Gyula műveit Bóka László rendezte sajtó alá. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1951. Magyar Klasszikusok. 363 l. (Második kiadás: 1953.)

A Magyar Klasszikusok sorozat egyetlen kötetébe szorítottak két olyan kimagasló költő-klasszikust, mint Juhász Gyula és Tóth Árpád. Bóka László bevezető tanulmánya azonos az lt. 1951. évi 1. számában megjelenttel, melynek úttörő jelentősége elsősorban a költő politikus arculatának kidomborításában van; ennek eltúlzása a hibája is egyben. Szövegközlésében szintén a Paku-féle kiadásra támaszkodik. Munkatársa, Garamvölgyi József segítségével három elfelejtett verset is közléstesz:

Tabódy Zsoltnak
Vértanúink
Gloria victis!

Ismertetései: Kelemen János. Szabad Szó, 1951. jún. 5. — Szalatnai Rezső. Kis Újság, 1951. jún. 10. — Paál Ferenc. Független Magyarország, 1951. jún. 11. — Nagy János. Építünk, 1951. 2. sz. — Keszi Imre. Társadalmi Szemle, 1951. július—augusztus. — Könyvbarát, 1951. július. — Tolnai Gábor. Köznevelés, 1951. júl. 1. — Az Út, 1951. júl. 22—28. — Sós Endre. Magyar Nemzet, 1951. aug. 7. — Herczeg Gyula. Magyar Nyelvőr, 1951. szept—okt.

Juhász Gyula válogatott versei. Szerkesztette és a bevezetést írta Bóka László. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1952. Szépirodalmi Kiskönyvtár 54. sz. 94 l.

Lényegében a Magyar Klasszikusok sorozatban megjelent Bóka-féle kiadás népszerűbb változata: rövidebb bevezetővel, s mintegy húsz verssel kevesebb. Megjelent 10 500 példányban.

Ismertetése: Kónya Lajos. Könyvbarát, 1952. október.

Juhász Gyula: Válogatott versek. Válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta Péter László. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1956. 425 l.

A késlekedő kritikai kiadásig is, a már égetővé vált szükségletet kívánta kielégíteni a kiadó ezzel a válogatással. A kritikai kiadás addig rendezett anyagának fölhasználásával viszonylag jó időrend és szövegközlés vált lehetővé, bár a Paku-féle szövegekre való támaszkodás még ebben sem volt elkerülhető. Megjelent az 1956. évi könyvnapokra, 5000 példányban.

A korábbi kiadásokhoz képest a következő versek jelentek meg itt először kötetben:

Merengés
Mulanódság
Titkok
Első szerelmem
Minek szaládtok el...?
Jön a vonat...
Még egy bátor kiáltás
Alvás előtt
A többi néma csend
Piros remény
Nyár

Múzsa
A munkásnak
Tanár úr volnék...
Amor
Coronatio
Télutó
Melankólia
Prológus Eötvös József ünnepére
Lobogó
Olvadáskor
Magyar ős

Véres ősz
Új anakreoni dal
Magyar falu csöndje
Trombitaszó
Reflektor
Katona
Csöndes panasz
Ó, nyolcvanas évek
A Gondolkodó
Testamentum
Falusi alkony 1916
Prológ
Köszöntő
Salve
Az első szabad ének
Francia katonának
Sírvers
Az októberi forradalomhoz
Ószirózsa

Prológus
Gazdag szegénység
Morus Tamás halála
A márciusi láz
Hiszek
A magyar múltnak...
Középkor
Negyven évvel
Krisztus a vargával
Andalgó
Új kuruc nóta
Károlyi Lajosnak
Téli éjszakákon
Férfikarének
Az alsóvárosi temetőben
Vásárhelyi sétatéren
Martinovicsék
Tóth Árpád sírjánál

Ismertetései: Ertsey Péter. Délmagyarország, 1956. jún. 10. — Lukácsy Sándor. Művelt Nép, 1956. júl. 8. — Sipka Sándor. Viharsarok, 1956. aug. 5. — Ertsey Péter. A Könyvtáros, 1956. augusztus. — Dömötör János. Vásárhelyi Szó, 1956. szeptember.

Juhász Gyula válogatott versei. Válogatta és az előszót írta Simon István. Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest 1956. A Magyar Költészet Gyöngyszemei. 240 l.

A korábbi szövegközlésekre támaszkodik. „Az eddigieknél pontosabb időrend, tizenkét, eddig kötetben meg nem jelent vers beiktatása és néhány szövegjavítás az e kiadással egyidejűleg, a Szépirodalmi Könyvkiadónál Péter László gondozásában készült válogatás fölhasználásával vált lehetővé.” (217. l.) Megjelent 10 000 példányban.

Juhász Gyula: Magyar táj, magyar ecsettel. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest 1958. 211 l.

Lényegében az előbbi válogatás szűkített, kisalakú, új kiadása, 13 000 példányban.

Juhász Gyula összes versei. Szépirodalmi Könyvkiadó, [Budapest] 1959. [Magyar Parnasszus sorozat.] 1240 l.

Ez a bibliapapirosú kiadás a jelen szövegkritikai kiadással párhuzamosan készült, de *filius ante patrem* gyanánt már az 1959. évi könyvhétre megjelent. Szövegközlése és időrendje kéziratunk első változatán alapszik; nem vehette még figyelembe az akadémiai kiadás lektorainak észrevételeit, s nem tartalmaz néhány azóta előkerült verset.

A bibliapapirosú kiadásban először megjelent versek voltaképpen e kritikai kiadással kapták meg helyüket Juhász oeuvre-jében, ezért ezeket jelen kiadásunkban is első közlésűeknek tekintjük.

A Szépirodalmi Könyvkiadó szerkesztője, Görög Livia számos szöveg-problémára hívta föl figyelmünket, s észrevételeivel ő is hasznosan járult hozzá a kritikai kiadás jobbá tételéhez.

Megjelent 15 000 példányban.

Ismertetései: Krupa András, Békés Megyei Népújás, 1959. jún. 2. — Szalatnai Rezső. Evangélikus Élet, 1959. jún. 14. — Délmagyarország, 1959. jún. 18. — Csertői [Oszkár]. Ifjú Kommunista, 1959. július.

Juhász Gyula: Himnusz az emberhez. Válogatott versek. Válogatta, sajtó alá rendezte és az utószót írta Péter László. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1960. Olcsó Könyvtár 300. köt. 304 l. Megjelent 40 000 példányban.

A válogatás a Magyar Parnasszus sorozatbeli kiadás alapján, de már a kritikai kiadás lektori véleményeinek figyelembevételével készült. Tartalmazza az előző kiadásokban még nem szereplő *Döblingben* című verset is.

Ismertetései: L[ovas] M[árton]. Társadalmi Szemle, 1960. október. — ó, Film, Színház, Muzsika, 1960. okt. 21. — Gyárfás Imre. Északmagyarország, 1960. okt. 23. — Új Ember, 1960. nov. 27.

VERS-STATISZTIKA

Versei	56
Holnap I—II.	20
Új Versek	38
Háborús antológia	6
Késő Szület	89
Ez az én vérem	76
Nefelejcs	68
Testamentom	64
Hárfa	39
Fiatalok, még itt vagyok!	52
Összesen	508
A Paku-féle kiadás 1. kötete (műfordítások)	24
A Paku-féle kiadás 2. kötete	413
Ertsey-féle kiadás	7
Bóka-féle kiadás	3
Péter-féle kiadás	59
Összesen	506
A kritikai kiadásban először	369
A költői életmű egésze	1411

A VERSEK JEGYZETEI

1898

1. **Reznáció.** Hubacsek Kálmánál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) Keltzése: *Szeged, 1898 mártius havában.* Közölte Úr György: Juhász Gyula ifjúsága. Szeged 1958. 31. l. *Kötetben először.* A kézirat hátlapján idegen kézírással: „jó”. A cím fölött a jobb sarokban a következő fölírás:

Jelige: Ars longa, vita brevis.

A cím alatt gondolatjelek között: — *Költemény* —

A vers alatt aláírás:

*Juhász Gyula
főgymn. V. osztály. tanuló.*

A kéziraton látszik a költő ceruzás kézírásával néhány bejegyzés:

4 A *megnyugodjak* szó utolsó két betűjét aláhúzta és mellírta: *Juhász 1899*

6 A sor végére kitette a pontosvesszőt.

7 A *gyászos ktnja végén* szavakat aláhúzta és mellírta: *Juhász 1899*

10 A *kezdeté* szót aláhúzta és vesszőt tett utána.

12 A *tengere* szót aláhúzta és mellírta: *Juhász 1899*

17—20 Az utolsó versszak mellé kapcsolójelet tett és mellírta: *ez jó*
Juhász 1899

Hubacsek Kálmán (1883—1956) gyógyszerész középiskolái egy részét a szegedi piaristáknál végezte, s a pesti egyetemen szerzett diplomát. 1920-tól 1950-ig Mindszenten, Makón, majd Sopronban működött. A költővel való kapcsolatáról 1948. máj. 30-án kelt, Úr Györgyhez írott levelében ezeket mondja: „Gyulával együtt jártunk a szegedi piaristákhoz és együtt jártunk a diákok kedvelt Tisza-fürdőjébe . . . Itt barátkoztunk össze melegebben . . . Mikor ötödik osztályba jártunk (1897—98), Gyula kezdett verselgetni, sőt már előbb is. Ötödikes korunkban páran önképzőkört és tornaegyletet alapítottunk. Diákgyerekek mulatsága, kedvtelése volt ez, de nem maradt haszon nélkül, mert Gyulának alkalmat és helyet teremtettünk, hogy felolvassa és bemutassa szerzeményeit. Az önképzőkört természetesen csak Ő képviselte, mi többiek csak hallgattuk verscitt, esetleg szavaltunk és tornáztunk. Mellékelten elküldöm féltve őrzött gyermekkori kéziratait . . . 1898-ban írta ezeket, de érdekes, hogy 1899-ben önmaga bírálta meg néhány odavetett szóval . . . Gyulával az egyetemet Bpsten végeztük . . . Az első hónapokban együtt laktunk a Szentkirályi utcában.”

Úr György további érdeklődésére 1948. jún. 6-i levelében megismételte: „A megjegyzések, bírálatok 1899-ből szintén a Gyula írása. Ő maga bírálta a következő évben, mikor nálam volt egy alkalommal és mutattam neki kéziratait, beszélgetvén az előző évi együttlétünkről, mely ekkor már meg-

szünt. Ezeket az írásokat én őriztem tovább, szinte éreztem, hogy még sor kerülhet rájuk valamikor. Tehát nem idegen kéz írásai a megjegyzések, hanem Gyula önkritikája.”

2. Vigasztalás. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) Keltzése: *Szeged, 1898. Mártius havában.* Közölte Úr György: Juhász Gyula ifjúsága. 32. l. *Kötetben először.* A cím fölött a jobb sarokban a következő fölírás:

*Jelige: — — — Letörlöm könnyeimet,
s megyek rendeltetésem
pályafutásán.*

Berzsenyi

A vers alatt aláírás:

*Juhász Gyula
főgymn. V. oszt. tanuló*

A kéziratban a költő következő ceruzás bejegyzései láthatók:

1 Szived után hiányjelet tett.

4 A *szüle zord* szavakat aláhúzta, s aláírta: *Juhász 1899*

6 A *néma szenvedés* szavakat aláhúzta, s föléjük írta: *Juhász 1899*

7 A *zokogva* szót aláhúzta, s melléírta: *Juhász 1899*

8 Az *enyhülés* szót aláhúzta, s melléírta: *Juhász 1899*

12 Az *emberek* szó alá írta: *naiiv Juhász 1899*

Ezt a verset is a „magán-önképzőkörön” olvasta föl. Vö. a *Rezignáció* jegyz. A hátlapján idegen kézírással: „jó”.

Javításaink:

A 3., 13., 14. és 15. sor végére vesszőt tettünk.

3. Elegia. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) Közölte Úr György: Juhász Gyula diákkori rajzos verse. ItK. 1956. 502—503. l. Vö. Uő: Juhász Gyula ifjúsága. 33. l. *Kötetben először.* Úr György szerint ezt a verset is ötödikes korában, tehát 1898-ban írta, rajzolta és olvasta föl osztálytársai „magán-önképzőkörön” a költő. A hátlapján idegen kézírással: „meglehető”.

Hubacsek Kálmán 1948. jún. 6-i levelében ezt írja: „Az *Elegia* c. vers körül a rajz szintén a Gyula rajza.”

Javításaink:

Az 5. és 9. sor végére vesszőt tettünk.

4. A „nazarénus”. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* A *Tövisek és rózsák* című kéziratban fűzetből. Ennek keltzése: *Szeged 1898 Május hava.* A vers alatt a következő keltzés: *Május 15.*

A költő későbbi bejegyzései:

2 A *parancsolatja* szó mellé írva: *jó rím*

3 Az *Ő* aláhúzva, s eléje írva: *Juhász 1899*

5 Az *ember* aláhúzva, utána: *jó rím*

7 Az *Ember* aláhúzva, előtte: *Juhász 1899*

8 Az *idője* aláhúzva, fölötte: *Juhász 18 9*

11 A *bérét* aláhúzva. Az egész versszak mellett kapcsolójel, s idegen kézírással a következő szöveg: „Rossz átmenetek. Ha a nép hajnalban már dol-

gozott kinn a földön, úgy valószínű, hogy nagy kedvvel dolgozott. Azt már ekkor is tudta, hogy kevés a bére.”

12—15 Baloldalt kapcsolójel, mellette idegen kézírással: „Hirtelen, nincs átmenet.”

12 A *bér* szó aláhúzva, fölötte: *Juhász 1899*

14 *Reárohantak a földbirtokosra* aláhúzva. Egy vonal az utolsó szót összeköti a 16. sor utolsó szavával (*földbirtokosra — földbirtokoshoz*). Oldalt: *Juhász 1899*

16 *ront be a földbirtokoshoz* aláhúzva.

17 A *gyilkoló* aláhúzva; a *szekeerce* szótól vonal megy a 19. sor utolsó szavához (*Lehelve*) s melléje írva: *rossz*. (Nyilván a rím.) A lap bal szélén: *Juhász 1899*

18 A *bosszúszomj* és *gyilkoló* szavak aláhúzva, a lap bal szélén: *Juhász 1899*

19 A *bosszút* aláhúzva.

21 Az utolsó szótól vonal megy a 23. sor utolsó szavához (*lecsapja — haragja*) és melléírva: *jó* (szintén a rímre vonatkozhat.)

25 Az utolsó szót vonal kapcsolja össze a 27. sor utolsó szavával (*védelmére — fejére*).

A vers alatt három sornyi szöveg van idegen kézírással:

„Honnan e rút jellemvonása a nazarénusnak? Én azt hiszem, hogy ha inkább eltűr minden büntetést, sem hogy fegyvert venne a kezébe, úgy azt vallásának nevében teszi illetőleg nem teszi, a legnagyobb állhatatossággal.”

A kézirat hátlapján folytatódik: „Szerkezetére nézve meglehetősen laza. Nyelvezete oly indulat festéséhez, mely a nazarénust gyilkosságra vezette, nagyon száraz. Verselése sem jó. A mű eszméje az igazság élén törik meg.”

Javításaink: Az 1., 2., 8., 9., 19., 21., 22., 25. sor végére vesszőt tettünk.

Az idegen kézírásos szöveg eredetéről közelebbit nem tudunk. Hubacsek Kálmán 1948. jún. 6-án kelt, Úr Györgyhöz intézett levelében erről a következőket írja: „A küldött kéziratok természetesen Gyuláé, azokat 1898-ban írta; a megjegyzések, bírálatok 1899-ből szintén a Gyula írása . . . Ő maga bírálta a következő évben, mikor nálam volt egy alkalommal és mutattam neki kéziratait, beszélgetvén az előző évi egyletünkről, mely akkor már megszűnt. Ezeket az írásokat én őriztem tovább, szinte éreztem, hogy még sor kerülhet rájuk valamikor . . . Tehát nem idegen kéz írásai a megjegyzések, hanem Gyula önkritikája.”

Hubacsek azonban téved: a későbbi ceruzás bejegyzések egy része ugyan valóban a költőtől származik, más részük azonban határozottan elűt ettől, idegen kéz írása. Hubacsek nyilván fölismerete volna saját fiatalkori írását, s mivel ezt nem vallja magáénak, nyilván sem tőle, sem a költőtől nem származik, hanem talán „magán-önképzőkörük” egy harmadik tagjától.

A *Tövisek és rózsák* című füzet voltaképpen összehajtott kockás lapokból áll. Címlapján ez áll:

Juhász Gyula
Tövisek és rózsák
Költeményeim

I.

1898 Májusban irt költemények

Szeged

1898 Május hava

A füzet a következő verseket tartalmazza: A „nazarénus”, *Népdalok, A bolygó hollandi, A hit.*

5. Népdalok. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* A *Tövisek és rózsák* című füzetből. Keltezése a vers alatt: *Május 16.*

Későbbi bejegyzések:

- 1—4 A sorok mellett, a jobb lapszélen idegen kézzel: meglehetősen
 - 5—10 A sorok mellett a jobb lapszélen vonal van, mellette idegen kézzel: rossz
 - 5 Az egész sor aláhúzva, fölötte: *nem jó Juhász 1899*
 - 6 A két *úr* szó aláhúzva
 - 7 A *legnagyobb úr* és *vagyonok* szavak aláhúzva
 - 12 A sor végére hiányjelet tett, mellette: *Juhász 1899*
 - 15—18 A sorok mellett idegen kézzel: jó
 - 18 Aláhúzva, s mellette: *jobban Juhász 1899*
- Javításaink: A 3. és 17. sor végére vesszőt tettünk.

6. A bolygó hollandi. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* A *Tövisek és rózsák* című füzetből. Keltezése a vers alatt: *Május 17.*

Későbbi bejegyzések:

- 1 A szótagokat vonással elválasztotta és a sor végéről visszafelé haladva megszámoztta 1-től 10-ig.
- 4 Az egész aláhúzva, mellette: *Juhász 1899*
- 5 A *kemény vihar* aláhúzva, az utolsó szót vonal kapcsolja a 6. sor utolsó szavához (*vihar — eltakar*).
- 6 A *bószon eltakar* aláhúzva.
- 7 Az utolsó szót vonal kapcsolja a 9. sor utolsó szavához (*halál — talál*), mellette: *Jó! Juhász 1899*
- 10—14 A sorok mellett a jobb lapszélen idegen kézzel: Ez meglehetősen.
- 13 Az *ah* aláhúzva, alatta: *Juhász 1899*
- 14 A *viharja ércesen zeneg* aláhúzva, mellette: *Juhász 1899*
- 17 A *Sötét* aláhúzva.

A vers nyilvánvalóan Wagner ismert operájának ihletéséből született, s ez valószínűvé teszi, hogy a fiatal diák már látta a német zeneköltő híres művét.

7. A hit. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* A *Tövisek és rózsák* című füzetből. Keltezése a vers alatt: *Május 18.*

Későbbi bejegyzések:

- 2 Az utolsó szót vonal kapcsolja össze a 4. sor utolsó szavával (*szilánkja — árja*).
 - 6 Az utolsó szót vonal kapcsolja össze a 8. sor utolsó szavával (*élted — reményed*).
 - 10 Az utolsó szót vonal kapcsolja össze a 12. sor utolsó szavával (*szerelme — gyötredelme*).
- Oldalt a következő megjegyzések: *Hamis, hibás az egész Juhász 1899*
Egy másik megjegyzés idegen kézzel: *nem szép rímek.*

8. Magyar epigrammok. Hubacsek Kálmánnál volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* A *Tövisek és rózsák* című füzetből. Keltezése a

kéziraton nincs, de mivel az egész füzet 1898 májusában keletkezett, itt a helye. A cím alatt zárójelben: (*Alexandrinban*).

Későbbi bejegyzések:

II. vers: jobb oldalán idegen kézzel: Igazi elmésség és a tárgyhoz mért csattanós nyelv

III. vers: jobb oldalán kapcsolójel

IV. vers: jobb oldalán kapcsolójel; *nincs benne szellem Juhász 1899*

A megszámozatlan *Népszerűség* című epigramma alcíme: *Epigramm hexameterb.* (Ti. hexameterben.) Az első sor aláhúzva, a második sor (*egy*) zárójelbe téve, s oldalt megjegyzés: „egy lábbal több Hubacsek.” Az első sor fölött is (valószínűleg) Hubacsek bejegyzése: „rossz a metrum”, és egy olvashatatlan szó (talán: Hubacsek).

Javításaink:

I. vers: 3 A *külseje* és *virága* szavak után vesszőt tettünk.

II. vers: Az 1., 2., 3. sor végére vesszőt tettünk.

III. vers: Az 1., 3. sor végére vesszőt tettünk.

IV. vers: Az 1., 2., 3. sor végére vesszőt tettünk.

9. Modern „*Divina Commedia*.” Hubacsek Kálmánnál volt kézatról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan*. Keltezése nincs, de a *Tövisék és rózsák* című füzetrel egyező kézírás szerint ez is 1898-ból való. A cím alatt a következő szöveg:

— *Epos. — Irtá*

Juhász Gyula (Dantefy Gyula).

A költő későbbi bejegyzése a jobb lapszélen:

gyerekség az egész!

Rossz,

Juhász 1899

Javításaink:

8 A sor végére vesszőt tettünk.

10 A sor végére vesszőt tettünk.

15 Az *üregbe* után a hiányjelet mi tettük ki.

30 A sor végére vesszőt tettünk.

71 Az első *Együtt* után tévesen vessző volt, töröltük.

Az utolsó sor alatt: *V é g e .*

Úr György írja erről az időszakról: „Dantet olvassa buzgón és az iskolai órák alatt is csak Danteval foglalkozik.” (Juhász Gyula ifjúsága. 35. l.)

Gaurisankár: a Himalája egyik csúcsa, melyet sokáig a legmagasabbiknak tartottak.

10. *Epigramm*. A Széphalom 1930. január—februári számának borítólapja után közölt kézirat-hasonmásból. A cím alatt a következő szöveg:

Berecz Jánosnak

— *Hexameterben* —

A vers alatt aláírás:

Irtá:

Juhász Gyula

főgymn. V. oszt. tanuló

A Széphalomban a hasonmás (valószínűleg Berecz János révén) a következő szöveggel jelent meg: „Juhász Gyula fiatalkori verse, amelyet tanulótar-sához, Berecz Jánoshoz írt, aki jelenleg a szegedi egyetem tanára. (Szeged, 1898.)” Berecz János (1882–1938), a későbbi nőgyógyász professzor, a piaristák gimnáziumába járt együtt a költővel.

Javításunk:

A 3. sor végére vesszőt tettünk.

1899

11. Merengés. A Szegedi Napló 1899. máj. 21-i számából. A költő nyomtatásban megjelent első verseinek egyike. (A másik a *Mulandóság.*) Utánközlésként — valószínűleg Szávay Gyula jóvoltából — megjelent a Juhász Hírlap 1899. aug. 31-i számában is. Vö. Jenei Ferenc: Ady Endre és Juhász Gyula versei a Győri Hírlapban. Győri Szemle, 1941. 209–210. l. és ItK. 1954. 440–441. l. — Péter László: Juhász Gyula első megjelent versei. ItK. 1955. 378. l. — Vásárhelyi Júlia: A régi Szeged nagy napjai. Délmagyarország, 1942. júl. 4. — Úr György: i. m. 40. l.

A Szegedi Napló 1899. máj. 21-i, pünkösdvasárnap-i számának Irodalom című rovatában az alábbi apróbetűs közlemény olvasható:

„N é h á n y k ö l t e m é n y . A postán egy csomó verset kaptunk a jó minap. Apró betűkkel írva vagy tíz apró vers. Sok, igen rémes szállít-mány érkezik hozzánk, különösen egy [valószínűleg: így!] tavaszban, mikor nyílik a természet és a poétaság virága. Az a kis verses paksaméta azonban feltűnt a kíséző levele folytán, mert abban a szerző így mutatja be magát:

»Jelen költemények egy 16 éves ifjú művei, ki a világirodalom jeleseinak tanulmányozása által és hosszas elmélkedés után indult az irodalom rögös útjára, melyen a középszerűséget egy horáciusi mondas szerint — istenek, emberek és könyvárusbolok utálják.« Na, ez beszéd, derék 16 éves ifjú. De nézzük: mi virágok teremnek e zsenge fán? Aztán a tizenhat esztendő s poéta versei igen megleptek bennünket gondolataikkal, a forma-érzékével és a verselés csínjával. Mintha azokat nem is tizenhat éves poéta írta volna, hanem érettebb, rutinérozottabb. S mivel látjuk e dalokból, hogy ifjú szerzőjük komoly tehetség, akinek a poézisa megérdemli az ápolást, buzdítóul közöl-tük a mai ünnepi számban található két csinos dalát a tizenhat esztendő s poétának, akinek a neve: Juhász Gyula.»

A költő maga később így emlékezett vissza első megjelent verseivel kapcsolatosan:

„A nyomdafestékekkel huszonekét évvel ezelőtt ismerkedtem meg, tizenhat éves koromban. A Szegedi Naplóban jött két versem pünkösöd napján, az ünnepi melléklet legelején. I f j a b b M ó r i c z P á l volt az irodalmi keresztapám, aki vagy húsz sorban fölfedezett és kedves bicebóca virágoknak nevezte a verseimet. Máig se tudom, hogy milyen virág lehet az a bicebóca, de annyi szent, hogy Szegeden nem elég a költőt egyszer fölfedezni.” (Pályám emlékezete. Színházi Újság, 1921. dec. 3. 12. l.)

„Első verseimet Békefi Antal közölte a régi Szegedi Naplóban. Első sikeremet tehát neki köszönhetem. Tizenhat éves diák voltam akkor, a piaristák váci noviciátusából hozott ki a vágy, hogy költő legyek. Az első elismerő kritikát ifjú Móricz Pál írta rólam, de a poétika tanárom még akkor sem akarta elhinni, hogy teljesen tisztában vagyok az óda lényegével és természetével, amikor az ön-

képzőköri ódapályázat mind a két jutalmát én nyertem el. Hiába, akkor még nagyon komolyan vették a poézist, és ha néhai jó Békefi Antal nem karol föl lapjában, ki tudja, ma talán kénytelen volnék miniszteri tanácsossággal keresni meg a mindennapi kenyeret!" (Békefi. Homokóra, 1928. dec. 15. — Vö. Ö. I : 337—338. l.)

A költő ebben az emlékezésében téved, amikor a vers megjelenését a váci noviciátusi év utánra teszi. Vö. az *Ovidius* jegyz.

Változatok a Győri Hírlapban:

4 letekintve,

10 ellebeg,

12 fellegek.

Mínhogy a költő akaratától független utánközlés, e változatokat nem vettük figyelembe.

12. **Mulandóság.** A Szegedi Napló 1899. máj. 21-i számából. A költő nyomtatásban megjelent első verseinek másika. (Az első a *Merengés*.) Vö. Péter László: Juhász Gyula első megjelent versei. ItK. 1955. 378. l. Ld. még a *Merengés* jegyz. Az ősszel kapcsolatban a Színházi Élet 1928. okt. 14—20-i számában körkérdest intézett néhány magyar költőhöz: „Mi szép a lucskos, csúnya őszben?” Juhász Gyula így válaszolt:

„Hogy mi szépet találok a csűf őszben, arra tizenöt éves koromban fellettem legelső versemben, amely nyomdafestéket látott.

... Az ősz, az elmúló nyár szebb nekem,

Mikor harasztok zörgő hahotája

Arcunkba vágja az enyészetet.

Azóta derűsebben nézem a dolgokat és a tavaszt is szépnek találok, minél több lesz, annál szebbnek.”

Dal a rózsákról című versében is idézi a költő:

Tizenhat év fényével szívemben

A mosolygó őszről énekeltem

Javításunk:

A 14. sor elején fölösleges, nyilván sajtóhibából odakerült gondolatjelet töröltük.

13. **Ovidius.** Eisner Manó birtokában volt kéziratból. (Jelenleg a szegedi múzeumban.) Megjelent először: Budapesti Napló, 1899. aug. 25. A kézirat, mely füzetszerűen összehajtogatott papírlap, e versen kívül tartalmazza még a *Harangok* és a *Don Quixotte* című verseket is. Címe: *Versek, írta Juhász Gyula főgimn. VII. o. t.* Az *Ovidiust* korábbi megjelenése alapján elválasztottuk a másik két verstől, amelyek bizonyára nem korábbiak a kézirat keletkezése idejénél, tehát 1900 őszénél.

Az *Ovidius* szövege alatt ez olvasható:

Megjelent:

Budapesti Napló 1899 augusztus 25.

Ez is bizonyítja, hogy a kézirat későbbi (a másik két verssel együtt 1900-ban íródott), mint az első megjelenés.

Változatok (a Budapesti Naplóban):

2 dalnoka . . .

3 — Kinek

5 Éjszak

7 *Nem oltá el:*

8 *honában,*

10 *Éjszak*

A Budapesti Napló 1899. aug. 28-i számában, a Szerkesztői üzeneteket követő Beküldött versekről című rovatban a következőt olvassuk:

„J. G y. Dé l i b á b o k. Ön egy egész kis kötet verset küldött be nekünk. Figyelemmel olvastuk el és találtunk benne sok rosszat, de kevés jót is. Ez a kevés jó azonban biztat. Ha igaz az, hogy ön csak tizenhat éves, akkor próbálkozzék tovább. De ha ön számtiszt és negyvenéves, akkor nem fog jobbat írni.”

A Budapesti Napló 1899. aug. 24-i számának egyik szerkesztői üzenete szerint „a szerkesztői üzenetek munkáját nagyobbrészt Clair Vilmos kolégánk végzi.” Roboz Imre az Új Nemzedék 1918. szept. 14-i számában a szerkesztői üzenetet Ábrányi Emilnek tulajdonítja, és a következő formában közli: „Ha csakugyan tizenhat éves diák, akkor önből még nagy poéta lehet. De ha netán egy hatvanesztendő nyugalmazott pályaőr, akkor jaj önnek.”

A Szeged 1923. máj. 17-i számában, a Juhász Gyula költői pályafutásáról szóló közleményben az ugyancsak Ábrányi Emilnek tulajdonított szerkesztői üzenet, valószínűleg a költő emlékezete és szóbeli közlése alapján, a következőképpen szól: „Ha Ön csakugyan 16 éves diákpoeéta, akkor Ön-ből még nagy költő lehet. De ha Ön hatvan éves nyugalmazott MÁV főfelügyelő, akkor jaj Önnek!”

A verssel kapcsolatban *Mikor én piarista voltam* című írásában a költő ezeket írja:

„*Mikor a hatodik gimnáziumot elvégeztem, én is fölvétem magamat a rendbe. Tizenhatéves voltam — és már lemondtam a világ örömeiről. Akkor legalább úgy éreztem, és úgy cselekedtem. Már megjelentek verseim a Szegedi Naplóban, és éppen azon a napon, amelyen a váci noviciátus kapuját átléptem, hogy a világot megvessem és tekintetemet az ég felé irányítsam, jelent meg első versem a Budapesti Naplóban. Ovidiusról szolt, aki Rómába vágyik, szeret és remél. (A világról, úgy látszik, nem lehet olyan könnyen és hamar lemondani.)*” (Szegedi Napló, 1921. máj. 5. Vö. Ö. 1 : 191. l.)

1900

14. **Rózsák között.** A Szegedi Napló 1900. aug. 19-i számából. *Kötetben először. Dalok* címmel a következő három verssel együtt jelent meg.

15. **Gyöngyök.** A Színház — Színházi Újság 1928. szept. 16-i számából. Megjelent először *Titkok* címmel a Szegedi Napló 1900. aug. 19-i számában, *Dalok* csoportcímmel a *Rózsák között, Hervadás és Régi nóták* című versekkel együtt. Megjelent még a Pesti Napló 1902. nov. 6-i, a Rivalda 1919. dec. 31-től 1920. jan. 6-ig keltezett, Színház és Társaság 1922. szeptemberi, Színház — Színházi Újság 1927. ápr. 16—24-i számában.

A Pesti Napló közlésében a két versszak föl van cserélve, ezért ezt a változatot egész terjedelmében ideiktatjuk:

*Vannak gyöngyök, mik titkosak,
Örvény mélyén teremnek,
Becsések, fénylők, nem valók
A kapzsi embereknek.*

*Vannak dalok, mik tükösek.
A szív legmélyén élnek,
Elfojtott, néma dalai
Emésztő szenvedélynek.*

A többi közlés változatai:

Cím: *Tükök*

SzN, PN

2 *A szív legmélyin élnek
élnek.*

SzN

élnek;

SzéT

4 *Emésztő szenvedélynek.*

Sz-SzÚ 1927

6 *mélyin*

SzN

teremnek.

SzN

7 *fénylők, — nem valók*

SzT, Sz-SzÚ 1927

8 *Rut, kapzsi embereknek.*

SzN

SzN

16. **Hervadás.** A Szegedi Napló 1900. aug. 19-i számából. *Kötetben először.* Dalok csoportcímmel a *Rózsák között, Tükök és Régi nóták* című verssel együtt.

17. **Régi nóták.** A Szegedi Napló 1900. aug. 19-i számából. *Kötetben először.* Dalok csoportcímmel a *Rózsák között, Tükök és Hervadás* című verssel együtt.

Javításunk:

A 7. sor végére vesszőt tettünk.

18. **Hulldogál a fa levele.** Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Jelenleg a szegedi múzeumban.) A kéziratok — Eisner Manó közlése és a birtokában volt többi kézirat tanúsága szerint — a költő hetedikes gimnazista korából valók. (Vö. P. 2 : 375. l.). Mivel ez és a következő néhány vers őszi hangulatot őriz, bizonyára 1900 őszén íródtak. A kéziraton a vers alatt a költő neve szerepel.

19. **Harangok.** Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Jelenleg a szegedi múzeumban.) Keltezésére ld. a *Hulldogál a fa levele* jegyz. Ez a vers a *Don Quixotte* és az *Ovidius* című versekkel együtt egy füzetszerűen összehajtogatott kéziratlapon található. Vö. az *Ovidius* jegyz. A vers alatt:

1900 Juhász Gyula

Javításunk:

A 9. sor végére vesszőt tettünk.

20. **Don Quixotte.** A Szegedi Napló 1900. dec. 25-i számából. Korábbi kézirata az *Ovidius* és a *Harangok* című versekkel együtt. Vö. az *Ovidius* jegyz.

Mivel a nyomtatott változatban valószínűleg sajtóhibák következtében is vannak eltérések, a végleges szöveget a kézirat tanúságainak figyelembevételével állapítottuk meg.

A kézirat egyéb változatai:

2 *álmódója,*

3 *kész,*

5 *történeted',*

8 *Minek csüggni csalóka álmon.*

9–12 *Pedig hiába e mosoly,
Mindig lesznek ilyen bolondok,
Balgatag álmodókat,
Mint jómagam — oly Don Quixotteok.*

A kéziratban a vers alatt:

1900 Juhász Gyula

Javításaink:

1 A sor végére vesszőt tettünk.

4 A sorvégi sajtóhibás kettőspontot pontra javítottuk.

6 A sajtóhibás *vágyam* alakot *vágyom*-ra javítottuk.

7 A sor végére vesszőt tettünk.

A Szegedi Naplóban való megjelenéssel kapcsolatosan a lapnak ugyanabban a számában Bob [Sz. Szigethy Vilmos] a Napról-napra című rovatban Két diák-poéta című cikkében bemutatja a költőt és Bauer Herbertet (Balázs Bélát):

„Most pedig végül két fiatal diák-poétát mutatok be a közönségnek, akiknek versei jelenleg, Karácsony napján látnak először nyomdafestéket. Jellemzésükre legyen elég annyi, hogy még egyikük sincs 17 éves. A bírálatot a közönségre bízom, amely bizonyára szívesen fogadja a tehetséges ifjakat.”

A lap ezután közli Bauer Herbert Búcsúzóra és L...füredi emlék, valamint Juhász Antal (!) *Őszi rózsá és Don Quixotte* című verseit.

Juhász Gyula *Pályám emlékezete* című írásában (vö. a *Merengés* jegyz.) erre vonatkozóan a következőket írja:

„... Szegeden nem elég a költőt egyszer fölfedezni. Így esett, hogy egy év múlva Sz. Szigethy Vilmos, vagyis jobban mondva Bob vállalta a keresztapátságot, aki a karácsonyi számban két versemet adta ki. Ekkor hiba esett a matriculában, mert a szedő véletlenül Antalra keresztelt, ami arra ösztönzött, hogy harmadszor is fölfedeztessem magam.” (Színházi Újság, 1921. dec. 3. 12. l.)

Vö. még Úr György: Juhász Gyula ifjúsága. 56–57. l.

21. Rákóczi hársfái. Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Jelenleg a szegedi múzeumban.) Keltezésére ld. a *Hulldogál a fa levele* jegyz. A költő ezt a versét novemberben olvasta fel a gimnázium önképzőkörében. (Vö. Diósi Géza: A Horváth Cyrill önképzőkör (Olvasó Társaság) története 1840–1940. Szeged 1940. 30. l. Uő.: Juhász Gyula az önképzőkörben. Délmagyarország, 1940. máj. 20.) Bírálatát Palócz Simon 1901. febr. 10-én olvasta föl, és dicséretre javasolta.

22. Erzsébet napja. Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* Keltezése a kéziratban: *Szeged. 1900. november 19.* Aláírás: *Juhász Gyula.*

Egy évvel később is foglalkozott Erzsébet királyné emlékével: a gimnázium önképzőkörének az év elején kiírt időközi pályázatán *Erzsébet emlékezete* című emlékbeszéde hat közül az első jutalmat kapta. Ezt a beszédet 1901. nov. 19-én, az Erzsébet királyné-emlékünnepeken Juhász Gyula helyett Pollák [Pásztor] József mondta el. (Vö. Diósi: i. h.)

23. Strófák a romantikáról. Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* Időrendi helyére nézve más, közelebbi

fogódzónk nincs, mint Eisner Manó szóbeli közlése s az, hogy a kézirat az *Erzsébet napja* és a *Valószínűl álom* címűekkel együtt került Eisnerhez.

A kézirat aláírása: *don Quixote*

Javításunk:

A 7. sor végére vesszőt tettünk.

24. Valószínűl álom. Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Kilényi-gyűjtemény.) *Kiadatlan.* Időrendi helyére nézve ld. a *Strófák a romantikáról* jegyzetét. Aláírás: *Juhász Gyula.*

Föltűnő, hogy korábbi és későbbi gyakorlatától eltérően kisbetűs sorkezdetet használ.

A kézirat tulsó oldalán a következőket olvassuk a költő kézírásában:

Tartalom: A szerkesztőkhez.

— *Valószínűl álom.* —

— *Önképzőköri karcolatok.* —

— *Romantika.* —

— *Levél*

LEVÉL

Fölkérem Szivessy barátomat, hogy mihelyest Bauer Herbert barátom költeménye a Herczeg Ferenc lapjában megjelenik, arról engem értesítsen. Mivelhogy én Bauer Herbertről egy szívem szerinti cikket akarok megírni.

Juhász Gyula

Valószínű, hogy a vers egy kézzel írott diákújság részére készült, melyről Szivessy Tibor Eisner Manóhoz írott levelében tesz említést. Szivessy osztálytársa volt Juhásznak. Vö. Úr György: i. m. 55. l.

25. Vörösmarty. Eisner Manó birtokában volt kéziratról. (Jelenleg a szegedi múzeumban.) Alcíme: (*Születésének századik évfordulója alkalmából.*) Időrendi helyét az önképzőkörben ünnepi ódaként való előadása (vö. Diósi: i. h.), valamint a centenárium (1900. dec. 1.) időpontja adja meg.

Javításaink:

A 37. és 38. sor végére vesszőt tettünk.

26. Őszi rózsa. A Magyar Szemle 1904. szept. 18-i számából. *Kötetben először.* Megjelent először a Szegedi Napló 1900. dec. 25-i számában a *Don Quixote* című verssel együtt. Megvan a Magyar Szemle közlésével lényegében azonos szövege a Nagy Maca-féle kéziratot versesfüzetben, Nagy Maca írásával. A Szegedi Naplóból közli Úr György (i. m. 57. l.).

Változatok (a Szegedi Naplóban):

4 *Édes sejtés száll végig szívemen!*

5 *ősze*

6 *Bár szomorún, bár ridegen*

7 *rózsát*

8 *Tudom, hogy meghagy a sorsom nekem!*

1902

27. Millióknak búját . . . Domokos László birtokában levő kéziratról. *Kiadatlan.* Keltezése: *Budapest, 1902 október.* Alíráás: *Juhász Gyula.*

Javításunk:

2 A sorvégi vesszőt töröltük.

28. A tetemnézőben. Domokos László birtokában levő kéziratról. *Kiadatlan.* Keltezése: *1902. november 1.* Alíráás: *Juhász Gyula.* A cím alatt: *(Budapest).* Nem tudjuk, kiről szól a vers.

29. Karácsony felé. A Szeged és Vidéke 1902. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Közölte Madácsy László a Délvidéki Szemle 1943. novemberi számában (513. l.).

30. Puszták. A Szeged és Vidéke 1902. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Közölte Madácsy László a Délvidéki Szemle 1943. novemberi számában (514. l.).

1903

31. Prometheus. A Szegedi Napló 1903. jan. 11-i számából. *Kötetben először.*

32. Éjszaka. A Magyar Szemle 1903. ápr. 12-i számából. *Kötetben először.*

33. Sursum corda ! A Szeged és Vidéke 1906. jún. 3-i számából. Először megjelent a Budapesti Napló 1903. ápr. 24-i számában. Az alapszöveghez lényegesen közelállóbb változata megvan kéziratban a Nagy Maca-féle füzetben. Ennek keltezése: *Budapest, 1904. május.*

Mínthogy a Budapesti Napló közlése jelentősen eltér mind alapszövegünkötől, mind a kéziratától, teljes terjedelmében és a változatjegyzékben is adjuk:

Alkonyat

*Megyek a hegyre. Sápadt rózsaszínben
A párázat közt áldozik a nap,
A sugárkéve egyre haloványabb
S az orom egyre magasabb!*

*Hűs szellő támad! Ott alant a mélyben
Csitulni kezd az élet moraja,
Csak halk zsbongás tör fel a magasba
És itt az is — harmonia!*

*És idefönn az élet nem is élet,
Csak végtelen, nagy, csöndes nyugalom,
Beléolvadva hamvas, szüzi égbe
Sötétben alszik a falomb!*

*S míg békés fényvel, álmatag mosollyal
A csillagok kigyulnak idefenn,
A nap fáklyája egészen kilobban
S reám borul a végtelen!*

Változatok:

Cím:	<i>Alkonyat</i>	BpN
	<i>Harmonia. (A várhegyen.)</i>	k
1	<i>Megyek aへgyre. Sápadi rózsaszínben</i>	BpN
	<i>Megyek aへgyre. Sápadi glóriában</i>	k
2	<i>A párázat közt áldozik a nap,</i>	BpN
	<i>Kihúny a nap,</i>	k
3	<i>A sugárkéve egyre haloványabb</i>	BpN
	<i>Biborpalástja egyre halaványabb,</i>	k
4	<i>S az orom egyre magasabb!</i>	BpN
	<i>S az ösvény egyre magasabb!</i>	k
5	<i>Hűs szellő támad! Ott alant a mélyben</i>	BpN
	<i>S a mint előre tartok lankadozva,</i>	k
6	<i>Csitulni kezd az élet moraja,</i>	BpN
7	<i>tör fel</i>	BpN
	<i>magosba,</i>	k
8	<i>És itt az is — harmonia!</i>	BpN
	<i>És itt az is — harmonia.</i>	k
10	<i>Csak végtelen, nagy, csendes nyugalom,</i>	BpN
	<i>sejtelmű</i>	k
11	<i>Beléolvadva hamvas, szüzi égbe</i>	BpN
	<i>A csillagok reám álmodva néznek,</i>	k
12	<i>Sötétben alszik a falomb!</i>	BpN
	<i>És békén szunnyad a falomb!</i>	k
13—16	<i>S míg békés fényvel, álmagat mosollyal</i>	
	<i>A csillagok kigyúlnak idefenn,</i>	
	<i>A nap fáklája egészen kilobban</i>	
	<i>S reám borul a végtelen!</i>	BpN
	<i>Belémerülve fénybe, színbe, ködbe,</i>	
	<i>Az örök Pán zenéjét érzem,</i>	
	<i>Kihúny szívemben minden, a mi törpe</i>	
	<i>És föltámad — a Szerelem!</i>	k

34. Édes anyám. A Magyar Szemle 1903. ápr. 26-i számából. *Kötetben először.*

Javításunk:

4 *Isten* után *vesszőt* tettünk.

A költő édesapja, Juhász Illés 1902. máj. 26-án halt meg, 49 éves korában. Édesanyja, Kálló Matild (1862—1953) 40 éves volt férje halálakor.

35. Strófiák. A Pesti Napló 1903. máj. 20-i számából. *Kötetben először.* Megvan Nagy Maca másolatában is. Ez azonban nem föltétlenül azt jelenti, hogy eredetileg is Nagy Macának szólt.

36. Rostand. (A „Sasliók” olvasásakor.) A Szeged és Vidéke 1903. jún. 25-i számából.

Edmond Rostand hatfölvonásos verses drámája (L'Aiglon, 1900.) magyarul Ábrányi Emil fordításában először 1902-ben jelent meg, majd a Magyar Könyvtár sorozatban 1906-ban. A dráma Napóleon fiának, a reichstadti hercegnek sorsán keresztül a francia hazafiség, a gloire lelkes apoteózisa.

Cserzy Béla Magyar írók jelentkezése a szegedi sajtóban című cikkében (Délmagyarország, 1940. dec. 29.) azt írja a költő e verséről, hogy „rendkívüli hatást váltott ki a városban”. „Egész csomó levél érkezett másnap a lap szerkesztőségébe s aziránt érdeklődtek a levélírók, hogy ki az a Juhász Gyula, idős-e, fiatal-e s hová való?”

37. Ima. A Képes Családi Lapok 1906. ápr. 29-i számából. Először megjelent a Pesti Napló 1903. jún. 26-i számában. Megjelent még *Imádság* címmel a Magyar Szemle 1905. szept. 10-i számában. Paku (2 : 109, 362. l.) 1914-es kéziratnak mondja forrását.

Változatok (a Magyar Szemlében):

Cím: *Imádság*

2 *meg,*

4 *Az én szegény, fáradt szívemnek!*

7 *csak szívemen*

8 *Búbánatomnak őszi fénye.*

12 *Van még az éjben annyi csillag!*

38. Magyar népem... A Szeged és Vidéke 1903. aug. 23-i számából. Utánközlésként megjelent a Debrecen 1903. aug. 24-i számában. Mindkét helyen *A hazáról* főcímmel, a *Kihallgatás* című verssel együtt jelent meg. A Debrecen az egyes verscímeiket zárójelben adja.

Balassa Armin halálakor *Utazás egy sírdomb körül* című cikkében (Szeged 1924. jan. 20.) Juhász Gyula e verssel kapcsolatban ezeket írta:

„*A nemzeti ellenállás legforróbb napjaiban egy tüzes verset írtam a lapjába, amely intően végződött:*

Bécs felől jő a fekete felleg,

Bécsi rongy lesz, mire innen elmegy.

Aki küldte, mind halálra sárgul

Hogyha kard lesz a magyar kaszából!

Armin bátyámnak tetszett a vers, de azért egyet sodorintott a bajuszán és a bajusza alól így szólt:

— *Szép, szép ez öcsém, hanem, tudod mit, még is csak jobb lösz ez a alkotmányosan elintézni!*

Ebben a válaszban benne volt az ő egész komoly, nemes és tiszta deákferenci és elővöskárolyi okossága és józansága, derűje és kedélye.”

39. Kihallgatás. A Szeged és Vidéke 1903. aug. 23-i számából. Utánközlésként megjelent a Debrecen 1903. aug. 24-i számában. Mindkét helyen *A hazáról* főcímmel. Vö. a *Magyar népem...* jegyz.

Javításaink:

6 A sajtóhibás *színére* szót a Debrecennel együtt mi is *szívére* javítottuk.

14 Pakuval egyezően (2 : 8. l.) a sor végére vesszőt tettünk.

40. Enyém az alkony. A Szeged és Vidéke 1903. dec. 5-i számából.

41. Meghalni... A Szeged és Vidéke 1903. dec. 5-i számából.

42. Dér. A Szeged és Vidéke 1903. dec. 25-i számából.

Javításunk: 9 Az *ifju* után levő pontot vesszőre javítottuk.

43. **Credo.** A Szeged és Vidéke 1903. dec. 25-i számából.

44. **Áldás a fenyőkre.** Nagy Maca birtokában volt kéziratról. *Kötetben először.* Megjelent először a Magyar Szemle 1903. dec. 27-i számában. A kéziratot ajánlás: (*Gyökössy Endrének*); keltezése: *Budapest, 1904. december.* Változatok (a Magyar Szemlében):

2 *hallgatagnak.*

7 *Isten,*

8 *szeretetek!*

Javításunk:

7 *Az Isten szó után, a Magyar Szemlével egyezően, vesszőt tettünk.*

1904

45. **Költők.** Nagy Maca birtokában volt kéziratról. Keltezése: *Budapest, 1904. január.* Megjelent a Hét 1904. jan. 24-i számában is. Forrásul mégis a kéziratot tekintettük, mert korábbi volta nem valószínű, s mert szebb, kerekesebb, mint A Hétben megjelent változat, amelyben esetleg a szerkesztői kéz nyoma is ott lehet.

Változatok (A Hétben):

1 *akik soh'sem irnak*

2 *költemények*

3 *Valami nagy gyász, nagy bú érte őket*

4 *szegények!*

5 *Az ábrándoknak épp oly álmodói*

6 *hevíti*

7 *szomoruk, borongók,*

8 *akik verset tudnak írni.*

Föltűnő helyesírási mozzanat, hogy a kéziratban még az *aki* vonatkozó névmást különírja a költő, de A Hétben már egybeírva jelenik meg.

Ez Juhász Gyula első verse A Hétben. Kiss Józseffel való kapcsolatáról, első találkozásukról Juhász a Szegedi Napló 1922. jan. 22-i számában *Csevegés* címmel — Kiss József halála alkalmából — a következőket írta:

„Magát a költőt először egyetemi diák koromban láttam, a Kerepesi út sarkán, a nyüzsgő, zsibongó emberfolyam egy kis szigetén . . . Először pedig akkor beszéltem vele, amikor Széchy Károly derék tanárom, akút a kolozsvári egyetemről éppen ez időben neveztek ki a budapestire, megbízták, hogy az irodalomtörténeti szemináriumán Kiss Józsefről tartsak előadást. Széchy elküldött az élő költőhöz, hogy tőle magától szerezzem be az előadásomhoz szükséges adatokat . . . Hát én dobogó szívvel állítottam be a mesterhez, aki egy alkov félhomályában ágyban feküdt még és amikor jövetelem célját elrebegetem, fölkönyökölt, jól megnézett, majd ezeket mondta:

— *Nagy kópé vagy fiam, hiszen a szemedből látom, hogy te is költő vagy. No, csak hamar egy verset!*

Meghatva mondtam el azt az egyetlenegyet, amit a magaméi közül kívülről tudtam. Kiss József egészen megengesztelődött.

— *Ez vers!* — ismételte. Azonnal beküldesz »A Hét«-nek még kettőt, azután a többi. Az életrajzomat pedig megtalárod a verseimben, meg a lexikonban.

Ezzel elbocsátott. A két poemám még azon a héten megjelent a lapjában és attól fogva én lettem »A Hét« legsűrűbben megjelenő költője. Máskülönbén igen riukán találkoztunk.”

Az emlékezés nyilván nem pontos. A *Költők* egyedül jelent meg A Hétben, majd ugyanitt — hosszabb szünet után — 1905. nov. 5-én két verse, az *Alkonyati órák* és *A hegyi beszéd*. Lehet, hogy a *Költők* című verséről megfeledkezett, s cikkében erre a két versére utalt.

46. Első szerelem. A Magyar Szemle 1904. febr. 28-i számából.

47. Epistola I. Juhász Gyulának Oláh Gáborhoz írott, 1904. júl. 10-i postabélyegző keltű levelezőlapjáról. (A szegedi József Attila Tudományegyetem Könyvtárának kéziratárában.) Cím nélkül, illetve a kezdősorából alkotott címmel, Oláh Gábornak Juhász Gyula levelei című kézírata alapján, közölte már Páku (2 : 11, 357. l.). A hiteles kézirat nemrég került elő. Vö. Alföld, 1962. 2. sz. 84. l.

Az eredeti kézirat 32. sorában a női név ebben az alakban fordul elő: *Sztrhn Nil*. Minthogy Oláh Gábor naplójában (Déri Múzeum, Debrecen, Oláh-hagyaték) megvan a vers korabeli másolata, s abban Oláh ugyanezt az alakot Sztrahon Nellinek írja, a magánhangzó nélküli névrejtvény megoldása nyilvánvaló. Annál rejtélyesebb, hogy Oláh később, 1937-ben, a Juhász Gyula levelei című kéziratában, amikor ismét lemásolja a verset, miért helyettesíti be ugyanide Futó Ella nevét?!

Mi a főszövegben az Oláh Gábor naplójában kiegészített nevet adjuk, nemcsak azért, hogy kimondható, s a vers előadható legyen, hanem mert a versmérték is megkívánja a kiegészítést.

Sem Sztrahon Nelliről, sem Futó Elláról (talán egy is e kettő?) közelebbit nem tudunk. A versről Oláh Gábor a következőket írja: „Legoptimistább korából, 1904-ből van nálam egy verses levele, Szegedről írta hozzám a Tátrába; érdekesen és őszintén jellemzi benne magát: már ekkor is hasadás futott végig a lelkén, pedig imádta a művészetet és készült az író dicsőségére.” (ItK. 1954. 224. l.)

Bóka László írja: „De maig sem vizsgálta meg senki Vörösmarty hatását Juhász Gyulára, Tóth Árpádra és főként Adyra, jóllehet ez a hatás döntő mód nyelvi hatás. Nem csupán az olyan nyilván véletlen megegyezésekre gondolok, mint Vörösmarty önéletrajzi vallomása (igen megörültem, hogy a magyar nyelv oly könnyen perdült római rend szerint) és Juhász Gyula Oláh Gáborhoz írt költői levele egyezése: »Mert gyönyörű nyelvünk antik mértékre legillőbb, Disztichonos versben írom e szép sorokat . . .«” (Bóka László: Vörösmarty és a magyar nyelv. = Bóka László: Tegnaptól maig. Budapest 1958. 149—150. l.)

Javításaink: A levelezőlap szélére az írásjelek néhol nem fértek ki. Ezeket a 7, 9, 13, 23, 25. és 31. sor végén pótoltuk. A 7. sor *én* szava után vesszőt tettünk.

48. Szüzek. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (37. l.). Kézírata megvan a Nagy Maca-féle füzetben, *Noviciusok* címmel, (*Sümei Gyulának*) szóló ajánlással, a következő keltezéssel: *Vác, 1904. (A noviciátusom udvarán.)* Megjelent A Hét 1905. dec. 8-i számában is.

Változatok:

Cím: *Noviciusok*

2 *hullaták,*

hullatták

3 *sárgaság* —

5—9 *Nem érzi egyik is az élet mámorát*

k

k

H

k

- És hogy szeretni szép és hogy örülni jó,
 Arcukon ott borong a meditáció,
 Lelkük a ködön át egy más világba lát. k
 9 szürke éj. k
 10 a hol k
 11 Komor léptek nyomán egyhangún csörgenek, k
 halkulva csörgenek, H
 12 a mely k
 13 A hol egy kis csapat k
 14 A sáppadt, dőrütött, haldokló fák alatt . . . k
 sáppadt, H

Javításunk:

11 A két változat alapján a sajtóhibás sorvégi pontot vesszőre javítottuk. Sümegei Gyula (1883–1923) piarista tanár, Juhász Gyula diákkori barátja; valószínűleg együtt voltak Vácott is. Később Sümegei Szegeden is tanított. Ez a költő első szonettje.

49. Kovácsnóta! Juhász Gyula Babits Mihályhoz 1904. dec. 20. után írt leveléből (OSzK). *Kötetben először*. Közölte Belia György: Lev. 260–261. l. Aláírás:

Juhász Gyula
 Ugy-e fura?

A költő Babitshoz írt levelében verseket kér barátjától. „*Én is küldök, amint látja.*” (Lev. 65. l.) Babits 1905. jan. 5-i válaszában az elküldött versről azt írja, hogy az „a legjobb azok közt, melyeket eddig Öntől ismerek.” (Uo. 74. l.)

1905

50. Adagio. A Szeged és Vidéke 1905. aug. 13-i számából. Kézirata megvan a Nagy Maca-féle füzetben, *Szeged, 1905. január* keltezéssel. Megjelent a Virágfakadás 1905. febr. 1-i számában is. Paku (2 : 7. l.) tévesen 1903-ból valónak jelzi.

Változatok:

- 1 Úgy szálljon hozzád ez a dal, k, V
 2 Mint alkonyórán enyhe szellő, k, V
 3 Nyugalmos álmodást lehellő. k
 Nyugalmos álmodást lehellő, V
 4 te rózsás, k
 fiatal; V
 6 S úgy k, V
 8 Békés, lágy enyhelyet keresve, k, V
 10 Úgy k, V
 12 Siráma fáradt bánatomnak, k, V
 13 — Én viselem csak, én tudom csak, — k
 — Én viselem csak, én tudom csak, V
 14 fiatal: k, V
 15 Mint te, olyan lesz ez a dal. k
 Mint te, olyan lesz ez a dal! V

Javításaink:

- 1 A sor végére a másik két változatnak megfelelően vesszőt tettünk.
 14 A sor végére mi is kettőspontot tettünk.

Az OSzK Kézirattárába 1953-ban Halasi Andortól bekerült több Juhász Gyula-kézirat közül (e kéziratokat Juhász Halasinak mint az Egyetemi Lapok szerkesztőjének adta közlés céljából) a *Farkas Imre és társai* című szatirikus írásban (J. Gy. aláírással) a költő önmagáról jellemzésül ezt írja: „*Mint pap, Mária himnuszokkal kezdte, színészkedett a Nemzeti Színházban, irt a Magyar Figaróba és Magyar Szemlébe, alapvizsgázott, egy lázadás alkalmával elvesztette jobbkezét, majd esztét is. Arcképe után ráncosképű faun volt, barátai a kis jelzővel illeték s többször elverték. Nem maradt fenn tőle semmi, róla annál több. Ugy látszik, az önkritikát túlzásba vitte, pedig Ugy szálljon hozzád ez a dal című töredékéből gyanítva méltó követője Farkas és Földes Imréknek, de valószínűleg hiányzott nála ez irányhoz: a zsúr!*”

51. Első szerelem. A Magyar Szemle 1905. febr. 12-i számából. *Kötetben először.* Az 1. és 4. része megvan a Nagy Maca-féle füzetben, Nagy Maca másolatában, *A legszebbnek* címmel, I. és II. részként.

Változatok (Nagy Maca másolatában):

4 *e rövid dalokba'.*

5 *Ha majd*

6 *E dalokat mind szívemre tegyétek*

7 *Ó hadd ragyogja be a sirt szerelmed*

8 *gyönyörűbb*

25 *mély titok*

31 *De bár elrejtve, nagy titokban*

52. A legszebbnek. A Nagy Maca birtokában volt kéziratról. *Kiadatlan.* Időrendi helyét általában a Nagy Maca-féle füzet keletkezési ideje (1904—5) határozza meg, pontosabb besorolását pedig az indokolja, hogy az *Első szerelem* című ciklus 1. és 4. részével együtt szerepel Nagy Maca másolatában, mint *A legszebbnek* című ciklus III. része. (Az *Első szerelem* 1. része *A legszebbnek* I. része, 4. része pedig azonos a II. résszel. Vö. az előző jegyz.) Bár a vers nem a költő kézírásával maradt fenn, hitelességéhez nem férhet kétség, hiszen a füzet többi verse, beleértve Nagy Maca másolatait is, a költőé. Vö. azonban a *Nyaréj* jegyzetével. Néhány központozásbeli hiányt pótolunk. A vers valószínűleg Nagy Macához szólt.

53. Tündér Ilonának. A Magyar Szemle 1906. márc. 29-i számából. *Kötetben először.* Megjelent előbb az Egyetemi Lapok 1905. ápr. 9-i számában, *Ének* címmel.

Változatok (az Egyetemi Lapokban):

Cím: *Ének*

6 *az üdvök*

8 *csillag, úgy suhanj az égbe.*

12 *Mint napfény a hegy örökszűz havát.*

13 *bűbáján*

14 *szíve adja,*

15 *Őrök szerelme hervadó virágát*

16 *Tűzd*

A vers minden bizonnyal Karácsonyi Ilonkának szólt, akivel a költő a Négyes-órákon ismerkedett meg. A szegedi múzeumban megvan Karácsonyi Ilonka — később Szentgyörgyi Istvánné (a neves szobrászművész

felesége) — három Juhászhoz írt levele. Az 1907. szept. 25-i keltűben jelzi, hogy látta Juhász első verseskötetét, kér belőle magának egy példányt. „De mondja miért hagyott ki oly sokat a legszebb költeményei közül? — kérdi. — Legközelebb pótolja ki a hiányt, s adja ki azokat is, mert azok igazán csudaszépek, s nem szabadna az olvasóival szemben ilyen irigynek lennie!” Az 1916. jan. 25-i levelében egyebek közt ezt írja: „Most, amikor a betűimen túl rám emlékeznek, bizonyosan azt a sok kontrasztból összerakott, nagyon naív és nagyon komoly kislányt látja, akinek egyszer, régen fehér rózsákat küldött egy finom, halk hangú poémában.” Ez a poéma nyilván ez a vers, s bizonyára előző levelében is ezt hiányolta a költő első kötetéből. A levél így folytatja: „Csak most tudom, mennyi megértést jelentett az a rövidke dal. Akkor csöndes, befelé való ünnepem volt, amiről senkinek se beszéltem. Talán azért is maradt megíratlan minden magához gondolt levelem, mert féltem, hogy a maga érzékeny poétalelkében megölnék egy régi fehér emléket, amikor megszólalok én, akitől ez a kislány már olyan messze van, hogy becéző szeretettel, elnéző mosollyal nézek rá, ahogy az öregebb testvér a kishűgára szokott tekinteni. Ne értsen félre! Sohase gondoltam, hogy egy pillanatnyi szép hangulatnál többet jelentett a maga életében ez a reminiscencia.” A továbbiakban Juhász Gyula újonnan megjelent verseskötetéről emlékezik meg, majd így folytatja: „Szeretnék magáról hallani, többet, mint amennyit a versei elárulnak; szeretném egy kicsit több érvényesülni tudásra ambícionálni.” A harmadik levél 1923 pünkösdjén kelt, és benne a jubileum alkalmával küldi jókívánatait a költőnek. Ebben olvasuk e sorokat: „Ha leteszi a levelet a kezéből, visszagondol arra a régen elmúlt időre, amikor maga verset olvasott nekem Négyesy-nél.” Ugyane levélben meleg baráti üdvözlését küldte a költőnek Karácsonyi Ilonka férje, Szentgyörgyi István (1881—1938) is.

Ugyancsak őt említheti Elefánt Olga a Juhászhoz Máramarosszigetre, tehát valószínűleg 1907 tavaszán írt keltezetlen levelében: „Követem a maga sorrendjét. Szép Ilonkáról csak annyit, hogy ő szép. És — hogy minden tavasz szép!”

Vö. a *(Minek szaladtok el . . .)* kezdetű verssel és jegyzetével.

A Magyar Szemle 1906. márc. 22-i számának szerkesztői üzenetei között olvassuk: „Tristia. Tündér Ilonának. — Köszönjük. Meg fognak jelenni.” Vö. a *Tristia* jegyz. (105. sz.)

54. Nietzsche. Az Egyetemi Lapok 1905. ápr. 23-i számából. *Kötetben először.* Közölte Halasi Andor az Élet és Irodalom 1958. jan. 24-i számában. Javításunk:

A 18. sor végére vesszőt tettünk.

1925-ben írja a költő: „Az egyetemen olvastam el az *Also sprach Zarathustra*. Renditen nebulók nevelője voltam, modern rabszolga egy méltóságos úr magánüzletében (nyilvánossági joggal), és mint az oroszán ketrecében, úgy jártam föl és alá a keskeny folyosón, felhangosan dúdolva, ujjongva, dörögve és dübörögve az új igéket, a szabadító szavakat. Életem egyik legnagyobb élménye volt. Első valódi verseimben ennek az élménynek lírai visszhangja zeng.” (Ö. 1 : 276. l.)

55. Ofélia. A Virágfakadás 1905. jún. 1-i számából. *Kötetben először.* Vásárhelyi Júlia anyagából közölte Magyar László a Pestmegyei Hírlap

1958. máj. 4-i számában. Itt Magyar még ezeket írja: „Valószínűnek látszik, hogy a költőt ennek a kis versnek a megírására egy Nemzeti Színház-beli statisztálás alkalmával, amikor Shakespeare Hamletje volt műsoron, az Oféliát alakító Török Irma ihlette meg. Török Irma feltűnően szép, szőke, törékeny jelenség volt és a század elején többször játszotta a drámában Ofélia szerepét.” A statisztáláshoz vö. Juhász Gyula: *Mikor a Nemzetiben játszottam.* (Ö. 1 : 152—154. l.)

Juhász Gyula Shakespeare-kultuszára nézve ld. Madácsy László: Juhász Gyula és Shakespeare. ItK. 1956. 78—80. l.

56. Gotterhalte. A Szeged és Vidéke 1905. jún. 29-i számából. Utánközlésként megjelent a Debreceni Független Újság 1905. júl. 2-i számában, a 19. sorban e helyett hibásan *a* névelővel.

A versre a költőt az ezekben az időkben rendszeressé vált akciók ihlették, melyek a Gotterhalte ellen napirenden voltak: hol itt, hol ott tagadták meg ünnepeles alkalmakkor éneklését vagy játszását.

Minden bizonnyal erre a versre vonatkozik Kosztolányinak Juhászhoz írt 1905. júl. 19-i levelében a következő néhány sor: „Költő, ki a Sz. V.-ben vasárnap oly szép verset közölt, mint eddig soha, lelkemből köszöntöm Önt. Csak előre: a babérkoszorú (és talán egy Kufstein) vár reánk. De azért csak előre.” (Lev. 85. l.) Igaz, hogy a levél későbbi, s a vers nem vasárnap, hanem Péter-Pál ünnepén jelent meg, de az ünnepi szám könnyen összevethető a vasárnapival, s másként alig is értjük az utalást. Kosztolányi levelének kelte előtti vasárnap, 1905. júl. 16-án ugyanis a Szeged és Vidékben két Juhász-vers jelent meg (Kosztolányi határozottan egyért gratulál!), de egyik sem olyan tartalmú (*Efemeridák, Milói Venus*), hogy a Kufsteinre való célzással összefüggésbe hozható lenne.

57. Elégiák. A Nagy Maca birtokában volt kéziratról. *Kiadatlan.* Keltezése: Szeged, 1905. július.

Javításaink:

Az 1., 5., 9. sor végére vesszőt tettünk.

Első sorának változata fölbukkan az *Alkonyati órák* című vers kezdő-sorában.

58. Budapesti ősz. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (60—61. l.). Először megjelent *Epilogus* címmel a Magyar Szemle 1905. júl. 2-i számában, másodsor *Budapesti verebek* címmel a Szeged és Vidéke 1906. jún. 24-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Epilogus</i>	MSz
<i>Budapesti verebek</i>	SzéV
2 <i>leszakad,</i>	SzéV
7 <i>homályba.</i>	SzéV
13 <i>zenditüé imáját.</i>	SzéV
15 <i>villamlámpák.</i>	SzéV
17 <i>átaléltem,</i>	SzéV
25 <i>pacsirtadal</i>	MSz, SzéV
28 <i>Ó</i>	SzéV

- 30 *Fölbug, sikongat. Lelkem átremeg.* SzéV
 32 — *Ne szálljatok el, szürke verebek!* SzéV

Javításaink:

- 15 A sor végére analógiás meggondolásból vesszőt tettünk.
 30 A *felbúg* szó igekötőjét a SzéV változatának és Juhász Gyula következős gyakorlatának megfelelően *föl*-re helyesbítettük.

59. *Vita nuova*. A Magyar Szemle 1905. júl. 16-i számából. *Kötetben először.*

60. *Efemeridák*. A Szeged és Vidéke 1905. júl. 16-i számából. *Új versek* főcímmel. Utánközlése az Aradi Közlöny 1905. júl. 22-i számában.

61. *Milói Venus*. A Politikai Hetiszemle 1908. márc. 22-i számából. Először megjelent a Szeged és Vidéke 1905. júl. 16-i számában (utánközlésként az Aradi Közlöny 1905. júl. 22-i számában), másodsor — a tudatos alakítás nyomait mutatva — a Budapesti Napló 1906. jan. 20-i számában. Ettől csak kis mértékben eltérő közlés az alapszövegül választott. Végül a Szeged és Vidéke 1914. febr. 18-i számában ismét megjelent, de minden bizonnyal mechanikusan átvéve a Szeged és Vidéke legelső közlését, figyelmen kívül hagyva a közben végrehajtott változtatásokat. Nem lehetetlen, hogy a közlés nem is a költő tudtával történt, vagy ha igen, bizonyára egyéb forrás (kézirat, kivágás) nem állt rendelkezésére, mint a SzéV egykori szövege. Ezért nem ezt, hanem a megelőző változatot tekintettük alapszövegnek.

Változatok:

- | | |
|--|-----------|
| Cím: <i>Milói vénusz</i> | SzéV 1905 |
| <i>Milói Vénusz</i> | SzéV 1914 |
| 1 <i>A legszebb asszony bus márványban élve,</i> | SzéV |
| 2 <i>legnagyobb csodája,</i> | SzéV |
| 6 <i>vágya a jövőnek</i> | SzéV |
| 7 <i>könyét</i> | SzéV |
| <i>rája.</i> | SzéV 1914 |
| 7—8 A sorok között külön szakaszt jelző köz van | SzéV |
| 8 <i>S a Végzet is,</i> | SzéV |
| 9 <i>Megengedé, hogy szép legyen — örökre,</i> | SzéV |
| <i>Megengedé,</i> | BpN |
| 10 <i>De büntetésül — a kezét letörte!</i> | SzéV |
| (A SzéV 1905-ös közlésében a <i>büntetésül</i> szó dőlt szedéssel kiemelve!) | |

Javításunk:

- 8 A *Végzet* szót, valamennyi változattal egyezően, nagy kezdőbetűvel írtuk.

62. *Dal a rózsákról*. A Szeged és Vidéke 1905. júl. 30-i számából. Utánközlésként az Aradi Közlöny 1908. ápr. 19-i számában. (A 3. sorban sajtóhibás eltérés: *mosolyogva*.)

63. *Egy fiatal öngyilkosnak*. A Szeged és Vidéke 1905. okt. 22-i számából. Kézirata Oláh Gábor hagyatékában (Déri Múzeum, Debrecen) fennmaradt. Oláh szerint (ItK. 1954. 227. l.) a verset Juhász egyik keltezetlen leveléhez csatolta. E levélről — a levelezés összefüggései révén — megállapíthattuk,

hogy 1905. augusztus első napjaiban íródott. (Vö. Alföld, 1962. 2. sz. 95. l.) Oláh Gábor téved, amikor azt állítja (i. h.), hogy 1908-ban kapta e levelet barátjától.

A vers alatt a következő megjegyzés:

„Vigyázz öreg, hogy te is így ne járj. Nagyon szomorú az, ha az ember nem lehet szomorú — szép emlékek fölött. Nessun maggior dolore — mondja Dante, de nem erre, mert neki ott volt Beatrice.

Igaz, ha legalább ennyit nem irsz viszontag, fölbontatlanul visszamenesztem az episztolát!

Nehogy leközöltesd valahol, öreg! Valahová szántam valamikor. De a véleményedet megirhatnád.”

A „valamikor” valószínűleg eltúlozza a vers keletkezésének régiségét. Juhász Oláhnak is, Kosztolányinak is (Lev. 86. l.) ez idő tájt panaszkodik idegei betegségéről, tehát föltehető, hogy a vers nem sokkal korábbi, mint elküldésének időpontja.

Változatok (a kéziratban):

1 Boldog halott. Vád és virág takar.

3 Álmodni tudtál, felébredni nem.

4 Szíved — a boldog — ime már pihen.

A 4. és 5. sor közt egy kihagyott szakasz:

A kishitűség káromol s imáz,

De téged már nem bánthat semmi láz.

Nem hallod irigy bánatom szavát,

Élő szívemre visszahull a vád!

7 néked

8 Nekem csak meddő, tengő bánatot.

12 Tanúlnék tőled életet, halált,

14—16 E rózsaujjú, ifjú idegen,

Ha megtalálna, elfordulna tán

És megriadva nézne vissza rám.

Vö. az *Egy halott költőnek* jegyzetével.

64. Kérdések. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (49. l.). Először megjelent a Budapesti Napló 1905. aug. 6-i számában. Léváról való eltűnése alkalmából újra közölte a Pesti Napló 1907. okt. 4-i száma, valószínűleg az előtte való napokban megjelent kötetből.

Változatok:

5, 10, 15 *Élet?*

7 *lelkét*

BpN

BpN

Valószínűleg ez is egyike volt azoknak a verseknek, melyeket ez idő tájt küldött be a költő a Budapesti Naplóhoz, Ady Endrének, s melyekre Ady Juhászhoz írt 1905. júl. 30-i levelében utalt: „A versei? Olvastam Öntől már elszakadtabb, egészebb verseket. Meg tudom értetni magam? Ott fent a nagy intellektus bérceén vágja magát a földre bátran. Ne röstelljen caecemő lenni. Rugjon, ordítson, reszkessen, kísérteteket lásson, gügyöggjön, bocsássá, ejtse vissza magát a mi gyermekkorunkba, amely olyan ideges, beteg volt, mint a felnőttégünk, de szentebb és feltétlenebb. Ebből lesz aztán a vers. Oh, nekem is ritkán sikerül, úgy, mint önnek. Pedig vívódó, nagy intellek-

tussal porban fetrengő gyermek-lelkiállapotba hulló talentum: ez az igazi lírikus. Köszönöm a verseket. Felhasználom.” (Ö. 1 : 139. l.)

65. **Angusztus.** A Szeged és Vidéke 1905. aug. 6-i számából.

66. **Művészet.** A Budapesti Napló 1905. aug. 11-i számából. *Kötetben először.* Újra közölte a Máramarosmegye 1906. dec. 26-i száma.

67. **Herakles.** A Délmagyarország 1919. aug. 31-i számából. *Először* megjelent a Szeged és Vidéke 1905. aug. 13-i számában, majd *Hervadás* címmel a Budapesti Napló 1905. aug. 18-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Hervadás</i>	BpN
4 <i>merészre</i> (sajtóhiba!)	SzéV
7 <i>szőrnyek</i>	SzéV, BpN
12 <i>utolszór</i>	SzéV
14 <i>ellened!</i>	SzéV, BpN

68. **Shakspere.** A Virágfakadás 1905. aug. 15-i számából. *Kötetben először.* Juhász Gyula következetesen, prózai írásaiban is így, Arany János írásmódja szerint írta Shakespeare nevét.

Javításaink:

3 A sor végére vesszőt tettünk.

11 A sor végére pontot tettünk.

Vö. az *Ofélia* jegyz.

69. **Ábrányi Emilnek.** A Cézár ellen irt költeménye alkalmából. A Szeged és Vidéke 1905. aug. 20-i számából.

Javításaink:

14 Az *igazat* utolsó szótagjában a rímnek megfelelően *á*-t írtunk.

17 A *cézár* szó kezdőbetűjét analógiás alapon nagybetűvel írtuk.

Ábrányi Emil Cézár születése napján című verse két nappal előbb, 18-án, Ferenc József 75. születésnapján jelent meg A Napban és a Szeged és Vidékben:

CÉZÁR SZÜLETÉSE NAPJÁN

Öreg vagy? Az!... Atyáskodó is?... Ó az!...

Jóságosan tud nézni a szemed.

De én előttem mind világosabb már,

Hogy gyűlöled szép, büszke népemet!...

Ünnepnapod van... s arra gondolok ma:

Cézár, te Róma ellensége vagy!

És míg sötéten ezt forgatja elmém,

Az Áve-Cézár ajakamra fagy!...

Ki volna inkább hűséges tehozzád,

Mint hűségéről híres nemzetem?

De ha te folyvást gyötröd, megalázod,

Mehet-e hozzád üdvözlésre?... Nem!...

Roszsabbak volnánk a silány kutyánál,
Mely verve is kezet nyal, hízeleg,
Ha megtennők!... A ráütő korbácsot
Önérzetes száj nem csókolja meg!...

Érezd te is: sivár uralkodóktól
A nép vonzalma végképp elapad!...
Érezd te is: egy népet sértegetni
Bűntetlenül Cézárnak sem szabad!...
Ha mit sem értesz hangos panaszából,
Bár nagy, hatalmas váddal van tele:
Hadd mondja el mélységes hallgatása,
Mily rosszul és mily rútul bánsz vele!...

Az alamizsna kedves a cselédnek...
De Rómának nem alamizsna kell!
Jog és szabadság, élet és virágzás,
Ez az, amit a néped követel!...
S ha te nem érzed szíve dobogását,
Ha nem kívánod, hogy naggyá legyen,
Sőt gátold abban —: akkor Áve-Cézárt
Ne mondjon néked egy római sem!...

Tábornok, zsoldos, pontifex, szenátor,
Minden Szeján s Eutrop, a kiket
Nyakunkra küldesz kormányozni, Cézár:
Hadd mondjon himnuszt ez a had neked!
Csönd, némaság mihozzánk jobban illik.
Az üdvözlés a szív nemes joga,
S üdvöletet, szívből fakadt hozsannát
Ne várjon egy nép önző zsarnoka!

Hová sülyeszted Rómát?... Ó tekints szét!
Minden hanyatlik, bús pangásba vész.
Kohó nem lángol, nem kattog a műhely,
Lézensz a munkás, koplal a művész,
Dúlsz bennünket a hatalom nevében,
Amíg e népből fásult, kora-vén,
Hatalmafosztott, bujdosó tömeg lesz!...
S ilyen Cézárnak gratuláljak én?

Olyan Cézárnak gratulálok én csak,
Akit a nemzet mély fájdalma sért,
Aki a nemzet felséges bizalmát
Nem dobja el dölyfös szeszélyekért...
Aki velünk küzd trónja magasában,
Mint az utolsó, névtelen szegény,
Hogy boldoggá és naggyá tegye Rómát —:
Ilyen Cézárnak gratulálok én!...

70. Nevenapján. A Szeged és Vidéke 1908. aug. 25-i számából. *Kötetben először.* Megjelent először a Szeged és Vidéke 1905. aug. 25-i számában.

Változatok (a korábbi közlésben):

6 *álmódásuk'*,

10 *leverts,*

16 *nőtátra!*

17 *ember,*

18 *szerellemmel*

20 *buja:*

23 *éget;*

26 *is,*

28 *mámorban.*

30 *álm,*

Javításunk:

16 A sorvégi pontot az első közlés alapján, továbbá az analógia miatt (minden második versszak fölkiáltójellel végződik) fölkiáltójelre javítottuk.

71. Egy régi nőnek. A szegedi Villám — Színház és Mozi 1920. szept. 11-i számából. Először *Csönd* címmel jelent meg a Budapesti Napló 1905. szept. 2-i számában, az ugyanilyen című ciklus cím nélküli I. részeként, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (76. l.), a *Haláltánc* című ciklus cím nélküli I. részeként. A II. rész a következő vers.

Miután a kötetbeli közlés ékezését az alapszöveget közlő kis színházi újság nem vette át, a vesszőket a kötet alapján mi pótoltuk.

Változatok (a Budapesti Naplóban és a kötetben):

2 *Eljöss-e énvelem?*

8 *ott.*

10 *terem,*

12 *szerclem.*

72. Haláltánc. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (76–77. l.). Először *Csönd* címmel jelent meg a Budapesti Napló 1905. szept. 2-i számában, az ugyanilyen című ciklus cím nélküli II. részeként. A kötetben a *Haláltánc* című ciklus cím nélküli II. része. Az I. részt később a költő *Egy régi nőnek* címmel önállóan közölte.

A 3. sorban a Budapesti Napló közlésében *mélyében* állott.

73. De profundis. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (70. l.). Először megjelent a Szeged és Vidéke 1905. szept. 17-i, majd a Budapesti Napló 1905. okt. 6-i számában.

Változatok:

1 *magas.*

4 *a boldog, az örök*

5 *sőtét.*

7 *a lég.*

8 *sőtétten egyedül*

11 *győzve én*

12 *Élet*

BpN

BpN

BpN

BpN

BpN

BpN

SzéV, BpN

Kosztolányi 1907. okt. 21-én e szavakkal biztatta az öngyilkossági kísérlete után erőre kapó Juhász Gyulát: „Irjon a jövőben is olyan verseket mint a Gauguin-vers, a Maris, a De profundia.” (Lev. 160. l.)

74. Hajnal. A Munka 1920. aug. 29-i számából. Először megjelent a Budapesti Napló 1905. szept. 21-i számában, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (57. l.). A jóval későbbi közlést tekintettük alapszövegnek, mert a költő tudatos, forradalmi irányú alakításának nyomát mutatja.

Változatok (a Budapesti Napló és a *Juhász Gyula Versei* c. kötet közlésében):

1—2 *A fényes gömbök lassan sápadoznak,
Sötéten nyúlnak égfelé a fák.*

5 *a pusztaságnak,*

6 *Lassan söpörnek.*

8 *A nap, a nap: súgják*

11 *dalolni kezd:*

14 *Az élet fölűl: ó már itt a hajnal!*

Javításunk:

8 Az első alkalommal előforduló *Nap* szó következtelen nagy kezdőbetűjét a másodikkal, valamint a másik két változattal egyezően kicsire javítottuk.

75. Cézár halála. A Szeged és Vidéke 1905. szept. 28-i számából. A cári rendszert megingató orosz forradalom ihletéséből született, mint az *Abrányi Emilnek* című verse is.

76. Az örök visszatérés. A Budapesti Napló 1905. szept. 29-i számából. Megjelent a Szeged és Vidéke 1905. okt. 8-i számában is.

77. Édes anyám. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (17—18. l.). Először megjelent a Szeged és Vidéke 1905. okt. 8-i számában. A II. rész megjelent a Magyar Szemle 1906. márc. 22-i számában. Mindkét részt újra közölte a Máramarosmegye 1906. dec. 26-i száma.

Változatok:

3 *Ha ünnepelnek és ha nagy leszek majd,* SzéV, Mm

25 *érte,* MSz

26 *fejére* MSz

30 *miatta.* MSz

78. Az élet hegyén. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (31. l.). Először a Budapesti Napló 1905. okt. 22-i számában jelent meg. Itt az utolsó sor végén fölkiáltójel van.

Javításunk:

A 13. sor végére vesszőt tettünk.

79. Kiss Józsefnek. A Délmagyarország 1919. okt. 5-i számából. Először megjelent a Szeged és Vidéke 1905. nov. 1-i számában *Öreg poétám...* címmel, — *Kiss Józsefnek* — ajánlással. Megjelent a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (67. l.) is. Az utolsó közlés, melyet alapszövegül választottunk, a költő igazításának nyomait viseli. Ezt közli újra a nagyváradi Magyar Szó 1919. nov. 9-i száma.

Változatok:

Cím: <i>Óreg poútám . . .</i>	SzéV
1 ember:	SzéV, JGyV
2 alkonyaton	SzéV, JGyV
5 Ó, mennyi dallamtól zsongott a lelked a lelked	JGyV
6 melegéi,	SzéV
7 belengett	SzéV, JGyV
8 feléd!	SzéV, JGyV
10 adott,	SzéV, JGyV
11–12 És mennyi gyászt, kudarcot és csalódást, Meddő lemondást, tenger bánatot!	SzéV, JGyV
13 ál	SzéV, JGyV
14 soha,	SzéV, JGyV
20 tündérikikelet!	SzéV, JGyV

80. Alkonyati órák. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (7. l.). Először megjelent A Hét 1905. nov. 5-i számában. Léváról való eltűnése alkalmából az akkor megjelent verseskötetből újra közölte a Budapesti Napló 1907. okt. 5-i száma.

Változatok (A Hétben):

8 ahol nincs már semmi,
10 Ó de addig várnak szürke őszi éjek,
E vers kezdősorának változata már korábban, az *Elégiák* című vers első sorában fölbukkant.

81. A hegyi beszéd. A *Hárfa* című kötetből (5. l.). Először A Hét 1905. nov. 5-i számában jelent meg, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (8. l.). *Hegyi beszéd* címmel közölte A Reggel 1931. ápr. 7-i száma. Megjelent még *Az élet ritmusa* (Katolikus költők antológiája. Szerk. Alszeghy Zsolt és Kállay Miklós. Budapest [1933.] című gyűjteményben (59. l.) is.

Változatok:

Cím: <i>Hegyi beszéd</i>	R
8 újjulás	JGyV
9 lakásokon	JGyV
11 gerlicéknek,	H

Az élet ritmusa című antológia közlésében több sajtóhiba van; ezeket figyelmen kívül hagyjuk. (Például a 12. sorban: *ígéret!*).

82. Nagyvárosok magánya. A *Nagyvárad* Napló 1909. nov. 28-i számából. Először megjelent a Budapesti Napló 1905. nov. 5-i számában, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (58. l.) is. Alapszövegül mégis egy későbbi, a költő által átdolgozott közlését kellett választanunk.

Változatok:

Cím: <i>Magány</i>	BpN, JGyV
1 magányát?	BpN, JGyV
3 oly szürke, avit,	BpN, JGyV
4 Füstös falon	BpN
5 vasárnapot?	BpN, JGyV
	BpN, JGyV

7 vége, hossza	BpN, JGyV
8 <i>Condot szövünk, mint hálót szó a pók.</i>	BpN, JGyV
10 <i>A szük udvar mélyén platánfa gyérül,</i>	BpN, JGyV
11 <i>fényről, színről, égrül.</i>	BpN, JGyV
12 <i>nosztalgiaja,</i>	BpN, JGyV
13 <i>Zizegni hallod halk eső dalát,</i>	BpN, JGyV
14 <i>S elnyugszol fáradt gyásszal, összefázva!</i>	BpN, JGyV

Javításaink:

7 A többi változattal egyezően a *vége* *hossza* szavak közé vesszöt tettünk.

12 A sor végére a többi változattal egyezően vesszöt tettünk.

Bóka László írja e versről:

„A vers ismétlődő kérdései (»Ismeritek a bérházak magányát? . . . Ismeritek a bús vasárnapot?« stb.) s tárgya, a városi ember magánya, önkéntelenül is Babits Mihálynak a »Világosság udvara« című versét idézi az olvasó emlékezetébe (»Ismeritek a bérházak fonákját . . . Ismeritek a négyszög mélyedést«, stb.). Egyszer felvettem Babits Mihálynak a kérdést: melyikük verse hatott a másikéra? Babits elutasította a hatás lehetőségét s felhívta a figyelmemet Kosztolányi Dezső ugyancsak azidótt írt versére, »A zongorára«: »A nagy bérházakban, hol körengteteg Sorvasztja el az izmos életet . . . Hol annyi közt vagy s mégis egyedül . . .« Juhász, Babits, Kosztolányi vidékről kerültek Budapestre diákkorukban s nem kellett kölcsönhatás ahhoz, hogy a kapitalista nagyvárosi életforma, a bérkaszárnyák összezúfolt s mégis atomizált élete mindhármukban fölkelte a szívszorító magány érzését.” (Magyar Klasszikusok, 335. l.)

83. Pilátus. A Nap 1905. nov. 9-i számából. *Kötetben először.*

84. Ave. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (11. l.). Először a Budapesti Napló 1905. nov. 19-i számában jelent meg a *Klytemnesztra* című verssel együtt, utána a Szeged és Vidéke 1905. nov. 26-i számában.

Változatok:

8 <i>fénixként</i>	BpN, SzéV
10 <i>zajong</i> ;	BpN, SzéV
13 <i>é l n e k</i>	BpN, SzéV

85. *Klytemnesztra*. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (12. l.). Először a Budapesti Napló 1905. nov. 19-i számában jelent meg az *Ave* című verssel együtt, utána a Szeged és Vidéke 1905. nov. 26-i számában. Öngyilkossági kísérlete alkalmából újra közölte a Világ 1914. márc. 8-i száma.

Technikai jellegű eltérés:

11 <i>béke</i> ;	BpN, SzéV
------------------	-----------

Clytaemnestra Agamemnon mikénei király felesége, aki a trójai háborúból hazatért férjét szeretője, Aegisthus segítségével megölte. Agamemnon halálát fia, Orestes bosszulja meg: megöli Aegisthus-t s vele saját anyját, Clytaemnestrát is.

86. Phaethon. A Budapesti Napló 1905. nov. 26-i számának mellékletéből. *Kötetben először.*

Phaeton a görög mitológia napistenének, Heliosnak fia aki a mítosz szerint apjától egy napra elkérte a napfogat vezetését, de gyöngesége miatt

a tüzes paripák kitértek a helyes útból, majdnem fölgyújtották a földet, s a veszedelmet Zeus csak úgy tudta elhárítani, hogy Phaetont villámával agyonsújtotta.

87. Óda Dionysoshoz. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (64. l.). Először megjelent a Budapesti Napló 1905. dec. 7-i számában.

Dionysos (Bacchus) a bornak és a bortermelésnek istene és védőszelleme. Adományaival a gondot elűzi, a testnek egészséget ad és pártolja a társas élvezeteket, az életörömet.

88. Epitáfium. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (54. l.). Először megjelent a Budapesti Napló 1905. dec. 19-i számában.

89. Fidiász a népnek . . . A Szeged és Vidéke 1909. márc. 9-i számából. Először megjelent *Phidias* címmel a Budapesti Napló 1905. dec. 24-i számában, majd a Független Magyarország 1909. márc. 7-i számában. Az alapszöveg lényegében ez utóbbinak utánközlése.

Változatok:

Cím: <i>Phidias</i>	BpN
2 <i>magány,</i>	BpN
4 <i>szobraimon a nap</i>	BpN
5 <i>Börtönbe dobtatok. Vésőm már nincs velem,</i>	BpN
7 <i>tör,</i>	BpN
8 <i>élet alkotás</i>	BpN
11 <i>tovább,</i>	BpN, Fm
12 <i>És komor mása fenn</i>	BpN

Eörsi Júlia gyűjteményes kötetében szerepel a vers 1909-es formája Eörsi másolatában. Juhász a 8. sor *alkotás* szavát *teremtésre* javította, az utolsó sor másolási hibáját (*műveim*) visszajavította (*művemem*) és a vers alá írta nevét. Minthogy ez a javítás az utolsó, mely a költő kezétől származik, alapszövegünkön is érvényesítettük.

Phidias a görögök leghíresebb szobrása. Petz Vilmos Ókori lexikona (1904) egyebek közt ezt írja róla: „Antik forrásaink tudósítása szerint börtönben halt meg, s bár az erről szóló hagyomány egymással ellentétes ver-siókat említ, bizonyos, hogy a művésznek is kijutott a maga része abból a hálátlanságból, melyet a tömeg nagyjaival szemben oly sokszor tanúsít.” (2. k. 464. l.) Nem lehetetlen, hogy Juhász Gyula, aki mint latin szakos hallgató ekkoriban nyilván gyakran forgatta a klasszika-filológia legújabb összefoglalásának tekinthető Ókori lexikont, innen merítette e vershez ihletét.

90. Himnusz az emberhez. A Munka 1920. szept. 5-i számából. Először megjelent a Budapesti Napló 1905. dec. 31-i számában. Megjelent a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (13–14. l.) is. Az alapszöveg jelentősen és a forradalmak tanulságára jellemzően átdolgozott közlés. Az alkalmi jellegű címet azonban nem vettük az alapszöveghez szervesen tartozónak.

Változatok:

Cím: <i>Mindig előre</i>	M
4 <i>fejem'</i>	BpN, JGyV
5 <i>hiányzik</i>	BpN, JGyV

8	<i>A por és a végtelen fia,</i>	BpN, JGyV
9	<i>csodaszellem</i>	BpN, JGyV
10	<i>Hitvány pehely vasvégzet ellen</i>	BpN, JGyV
11	<i>hiányzik</i>	BpN, JGyV
12	<i>harmónia.</i>	JGyV
	<i>harmónia;</i>	BpN
16	<i>viharja,</i>	BpN, JGyV
17	<i>hiányzik</i>	BpN, JGyV
20	<i>kupolát.</i>	BpN, JGyV
21	<i>Az égbe</i>	BpN, JGyV
22	<i>ércakarátja,</i>	BpN, JGyV
23	<i>hiányzik</i>	BpN, JGyV
24	<i>Magosba, mélybe száll tovább!</i>	BpN, JGyV
25—27	<i>Ó ember, én hiszek tebenned, Ó ember, mint szeretlek én, Te nyomorúságos, hatalmas, Te végzetes, te diadalmas</i>	BpN, JGyV JGyV
28	<i>Te végzetes, te diadalmas,</i>	BpN
30	<i>Utód az isten örökén!</i>	BpN, JGyV

A költő a Tűz 1905. ápr. 20-i számában *Intim művészet* című cikkében ezt írta: „*Intim a líránk. Nem trunk ódákat és himnuszokat és ha trunk is, magunkról trunk s nem valami potentátról.*” Ugyane cikk későbbi változatában, a Szeged és Vidéke 1906. aug. 19-i számában ezt így olvashatjuk: „*Nem trunk ódákat és himnuszokat, és ha igen, akkor is saját énünkről. (Himnusz az emberhez.)*”

91. Megy a hajó. Az *Ez az én vérem* című kötetből (25—26. l.). Először a Szeged és Vidéke 1905. dec. 31-i számában, majd A Hét 1906. márc. 11-i számában jelent meg.

Változatok:

Cím: „ <i>Megy a hajó</i> ”	SzéV
5 <i>lobog még</i>	SzéV
6 <i>integet.</i>	SzéV
8 <i>szárnyaszegett.</i>	SzéV
9 <i>Egykedvűn áll a kapitány a hidon,</i>	SzéV
<i>Egykedvűn</i>	H
11 <i>szemébe’</i>	H
12 <i>rejteken.</i>	SzéV
13 <i>Pedig alant a szűk hajófenéken</i>	H
16 <i>kapitány . . .</i>	SzéV
16 <i>után a SzéV közlésében még egy versszak van: Hajófenék! Mély odva a nyomornak, Dohos bőrtön, száz uj rabbal tele, Kit ismeretlen idegenbe von ma Aranymezők csaló igézete. Aranymezők távoli csillogása, Mely ködbe vész, ha szürkül a való, De addig őket eldajkálja álma, S a rengő, ringó, hintázó hajó.</i>	
17 <i>Mennek, sietnek! A bihari</i>	SzéV

18	<i>Bánság, kunság pusztája elmarad,</i>	SzéV
	<i>elmaradt</i>	H
19	<i>velük csak</i>	SzéV
20	<i>violás alkonyat.</i>	SzéV
22	<i>Tündérszigetnek délibábja int</i>	SzéV
25	<i>Hisz'</i>	SzéV, H
30	<i>fáj . . .</i>	SzéV
	<i>fáj.</i>	H
31	<i>S Lázár szegényeként koncert pörölni,</i>	SzéV
	<i>S Lázár koldusaként koncert pörölni,</i>	H
35	<i>sírámat</i>	SzéV
36	<i>magyart!</i>	SzéV
	<i>magyart.</i>	H
37	<i>kicsapva,</i>	SzéV
38	<i>szigetén,</i>	SzéV
40	<i>síratatlan'</i>	SzéV, H
	<i>szegény ?</i>	SzéV

Javításaink:

9 A többi változattal egyezően a sajtóhibás *egykedűen* utolsó e-jét töröltük.

11 A Hét közlésével egyezően a sajtóhibaként vesszőnek föltüntetett hiányjelet a helyére igazítottuk (*szemébe'*).

40 A többi változattal egyezően a sajtóhibaként vesszőnek föltüntetett hiányjelet a helyére igazítottuk (*síratatlan'*).

Minden bizonnyal erre vonatkozik Csáth Géza Szabadtúról 1906. jan. 3-i postabélyegzővel föladvott levelezőlapjának ez a része: „Olvastuk Kosztolányival a versét a Szeged és Vidékében. Nagyon tetszett mind a kettőnknek, különösen azt állapítottuk meg, hogy ebben véglegesen kifejlődött az ön mindig eredeti, mindig magyaros, de eddig nem tisztán sziluettezett ifjú költészete. De szóval többet.” (Kilényi-gyűjtemény.)

1906

52. (Minek szaladtok el . . .) Seyfert Ottó birtokában volt kéziratról. (Jelenleg a Petőfi-múzeumban.) Vajthó László közölte a Magyar Nemzet 1954. dec. 29-i számában. A vers alatt keltezés idegen kézírással, ceruzával: *Bpest, 1906.* Ezt a keltezést egyéb adat hiányában elfogadjuk, s minthogy a vers az egyetemi tanév folyamán születhetett, s Juhász 1906 tavaszán befejezte tanulmányait, a verset az év elején helyeztük el.

A vers alatt a következő ajánlás:

Seyfert Ottónak
„kedvest a kedvesnek.”

Shakspeare

dedikálom:

Juhász Gyula

A vers keletkezéséről Vajthó Seyfert Ottó nyomán, ki egyetemi társa volt a költőnek, a következőket írta:

„A nagyteremben, Beöthy Zsolt esztétikai előadásain, egy márványarcú, nagyon szép, művelt leány, K. I. ült az első padsorban. Nem is sejtette,

hogy egyik hátsó padból egy szegényes külsejű, égő tekintetű ifjú figyel, óráról-órára, reménytelen vágyakozással. A költő megreমেve nézett maga elé s írt. Így született meg a vers. Szinte szégyelte, hogy ő, a dísztelen ifjú, egy ilyen szépséges leányra merete emelni a szemét. Megmutatta a barátjának, S. O. le akarta másolni a költeményt, de aztán a második sornál Juhász Gyula kedves mosollyal kivette a kezéből a tollat s maga írta le emlékül annak, aki egyedül ismerte a titkát... A költő sohasem beszélt a lánnyal. K. I. férjhez ment egy neves szobrászunkhoz." K. I.: Szentgyörgyi Istvánné, Karácsonyi Ilona.

Érdekes, hogy ezt a verset kétszer is idézi Elefánt Olga, Juhász Gyula bölcsészhallgató társa, s valószínűleg ideáljainak egyike, a Juhászhoz írt keltezetlen leveleiben. (Szegedi múzeum.) Valószínűleg 1907 végén írott levelében ezt olvassuk:

„Akarnék gratulálni a kötetéhez, de nem küldött nekem. Csak futólag láttam, hanem azért sok szép versét nem vette bele. Azt se, ami nekem legjobban tetszik:

»Miért rohantok el ti szépek? —«

Több is van.”

Ugyanaz idő tájt íródhatott a másik levél is, melyben megismétli:
„És ha mégegyszer kötetet kiad, mutassa meg nekem, amit összeválogatott. 1—2-t törölni kellett volna és sokat beleírni.

»Miért rohantok el ti szépek« —

Tudja, hogy ez nagyon szép. Az is szép, amit múltkor megküldött. Küldjön még.”

Vö. a *Tündér Ilona* című vers jegyzetével.

93. Lángolni jöttem... A Nap 1906. jan. 10-i számából. *Kötetben először.*

94. Ősöm. A Délmagyarország 1919. dec. 7-i számából. Először megjelent *Valami igric...* címmel A Hét 1906. jan. 14-i számában, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (30. l.) is. Az első versszakát tartalmazó kézirat megvan a Petőfi-múzeumban. Ezen még a következők olvashatók:

„A versért, amelyből e strófát vettem, fejbetörést kaptam Adytól. Kétszeres elégtétel: Ady adta s — a közmondás szerint: igazat írtam.

Szeged, 1912. XII/30.

Juhász Gyula”

Változatok:

Cím: *Valami igric...*

H, JGyV

4 napimádón; —

H, JGyV

napimádón

k

7 Mélázó lelke lelkemben él még,

H, JGyV

9 ég még

H, JGyV

15 lelkem!...

H, JGyV

17 arcom,

H, JGyV

20 nagy óra.

H, JGyV

A vers Ady költészetének, hangvételének erős hatásáról árulkodik.

95. Szokratesz. A „Görög Szonettek”-ből. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (63. l.). Először a Budapesti Napló 1906. jan. 14-i számában jelent meg. A 6. sorban a sajtóhibás *törpe* szót, mely az eddigi kiadásokba sorra átvándorolt, az első közléssel egyezően *tömpére* javítottuk.

96. Magányos úton . . . A *Hárfa* című kötetből (11. l.). Először megjelent A Hét 1906. febr. 4-i számában. Megjelent még: a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (48. l.)— Független Magyarország, 1908. okt. 30. — Szeged és Vidéke, 1908. nov. 1. — Délmagyarország, 1911. jún. 25. — Nagyvárad, 1911. szept. 10. — Rivalda, 1920. jan. 17—24. — Színházi Újság, 1924. okt. 4.

Változatok:

Cím: <i>Magányos úton</i>	D, N, SzÚ
3 <i>keresve</i>	SzÚ, R
4 <i>mély, életrengetegbe.</i>	N
6 <i>hull rózsáimnak,</i>	N
7 <i>révedve</i>	SzÚ, R
9 <i>nékem az élet</i>	N
<i>Élet</i>	SzÚ, R

Kuthy Sándor (Térey Sándor) keltezetlen levelében ezt írja Juhászhoz: „Ha jó akarsz lenni, küldd el azt a könyvet, melyben többek közt ez a versed van:

Magányos úton építék egy házat

A legkedvesebb magyar versem, de a harmadik szakaszt nem tudom pontosan.” (Kilényi-gyűjtemény.)

97. Géza király. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (73. l.). Először a Budapesti Napló 1906. febr. 4-i számában jelent meg a *Gellért püspök* és a *Mathias Rex* című versekkel együtt, *Magyar Szonettek* főcímmel. Itteni címe: *Géza*.

Kosztolányi Babitshoz írt levelében azzal vádolja Juhászt, hogy „Magyar Szonettjeit” — pontosabban ezek ötletét — Juhász tőle másolta. (Lev. 110. l.) Ez bizonyos fokig igaz: Kosztolányi „magyar szonettjei” már előbb megjelentek a Szeged és Vidéke hasábjain. (Kisasszony, Szent László, 1905. szept. 10. Zrinyi, a költő, 1905. okt. 29.) Vö. Kiss Ferenc: A beérkezés közzömben. Babits, Juhász és Kosztolányi ifjúkori barátsága. Budapest 1962. 78—86. l.

98. Mátyás király. A Szeged 1925. márc. 8-i számából. Először megjelent a Budapesti Napló 1906. febr. 4-i számában a *Gellért püspök* és a *Géza* című versekkel együtt, *Magyar Szonettek* főcímmel. Megjelent még a Máramaros 1907. jún. 9-i számában *A magyar szonettek* alcímmel, továbbá a nagyváradi Szabadság 1908. máj. 1-i és utánközlésként a Szeged és Vidéke 1908. máj. 3-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Mathias Rex</i>	BpN
1 <i>művész vésetét:</i>	BpN
<i>művész vésetét,</i>	Mm
2 <i>A karvaly orrot, dactól görbe ajkat,</i>	BpN
4 <i>Nézd nagy szemét, mily fénylő, mily setét!</i>	BpN, Mm
5 <i>Ez ő: rőt multak</i>	BpN
<i>Ez ő:</i>	Mm
6 <i>Királyi sas, ki dús nyugatra tart,</i>	BpN, Mm
<i>Királyi holló, mely dus nyugatra tart,</i>	Sz, SzéV

7	<i>Ki fölgyújtja</i>	BpN, Mm
8	<i>És a jövőndőt akarja.</i>	BpN Mm
9	<i>Ugaron épül</i> <i>Ugaron épül</i>	BpN Mm
10	<i>Plutarchot érti és Caesart csodálja</i> <i>Plutarkot</i>	BpN Mm
11	<i>remekén:</i>	BpN, Mm
12	<i>viskókba</i> <i>viskókba járva</i>	BpN Mm
13	<i>Mig írt kutat a vérző pór bajára,</i>	BpN, Mm
14	<i>Érezi, hogy mily nyomorult s szegény.</i> <i>Érezi, hogy mily nyomorult, szegény.</i> <i>Érezi, hogy mily magányos és szegény!</i> <i>Érzi, hogy mily magányos és szegény!</i>	BpN Mm Sz SzéV

Bóka (i. m. 336. l.) alapszövegünket a korábbi változatokkal összevetve úgy véli, hogy az eltérés „leleplezi a Horthy-uralom sajtószabadságának kurta pórázát s ismét arra figyelmeztet, hogy milyen komoly problémákat kell megoldania a kritikai kiadásnak, ha az igazi Juhász Gyulát akarja megmutatni”. A változtatást azonban nem lehet az ellenforradalmi cenzúrával összefüggésbe hozni, hiszen az utolsó sort (amely az első közlésben kétségtelenül progresszívebb fogalmazású) már 1908-ban a végső formához közel állóra változtatta a költő. Ezért nem éreztük indokoltnak, hogy alapszövegül az első közlést válasszuk. A változtatások szemmel láthatóan az Ady-hatás nyomainak tudatos kiküszöbölését szolgálták.

99. Gellért püspök. A Délmagyarország 1928. aug. 19-i számából. Először a Budapesti Napló 1906. febr. 4-i számában jelent meg a *Géza és a Mathias Rex* című versekkel együtt, *Magyar Szonettek* főcímmel. Paku (2: 287, 373. l.) tévesen 1929-ből való kéziratnak jelzi.

Változatok (a Budapesti Naplóban):

- 2 *a pásztor.*
- 5 *A megfeszített képén*
- 6 *egyhangún*
- 9 *De im, a*
- 10 *dalol,*
- 11 *szép.*
- 12 *szivét*

Javításaink:

- 5 A BpN közlésével egyezően a *képen* szó második e-jére ékezetet tettünk.
- 6 Az *egyhangún* szót a BpN közlésével egyezően s verstani szempontból is szükségesen *egyhangún* alakra javítottuk.

100. A költő szól. Az *Ez az én vérem* című kötetből (27. l.). Először A Hét 1906. febr. 11-i számában jelent meg.

Változatok (A Héthen):

Cím: *A költő szól:*

- 6 *éhen*
- 10 *szerelem.*
- 11 *Halk ezüsthárfán*

- 17 én (dólt szedéssel) *szivem meséjén*
 22 erdő
 23 lejár

101. Kérdés. A Budapesti Napló 1906. febr. 21-i számából. *Kötetben először*. Utánközlése az Aradi Közlöny 1906. febr. 22-i számában. A 10. sor végéről a fölösleges pontot — az Aradi Közlönnyel egyezően — töröltük.

102. Maris. A *Hárfa* című kötetből (7. l.). Először A Hét 1906. febr. 25-i számában jelent meg, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (15. l.). Változatok:

- 6 *Három négy évig* (sajtóhiba!) H
 11 *babrált,* H, JGyV
 19 *tüzesen lágyan* H, JGyV

Marisra vonatkozik még a *Cigány nők* című vers 3–4. sora is.

Babits 1906 augusztusában ezeket írja Juhásznak: „Kosztolányi Árkádok alattjával, Örültjével, Fastijával, Magyar Sonettjeivel meg van alapítva a modern magyar lyra. Ha hozzáveszem ehhez önnek oly igaz és szép verseit, mint a Maris, — s tán az én csekély, de mégis kétségtelenül némi tehetségem és tanulmányom...” (Lev. 138. l.) Kosztolányinak e versre vonatkozó elismerését ld. a *De profundis* (73. sz.) jegyzetében.

Juhász Gyula 1906. okt. 27-én Máramaroszigetről frott panaszos levelében Babitsnak így idézi — a számkivetésnek érzett szigeti magányában eltemetettnek és régmúltnak tűnő — pályakezdését: „Emlékszem... egy juhászgyulára, aki Maris címen verset írt (elég szépet) az »első szerelemről«...” (Lev. 145. l.)

103. Csönd. A nagyváradi Szabadság 1908. máj. 10-i számából. Újra közölte a Szeged és Vidéke 1908. máj. 17-én. Először a Szeged és Vidéke 1906. febr. 25-i számában jelent meg, *Ahítat* címmel.

Változatok (a Szeged és Vidéke 1906-os közlésében):

- Cím: *Ahítat*
 1 *felé zsongva,*
 6 *Szeplőtelen szép Miriam fia.*
 7 *Az ahítatot bontogató csöndben,*
 8 *színes levegőben*
 9 *Most virul ki a rosa mystica.*
 A 9. sor után még egy versszak van:

És én a végtelen némaságba'
Mig halkán himbál fõnn az öröklámpa,
Némán dalolom: Ave Miria!

A *Miria* bizonyára sajtóhiba Maria vagy Miriam helyett. A Szeged és Vidéke 1908-as utánközlésében a 9. sor végén fölkiáltójel helyett pont áll. Ezt a szöveget közölte újra a nagyváradi Tavasz című lap (a Magyar Szó testvérlapja) 1920. ápr. 3-i száma.

Miriam: Mária héber neve.

Rosa mystica: „titkos értelmű rózsza”, a loretoi litániában Mária egyik jelzője; Juhász Gyula kedvelt kifejezése.

104. Dal. A Délmagyarország 1934. dec. 25-i számából. Először megjelent *Szonáta* címmel a Szeged és Vidéke 1906. febr. 25-i számában. Megjelent még: Szabadság, [Nagyvárad] 1908. máj. 10. — Szeged és Vidéke, 1908. máj. 14. — Független Magyarország, 1909. szept. 12. — *A Késő Szüret* című kötetben (84. l.). — Délmagyarország, 1925. jún. 4. — *A Fialatok, még itt vagyok!* című kötetben (52. l.). A Független Magyarországbán és a *Késő Szüretben* a *Misztikus órák* című ciklus I. része.

Az alapszöveg kiválasztásában figyelembe kellett vennünk, hogy bár a költő 1929-től kezdve kevés verset írt, s az ekkor megjelent verseinek zöme Kilényi Irma jóvoltából újra közölt régebbi versek, mégis az 1934-es változat a költő tudatos átdolgozásának nyomait mutatja. Egyrészt ugyanis ennek a szövegnek nincs azonos első közlése (tehát ilyen formája nem származhatott pusztán utánközlésből); másrészt a Délmagyarország karácsonyi száma Juhász Gyula új verseiből főcímmel, a *Zene* című verssel együtt közli, s a *Zene* korábbi változata ismeretlen, tehát föltehetően ekkor írta a költő. Az életrajzi adatok is valószínűvé teszik az ekkori átdolgozást: a költő 1934. júl. 25-től dec. 22-ig a szegedi idegklinikán volt, és a körtörténeti följegyzések szerint szept. 10-től — változékony ütemben — írt verseket. Vö. *Egy hangszer voltam* és a következő versekkel.

Változatok:

Cím: <i>Szonáta</i>	SzéV, Sz
<i>Misztikus órák I.</i>	FM
<i>Misztikus órák I.</i>	KSz
<i>Sóhaj</i>	D 1925
1 <i>bárányfelhőkre</i>	SzéV, Sz
2 <i>egen</i>	KSz
3 <i>lassan menőkre,</i> <i>menőkre</i>	SzéV 1906
4 <i>Ó azokra a szép felhőkre</i> <i>Bárányfelhőkre</i>	KSz
	SzéV 1906
	Sz, SzéV 1908, FM, KSz, D
	1925
5 <i>Emlékezem!</i> <i>Emlékezem.</i>	Sz, SzéV 1908, D 1925
6 <i>virágos éjre</i>	FM, KSz
7 <i>Tavaszt-lehellő</i>	KSz
8 <i>csudakékre</i> <i>csudakékre,</i> <i>csudakékre,</i> <i>Csillagvilágra, csudakékre,</i>	FM
9 <i>Ó azokra a szép estékre,</i> <i>Azurégre</i> <i>Álmos égre</i>	Sz, SzéV 1906, FM
10 <i>Emlékezem, emlékezem</i> <i>Emlékezem!</i> <i>Emlékezem.</i>	SzéV 1908
11 <i>Gubbasztva alkonyatos órán</i> <i>Gubbasztva alkonyati órán,</i>	KSz, FMIV
	D 1925
	SzéV 1906
	Sz, SzéV 1908, D 1925
	FM, KSz
	SzéV 1906
	Sz, SzéV 1908, D 1925
	FM, KSz
	SzéV 1906
	Sz, SzéV 1908, FM, KSz, D
	1925
	SzéV 1906
	Sz, SzéV 1908, D 1925

Mig árny vár rám s száz rejtelem	FM
Mig árny vár rám s száz rejtelem, gyötremelem	KSz
13 S baljóslatos bánat hajol rám, rám,	FMIV
	SzÉV 1906
	Sz, SzÉV 1908, FM, D 1925,
	FMIV
14 Napot hamvasztó alkony órán:	SzÉV 1906
Alkonyórán	Sz, SzÉV 1908, D 1925
Bánatórán	FM, KSz
15 Emlékezem, emlékezem!	SzÉV 1906
Emlékezem!	Sz, SzÉV 1908, D 1925
Emlékezem...	FM, KSz

Javításunk:

A 8. sor végére mi tettünk vesszőt, egyezően a *Késő szüret* és a *Fiatalok, még itt vagytok!* közlésével.

105. Tristia. A Napkelet 1921. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* Először a Magyar Szemle 1906. márc. 29-i számában jelent meg, majd a Politikai Hetiszemle 1908. jan. 19-i számában.

Változatok:

1 édenében,	MSz, PH
3 vidéken.	MSz, PH
4 harangszóra,	MSz, PH
5 rózsza.	PH
6 Ó, emlékszem az első bánatokra:	MSz, PH
8 rétek.	PH
9 rózsám sorsa:	MSz, PH
12 Első ifjúság	MSz, PH
13 titka,	MSz, PH
15 írva.	MSz, PH
16 mégis, engedjétek nekem,	MSz, PH
17 nagy örök	MSz, PH
18 nézzem.	MSz, PH
20 rögre	MSz, PH

Javításaink a korábbi közlésekkel egyezően:

- 3 A sorvégi hibás vesszőt pontra javítottuk.
- 4 A sor végéről hiányzó vesszőt pótoltuk.
- 6 A sorvégi hibás pontosvesszőt a változatokkal egyezően kettőspontra javítottuk.
- 13 A sor végéről hiányzó vesszőt pótoltuk.
- 15 A sorvégi vesszőt pontra javítottuk.
- 16 A mégis szó után és a sor végére vesszőt tettünk.

A Magyar Szemlének e versre is vonatkozó szerkesztői üzenetét a *Tündér Ilonának* című vers jegyzetében közzétettük.

106. Ovidius. A Budapesti Napló 1906. ápr. 5-i számából. *Kötetben először.* Az *Ovid levele Júliához* című vers mondanivalójának első kidolgozása. Mivel azonban attól lényegesen és a versformát tekintve is eltér, nem tekintjük közvetlen változatának, hanem önállóan is közzétesszük,

107. Új Szonettek. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (38–39. l.). Először megjelent a Budapesti Napló 1906. ápr. 15-i számában. Itt a 21. sorban a *bánattal* szó után vessző van. Közölte még a Szegedi Híradó 1906. dec. 25-i száma. Az I. részét *Szonett* címmel változatlanul újra közölte A Hónap első kötete (164. l.).

Változatok (a Szegedi Híradóban):

7 *pereg.*

10 *mulásnak,*

12 *betege rabja,*

20 *lát.*

21 *bánattal, sirva*

23 *odább.*

25 *Élet.*

27 *éget.*

28 *megállunk, ama parton!*

Javításaink:

10 A sor végéről a hiányzó vesszőt a Szegedi Híradó közlésével egyezően pótoltuk.

21 A *bánattal* szó után a többi közlésben meglevő vesszőt az alapszövegben is kitettük.

Figyelemre méltó a költő betegsége történetének megismerése szempontjából, hogy e vers II. részében első ízben ír 1904 óta megújuló gyöttrő fejfájásáról.

108. Simon Péter. A Szeged és Vidéke 1914. ápr. 10-i számából. Először megjelent a Szeged és Vidéke 1906. ápr. 15-i számában „*A Szeged és Vidékének*” ajánlással, „*Szeged, nagypéntek*” aláírással. Ez az aláírás az 1914-es közlésben is megvan. Újra közölte a Makói Újság 1914. ápr. 12-i és a Nagyváradi Napló 1914. máj. 10-i száma is.

Változatok (az 1906-os közlésben):

24 *valahol!*

41 *'sz ő*

47 *ingbe*

Javításaink:

A bibliai lelőhelyek rossz idézőmódja (János 18. 10. 11. és Máté 26. 6. 9.) helyett a szokásos és helyes jelölést alkalmaztuk.

A 11. sor végén és a 12. sor elején fölösleges idézőjelet elhagytuk; ez a sor az előzővel együtt alkot egy idézetet.

109. Anakreoni dal. A Budapesti Napló 1906. ápr. 20-i számából.

110. Haza . . . A *Hárfa* című kötetből (8. l.). Először A Hét 1906. ápr. 29-i számában jelent meg, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (16. l.).

Változatok:

2 *futó homok*

7 *mindég,*

H, JGyV

H

111. Borulásos órán. Az *Ez az én vérem* című kötetből (33–34. l.). Először A Hét 1906. ápr. 29-i, másodszor a Pesti Napló 1907. szept. 26-i számában jelent meg.

Változatok:	
2 <i>utakra,</i>	H
5 <i>kerteit az Élet,</i>	H, PN
15 <i>Oh de szívemben valami megsajog.</i>	PN
16 <i>borong</i>	PN
18 <i>Fölöttem szédítőn suhan a nagy Élet.</i>	H, PN

112. *Álmok vége* . . . A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (27. l.). Először a *Magyar Szemle* 1906. máj. 3-i, utána a *Szeged és Vidéke* 1906. dec. 25-i számában jelent meg, itt *Csudás ösvény* címmel. Végül a *Juhász Gyula Versei* után változatlan szöveggel közölte a *Pesti Napló* 1910. okt. 28-i száma is.

Változatok:	
Cím: <i>Csudás ösvény</i>	SzÉV
1 <i>járok,</i>	SzÉV
3 <i>engem,</i>	SzÉV
5 <i>Letűnt a napnak (sajtóhiba!)</i>	SzÉV
6 <i>ködök.</i>	SzÉV
7 <i>kisértet,</i>	SzÉV
9 <i>a reketyésből</i>	SzÉV
13 <i>Megyek vissza, vissza! És a szívem mélyén</i>	SzÉV
16 <i>Goromba felszóval felriaszt az Élet</i>	SzÉV
<i>Élet</i>	MSz
17 <i>téged!</i>	SzÉV

113. *Egy régi novicius.* A *Debrecen* 1909. dec. 14-i számából. Először megjelent a *Magyar Szemle* 1906. máj. 3-i számában, utána a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (26. l.), majd a következő helyeken: *Szabadság*, [*Nagyvárad*] 1908. máj. 3. — *Szeged és Vidéke*, 1908. máj. 5. — *Nagyvárad* *Napló*, 1909. dec. 8. — *Tavaszi*, [*Nagyvárad*] 1920. ápr. 3. — Mivel kötetbeli megjelenését követően a költő közreműködésével jelent meg a vers változott formában, az 1909-es közlést választottuk alapszövegnek. Az 1920-as közlés a költő közreműködése nélkül, a *Szabadság* szövegét adja.

Változatok:	
Cím: <i>Primavera</i>	
<i>Május</i>	MSz, JGyV
1 <i>én.</i>	Sz, SzÉV, T
<i>én</i>	MSz, NvN
2 <i>Szívem sápadt volt,</i>	SzÉV
3 <i>fülkékébe' vártak</i>	Sz, SzÉV, T
4 <i>A napsütésre, délnek idején</i>	MSz, JGyV
<i>S a napra vágytak, délnek idején.</i>	MSz, SzÉV, T
5 <i>szívembé'</i>	MSz, JGyV
6 <i>csodavirága. . .</i>	Sz, SzÉV, T
7 <i>Szívem elszáll ma e bus ifjúságba,</i>	MSz, JGyV, Sz, SzÉV, T
<i>Emlékezem</i>	NvN
8 <i>neki!</i>	MSz, JGyV
<i>neki</i>	NvN
9 <i>Estenden elméláztam ez imákon,</i>	Sz, SzÉV, T

- | | | |
|----|---|---|
| 10 | <i>S remegve sejtettem, hogy e világon
És úgy éreztem, hogy e szép világon
És úgy sejtettem</i> | MSz, JGyV
Sz, SzéV, T
NvN |
| 11 | <i>Él egy Valaki, aki még szerethet.
Él egy valaki, aki még szerethet.</i> | MSz, JGyV
Sz, SzéV, T |
| 12 | <i>S fölneve bús, karcsú Madonnaképre,
S ránézve karcsu, bus Madonnaképre,
S ránézve karcsú, bús Madonnaképre</i> | MSz, JGyV
Sz, SzéV
T |
| 13 | <i>Új áhítat szállt a szívem mélyébe
szállt szívem mélyére</i> | MSz, JGyV, Sz, SzéV, T
NvN |
| 14 | <i>S illatukat küldték a messi kertek!
S illatukat küldték a messze kertek!
kertek!
kertek</i> | JGyV, Sz, SzéV, T
Sz, SzéV
MSz
NvN |

Javításunk:

- 7 *Emlékszem* — sajtóhiba; a Nagyvárad Napló közlésével is egyezően *Emlékezem* alakra javítottuk; a sor végére vesszőt tettünk.

Jellemző, hogy a költő e versét először is, 1906-ban, majd ismét 1908-ban május első napjaiban, a Vácról való távozásának évfordulója alkalmából jelentette meg. (A noviciátust 1900. máj. 5-én hagyta el.)

114. Nietzsche Naumburgban. A Bácskai Hírlap 1906. máj. 6-i számából. *Köetben először*. Réz Pálnak köszönjük ezt az adatot.

A 2. sorban az *imádkozz* szó után hiányjel volt; nyilván az *imádkozzál* hiányos alakjának tekintette a nyomda vagy a szerkesztőség. Ezt töröltük.

Nietzsche ötéves korában elvesztette atyját, s anyjával Naumburgba költözött; itt töltötte ifjúságát.

115. Az *áloévirág*. A Délmagyarország 1919. dec. 25-i számából. Először megjelent a Magyar Szemle 1906. máj. 31-i számában. Megjelent még: Szeged és Vidéke, 1906. aug. 5. — Máramarosmegye, 1907. máj. 31. — A *Juhász Gyula Versei* című kötetben (35. l.). — Nagyvárad, 1909. jún. 10. — Független Magyarország, 1909. jún. 13. Ez utóbbi két helyen „*Gulácsy Lajosnak*” szóló ajánlással.

Változatok:

- | | |
|------------------------|-------------------------------|
| Cím: <i>Áloé</i> | MSz, Mm, JGyV |
| <i>Az áloé</i> | SzéV |
| <i>A szüzek kertje</i> | N, FM |
| 1 <i>bánat,</i> | N, FM |
| 2 <i>nyitó,</i> | SzéV |
| 3 <i>tó.</i> | Mm |
| 4 <i>sáppad.</i> | MSz, Mm, JGyV |
| <i>sápad.</i> | SzéV |
| 4 <i>Arcán</i> | N, FM |
| 5 <i>Karcsú, magas</i> | Mm, N, FM |
| 6 <i>angelustól</i> | MSz, SzéV, Mm, JGyV, N,
FM |
| 7 <i>fáj.</i> | MSz, JGyV |
| <i>illatfa</i> [!] | Mm |
| 8 <i>kertben!</i> | MSz, JGyV |

9	<i>bús nagyasszony, bus nagyasszony</i>	MSz, SzéV, Mm, JGyV N, FM
10	<i>áloé-levélen,</i>	Mm
11	<i>még, mint gyermek, még a gyermek, Melynek világát látta ő, a gyermek</i>	SzéV Mm N, FM
12	<i>soha, soha, — ő, de néki soha, soha, — soha, soha! — soha, soha —</i>	MSz JGyV SzéV, Mm N, FM
13	<i>Szirmát kibontja,</i>	Mm
14	<i>szerelemnek!</i>	MSz, SzéV, Mm, JGyV, N, FM

Javításunk:

Cím: *Az áloé á-járól* valószínűleg letört ékezetet kitéttük.

- 12 Az *ó* után szükséges vesszőt a JGyV közlésével egyezően kitéttük, és a sor végén — valamennyi változattal egyezően — a hiányzó záró gondolatjelet pótoltuk.

Gulácsy Lajos (1882—1932) festőművésszel — a *Gulácsy Lajosnak* című vers vallomása szerint — a költő Budapesten, a Gauguin-tárlaton (ld. a *Primitíva* jegyz.) ismerkedett meg. Később, Juhász Gyula váradi tartózkodása alatt fölújították ismeretségüket; Juhász Gyula mondott bevezetőt 1909. jún. 13-án a magyar impresszionista festők MIÉNK csoportjának kiállításán, melyen Gulácsy is szerepelt. 1917-ben együtt voltak a Moravcsik-klinikán. E versen kívül Juhász Gyula *A szépség betege* című prózai írásában is idézte alakját. Vö. Ö. 1 : 266—272. l.

„*Gulácsyt szerettem a legjobban* — mondotta Juhász Gyula egy interjúban 1933-ban (Magyar László. Délmagyarország, 1933. ápr. 16.). — *Sohasem felejttem el azt a színházi estét, amit együtt töltöttünk. Nevezetes este volt, Wedekind darabját, a Tavasz ébredését játszották a Vígszínházban. Azért mentem Pestre, hogy letegyem a pedagógiai vizsgát. 1909-ben.* [Sajtóhiba: 1907-ben!] *Május volt. Ott szorongtunk, lelkesedtünk a karzaton, Gulácsyval, Kosztolányival, Babitscsal és tüntettünk azok ellen, akik a rosszul értelmezett erkölcs nevében tüntettek a darab és az irodalom ellen és a rendőrök akkor azokat a tüntetőket vezették ki a színházból, amely akkor még templom volt. Különösen a magyar színház. Menedéket adott a német Wedekindnek, akit császári tilalom száműzött a német színpadról. Ő maga is játszott a budapesti előadásokon. Felejthetetlen este volt. Akkor forrt össze a szívem Gulácsy szívével.*” Vö. még Ö. 1 : 158—160.l.

A verses és prózai vallomás nem mond ellent egymásnak, mert mind a Gauguin-tárlat megtekintése, mind a színházi este 1907. máj. 11-én volt. Vö. a *Primitíva* jegyz.

116. *Shakespeare estéje*. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (36. l.). Először a Magyar Szemle 1906. máj. 31-i számában jelent meg; utoljára — csekély, inkább sajtóhibából keletkezett eltéréssel — újra közölte a Rivalda 1919. dec. 25—30-i száma.

Változatok (a Rivaldában):

Cím: *Shakspere estéje*

2 *Hazabotorkál véle*

- 3 *lassan kelőben,*
 5 *álmok járnak*
 6 *Dalol a szél,*
 10 *A tarlókon künn*
 11 *Nyárnak halála,*
 13 *nagy magányos ember,*
 14 *bong: a Téli Rege.*
 Vö. az *Ofélia* jegyző.

117. Csönd. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (33—34. l.). Először a Budapesti Napló 1906. jún. 8-i számában jelent meg; itt a 25. sorban az *Ó* után nincs vessző.

118. *Verseim élébe.* A Budapesti Napló 1906. jún. 11-i számából. *Kötetben először.*

Javításaink:

- 6 A sor végére vesszőt tettünk.
 10 A sor végére vesszőt tettünk.
 12 A sorvégi vesszőt pontra javítottuk.
 17 A sor végére vesszőt tettünk.
 22 A sor végére vesszőt tettünk.

119. *Uj melódiák.* A Szeged és Vidéke 1906. jún. 14-i számából. Itt az ezzel a címmel megjelent vers I. részét közöljük; a második rész később *Ok* címmel önállóan jelent meg.

120. *Ők.* A Debreceni Szemle 1912. ápr. 14-i számából. Először megjelent a Szeged és Vidéke 1906. jún. 14-i számában az *Új melódiák* II. részeként; az alapszöveggel azonos címmel A Hét 1907. nov. 17-i számában. A Hétben és a Debreceni Szemlében a címről lemaradtak az ékezetek (*Ok*).

Változatok:

Cím: <i>Uj melódiák II.</i>	SzéV
2 <i>Föltűnnek szőke, barna lányfejek,</i>	SzéV
4 <i>őszies, beteg.</i>	SzéV
5 <i>Multak arany kódében, szépen, épen</i>	SzéV
6 <i>Ragyognak szőke, barna lányfejek,</i>	SzéV
<i>Mosolyganak</i>	H
7 <i>őket,</i>	SzéV
8 <i>És nem</i>	SzéV

121. *Építőmester éneke.* A Budapesti Napló 1906. jún. 28-i számából. *Kötetben először.*

Javításaink:

- 3 A sorvégi vesszőt pontra javítottuk.
 10 A *jőuők* és *életemre* szavak közötti vesszőt töröltük.
 13 A sor végére vesszőt tettünk.

122. *Fehér Anna.* A Szeged és Vidéke 1906. júl. 8-i számából. Utánközlése az Aradi Közlöny 1906. aug. 19-i számában. A címhez csillag alatt a következő lapalji megjegyzés járul: „*Ugyanaz a téma, amelyből Gárdonyi drámát*

trt.” A téma, a Tosca-motívum, a Fehér Lászlóról szóló magyar népballadából vált ismertté nálunk. Ezt dolgozta föl 1905-ben bemutatott drámájában Gárdonyi is.

123. Madách. A Szeged és Vidéke 1908. szept. 8-i számából. Először a Magyar Szemle 1906. júl. 12-i számában jelent meg, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (69. l.). Ennek jelentősen átdolgozott formája a Nagyvárad 1908. szept. 6-i számában megjelent, és az alapszövegül választott. Minden bizonnyal csak mechanikus újraközlés következménye, hogy a Rivalda 1919. dec. 5—12-i száma eltérő központozással, sajtóhibákkal és két szó megváltoztatásával a kötetbeli korábbi szöveget közölte újra, nem pedig a közben átdolgozottat, amely szebb is a korábbiaknál.

Változatok:

1 <i>Ósi kastély</i>	MSz, JGyV, R
2 <i>mélyebb bánatát.</i>	MSz
<i>bánatát.</i>	JGyV
3 <i>belengi.</i>	MSz, JGyV
5 <i>szívében</i>	MSz, JGyV
6 <i>Nagy éjeken föl az égre néz.</i>	MSz, JGyV
<i>Nagy éjeken a kék égre néz.</i>	R
7 <i>csöndességben,</i>	R
9 <i>A világa: régen összeomlott,</i>	MSz, JGyV, R
10 <i>A szerelme:</i>	MSz, JGyV, R
11 <i>hordott,</i>	R
12 <i>Mindent, mindent: üdvöt, bánatot.</i>	MSz, JGyV
<i>Mindent, mindent, üdvöt, bánatot.</i>	R
13 <i>ott a mulandó</i>	MSz, JGyV
<i>ott</i>	R
14 <i>Niobé lesz</i>	MSz, JGyV
<i>Niobé lesz,</i>	R
15 <i>Büvös szóra minden maradandó</i>	MSz, JGyV
<i>Büvös szóra, ami</i>	R
18 <i>hervadás,</i>	MSz, JGyV
19 <i>lombikjába</i>	R
20 <i>Órök Embert</i>	MSz, JGyV, R

Javításaink:

A 9. és a 18. sor végére a változatok többségével egyezően vesszőt tettünk.

124. Emlék. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (40—41. l.). Először az Új Idők 1906. júl. 15-i számában jelent meg, utána a Szeged és Vidéke 1906. okt. 14-i számában.

Változatok (az Új Időkben):

Cím: *Emlékszel-e?*

- 2 *jártunk.*
- 3 *Fönn, a magas*
- 6 *fiatalságunk.*
- 7 *jártunk*
- 12 *Boldog éjszakája!*
- 13 *rája?*
- 14 *Isten, —*

- 15 csodavirágos
 17 nyílt ott
 19 — Száll, száll a nagy élet,
 23 Szentiván havának
 24 Boldog éjszakája ?

Javításaink:

- 15 A sor végére vesszőt tettünk.
 23 A *Szentiváni szó i-jét* az Új Idők közlésével egyezően s verstani és értelmi meggondolásból töröltük.

125. Dalok vége. Az Új Idők 1906. júl. 15-i számából.

126. Katonák. A Hét 1906. aug. 5-i számából. Ez után megjelent a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (28—29. l.) is, de központosítás és helyesírás szempontjából jobb az első közlés, ezért választottuk ezt alapszövegül. A kötetben a 10. sor végén hibásan pont van, s a 14. és 26. sorban a *dül* — a rimigénnyel is ellenkezően — hosszú *ü*-vel szerepel.

Minden bizonnyal ez volt egyike a két versnek, amelyre A Hét szerkesztői üzenete (Heti pósta) vonatkozik a lap 1906. júl. 22-i számában: „Az első jön, a második el van hibázva, zavaros, nem »jön ki« belőle az, ami benne van. Pedig van benne nagy tartalom, de egészen újra kellene feldolgozni.” A másik, nem közölt versről közelebbit nem tudunk.

127. Beatus ille . . . A Szeged és Vidéke 1906. aug. 12-i számából. Itt jelent meg először. Ezt átvette az Aradi Közlöny 1906. aug. 19-i száma, majd közölte a *Juhász Gyula Versei* című kötet (47. l.). Minthogy ez utóbbi 3. sorában hibásan *Mosolygva* alak áll, a jobb szöveget nyújtó első közlést vettük alapszövegül. Az Aradi Közlönyben a 4. sorban hibásan *parazul*, a 6. sorban *hajlanak* áll.

A *pazérul* alakot a korábbi kiadások, például az Aradi Közlöny, sajtóhibának vélte, kijavították. Ugyanis a *pazér* a *paraz* tolna-baranyai tájnyelvi változata (MTSz), s ezt a költő bizonyára ritmikai okokból választotta. Nem lehetetlen, hogy e szót Juhász Babitstól hallotta, vagy Reviczkytól vette át, aki *Hangulat* című versében szintén használja.

128. Pusztaszer felé. A Szeged és Vidéke 1906. aug. 26-i számából. *Magyar versek* főcímmel, a *Tibiscus partján* című verssel együtt jelent meg.

129. Tibiscus partján. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (71—72. l.) Először a Szeged és Vidéke 1906. aug. 26-i számában *Magyar versek* főcímmel, a *Pusztaszer felé* című verssel együtt jelent meg. Kissé megváltoztatott szöveggel megjelent a Délmagyarország 1919. máj. 10-i számában, de legutolsó közlése, a *Hárfában* (13. l.), ismét a korábbi kötetbeli szöveget véglegesíti.

Változatok:

Cím: <i>Tibiscus</i>	D
4 <i>nyugtalan tova,</i>	D
6 <i>lennék!</i>	D
7 . . . <i>Római</i>	D
11 <i>el, távol Nyugatig</i>	D

14 verte még.	Đ
15 tán.	D
17 Valaha még	SzéV
18 S elült szelek sirtak e pusztán.	D
21 neki	D
22—23 A sorok fölcserélve	D
24 Egy régi, régi, régi tenger!	D

130. Sámson dala. A Magyar Szemle 1906. szept. 6-i számából. *Kötetben először.*

Ez a vers minden bizonnyal az 1905-ös orosz forradalom ihletésében fogant. Vö. Péter László, ItK. 1959. 312. l.

131. Találkozás. A Magyar Szemle 1906. szept. 6-i számából. *Kötetben először.* Talán Karácsonyi Ilonáról szól.

132. Távolok zenéje. A Délmagyarország 1911. dec. 24-i számából. Először A Hét 1906. szept. 16-i számában jelent meg, utána a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (52—53. l.), majd a nagyváradi Szabadság 1911. jún. 25-i számában.

Változatok:

4 idéz.	H, JGyV, Sz
15 cseng	H, JGyV
19 e dal felém most,	H, JGyV, Sz
29 voltam	JGyV

Javításaink:

- 4 A sor végére valamennyi változattal egyezően pontot tettünk.
19 A dal névelőjét a többi változattal egyezően közelre mutató névmással cseréltük föl; a sor végére vesszőt tettünk.

133. A kis Tisza hidján. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (74—75. l.). Először A Hét 1906. szept. 30-i, utána a Szeged és Vidéke 1906. okt. 5-i számában jelent meg. Mindkét helyen a szöveg alatt: „*Máramarossziget.*”

Változatok (a Szeged és Vidékében):

- 4 máramarosi
8 szerelmesen.
10 imádkozok,
22 keresek:

A költőt 1906. aug. 29-én nevezték ki a máramarosszigeti piarista gimnáziumba helyettes tanárnak. Szeptember első napjaiban utazhatott állomáshelyére. (Vö. Grezsa Ferenc: *Juhász Gyula Máramarosszigeten.* ItK. 1957. 349—371. l.) E verset legelső élményei ihlették.

Kaftános raj: a máramarosi zsidó népesség. Vö. Alföld, 1962. 3. sz. 89—90. l.

A Délmagyarország 1918. szept. 19-i számában (j.) aláírással *Hosszunap Szigeten* címmel a költő többek között ezeket írta: „*Máramarosszigeti hosszunap: régi emlék szivemben, mely rokonságot tart minden földi bánattal, borongással, elnyomott és szenvedő fajták gyászával, komor költészetével. A kis Tisza zölden csillogó vize felett fekete kaftános, bus raj imádkozott a vörhenyes ködbe borult kelet felé fordulva, a szefárd templom mélyén ezeréves panaszok zokogtak,*

Isten egykori választott népének száműzött fiai siratták a régi fényt, az elveszett Siont. Vers született akkor szívemben, egy régi szürke kötet reneszánsz betűi őrzik." A cikk további része azzal a hírrel foglalkozik, hogy a máramarosszigeti zsidó templomot katonák vették körül, és zaklatták az ünneplőket. Juhász cikkében élesen főlemeli szavát az antiszemitizmus ellen.

134. Magyar elégia. A Délmagyarország 1918. dec. 25-i számából. Először megjelent az Új Idők 1907. jan. 13-i számában, utána a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (66. l.). A megjelenésnél jóval korábbi besorolásra a költőnek Oláh Gáborhoz írt, alább idézendő levele ad alapot. Ez, bár kezdetlen, tartalmából kitetszően már 1906 őszén íródhatott. („*Boldogító soraid voltak az első modern üzenet . . .*” Utal benne Majtényra is, ami szintén 1906. októberre mutat.)

Változatok (az Új Időkben és a *Juhász Gyula Versei* című kötetben):

- 1 *bűg lelkemben,*
- 3 *e dalban,*
- 5 *sír*
- 8 *félbehagyja!*
- 9 *sír*
- 10 *támad:*
- 12 *örökös viharoknak?*
- 13 *bűg szívemben*
- 16 *ez a nóta*
- 18 *Nékem elég lesz.*
- 20 *Az én nótámban*

A Péter-féle válogatás (69., 386. l.) az 1. sor *dal* szavát a szótagszám hiánya és a 13. sor analógiája alapján *dallam* alakra egészítette ki. Utóbb azonban meggyőződünk arról, hogy az 1918-as szöveg olyan jelentős át-dolgozást tett szükségessé, amely a költő nagy figyelmét követelte meg. Elképzelhetetlen tehát, hogy ez a sajtóság szándéka ellen, hibásan maradt volna fenn.

Erről a versről írta Oláh Gábornak: „*Nagy magányosságban élek, kedves Gáborom. Olyan magányos vagyok én itt, mint maga a magyarság. És olyan szomorú és olyan tragikus.*

Erről írtam most a legszebb versemet.” (Alföld, 1962. 3. sz. 88. l.)

Oláh Gábor ezt idézve zárójelben, megkérdőjelezve odairta: „*Az Iza partján?*” (Itk. 1954. 228. l.) Ez az ő föltételezése volt, de tévesnek bizonyult. Madácsy László (Délvidéki Szemle, 1943. 22. l.) és Kispéter András (Juhász Gyula. Budapest 1956. 60. l.) már a kérdőjelet elhagyva tényként szögezik le, hogy Juhász levelének utalása *Az Iza partján* című versre vonatkozik. Péter László (az 1956-os válogatásban, 386. l.) és Grezsa Ferenc (ItK. 1957. 352. l.) helyesen ezzel a verssel kapcsolta össze a levélbeli utalást. Ugyane levélben olvassuk még ezt a sort is: „*Lelkemben szomorúan szép elégiák remegnek . . .*” Ez szinte a címre való határozott utalásnak tűnik.

135. Budapest. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (56. l.). Először a Budapesti Napló 1906. okt. 3-i számában *Szonettek* főcímmel, az *Öngyilkosok* című verssel együtt jelent meg.

A vers minden bizonnyal a Szegedről Máramarosszigetre való utazásának emlékéből fakadt, s így az előbbi versnél korábbi élményanyagú. Minthogy

azonban megírásának elsőbbségére nincs adatunk, megjelenni pedig pár nappal később jelent meg, csak utána sorolhattuk be.

Jellemző, hogy mint később a *Filológia* című versében, itt is „dámához” hasonlítja a fővárost.

136. Öngyilkosok. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (55. l.). Először a Budapesti Napló 1906. okt. 3-i számában jelent meg a *Budapest* című verssel együtt, *Szonettek* főcímmel. Többször is újra közölték a lapok, rendszerint a költő egy-egy öngyilkossági kísérletével kapcsolatosan: Budapesti Napló, 1907. okt. 5. — Szeged és Vidéke, 1907. okt. 6. — Világ, 1914. márc. 8. — Megjelent a *Hárfában* (12. l.) is, s végül A Reggel 1931. nov. 30-i számában.

Változatok (sajtóhibák!):

1 <i>vesztesek,</i>	V
4 <i>lefekszenek,</i>	BpN 1906
11 <i>végtelennek.</i>	V

Nem tudunk arról, hogy a vers megírása idején már megkísérelte volna az öngyilkosságot a költő; annál jellemzőbb, hogy a gondolat már ekkor foglalkoztatta. Vö. *Egy fiatal öngyilkosnak, Idegen ágyon* című versével.

137. Átutazóban. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (59. l.). Először A Hét 1906. okt. 14-i számában, utána a Szeged és Vidéke 1906. okt. 21-i számában jelent meg.

Változatok:

2 <i>A város alszik. Szivem most virraszt.</i>	SzéV
3 <i>Szezám!</i>	SzéV
4 <i>le rám...</i>	SzéV
5 <i>magányt.</i>	SzéV
6 <i>néztelek:</i>	SzéV
7 <i>várt, —</i>	SzéV
8 <i>magányt...</i>	SzéV

A 8. sort követően A Hét és a Szeged és Vidéke közlésében a végső formában nem szereplő versszak van:

*E nagy körúton bolygottam sokat,
Mig álmok, árnyékok jártak velem,
Hogy megsirattam már ez álmokat...*
E nagy körúton bolygottam sokat! H

*E nagy körúton bolygottam sokat,
Mig álmok, árnyékok jártak velem.
Hogy megsirattam már ez álmokat!*
E nagy körúton bolygottam sokat... SzéV

9 <i>éheztem. — Oh, igen.</i>	SzéV
10 <i>világ!</i>	SzéV
11 <i>szivem!</i>	SzéV
12 <i>éheztem, oh igen...</i>	SzéV
13 <i>Vele!</i>	SzéV
14 <i>sötét.</i>	SzéV
15 <i>szele:</i>	SzéV
16 <i>Vele...</i>	SzéV

Minden bizonnyal a szeptember eleji Budapesten való átutazás élményét őrzi ez a vers is. (Vö. a *Budapest* jegyz.) Grezsa azt sejteti (ItK. 1957. 350. l.), hogy az átutazás alkalmával találkozhatott a költő Karácsonyi Ilonával vagy Antóniával, s erre emlékezik szigeti magányában. A versből azonban az tűnik ki, hogy átutaztában, a régi helyeken járva eszébe jut, hogy korábban itt találkozott ideáljai egyikével.

138. Idegen erdőben. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (42. l.). Először a Szeged és Vidéke 1906. okt. 14-i számában jelent meg az *Emlék* című verssel együtt. A vers alatt: „(Máramaros)”.

139. Táncdal. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (65. l.). Először a Magyar Szemle 1906. okt. 25-i számában jelent meg a *Majtény* című verssel együtt. Itt a 12. sor végéről hiányzik a vessző. Megjelent még *Dal* címmel a Villám — Színház és Mozi 1920. szept. 11-i számában, írásjelekben mutató eltéréssel, szakaszbeosztás nélkül. Nyomdahibából a 14—15. sorok hiányoznak. E romlott szöveget nem tekinthetjük alapszövegnek, ezért választottuk a kötetbelit.

Eltérések (a Villám — Színház és Moziban):

Cím: *Dal*

4 *részeg.*

7 *bölcsességünk.*

9 *nem jó,*

11 *élet.*

12 *barátim,*

14—15 hiányzik!

18 *üdvnek*

19 *lakába:*

Javításunk: A 10. sor végére vesszőt tettünk.

140. Majtény. A Magyar Szemle 1906. okt. 25-i számából. *Kötetben először.* A *Táncdal* című verssel együtt jelent meg. Változatlan szöveggel a Politikai Hetiszemle 1908. dec. 13-i számában is.

Javításunk: Az 5. sor végére vesszőt tettünk.

Rákóczi hamvainak Rodostóból Kassára való hazaszállítása alkalmából írta. Vö. a *Jön a vonat . . .* című verssel.

Máramarosszigetre menet utazott át a költő a majtényi síkon. Ez idő tájt írja Oláh Gábornak a 2. sorral összecsendülő úti emlékét: „*Érdekes út volt. Majtény síkján vörösen áldozott a nap. Hej Károlyi Sándor!*” (Alföld, 1962. 3. sz. 89. l.)

141. Jön a vonat . . . A Szeged és Vidéke 1906. okt. 28-i számából.

Az előző éjjel ment át Szegeden, Orsova felől jövet a II. Rákóczi Ferencnek és társainak (Zrínyi Ilona, Rákóczi József, Bercsényi Miklós és felesége, Sibrik József) hamvait hazaszállító vonat. Vö. a *Majtény* című verssel.

142. Idegen ágyon. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (43—44. l.). Először a Budapesti Naplóban jelent meg 1906. dec. 9-én, *Az ő szerelmük* című verssel együtt, *Versék* főcímmel. Egyszerű utánközlése a Független Magyarországbán, 1908. nov. 8-án.

Változatok (a Budapesti Naplóban és a Független Magyarorszáiban):
6 néhány

14 Csak, ó csak egyszer

24 S meghalnék szépen.

Máramarosszigeti magányának terméke, az egyedüllétből fakadt melan-
kólia és halálvágy újbóli megfogalmazása. Vö. az *Öngyilkosok* című verssel.

A vers megjelenésének napján írja Babits Juhásznak: „Őn, amilyen
szerény, talán azt is hitte, hogy el is felejtettem: pedig bajos önt elfelejteni,
és éppen Szegeden. Hol a Budapesti Naplóban olvas az ember Öntől egy-
két »exquis« dalocskát, mint ma is. Hol a kávéházban akad össze költővel,
aki a Hétben versel és Önnek egészen különös tisztelője.” (Lev. 149. l.)

143. Az ő szerelmük. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (45–46. l.).
Először a Budapesti Napló 1906. dec. 9-i számában jelent meg az *Idegen
ágyon* című verssel együtt, *Versék* főcímmel.

Változat:

19 Nagy szememnek lángja

BpN

Vö. még az előző vers jegyzetével.

144. Nosztalgia . . . A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (50–51. l.).
Először megjelent a Budapesti Napló 1906. dec. 25-i számában *Lutetia* cím-
mel. Ugyanaznap a Szeged és Vidékében *Nosztalgia* címmel, majd ismét
Lutetia címmel később, a Máramarosmegye 1907. aug. 16-i számában.

Változatok:

Cím: *Lutetia*

BpN, Mm

Nosztalgia.

SzéV

3 *Hol antik üdvösség*

Mm

7 *Páris,*

BpN, Mm

13–14 hiányzik (sajtóhiba !)

Mm

15 *Páris,*

BpN, Mm

16 *még.*

BpN, Mm

19 *tájat,*

BpN, Mm, SzéV

20 *E hamvadozót;*

SzéV

Hol zokoghatok,

BpN, Mm

22 *Akit*

Bp, Mm

23 *Vár rám és rám várnak*

BpN, Mm

Javításaink:

A 7., 15. és 19. sor végére a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.

1907

145. *Florica.* A Szeged és Vidéke 1907. jan. 1-i számából.

Javításaink:

1 *Tiszaféregyháza* község nevét, amely bizonyára a szegedi nyom-
dászok kezén torzult el, a község hivatalos nevének megfelelően
Tiszaféregyháza alakban írtuk. (Bár a község neve *Tiszaféjér-
egyház*; a szövegi a kiegészítésére bizonyára verstani okból volt
szüksége a költőnek.)

3 A sor végére vesszőt tettünk.

6 A rímnek megfelelően a sajtóhibás *utfelen* szót *utfelen* alakra
helyeshítetjük.

12 A *hangtalant* szó után vesszőt tettünk.

15., 17 A sor végére vesszőt tettünk.

Tiszaféjéregyház (Biserica-Albă) kisközség Máramaroszigettől észak-keletre kb. 3–4 km-re. 1910-ben 1676 román és német lakosa volt.

Rákosi Viktor Előmult harangok (1903) című regényének egyik nőalakja, a román pap lánya szintén Florica.

146. **Hamlet.** A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (32. l.). Először A Hét 1907. jan. 13-i számában jelent meg, majd a nagyváradi Szabadság 1911. jún. 29-i, végül a Debreceni Szemle 1912. márc. 3-i számában.

Változatok:

1 *parázs*

DSz

2 *Ó de*

H, Sz, DSz

Vö. az *Ofélia* jegyz.

Golyhó: ostoba és ügyetlen kamasz, oktondi (MTSz).

147. **Pogány örömök.** A Debreceni Szemle 1912. jún. 16-i számából. Először megjelent A Hét 1907. jan. 20-i számában *Graeco more* címmel. Ugyanígy a *Juhász Gyula Versei* című kötetben is (62. l.).

Javításaink:

10 Az *utamat* szó hosszú ú-ját rövidre változtattuk, a többi változattal egyezően.

11 A sor végén levő pontot vesszőre javítottuk.

148. **Salome.** A Homokóra 1928. dec. 1-i számából. Először a Budapesti Napló 1907. jan. 25-i számában jelent meg. A Homokórában a következő ajánlással: „*Peéry Pirinek.*”

Változatok (a Budapesti Naplóban):

1 *thujafa,*

11 *János feje kell. A szép, idegen.*

14 *Jön a fej. Tört fényű üvegszemek.*

A szőnyeget vérfolt himezte meg.

Az utolsó sort valószínűleg azért hagyta el, illetőleg tömörítette a két utolsó sort egy sorrá, hogy szonetté formálhassa a verset. Ennek megfelelően a Homokóra közlésében egybefolyó utolsó két szakaszt elválasztottuk.

A Homokóra közlése abból az alkalmából történt, hogy Oscar Wilde Salome című egyfelvonásosának címszerépét Szegeden Németh Antalné, Peéry Piri (1904–1962) játszotta.

E versről Greza föltelezi, hogy korábban íródhatott első megjelenésénél, mivel szerinte Máramaroszigeten a költő alig írt parnasszista verset. (ItK. 1957. 370. l.) Emellett még az is a vers korábbi keletkezésére utal, hogy a költő Szigeten nem járt színházba. (ItK. 1954. 229. l.) Mindaddig azonban, míg e föltevéseket adatok nem támasztják alá, a verset a megjelenési adat alapján kellett besorolnunk, mert nincs fogódzónk arra nézve, hogy mennyivel előbbre tehetnénk.

A téma a költőt később is foglalkoztatta. Thematái tanúsága szerint *Salome a művészetben* címmel írni akart róla, valószínűleg elmélkedő, prózai cikket.

A szegedi múzeumban megvan Miklós Jenő 1928. szept. 15-i levele, melyben Juhász Gyula figyelmébe ajánlja az akkor Szegedre került Peéry Pirit. „Jól ismerem a szegedi sajtó és a színház közti viszonyt és ezért arra

kérlek, vedd meleg pártfogásodba Peéry Piri sorsát a szegedi sajtóban. Én pesti vendéggjékai során kivételes talentumnak ismertem meg a kedves, szerény, fiatal művésznőt, aki minden támogatást megérdemel.”

149. Kalazanti szt. József emlékezete. A Máramarosszigeti Kegyes Tanítórendi Algimnáziumnak az 1906/7. tanév-végi értesítőjéből (3. l.). *Köetben először.* A keltezés a cím alatt: „febr. 2-án.”

Javításaink:

1 A sor végére vesszőt tettünk.

8 A *jóság* és *szeretet* szavak közé vesszőt tettünk.

14 Az *és* helyére *s* kötőszót tettünk.

Az értesítő szerint (31. l.) az iskola Kalazanti-ünnepélyén Juhász Gyulának „a szentről szóló versét szavalta Kompóthy József III. o. t.”

Calazanza szt. József (1556—1648), a kegyesrendiek (piaristák) alapítója, spanyol nemesi család sarja, súlyos betegségéből való fölgógyulása után lépett papi pályára, s a gyermekek oktatására és nevelésére tanítórendet szervezett.

150. A nagy temető. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (23. l.). Először a Budapesti Napló 1907. febr. 13-i számában jelent meg. Újra közölte a Szeged és Vidéke 1907. febr. 17-i száma. Ez utóbbi helyen két sajtóhiba (4: *fojton*, 9: a sor végén pont).

A Budapesti Napló 1907. febr. 13-i számában Egy eltűnt fiatal poéta címmel közli a hírt, hogy a költő febr. 10-én, szombaton eltűnt Máramarosszigetről és azóta nyoma veszett. „A rendőrség ma feltörte lakásának ajtaját. Az asztalon csak egy kis cédulát találtak. *M i n d e n r e n d b e n ; c o n s u m m a t u m e s t.*” „J u h á s z Gyulának verseit jól ismerik a Budapesti Napló olvasói. Ez a lap adott először teret az ő egészséges, eredeti, színtjáztszó verseinek. Finom, leheletszerű frások ezek, mint a női csipkemunkák, némelyik oly tökéletesen meg van kovácsolva, mint egy intim, kedves ötvös-remek. Juhász nevével utóbbi időben gyakran találkozhattak A Hét, a Magyar Szemle és az Új Idők olvasói is.” A cikk a továbbiakban reményének ad kifejezést, hogy a fiatal, nagy jövőjű költő életben van s nem történik baja. A verset e bevezető szavakkal közli: „A posta egy héttel ezelőtt egy különös szomorú hangú versét juttatta hozzánk. Ime, itt közöljük — és remélve, bízza várjuk a többit!”

Úr György szerint (Juhász Gyula életregénye. Kézirat. 107. l.) a Pesten magányosan bolygoló, váróteremben alvó költő Klima Iliek háza előtt sétálgatott. A gyermekkori lánypajtás észrevéve a költőt, lement érte a havas, hideg utcára, fölvitte magukhoz és táviratozott Szegedre az édesanyjának. A megvigasztalt, bátorított költőnek lassan visszatért életkedve.

Grezsa szerint (ItK. 1957. 354. l.) a költő 9-én tűnt el, s eltűnését csak 12-én vették észre. Néhány nap múlva azonban visszatért, és a lapokban közlemény jelent meg, hogy Pesten járt idegbaját gyógyíttatni. (Álhírek Juhász Gyuláról. Világosság, [Máramarossziget] 1907. febr. 16. — Szeged és Vidéke, 1907. febr. 13., 14.)

E verset Fichtner (később Fige) Sándor szegedi zeneszerző megzenésítette. A Ma 1918. dec. 29-i szegedi matinéján, melyen Juhász Gyula *A Ma útja és célja* címmel bevezetőt mondott, Cholnoky Margit énekelte a megzenésített verset.

151. Anyóka. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből. (24. l.) Először A Hét 1907. márc. 3-i számában jelent meg. Újra közölte a Szeged és Vidéke 1907. márc. 7-i, a Debreceni Szemle 1912. jún. 23-i száma a következő, cím alatti megjegyzéssel: „A Debreceni Szemle számára írta: Juhász Gyula.” (A Debreceni Szemle továbbiakban idézendő közlései mind így jelentek meg.)

A SzéV közlésében a vers egyetlen szakaszt alkot; az 1. sor végén pont van; nyilvánvaló sajtóhibaként a 8. sor első szava *Van*.

A 13. sor végéről valamennyi közlésben hiányzik a gondolatjel; ezt értelmi megmondolások alapján mi pótoltuk.

Valószínű, hogy e vers is (vö. *A néma temető* jegyz.) pesti útjának emléke.

E vers talán egyike volt annak a két kisebb költeménynek, amelyre A Hét 1907. febr. 17-i szerkesztői üzenete vonatkozott: „Juhász Gyulának. Vettük mind a két apróságot. Örülnénk, ha bennünket felkeresne.” A másik vers azonosítására nincs semmi fogódzó.

152. Költők. A Budapesti Napló 1907. márc. 31-i számából. Változatlanul közölte a Szeged és Vidéke 1907. jún. 29-én.

153. Vita somnium breve. A Szeged és Vidéke 1907. márc. 31-i számából. A cím magyarul: Az élet rövid álom. Megjelent még a máramarosszigeti Világosság 1907. okt. 12-i számában, a költő lévai eltűnése alkalmából.

Az 1. sor utalása (*Próbáltam néha-néha a halált*) nyilvánvalóvá teszi, hogy Szegetről való eltűnése öngyilkossági céllal történt. A 4. sor gondolata (*Úgy érzem néha, hogy valaki vár még*) rokon *Egy régi novicius* című versének 10–11. sorával. (*Én úgy sejtettem: él még a világon Valaki, aki engem még szerethet.*) Mindkét helyen ez a gondolat hívja vissza a költőt az életbe!

154. Tavaszvárás. A Hét 1907. ápr. 7-i számából. Az első versszakból a többi versszakok analógiája alapján gyaníthatóan a 4. és 5. sor közül egy sor hiányzik, sajnos, pótolhatatlanul. Paku (2 : 31. l.) önkényesen beszúrta ide a 3. sort — ismétlésként.

155. Alleluja ! Az Oláh Gábor hagyatékában (Debrecen, Déri-múzeum) fennmaradt kéziratról. Paku 1907 végéről való kéziratnak jelzi, mint Máramarosszigetről szóló költői levelet (2 : 359. l.). Azonban téved, hiszen Juhász 1906 őszétől 1907 nyaráig tartózkodott Máramarosszigeten. Oláh Gábor Juhásztól szóló emlékezésében (ItK. 1954. 224. l.) ugyancsak téved, amikor azt mondja, hogy Juhász Szegedről küldte neki; a versből kétségtelenül kitűnik, hogy Máramarosszigeten íródott. A Sorakozó 1939. febr. 25-i számában Székely Molnár Imrének Oláh Gáborral folytatott interjúja kapcsán szó esett e versről is, sőt egész terjedelemben közli is a riport. Oláh Gábor ezt mondja a versről: „Amikor első verseskötetem megjelent, Juhász Gyula mindjárt jelentkezett és allelujázott nekem.” Juhász Gyula és Oláh Gábor levelezésének összefüggéséből e vers keletkezését sikerült megállapítanunk: 1907. április 6-a és 12-e között született. (Alföld, 1962. 3. sz. 92. l.)

Pogány Gábor: Oláh Gábor tréfás neve; talán Ferenczy Ferenc ugyanilyen című drámája nyomán kapta e nevet. (A drámát 1902. márc. 12-én mutatta be a Nemzeti Színház.) A 7. sorban említettek egyetemi társak: Oláh Gábor, Zalai Béla (1883–1915), Gedő Simon (1880–1956) és Kosztolányi Dezső.

A debreceni histórió: Arany János, aki színészként járt Máramarosszigeten.

Javításaink:

- 1 A megszólítás (*Pogány Gábor*) után és a sor végére vesszőt tettünk.
- 5 A sor végére vesszőt tettünk.

156. Meunier. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (19. l.). Először megjelent a Budapesti Napló 1907. ápr. 12-i számában. Megjelent A Holnap első kötetében (170. l.) és a *Hárfa* című kötetben (9. l.) is.

Változatok:

- 2 *szén-kincsöket kitarják,*
- szénkincsöket kitarják,*

BpN
Holnap

Javításunk:

- 2 A sorvégi pontot a másik két változattal egyezően vesszőre javítottuk.

Manojlovics Theodor keltezetlen, de valószínűleg 1908 június—júliusában írt levelében írja Juhásznak: „Ép most olvastam végig a nagy Henrik szaktársunk »Társadalom támaszai«-t s megindulva meg fellendülve ezen »békés« befejezése dacára is mélabús és vérig szomorú drámától — önkéntelenül reád gondolok; azaz egy versesden keresztül. Tudod, a Meunier-szonetted ama sorai: »Nem fájt-e a rútat szépnek mutatni . . .« (ne haragudj! nem tudok citálni) motoszkáltak folyton a fejemben, mikor a darabnak engesztelékeny s majdnem csodásan jóraforduló végét olvastam.” (Kilényi-gyűjtemény.)

Constantin Meunier (1831—1905) belga szobrász és festő a munkásság életének és sorsának egyik első és legnagyobb ábrázolója a szobrászatban. Alakjai nem csupán a munkásság elnyomottságát, szenvedését, de roppant erejét is sugározzák.

157. Egy ing a szárítón. A Szeged és Vidéke 1907. ápr. 20-i számából.

Javításaink:

- 5 A sor végére vesszőt tettünk.
- 7 A sor végére vesszőt tettünk.
- 10 A *nyit* és a *zöld* szavak közé vesszőt tettünk.

158. Dal. A Makói Kis Tükör 1922. ápr. 16-i számából. Az ezzel teljesen megegyező kézirat most, 1960-ban került elő a Makói Kis Tükör egykori szerkesztőjének, Saitos Gyulának gyűjteményéből: ez a kézirat szolgált a közlés alapjául. (Ezt nemcsak Saitos emlékezése bizonyítja, de az is, hogy a Makói Kis Tükörben e verssel együtt közölt *Szakolcai emlék* című vers s az ugyane számban megjelent *Makói emlék* című prózai írás kézirata együtt maradt meg Saitos birtokában.)

A Dal először a Szeged és Vidéke 1907. ápr. 21-i számában jelent meg *Notturmo* címmel, „*Mariettának*” szóló ajánlással, *A vonat ablakára* című verssel együtt, *Csupa lira* cikluscímmel. Ugyancsak *Csupa lira* cikluscímmel, *A vonat ablakára* című verssel együtt, de *Mariettának* címmel közölte a Máramarosmegye 1907. aug. 23-i száma. Jelentősen megváltoztatott szöveggel, a *Misztikus órák* című ciklus 2. részeként a Független Magyarország 1909. szept. 12-i számában is megjelent. (E közlésben a *Misztikus órák* című ciklus a következő versekből állott: 1. *Dal* [Emlékezem bárányfelhőkre . . .], 2. *Dal* [Ha violáink hervadoznak . . .], 3. *A csönd felé* [Lakásom lesz a hetedik magány . . .]). Az első sor nélkül és erősen átdolgozott szöveggel megjelent *Emléksorok* címmel a Délmagyarország 1919. júl. 20-i számában, *Új versek* főcímmel.

Paku alapszövegünkkel megegyező közlésének forrását 1921-es kéziratnak mondja (2 : 143. l.), de minden bizonnyal alapszövegünk kivágatát tekintette kéziratnak; ugyanígy járt el az ugyanott közölt *Szokolcai emlék* című verssel is.

Mínthogy rövid versről van szó, s a változatok meglehetősen bonyolultak, a három főváltozatot teljes terjedelemben is közöljük itt:

Notturmo

*Ha violáink hervadoznak,
Ha tavaszok fagyot hoznak,
Ha nyarak perzselve égneek,
Ha tűnnek álmok, tűnnek évek,
Vigasztalást mi adhat nekünk?
— Rózsák, amiket el nem értünk!* SzéV

Misztikus órák

2.

*Ha violáink hervadoznak,
Ha tavaszaink fagyot hoznak,
Ha nyaraink perzselve égneek,
Ha tűnnek üdvök, tűnnek évek,
Ha a daloknak szárnya bágyad,
Ha várjuk már a stri ágyat,
Vigasztalást mi adhat nekünk?
— Rózsák, amiket el nem értünk!* FM

Emléksorok

*Ha tavaszaink fagyot hoznak
És nyaraink elhervadoznak,
Ha őszünket leszüretelték
S telünkben nem hevit egy emlék,
Vigasztalást mi adna nekünk?
— Rózsák, amiket el nem értünk!* D

A Máramarosmegye közlése a Szeged és Vidékétől a címen kívül még a 2. és 3. sorban így tér el:

*Ha a tavaszok fagyot hoznak,
Ha a nyarak perzselve égneek,*

A kéziratban a cím előtt áthúzva e három betű: *Str.* (Nyilván: *Strófák.*)
Figyelemre méltó a Délmagyarország közlésének 3. sora, amely az elbukott forradalmakra való konkrét utalást rejt.

Mariettáról közelebbit nem tudunk.

159. A vonat ablakára. A Szeged és Vidéke 1907. ápr. 21-i számából. *Kötetben először.* Csupa líra cikluscímmel, a *Notturmo* című verssel (ld. az előbbi *Dal* című vers jegyz.) együtt jelent meg. Ugyanígy a Máramarosmegye 1907. aug. 23-i számában.

160. A hulló csillagokhoz. A Munka 1921. jan. 1-i számából. Először megjelent *Üzenet nagyon messze . . .* címmel a Szeged és Vidéke 1907. ápr. 26-i számában, majd a *Juhász Gyula Versei* című kötetben (20. l.), s utána a Politikai Hetiszemle 1908. máj. 17-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Üzenet nagyon messze . . .</i>	SzéV, JGyV, PH
3 <i>örömem</i>	SzéV, JGyV, PH
4 <i>éjszakába'</i>	SzéV, JGyV, PH
12 <i>züllött</i>	SzéV, JGyV, PH
15 <i>hát,</i>	SzéV, JGyV, PH
17 <i>Suhanjatok csak és zuhanjatok,</i>	SzéV, JGyV, PH
18 <i>züllött csillagok</i>	SzéV, JGyV, PH
	PH

Figyelemre méltó, hogy alapszövegünkben — a legutolsó, forradalmak utáni közlésben — a vers értelme a harmadik szakaszban (főként a 17. és 18. sorral) az ellenkezőjére fordult: a dekadens kicsengés helyébe harcoss és erőteljes állásfoglalás lépett.

161. Ódon ballada. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (9. l.). Először A Hét 1907. ápr. 28-i számában jelent meg. Megjelent még: Szeged és Vidéke, 1907. ápr. 30. — Máramarosmegye, 1907. szept. 20. — A Holnap (1. köt. 171–172. l.). — Aradi Közlöny, 1908. dec. 25. — Színházi Újság, 1923. márc. 19. — *Hárfa* (6. l.). — Délmagyarország, 1931. ápr. 19. Az alapszöveg kiválasztásánál a Délmagyarország legutolsó közlését mellőztük, mert ebben az időben (1930. júl. 16-tól 1931. júl. 26-ig) a költő a szegedi idegklinikára lakója volt. A körtörténetben nincs nyoma, hogy a költő versírással vagy versei javítgatásával foglalkoznék. Az itteni közlés alatt a következő alcím van: „Villon születésének ötszáz éves fordulójára.” Ezt minden bizonynyal a szerkesztőség írta a cím alá, s közölte újra a költő versét az évforduló alkalmából, a költő közreműködése nélkül. Éppen ezért azok a szövegjavítások, amelyeket e közlés alapján Paku tesz (1 : 368. l.), nem indokoltak, mert minden bizonynyal sajtóhibák. A *Hárfa* közlése azonos a *Juhász Gyula Versei* című kötetével, ezért tekinthettük ezt alapszövegnek.

Legkorábbiak látszó kézírata, Villon összes művei francia kiadásának (Oeuvres complètes de François Villon, Théophile Gautier bevezető tanulmányával) előzéklapjára ragasztva, Raffy Ádám birtokában volt. Raffy Ádámmal Tonelli Sándortól került: Tonelli ex librise látható is a könyvben. A névalírással is ellátott vers alatt keltezés: „*Máramarossziget, 1907 április.*”

Változatok:

1 <i>korcsma</i>	Mm, D
2 <i>Lócán ül Villjon és dalol.</i>	Mm
<i>Lancán (sajtóhiba !)</i>	SzÚ
3 <i>villan a szemében,</i>	Mm
<i>szemében,</i>	k, D
4 <i>Visszás</i>	k, Mm, SzÚ, D
<i>alól.</i>	SzéV, SzÚ
5 <i>vidéken</i>	SzéV
<i>Elpusztul minden</i>	Mm

<i>Mulandó</i>	SzÚ
— <i>Mulandó</i>	k, D
6 <i>jó,</i>	k, SzÚ, D
7 <i>Szeme agát volt, haja ében</i>	k, SzÚ, D
<i>A szeme agát volt</i>	Mm
8 <i>S most</i>	SzéV
<i>nyugszik az ur</i>	Mm
<i>nyugszik az Ur</i>	SzÚ
9 <i>éjében,</i>	Mm, AK
<i>éjében . . .</i>	D
10 <i>hó?"</i>	H, SzéV
<i>hó.</i>	Mm
11 <i>borinza (sajtóhiba !)</i>	SzÚ
<i>Asztalnál ül</i>	D
12 <i>Az egyik horkol az ágy alatt</i>	Mm, D
13 <i>Villjon</i>	Mm
<i>kiüssza</i>	SzÚ
<i>kiüssza.</i>	Hét
14 <i>szalad.</i>	k, Mm, AK, D
<i>szalad!</i>	SzÚ
15 <i>Voltam</i>	Mm
— <i>Voltam</i>	k, SzÚ, D
<i>gavallér tiszta,</i>	SzéV
<i>se éj, se dáridó</i>	D
16 <i>jaj, az</i>	k, SzéV, Mm, AK, SzÚ, D
17 <i>hiányzik</i>	SzÚ
18 <i>csizma,</i>	k, SzéV, Mm, AK, D
20 <i>hó?"</i>	SzéV
<i>hó.</i>	Mm
<i>hó . . .</i>	AK
<i>hó?</i>	k, SzÚ, D
21 — <i>A varjú</i>	SzÚ
22 <i>már,</i>	Mm, SzÚ
23 <i>hordók,</i>	k, Mm, D
<i>hordók.</i>	SzÚ
23 <i>Mert imperátor (sajtóhiba !)</i>	SzéV
<i>Imperátor</i>	Mm, AK, D
<i>vár . . .</i>	Mm
25 <i>gyermek,</i>	SzÚ
26 <i>jó . . .</i>	Mm
<i>jó,</i>	k, D
27 <i>táncot a</i>	SzéV
28 <i>Bertát,</i>	Mm
29 <i>koboldok . . .</i>	Mm
30 <i>De hol van a . . .</i>	D
31 <i>hó?</i>	k, SzéV, SzÚ, D
<i>hó.</i>	Mm
Javításaink:	
7 A névelőt a kézirattal és több közléssel egyezően és a szótagszám figyelembevételével töröltük.	

- 10 A sor végére a legelső két közléssel (H, SzéV) egyezően, valamint értelem szerint is bezáró idézőjelet tettünk.
- 14 A kézirattal és néhány közléssel (Mm, AK, D) egyezően a sorvégi vesszőt pontra javítottuk.
- 17 A *jaj* után a kézirattal és több közléssel egyezően (SzéV, Mm, AK, SZÚ, D) vesszőt tettünk.

Csatkai Endre birtokában van egy autogram-kártya, amelyre a költő „*Szokolca, 1912. febr. 12*” keltezéssel e vers 25—26. és 30—31. sorát írta.

Erről a versről írta Tóth Árpád Juhász Gyula jubileumakor, 1923-ban, a Nyugatban: „Az a költeménye, amelyben »a korcsma pállott, kék ködében lócán ül Villon és dalol, fiatal versbolond életem egyik legnagyobb élménye volt.” (Nyugat, 1923. jún. 16. — 879. l.)

Kiss József 1907. jún. 21-i levelében ugyancsak utal e versre: „Olyan jó poéta, mint Ön, akit én nagyon szeretek, aki a tavalyi óról olyan gyönyörűen tudott írni, az ne törődjék annyit se önmagával, se az élet visszáságaival.” (Eredetije Gönczi Klára birtokában: ő Kilényitől kapta; fényképmásolata gyűjteményünkben.) Kiss József e leveléből ezt és még néhány más mondatot idézett Juhász Csevegés című cikkében, a Szegedi Napló 1922. jan. 22-i számában, Kiss Józsefről halála alkalmából megemlékezve.

„*Engem a sors az ország egyik végéről a másikra dobott és csak néha, a Szerkesztői üzenet révén szólt hozzám Kiss József. Máramarosziget, Léva, Várad, Szokolca sokat szerepelnek ezekben az üzenetekben, amelyeknek csattanója, hogy a vers jönni fog. Kiss József pedig atyai barátom lett és maradt, az idők sok minden viszontagságai közt is. A Holnap és a Nyugat ifjabb és öregebb titánjai sorra kikezdték éneklő mesterüket, bennem mind végig élt a pietás és hála iránta, aki először öntött belém önbizalmat, aki először nyult a hónom alá és aki egyszerű, a nagy csüggedéseim és elborulásaim idején ezeket írta hozzám: »Hát csak egyet mondok: bolond kend Tánácsics! Okos ember nem tulajdonít annyi fontosságot az életnek.»*”

A levél végéről Juhász idézi még e szavakat: „*Az utolsó két verse ballábbal íródott. Szébbeket kérek.*” (Nem tudjuk, melyik két versre vonatkozhat ez; valószínű, hogy meg sem jelentek A Hétben.)

Manojlovics Theodor 1908 június—júliusában Nagybecskerekéről (ld. a *Meunier* jegyz.) e vers kapcsán írja Juhásznak: „Mi van azzal a szerencsétlen »Holnap«-pal? Megjelent már? — Tamás engem úgy egy holnappal (!) ezelőtt vigasztalt, hogy »rövid időn belül« meglesz és megküldi. Eddig még semmi. Én már szinte meguntam várni és több itteni »intellektuális«, a kiknek meséltem róla, szintén. Nevezett intellektuálisak különben nagyon érdeklődnek irántad. Alig ismernek még és bámultak mikor az »Ódon balladá«-dról, »Maillard«-ról sat. meséltem nekik.”

Elek Artur a Nyugat antológiája (Újabb magyar költők. Lyrai anthologia. 1890—1910. Összeválogatta: Elek Artur. [A] Nyugat kiadása, Budapest 1911.) számára Juhásztól is kért adatokat és verseket. A költő válaszelevelében (OSzK) ezt írta:

Mélyen tisztelt Uram,

megtisztelő főszerzőltására itt küldöm a Nyugat antológiájába válogatott verseimet. Igyekeztem az öntől ajánlott szempontok szerint összehozni őket. De egészen szabad kezet adok Önnek. A Nyugatban jött verseimből különösen

Nagyvárad, 1910. febr. 2.

válogathat. Csak a *Filológia* és az *Ódon ballada* azok, amelyeket szomorúan nélkülöznék. A tulsó lapon közlöm a közlendő életrajzi stb. adatokat.

Mély tisztelettel
régii hive és olvasója:
Juhász Gyula

Érdekes, hogy az antológiában sem az *Ódon ballada*, sem a *Filológia* nem jelent meg, hanem a következők: *Szentségtörés*, *Magamhoz*, *Mindig*, *Szögedi interieur*, „*Rippl Rónai*”.

Juhász Gyula e verse annyira ismertté vált, hogy Villon póza bizonyos fokig Juhász Gyula egyik jellemzőjévé lett; benne is volt egyféle Villonszerű elhanyagoltság, bohémság, „Villonra emlékeztető ápolatlanság”, s ezt kortársai, például Tabéry Géza (vö. *Utunk*, 1958. márc. 13.) nemcsak fölismerték, de Juhász jellemzésekor hangsúlyozták is. Valószínű, hogy a költő maga is tudatában volt, sőt némi költői, bohém büszkeséggel vállalta is ezt az attitűdöt; abban, hogy 1907 nyarán a Szeged és Vidéke hasábjain a költő Villon álnév alatt publicisztikai írásokat közölt, ugyancsak e villoni póz mutatkozik meg.

Magyar Lászlónak a Délmagyarország 1936. ápr. 12-i interjújában olvasuk a költő emlékezését e verssel kapcsolatban: „*Iskola, tanítás után bementem a vendéglőbe ebédelni. Később az asztalomhoz lépett egy ismeretlen fiatalember és engedelmet kért, hogy leülhessem. Aztán beszélni kezdett. Tudta, ki vagyok és könnyes lett a szeme, mikor elárulta, hogy olvasta A Hét legutóbbi számában a versemet, az Ódon balladát. Meg is tanulta és ott, a vendéglői asztal mellett el is mondta mindjárt. Nem is Máramaroszigeten lakott, hanem egy környékbeli kis faluban. Onnan jött be Szigetre, a városba, a nagyvárosba. De A Hét járt neki, észrevette, ha új vers jelent meg benne, lelkesedett érte, betanulta . . . Harminc évvel ezelőtt voltak még ilyen emberek. Ma pedig kinek kell már a vers, a művészet, a szépség . . . ?*”

A versben idézett refrén Villon Ballada tűnt idők asszonyairól című költeményéből való; ezt a verset Juhász ismerhette Szász Károly fordításából is, de a versnek Villon egyéb műveiből vett többi motívuma arról tanúsodik, hogy Juhász eredetiben is tanulmányozta a francia poétát.

Juhász Gyula honosította meg e versén kívül is több alkotásával (*Ballada a honi tájokról*, *Ballada a hét tengerészeiről*) a villoni ballade-formát, melyet később József Attila is kedvvel használt. Így a hazai Villon-kultusz történetében jelentős szerepet töltött be részint Tóth Árpádra, részint József Attilára tett valószínű hatásával.

162. *A csavargó dala*. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (22. l.). Először a Máramaros 1907. ápr. 28-i számában jelent meg.

Javításunk:

A 11. sor *csupán* szava előtti fölösleges vesszőt töröltük.

Nem lehet véletlen, hogy egy időben született az *Ódon balladával*: ugyanaz a villoni hangütés, mint abban.

163. *Földanyánk*. Az *Ez az én vérem* című kötetből (51. l.). Először megjelent a Máramarosmegye 1907. máj. 10-i számában. További közlések: Szeged és Vidéke, 1907. aug. 4. — Renaissance, 1910. júl. 25. — Újra közölte a Delmagyarország 1928. máj. 27-i, A Mi Lapunk 1929. januári száma.

Megjelent a *Hárfában* (79. l.) is. Ez utóbbiakban semmi lényeges eltérés nincs alapszövegünkhöz képest. A Délmagyarországban ugyan a cím változat, de a *Hárfa* ismét az első címet véglegesíti.

Változatok:

Cím: <i>Föld anyánk</i>	Mm
<i>Földanyám</i>	R, D
1 <i>megyek</i>	Mm
2 <i>rám,</i>	SzéV, R
<i>rám:</i>	D
3 <i>sereg</i>	Mm
<i>a vad, bús szittyá</i>	Mm
<i>a szomorú szittyá</i>	SzéV
4 <i>sáppadt igricére</i>	SzéV
5 <i>megyek . . .</i>	Mm
<i>mezőre megyek.</i>	SzéV
<i>megyek:</i>	R
6 <i>a szent rög</i>	Mm, SzéV
<i>a szent rög, a magyar;</i>	SzéV
<i>a szent rög,</i>	R
7 <i>értem,</i>	SzéV, R
8 <i>agyar</i>	Mm
<i>Mert elmaradt a végső diadal,</i>	R
9 <i>éltem</i>	Mm
<i>éltem;</i>	SzéV
<i>éltem:</i>	R
10 <i>szent rög a</i>	Mm
<i>Megdobban-e szent rög</i>	AML
11 <i>Gyula</i>	Mm
12 <i>porát,</i>	Mm, R
<i>csókoltam meg a porát,</i>	SzéV
13 <i>S bár bús nyugati álmokba temettem</i>	Mm
<i>S bár bús nyugati álmokba temettem:</i>	SzéV
<i>napnyugati</i>	R
14 <i>fog át.</i>	Mm
<i>Övé a testem</i>	SzéV
<i>és ő karol át:</i>	R
15 <i>Gyula</i>	Mm
<i>szerettem,</i>	R
<i>testvérem, a</i>	R
17 <i>A méla és szilaj; a vére vérem</i>	Mm
<i>A méla és szilaj; a vére vérem.</i>	SzéV
<i>A méla és szilaj: a vére: vérem . . .</i>	R
18 <i>magyar, televény</i>	Mm
19 <i>jegenyékben</i>	Mm, R
<i>jegenyékben.</i>	D
20 <i>És testvérem</i>	Mm
<i>És testvérem a búsuló paraszt!</i>	R

164. Muzsika. A Színház—Színházi Újság 1927. ápr. 16—24-i számából. Először A Hét 1907. máj. 19-i számában jelent meg. További közlések:

Szeged és Vidéke, 1907. júl. 2.— A *Juhász Gyula Versei* című kötetben (21. l.)
 — Rivalda, 1919. okt. 25—nov. 1.

Változatok:

Cím: <i>Szonáta</i>	H, SzéV, JGyV
2 <i>valaki.</i>	H, SzéV, JGyV
6 <i>a szeme</i>	SzéV
7 <i>zongorázott,</i>	H, SzéV, JGyV
8 <i>a zene!</i>	H, SzéV, JGyV
9 <i>elállott,</i>	H, SzéV, JGyV, R
10 <i>párok,</i>	H, SzéV, JGyV
11 <i>És kipirult az idegen,</i>	H, JGyV
<i>És kipirult az idegen.</i>	SzéV
13 <i>óriási (sajtóhiba!)</i>	SzéV
14 <i>A sántalábú hangszeren!</i>	H, JGyV
<i>A sántalábu hangszeren.</i>	SzéV

Úr György szóbeli közlése szerint a vers élményalapja a szegedi nyilvánosságban baráti társaságban tett látogatás. A Chopint játszó valaki: Meák Gyula, szeged-rókusai patikus, a fiatal bohém társaság ekkori mecénása.

165. Humus. A Délmagyarország 1920. márc. 25-i számából. Először a Budapesti Napló 1907. máj. 19-i számában jelent meg, utána A Holnap első kötetében (165. l.). Paku ez utóbbi helyről közölte (1 : 45. l.); a latin címet önkényesen magyar írásmóddal adta (*Humusz*).

Változatok (a Budapesti Naplóban és A Holnapban):

- 1 *szaga,*
- 2 *Nehéz mámortól megfájult fejemmel*
- 3 *Kéblére*
- 5 *rügyeknek rítmusára*
- 7 *csirák*
- 8 *vágyakat kelt szívem*
- 9 *szabad,*
- 10 *Az ember rab csupán az ég alatt,*
- 11 *homálynak.*
- 12 *árnytól, rőtől*
- 13 *Beléa búvunk, mint rothatag csirák, mi,*

Javításunk:

- 7 Az alapszövegben a sajtóhibás *csirák* szót valamennyi változattal egyezően és a szótagszámnak is megfelelően javítottuk.

166. Flagellánsok éneke. A Máramarosmegye 1907. jún. 7-i számából. Utánközlésként megjelent a máramarosszigeti Világosság 1908. jún. 1-i számában is.

Javításaink:

- 10 A sor végére vesszőt tettünk.
- 15 A sor utolsó szavának végéről elmaradt *k* betűt — Pakuval egyezően (2 : 41. l.) — pótoltuk.
- 17 A sor *e* mutatónévmása előtti fölösleges vesszőt töröltük.

A vers jellemző dokumentuma annak a belső vívódásnak, amely a költő lelkében még ezekben az években (1907-ben és 1908-ban) is zajlott a papi, szerzetesi élet utáni hajlama és világi, költői, újságírói ambíciói között.

„Egész lelki életem — mondotta 1908 tavaszán is — a pogány életöröm és a krisztusi lemondás válságokkal teljes tusája volt.” Vö. Juhász Gyula pap lesz. Szegedi Híradó, 1908. ápr. 22. — Hegedűs Nándor, It. 1958. 128. l. Ld. még *Az utolsó vacsora* című vers jegyzetét.

167. Szép csöndesen. A Szeged és Vidéke 1909. jún. 10-i számából. Először *Sirató* címmel A Hét 1907. jún. 9-i számában jelent meg. Utána *El Cytherébe*... címmel a Szeged és Vidéke 1908. aug. 9-i, majd az alapszöveggel azonos címmel a Nagyvárad 1909. ápr. 29-i számában.

Változatok:

Cím: *Sirató*

	H
<i>El Cytherébe</i> . . .	SzéV 1908
1 <i>ormok.</i>	N
4 <i>jár,</i>	N
5 <i>Nem bánt</i>	H
6 <i>Jobb lenne a semmi,</i>	H
<i>Integet a semmi,</i>	SzéV 1908
8 <i>Jobb lenne pihenni!</i>	H, SzéV 1908
10 <i>Idehajt</i>	H
<i>Idevon</i>	SzéV 1908
11 <i>Ha szűk is, parány is</i>	H
<i>parányi,</i>	SzéV 1908
12 <i>rózságy</i> . . .	H
<i>Holmi rózságy.</i>	SzéV 1908
<i>rózságy,</i>	N
13 <i>Száz kérdést feledni,</i>	H, SzéV 1908
14 <i>felelet!</i>	H
<i>felelet.</i>	SzéV 1908
15 <i>Dalolva érczni</i>	SzéV 1908

A vers egyik címváltozata Watteau híres képét (ismertebb nevén: *Indulás Cytherébe*) idézi.

A Hét 1907. jún. 9-i számában, tehát e vers első megjelenésével egyidejűleg, Kiss József a következő szerkesztői üzenetet küldte Juhásznak: „Máramaros-Sziget. J. Tudtunkkal Ön huzamos ideig a fővárosban tartózkodott. Kerestük, firtattuk, telefonoztunk jobbra-balra. De hasztalan. Ön ismét eltűnt, mint a kámfor. Bár kétségkívül a poéta életrajza a verseiben van legpregnansabbul megírva, mégis érdekelnének a közelebbi adatok is. Ha a lustasága megengedi, írjon néhány sort magáról.” Juhász huzamosabb ideig 1907 májusában tartózkodott Pesten; 11-én Reinhardt rendezésében Wedekind darabját (A tavasz ébredése) látta a Vígszínházban, 17-én tanári vizsgát tett.

168. Pán sípján. A Szeged és Vidéke 1907. jún. 16-i számából. A 15. sor végére vesszőt tettünk.

169. Verecke táján. A Máramarosmegye 1907. jún. 21-i számából. *Kötetben először.*

170. Primitiva. Egy Gauguin-kép alá. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (25. l.). Először megjelent a Budapesti Napló 1907. júl. 13-i számában, utána a Szeged és Vidéke 1907. júl. 16-i, majd az Élet 1910. nov. 20-i számá-

ban, végül a *Hárfában* (10. 1.). Az Életben Kosztolányinak Juhászról frott portréjában szerepel, alcím nélkül. E közlés 10. sorában a *Citère th*-val írva; más eltérés a változatok között nincs.

Paul Gauguin (1848–1903), a neves francia festőművész 1891-ben Tahiti szigetére hajózott és három évet töltve ott, művészetében a tropikus táj színpompáját és mélabús nyugalmát fejezte ki. Budapesti kiállítása 1907. máj. 11-én nyílt meg. Juhász ekkor tanári vizsgájának letétele céljából éppen Budapesten tartózkodott (ld. a *Szép csendesen* [167. sz.] jegyzetét), s így bizonyos, hogy ott szerzett élményei ihlették e versre. (A kiállításon találkozott Gulácsy Lajossal először. Vö. *Az áloévirág* jegyzetével.)

Kosztolányinak e versre is vonatkozó elismerő szavait ld. a *De profundis* című vers jegyzetében (73. sz.).

Bóka László szerint Juhász Gyula ezzel a verssel megkísérli az első dekadens menekülést a világból. (Bóka László: A másik Juhász Gyula. Csillag, 1952. szept.)

171. *Fátum*. Az Új idők 1907. júl. 14-i számából.

Talán erre vonatkozik A Hét 1907. dec. 1-i számának szerkesztői üzenete: „Máramarossziget. *Fatum*. Csak excentrikus, de nem megkapó.” (Bár a költő 1907 decemberében már rég nem volt Máramarosszigeten, nem lehetetlen, hogy amikor még beküldte, talán a nyáron, ezzel a jelzéssel kérte a választ.)

Juhász Illés, a költő édesapja hátgerincsorvadásban halt meg. A költőre mélyen hatott az a hiedelem, hogy e betegséget, illetőleg az azt előidéző vérbajt örökölte apjától. Ez a téves betegség-tudat bizonyára egyik összetevője volt melankóliája kialakulásának.

172. *Meghalni szépen* . . . A Szeged 1920. dec. 19-i számából. Először a Budapesti Napló 1907. júl. 21-i számában *Nocturnus* címmel jelent meg. Ezt közölte a Máramarosmegye 1907. júl. 26-án, utána A Holnap második kötete (197. 1.).

Változatok:

Cím: *Nocturnus*

1 *tóban*.

2 *dalol*.

5 *lenyugodóban*;

7 *tóban*.

9 *elpihenni*.

elpihenni,

10 *A szürke tájon*

11 *Az esti szélben tar fűz árnya leng*.

12 *énekelni*,

14 *És átöleli a mély éjszaka!*

és átöleli a mély éjszaka.

Javításaink:

Az 1. és 9. sor végéről hiányzó írásjelet vesszővel pótoltuk. A 6. és 11. sorban a *fűz* szót a 2. sor analógiájára hosszan adjuk.

173. *Pogány leány* . . . A Szeged és Vidéke 1907. júl. 21-i számából. *Köetben először*. Újra közölte a máramarosszigeti Világosság 1908. ápr. 11-i száma.

174. Fekete misék. A *Juhász Gyula Versei* című kötetből (68. l.). Korábbi megjelenéséről nem tudunk. Eörsi Júlia verseskötényében két helyen is szerepel Eörsi kézírásos másolatában. A második alkalommal a költő név-aláírásával látta el a verset, s alája írta: „*Első könyvemben megjelent.*” Eörsi másolatában a *bús* szó előtt is szerepel a *te*.

175. A verseim után. A Szeged és Vidéke 1907. aug. 15-i számából.

Amint a kiadástörténeti adatokból kitűnik, ezekben a napokban állíthatta össze a költő első verseskötetének, a szeptember végén megjelent *Juhász Gyula Versei* című kötetnek anyagát. Föltehetően ezt a verset szánta a költő a kötet záróversének, de ismeretlen okból mégsem került oda. A költő bizonyára fontos önvallomásnak szánta e vers két sorát, mert Krausz Józsefnek (Szivessy Mariska) a következő ajánlást írta példányába:

„*Az én első igazi megérintőmnek szeretetébe ajánlom első könyvemet én,
Az új dalosok közt
Régi Arany fia —
Szeged, 1907. XII/31.*

Juhász Gyula”

Nem lehetetlen, hogy Kosztolányinak adott példányába is ezt írta, mert föltűnő, hogy Kosztolányi ismertetését (Magyar Szó, 1909. nov. 9.) szintén ennek a versszaknak idézésével zárja, noha a vers nincs benne a kötetben.

Ugyanezt a szakaszt idézte A Holnap első kötetének Rozsnyay Kálmán részére írt dedikációjában is (Napkelet, 1937. júl. 1. — 444. l.). Paku (2 : 302. l.) ezt önálló versnek hitte és így közölte.

176. Kossuth-nóta. A Máramaros 1907. nov. 17-i számából. Először a Szeged és Vidéke 1907. aug. 25-i számában jelent meg, Lajos-napkor. A változatot egész terjedelmében itt közöljük:

Kossuth-nóta . . .

*A lóca végén, óbor mellett,
Nagy, barna legény énekelget,
Egy szál cigány ugyan cifrázza,
Ujjong, zokog az ő nótája.*

*Az ő nótája az a nóta,
Mely egyre járja még azóta,
Hogy magyar álmok visszaszállnak
Tavaszába egy szebb világnak.*

*A gyertya fogy, tüzel az óbor,
Elég is volna már a jóból,
De a legény büszkén, merengve
Bámul egy álomregimentre!*

*Más nóták jöttek, hej, azóta,
Hogy megszületett az a nóta,
De rendületlenül, kevélyen,
Nem tudsz felőlük, jó legényem.*

... Mint hogyha magyar fajtám lelke,
Ujongna, sirna, énekelne
Arva legény, szép, konuk bánat,
Ó be szeretlek, de sajnállak!

Utánközlésként megjelent még a Népszava 1944. márc. 19-i számában, némileg eltérő szöveggel, az eltérés azonban csupán pontatlan másolás következménye.

Erre a versre P[álos B[é]la], helybeli konzervatív „költő” Szerkesztői üzenet Juhász Gyulának. Válasz-nóta címmel a Máramaros 1907. nov. 24-i számában paródiát írt (vö. Grezsa, ItK. 1957. 356. l.):

Az asztal végén, borviz mellett
Egy barna legény elrimelget.
A szavakat gyurja, cifrázza,
Ha értelme nincs, van nótája.

A borviz más ám, mint az óbor,
Elég is volna tán a jóból,
De a legény makacs s merengve
Téved egy rém-rim-regementbe.

Máskép született rég a nóta,
Hamisan szól, hej, sok azóta,
De vakmodernül, nagy kevélyen
Te nem tudod ezt, jó legényem.

Mintha egy gramofonnak lelke
Ujjongana és énekelne,
Neked dalol, nekem csak hápog,
Én nem értelek, de megbocsátok.

A támadások személyes és elvi jellegű háttéréről ld. Grezsa: i. h.

177. A varázsfuvolás. A *Hárfa* című kötetből (36. l.). Először a Budapesti Napló 1907. szept. 5-i számában, majd A Holnap második kötetében (201–202. l.) jelent meg *A hamelni bűbájos* címmel. (Az 1. sor végéről itt hiányzik a vessző.)

A hamelni bűbájos: a legendabeli német patkányfogó, aki a hagyomány szerint 1284-ben varázssípjával a Weser folyóba csalta a hamelni patkányokat, majd a hálátlan városbeliek fiait sípjának hangjával szintén magával kényszerítve Erdélybe vitte. Ez az erdélyi szájszok eredet-legendája.

178. A váradi püspök lánya. Igricnóta. Az *Ez az én vérem* című kötetből (27–29. l.). Először A Hét 1907. szept. 8-i számában jelent meg.

Változatok (A Hétben):

7 *örvény*.

39 *dalon*;

40 *hej Cserhalom!*”

Javításunk:

39 A kötetbeli *dalom* sajtóhiba; értelem és A Hét közlése szerint *dalon* alakra javítottuk.

A vers forrásául szolgáló Képes Krónika története szerint László király mégis megölte a kunt, s a leányról csak úgy hitte, hogy a váradi püspök lánya, de nem az volt.

Lehetséges, hogy A Hét 1907. júl. 14-i számának alábbi szerkesztői üzenete erre vonatkozik: „J. G. Szeged. Közölni fogjuk.” Minthogy azonban nem bizonyos, időrendi helyét nem változtattuk meg.

179. Én is meghaltam. A Szeged és Videke 1907. nov. 3-i számából. Előszőr a Máramarosmegye 1907. szept. 20-i, majd a Budapesti Napló 1907. szept. 27-i számában az *Örvény* című verssel együtt, *Én* főcímmel jelent meg. Így közölte a Szeged és Vidéke is. Néhány interpunkciós eltéréssel újra közölte egymagában A Reggel 1930. aug. 11-én. Ez utóbbi közlést figyelmen kívül hagytuk, mert a költő ez idő tájt a szegedi idegklinikán tartózkodott, mély depresszióban.

Változatok:

Cím: *Én is meghaltam* . . .

Mm, BpN, R

Javításunk:

A 3. sor végére vesszőt tettünk.

Az élmény hasonló az *Idegen ágyon* című verséhez: míg az a Máramaroszigetre kerülésének elkeserítő tényéből fakadt, ez éppúgy a Lévára való megérkezés szívszorító érzéséből. A költőt a Szeged és Vidéke 1907. júl. 28-i száma szerint a nyár közepén nevezték ki Lévára. Új állomáshelyét szeptember első napjaiban foglalta el. Rövid, kb. négyhetes lévai tartózkodása idején a költő Tonhaiseréknél lakott a Ladányi utca 16. sz. alatt.

A versbeli sajtóságos képzetre (az idegen ágyon önmagát látja — holtan) igen jellemző, hogy negyedszázad múlva, 1929. nov. 22-én, amikor fölvetette magát a szegedi idegklinikára, hasonló álmot mesélt el az anamnézis (kór-előzmény) íránt érdeklődő orvosnak. "Nemrég álmlában egy igen sovány holttestet látott egy kriptaszerű üregben, felsóhajtott és másik oldalára fordult. Felébredve arra gondolt, hogy ez tulajdonképpen ő, az élőhalott." (Vö. Péter László, ItK. 1960. 245—249. 1.)

180. Örvény. A *Nefelejcs* című kötetből (42. 1.). Először megjelent *Én* főcímmel, az *Én is meghaltam* című verssel együtt a Máramarosmegye 1907. szept. 20-i számában, majd a Budapesti Napló 1907. szept. 27-i és a Szeged és Vidéke 1907. nov. 3-i számában. Külön versként közölte a Délmagyarország 1919. aug. 31-i száma.

Változatok:

7 *szédít*,

SzéV

10 *hová*

Mm

12 *Ó jaj, ki véd meg?*

BpN, SzéV

Óh jaj, ki véd meg?

Mm

Betegsége történetének is jellemző dokumentuma. Vö. az *Én is meghaltam* jegyz.

181. Képzelt utazások. Az *Ez az én vérem* című kötetből (7. 1.). Először A Hét 1907. okt. 6-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1912. febr. 18-i számában.

Változatok:

1 <i>alkonyóra,</i>	H, D
8 <i>szene;</i>	H, D
10 <i>jelzőlámpa,</i>	D
12 <i>most!</i>	H, D
18 <i>Hol dús pálmák</i>	D
19 <i>Most elsőtétül? Délre lelkem,</i>	D
20 <i>főveny</i>	H
22 <i>út.</i>	D
23 <i>távol jártunk,</i>	D
26 <i>szemet;</i>	H, D

Javításunk:

A 27. sor végére vesszőt tettünk.

Ezt a verset még Léváról való eltűnése, újabb öngyilkossági kísérlete előtt írta.

182. **Új Faeton.** Az *Ez az én vérem* című kötetből (44–45. l.). Először megjelent A Hét 1907. okt. 20-i számában, majd a Debreceni Szemle 1914. febr. 21-i számában. Kötetbeli megjelenése alkalmával „Zöldi Vilmának” szülő ajánlással látta el a költő.

Változatok:

Cím: <i>A csillagok közé...</i>	DSz
6 <i>ó, de</i>	DSz
8 <i>Dalaim, ez új, büszke csillagok.</i>	H, DSz
10 <i>Ó régi, édes,</i>	H
<i>Ó, régi, édes,</i>	DSz
13 <i>csendült szívemben,</i>	H, DSz
17 <i>Nap</i>	H, DSz
19 <i>Faetonja,</i>	H
20 <i>Törj csillagokba, homlokom!</i>	H, DSz

Javításaink:

10 A régi jelző után is vesszőt tettünk, a többi változattal egyezően.

19 A sor végére A Hét közlésével egyezően vesszőt tettünk.

Zöldi Vilma (1887–1927), Zöldi Márton író (1854–1919) leánya, 1918/19. ben a szegedi színház művésznője volt. Szőke szépsége több versre ihlette a költőt (*Hermia* stb.).

183. **A Hymnus.** A Szegedi Híradó 1923. jan. 28-i számából. Először a Szeged és Vidéke 1907. nov. 10-i számában jelent meg *Új szonettek* főcímmel, *A holotti beszéd* című verssel együtt. További közlései: Szabadság, [Nagyvárad] 1908. ápr. 12. — Szeged és Vidéke, 1908. ápr. 14. — A Holnap első kötete (173. l.) — Új Idők, 1908. okt. 11. („A HOLNAP irodalmi társaság megjelent verseskötetéből” cím alatt, Ady és Emőd verseivel együtt.) — Makói Újság, 1914. okt. 2. — Szeged és Vidéke, 1914. okt. 3. — Háborús Antológia. Szerk. Gyulai Ágost. Budapest 1916. (247. l.) — Délmagyarország, 1919. márc. 16. — Makói Újság, 1919. márc. 19.

Az alapszövegül választott közlésben a cím alatt a következő évszámok: 1823–1923. (Ti. Kölcsey Hymnusának centenáriuma alkalmából.) A Délmagyarország közlésében főcím: *Új énekek a vége.ről*; a cím alatt: (*Pozsonyba küldöm*).

Változatok:

Cím: *A Himnusz*

- 1 *E szent imádságot
Gyerekkoromban már dudolta ajkam,*
- 2 *Mikor nem értettem még,
Mikor nem tudtam még, hogy*
- 3 *De éreztem, hogy e borus szavakban
e borús szavakban*
- 4 *Ezer év ujjong, bűg a hant alól.
Ezer év ujjong, bűg a hant alól!
Ezer év gyásza bűg a hant alól.*
- 5 *A végeken mikor magányban éltem
A végeken, hol nagy magányban éltem
A végeken,*
- 6 *S Rodostó bűja szállt*
- 7 *Az ezeréves, büszke
Rokontalan és árva szenvedésben
E néma dachban, büszke szenvedésben,*
- 8 *Hazám, együtt dobbant szívem veled!
Fajom keserve,

Fajom keserve, megértettelek.*
- 9 *A Himnuszt dudoltam fáradt ajakkal
És mint a lég királya a magasban
És mint a lég királya a magasban,*
- 10 *S a Kárpátok szent bércén, egyedül
a magyar dal,
Lelkemben úgy ujjongott e magyar dal,*
- 11 *Az éghöz oly közel volt a magyar dal.
Kárpátok bércén ültem egyedül . . .
Kárpátok ormán ülven egyedül.
Kárpátok bércén ültem egyedül.*
- 12 *a költő felül;
a költő felől,
a költő felül,*
- 13 *Ki félvokon jövőbe, multba látott,
Ki félszemével nagy jövőnkbe látott:
látott.*
- 14 *Szent volt s ránk hagyta ezt az imád-
ságot!
— Mélázó félszem, te kiégett, te áldott!
Áldott félszem,
— Ó Kölcsey, teljék be látomásod.*

SzéV, Sz, H, ÚI, MÚ 1914,
HA, D, MÚ 1919
SzéV 1907
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
SzéV 1907
Sz, SzéV 1908, H, ÚI, MÚ
1914, SzéV 1914, HA, D,
MÚ 1919
SzéV 1907, Sz, SzéV 1908,
H, ÚI, D, MÚ 1919
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
SzéV 1907, D, MÚ 1919
Sz, SzéV 1908, H, ÚI
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
SzéV 1907
Sz, SzeV 1908, H, ÚI
MÚ 1914, SzéV 1914, HA,
D, MÚ 1919
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
SzéV 1907
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
D, MÚ 1919
SzéV 1907
Sz, SzéV 1908, H, ÚI, MÚ
1914, SzéV 1914, HA
D, MÚ 1919
SzéV 1907
Sz, SzéV 1908, H, ÚI
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
D, MÚ 1919
SzéV 1907
Sz, SzéV 1908, H, ÚI
MÚ 1914, SzéV 1914, HA,
D, MÚ 1919
SzéV 1907
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
D, MÚ 1919
SzéV 1907
Sz, SzéV 1908, H, ÚI
MÚ 1914, SzéV 1914, HA
D, MÚ 1919

A változatok időrendi összevetéséből rendkívül tanulságosan nyomon követhető a vers utolsó formájának kialakulása.

184. A halotti beszéd. A Szeged és Vidéke 1907. nov. 10-i számából. *Új szonettek* főcímmel, *A Himnusz* című verssel együtt.

Föltűnő, hogy ugyanezt a tárgyat a költő később ismét földolgozta (*Halotti beszéd*, 245. sz.). Minthogy azonban e versek formájukat tekintve is jelentősen eltérnek, nem tekinthetjük változatoknak, hanem mind a kettőt önálló versként adjuk.

185. Anch'io. A Délmagyarország 1919. aug. 17-i számából. Először megjelent A Hét 1907. dec. 8-i számában, utána A Holnap első kötetében (169. l.), majd a Debreceni Szemle 1912. okt. 13-i számában.

Változatok:

Cím: *Anch'io* . . .

Én

1 *ujjam*

4 *a kalmár!*

5 *a színes szavakba,*

8 *alkonyatnak!*

10 *nem élnek:*

12 *merészek!*

15 *Keresek egy virágot, ós virágot,*

H, Holnap

DSz

H, Holnap, DSz

H, Holnap, DSz

H, Holnap, DSz

H, Holnap, DSz

H, Holnap, DSz

H, Holnap, DSz

H, Holnap, DSz

Javításaink:

1 A sajtóhibás *ujjaim* alakot *ujjamra* javítottuk, a sorvégi vesszőt töröltük.

12 Az *álmodók* szó után, a többi változattal egyezően, vesszőt tettünk.

E vers rendkívül jellemző a költő nagyfokú képzőművészeti érdeklődésére, költészetének festészeti inspirációjára. Sajnálatos, hogy az utolsó formájában a költő megváltoztatta az 5. sor jellemző jelzőjét: *Szerelmes vagyok a színes szavakba.*

Anch'io: Én is . . . *Anch'io sono pittore*: Én is festő vagyok! (Correggio [1489—1534], neves olasz festő szállóigévé lett híres mondása.)

186. Gályarabok. A Délmagyarország 1919. júl. 20-i számából. Először a Népszava 1907. dec. 25-i számában jelent meg, utána A Holnap második kötetében (198—199. l.).

Változatok (a Népszavában és A Holnapban):

1 *A tenger oly csodás,*

2 *Kezünk bilincsbe verve,*

5 *hatalom,*

6 *Mi meg rabok a mélyben,*

10 *Bár életünk*

11—12 *Üdvözlégy szín, derű,*

Te ragyogó Napisten!

13—16 *A tenger a hazánk,*

Bár fogva tart e gálya, (A Holnapban: a gálya.)

De veri bús falát

A végtelen dagálya!

19 *lázadók,*

20 *Köszöntünk,*

A költőnek ez az első verse a Népszavában.

Kosztolányi Dezső 1907. dec. 3-án Babitshoz írt levelében Babitstól Révész megbízásából verset kért a Népszava karácsonyi számába. Valószínű, hogy az akkor Szegeden tartózkodó Juhásztól szintén Kosztolányi kérthetett verset, mert Juhász ezekben a napokban Babitshoz írt lapjában bizonyára erre utal: „*Itt küldöm a legjobbamat és ez elég is lesz a jóból Didiernek . . .*” (Lev. 161., 163. l.) (Didier: Kosztolányi beceneve.) Valószínű, hogy e „*legjobb*” verse a *Gályarabok*.

A Kilenyi-gyűjteményben megvan Révész Bélának (1876–1944), a Népszava szerkesztőjének a költőhöz 1907. dec. 26-án írott levele:

„Kedves Barátom,

egy-két ember számára sok üdvözetet elgondolok, de meg nem írom. Így vagyok magával is és megbocsásson, hogy levélre nem válaszoltam. A levelet, a versét nagyon köszönöm. Kérem, írjon nekünk ezután is, bizonyos, hogy a képzetkörében sok olyan meglendül, amit mi szeretünk, amit mi akarunk.

A karácsonyi verséért küldöm a pénzcsekét.
1907. XII/26

Szeretettel üdvözlí
Révész Béla”

187. A földgolyó dala. A *Nefelejcs* című kötetből (55. l.). Először megjelent a Szeged és Vidéke 1908. jan. 5-i számában. Megjelent még *Újesztendő éjszakáján* főcímmel, *A kávéházi bánat*-tal együtt a Független Magyarország 1910. jan. 1-i, majd az aradi Függetlenség 1910. jan. 5-i és ismét egymagában a Délmagyarország 1919. aug. 31-i számában.

Változatok:

Cím:	<i>A földgolyó dalol</i>	FM, F
2	<i>én</i>	FM, F
5	<i>Eónokon</i>	FM, F
8	<i>csillagokon!</i>	SzéV
9–10	hiányzik	FM, F
11	<i>Élet,</i>	SzéV
	<i>És véle az élet</i>	FM, F
	<i>velem</i>	D
14	<i>igaz,</i>	SzéV
15–24	<i>S véle a halál</i>	
	<i>A végtelen égen</i>	
	<i>Vtgan tovaszáll.</i>	

És néha az éjben
Hangot hallani
Fölzsonganak mélyen
Párhák dalai.

FM, F

A 16. sor után:

	<i>A végtelen vágya</i>	
	<i>S a semmi öle,</i>	
	<i>Álmok látományya,</i>	
	<i>Gond szentfödele!</i>	SzéV
23	<i>Megcsendül a mélybe?</i>	SzéV
25	<i>— Ki tudja,</i>	FM, F
26	<i>utazó,</i>	FM, F

28 <i>végre</i>	FM, F
30 <i>ragyog,</i>	FM, F
32 <i>dallamok.</i>	FM, F
33 <i>Csak szálljon, remélve</i>	SzÉV, D
<i>Csak szálljon az éjbe</i>	FM, F
34 <i>Eónokon</i>	FM, F
36 <i>csodát!</i>	FM, F

Javításaink:

23 A múlt idejű állítmányt (*Megcsendült*) az első közléssel egyezően és értelem szerint is jelen idejűre változtattuk.

25 A „*Ki tudja* szavak után vesszőt tettünk.

26 A sor végére vesszőt tettünk.

A SzéV közlésében a vers négy nyolcsoros versszakra oszlik; a 16. sor után a végső szövegből kimaradt négysoros szakasz van, s a 32–36. sorok ugyanilyen négysoros szakaszt alkotnak.

A FM közlésében az egész vers hét négysoros szakaszra tagolódik.

Juhász Gyula Babitsnak 1907. dec. 21-e előtt kelt levelében írja: „*A földgolyót légy szíves átadni Dezsőnek, hogy valamely karácsonyi számban helyezze el, mert a vers úgyis nagyon solemnis.*” (Lev. 163. l.) Úgy látszik, Kosztolányi az „*ünnepinek*” szánt verset nem tudta karácsonykor fővárosi lapban közölni, s ezért adta ki a költő elkésvé és szegedi lapban.

188. Aranykor. A Délmagyarország 1912. márc. 31-i számából. Először a nagyváradai Szabadság 1908. márc. 29-i számában jelent meg, majd a Szeged és Vidéke 1908. ápr. 1-i és a máramarosszigeti Világosság 1908. ápr. 25-i számában. Utána a nagyváradai Szabadság ismét közölte 1912. ápr. 7-i számában, végül a nagyváradai Tavasz 1920. márc. 13-i számában. Ez utóbbi helyen *Juhász Gyula versei* főcímmel, alatta „*Küldi a Tavasznak*” jelzéssel. Ez azonban az adott viszonyok között aligha jelenthetné, hogy a költő valóban elküldötte verseit Szegedről Váradra, sokkal inkább azt, hogy a váradi lapokban megjelent régi verseit sorra újra közölték. (E verssel együtt jelent meg a *Balassi, Svárdström-négyes, Pán*; valamennyi a váradi évekből való, s annak idején meg is jelentek a váradi lapokban.)

Majthényi György szerint (Budapesti Hírlap, 1937. máj. 23.) e vers 1907 karácsonyán keletkezett. Majthényi elmondja cikkében, hogy a költővel 1904-ben ismerkedett meg Szegeden, s bár másfél év múlva elkerült a városból, hazalátogatva mindig találkozott a költővel. 1907 karácsonyán is otthon volt, és fölkereste Juhász Gyulát. Emlékezésében ezt írja:

„Azon a délutánon megajándékozott első verseskötetével is, és a következő ajánlást írta bele:

»Némi viszonzásul azért a jóleső szeretetért, amely oly ritka és értékes, íme megtoldom e könyvet egy új versemmel.«

[Itt következik a vers legkorábbi változata. A vers alatt a következő keletkezés: „*Szeged, karácsony.*”]

Úgy írta le a verset, simán, mondhatnám »kapásból«, hogy csak egy hibát ejtett benne a harmadik strófa végén, ahol a *megigézni* szó helyett először »*földidézni*«-t írt. Nem tudom, akkor ömlött-e ki belőle ez a májusi vágy, vagy készen volt már benne? nem kérdeztem tőle se akkor, se később.”

Majthényi közlésével kapcsolatban van nemi gyanúnk: egyik, hogy a valóban tavaszi hangulatot idéző vers karácsony-táji születése kétséges;

másik, hogy a „kapásból” való leírás sem friss alkotófolyamatra utal, hanem inkább arra, hogy a költő már kész verset „másol” emlékezetből. Végül figyelemre méltó, hogy a vers utolsó sora, mely az egész költeményt szerelmes verssé teszi, a Majthényinak adott dedikációból, érthetően, hiányzik, s ez a hiány valószínűleg a már kész vers utolsó sorának tudatos elhagyásából állt elő. Így föltehető lenne, hogy a Majthényinak adott ajánlás későbbi; talán téved a közlő, és 1908 karácsonyán kapta. Ám a fordítottja is lehetséges: a vers már előbb megszületett, de a költő nem közölte. Erre utal, hogy a Majthényinak adott kötetébe „új vers”-ként írta be. Ezért helyeztük el itt.

Változatok:

Cím: *Mi az üdvösség?*

1 *Hegyoldalon feküdni,*

2 *át,*

4 *Halott tavasz* (sajtóhiba!)

Az 5. sor után a következő sorok:

Melyek reménytől égnek

Melyek reménnyel égnek

S lelkedbe földézni

Emlékét régi fénynek,

Emlékét régi regéknek,

Ó-bort szürcsölni lassan

Óbort szürcsölni lassan

S fiatal lányra nézni

6 *magasban*

7 *S a percet megigézni,*

megigézni,

9 *Maratjon még a fényben:*

11 *észrevétlen!*

12 hiányzik!

BpH

BpH

T

T

Sz, SzéV, V, T

BpH

Sz, SzéV, V, T, BpH

Sz, SzéV, V, T

BpH

SzéV

Sz, V, T, BpH

Sz, SzéV, V, T, BpH

BpH

BpH

T

BpH

BpH

BpH

A vers a Majthényi-féle közlésben négy négysoros versszakra tagolódik. Javításunk:

7 A sor végére értelem szerint, Majthényi és a *Tavasz* közlésével egyezően, vesszőt tettünk.

1908

189. A csaláló. A Vasárnapi Újság 1908. jan. 12-i számából. *Kötetben először.*

Az állatok sorsa sokat foglalkoztatta a költőt. A lovakról kevéssel ezelőtt *Romeo és Júlia* címmel tárcát írt. Vö. Ő. 2 : 18—22. l.

Juhász Babitsnak 1908. jan. 15-én ezeket írja: „*A Vasárnapi Újságban egy versem jött. 20 K-t kaptam érte. Derék vállalat és jó üzlet.*” (Lev. 164. l.)

190. G-dur. A Debreceni Szemle 1912. jan. 14-i számából. *Először* A Hét 1908. jan. 12-i számában jelent meg.

Változatok (A Hétben):

17 *csendben;*

21 *elvesz*

A Hét közlésében a 11. sor után külön versszakként jelent meg a 12. és 13. sor, nyilván nyomdahibaként.

191. A Föltámadott. A *Hárfa* című kötetből (42–43. l.). Először megjelent a Szeged és Vidéke 1908. jan. 19-i számában, utána az Élet 1911. máj. 21-i számában, majd a *Késő Szület* című kötetben (60. l.). A *Késő Szület*-ben és a *Hárfában* közös és azonos cikluscím alatt, II. részként.

Változatok:

Cím: <i>Föltámadás után</i>	SzéV, É
2 fényben	É, KSz
<i>Járt, kelt</i>	SzéV
3 <i>Először érezte a szent tavaszt.</i>	SzéV
5 <i>fonta;</i>	É
6 <i>Ujongva</i>	SzéV, KSz
8 <i>ködbe'</i>	SzéV, É
10 <i>S egy</i>	SzéV
11 <i>Oly könnyű lett a szíve,</i> <i>teste mint</i>	SzéV KSz
12 <i>S elszállt mosolygón, némán, mint egy álom!</i>	SzéV

Eőrsi Júlia verseskötetében, az Élet kivágott szövege fölé, a költő ezt írta: „Mivel ez a vers csak *A Föltám [adás után? vagy Föltámadou?] gyöngébb variációja, elhagyandó. JGy.*”

A címet a verseskötet bekötésekor csonkíthatták meg, így most nem tudjuk pontosan, hogy a hasonló című versek közül melyikre vonatkozik: *A Föltámadou* című ciklus I. részére-e (571. sz.), amely ugyanilyen címmel A Hét 1916. ápr. 23-i számában jelent meg, vagy pedig az ugyane témát földolgozó *Föltámadás után* című versre (512. sz.), mely a Világ 1914. ápr. 12-i számában jelent meg, de kötetbe nem került. Azért is föltűnő ez a bejegyzés, mert eszerint ezt a változatot az említett másik kettőnél gyöngébbnek, elhagyandónak ítélte ekkor a költő, s mégis ez került a *Késő Szület*-be is, a *Hárfába* is, nem pedig az 1914-es új kidolgozás. A *Késő Szület*-be való fölvételt még magyaráznunk lehetne Eőrsi Júlia szerkesztő tevékenységével, de a *Hárfa* kétségtelenül Juhász Gyula szándéka szerint készült, így oda a költő saját elhatározásából vette föl.

192. *Turris eburnea*. A Délmagyarország 1919. aug. 10-i számából. Először a Nyugat 1908. febr. 1-i számában (164. l.) jelent meg. Utána a Szeged és Vidéke 1908. febr. 5-i számában, majd A Holnap első kötetében (158. l.). Legkorábbi kézirata megvan az OSzK Kézirattárában, a Babits hagyatékban.

Változatok:

Cím: <i>Turris Eburnea</i>	A Holnap tartalomjegyzékében
1 <i>művészet</i>	k
<i>művészet,</i>	Ny, SzéV
2 <i>áthúzva: kevély lakód, fölé írva: boldog rabod</i>	k
<i>vagyok,</i>	k, Ny, SzéV, H
3 <i>áthúzva: kiüz, eltaszít föléjük írva: megtagad</i>	
a javított sor:	
<i>Ha megtagad, kiüz az élet,</i>	k
<i>kitagad, kiüz</i>	Ny, SzéV

- 4 Áthúzza: *Magas, elébe írva: Fehér* k
ragyog, H
5 *művészet!* k, Ny
művészet. SzéV
- 6 Áthúzza: *Örök, fölé írva: Derűs*
a javított sor:
Derűs szállás, be jó tebenned, k
Derűs hajlék, be jó tebenned Ny
Derűs hajlék, SzéV
- 7 *csobog,* k, Ny, SzéV, H
szökökútad k
- 8 *Lemossuk ott a vért, a szennyet,* k, H
Lemossuk ott a vért, a szennyet Ny, SzéV
- 9 *Mi álmodók, mi alkotók, áthúzza: szent, szomorú*
naplopók,
A *szent* és *szomorú* szavak fölé írva, de ismét
áthúzza: *nagy, teremő*
Baloldalt a lapszélen, áthúzza: *mi dús, kifáradt*
alkotók
A *szent* szóhoz mutató vonal előtt, ugyancsak
a bal lapszélen a következő, áthúzott szó: *bús* k
alkotók, Ny, SzéV
alkotók H
- 10 *Derűs (áthúzza: Örök) szállás, be jó tebenned,* k
Derűs Ny, SzéV
tebenned. H
- 11 *közétek,* k, Ny, SzéV, H
- 12 Áthúzza: *Hangyák, tetük* k
13 hiányzik k, Ny, SzéV
Jó emberek, bús hangyavár, H
- 14 *Hol sár a könny (áthúzza: könny,*
de fölé ugyanez írva !), *a szépség vétek,* k
a könny s a szépség Ny
a könny, a Szépség SzéV
- 15 *Jó (áthúzza: Ó) emberek, nagy hangyavár* k
Jó emberek, nagy hangyavár, Ny, SzéV
Jó emberek, H

Ez Juhász Gyula első verse a Nyugatban.

Ignotus 1908. jan. 3-án írja Juhásznak: „Igen tisztelt Uram, verseit átadtam Osvátnak, aki a Nyugat teljes hatalmú szerkesztője, s a Kegyed munkásságának éppúgy ismerője és tisztelője, mint én.” (Kilényi-gyűjtemény.) Úgy látszik, hogy a Nyugatnak beküldött versekből Osvát csak ezt az egyet tartotta alkalmasnak a közlésre.

Figyelemre méltó, hogy közvetlenül a forradalmak elbukása után a költő újból szükségét érezte a vers közlésének — mintegy újból a művészet elefánt-csonttornyába menekült a keserű, álmait szétromboló valóság előtt —, és igen jellemzően változtatott korábbi megfogalmazásán.

Tardos Taussig Ármin (1874—1936) államvasúti mérnök, grafikusművész vendégkönyve I. kötetének 53. lapján a költő e sorait olvashatjuk:

*Elefántcsonttorony, Művészet,
Én is boldog rabod vagyok,
Ha számkivet, kiver az élet,
Fehér teőd felém ragyog
Elefántcsonttorony, Művészet.*

1918 október, késő szüret idején. Juhász Gyula
1922 szept. 4: Juhász Gyula, aki azóta már lejött az elefántcsonttoronyból
és az örök haladás egyenes útján megy tova.

Juhász Gyula

Ez utóbbi szöveg mellett szerepel — mintegy az előbbi megerősítéséül —
a következő dátum, ugyancsak a költő kézírásával: 1926 május 1.

A vendégkönyv ezenkívül is még több értékes bejegyzést tartalmaz
Juhász Gyulától; valamennyi igen fontos dokumentum a költőnek a forrad-
almak bukása utáni világnézeti, politikai állásfoglalásáról.

193. *Regény*. A Debreceni Szemle 1912. febr. 11-i számából. Először
Epifánia címmel A Hét 1908. febr. 9-i számában jelent meg, majd ugyanígy
A Holnap első kötetében (162—163. l.). A 12. sor végén a fölkiáltójel
helyett sajtóhibaként egy ü betű volt; ezt a többi változatnak megfelelően
javítottuk.

Máramaroszigeti emlék. 1907 vízkeresztjén lehetett a költő tanúja a
görögkeleti rítus szerinti vízszentelésnek. Érdekes, hogy az egy évvel azelőtti
emlék annyira foglalkoztatta, hogy 1908. jan. 15-én Babitsnak írt levelét
így keltezte: „*Görög epifánia előtt.*” (Lev. 165. l.) A vers is e napokban szület-
hetett.

194. *Petőfikép*. A *Nefelejcs* című kötetből (32. l.). Először a Szeged és
Vidéke 1908. febr. 9-i számában jelent meg, majd a Délmagyarország 1919.
aug. 31-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Petőfi</i>	SzéV
2 <i>garabancás</i>	SzéV, D
12 <i>falióra</i> .	SzéV
14 <i>magányos és sötét árny!</i>	SzéV

Javításunk:

2 A sajtóhibás *garabancás* szót a két első közlés szerint javítottuk.

195. *A tékozló fiu*. A *Nefelejcs* című kötetből (44—45. l.). Először meg-
jelent a Népszava Olvasótárában, 1908. febr. 16-án. Utána a Szeged és
Vidéke 1908. febr. 23-i, a Független Magyarország 1910. febr. 20-i, az aradi
Függetlenség 1910. márc. 18-i, a Szegedi Híradó 1910. márc. 27-i, a Dél-
magyarország 1914. márc. 8-i, a Délmagyarország 1920. márc. 14-i számában,
végül a *Nefelejcs*csel egyező szöveggel a *Hárfában* (88. l.). A Népszava Olvasó-
tárában *A ma dalaiból* főcímmel közölték.

Változatok:

1 <i>marta!</i>	NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
2 <i>a viharba'!</i>	NO
<i>viharba'!</i>	SzéV, FM, F, SzH
<i>viharban!</i>	D 1914

- 3 nézett! NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 4 Cibált az élet! NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 5 égette, NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 7 áldott NO, SzéV, FM, F, D 1914
 8 visszapártolt . . . NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914

A 8. sort követően, a második beszélő neve:

- A testvére: NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 9 voltam, NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 10 ujjongtam, NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 12 közelben! NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 16 égetését. NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 18 Volt gyászom NO, SzéV, FM, F, SzH
 Volt gyászom és ujjongtam én is, D 1914
 20 lett NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 21 verte D 1914
 22 sirván (dőlt szedéssel kiemelve!)
 szerette!
 szerette!
 S az életet sirván szerette!
 D 1914
 24 Beteg karommal átkarollak! NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 25 Ne sírj! A sorsnak NO, SzéV, D 1914
 Ne sírj! A sorsnak lelke nincsen. FM, F, SzH
 D 1914
 27 ólom, — dér NO, SzéV, FM, F, SzH, D 1914
 28 bánat, NO, SzéV, D 1914
 29 Itt egy a
 Egy a vétek: FM, F, SzH
 30 És egy a vigasztalás: a semmi!
 És egy vigasztalás: a semmi. NO, SzéV, FM, F, SzH
 D 1914

Javításunk:

9 A sor végére vesszőt tettünk.

A dialógus szereplőinek neve a kötetekben verzállal, a többi változatban antikvával van szedve.

196. Az utolsó vacsora. Az Új Idők 1908. febr. 23-i számából. Húsvét-vasárnapi mellékletében újra közölte a Nagyvárad 1911. ápr. 16-i száma. Itt az 1. sorban a János után — félreértésből — vessző van.

Javításunk:

A 11. sor végére a Nagyvárad szövegével egyezően vesszőt tettünk.

Föltűnő 1907 végén és 1908 elején a vallásos témák sorozata a költő lírai természetében. Valószínűleg kapcsolatba hozható ez azzal a szándékával, hogy sikertelen tanárkodásai után ismét megpróbálkozik a papi életformával. 1907. októberi öngyilkossági kísérlete után írja Rozsnyay Kálmánnak dec. 4-i levelében: „Én tisztos szegénységben sínylődöm: bizony nem maradhatok így újévre. Vagy papnak megyek, hogy édesanyám gondját örökre elvessem (hiszen annak való voltam), vagy egyelőre legalább: vidékre nevelőnek . . .” (Napkelet, 1937. júl. 1. — 443. l.)

Babitsnak 1908. jan. 15-én írt levelében is szokatlanul hangoztatja egy színdarabbal kapcsolatban, hogy „mint keresztény”-nek lenne róla mondani-valója. (Lev. 164. l.)

Vö. még a *Flagellánsok éneke* című vers jegyzetével.

197. Órák zenéje. A Szeged 1924. dec. 14-i számából. Először megjelent a nagyváradi Szabadság 1908. márc. 1-i számában (ez a költő első verse váradi lapban!), majd a Vasárnapi Újság 1908. máj. 31-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Antik óra</i>	VÚ
2 <i>ébenóra,</i>	VÚ
4 <i>Monotón,</i>	Sz
8 <i>ébenóra . . .</i>	VÚ
10 <i>Ó ez az üveg</i>	Sz, VÚ
<i>hangfogója,</i>	VÚ
11 <i>éjeken</i>	Sz
<i>benn napokon, éjeken</i>	VÚ
12 <i>Hunyt álmaim elnémult indulója.</i>	VÚ
13 <i>Ó komor</i>	Sz, VÚ
14 <i>beteg mutatója,</i>	VÚ
16 <i>mutatója!</i>	VÚ

Az „antik ébenóra” későbbi versében is fölbukkan (*Sasfiók*).

Javításunk: A 11. sorban eredetileg *benne* állott; a fölösleges szóvégi betűt töröltük.

198. Válasz Ady Endrének. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kéziratárában levő kéziratról. Ady Lajosné Az ismeretlen Ady című könyvében hasonmását is közölte. (Budapest [1943.] 264. l.) *Kötetben először*.

A 17. sor végére a fölkiáltójelet később, ceruzával írták be.

Javításunk:

A 11. és 19. sor végére vesszőt tettünk.

A kéziratban, a lap szélén a következő sorok:

„*Most olvastam el a M. P. t. Ilyen vallomásokat még nem hallottam a Kárpátok alatt, de azoknál túl se! Mit mondjak? Gyönyörű, — s'il vous plaît!*”

A vers alatt névalírás. Az Ady Endrének szavak, a Válasz cím alatt, voltaképpen ajánlásként szerepelnek.

A kézirat levelezőlap. Címoldalán a következő címzés:

Nemzetes

lellei

Ady Endre Úrnak

Ér-Mindszent

Szilágymege

A postabélyegző kelte: Nagyvárad, 1908. márc. 7.

M. P.: Adynak A magyar Pimodán című, „Vallomások és tanulmány” alcímmel ellátott írása, mely ekkor, a Nyugat 1908. januári és februári számaiban jelent meg folytatásokban.

Juhász Gyula kevéssel e vers megírása előtt, febr. 27-én találkozott a Váradon átutazó Adyval. Ady ekkori váradi tartózkodásával kapcsolatos emlékeiről Kardeván Károly írt (Ady-múzeum, 2 : 78—86. l.), s megemlékezett arról, hogy fehér asztalnál nagy vita folyt Arany Jánosról (i. m. 86. l.). Juhász Gyula maga 1922-ben szintén beszélt erről egy interjúban: „Ady nem szerette Aranyt, Petőfit sokkal többre értékelte. Egy alkalommal, persze pezsgős, éjszakai alkalommal, túlságosan is heves vita keletkezett Arany János fölött. Ady nem tudta elfogadtatni az álláspontját, végezetül dühösen faképnél hagyott bennünket. — Néhány nap múlva ezt a levelezőlapot kaptam Érdmindszentről.” S itt idézi Adynak Juhászhoz 1908. febr. 29-én írt lapját (Ö. 1 : 140. l.), melyben

Ady barátságáról biztosítja Juhászt, remélve, hogy Juhász „hirhéd, de érthető érzékenysége” nem szenvedett az ő „lármázásától”. Juhász Gyula abban a kéziratos vázlatban, amelyben összeállította Adyval való kapcsolatának, találkozásainak történetét, e levél említése után hozzátette: „*Válaszversem. III/7.*” (Ld. Ö. 1 : 136—137. l. közötti hasonmást.)

E „*válaszvers*” nyilvánvalóan ez a vers, a *Válasz Ady Endrének*, annak ellenére, hogy ebben nincs kifejezett célzás sem a váradi heves vitára, sem Ady levelére. De bizonyára éppen azért nincs, mert Juhász elfelejtettnek, szinte meg nem történtnek tekintette az összekoccanást, s Ady tanulmányának elolvasásáról, a róla alkotott dicsérő véleményéről való tudósítását alkalomnak tekintette, hogy békülékenységét a maga részéről is kifejezze. Juhász Ady levelével lezártnak tekintette az affért, s a Pimodánra vonatkozó dicséretével, udvarias gesztussal, kinyilvánította a részéről is bekövetkezett kiengesztelődést.

199. Testamentom. A Vasárnapi Újság 1908. márc. 8-i számából. A 9. sor végi *erdejébe* alakot *erdejében*-re egészítettük ki, értelem és rím szerint.

200. Pán. A Szeged 1924. dec. 14-i számából. Először megjelent a nagyváradi Szabadság 1908. márc. 8-i, utána a Szeged és Vidéke 1908. márc. 10-i, a Délmagyarország 1919. aug. 31-i, majd a nagyváradi Tavasz 1920. márc. 13-i számában. (Ez utóbbi közléssel kapcsolatban ld. az *Aranykor* jegyz.) Paku, bizonyára az 1919-es szöveg kivágotának birtokában, tévesen 1921-es kéziratot jelöl meg forrásul (2 : 145. l.).

Változatok:

1 <i>ezeréves</i>	Sz, SzéV, D, T
4 <i>lelkem.</i>	D
5 <i>boldog édeni derüje</i>	D
8 <i>szálltak.</i>	D
9 <i>Tája</i>	Sz, SzéV
<i>Tui</i>	D
14 <i>várnak.</i>	SzéV
15 <i>semmisség</i>	D
16 <i>repeső,</i>	Sz

Javításunk:

15 A sorvégi vesszőt értelem szerint és a Délmagyarország közléseivel egyezően töröltük.

201. Féluton. A Népszava 1908. márc. 22-i számából. Közölte a Szeged és Vidéke 1908. márc. 24-i és a máramaros-szigeti Világosság 1908. márc. 28-i száma. Szerepel a következő antológiában is: Harcos énekek. Szabadság-dalok, versek, szavalatok gyűjteménye. Szerk. Szakasits Árpád Budapest 1926. 39. l.

Paku a 10. sorát csonkán közölte, s bár erre már Tolnai rámutatott (Magyar Csillag, 1941. okt. 1. — 55. l.), Bóka kiadása is így közölte (44. l.).

Bóka föltételezi (336. l.), hogy Juhásznak a proletariátust szimbolizáló képe („*lelkek, akik fehér fényben égtek*”) hatott Adynak A jövődő fehérei című versére, amely egy év múlva, a Népszava 1909. ápr. 11-i számában jelent meg.

202. Nászdal. A Színházi Újság 1923. márc. 10-i számából. Először megjelent a nagyváradi Szabadság 1908. márc. 22-i számában. További megjelenések: Szeged és Vidéke, 1908. ápr. 10. — Politikai Hetiszemle, 1908. máj. 3. — Független Magyarország, 1909. jan. 17. — Nagyvárad, 1909. febr. 14. — A Holnap második kötetében (200. l.).

Változatok:

Cím: <i>Az álmok gondolóján</i>	minden korábbi változatban
2 <i>álom</i>	Sz, SzéV, PH
<i>gyász es vitorlája álom,</i>	FM, N
<i>gyász és vitorlája álom.</i>	H
3 <i>Ma Velencébe szállok fekete gondolámon.</i>	Sz, PH
<i>Ma Velencébe szállok szomorú gondolámon.</i>	FM, N, H
5 <i>Az én arámé, de nem, nem énvelem,</i>	Sz, SzéV, PH, FM, N, H
6 <i>hol gyászos nász volt</i>	Sz, SzéV, PH, FM, N, H
7 <i>nászdala halljad</i>	N
8 <i>ujjonganak,</i>	Sz, SzéV, FM, N, H
<i>ujjongnak,</i>	PH
9 <i>Hégedük gyászdala, nászdala, halljad csak!</i>	FM, N, H
10 <i>Csók csattant el a bús múltakba, távol,</i>	Sz, SzéV, PH, FM, H, N
11 <i>Ez a csók, ez a csók, be szomorú mámor,</i>	PH
12 <i>Csók csattant el egyszer, bús múltakba távol.</i>	Sz, SzéV, PH, FM, H
<i>Csók csattant el egyszer, bús múltakba, távol,</i>	N
13 <i>csókolja,</i>	Sz, SzéV, PH, FM, N, H
14 <i>érezem</i>	Sz, PH
15 <i>örökké</i>	Sz, SzéV, PH, FM, N, H

Javításunk:

- 10 Az alapszövegben sajtóhibás *multba* alakot az összes változattal egyezően és a szótagszámnak is megfelelően többes számúra helyesbítettük.

203. Szögedi interieur. A Színházi Újság 1923. febr. 10-i számából. Legkorábbinak látszó kézírata megvan az OSzK Kézirattárában, a Babits-hagyatékban. Ezen *A mi utcánk* főcím, s alatta *Interieur* alcím látható, de áthúzza. Először a nagyváradi Szabadság 1908. márc. 25-i számában jelent meg. További közlések: *Szögedi interiőr* címmel; Szeged és Vidéke, 1908. márc. 27. — A Holnap első kötetében (174. l.) — Újabb magyar költők. Lyrai anthologia. 1890—1910. Összeválogatta: Elek Artur. [A] Nyugat kiadása. Budapest 1911. 77—78. l. (A következő versekkel együtt: *Szenység-törés, Magamhoz, Mindig, „Rippl-Rónai”*.) — Makói Reggeli Újság, 1923. febr. 18. Közölte még *Szögedi enteriőr* címmel a következő antológia is: Magyar költők. Szemelvények hétszáz esztendő dalterméséből. Budapest 1928. 2. köt. Szerk. Vajthó László. A magyar népművelés könyvei. 211. l.

A kéziratban, áthúzva, a korábbi verskezdet:

*Szegény
Az utca, a hol én születtem
Szomorú,
Ma*

Ez a szöveg valószínűleg a tervezett ciklusnak még nem ehhez a verséhez tartozott. E vers címe lehetett a szintén áthúzott régi cím: *A rokonoknál.*

Változatok:

- 1 Áthúzva: *Búbos kemence, föléje írva a végleges szöveg (Pirosló abrosz,)* k
 - 2 Áthúzva: *Színes, nagy abrosz, eléje írva Pirosló*
Az áthúzott nagy fölé: *rőt*, de ezt szintén áthúzta.
Az abrosz fölé írta: *Búbos kemence* s a rendes sorban ezt folytatta: *jó meleg*, de a jót áthúzta és fölé írta: *nagy* Ekként a végleges sor:
Búbos kemence, nagy meleg, k
 - 3 *Pár rőf csupán a szoba hossza,* k
 - 4 *emberek,* k
emberek ! Sz, SzéV, H, ÚMK
- A 4. sor után két sor van még a kéziratban:
- Óreg kandúr a gazda vállán,
Fiatallány, ki (áthúzva: kötőget) varrni jár,*
- 5 *Az ágy fölött a házi áldás* k
 - 6 *S arany* k
- A 6. sor után két sor a kéziratban:
- Az asztalon óbor piroslík
És tulipános a pohár,*
- 7 *Künn (áthúzva: őszi) téli szél (áthúzva :
csatangol, ordít) zúg, zúgolódik* k
Künn fanyar tavaszi szél lármáz, Sz, SzéV, H, ÚMK
 - 9 Áthúzva és véglegesre javítva a következő két szó:
újra és lelkem k
emberek. k
- A 12. sor után a kéziratban a következők:
- Tragédiák itt nem teremnek*
Áthúzva: *Csak nóták szólnak és*
Efölé írva és újból áthúzva: *Vihar itt nem szánt*
A mesék elé szánta, de áthúzta a következő szót:
és tündér.
Eszerint először így alakult a sor:
Tragédiák itt nem teremnek
Csak nóták szólnak és mesék,
Azután a második sor így szólt:
Csak nóták és tündérmesék,
Későbbi kézírásával beszúrás a jobb lappszélen:
Csak nóták, mókák és
Vagyis a sor így szólt volna:
Csak nóták, mókák és mesék,

További sorok:

Áthúzza: *Kenyér van és
Az élet (áthúzza: itt áll, néma) erre (áthúzza:
lomha) néma, veszteg
Áthúzza: Nem vár itt újság,*

A lapszélén javítása:

És (áthúzza: oly csodás) titkosabb a

A sor végén javítatlanul maradt a szó: *messzeség*

Tehát a tervezett két sor így alakult először:

Az élet itt áll, néma, veszteg

Másodsor:

Az élet erre lomha, veszteg

Végül:

Az élet erre néma, veszteg

A második sor; először:

Nem vár itt újság, messzeség,

Másodsor:

És oly csodás a messzeség,

Végül:

És titkosabb a messzeség,

Ez után egy újabb áthúzott sor:

De már nekem lejárt az óráim,

13 szépen,

k

14 Áthúzza: *Fúrni, faragni boldogan,*

majd véglegesre javította

k

15 Áthúzza: *Nem verseken, de*

*Alatta, szintén áthúzza: Asztalon, széken, nem
meséken,*

Újabb sorban, szintén áthúzza:

De maradni

Efőlé írva a véglegeshez közelálló sor:

Utód az ősök örökében

16 — *Az óra szól: kakuk, kakuk!*

A költemény tehát a kéziratban, első fogalmazásban így hangzott:

Szegedi interieur

*Pirosló abrosz, friss szalonna,
Bübos kemence nagy meleg,
Pár rőf csupán a szoba hossza,
Mégférnek a jó emberek,
Öreg kandúr a gazda vállán,
Fiatal lány, ki varrni jár,
Az ágy fölött a házi áldás
S arany rámbában a király,
Az asztalon óbor piroslik
És tulipános a pohár,
Künn téli szél zúg, zúgolódik
Benn enyhe, renyhe félhomály.*

Fölkenged itten kósza szívem,
 S kakukkos óraként ketyeg,
 Be jó a csönd, az óbor itt benn,
 Be jók e józan emberek.
 Tragédiák itt nem teremnek
 Csak nóták, mókák és mesék,
 Az élet erre néma, vesztog
 És titkosabb a messzeség,
 Ha itt maradtam volna szépen,
 És fogtam volna a gyalut
 Utó'd az ősök örökében
 — Az óra szól: kakuk, kakuk!

A költő apai nagyapja, Juhász Pál (1805—1871) felsővárosi asztalosmester volt. Róla szól a költő aforizmája: „Az őseim juhászok lehettek. A nagyapám már asztalos volt: közeledett az íróasztalhoz, amelynél én dolgozom.” (Ö. 2 : 214. l.) Vö. még *Forgácsillat* című versével.

A Kilényi-gyűjteményben megvan Vajthó Lászlónak Juhászhoz frott alábbi levele:

„Igen tisztelt Uram!

A kultuszminisztérium megbízásából egy kétkötetes lírai anthologia készül. A második kötetet, Aranytól napjainkig, én szerkesztem.

Öntől a következő verseket választottam ki:

Gyászpompa.

Milyen volt...

Isten háta mögött.

A végeken.

Sirvers.

Mivel az anthologia iskolánkívüli művelés céljaira készül s igen sokba kerül, a minisztérium átlag tíz pengőt fizethet egy-egy vers közlési jogáért. Amennyiben Ön rendelkezik e versek közlési joga felől, nagyon kérem, szíveskedjék engem tudatni, hogy elfogadja-e az ajánlatot.

Előre is köszönettel

üdvözlő tisztelő híve

Vajthó László”

Budapest, 1927. okt. 25.

A levélben említettekén kívül az antológiában megjelent még a *Szögedi enteriőr* és a *Mindig* című vers is.

204. Öregek altatója. Az OSZK Kézirattárában (a Babits-hagyatékban) levő kéziratról. *Kiadatlan.* Időrendi helyét a következők alapján határoztuk meg: A Kilényi-hagyatékban megvan az *Angelus* című versnek egy gépelt másolata, melyet a negyvenes években Babits Mihályné küldött el Kilényi Irmának. Ennek alján a következő, aláíratlan, de Babitsnétől származó üzenet olvasható: „Kedves Irma! Pár nappal még késtem a levél feladásával, hogy ezt legépelhessem. A Juhász levelek mellett még volt öt vers kézírata, címük: *Szögedi interieur*, — *Öregek altatója*, — *Epifánia*, — *Pilátus* — *Turris eburnea*. Nem tudom, kiadatlan vagy megjelent versek kézíratai ezek? Ha kívánod, örömmel küldök rólok másolatot.”

A másolatokat Babitsné elküldhette, mert ezek fönmaradtak a Kilényi-hagyatékban, mégpedig Ertsey Péter kézírásával. Minthogy az öt közül

három megjelent, Kilényi bizonyára csak a két kiadatlanét kérte: csak ezek maradtak fenn. E kettő közül az *Öregek altatója* címűnek az eredeti kézírata megmaradt a Babits-hagyatékban, s bekerült az OSzK Kézíráttárába, míg a *Pilátus* című vers (205. sz.) eredetije azóta lappang.

A három megjelent vers közül kettőnek a kézírata is ismert (*Turris eburnea*, *Szögédi interieur*); az *Öregek altatója* ezekkel teljesen azonos írásmódot mutat. Minthogy a közölt versek 1908. febr. 1. és márc. 25. között jelentek meg, bizonyosnak vehető, hogy az *Öregek altatója* és a *Pilátus* is ebben az időben született.

A cím fölött a kézíraton ez áll:

„Az anatolefrancei és arnholzi perspektívák és perspektívátlanságok fedezése in mich.”

Javítások a kézíraton:

Cím: *Altató öregeknek* (a véglegesre javítva)

4 *Kesergő dalok!* (áthúzva, utána:) *Beteg sóhajok!* (A véglegesre javítva)

6 *Hiába* (áthúzva)

7 *Te sziv, szegény*, (még egy szó kezdődött volna): *boldo* (a véglegesre javítva)

A 8. sor után a következők, áthúzva:

Tudom én, hogy fáj most

Pihenni korán

10 *Az ősz dere* (áthúzva)

Itt az alkonyat, (véglegesre javítva)

11 *Vessük meg az ágyat* (áthúzva)

12 *És az éj fogad*, (a véglegesre javítva)

13 *Szállni a magasba* (a véglegesre javítva)

15 *Te sziv* (áthúzva) *Dalnak* (áthúzva)

A kézíraton alul különféle, a vershez nem tartozó szavak vannak, játékos írásgyakorlatokként.

Javításunk:

11 A sor végére mi tettünk vesszőt; a költő eredetileg ugyanis a következő sor elejét *És*-sel kezdte, ezért nem tette ki (a korabeli újságírói gyakorlat szerint), utóbb pedig, mikor megváltoztatta a 12. sor kezdőszavait, elfelejtette az előző sor végén kitenni a vesszőt.

205. *Pilátus*. A Kilényi-gyűjteményben levő, Ertsey Péter által készített másolatról. *Kiadatlan*. A másolaton Kilényi kézírásával ez olvasható: „Eredeti kézirat Babits Mihálynénál. (Kötetben nincs benne!)” Vö. az előző jegyz.

Javításaink:

A 9., 10. és 13. sorban a *mondja* szó után mi tettünk vesszőt.

206. *Ősz*. A *Hárfa* című kötetből (52. l.). Először *Epilógus* címmel jelent meg az *Új Idők* 1908. márc. 29-i számában. A *Késő Szület* kötetben (96. l.) ez lett a *Tiszai tájak* című ciklus IV. része. Újból önállóan és új címmel a költő helyezte el válogatott verseinek gyűjteményében, a *Hárfában*; A *Reggel* 1932. szept. 12-i számában *Szeptember* címmel jelent meg.

Változatok:

Cím: *Epilógus*

Tiszai tájak IV.

Szeptember

ÚI

KSz

R

3 <i>nyílnak az égen</i>	ÚI
4 <i>S a réten</i>	ÚI
6 <i>És sötéten</i>	ÚI, KSz
7 <i>légben,</i>	ÚI, R
9 <i>a réten</i>	KSz
11 <i>a messzeségben</i>	KSz
14 <i>rámталált</i>	KSz
15 <i>vidéken</i>	KSz
16 <i>topolyafák !</i>	ÚI

Javításunk:

7 Az Új Idők és A Reggel közlésével egyezően, valamint a helyesírás követelményei szerint a sor végére vesszőt tettünk.

Bár A Reggel közlése az utolsó, s így az abban változatot jelentő cím lehetett volna az alapszöveg címe, ezt nem vehettük figyelembe, mert a költő ez idő tájt súlyos melankóliával a szegedi idegklinikán volt. A címváltozat tehát vagy a beküldő Kilényi Irma, vagy a szerkesztőség kezétől való; bizonyára azért történt a változtatás, hogy a sokszoros újraközlés ne legyen oly szembetűnő.

207. A Tábora hegyén. A Szabadság 1908. ápr. 5-i számából. Közölte még a nagyváradi Tavasz 1920. jan. 24-i száma „*Adynak*” szóló ajánlással, majd Rozsnyay Kálmán Ady koszorúja (Szeghalom, 1925.) 9. lapján. Itt „*Ady Endrénék*” szóló ajánlással.

Eltérések:

9 <i>tanítvány boldog haloványon.</i>	AK
<i>tanítvány boldog</i>	T
12 <i>Tinéktek!</i>	AK
15 <i>magasából . . .</i>	T, AK
18 <i>holtrabágyad.</i>	AK

A Tavaszban a címhez illesztett csillag alatt a következő megjegyzés olvasható: „1908. április 3-án egy szép napsütéses vasárnapon, sok évi távollét után először jött vissza Ady Endre Párizsból Nagyváradra. A »Magyar Művészek«-tárlatának vernisszázsán a váradi fiatalok nagy ünnepléssel fogadták a hazatérő Adyt. Akkor írta Juhász Gyula a »*Mesterhez*«, »*A Tábora hegyén*« c. verset.” (A jegyzet abban téved, hogy Ady sok évi távollét után jött ekkor Váradra, hiszen februárban, márciusban is megfordult átutazóban a városban.)

Dutka Ákos tévesen állítja, hogy ezt a verset A Holnap első ünnepe alkalmával, 1908. szept. 27-én írta a költő (A Holnap városa, Budapest 1955. 157. l.). Paku 1908. ápr. 3-i kéziratot jelöl meg forrásául (2 : 359. l.) valószínűleg az Ady koszorúja idevágó jegyzete alapján, ahol Ady Lajostól vett idézet szerint ezen a napon érkezett Ady Párizsból Váradra, s ekkor írta Juhász e verset (199. l.). Ez valószínű: az Ady-levelezésben (szerk. Belia György. Budapest 1956. 195. l.) van ápr. 2-i, nagyváradi keltű levél. Vö. még Pauliny László: Egy Ady-cikk elemzése. (Igaz Szó, 1957. november. 878—882. l.)

Scheiber Sándor szerint (Szentírási képek Juhász Gyula verseiben. Zsidó diáknaptár az 1943—44. évre. Kolozsvár. 64. l.) a költő itt összetéveszti a Tábora hegyét a Hóréb hegyével.

208. Botond apánk Bizancban. A Délmagyarország 1920. jan. 1-i számában. Először megjelent A Hét 1908. ápr. 12-i számában, utána A Holnap első kötetében (166–168. l.)

Változatok:

Cím: *Botond apánk Bizánuban*

1	<i>volt.</i>	Holnap
2	<i>lángolt.</i>	Hét, Holnap
4	<i>világot</i> <i>világot.</i>	Holnap
6	<i>nyugatra</i>	Hét
9	<i>előre!</i>	Hét, Holnap
10	<i>Nótás szavú</i>	Hét, Holnap
12	<i>nagy áhitattal itta!</i>	Hét, Holnap
13	<i>előkéllett.</i>	Hét, Holnap
16	<i>járni . . .</i>	Hét, Holnap
17	<i>A dómok</i>	Hét, Holnap
18	<i>És nem röstelte büszkén zsebrevágni.</i>	Hét, Holnap
19	<i>nem kímélte vad csatákba,</i>	Hét, Holnap
20	<i>csak az volt</i>	Hét, Holnap
23	<i>délre tartott.</i>	Hét, Holnap
24	<i>földüte,</i>	Hét
26	<i>a népe szolgál</i>	Hét, Holnap
27	<i>Remélt kalandot,</i>	Hét, Holnap
32	<i>feledte</i> <i>feledte.</i>	Hét
35	<i>Itt aranyosabb a glória a képen,</i>	Holnap
36	<i>Itt szebb a női test, a férfielme!</i>	Hét, Holnap
37	<i>éden;</i>	Hét, Holnap
39	<i>gyermekgyönyörében!</i>	Hét, Holnap
41	<i>nyugaton</i>	Hét, Holnap
42	<i>keleten is lángol!</i>	Hét, Holnap
43	<i>S elvitt egy sugarat egy asszony mosolyából.</i>	Hét, Holnap

Javításunk:

26 A korábbi változatokkal egyezően s verstani szempontból is szükségszerűen a sajtóhibának tekintett *nép* szót *népe* alakra egészítettük ki.

Juhász Gyula versben, prózában következetesen *Bizancot* írt; A Holnapban bizonyára a szerkesztők vagy a nyomda közölte a megszokottabb *Bizánc* alakot; mind A Hétben, mind a Délmagyarországban *Bizanc* áll. Minthogy a kritikai kiadás szabályzata az idegen tulajdonnevek írásában megmutatózó sajátosságok megőrzését kívánja, nem írtuk át a mai helyesírásra.

209. Himnusz egy csonka Vénuszhoz. A *Késő Szület* című kötetből (98. l.). Első megjelenését A Hét 1913. okt. 12-i számában találtuk, de meg lehet, hogy korábban is megjelent; megírása mindenesetre 1908 áprilisában történt, amint az alább idézendő levél és újságcikk bizonyítja.

A kötet és A Hét közlése közt néhány írásjelben mutatkozik eltérés: a 10. sor végén a kötetben hiányzik a vessző (ezt A Hét közlésével egyezően pótoltuk); a 11. sor *dalba* szavának végén A Hétben hiányjel volt, a 15. sor végén pedig vessző.

Hadrik Anna (sz. 1888) szavalóművész, a szegedi színház volt művésznője, előadó-körútja során műsorán tartotta Juhász e versét.

Juhász Gyula a Szeged és Vidéke 1908. ápr. 19-i számában *Hadrik Anna körútja* című cikkében többek közt ezeket írja: „*Hadrik Anna egész nagy turnéra készül. Pozsonyban holnap lép föl, azután Bécsbe, Berlinbe hivaták, de előbb a nagy magyar városokat, elsősorban Szegedet járja be lantjával. Kiss József egyenesen az ő számára írt verseket, én is neki adtam szerelmi líráim egyetlen virágát, egy végtelenül fájó himnuszt Vénusz anadiomenéhez.*”

A Szeged és Vidéke 1908. ápr. 24-i száma idézi a pozsonyi lapokból, Hadrik estjének hírlapi visszhangjából: „Ha Reviczky Gyulát, Kiss Józsefet ismertük is, bizony soha sem gyönyörködhattünk volna Hadrik előadása nélkül Juhász Gyulának a Csonka Vénuszhoz írt himnuszában.”

Hadrik Anna 1908. ápr. 22-i levelében ezeket írta a költőnek: „Köszönöm azt a csodálatosan szép plasztikus Hymnuszt Vénusz anadiomenéhez. Nagyon boldoggá tett vele. Igyekeztem meghálálni, hogy megtisztel vele, mert nagyon tetszett mindenkinek az előadása is.” (Kilényi-gyűjtemény.)

Venus Anadyomené: a tengerből fölbukkanó Venus, Aphrodite egyik állandó jelzője.

210. Glória. A Szeged és Vidéke 1908. ápr. 19-i számából. *Kötetben először.*

A költő *A könyvek és én* című cikkében a következőket írja:

„Az édesapám könyvei közt volt egy: P. Szathmáry Károly: *A z e m b e r i m ű v e l d é s t ö r t é n e t e*, körülbelül ez volt alapja az én úgynevezett általános műveltségemnek. Mellette volt egy másik; Guillemin: »*A m á g n e s s é g é s e l e k t r o m o s s á g*«, nagyalakú díszes munka, csekély fizikai tudásom gyökerei ide nyálnak vissza, bár az én figyelmemet leginkább egy színpompás képe kötötte le, amely szent Elmo (magyarán szent Illés) tüzeit ábrázolta, amint vihar után lilás fényével ott lebeg a süllyedő hajó árbocai felett. (Erről írtam is vagy két verset, és ezzel körülbelül be is fejeztem fizikai tanulmányaimat.)” (Ö. 1 : 219—220. 1.)

211. Lázár föltámadása. A Délmagyarország 1925. jún. 26-i számából. *Kötetben először.* Először megjelent a nagyváradi Szabadság 1908. ápr. 19-i számában. Az első közléshez közelálló, a vers 1—20. sorait tartalmazó, minden bizonnyal 1908-ból származó kézírata Sz. Szigethy Vilmos birtokában volt. A Délmagyarország közlésében a 8. sor nyomdahibából (ezt mutatja a 7. sor végén levő vessző is) lemaradt; ezt — a kézirrattal és az első közléssel egyezően — pótoltuk.

Változatok:

1 szűk, mély	k
koporsó,	Sz.
2 Föltértem	k
3 életorsó	k
6 lám,	k
9 harcban	k
10 sziklából,	Sz.
11 a mély	k
12 a világ	k
14 beszél.	k
15 Ó mily szédítő sorsom sodra,	k

- 18 *Mi boldog, áldott emberek,* k
 19 *Mienk a holnap,* k, Sz
 20 *Minden nap* k

Javításunk:

19 *A holnap* szó után a kézirattal és az első közléssel egyezően vesszőt tettünk.

212. **Ó szent gyerekség . . .** A Nagyváradi Napló 1908. ápr. 19-i számából. Ezt követte a Szeged és Vidéke 1908. ápr. 26-i, majd a Szegedi Híradó 1909. dec. 19-i és az aradi Függetlenség 1910. aug. 6-i számának utánközlése. Az utóbbi helyen a 2. sor végén pont van, a két utóbbi helyen pedig a 12. sor végéről a vessző hiányzik.

213. **Távokok üzennek . . .** A Délmagyarország 1925. jún. 4-i számából. Először megjelent a nagyváradi Szabadság 1908. ápr. 26-i számában, majd a Szeged és Vidékében, 1908. ápr. 30-án.

Változatok:

- 7 *szenderülnek,* — Sz, SzéV
 14 *gond.* Sz, SzéV

214. **Az Iza partján.** A *Hárfa* című kötetből (57. l.). Először megjelent a nagyváradi Szabadság 1908. máj. 17-i számában, utána a Szeged és Vidékében, 1908. máj. 24-én. Átdolgozott, bővített változata a Független Magyarország 1909. aug. 22-i számában, majd a váradi Tavasz 1920. ápr. 3-i, a Magyarország 1925. febr. 15-i és a Pásztortűz 1927. szept. 11-i számában. A Kilényi-gyűjteményben megvan a Szabadság kivágata (k), melyen a költő saját kezű javításai láthatók. Ez a kivágat minden bizonnyal Emőd Tamás révén került a költőhöz, s szolgált — átdolgozás után — a *Hárfa* szövegének forrásául. Emőd 1921. febr. 7-én írja Juhásznak: "Váradon összeszedtem, kivagdostam régi lapokból, levéltárból, egy csomó ott megjelent versedet, amiknek nagy részét nem látom a könyveidben. Most kaptam a Nefelejcsét, abban sincs benn egyik sem. Hozzád akarom juttatni ezeket, pár napja hogy átsempeszték őket a határon és felküldték hozzám." (Kilényi-gyűjtemény.)

Változatok:

- Cím: *Az örök malom* FM
Az Iza partján . . . M
 2 *Kószalók* Sz, SzéV, FM, T
sokat FM
sokat. M, P
Kószalók javítva: Kószáltam k
 3 *Idézetek* Sz, SzéV, T
Idézetek régi, FM
Idézetek javítva: Idézgettem k
 4 és a köv. sor:
Halott álmokat,
Magyar álmokat. FM
 5 *A legnagyobb kút* Sz, SzéV, T
legnagyobb után vesszőt tett k
 6 *Honi föld adott,* FM
Magyar faj adott, M, P

- 7 *Kinek legmélőbb
Kinek legmélább* FM
M, P
- 8 *adatott:
adatott.* FM
P
- 9 *Arany is itt járt* FM
- 10 *szegény
E tájon, szegény,
szegény.* Sz, SzéV
FM
P
- 11 *sorsa
Zimankós sorsa* Sz, SzéV, M, P
FM
- A 12. sor után:
*Itt bolygott Istók
S vánaor csapata.
És Klárcsi, Klárcsi
A szőke szende
Hova tűnt, hova?* FM
- 13 *mélázón
S amint mélázom
mélázón javítva: méláztam* Sz, SzéV, T
FM
k
- 14 *kutatom
Poros utamon,
kutatom javítva: kutatón* Sz, SzéV, T
FM
k
- 15 *Ime fölbukkan
Ime, fölbukkan
Az Ime e-jére vesszőt tett, a fölbukkan
végére t betűt
Ime
Ime,* Sz, SzéV, T
FM
k
M
P
- A 15. sor után:
A fűzek alján FM
- 16 *A vízi malom
A vízi malom!* Sz, SzéV, T, M, P
FM
- 17 *Vízi malomról* Sz, SzéV, FM, T, M, P
- 18 *Arany énekelt* FM
- A 18. sor után:
Margit szigetén FM
- 20 *lett.* FM, M, P
- Innen végig eltér:
*(Máramarostól
Margitszigetig
Nagy az út, addig
Beesteledik!)*
- Hej, magyar bánat,
Álom, dicsőség,
Kétség, unalom:
Mindent megőröl
Szépen, csöndesen
Megőröl mindent
Az örök malom!* FM

21 <i>Száll, száll az idő,</i>	M, P
22 <i>halom.</i>	M, P
23 <i>S forog tovább, tovább</i>	Sz, SzéV, T
A Sz szövege a véglegesre javítva	k
24 <i>A vízi malom!</i>	Sz, SzéV, T
A fölkiáltójel kérdőjellel javítva	k

Javításunk:

11 A hibás sorvégi vesszőt a korábbi közlésekkel egyezően töröltük. Föltűnő, hogy a *Hárfa* közlése teljesen figyelmen kívül hagyta a Független Magyarország jelentősen átdolgozott szövegét, s visszatért — bizonyos változtatásokkal — az első közlésekhez. Ennek bizonyára technikai oka is volt: nem volt kéznél a Független Magyarország kivágata. Másrészt a Független Magyarország közlésén föltűnő az Anna-élmény hatása (a 12. sort követő betoldásban). A 20. sort követő, teljesen eltérő 11 sor képe jelenik meg újra egy évtizeddel később a *Vízimalom*-ban. Hasonló motívum tér vissza másfél évtized múlva *Az Isten malmai* befejező soraiban is. E versek mind őrzik Arany János A tölgyek alatt című versének formai ihletését is.

215. **Maillard kisasszony.** A *Hárfa* című kötetből (71—72. l.). Először megjelent a nagyvárad Szabadság 1908. máj. 24-i számában. Megjelent még: a Szeged és Vidéke 1908. máj. 31-i számában. — A Holnap első kötetében (160—161. l.). — A Színházi Újság 1919. márc. 29-i számában. — Az *Ez az én vérem* című kötetben (36—37. l.) — A Szegedi Szemle 1929. ápr. 22-i számában.

Változatok:

2 <i>S Watteau idilltől boldog</i>	Sz, SzéV, H
<i>Watteau idilltől</i>	SzÚ, EAÉV
4 <i>féte galántokon,</i>	Sz, SzéV, H
<i>féte</i>	SzÚ, EAÉV
5 <i>Aranyos topánban és fehér selyemben</i>	Sz, SzéV, H
6 — <i>Mig enyhe mélézás ült minden</i>	
<i>arcon —</i>	Sz, SzéV, H
7 <i>Versailleban járta a lány menüettet,</i>	Sz, SzéV
<i>Versailleban járta a lány menüettet,</i>	H
11 <i>tréfák</i>	Sz, SzéV, H
12 <i>és a fehér</i>	Sz, SzéV, H
13 <i>S a szőke márki hidegen mosolygott</i>	Sz, SzéV, H
17 <i>Ó, féte</i>	Sz, SzéV, H
<i>féte</i>	SzÚ, EAÉV
18 <i>évada,</i>	Sz, SzéV, H, SzÚ
19 <i>Ti lopott csókok és ti lopott órák,</i>	Sz, SzéV
<i>rózsák!</i>	H
21 <i>hajnal,</i>	Sz, SzéV, H
22 <i>Versaille felett</i>	Sz
<i>Versaille fölött</i>	SzéV
<i>felett</i>	H
23 <i>féte</i>	Sz, SzéV, H, SzÚ, EAÉV
A 24. sor után a SzéV és a H közlésében csillag van.	
25 <i>talpra!</i>	Sz, SzéV, H
26 <i>reggele!</i>	Sz, SzéV, H

29	<i>Grève téren</i>	EAÉV
31	<i>Carmagnola</i>	Sz, SzéV, H
	<i>Carnagnole</i>	SzÜ, EAÉV
32	<i>Részegen táncol ma Maillard kisasszony!</i>	Sz, SzéV, H
33	<i>A kék macskában</i>	Sz, SzéV, H
	<i>A kék Macskában</i>	SzÜ, EAÉV
34	<i>dalol,</i>	Sz, SzéV, H
35	<i>jólét és szabadság,</i>	Sz, SzéV, H
36	<i>a Forradalom!</i>	Sz, SzéV, H
35—36	idézőjelben	Sz Sz
37	A sor elején idézőjel	Sz, H
38	A sorkezdő gondolatjel hiányzik	Sz, SzéV, H
39	<i>Salome</i>	SzéV
	<i>vásznán,</i>	Sz, SzéV, H

Javításaink:

29 A *Grève* hibás írásmódját accent grave-val írtuk.

30 Az alapszövegben és az *Ez az én vérem* című kötetben sajtóhibás *szankülött* szót helyesbítettük.

A francia helyesírás szerint javíthatnánk a 4., 17. és 23. sorban a *galant* szót is (*galante*); mivel azonban a három közül két esetben ragozott alakban fordul elő, s ez rendkívül zavarná a szövegképet (*galante-okon*), a magyaros írásmódot meghagytuk.

Mademoiselle Maillard (Marie-Thérèse Davoux, 1766—1818) híres francia színésznő. A költő által földolgozott forradalmi epizódot nem ismeri a nagy Larousse róla szóló cikke; foltehetően a költő fantáziája kapcsolta össze nevével a Salome-motívumot.

Bernardino Luini (1480?—1531?) olasz festő bibliai tárgyú művei között híres a Salomé-t ábrázoló képe.

Miklós Jutka keltezetlen levelében ezeket írja Juhásznak: „Kedves Juhász! Mindenekelőtt gratulálok a csudaszép »Maillard kisasszony«-hoz. Azt hiszem, ez a kisasszony polgártárs büszkén nyújtózna egyet a koporsójában, ha elolvashatná ezt a remek poémát; — ugye nem csalódom, ha azt hiszem, hogy Albert Samain »Versailles«-je volt a kova, a maga lelke az acél és »Maillard kisasszony« a kipattant szikra?» (Kilényi-gyűjtemény.)

216. Szomorú Fris István. Egy Rippl-Rónai-kép alá. A Délmagyarország 1919. szept. 7-i számából. Bár először csak 1908. aug. 26-án jelent meg a Nagyvárad-i Naplóban (utána 28-án a Szeged és Vidékében, 30-án a Független Magyarországon), időrendi helyét mégis így állapítottuk meg, mivel a Holnap első kötetében még megjelent, időrendben utolsó vers, a *Maillard kisasszony* után, de már A Holnap második kötetére maradt *Mercutio dala* között kellett megszületnie. A Holnap előszavát Antal Sándor májussal keltezte (10. l.), s ezt nyilván a már összegyűjtött versanyag ismeretében írta. A lapok augusztus végi közlései már A Holnap első kötetére való hivatkozással történnek, s ez azt mutatja, hogy a vers korábban a lapokban nem jelent meg. A Holnap első kötete 1908. szept. 1-én jelent meg. (A Kilényi-gyűjteményben levő példány, melyet „a váradiak” Bauer Hildának, Balázs Béla húgának dedikáltak, szept. 4-én kelt.) A Szeged és Vidéke a holnaposok egy-egy versét, köztük Juhásztól ezt a verset aug. 28-án, a következő megjegyzéssel közli:

„Szeptember első napján adja először jelét a nagyváradai Holnap irodalmi társaság komoly működésének. Hét poétája — köztük négy szegedi — most egy könyvben, egy gárdában lép a nagyközönség színe elé. A Holnap antológiájának ismertetésére a kötet megjelenése után annak rendje és módja szerint még visszatérünk. Most hadd szolgáljanak izelítőül az itt közreadott költemények. A könyv lelki tükrét adják: egytől-egyig új és magyar, egyéni és formás versek.”

Megjelent még: A Holnap első kötetében (159. l.) — Újabb magyar költők. Vál. Elek Artur. Budapest 1911. 78. l. — Nagyváradai Napló, 1913. jún. 19.

Változatok:

Cím: „ <i>Ripl Rónai</i> ”	NN 1908, SzéV
„ <i>Rippl Rónai</i> ”	FM, H, ÚMK, NN 1913
1 <i>néznek.</i>	SzéV
2 <i>Milyen</i>	SzéV
4 <i>ösmérőse,</i>	NN 1908, SzéV, FM, H, ÚMK, NN 1913
5 <i>kendet is,</i>	NN 1908, SzéV, FM, H, ÚMK, NN 1913
6 <i>Szomorú Kis</i>	NN 1908, SzéV, FM, H, ÚMK
7 <i>Makrapipa. Benne szűzdohány</i> <i>ég</i> <i>Makrapipa. Benne szűzdohány</i> <i>ég,</i>	NN 1908, SzéV, H
8 <i>árnyék,</i>	FM, ÚMK, NN 1913
9 <i>árnyak</i>	NN 1908, SzéV, FM, H
10 <i>Öreg és vak, (sajtóhiba !)</i>	FM
11 <i>sötétbe' kinn vár</i> <i>Hej, Valaki a sötétbe' kinn vár</i>	NN 1908, SzéV, FM
12 <i>Szomorú Kis István . . .</i> <i>Szomorú Kiss István.</i>	H, ÚMK, NN 1913
13 <i>Szomorú Friss István . . .</i>	NN 1908, FM, H, ÚMK
14 <i>csendesen</i>	SzéV
15 <i>néznek,</i>	NN 1913
16 <i>Álom, álom, álom volt az élet.</i> <i>Álom, álom, álom volt az élet,</i>	NN 1908, SzéV, FM, H, ÚMK, NN 1913
17 <i>éled</i>	NN 1908, SzéV, FM, H, ÚMK, NN 1913
18 <i>Szomorú Kis</i> <i>Szomorú Kiss</i>	NN 1908, FM, H, ÚMK
	SzéV

Javításunk:

5 Az is után a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.

Rippl-Rónai József Szomorú Friss István című pasztelljének reprodukciója megjelent a Művészet 1903. évf. 161. lapján.

217. Paulus. A nagyváradai Szabadság 1908. jún. 3-i számából. Megjelent a Szeged és Vidéke 1908. jún. 6-i számában is. A cím alatt kopf: „Párisban meghalt Paulus, a híres kabaret énekes, a Boulanger kultusz dalnoka.”

A Szeged és Vidéke az alábbi nyomdahibákban tér el:

7, 14, 21, 28, 35 A *Victoire* helyett *Victorie* áll

9 *valaha*.

10 *lázban*

11 *Tralala, tralala!*

23 *énekelt,*

24 *Szomoru, szomoru nótákat*

32 *ki,*

Javításaink:

3, 6, 19 A sor végére vesszőt tettünk.

7, 14, 21, 28, 35 A *pére* alakokat franciás írásmód szerint helyesbítettük.

29 Az eredeti szövegben hibás *pére lachesei* alakot a francia és a mai magyar helyesírás követelményei szerint javítottuk.

32 Az eredeti *egykedvűen* alakot a szótagszám követelménye szerint megrövidítettük.

Georges Boulanger (1837–1891) francia tábornok, egy ideig hadügyminiszter, a francia militarizmus és revanche-eszme diktátori hajlamú képviselője, a megtévesztett és bosszúra nevelt párizsiak bálványa. Paulus népekes dicsőítő dalokat énekelt róla. Boulanger később nemcsak politikai, de erkölcsi vereséget is szenvedett, száműzték, és elkeseredésében öngyilkos lett.

218. Epilógus. A Szeged 1925. febr. 22-i számából. Először a nagyváradi Szabadság 1908. jún. 28-i számában jelent meg, azután a Szeged és Vidékében 1908. júl. 5-én, a Független Magyarországból 1909. febr. 7-én, majd a nagyváradi Tavasz 1920. ápr. 3-i és a Villám – Színház és Mozi [Szeged] 1920. szept. 18-i számában.

Változatok:

Cím: *Sírató*

<i>Szerenád</i>	FM
1 <i>fáradt</i>	VSzM
2 <i>neked,</i>	FM
3 <i>Bágyadt ujjakkal,</i>	Sz, SzéV, T, VSzM
<i>Fáradt vonóval, nyűtt ideggel</i>	FM
4 <i>Besírom lelkemet.</i>	VSzM
<i>Belesírom a lelkemet.</i>	FM
6 <i>hegedűn</i>	VSzM
7 <i>könyeim,</i>	FM, VSzM
8 <i>Hullanak keserűn.</i>	Sz
12 <i>Egy dalba</i>	FM
13 <i>fáradt</i>	FM
14 <i>Meghal</i>	FM
15 <i>Örvénylő fekete szemedbe</i>	Sz, SzéV, FM, T
<i>Örvénylő, mélytűző szemedbe</i>	VSzM
16 <i>Merül el dallama.</i>	FM
<i>dallama.</i>	VSzM

Az első közléseknek a Független Magyarországgal, illetve a Független Magyarország közlésének a véglegessel való kapcsolatára nézve ld. *Az Iza partján* jegyzetében mondottakat.

219. Mercutio dala. A Holnap második kötetéből (195—196. l.). Először a Szeged és Vidéke 1908. júl. 12-i számában jelent meg, onnan került A Holnapba, majd évekkel később a Délmagyarország 1912. jan. 28-i számába. Ez utóbbi ugyan kismértékben eltér A Holnap szövegétől, de mivel több ponton rosszabb (például a verstani szempontból hibás 6. sora a költő közreműködését kizárja), alapszövegnek A Holnapét kellett vennünk.

Változatok:

2	<i>És Rómeo most csókol, most szeret,</i>	D
	<i>szeret,</i>	SzéV
6	<i>Társunk a szél, bánat és a felleg,</i>	SzéV
	<i>Társunk a szél, bánat és felleg,</i>	D
8	<i>Romeok</i>	SzéV, D
11	<i>gyönyörtől</i>	SzéV, D
14	<i>gyermek</i>	SzéV, D
16	<i>Rómeók</i>	SzéV
	<i>Romeok</i>	D
20	<i>szeret,</i>	SzéV, D
22	<i>meg.</i>	SzéV, D
23	<i>A sor két betűhellyel beljebb kezdődik</i>	D
24	<i>Rómeok</i>	SzéV
	<i>Romeok</i>	D

220. Éjszakák. A Színházi Újság 1922. nov. 4-i számából. Először a Szeged és Vidéke 1908. júl. 19-i számában, utána a Vasárnapi Újság 1908. aug. 23-i, majd a Délmagyarország 1912. jan. 21-i számában jelent meg.

Változatok:

Cím:	<i>Sunt lacrimae rerum</i>	SzéV, D
	<i>Minden közel</i>	VÚ
2	<i>e vergődő</i>	SzéV, VÚ, D
3	<i>lélek,</i>	SzéV
	<i>Úgy látom, minden könny és minden lélek,</i>	VÚ
	<i>Úgy érzem, hogy minden könny és lélek,</i>	D
6	<i>Beteg szívem és eltűnt arcokon,</i>	SzéV, D
	<i>Beteg szívem és régi arcokon</i>	VÚ
8	<i>oly rokon.</i>	SzéV, VÚ, D
9	<i>palotában,</i>	SzéV, D
10	<i>virraszt némán velem</i>	VÚ
11	<i>nő,</i>	SzéV, D
	<i>S egy asszony, égő rózsával hajában</i>	VÚ
12	<i>szerelemesen.</i>	SzéV, D
	<i>reménytelen'.</i>	VÚ

Javításunk:

3 A sorvégi pontot a többi változattal egyezően vesszőre javítottuk. Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő SzéV kivágaton a költő a következő javításokat tette:

- 2 Az *e* mutató névmást a névelőre javította.
- 6 A *Beteg* jelzőt áthúzta, s eléje írta: *Fájó*; a sorvégi vesszőt áthúzta.
- 8 Az *oly* szócskát átírta: *egy*
- 9 A sorvégi vesszőt áthúzta.
- 12 A sorvégi pontot még két ponttal kiegészítette.

Látható tehát, hogy az első közlés szövegét a végleges formára javította a költő.

221. Szabad hajók. A Délmagyarország 1919. aug. 17-i számából. Először megjelent a Népszava 1908. júl. 26-i számában, majd a Szeged és Vidékében 1908. júl. 28-án, a Nagyváradban 1908. aug. 2-án, végül A Holnap második kötetében (203–204. l.).

Változatok:

Cím: <i>Szabad hajók</i> . . .	N, SzéV, Nv, H
2 <i>boldog, szabad hajók,</i>	N, SzéV, Nv, H
4 <i>vagyok!</i>	N, SzéV, Nv, H
7 <i>jártok,</i>	N
11 <i>Ó, tenger:</i>	SzéV, Nv, H
14 <i>hullámok tornyos hegyén —</i>	N, SzéV, Nv, H
15 <i>vesztegeljek,</i>	SzéV, Nv, H
18 <i>Mikor Szent Elmó lilás tüze ég,</i>	N, SzéV, Nv, H
21 <i>szép halált halók ti, —</i>	N, SzéV, Nv, H
23 <i>Jég és hinár között, beteg közönnyel</i>	N, SzéV, Nv, H

Javításunk:

2 A korábbi változatokkal egyezően a *boldog* és *szabad* jelzők közé vesszőt tettünk.

15 A sor végére három változattal egyezően vesszőt tettünk.

Szent Elmóra vonatkozóan ld. a *Glória* (210. sz.) jegyzetét.

222. Dionysos borából. A *Késő Szüret* című kötetből (31. l.). A kötetben a *Késő Szüret* című ciklus III. része. Először megjelent a Szeged és Vidéke 1908. aug. 2-i számában, utána a Független Magyarországon 1908. aug. 5-én, a Hétfen 1909. júl. 25-én, a Nagyváradban 1909. aug. 15-én, a Szegedi Híradóban 1910. jan. 30-án, a Délmagyarországon 1913. júl. 26-án. Az önálló közlésbeli legutolsó címet őriztük meg.

Változatok:

Cím: <i>Anakreoni dal</i>	SzéV, FM
<i>Dionysos borából</i> . . .	H, N, SzH
<i>Dyonisos borából</i>	D
<i>Késő Szüret III.</i>	KSz
2 <i>Ujhold sarlója vágja,</i>	SzéV, FM
<i>vágja,</i>	D
3 <i>A fanyar, bús borostyán</i>	SzéV, FM
<i>A fanyar zöld</i>	D
4 <i>Nagy homlokomra kúszik.</i>	SzéV, FM
<i>kúszik;</i>	D
A 4. sor után:	
<i>Nótám csendül szívembe</i>	
<i>És tőle zeng a tájék.</i>	SzéV, FM
5 <i>Távol ezüst ködéből</i>	SzéV, FM
7 <i>Hívó piros szemükkel.</i>	SzéV, FM
<i>szemekkel;</i>	D
8–9 <i>A borban új erő forr</i>	
<i>S ódon zamata szédít.</i>	SzéV, FM
8 <i>Ó bor dalol szívemben.</i>	D

- 10 *bibendum.* D
 11 *A percek perce s rám vár!* SzéV
A percek perce s rám vár FM
 12 hiányzik SzéV, FM
perc; D
 Innen végig jelentősen eltér a SzéV és a FM közlése:

*Ilyenkor szép az élet,
 Ilyenkor dől a kocka.
 A bátrakat ilyenkor
 Csókolja a Szerencse,
 Goethét a lány. A kalmár
 Aranya most gurul és
 Én mostan dalolok!*

- 14 *Csokolta* D
 16 *lány;* D
 17 *vér és* H, N, SzH, D
 18 *csíra:* D
 20 *gurul és* H, N, SzH
 19—21 *A jövőendő —*
A kalmár aranya most gurul
És én most kezdek dalolni! D
 21 *danolni!* N, H, SzH

Eörsi Júlia verseskönyvének A Hétből való kivágatában a költő a *danolni* alakot *dalolni*-ra javította.

223. Tristia. Az *Ez az én vérem* című kötetből (14. l.). Először megjelent A Hét 1908. aug. 2-i, majd a Debreceni Szemle 1912. jún. 9-i számában.

Változatok:

- Cím: *Ur volnék . . .* DSz
 12 *isten* H, DSz
 20 *süllyed* H, DSz

Javításunk:

- 20 Az eredetileg egy l-lel írt *süllyed* szót a másik két változattal egyezően mint sajtóhibát kijavítottuk.

224. Uj délibáb. A Szeged és Vidéke 1908. aug. 15-i számából. *Kötetben először.*

225. Filológia. A *Hárfa* című kötetből (35. l.). Először a Nyugat 1908. aug. 16-i számában jelent meg, a *Hausser Gáspár* című verssel együtt. Utána megjelent a Független Magyarország 1909. márc. 14-i, a Szeged és Vidéke 1909. márc. 27-i és a Nagyvárad 1909. márc. 28-i számában, majd A Holnap második kötetében (185—186. l.).

Változatok:

- 1 *Budapest ez a nagy, világi dáma* Ny
Budapest, ez a nagy, világi dáma FM, SzéV, N, H
 2 *soha.* Ny
 5 *engem* Ny
 6 *csöndes, borús* Ny
mohos, ódon FM, SzéV, N

7	<i>ittasult</i>	Ny, H
	<i>Ennek porától ittasult</i>	FM, SzéV, N
9	<i>Mikor zöldes, lilás</i>	Ny, FM, SzéV, N
10	<i>sora</i>	Ny
12	<i>súgó könyvtárszoba.</i>	Ny, N
	<i>súgó könyvtárszoba!</i>	FM, SzéV
14	<i>lassan szállt</i>	Ny
	<i>lomhán szállt tova,</i>	FM, SzéV, N
15	<i>Chloe</i>	Ny
	<i>Mig Lidia, Chloé</i>	FM, SzéV, N
16	<i>Betelt az ó-könyvek tömör sora.</i>	Ny
	<i>Betelt az ó könyvek komoly sora.</i>	FM, SzéV, N
17	<i>a Corvinák bús diákja</i>	Ny
	<i>Corvinák</i>	FM, SzéV, N
18	<i>cimbora,</i>	Ny, FM, SzéV, N
19	<i>Ihatnám! S az Élet</i>	Ny
	<i>Hiába</i>	FM, SzéV
	<i>Hiába-</i>	N
20	<i>Nagy szomjamat nem oltá el soha!</i>	Ny
	<i>Életsomjam nem oltám el soha!</i>	FM, SzéV, N

Javításaink:

7 Az *ittasul* alakot a többi változattal egyezően múlt idejűre változtattuk.

18 A sor végére számos változattal egyezően vesszőt tettünk.

20 A sajtóhibás *Életsomjam* alak utolsó betűjét A Holnap közlésével egyezően és értelem szerint is *m-re* javítottuk.

Az 1. sor *nagy*, *világi* jelzője a sajtóhiba-vándorlás jellegzetes esete. Meggondolandó még, hogy a 10. sor *nagy körutak* szavai jelzős szerkezetet alkotnak-e, vagy esetleg összetett szónak tekinthetők?

Scaliger: a két Scaliger, apa és fia jeles középkori filológus: főként az ifjabb, Joseph Justus Scaliger (1540—1609) számos latin szerző művét adta ki és kommentálta. Juhász azonban bizonyára költői szabadsággal kapcsolta össze e nevet Horatiuséval, mert egyik Scaliger sem volt Horatius kiadója és kommentátora. Az ifjabb Scaliger többek között Tibullus, Catullus, Propertius, Apuleius műveit gondozta.

Vértesy Miklós A Könyvtáros 1961. októberi számában (611. l.) a következő magyarázatot adja a versben említett tárgyról:

„Az utolsóelőtti sor *»ihatnám!«* szava némi magyarázatot követel, s ez a magyarázat egyúttal bizonyíték is arra, hogy a vers valóban az Egyetemi Könyvtárról szól.

A könyvtár Cod. Lat. 25. jelzetű kódexének első része a középkor legkedveltebb elbeszélésgyűjteményével, a *Gesta Romanorum*mal (Római történetek) kezdődik. 1474-ben másolta Sztárai Máttyás (Mathaeus de Stara). A szegény scriptort, aki valószínűleg nagy kedvelője volt a boritalnak, írás közben annyira gyötörte a szomjúság, hogy a 82. levélen az egyik bekezdés végére a latin szöveg után ezt írta: *»Hogh yhatnam«*. Az érdekes nyelvemlék-bejegyzést Juhász Gyulának is megmutatták, s ez ihlette az utolsó strófára, s talán az egész szép költeményre is.

A kódex nem tartozott Máttyás király könyvtárához, mert Egerváry László püspök megbízásából készült. Később Konstantinápolyba került, s

Abdul Hamid szultán egyéb kódexekkel, köztük 11 Corvinával együtt ajándékozta 1877-ben az egyetemnek. Ezért tartja Juhász Gyula a másolót a »*Korvinák bús diákja*«-nak. A költőt nem köti, s nem is kötheti meg ennyire a valóság, a költői szabadság ennél sokkal nagyobb tévedéseket is megenged.”

E versnek a Nyugat-antológiából való kimaradására vonatkozóan ld. az *Ódon ballada* jegyzetét.

226. Hauser Gáspár. A Nyugat 1908. aug. 16-i számából. Ez első megjelenése is (a *Filológia* című verssel együtt). A háborús hontalanokra aktualizált, változatlan szövegű újraközlése *A hontalan* címmel megjelent a Szeged és Vidéke 1916. szept. 9-i és a Makói Újság 1916. szept. 13-i számában. (Vö. *Az erdélyi gyermek* jegyz.)

Az újraközlések annyiban térnek el az első szövegtől, hogy mind a kettőben a szedők egybeírták az *édes anyám* és *édes apám* szavakat.

Javításunk:

A 23. sor végére vesszőt tettünk.

Kaspar Hauser (1812–1833) német kalandor, akit 1828-ban Nürnbergben a városi tanács lelencként gondozásba vett. Gyámja, Daumer tanár hiszékenysége és fontoskodása révén származásáról egész Európát elárasztó legendák terjedtek el. Ezek szerint Hauser a bádeni trónörökös lett volna, akit születése után kicseréltek. Némelyek Napóleon fiának tartották, s volt olyan vélemény is, hogy magyar származású és egy grófnő fia. I. Lajos bajor király pénzjutalmat tűzött ki származása kiderítésére, de ez is eredménytelen maradt.

Valószínű, hogy Juhász Gyula a témát Tóth Béla Mendemondák című könyvéből (első kiadása 1896.) merítette. Névtelenül vezércikket is írt róla (*Hauser Gáspár legendája*. Délmagyarország, 1928. nov. 30.).

Ignotus 1908. aug. 25-én kelt levelében e szavakkal gratulál Juhásznak: „Igen tisztelt Uram, a kegyed Hauser Gáspár verse gyönyörű — nemcsak finom, mint minden verse, de olyan szuggesztíven magával ragadó s a megcsinálásnak annyira minden nyoma le van csiszolva róla, amellet olyan sajjáhangú, hogy igazán nagy örömmel s elégtétellel gratulálok hozzá. Osvát kéri, küldjön valami prózát is.” (Kilényi-gyűjtemény.)

227. Elssler Fanny cipellője. A Színház — Színházi Újság 1927. ápr. 16–24-i számából. Először a Szeged és Vidéke 1908. aug. 23-i számában jelent meg. Utána a Független Magyarország 1908. nov. 1-i számában, A Holnap második kötetében (205. l.), a Nagyváradi 1909. ápr. 18-i számában, majd „A nagy táncosnő születésének százéves évfordulója alkalmából” a nagyváradi Szabadság 1910. jún. 23-i, a Debrecen 1910. jún. 24-i és *Születésének századik évfordulóján* alcímmel a Szeged és Vidéke 1910. jún. 25-i számában. Később a Rivalda 1919. dec. 16–23-i, a Színházi Újság 1923. márc. 24-i számában.

Változatok:

Cím: *Elsler*

Ellsler

- 1 *A muzeum szürkellő szögletében,*
Vén muzeumnak egy bus szögletében,
A muzeumnak egy bus szögletében,
A muzeumnak egy bus szögletében

FM

H, N

SzÉV 1908

FM

H, N, R, SzÚ

Sz, D, SzÉV 1910

- | | |
|--|--|
| 2 Száz régiség tisztas kiséretében,
kiséretében, | SzéV 1908
H, N, SzéV 1910, SzÚ |
| 3 Kissé fakón, kisse összetörve
összetörve | SzéV 1908
FM, H, N, Sz, D, SzéV
1910, SzÚ |
| 4 csendesen | Sz, D, SzéV 1910 |
| 5 híres cipellője.
Ellsler | SzéV 1908
H, N |
| 6 elfogódva
járok | SzéV 1908
Sz, D |
| 7 orgonavirágok.
orgonavirágok
már az orgonavirágok.
már az orgonavirágok | SzéV 1908
FM
H, N, D, SzéV 1910, SzÚ
Sz |
| 8 őszre
őszre.
őszre, | Sz
D
SzéV 1910 |
| 9 Pihen fakón, porosan | SzéV 1908 |
| 10 Ellsler | H, N |
| 11 Egy lányt idéz a lelke mámorosan.
Egy lányt idéz a lelke mámorosan,
Egy lányt idéz a lelke mámorosan | SzéV 1908
FM, SzéV 1910
Sz, D |
| 12 dobban.
dobban
dobban —
dobban, | SzéV 1908, SzéV 1910
FM
H, N
Sz, D, SzÚ |
| 13 tőle
Hej, az a tánc! Még részeg vagyok tőle
Hej, az a tánc! még részeg vagyok tőle,
tőle,
tőle! | SzéV 1908, Sz, D
FM
H, N
SzéV 1910
SzÚ |
| 14 Lelkem csókol csöndesen
Pihenj | SzéV 1908
FM |
| 15 Ellsler
cipellője! | H, N
SzÚ |

Ellsler Fanny (1810—1884) világhírű osztrák táncosnő, a párizsi Opera ünnepelt csillaga. Többször járt Magyarországon is. A Pesti Napló 1907. márc. 19-i híre szerint cipőit Szepešy Ferenc volt polgármester a főváros április elsején megnyíló múzeumának adományozta.

A Független Magyarország 1909. nov. 28-i számában ismeretlen szerzőtől Guttman és Co. szenecskéje címmel megjelent e vers paródiája a szén-üzérkedésről.

228. A nótás kapitánynak. Fráter Lóránd menyegzőjére. A Szeged 1924. dec. 14-i számából. Keltezése itt: *Várad, 1909*. A költő azonban ebben tévedett, mert a vers először a Nagyvárad 1908. szept. 20-i számában jelent meg *Fráter Lórándnak* címmel, *A menyegzőjére* alcímmel.

Javításaink:

11 A sor végén levő pontot értelem szerint vesszőre javítottuk.

14 A sor végére vesszőt tettünk.

Fráter Lóránd (1872—1930) 1906-ban megvált a katonai pályától, s ettől kezdve a magyar népies műzene gazdagításával és népszerűsítésével foglalkozott. Plósz Lenkével 1908. szept. 22-én Budapesten kötött házasságot.

229. A 13-as ágy. A Délmagyarország 1928. aug. 19-i számából. Először megjelent a Független Magyarország 1908. szept. 27-i számában.

Változatok (a Független Magyarországbán):

- 7 a ki
- 9 be,
- 11 *Hol Ágoták és Ágnesek, s Beáták*
- 12 élet
- 17 csönában.
- 18 párna lágy —
- 19 voltál.

Javításaink:

A 9., 18. és 19. sor végére vesszőt tettünk.

A vers valószínűleg a költőnek egy egyetemi tüntetés alkalmával, 1904. nov. 26-án történt megsebesülése utáni kórházi élményeit örzi. Juhász Gyula az egyetemre benyomult rendőröktől a fejére és a jobb kezére kapott kardvágást. Sebeit a Dollinger Gyula professzor vezetése alatt álló sebészeti klinikán (VIII. Pál u. 2. fszt. 4.) varrták össze. (Vö. Péter László, ItK. 1959. 307—310. l.)

A vers első két versszakából esetleg egy öngyilkossági kísérletre is lehetne következtetni; azonban nincs tudomásunk arról, hogy 1907. februári vagy októberi eltűnései alkalmával kórházba vitték volna; az 1. sor egyébként is novemberről beszél.

230. A mi Balladánk. A Független Magyarország 1908. okt. 4-i számából. *Kötetben először.*

Javításaink:

- 5, 16 A sor végére vesszőt tettünk.
- 15 Az eredeti *végébből* szót értelem és analógia alapján *véréből* alakra javítottuk.

231. A császár Lipcse előtt. A Szeged 1925. febr. 22-i számából. Először a Nagyvárad 1908. okt. 17-i számában jelent meg (*A lipcsei csata évfordulóján*) alcímmel.

Változatok (a Nagyváradban):

Cím: *Lipcse előtt*

- 5 *ver meg a dob*
- 11 *Ragyogjon*
- 13 *Ma fekete*
- 15 *Ilona,*
- 21 *Robogjatok, robogjatok!*

Javításunk:

- 11 A sajtóhibás *Ragyogja* alakot értelem és az előző közlés szerint javítottuk.

232. Régi szerelmes vers. A Szeged 1925. febr. 22-i számából. Először megjelent a Független Magyarország 1908. okt. 25-i, majd a Tavasz 1920. ápr. 3-i és a Szöveges Színlap 1920. szept. 18—19-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Bidermeyer</i>	FM, T
<i>Szív szerelme . . .</i>	SzSz
1 <i>néztem</i>	SzSz
2 <i>fájt.</i>	SzSz
3 <i>Ó kékszalagos majális emlékem,</i>	SzSz
4 <i>talányt.</i>	FM, T
<i>Talányt?</i>	SzSz
5 <i>Szeret, nem szeret, bus boldog talánya</i>	SzSz
7 <i>virága</i>	SzSz
12 <i>alatt!</i>	FM, T
13 <i>szem</i>	SzSz

Nem lehetetlen, hogy e vers az Anna-szerelmem nyitánya, hiszen Sárvári Anna 1908 őszétől kezdett játszani a nagyváradi színházban, s szőkeségére már ekkor fölfigyelhetett a költő. (Ha így van, a 11–12. sor prófécianak tűnik fel ma előttünk.)

233. Atalanta bucsuja. A Szegedi Híradó 1909. nov. 20-i számából. Juhász Gyula az *Atalanta* írásához 1908 nyár végén vagy ősszel fogott hozzá; 1908 októberében már azt írja Babitsnak: „*Egy nagy daljáték-szöveget írtam, most fogják előadni, hamarosan.*” (Lev. 179. l.) Észert az *Atalanta* versbetétjei is legkésőbb novemberben már készen voltak. A daljáték számos verse közül maga a költő is csak ezt az egyet érdemesítette arra, hogy önállóan is megjelentesse. Bár a kritikai kiadás szabályai azt kívánják, hogy a költő prózai műveibe foglalt verseket a költemények közé is be kell iktatni az időrend megfelelő helyén, az *Atalanta* dalszövegeivel kapcsolatosan ezt nem valósíthattuk meg, főként azért, mert a művészi szempontból sem túlságosan jelentős versek a szövegösszefüggésből kiragadva értelmetlenek, semmitmondók. A költő szépirodalmi műveit (kisregényeit, elbeszéléseit, aforizmáit és drámai játékeit) tartalmazó külön kötetben kerül sor az *Atalanta* teljes, szövegkritikai közzétételére. Itt, a költő szándékának megfelelően, csak az általa is publikált verset soroljuk összes költeményei közé. A vers a III. fölvonás 3. jelenetéből való.

Először a váradi bemutató alkalmából a Nagyvárad 1909. jan. 17-i száma, majd a Független Magyarország 1909. jan. 19-i száma közölte, s ezt vette át a Szeged és Vidéke 1909. jan. 21-i száma. A szegedi bemutató alkalmával az akkor már átdolgozott szöveget közölte a Szegedi Híradó. A közléseken kívül még két változat áll rendelkezésünkre, az egyik az *Atalanta* könyvomas sugópéldányában (k), melyet a szegedi Somogyi-könyvtár H. e. 5968. katalógusszám alatt őriz. A másik a daljáték zeneszerzőjének, Deésy Alfrédnek (1877–1961) hirtokában volt gépelt szöveggönyv (g).

Változatok:

Cím: <i>Atalanta dalaiból</i>	FM, N, SzéV
<i>Ének:</i>	k
<i>Atalanta búcsú dala:</i>	g
A két versszak a FM, SzéV és a k szövegében föl van cserélve.	
1 <i>világos éjjel,</i>	FM, N, SzéV, g
<i>A világos szerelmesre javítva</i>	k
3 <i>Ábrándok, vágyak</i>	FM, N, SzéV
<i>Búcsúszom tőletek, remények,</i>	k, g

- 4 *Emlékek, éjek és napok!*
Emlékek, éjszakák, napok. FM, N, SzéV
k, g
- 5 *hajnalkodó (sajtóhiba!)*
szép eget, FM, N, SzéV
k, g
- 7 *csöndes*
csöndes éjen FM, N, SzéV
k, g
- 8 *csillagsereget!*
csillagsereget, FM, N, SzéV
k
- A 8. sor után két sor:
Szerelmemet ne érje vád.
Várok reád, várok reád! . . . FM
Szerelmemet ne érje vád,
Várok reád, várok reád! . . . N, SzéV
Szerelmemet ne érje vád,
Várok reád! várok reád! k
Szerelmemet ne érje vád,
Várok reád, várok reád! g
- 11 *Szerelmi játékok,*
Játékok, táncok és virágok, FM, N, SzéV
k, g
- 12 *názi lakomák!* FM, N, SzéV
- 13 *Nem látok többé büszke tengert,* FM, N, SzéV
- 14 *hiányzik* FM, N, SzéV
k, g
- 16 *Ki nótázik* FM, N, SzéV, k, g
A 16. sor után ismét a 8. sor után következő kétsoros refrén ismétlődik, az ott föltüntetett eltérésekkel. FM, N, SzéV, k, g
- A vers, illetve dal a halálra ítélt Atalanta kivégzés előtti búcsúdala.

234. *Őszi verőfényben . . . Az Ez az én vérem* című kötetből (38. l.). Először A Hét 1908. nov. 29-i számában jelent meg; változatlanul közölte a Nagyvárad 1911. ápr. 16-i száma, majd a Debreceni Szemle 1913. aug. 24-i száma. Ezekben a 8. sor *utamat* szava rövid *u*-val szerepel; a Nagyvárad közlésében a 12. sorban *hegedűsnek* alak áll.

235. *Mindig . . .* A Színházi Újság 1923. febr. 24-i számából. Első közlése a Független Magyarország 1908. nov. 29-i számában. Megjelent még: Szeged és Vidéke, 1908. dec. 1. — A Holnap második kötete (187. l.). — Az Elek-féle Újabb magyar költők című antológia (77. l.). — Világ, 1914. márc. 8. — Szeged és Vidéke, 1918. ápr. 22. — Makói Újság, 1918. ápr. 24. — A Vajthó-féle Magyar költők című antológia (212. l.).

Változatok:

- Cím: *Mindig.* FM, SzéV 1908, H, ÚMK, V, MK
SzéV 1918, MÚ
- 2 *a távol, nagy hegyek,* minden korábbi közlésben
- 3 *szivemben,* FM, SzéV 1908, H, ÚMK, V
- 4 *beteg,* FM, SzéV 1908, H, ÚMK, V
- 6 *szomorúság!* minden korábbi közlésben
- 7 *szerettem,* ÚMK
- nevettem, (sajtóhiba!)* minden korábbi közlésben
- 9 *Mindig akartam és* minden korábbi közlésben
- 10 *életet,* minden korábbi közlésben
- 12 *felejtettem!* FM, SzéV 1908, H, ÚMK, V

Javításaink:

A 3., 4., 7. és 10. sor végére a többi változattal egyezően vesszőt tettünk. A 4. sor végén ugyan az alapszöveghez legközelebb álló SzéV 1918-as és MÚ-beli közlésben pont van, de ez bizonyára sajtóhiba, amint a SzÚ kezdetleges tipográfija az oka az alapszöveg központozásbeli következetlenségeinek is.

Kosztolányi 1921 karácsonyán erről a versről írta Juhász Gyulának: „Kedves Gyula, egy karácsonyi társaság arra kért, mondjak el egy versemet. Én nem a magamét mondtam el. Az ön versét: *Mindég*. Emlékszik-e erre? Én kívülről tudom azóta, hogy megjelent. Mély-mély-mély hatása volt. Amint elmondtam, éreztem: ilyet csak egyet lehet írni az életben. Milyen helyén való itt minden szó és minden betű.” (Lev. 215. l.)

236. Noa Noa. A Holnap második kötetéből (188. l.). Először a Független Magyarországnak 1908. nov. 29-i számában jelent meg.

A Független Magyarországnak a 11. sorban a helyes alak helyett sajtóhibaként *fövenyes* áll.

A vers keletkezéséről, az ihlető hindu vagy cigány táncosnőről, Sulamith Rahuról, „Majáról, a füzes tündéréről” hangulatos leírást ad Dutka Ákos A Holnap városa című könyvének két fejezetében (199–215. l.), és legutóbb fényképét is közölte Dutka Mária: Milyen volt Sulamith Rahu „szőkesége”? Ország-Világ, 1958. máj. 28. Noa Noa Gauguin tahiti élményeiről írott könyvének címe. (Magyarul Majthényi György fordításában 1912-ben jelent meg.)

237. Haláltánc ének. A Vasárnapi Újság 1908. dec. 13-i számából.

A második szakaszból kitűnően a költő a verset minden biztonnyal novemberben írta; ezért a megjelenésénél korábbra, november végére helyeztük.

238. Petőfi. A Magyarság 1922. nov. 26-i számából. Először a Nagyváradi 1908. dec. 8-i számában jelent meg, majd *A Munkácsy-kép alá* alcímmel az Új Idők 1909. okt. 24-i számában.

Változatok:

1	Csöndes falu. Bus, holdvilágos este,	N
	Csöndes falu, bús, holdas őszi este	ÚI
2	Mely boldog párákon elandalog	N
3	lelke	N
4	S a kémény	N
7	égen,	N, ÚI
8	Merengő csillag, könnyü ott neki!	N
	Szép, büszke,	ÚI
9	De valaki most bucsut mond a háznak,	N
	háznak,	ÚI
11	az akácfavirágnak	N
13	Egy ifju megy, kalapján árvalánynak	N
14	nehéz	N
15	hint rá	N
16	szenvedés . . .	ÚI

Javításaink:

A 7. és 9. sor végére, valamint a 8. sorban a *fény* jelzői közé a korábbi változatokkal, főként az alapszöveghez közelebb álló Új Idők-beli közléssel egyezően vesszót tettünk.

Munkácsy Mihály Petőfi búcsúja a szülői háztól (1866) című képének hasonmását közli Végvári Lajos: Munkácsy Mihály élete és művei. Budapest 1958. XVIII. tábla, 5b. kép. (Az olajfestésű, 50 × 39,5 cm méretű vászon a Nemzeti Galériában található.) A rá vonatkozó utalásokat Végvári (i. m. 382. l.) mutatója alapján könnyű megtalálni, irodalmát közli [Oltványi Imre]: Munkácsy Mihály kiállítás. Budapest. 1952. 37. l.

Juhász Gyula a nagyváradi szabad líceumi előadások során 1908. dec. 7-én Petőfiről és Aranyról tartott előadást. A vers másnap jelent meg.

239. Athéne Partenosz. A Holnap második kötetéből (191. l.). Először a Nyugat 1908. dec. 16-i számában jelent meg a *Mája* című verssel együtt. Itt a 11. sor végén vessző van.

Athéne Partenosz: Pallas Athéne díszítő jelzővel ellátott (a. m. szűz, hajadon) neve. Így hívják Phidiasnak a Parthenon számára alkotott Athéne szobrát is, melyet leírásokból és másolatból ismerünk. Athéne, Zeus leánya, a városok és a tudomány istennője. Az Odyssea szerint az ő kedveltje volt Odysseus és családja (felesége, Penelopé és fia, Telemachos). Gyakran Odysseus barátjának, Mentornak alakjában segített Odysseusnak.

240. Maja. A Holnap második kötetéből (192. l.). Először a Nyugat 1908. dec. 16-i számában jelent meg az *Athéne Partenosz* című verssel együtt, *Mája* címmel.

Maja minden valószínűség szerint nem a görög-római mitológia termékenység istennője, hanem a hindu hitvilág női alakban megszemélyesített örök szeretet fogalma. Maja fia Kama, a szerelem istene, a buddhisták szerint maga Buddha.

A verset valószínűleg ihlető hindu vagy cigány táncosnőre vonatkozóan ld. Dutka Ákosnak a *Noa Noa* című vers jegyzetében idézett művét.

241. Valami nagy . . . A Karácsonyi könyv (Szerk. Kézai Simon és Kuzsók Dezső. Szeged 1908.) című kiadványból (40. l.). *Kötetben először.* A kiadvány anyaga nyilván hetekkel karácsony előtt már összegyűlt. Innen közölte Gergely Gergely (ItK. 1954. 221. l.).

242. Kurucosan. A Délmagyarország 1928. aug. 19-i számából. Először a Független Magyarország 1908. dec. 25-i számában jelent meg.

Változatok (a Független Magyarországból):

Cím: *Vén kuruc nótája*

2 *Óreg idő eltelt,*

4 *Nagy, tüzes*

5 *Elfűrad*

6 *ballagok!*

7 *Eszterház, Rákóczi*

8 *Nagy tárogatói*

10 *már,*

12 *fák alatt!*

14 *polturásért*

Javításaink:

Az alapszöveg sajnos nyomdatechnikai szempontból igen romlott szöveg, ezért az első közlés alapján több helyütt javítanunk kellett. Így a 2. sor (*Öreg poltúráért*) bizonyára a szedő elnézése folytán került be, mint a 14. sor kétszeri kiszedése; ebben a formájában értelmetlen, ezért visszaállítottuk az első közlésbeli (*Öreg idő eltelt*). A 7. sorban az *Eszterhás Rákóczi* szintén értelmetlen, s bár kicsit homályos és nem eléggé szabatos, visszaállítottuk az első közlés *Eszterház, Rákóczi* sorát, s a fölösleges sorvégi vesszőt töröltük. A 6. sor végére, a többi versszak utolsó soraival is egyezően, visszaállítottuk az első közlés fölkiáltójelét, a 10. sorban hasonlóképpen a pontot vesszőre javítottuk. A 14. sorban is javítanunk kellett egy nyilvánvaló betűhibát (porturáért). A 13. sor végére vesszőt tettünk.

243. Valakinek. A Szeged és Vidéke 1908. dec. 25-i számából. *Kötetben először.*

A *Jéghegyein a gondolatnak* nietzschei hangulatú képe valószínűleg André Suarès másutt is fölhasznált (Ö. 1 : 36. l.) idézetének átköltése.

E vers kezdősorait idézi, valószínűleg 1909. január első napjaiban, Juhászhoz írt levelében Domokos Lászlóné Lölbach Emma (ld. Madácsy László, Tiszatáj, 1958. május). Megköszöni a verset, s ezt írja: „betekig voltam a belül fáradtan, borzongósan dalolója. Sok szomorú, csüggedt napon hajtottam a fejemet fázón a szívére . . .”

Nem lehetetlen, hogy a vers Domokosénak szóló hódolat.

1909

244. Öreg hotel . . . Az *Ez az én vérem* című kötetből (15–16. l.). *Először* A Hét 1909. jan. 3-i számában jelent meg.

Változatok (A Hétben):

1 *vén sárga*

6 *szomorú,*

11 *sárgálló*

Javításunk:

A 6. sor végére A Hét közlésével egyezően vesszőt tettünk.

E vers is minden bizonnyal az 1907. október eleji öngyilkossági kísérletnek emlékéből fogant. Tanúsága szerint nemcsak a Lánchídról akart a Dunába ugrani (ahogyan a Délmagyarország 1926. szept. 26-i számában elmondja), hanem — mint később, 1914. márc. 6-án meg is tette — egy szállodai szobában revolverrel akart véget vetni életének.

Talán a vers 17. sorára reflektál a *Valakinek* című vers jegyzetében idézett levelében Domokosné: „Barnafoltos, bús lélekképei könnyeket váltanak.”

245. Halotti beszéd. A *Késő Szüret* című kötetből (43. l.). *Először* megjelent a Független Magyarország 1909. jan. 3-i számában, majd a Szeged és Vidéke 1909. jan. 6-i és a Délmagyarország 1911. márc. 5-i számában.

Változatok:

Cím: *A Halotti Beszéd*

A halotti beszéd

FM, D

SzéV

1	<i>Nyár vala, Arany napsütés.</i> (sajtóhiba !)	FM
	<i>Nyár vala. Arany napsütés.</i>	D
	<i>napsütés.</i>	SzÉV
3	<i>aratások,</i>	FM, D
5	<i>beszélt.</i>	FM, SzÉV, D
7	<i>Ó mondá ezt a hervatag Beszédet,</i>	FM, D
	<i>mondá</i>	SzÉV
8	<i>ösmerős!</i>	FM, SzÉV, D
12	<i>A hűs tetem.</i>	FM, SzÉV, D

Az a gyanúnk, hogy a 12. sor *hűs* jelzője sajtóhiba, hiszen minden korábbi változat a többet mondó, sajátosan Juhász Gyulára valló *hűs* alakot közli. Javításra azonban nem éreztük magunkat följogosítva.

Ugyanezt a tárgyat a költő már korábban, 1907 őszén is földolgozta. (Ld. *A halotti beszéd*, 184. sz. jegyz.)

246. Tonuzóba sírja felett. A *Hárfa* című kötetből (47. l.). Először a Független Magyarország 1909. jan. 3-i számában jelent meg, utána A Holnap második kötetében (189–190. l.); a Nagyváradai Naplóban 1909. ápr. 11-én, a Délmagyarországban 1911. ápr. 9-én és a *Késő Szüret* című kötetben (72–73. l.). Minthogy ebben néhány sajtóhiba maradt, a *Hárfa* pontosabb (bár két új hibát is tartalmazó) közlését választottuk alapszövegül.

Változatok:

Cím:	<i>Tonuzoba sírja felett</i>	FM, H, NN, D
2	<i>Tarjagos</i>	FM, H, NN, D
4	<i>nyugodjanak.</i>	D
5	<i>jöjjön</i>	KSz
8	<i>csillaga.</i>	D
11	<i>Tonuzoba</i>	FM, H, NN, D
13	<i>hitünkért</i>	H
15	<i>legelőik,</i>	FM, H, NN, D
16	<i>csirák,</i>	FM
19	<i>homályban</i>	KSz
20	<i>Mind</i>	H
22	<i>vijjog és dadog,</i>	FM, H, NN, D
23	<i>tanítá</i>	KSz
	<i>hajdan,</i>	FM, H, NN, D
24	<i>magyarok.</i>	D

Javításaink:

11 A *Tonuzóban* alakból a szóvégi sajtóhibás *n* betűt töröltük.

23 A sor végére, a *Késő Szüret* kivételével valamennyi változattal egyezően, vesszőt tettünk.

Thonuzóbáról Anonymus ezeket írja: „Ugyanekkor a besenyők földjéről jött egy vezéri nemzetségből való vitéz. Neve Tanuzaba volt: Örkénd apja, kitől a Tomaj-nemzetség származik. Neki Taksony vezér lakóföldet a kemeji részekén adott a Tiszáig, ahol most Abád-rév van. Ez a Tanuzaba egészen Taksony vezér unokájának, Szent István királynak az idejéig élt. S midőn Boldog István király az élet ígét hirdette és a magyarokat keresztelte, akkor Tanuzaba, ki hitben hiú volt, keresztény lenni átalott; így hát temetkezett élve feleségével az Abád-révbe, hogy a kereszttségben ő meg felesége ne éljen

a Krisztussal örökre.” (Magyar Anonymus. Ford. Pais Dezső. Budapest 1926. 100—101. l.)

247. Tömörkény Istvánnak. A *Hárfa* című kötetből (51. l.). Először *Napos tájak* címmel, „*Tömörkény Istvánnak*” szóló ajánlással a Független Magyarország 1909. jan. 3-i számában jelent meg, ugyanígy a Szeged és Vidéke 1909. jan. 5-i számában, majd A Holnap második kötetében (194. l.). A *Késő Szüret* kötetben (95. l.) a *Tiszai tájak* című ciklus III. részeként, szintén „*Tömörkény Istvánnak*” szóló ajánlással szerepel. A Mi Lapunk 1929 márciusi számában *Tiszai tájak* címmel, ajánlás nélkül jelent meg.

Változatok:

Cím: <i>Napos tájak</i>	FM, SzéV, H
<i>Tiszai tájak</i>	KSz, AML
1 <i>csöndes, öreg</i>	SzéV
4 <i>borús, beteg.</i>	FM, SzéV, H
5 <i>rádborulni némán</i>	FM, SzéV, KSz
<i>rádborulni</i>	H, AML
6 <i>nyári fényben</i>	FM, SzéV, H
7 <i>rajtad, termő</i>	FM, SzéV
<i>rajtad, termő televény.</i>	H
8 <i>én!</i>	FM, SzéV, H
9 <i>vizen</i>	KSz
10 <i>Parasztok,</i>	FM, SzéV, H
11 <i>és</i>	AML
<i>Kik éltek csak s nem érti senkisé,</i>	FM, SzéV, H
13 <i>állni</i>	KSz
14 <i>várni</i>	KSz
15 <i>a föld s alatt</i>	FM, SzéV, H
16 <i>Bús magyarok . . . töletek</i>	FM, SzéV, H

Javításaink:

4 A *borús* és *beteg* szavak közé az első közlésekkel egyezően és a helyesírás szerint is vesszőt tettünk.

5 A *ráborulni* az alapszövegül választott közlésben sajtóhiba; minden változatban *rádborulni* van, s a 4. és 7. sorbeli szövegösszefüggés is ezt teszi szükségessé.

7 A *rajtad* szó után az első közlésekkel egyezően vesszőt tettünk.

Tömörkény elbeszéléskötete (*Napos tájak*. 1908.) a karácsony előtti napokban jelent meg. A Szeged és Vidéke karácsonyi számában Juhász barátja, Domokos László írt róla méltatást.

248. Watteau. A Nagyvárad 1909. jan. 10-i számából. *Kötetben először.* A 3., 7. és 9. sor végére értelem szerint vesszőt tettünk.

Antoine Watteau (1684—1721), a rokokó nagy francia festője, megfeszített munkával töltött életét fiatalon fejezte be. Művészi nagyságával szemben egyéni életének sikertelensége, tragikuma mély rokonszenvet keltett az önmagát hasonló sorsúnak tartó Juhászban. A költő — e vers is mutatja — tudatában volt elönytelen külsejének, melyet a kortársak, minden rokonszenvük ellenére is, rendszeresen szóvá tettek. Oláh Gábor például Budapesti emlék című cikkében (Debreceni Független Újság, 1905. jún. 1.) kedveskedve írja Juhásznál: „Mosolyog a kis gnóm, mint ahogy szokta. Nem is

hinné az ember, mennyi minden lakik abban a kis ferde főben." (Vö. ItK. 1959. 310. l. — Mohácsi Jenő diákkorokra emlékezve, szintén kiemeli Juhász-
nak „szinte már gyönyörködtető csúnyságát” (Utazásom Adyhoz. Nyugat, 1937. április. 283. l.).

Vö. több *Őnarckép* című versével.

249. Színházi szonett. Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában levő kéziratról. *Kiadatlan.* A kézirat vétel Rozsnyay Kálmántól (1930). A kézirat bal felső sarkában a következő szó: „*Impromptu.*” (Rögtönzés.) Ajánlása a cím alatt: „*Rajcsányiék*nek.” Alatta: „(*Az Aialanta előadására.*)”

Az ajánlásból következően a vers 1909. jan. 16-án, az *Aialanta* váradi bemutatója alkalmából született. Rajcsányi István (1863—1929) és felesége, Demény Viktória (1854—1910) a váradi színház művészei voltak.

Javításaink:

A 3., 7. és 11. sor végére vesszőt tettünk.

250. Szimfónia domesztika. A *Késő Szüret* című kötetből (80. l.). Itt a *Misztikus órák* című ciklus III. részeként szerepel. Először a Független Magyarország 1909. jan. 24-i számában jelent meg, onnan vette át és közölte a Szeged és Vidéke 1909. jan. 27-én; majd ugyanott meglepő módon meg egyszer megjelent 1909. márc. 14-én.

Eredeti címét őriztük meg.

Változatok:

Cím: *Misztikus órák III.*

1 *Az est*

4 *tele.*

5 *aobog.*

6 *moet, sors*

8 *csőnaesek,*

10 *beteg,*

12 *óra, úgy*

16 *halott!*

KSz

SzéV márc.

FM, SzéV jan., SzéV márc.

FM, SzéV jan.

SzéV márc.

FM, SzéV jan., SzéV márc.

FM, SzéV jan., SzéV márc.

SzéV márc.

FM, SzéV jan., SzéV márc.

251. Visszatérés. A Szeged 1924. dec. 14-i számából. Először a Nagyvárad 1909. jan. 24-i számában jelent meg. A kései újraközlés csak központozásban tér el.

Változatok (Nagyváradban):

2 *valaha*

4 *dala*

8 *szigetén.*

10 *haza*

13 *partján az*

15 *szinére*

Javításaink:

4 A sor végén a pontot vesszőre javítottuk.

8 A sor végére pontot tettünk.

22 A sor végére vesszőt tettünk.

252. Áldott végzetem. A Független Magyarország 1909. jan. 31-i számából. Ez az első megjelenése is. Újra közölte A Reggel 1931. szept. 7-i száma, a költő közreműködése nélkül; ő ekkor a szegedi idegklinikán feküdt.

Javításaink:

- 2 A sor végére vesszőt tettünk, A Reggel közlésével egyezően.
13 A sor végére vesszőt tettünk.

253. Bujdosó Balassi. A Magyar Helikon 1921. nov. 15-i számából. Először megjelent a Független Magyarország 1909. febr. 14-i számában, majd a Nagyvárad 1909. febr. 28-i számában. Utánközlésként a nagyváradai Tavasz 1920. márc. 13-i számában. Anna nevének behelyettesítésével először a Szeged 1921. máj. 15-i számában jelent meg; ennek utánközlése a makói Színházi Újság 1921. máj. 25-i számában; alapszövegünk lényegében ezek utánközlése, némi központozásbeli eltéréssel. Eörsi Júlia versgyűjteményében az Eörsi kezétől származó 1909-es forma másolatán Juhász a *Balassi* címet akként változtatta meg, hogy eléje írta a *Bujdosó* szót.

Változatok:

Cím: <i>Balassi</i>	FM, N, T
1 <i>pirosat,</i>	FM, N, T, Sz, SzÜ
2 <i>lovat!</i>	FM, N, T
3 <i>sörénye:</i>	N, T
4 <i>csillagot, rugott három éjbe — éjbe —</i>	FM, N, T Sz, SzÜ
6 <i>Bort a vitéznek, a lónak meg abrakot!</i>	FM, N, T
7 <i>bánságból</i>	FM, N, T
8 <i>az egri hóstátig!</i>	FM, N, T
9 <i>Nem nagy ut, nincs is ut, tartson örökétig,</i>	FM, N, T
10 <i>Mint az én szívemé a rózsám szívéig!</i>	FM, N, T
11 <i>napon,</i>	FM, N, T
12 <i>Tenger nagy bánatom borral itatgatom:</i>	FM, N, T
14 <i>ide.</i>	Sz, SzÜ
15 <i>Ki vagyok, mi vagyok? a nagy isten tudja!</i>	FM, N, T
16 <i>utja —</i>	FM, N, T
19 <i>szavakat</i>	FM, N, T
21 <i>olyan</i>	FM, N, T
22 <i>harcba!</i>	FM, N, T
23 <i>Bort ide korcsmáros, tokajit, pirosat,</i>	FM, N, T, Sz, SzÜ
24 <i>lovat —</i>	FM, N, T
25 <i>bánom hadd</i>	FM, N, T
26 <i>Meghalok én érted szép violavirág!</i>	FM, N, T

Anna nevének 1921-ben történt behelyettesítése nem Sárvári Anna, hanem Tamás Anna ihletésére történt. Tamás Anna (sz. 1900.) színművésznő mindössze egy esztendő (1920/21) töltött a szegedi színháznál, de a szép fiatal nő székesége Juhászt hódolatra indította. Tamás Anna a színiakadémiaőrül került Szegedre, majd több vidéki városban (Kassa, Pozsony, Miskolc), később a budapesti Renaissance-színházban játszott. Kilényi Irma Juhász Gyulához írt 1929. szept. 2-i levelében a szanatóriumban levő költőt arról tájékoztatta, hogy Tamás Anna New Yorkban férjhez ment egy ügyvédhez. További sorsa ismeretlen.

Vö. még a *Fiatal színesznő, Dicsőség* (750. sz.) és a *Tamás Annának* című versekkel.

254. Solveiget hallgatom. A Szeged 1925. febr. 22-i számából. Először megjelent a Nagyvárad 1909. febr. 19-i számában, majd a Független Magyarország 1909. febr. 20-i számában. Utánközlésként a váradi Tavasz 1920. márc. 13-i számában.

Változatok:

Cím: Svárdström-négyes	N, FM, T
3 éje.	N, T
virágos éje.	FM
5 mélyen,	N, FM, T
10 éjben,	N, FM, T
15 S érzem gyermekségem . . .	N, FM, T

A Svárdström-négyes, a világhírű svéd énekművész testvérek együttese, a kilencszázas évek elején gyakran adott hangversenyt Magyarországon, svéd, dán és norvég zeneszerzők műveiből. Leghíresebb köztük Valborg Svárdström, a kiváló és Európa-szerte híres operaénekesnő. Nagyváradon 1909. febr. 16-án és márc. 10-én adtak hangversenyt a Kereskedelmi Csarnok nagytermében. Juhász mindkét szereplésükről tudósítást is írt. A Nagyvárad 1909. febr. 17-i számában (*j. gy.*) aláírással *A Svárdström nővérek hangversenye* címmel többek között ezeket írja: „*Walborg, Sigrid, Olga, Astrid: négy név és négy nő és a nevük hallatára és a dalaik emlékére hol arany napsütéses északi fenyők suttagása, hol ezüst holdfényes tölgyek sirása, hol kacagó, pajzán villik csilingelő kacagása ébred a szívünk mélyén. Legszebb és legszomorúbb óráinkra gondolunk: lázas gyönyörűsége, bárányfelhős ábrándokra, egy néma, kurta csókra, valami felejtett szövegű bánatos dalra, egy zugra, ahol boldogan zokogtunk.*” A Svárdström-nővérek másodszori váradi föléptéről szóló tudósítása (*j.*) jelzéssel *A Svárdström négyes hangversenye* címmel a Nagyvárad 1909. márc. 11-i számában jelent meg.

A 9. sorra vonatkozóan ld. az *Új szonettek* című vers jegyzetét.

255. A nagy üvegház . . . A Vasárnapi Újság 1909. febr. 21-i számából. Az 1. sor végén a vesszőt értelem szerint pontra javítottuk.

256. Hősök. A Munka 1921. máj. 5-i számából. Először megjelent a Független Magyarország 1909. febr. 28-i számában, majd a Szeged és Vidékében 1909. márc. 3-án és a Délmagyarországbán 1912. febr. 4-én.

Változatok:

1 <i>Ez élet</i>	FM
mámorában,	SzéV
8 <i>Elfogynak a borok mind</i>	FM, SzéV, D
11 <i>Ilyenkor várni, merni,</i>	FM, SzéV, D
15 <i>Ó be reménytelen érdem!</i>	FM, SzéV, D
18 hiányzik (nyomdahiba !)	D
19–20 <i>A boldog, a nem várt, a csendes</i>	
<i>Órökös utolsó csókra!</i>	FM, SzéV, D

Figyelemre méltó, hogy a forradalmak bukása után mennyire más hangulattal telítődik — néhány szó és sor (főként a 15., 19. és 20. sor) megváltoztatásával — a vers: határozottabbá, politikailag élesebbé vált. Nem véletlen, hogy a költő újra közli a versét ekkor, s nem véletlen, hogy így változtatja meg.

257. Március idusára. A Paku-féle kiadásból (2 : 64. l.). Paku szerint (2 : 360. l.) forrása kézirat, egy 1909-es keltezésű báli meghívó hátlapján. Kilényi Irma a példányába ceruzával utána írta még: „Deésy Alfréd-től kaptam.” Sajnos, a kézirat azóta elveszett, így csak Paku közléséből ismerjük. Minthogy Deésy őrizte meg a kéziratot, valószínű az 1909-es keltezés, s az már természetes, hogy a vers március 15-én vagy ez idő tájt született.

Javításunk:

A 6. sor végén a vesszőt pontra javítottuk.

258. Születésnapom. Az Élet 1911. márc. 19-i számából. Utána megjelent a Színházi Újság 1916. ápr. 23-i, majd A Reggel 1929. ápr. 2-i számában. E két utóbbi helyen a 7. sor végén vessző van (ezt az alapszövegben pótoltuk), a 9. sor pedig természetszerűen így tér el:

Harminckét éve éppen!

SZŰ

Negyvenhat éve éppen!

R

Föltűnő, hogy az általunk ismert első közlésben, 1911-ben, a szövegben 26 évesnek mondja magát a költő, holott ekkor már 28 volt, 1916-ban pedig 32 évesnek, jöllehet ekkor már 33 éves. (A költő 1883-ban született, több kortársa szerint ápr. 3-án, de a szegedi múzeumban meglévő anyakönyvi kivonat tanúsága szerint ápr. 4-én.) Valószínűnek tartjuk, hogy a verset valóban 26 éves korában, pontosabban: 26. születésnapján írta a költő, s az is lehet, hogy ekkortájt meg is jelent valahol, csak még nem bukkantunk rá. Ezért helyeztük el itt.

259. Könyvtár. A Színházi Újság 1923. febr. 3-i számából. Először A Holnap második kötetében (193. l.) jelent meg. Minthogy A Holnap második kötete 1909. ápr. 10-én lett készen, a vers nyilván már jóval korábban megszületett.

Változatok (A Holnapban):

5 *A másik polcon díszes költemények,*

8 *Álmok, melyek régen megcsaltak engem!*

9 *Fönn barna, szürke és vastag kötetben*

10 *Kant, Spencer, Nietzsche vár hiába engem,*

11 *igaz!*

12 *vigasz!*

13 *ég,*

Föltűnő Nietzsche nevének Bergsonra való cserélése, de messzemenő következtetések levonására ez sem adhat módot, hiszen Nietzsche-ről még 1925-ben nagy elismeréssel emlékezik meg (Ö. I : 273—277. l.).

Arthur Schnitzler (1862—1931) a vers említette nevek közül már alig ismert. Osztrák-német drámaíró és elbeszélő, a finom hangulatoknak és érzéki motívumoknak a kifejezője, a maga korában kedvelt író.

260. Görög elégia. A Független Magyarország 1909. ápr. 11-i számából. Utána a Nagyváradban 1909. máj. 16-án jelent meg, majd az aradi Függetlenség 1909. okt. 15-i számában, végül a *Késő Szület* című kötetben (89. l.). Mégsem ez utóbbit választottuk alapszövegül, mert szövegváltozatot egyik közlés sem tartalmaz. A központozásbeli eltérések oka a *Késő Szület* szövegének számos nyomdahibája. (A korrektúrát Eörsi Júlia végezte. Vö. Tiéd a sírig. 78—79. l.)

A nyomdahibákból adódó központosásbeli eltérések:

1	<i>árván</i>	KSz
2	<i>Az Akropolisz romjai alatt</i>	KSz
3	<i>tővében</i>	KSz
5	<i>Akropolisz</i>	KSz
6	<i>öröm</i>	KSz
7	<i>Érosznak</i>	KSz
8	<i>utánunk</i>	N
	<i>vizözön:</i>	N
	<i>vizözön.</i>	KSz
10	<i>Aphrodité</i>	KSz
	<i>már</i>	KSz
11	<i>olló.</i>	N
12	<i>Dionizusz</i>	KSz
	<i>már</i>	KSz
	<i>már,</i>	N
13	<i>forma</i>	KSz
14	<i>dalolja</i>	KSz

Emőd Tamás keltezetlen levelében írja Babitsnak: „A Független Magyarország és Népszava (Révész Béla) levélben kérnek versciklust a Holnaptól — természetesen fizetség is jár érte. Valamennyien küldünk, mert az most a kötetnek nagyon használ. Kérem, ha csak teheti, kedves Babits, küldjön nékik egy-egy verset. Nagyon szép volna, ha egy gárdába hozna bennünket a hűsvét!” (Lev. 313. l.) A Független Magyarország hűsvéti (ápr. 11.) számában valóban mind a hét holnapos szerepelt versével, Juhász a *Görög elégiával*. A Népszava hűsvéti számában Juhász-vers nincs, a holnaposok közül Ady, Babits, Dutka és Emőd verse olvasható itt. (Lev. 314. l.)

261. Gemmák és hermák. A *Hárfa* című kötetből (16. l.). Először megjelent a Nyugat 1909. ápr. 16-i számában, utána az *Új Versek* című kötetben (6. l.), mindhárom helyen egyező szöveggel, de a két első közlésben az 5. sor végétől hiányzik az írásjel.

Az *Új versek* és a *Hárfa* tartalommutatójában, minthogy ott a címek nem verzál betűvel vannak szedve, a *hermák* szót nagy kezdőbetűvel szedték, nyilván tulajdonnévnek véelve.

Gemma: metszett drágakő.

Herma: rövid, négyszögletes oszlopon nyugvó mell- vagy fejszobor.

Lonckoronás: lonccal (Lonciera L.), lonccserjével benőtt.

Komlós Aladár szerint „Juhász mindenekelőtt a baudelairei ennu i költője, a dekadens rémé, a földi élet szörnyű ürességéé . . . Ez az ennu i és esztéticizmusa az, ami a dekadens lírikusok rokonává teszi őt (főlös filológiai bizonyítékkal: Verlaine azt írja, hogy: »Je suis l'Empire à la fin de la décadence«, Juhász pedig: »Néha ódon gemmák és aranyművű hermák dekadens cészárának érzem magam«)”. (Komlós Aladár: *Az új magyar líra*. Budapest [1927] 114—115. l.)

262. Könyvek és könnyek. A Nyugat 1909. ápr. 16-i számából. Megjelent az *Új versek* című kötetben (40. l.) is, de több sajtóhibával: a 10. sorban *élete* állott, a 13. sor *könny* szava után hiányzik a vessző, s a 14. sorban *selholsem* szó van. Utánközlése megjelent a kolozsvári Ifjú című havi folyóirat 1937. februári számában.

263. Egy Duse fej alá . . . A Nyugat 1909. ápr. 16-i számából.
Duse Eleonora (1859—1924) világhírű olasz színésznő.

264. Még egy bátor kiáltás! A Népszava 1909. ápr. 25-i számából.
A 17. sorban említett *kék zubbonyról* mint a munkásosztály jelképéről ld. Zsoldos Jenő adatait, Magyar Nyelvőr, 1962. 332—334. l.

265. Ady Endrének. A Délmagyarország 1928. aug. 19-i számából. Először a Független Magyarország 1909. ápr. 25-i számában jelent meg, onnan vette át a Szeged és Vidéke 1909. ápr. 27-én. Az alapszövegnek *Ady Endrének, húsz év előtt* volt a címe, így közölte Paku is (2 : 289. l.). Minthogy azonban a cím nyílt megvallása annak, hogy a vers húsz évvel előbbi, mi az újraközlés kedvéért választott, alkalmi címet nem véglegesítettük. Az alapszöveget viszont innen vesszük, mert a költő jelentős és jellemző változtatásait viseli magán.

Az 1909-es közlésekben a következő alcím is szerepelt még: *Elillant évek szőlőhegyén*. Adynak ez a verse először a Budapesti Napló 1906. okt. 28-i számában jelent meg, majd A Holnap első kötetében (27. l.).

Változatok:

3 <i>szinével</i>	FM, SzéV
4 <i>Leng tizrusza már homlokod felett.</i>	FM, SzéV
5 <i>nékem</i>	FM, SzéV
6 <i>árnyad,</i>	FM
7 <i>szép tiukai</i>	FM, SzéV
13 <i>tagad!</i>	FM, SzéV

Javításaink:

3 A sajtóhibás *szivével* alakot a korábbi közlésekkel egyezően javítottuk (*szinével*).

5 A *nekem* első e-jére az 1. és 10. sor analógiája, valamint a többi változat alapján ékezetet tettünk.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében szereplő másolaton a költő kijavította a másolási hibákat, és a 4. sorban a *már* szó helyébe *nagy*-ot írt (*nagy homlokod*). A végleges szövegben ez a javítás is átalakult. A cím alá évszámot írt: 1916, de utóbb ezt is áthúzta.

Juhász e versét Ady Párizsból írott lapon köszönte meg:

„Édes Gyulám!
Párizs, 1909. április
köszönöm a versedet. Félek, hogy funerátorom leszél mihamar. Nagy baj van. Szeretnék még látni. Talán sikerül!

Ady.”

(Vö. Ö. 1 : 141. l.)

266. Egy régi hajnal. A Délmagyarország 1925. jún. 4-i számából. Először a Független Magyarország 1909. máj. 16-i számában jelent meg, majd a Nagyvárad 1909. jún. 20-i számában. Csak központozásbeli eltérések vannak; ezek figyelembevételével a következő javításokat tettük az alapszövegben:

16 A sor végén vessző van az FM közlésében, a másik két közlésben — így alapszövegünkben is — pont.

21 A sor végére vesszőt tettünk.

28 Az alapszövegben és a Nagyváradban kettőspont van a sor végén; a FM-ban fölkialtójel; ez utóbbi alapján az alapszöveget javítottuk.

29 Az alapszövegben a sor végéről letörött az írásjel; a FM és a N közlésében itt pont van; eszerint az alapszövegben is pontot tettünk.

30 A sor végén vessző van a FM közlésében, a másik közlésben — így alapszövegünkben is — pont.

A 18. és 21. sornak a beteg, kábult fejre való utalásával kapcsolatban ld. az *Új Szonettek* jegyzetét. A 30. sorban a pisztoly említése talán arra az epizódra utalhat, melyet Tabéry Géza beszélt el: állítólag Annát kereste föl töltött pisztollyal a költő, hogy jelenlétében legyen öngyilkos, de a költő műzsája kicsavarta Juhász kezéből a gyilkos szerszámot, kiszedte belőle a töltényeket, és az üres mordályt a szobából kitzuskolt poéta után hajította. (Szabadság [Nagyvárad] 1936. máj. 21. — Pest, 1941. okt. 4.)

267. Vigasztalásul. Az *Új Versek* című kötetből (5. l.). Először megjelent a Független Magyarország 1909. máj. 30-i számában. További közlései: Délmagyarország, 1911. júl. 9. — Ellenzék, 1926. dec. 6. — Színház — Színházi Újság 1927. ápr. 22—28. — *Hárfa* (15. l.) — A Reggel, 1931. júl. 20.

A megjelenés előtti kézirat, amely az első közléshez legközelebb áll, Eisner Manó birtokából a szegedi múzeumba került. A vers alatt a következő ajánlás: „*Manónak, sőt Endrének, egy másik Annára gondolva: Juhász Gyula.*” A dedikáció első része arra utal, hogy Eisner Manó Pálos Endre néven verseket és kritikákat írt a Szeged és Vidékébe; a második rész utalása (a *másik Anna*) ma már nem világos, már csak azért sem, mert nem tudni, az ajánlás egyidős-e a verssel, vagy későbbi. (Sokkal későbbi sem lehet, amint az írás tanúsítja.) A kézirat címe és a 9. sor helyesbítése (*átok és*) egyébként a tintával írott kéziratból elütően, piros ceruzával van írva.

A megjelent szövegek csupán központozásban térnek el. A *Hárfa* sem különbözik az *Új Versek* szövegétől, de azért nem választottuk alapszövegül, mert a 8. sora nyomdahibából az előtte levő három sorhoz került, s velük egy négysoros szakaszt alkot, holott a legtöbb változatban különálló. A kéziratban és a FM szövegében a vers nem tagolódik semmilyen versszakokra. A Reggel szövege a *Hárfa* utánközlése.

Változatok:

- | | |
|---|----------|
| 2 <i>nékem gögös</i> | FM, D |
| 3 <i>felszínes színes</i> | E |
| Gondolatjel, idézőjel hiányzik | k, FM, D |
| 4 <i>ostort.</i> | k, FM, D |
| 5 — <i>De haja</i> | k, FM |
| 6 Áthúzva: <i>S egy hajaszála mindörökre átfon.</i> | k |
| hiányzik | FM |
| 7 <i>bokáját!</i> | k, FM |
| 8 <i>Miú mondasz nékem, jó názáreti (e két utolsó szó áthúzva, alája írva:) evangélium?</i> | k |
| <i>nékem, evangélium?</i> | FM |
| <i>Evangyliom?</i> | D |
| <i>Evangélium?</i> | E, SzSzÚ |
| 9 <i>Az asszony megrontó (ez áthúzva és fölé írva: átok és.) az asszony áspis,</i> | k |
| Gondolatjel, idézőjel hiányzik | k, FM, D |
| <i>áspis,</i> | FM |

- 10 edénye. k, FM
a kéz edénye. D
- 11 — *De azt (áthúzva, fölé írva:) te mondad, Jézus, szeresetek* k
— *De te mondad, Jézus, szeresetek* FM
- 12 *De (áthúzva, eléje írva:) És tán te is szeretted Magdalénát?* k
És tán te is szeretted Magdalénát? FM
- A 12. sor után a következő áthúzott sorok:
*Mit mondasz nékem minden bölcsesség
összes bölcsesség
Mit mondasz nékem hit, tudás, igazság?* k
- 13 *A bús áthúzva, utána zord, az is áthúzva, s fölé írva újból: bús* k
- 15 *Áthúzva és véglegesre javítva: Elolvastam a remetéjét.* k
Mária k, FM
- 16 *S áthúzva, utána írva: És elolvastam az élet (ez utóbbi három szó áthúzva, s helyébe:) olvastam a könyvedet is, élet, És olvastam a könyvedet is, élet, is Élet,* k
FM
D
- 17 *S (áthúzva és elébe írva:) És megcsókoltam az (az utolsó szó törölve) Anna szép kezét, Gondolatjel hiányzik* k
- 18 *ajkát! (Áthúzva és elé írva:) száját!* k, FM, E, SzSzÚ
k
FM

Ha a *Régi szerelmes verset* nem tekintjük Annáról szólónak, akkor ez az első tulajdonképpeni Anna-vers. Ettől kezdve sokáig majd minden versében nyomot hagy az Anna-élmény.

A bús frankfurti bölcs: Arthur Schopenhauer.

A bécsi nagy bolond: Otto Weininger.

Sils Maria remetéje: Nietzsche, aki 1881-től kezdődően nyarait Sils Maria olasz tengerparti falucskában töltötte. Itt született meg benne az „Also sprach Zarathustra” gondolata is.

Zaratusztra e versben idézett szavai a Nietzsche-műnek éppen abból a fejezetéből valók, amelyet ekkoriban Juhász fordított le. A *Független Magyarország* 1909. okt. 26-i száma közli *Nietzsche Zaratusztrájából* címmel, *Vén és fiatal nőkről* alcímmel Juhász e fordítását. „*Felszínes a nő szíve, viharosan vonagló színe sekélyes vizeknek*” — olvassuk benne többek között, majd a 4. sor parafrázisának eredetije Juhász prózai fordításában így szól: „*Nők-höz indulsz? Ne feledd a korbácsot soha!*” Ugyanitt a költő egy másik fejezet (*A kalapács beszél*) fordítását is közli.

A bibliai utalások nem köthetők egyik bibliai helyhez sem, bár a 9. és 10. sor frazeológiája (*áspis, edény, átok* stb.) kétségtelenül az Újszövetség hangulatát árasztja.

268. *Giorgione*. Az *Új Verseks* című kötetből (24. l.). Először a *Nyugat* 1909. jún. 16-i számában jelent meg, onnan vette át a *Független Magyar-*

ország 1909. jún. 27-i száma. A két első közlés annyiban tér el a véglegestől, hogy a 11. sor végén a fölkiáltójel helyett pont van.

Giorgione (tulajdonképpen Giorgio Barbarelli) (1477—1510) kiváló velencei festőművész, Tizián elődje.

269. Beato Angelico . . . A Nyugat 1909. jún. 16-i számából. Utánközlése a Független Magyarország 1909. jún. 27-i számában. Itt az 1. sor végén hibásan vessző, a 14. sor végén pont van.

Beato Angelico: Fra Giovanni da Fiesole, világi nevén Guido di Pietro da Mugello (1387—1455) neves olasz festő.

E versnek több sorát idézte Gelléri Jolán (Lakatos László, az ismert író későbbi felesége) Juhász Gyulához 1914 márciusában, a költő öngyilkossága utáni napokban a Rókus-kórházba küldött egyik levelében. E levelek eredetije a Kilényi-gyűjteményben maradt fenn. Kilényi közvetítésével Szabó Lőrinc közölte őket Az Est Hármaskönyve (1940) 370. lapján, mint „ismeretlen nő” leveleit. Lakatos Lászlóné 1959. ápr. 12-i és máj. 4-i levelében ismerte el a „tearózsa színű” levelek és a versidézet szerzőségét. Vö. még az *Innominata* című vers jegyzetével.

270. Örök Beatricénk. A *Késő Szüret* című kötetből (16. l.). Először a Nyugat 1909. jún. 16-i számában jelent meg, onnan vette át a Független Magyarország 1909. jún. 27-i száma. A címe először *Dante Beatricéje* volt. A Nyugat kivágata benne van Eörsi Júlia gyűjteményében, ezen Eörsi kézírásával olvasható a *Késő Szüret* kötetben megjelent végleges cím, a vers alatt pedig Juhász saját kezű névaláírása, amellyel mintegy jóváhagyta a címváltoztatást.

Változatok:

Cím: *Dante Beatricéje*
9 *azóta*

Ny, FM
FM

271. A régi udvaron . . . A Munka 1921. aug. 20-i számából. Először a Vasárnapi Újság 1909. júl. 18-i, majd a Szegedi Híradó 1912. aug. 25-i számában jelent meg.

Változatok:

6 *egyet.*
12 *S eszembe jut*
S eszembe jut egy régi, bús dalom.
14 *ifjúság*
15 *esték*
16 *dallama . . .*

VÚ, SzH
VÚ
SzH
VÚ, SzH
VÚ, SzH
VÚ, SzH

272. Nyáregji éberség. A Független Magyarország 1909. júl. 18-i számából. *Köteiben először.* A 7. sor végi hibás vesszőt pontra javítottuk.

273. Imitatio Christi . . . A *Hárfa* című kötetből (18. l.). Először a Nyugat 1909. aug. 16-i számában jelent meg. Megjelent még: Nagyvárad, 1909. aug. 29. — Szegedi Híradó, 1909. dec. 25. — Délmagyarország, 1910. nov. 13. — Nagyvárad *Élet*, 1911. márc. 5. — Világ, 1911. dec. 24. — Szabadság [Nagyvárad] 1912. jún. 29. — Új Versek (9. l.) — Az élet ritmusa című antológia (1933) 60. lapján. — Ifjú [Kolozsvár] 1937. február.

Sajtóhibából eredő eltérések:

3 <i>áldozóban.</i>	NÉ
<i>nézem csak</i>	AÉR
5 <i>Terézia,</i>	D
10 <i>színek</i>	Ny, N, SzH, D
<i>szívek</i>	Sz
11 <i>baja</i>	N, SzH, D
12 <i>Mit várnak</i>	Sz
13 <i>dimenziók.</i>	N, SzH
<i>dimenziók,</i>	AÉR
14 <i>fog:</i>	N
<i>fog.</i>	NÉ, AÉR

A vers Kempis Tamás művének (Krisztus követése) címét viseli. Az első sor ugyancsak Kempis-idézet (vö. Ö. 2 : 95. l.).

274. Szentségtörés. Az *Új Versek* című kötetből (4. l.). Először a Nyugat 1909. aug. 16-i számában jelent meg. Közölte még a Nagyváradai Élet 1911. márc. 5-i száma és az Újabb magyar költők című Nyugat-antológia. (1911. 76. l.)

Változatok:

1 <i>áldozásra, aki készül,</i>	Ny, NÉ
6 <i>ízét,</i>	NÉ
12 <i>gyerekség!</i>	ÚMK

Javításunk:

10 A sor végére vesszőt tettünk.

A vers nyilvánvalóan az Anna-élmény ihletésében fogant, mint a *Vigasztalásul* óta minden verse. Eörsi Júlia azt állítja (Tiéd a sírig. 9. l.), hogy ezt a verset a költő 1914-ben, a Rókus-kórház betegágyán „a szíve szerint” a következőképpen alakította át:

3 *vigaszra,*

5 *Úgy vártam én az életedre*

6—14 hiányzik.

Eörsi verseskönyvében valóban megvan e vers első három sora Eörsi másolatában, az általa tervezett *Júlia*-ciklus I. részeként. (A 3. sorban a másolás során kimaradt *hogy* kötőszót a költő sajátkezűleg pótolta.) A töredék alá Juhász Gyula a következőket írta:

„Legutóbbi könyvemben megjelent, de azért, mottónak, magam is szeretném a többiek [elő]JGy.”

Eörsi Júlia (i. h.) ezt mondja: „Három év múlva én állítottam össze a Késő Szüret kötetet; emlékezésül a rókusai napokra odatettem ezt a verset a Júlia-ciklus elé bevezetőnek. Később kihagytam, nem tudom, miért.”

A klinikai kórtörténet az 1917. márc. 10-én fölvetett anamnézis (kórelőzmény) során többek között a következőket mondja a költő vallomása alapján: „6. gimnázium után kispap lett; ezalatt az idő alatt kellemetlen kényszerképzetei voltak, pl. az elkarhozástól félt, hogy szentségtörést követ el az áldozás alatt, éjszaka felkelt és bement a lelkiatyához, hogy elfelejtett neki valamit meggyónni.” Utal erre a költő *A tékozló fiú* e soraiban is: „Nagyon egyedül és elhagyatva érezte magát és lelkében egy szörnyű bűn tudata fészkelődött . . . Bacsó János halálos bűnére gondolt és kegyetlen önkínzással, makacsul ragaszkodott e gondolathoz, mint a rab, aki állhatatosan egy pontra szögezi

tekintetét: hamisan esküdött, mert ő már egyszer istentagadó volt, olvasta Renant és egy ideig nem hitt Jézus istenségében.” (Ö. 2 : 130. l.)

275. Haldokló gallus. A Nyugat 1909. aug. 16-i számából. A 6. sor végére mi tettünk vesszőt.

Primula veris: tavaszi kankalin.

Trebia: itáliai folyó, mely Placentiánál ömlik a Padusba. Itt verte meg Hannibál Scipio sereget i. e. 218-ban.

276. Robinson szigetén . . . A Nyugat 1909. aug. 16-i számából.

Javításaink:

A 3. sor *mint* szava elé és a 15. sor végére vesszőt tettünk.

277. Annára gondolok. Az *Új Versek* című kötetből (20—21. l.). Először a Nyugat 1909. aug. 16-i számában jelent meg. Közölte még a Nagyváradí Élet 1911. márc. 5-i száma és a Dánielné Lengyel Laura szerkesztésében megjelent Magyar Antológia (Budapest 1925. 242—243. l.) is.

Változatok:

Cím: *Anna*

4 *mosolygós*

7 *oly*

21 *vígság,*

Ny, NÉ

Ny

Ny

NÉ

Javításunk: 19 A sor végére vesszőt tettünk.

E verssel kapcsolatban 1925. okt. 16-án Juhász Gyula Espersit Jánosnak, Makón, szűkebb társaságban a következőket mesélte: „Emlékszem, egyszer Szegedről mentem az iskolaév elején Váradra, s magammal vittem a Nyugat egy számát, amelyben talán egyszerre öt versem jeleni meg. A kávéház előtt ült [Anna] valamelyik színházi rendezővel. Én odamentem hozzá s elébe tettem a Nyugát, mondván: Olvassa el, Anna. Ő belenézett s talán az első vers az volt, amelyik úgy kezdődik: Szatir, ki bennem élsz . . . s ebbe belenézett s megkérdezte, kiről szól ez a vers? S mikor mondtam, magamról, sajtóságon nézett rám s megjegyezte: Maga szatir? Furcsa! S a füzetet félrelökte.” (Espersit naplójából idézi Péter László. Tiszatáj, 1956. október. 338. l.) A Nyugat említett száma az 1909. aug. 16-i, melyben az *Imitatio Christi*, *Szentségtörés*, *Haldokló Gallus*, *Robinson szigetén*, *Anna* (= *Annára gondolok*) című versek jelentek meg. Ez a vers tehát nem az első, hanem az utolsó volt közöttük.

278. Anna. A Hét 1909. aug. 22-i számából.

279. Irma. — Vallomás. — A Petőfi-múzeumban őrzött kéziratról. *Közetlen először.* Közölte az Ország-Világ 1957. aug. 27-i száma.

Javításunk:

A 3. sor végére vesszőt tettünk.

A keltezetlen kézirat 1909-ben íródhatott. A címzettje, Cserey Irma (sz. 1878) színésznő, az Ország-Világ cikkírójának elmondotta, hogy Szegeden Somlyó Zoltán mutatta be neki Juhász Gyulát. Mivel Somlyó 1909 májusától szeptemberig tartózkodott Szegeden, valószínű, hogy 1909 nyarán, az iskolai szünetben történhetett a bemutatkozás.

A *Vallomás* alcím mellett zárójelben ez áll: „(s'il vous plaît!)”.

A vers alatt a következő sorok:

*Eddig a vers. Édes, szép és irgalmaslelkű
Irma, fogadd a költő alázatos, hálás és apródos
köszönését, mert egy kicsit, de még is
jó voltál hozzá! Ma a te édességedről álmodom, annyi szent!
Édes, édes, édes Irm! au revoir!*

Gringoire

Ugyancsak a Petőfi-múzeumba került a költőnek 1912. jún. 15-i keltű lapja is.

Őnagysága Cserey Irma

igazi művésznőnek

Budapest

Csokonai u. 10. I. b.

Kedves Irm, édes jó Barátom és imádandó Művésznőm — nagyon, nagyon jól estek nemes, meleg soraid s ime itt küldöm e képet, hogy igazat adjak neked, itt küldöm öreg, sőt vén barátodat. Hidd el, hogy mindig-mindig gondolok rád, mint ifjúságom kedves, jó és tiszta emlékére. Ártatlan bohémbarátságunk amily rövid, oly szép és maradandó emlékü. Itthon vagyok, három kabaré van itt, de én egyikbe se járok, inkább előveszem az emlékeimet. Igazad volt, amikor egyszer a szerelemről — Aradról — azt írtad, hogy ez nem jó mesterség — fájdalmas. Somlyó Zoltán beszélhet az én fájdalmas mesterségemről. De most — ég veled Irm, a viszontlátásra. Mikor és hol? Megkapod-e ezt a lapot? Őtel — Juhász Gyula.

A Petőfi-múzeumban levő Juhász-arcképen ez a dedikáció olvasható:

*Kollégialis szeretettel,
Cserey Irmának, a művésznőnek,
a széplelkű és csúnya Juhász*

280. Az utolsó vacsorán. A Délmagyarország 1919. máj. 3-i számából. Először a Független Magyarország 1909. szept. 5-i számában jelent meg János címmel, „Emőd Tamásnak” szóló ajánlással és a következő mottóval: „*Quem maxime diligebat*” (János ev.) Ugyanígy a Szeged és Vidéke 1909. szept. 8-i számában, majd az Emőd Tamás versei című kötetben (Nagyvárad 1911. V—VI. 1.). Az alapszöveg közlése után megjelent a Makói Újság 1919. máj. 22-i számában és az *Ez az én vérem* című kötetben (21. 1.). Mint-hogy ez utóbbi helyen nyomdahibából eredő eltérések vannak, nem ezt a közlést tekintettük alapszövegnek, hanem a Délmagyarország e közlésnek is forrásul szolgáló szövegét.

Változatok:

Cím: János

2 árnyak.

3 Ó ciprus, dalod álmokat susog!

4 Ó árny,

6 föl a hegynek

föl a hegynek.

7 fenyér

fényér,

9 A sorkezdő három pont hiányzik

10 ragyog,

FM, SzéV, ETV

FM, ETV

FM, SzéV, ETV

FM, SzéV, ETV

FM

SzéV, ETV

FM

EAÉV

FM, SzéV, ETV

FM, SzéV, ETV

13 Gondolatjel helyett idézőjel	FM, SzéV
A gondolatjel után idézőjel is	ETV
A 13. sortól végig, a hátralevő három versszak mint idézet néhány betűhellyel kijebb kezdődik	FM, SzéV
14 <i>szép nekem</i>	FM
<i>szép nekem.</i>	SzéV
<i>szép nekem,</i>	ETV
15 <i>táj,</i>	EAÉV
16 <i>a hegyeken.</i>	FM, SzéV, ETV
<i>ama hegyen.</i>	EAÉV
17 <i>János daloló</i>	FM
18 <i>És kék szemed a kék szemembe néz</i>	FM
<i>És kék szemed a kék szemembe néz,</i>	SzéV, ETV
20 <i>e mély tengerbe vész.</i>	FM, SzéV, ETV
<i>vész,</i>	EAÉV
21 <i>tied</i>	FM, SzéV, ETV
22 <i>Ne félj ha holnap a kárpit hasad</i>	FM
24 <i>hajad."</i>	FM, SzéV, ETV

A János evangéliumából való idézet magára János apostolra vonatkozik: ő mondja magáról, harmadik személyben: „Kit a legjobban szeretett”, ti. Jézus. Az Emődnek szóló ajánlás alapja nyilván az, hogy amint János az apostolok között, akként Emőd a holnaposok között volt a legfiatalabb, s mint Jánost Jézus, úgy őt Juhász (vagy Ady?) a legjobban kedvelte.

281. A csönd felé. A *Késő Szület* kötetből (85. l.). Először önállóan az aradi Függetlenség 1909. szept. 8-i számában jelent meg. Utána a *Misztikus órák* című ciklus 3. részeként a Független Magyarország 1909. szept. 12-i számában. A *Késő Szület* kötetben ugyane című ciklus II. része, azonban a ciklus időközben átalakult: a Független Magyarországnak közölt 2. vers kimaradt, viszont három újabb verssel kiegészült.

Az első közlés címét őriztük meg.

Változatok:

Cím: <i>Misztikus órák</i>	FM, KSz
1 <i>magány.</i>	FM
2 <i>ablaka</i>	F
<i>ablaka,</i>	FM
3 <i>A kertjében</i>	F, FM
<i>teremnek,</i>	F
5 <i>A kertjében</i>	F
<i>teremnek.</i>	FM
6 <i>Nem jutnak</i>	F
7 <i>élet,</i>	F, FM
8 <i>az életed csoda!</i>	F
10 <i>magány,</i>	F, FM
11 <i>szavaktól beszédes</i>	F
12 <i>anyám!</i>	F
13 <i>A csönd elfojtott szavaktól beszédes</i>	F
14 <i>Ne mondd ki az ígét és megleled,</i>	F
<i>megleled,</i>	FM

Javításunk: 7 A sor végére az első közlésekkel egyezően vesszőt tettünk.

282. Szimpózium. A Hét 1909. szept. 19-i számából. Ez az első megjelenése is, utána még a *Késő Szüret* kötetben (87. l.) jelent meg, beolvastva a *Misztikus órák* című ciklusba, IV. részként. Alapszövegünk kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy a *Késő Szüret* közlése írásjelek tekintetében hanyag, továbbá így a *Misztikus órák* cím alá egységesített vers korábbi, önálló címét is meg tudjuk menteni az életmű számára.

Központozásbeli eltérések a *Késő Szüret*ben:

- 1 *borban*
- 3 *biborban.*
- 4 *jázmin*
- 7 *hajadba*
- 8 *Ó szőke szép koporsó*
- 10 *szépség*
- 11 *(Peregj bús*
- 12 *kimérték*

Eőrsi Júlia szerint (Tiéd a sírig. 33. l.) e vers kéziratát 1914 végén a költő postán küldte el neki. Bár ez a kézirat nem volt meg birtokában, nem tartjuk ezt lehetetlennek, hiszen a költő később is megtette, hogy az eredetileg Annáról szóló verset Júlia „szőkeségére” aktualizálta.

283. Öreg költőnek. Az Új Idők 1925. máj. 17-i számából. Először a Nagyvárad 1909. szept. 19-i számában jelent meg.

Változatok (a Nagyváradban):

- 2 *egyedüllétben,*
- 3 *Égyre vár, vár, valami más fára: —*
- 4 *árva!*
- A 4. sor után egy kihagyott versszak:
Egyedül vagy, körülötted százan
Énekelve, versenyezve lázban,
Csendül a rim, cafrangos a nóta,
Ó de mennyit változott azóta!
- 5 *támadt.*
- 6 *a gyönyör s a bánat.*
- 7 *volt — minden,*
- 8 *kincsen;*
- 9 *Őnös érdek, taszigálás járja,*
- 10 *bokrétája!*
- 11 *lantot.*
- 12 *akkord.*

Ez után ismét két kimaradt sor:

- Szomorú bár, borongós a hangja,*
Tán szemedből könnyed is kicsalja;
- 15 Új versszak kezdődik
 - 15 *Lesz még idő,*
 - 16 *Ami még volt, ami semmivé lett,*
 - 17 *csókja,*
 - 18 *Rügy fakadoz*
 - 20 *elféledtünk! . . .*

Javításunk:

- 5 A sor végére értelem szerint vesszőt tettünk.

A verset ihlető „*őreg költő*” valószínűleg Kiss József (vö. a *Kiss Józsefnek* című vers kezdősoraival); az 1925-ös közlés azonban bizonyára a személyes vonatkozásokat már mellőző jellege miatt hagyta el a jelzett sorokat.

284. Győzelmi elégia. A *Független Magyarország* 1909. okt. 3-i számából. *Kötetben először.* Utána közölte még az aradi *Függetlenség* 1909. okt. 9-i és a Szegedi Híradó 1909. okt. 17-i száma is.

Nyomdai eredetű eltérések a Szegedi Híradóban:

3 *héfátyolos*
8 *repülni!*
18 *nézünk,*
22 *betüi*
23 *háláson*
24 *repülni!*
30 *temetői —*

Javításaink: A 3. sorban eredetileg *hét fátyolos* volt; a Szegedi Híradóval egyezően egybeírtuk.

A 8. és 24. sor *repülni* szavának hosszú *ü*-jét a Szegedi Híradóval egyezően rövidre változtattuk, a 15., 23. és 27. sor végére értelem szerint, a 18. sor végére a Szegedi Híradóval is egyezően, vesszőt tettünk.

Louis Blériot, a híres francia aviatikus 1909. júl. 25-én maga készítette repülőgépevel átrepülte a La Manche-csatornát. Még az évben Európa nagyobb városaiban bemutatta repülőgépét. Budapesten október 18-án járt. Érkezésének hírére írta e versét Juhász Gyula. A költőt több versében is foglalkoztatta a modern technika (*A repülő dalol, Jubileum, És mégis...* [1142. sz.]).

285. Io Peán! A *Hét* 1909. okt. 17-i számából. Ez első közlés után megjelent a *Késő Szüret* kötetben (29–30. l.) mint a *Késő Szüret* ciklus I. és II. része.

Nyomdai eredetű eltérések a *Késő Szüretben*:

3 *vár.*
10 *Hej,*
11 *érzém*
16 *betükön*
23 *tízzel*
32 *bában*

Eörsi Júlia verseskönyvében A *Hét* kivágtatán a költő javította a 3. sor végi vesszőt pontra; ezt a javítást mi is átvettük. Ezenkívül a 4. sor végére vesszőt tettünk. A *Hét* közlésében a cím első betűje bizonyára sajtóhibából *J.*

Io Peán! (Io Paian) a görög Apolló-ünnepeken emelkedett hangulatban szokásos örömkialtás.

286. Október. A *Független Magyarország* 1909. okt. 17-i számából. Ez első megjelenés után közölte még az aradi *Függetlenség* 1909. okt. 20-i, a Nagyvárad 1909. okt. 24-i, a Szegedi Híradó 1909. okt. 30-i száma, majd a *Késő Szüret* című kötet (32. l.). Ez utóbbi helyen a *Késő Szüret* című ciklus IV. része. Mivel a címen kívül más szövegeztetés nincs, az önálló közlést választottuk alapszövegül, hogy a címet megőrizhessük.

Nyomdai eredetű eltérések:

2 <i>nóták,</i>	KSz
9 <i>mellett</i>	KSz
10 <i>pirkad</i>	KSz
15 <i>mosolygás,</i>	SzH, KSz
18 <i>Bánat, vagy</i>	SzH
<i>Bánat, vagy őszirózsa!</i>	KSz

287. Anna után. Az Új Idők 1909. okt. 24-i számából.

Sárvári Anna 1909. szeptember elején távozott el a váradi színházról. Az 1909/10. évadban Polgár Károly társulatában (területe: Zombor, Nagybecskerek, Lugos, Versce, Nagykikinda, Resica, Pancsova, Herkulesfürdő, Fehértemplom) működött. (Ld. Magyar Művészeti Almanach. Szerk. Incze Henrik. Budapest 1910. 137. l.)

288. Episztola Dutka Ákosnak. A Dutka Ákos birtokában levő kéziratról. Először megjelent a Független Magyarország 1909. okt. 24-i számában. Utánközlése az aradi Függetlenség 1909. okt. 27-i számában. Kéziratának hasonmását közölte Dutka Ákos: A Holnap városa (Budapest 1955.) 164–165. lapjain, majd igen pontatlanul a szövegét is (165–166. l.). Paku *Hallgatsz* . . . címmel, melyet a kezdőszóiból kreált, közli, és 1908-as kéziratnak mondja forrását. (2 : 51. l.) Valószínűleg a FM kivágata volt kezében, s ezt datálta egy évvel korábbra.

A hírlapi közlésekben a 8. és 9. sorban a *csend* szó nagy kezdőbetűvel szerepel, valószínűleg azért, mert a kézirat 8. sorában valóban valamivel nagyobb a *c* betű. A lapokban a 16. sorban *csönd* van, s a 29. sor végéről hiányzik a vessző. A 18. sor végére mi tettünk vesszőt, a 20. sor végére pedig — a hírlapi közlésekkel egyezően — pontot. A szöveg alatt: *Szeged Juhász Gyula*

A *zajt vertek* aligha vonatkozhat az egy évvel azelőtti duk-duk-afférra, amint azt Dutka (i. m. 162–163. l.) sejteti. Dutka téved az időpontokban is: elbeszélése szerint ez a vers 1908 októberében íródott volna, s ezt követte az 1909 januárjában megjelent Újságíró Almanach gazdag Holnap-anyaga (166–169. l.). Viszont maga mondja, hogy a levélben Szegedről „kitépott iskolai füzet vonalas papírján” kapott vers „a következő vasárnap” megjelent a Független Magyarországnak, majd azt követő vasárnapon az Üstökös „rácsapott” és „gúnyversre forgatta”. A vers valóban vasárnapon, de nem 1908-ban, hanem 1909. okt. 24-én jelent meg a Független Magyarországnak, és — amint Dutka könyvében hasonmásban is látható (167. l.) — az Üstökös gúnyverse (A Holnap — Episztola Rútka Mákosnak; írta: Dalász Gyula) 1909. okt. 31-én jelent meg.

A Holnap

Episztola Rútka Mákosnak

Magy. szab. 507025/909

Hallgatsz, mivelhogy szent Dinnye vagy te mán
S körötted idétlenek a Fűvek
S te ülsz a fűben némán lila-Csendben.
(Te dinnyeember s rajtad a Süveg)
Nem értenek meg mert egyre hallgatsz,
Csak én értem meg Rockefeller-sebed,

De a szennyzaj, bűzös világ köp rád,
Mert kámforos a mi melódiánk,
Csak a Csend szűz, (nincsen férje néki),
S maszat-Dijnok vagy, hát üres a zsebed . . .

Be irigyellek füben hallgató,
Hány féreg van a Te dinnyelelkeden,
Amire Gangesz-turul csöppenti
Mozaikus Bús béle sárjait.
S a szerelem szent némasága tölt el
És ebből lesz a kóc állapot áldott.
S ebből fakad a rím-gyermek, a Korcs, dal.
Mert lesz, — miért ne lenne? — lesz Idő,
Mikor mi nem leszünk Tanár, Dijnok,
Mikor Marseillet Dalol a dinnye

És combod — akit csókoltatok —
Be szép is lesz, ha majd a Magyar bánat
Élni fog, menni fog! Addig posztresztánt
Irok neked én minden vasárnap.
Jó éjszakát ugar . . . már itt az ősz,
Jó bort kívánok . . . haj, haj, magyar átok
S te is dalolni fogsz! (Oly szép ez a vers,
Kár lett vón tíz fillér a portóra,
Hozza az újság!) Ó dalolj nekünk

Dalász Gyula

Dutka Ákos kislánya, Ágnes, 1909. ápr. 19-én született és 1910 januárjában halt meg. Juhász Gyula volt a keresztapja.

289. Megölt szerelem sírkövére. A Vasárnapi Újság 1909. nov. 7-i számából.

Esperisit naplója szerint Juhász Gyula e verssel kapcsolatosan 1925. okt. 16-án a következőket mondotta el:

„Mikor rájöttem a nagy valóságra, hogy semmi sem vagyok neki, két hétig, mint az örült szaladgáltam a városban. Nem ettem, nem aludtam. Borzalmas kínokat szenvedtem. Két hét múlva megírtam legszebb versemet, amelynek ref-rénje: *Én Annát eltemettem . . . , de ez kötetben még nem jelent meg. Nincs is meg. A Vasárnapi Újság valamelyik számában jelent meg, ki kellene keresni.*

Azóta a szerelem meghalt számomra. A többi ügy már csak utánézés, játék volt.” (Tiszatáj, 1956. október. 338. l.)

290. Anna minden. A Független Magyarország 1909. nov. 7-i számából. *Kötetben először.* A 3. és 21. sor végére vesszőt tettünk.

291. A pannóniai légió dala. Az Új Idők 1912. febr. 4-i számából. Először a Független Magyarország 1909. nov. 14-i számában jelent meg, utána pedig az aradi Függetlenség 1909. nov. 18-i és a Szegedi Híradó 1909. nov. 19-i száma közölte. A költő 1911-ben átdolgozott formában benyújtotta a versét a Petőfi Társaság Bulyovszky-pályázatára, s 1912 januárjában elnyerte vele a 200 koronás pályadíjat. Ebből az alkalomból újból közölte az Új Idők 1912. febr. 4-i, a Szeged és Vidéke febr. 5-i és a nagyváradai Szabadság febr.

7-i száma. E közlésekben a cím alatt: „*A Petőfi Társaság Bulyovszky-díjával jutalmazott költemény*”. Utoljára a *Késő Szüret* című kötetben (69. l.) jelent meg, meglepő módon nem az 1911-ben átdolgozott, hanem korábbi, 1909-es formájában, és ráadásul sajtóhibákkal. Mivel a *Késő Szüret* szerkesztésében a költő csak korlátozott mértékben vett részt, s mivel az átdolgozás ténye a korábbi változattal való elégedetlenségét önmagában is bizonyítja, alapszövegünket nem a *Késő Szüret*ből, hanem az átdolgozott változatot legelőször közlő Új Időkből vettük. Valószínű, hogy a *Késő Szüret*be elnézésből vagy technikai kényszerűségből (a korábbi kivágatok álltak csak rendelkezésre) került a korábbi, átdolgozatlan változat.

Változatok:

Cím: <i>Pannóniában a légió dalol</i>	FM, F, SzH, KSz
3 <i>az Eukszinuszba</i>	FM, F, SzH, KSz
5 <i>Trajánusz</i>	FM, F, SzH
<i>Trajanusz</i>	KSz
6 <i>nagyon,</i>	KSz
7 <i>Mit akarsz, dőre emlék</i>	FM, F, SzH
<i>Mit akarsz dőre emlék</i>	KSz
9 <i>Tibiszkus</i>	FM, F, SzH, KSz
10 <i>Oly álmos, oly szegény,</i>	FM, F, SzH, KSz
13–14 <i>Egy éjszaka: színes lesz,</i>	
<i>Egy hajnal: vége már.</i>	FM, F, SzH, KSz
16 <i>Egyvalakit e táj!</i>	FM, F, SzH, KSz
17 <i>Germániába</i>	FM, F, SzH
18 <i>sora (sajtóhiba !)</i>	KSz
19 <i>Britannia</i>	FM, F, SzH
20 <i>Tulé</i>	FM, F, SzH
<i>foka.</i>	Sz, SzéV, KSz
23 <i>hallgatsz</i>	FM, F
25 <i>szállt (sajtóhiba !)</i>	KSz
30 <i>szatiránk</i>	FM, F
31 <i>sas</i>	FM, F, SzH, KSz
32 <i>a Világ!</i>	FM, F
34 <i>dere,</i>	KSz
35 <i>S hideg idegenül néz</i>	FM, F, SzH
<i>S hideg-idegenül nés</i>	KSz
36 <i>Szekere,</i>	FM, F
39 <i>Tibiszkus szőkesége</i>	FM, F, SzH, KSz
40 <i>újja</i>	KSz
41 <i>Tibiszkus</i>	FM, F, SzH, KSz
45 <i>Germániába</i>	FM, F
47 <i>győzve, büszkén</i>	FM, F, SzH, KSz
48 <i>hiányzik</i>	FM, F, SzH, KSz

Szávay Gyula, a bíráló bizottság előadója a Bulyovszky-pályázat eredményét így ismertette:

„A szavazásra alkalmas költemény-pályázatra ebben az évben negyven munka érkezett be, amelyek közül azonban harminc munka nemcsak szavazásra, de szóra sem érdemes. A további tízből hatnak a címét érdemes följegyezni. Ezek: *Lili kisasszony*, *Lantos ének*, *In memoria*, *Arabia bölcse*, *Apókor* és *Márciusban*. E versekből kicsendül valamiféle költői nemes

fém, de a fémjelző értékelés tizenhárom próbáját ki nem állják. A fönmaradt négy vers már ezeknél is jobb. *A bor* című vers elég jó. Ennél jobb a *Vanitatum vanitas*, amely figyelemreméltó és ami fő, szaválásra alkalmas. A *Bölcsődal* meleg és mélyérzésű szép lírai vers, elannyira, hogy jutalmazása is szóba került.

A pályadíjat a *Pannóniai légió dala* nyerte el, amely régies ének, a múltak hangja és lelke borong belőle. Mintha a földből kiásott, régi hangszeren új fogású lantos próbálna játszadozni.

[Itt idézi az első versszakot.]

A pályázatnak ez a legszínesebb és lehangulatosabb darabja, kár, hogy befejező versszakai homályosak. Ez a nehézkesség vitássá tette sorsát, de végül a bíráló bizottság e versnek ítélte oda a jutalmat, a három előbb említettet pedig dicséretre érdemesítette." (Szeged és Vidéke, 1912. jan. 8.)

A Szeged és Vidéke ugyane cikkében hírvül adja, hogy a költeményt a Petőfi Társaság legközelebbi ülésén mutatják be Somló Sándor vagy Váradi Antal szavalatában.

Ádám Lászlónak az Esti Kurir 1929. jan. 22-i számában megjelent interjújában — amely Ignóus Pálnak a Kilényi-gyűjteményben levő 1929. jan. 5-i levele tanúsága szerint a költő adatközlésein alapult — Juhász Gyula elmondja, hogy a díj elnyerése után megmondták neki: „Mindnyájan Kozma Andor nevét gyanítottuk a lezárt borítékban. Ha tudjuk, hogy te vagy a szerző, nem adtuk volna oda az aranyakat.” Ez egybevág Tonelli Sándornak Szávay Gyulától származó értesülésével (Literatúra, 1937. ápr. 15.).

A Kilényi-hagyaték őrzi Szávay Gyulának Juhászhoz küldött jan. 5-i táviratát: „Betyár, gratulálok a Bulyovszky-díjhoz.”

Érdekes, hogy sem a bíráló bizottság, sem az irodalomismerők nem vették észre, hogy a pályázatra beküldött vers három évvel azelőtt már egy fővárosi napilapban megjelent.

Kilényi Irma följegyzése szerint ezt a verset küldte el a költő Kárász (Krausz) Józsefné, Szivessy Mariskának 1912. jan. 12-i szakolcai levelében, írván: „Nagyon örülnék, ha ez a versem — amit igen szeretek, ami lelkem mélyéből jött — Magának is tetszenék.” Egyidejűleg megköszöni Szivessy Mariska üdvözlését, mely erőtt adott neki, „távoli száműzöttnek, a keserves küzdelemhez, hogy végre valami oromra érjek.” (Eredeti je a szegedi múzeumban, — Kilényi által készített másolata a Kilényi-gyűjteményben.)

A díjhoz Babits is gratulált Juhásznak, amint ez Juhász 1912. jan. 8-i köszönő lapjából kitünik. (Lev. 200., 316. 1.)

292. Vándordal. Az Új Idők 1922. szept. 24-i számából. Először az Élet 1909. nov. 28-i számában jelent meg.

Változatok (az Életben):

- 1—5 mindenütt *Miénk*
- 2 *világ,*
- 4 *virág!*
- 5 Új versszak kezdődik
- 6 *A nóta, a kocma,*
- 7 *nézünk,*
- 12 *a rabság*
- 13 *palota,*
- 14 Új versszak kezdődik

15 béke . . .
18 végtelenségbe!

293. Jönnek-e még? Az Új Versek című kötetből (17. l.). Először Az Újság 1909. dec. 5-i, majd a Szegedi Híradó 1909. dec. 25-i számában jelent meg, mindkét helyen *Nil admirari?* címmel. A 11. sor végén az alapszövegbe és a valószínűleg annak alapjául szolgáló SzH közlésébe sajtóhibaként bekerült pontot az első közléssel egyezően és a szonettforma gyakoribb szokása szerint vesszőre javítottuk.

A 2. sorral kapcsolatban ld. a *Szemek* című vers jegyzetét.

294. A régi hónapos szoba. Az *Ex az én vérem* című kötetből (15. l.). Először A Hét 1909. dec. 12-i számában jelent meg.

Változatok (A Hétben):

- 2 ódon bánatos kopott
- 6 szőnyegen
- 9 *Vagy ó öreg és bús szobám, ki tudja*
- 10 megunta
- 14 *Makart csokra*

Javításunk:

- 3 A mindkét közlésben sajtóhibaként szereplő *csókra* szót értelem szerint ékezet nélkül adjuk.

Hans Makart (1840–1884) osztrák festőművész. Róla nevezték el az általa dívatba hozott, száraz virágokból összeállított ún. Makart-bokrétát, Makart-csokrot.

295. Szemek. A *Késő Szüret* című kötetből (83. l.). Először a Nyugat 1909. dec. 16-i számában jelent meg. Utána a Debrecen 1910. márc. 11-i, a Szeged és Vidéke 1916. júl. 27-i, a Makói Újság 1916. júl. 29-i számában.

Változatok:

- | | |
|--------------------------|-----------------|
| 1 nézni, | D |
| nézni | SzéV, MÚ |
| 2 kicsinyes, zöld | Ny, D |
| kicsinyes, rossz | SzéV, MÚ |
| 4 hinár él | Ny, D, SzéV, MÚ |
| 5 kis gyermek | D |
| 6 álom s félős éjszakám, | Ny, D |
| álom, félős éjszakám, | SzéV, MÚ |
| 8 Vigan villognak | SzéV, MÚ |
| 9 árulás világa | SzéV, MÚ |
| 12 parázsa! | SzéV, MÚ |
| 14 szemem! | Ny |
| még szemem. | D |
| én szemem! | SzéV, MÚ |

Javításaink:

- 2 A *kicsinyes* és *zöld* jelzők közé a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.
- 4 Az *ég* állítmány sajtóhiba következménye; értelem és minden korábbi változat szerint *él* alakra javítottuk.
- 6 A sor végéről hiányzó vesszőt pótoltuk.

A 14. sorral kapcsolatosan említést érdemel, hogy Juhász Gyula szemének szépségét, mélységét, ragyogását — többnyire arcának torzságával szembeállítva — majd minden kortárs, aki őt leírja, hangsúlyosan emeli ki (Szabó Dezső, Kosztolányi Dezső, Eörsi Júlia stb.). Mint e versből és a költő számos más verséből (több *Őnarckép*, *Arckép*, *A szemeim* stb.) kitűnik, Juhász Gyula is tudatában volt ennek.

296. Az égi istenek. A Független Magyarország 1909. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* A 10. sorban a sajtóhibás *fendörgő* összetétel első tagját *fenn* alakra javítottuk.

297. Múzsám, kiben hiszek... Az *Új Versek* című kötetből (12. l.). Először megjelent a Független Magyarország 1909. dec. 25-i, majd a Nagyvárad 1911. júl. 2-i számában. A 2. sor végén a sajtóhibás vesszőt a másik két közléssel egyezően pontra javítottuk. A Nagyvárad közlésében a 13. sorban *korcsma* áll. Megjelent még A Pesti Hírlap 1927. évi Nagy Naptárában (68. l.), a 2. sor végén és az 5. sor *igaz* szava után írásjel nélkül.

298. Alvás előtt. A Népszava 1909. dec. 25-i számából. A 14. sor végére pontot tettünk. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. jan. 12-i, a nagyvárad *Szabadság* 1911. ápr. 16-i számában.

299. Megállani... A Nagyvárad *Napló* 1909. dec. 25-i számából. *Kötetben először.* A szonett sorai 12 üteműek, kivéve a 9. sort, amelyben minden bizonynyal sajtóhibából egy szótag hiányzik, mégpedig föltehetően az *a* névelő. Ezért ezt pótoltuk. Elképzelhető lenne a névelő más helye is:

Mindent, ami nagy, mély, a világra rávall!

Mégis, ez kevésbé valószínű, mert ha így lett volna, bizonyára legalább a *mély* utáni vessző bent maradt volna a szövegben.

1910

300. A kávéházi bánat. A Független Magyarország 1910. jan. 1-i számából. *Kötetben először.* *Újesztendő éjszakáján* főcímmel, a két évvel korábbi verssel, *A földgolyó dalával* együtt-jelent meg. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. jan. 13-i számában.

301. Gioconda. A *Késő Szüret* című kötetből (99–102. l.). Először megjelent a Szegedi Híradó 1910. jan. 1-i számában. További megjelenései: A Hét 1910. aug. 21. — Nagyvárad, 1911. ápr. 16. — Nagyvárad *Napló*, 1911. szept. 3. — Független Magyarország, 1911. szept. 10. — Szeged és Vidéke, 1911. szept. 11. — Délmagyarország, 1928. dec. 23.

A legutolsó közlés csak néhány írásjelben és sajtóhibában tér el az alapszövegül választott formától.

Vált ozatok:

1 *gót iverk*

2 *Úrlalkodik*

3 *Ho*

4 *oson:*

7 *menedékén,*

SzH, H, N, NN

SzH

SzH

H, N, NN, FM, SzéV

H, N, NN, FM, SzéV, D

- 9 *Mert álmodok nélkül holt leány a lélek,*
lélek, SzH
H, N, NN, FM, SzéV
- 11 *szálltok, mint* SzH, H, N, NN, FM, SzéV
- 12 *beteg!* SzH, H, N, NN, FM, SzéV
- 14 *holt,* SzH, H, N, NN, FM, SzéV, D
- 15 *éjszakába,* H, N, NN, FM, SzéV
- 16 *kezdett,* SzH, H, N, NN, FM, SzéV
- 17 *sok méla álma,* SzH
- 18 *a Szentek.* N
- 19 *a klastromi* SzH
- 20 *szinei* SzH
- 21 *színek s* SzH
- Ó, de színek s* H, NN, FM, SzéV
- Ó, de* N
- 22 *Virultak s titkot sugtak ők neki.* SzH
- Virultak s* H, N, NN, FM, SzéV
- 23 *hüvös mezőin* SzH
- 25 *szűrődtek* SzH
- 26 *A kórusból a háladó imák.* SzH
- 27 *rózsa,* H, N, NN, FM, SzéV
- 29 *vértanuk s szüzek* H
- 30 *nézte* H, N, NN, FM, SzéV
- 31 *világa,* Sz, H, N, NN, FM, SzéV, D
- 33 *A föld csak bőrtön és igaz hazája* SzH
- cella és igaz* H, N, NN, FM, SzéV
- és igaz* D
- 34 *meny* SzH
- 35 *néha,* SzH
- *ó, jönnek napok néha* H, N, NN
- *ó, jönnek napok néha,* FM, SzéV
- 36 *Mikor szívünk a beteg és a méla,* SzH
- Mikor szívünk, a sáppadt és a méla,* H, N, NN, FM, SzéV
- 38 *dobog —* SzH
- A 38. sor után 5 kihagyott sor:
 És egy napon — ó jönnek néha szépen,
 Arany remény s piros vágy köntöskében
 Vig hirnökök, tavaszt s jövőt jelentők,
 Ó néha elvonulnak mind a felhők!
 S beteg pacstírták dalba kezdenek
- 40 *Tán Firenzéből, talán Umbriából* SzH
 Umbriából. SzH
H, N, NN, FM, SzéV
- A 40. sor után egy kihagyott sor:
 Jőit, ahogy szoktak szépek s hercegek —
- 42 *Kilépne Lionardo* SzH, H, N
- 43 *árnyék* SzH
- 44 *ég* SzH, H, N, NN, FM, SzéV, D
- 46 *ó, ki* H, N
- ó, ki* NN, FM, SzéV
- *Bánatos* D

- 49 *Művész, ki élsz e mélyben és ez éjben* SzH
— *Művész, ki élsz e mélyben s ez éjben* FM, SzéV
— *Művész, ki élsz e mélyben és ez éjben* H, N, NN
— *Művész* D
- 50 *asszonyról s babérról* SzH
- 51 *hogyha vak sötétben,* SzH
- 53 *homályán,* H, N, FM, SzéV
Lásd tul e klastrom és a völgy homályán D
- 54 *nevet* SzH
ég a boldog D
- 55 *S paloták törnek édig* SzH
- 56 *festenek!* SzH
- 58 *Terítve* SzH
- 59 *márvány,* H, N, NN, FM, SzéV
- 60 *Csak te maradnál halvány s elhagyott?* SzH
Csak te maradnál bus és elhagyott? H, N
hiányzik NN, FM, SzéV
- 61 *Ó,* H, N, NN, FM, SzéV
- 63 *Minek az égi, sáppadt fénydözn* SzH
- 64 *Mig szemeimben vágyak tüze éghet?* SzH
- 65 *Ó,* H, N, FM
- 66 *rejtélyét megadja,* SzH
megadja, H, N, NN, FM, SzéV
- 67 *mártirok,* SzH
mártirok, FM, SzéV
- 68 *és nézz ki a tavaszba!* SzH
Ó, H, N, NN, FM, SzéV
- 69 *sötétben* SzH
setétben: H, N, NN, FM
sötétben: SzéV
- 70 *Jövendő tüzek égtek mély szemében!* SzH
- 71 *S jövendő szók* SzH
- 72 *Ó,* H, N, NN, SzéV
- 73 *Lassan megindult. És* SzH
- 74 *hercegnő s lépte* SzH, NN, FM, SzéV
hercegnő s lépte tánc. H, N
- 75 *Fra Filippó, ment hiuta, hitegette* SzH
- Javításaink:
- 7 A sor végére vesszőt tettünk.
- 14 A sor végére vesszőt tettünk.
- 15 A gót *luek* szókat, melyek az 1. sorban egybeírva, itt pedig külön szerepelnek, összevontuk.
- 27 A sor végére vesszőt tettünk.
- 31 A sor végére vesszőt tettünk.
- 33 Az alapszövegben hibás *igazi* jelző szóvégi *i-jét* minden más változattal egyezően töröltük.

49 Az első közlés kivételével minden más változatban szereplő gondolatjelet pótoltuk.

A költemény tagolásában a következő eltérések vannak:

A SzH elejétől végig tagolatlanul közli.

A H és a N közlésében a 35. sorral is új bekezdés kezdődik.

A SzéV a 69. sorral sem kezd új bekezdést.

Leonardo da Vinci Mona Lisa című képét, mely a szép olasz asszonyt, Francesco del Giocondo firenzei polgár feleségét ábrázolja, a párizsi Louvre őrzi. Juhász e versének 1911. szeptemberi újraközlésére az adott alkalmat, hogy a világhírű képet néhány nappal előbb ellopták a Louvre-ból. Csak két év múlva került meg.

302. Szürkület. Az Újság 1910. jan. 1-i számából. *Kötetben először*. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. jan. 6-i számában. A 9. sor végére vesszőt tettünk.

303. A táltos, egy faló. A Hét 1910. jan. 9-i számában megjelent versnek Eörsi Júlia versgyűjteményében fönmaradt és a költő által javított kivágatáról. Innen közölte — rendkívül sok sajtóhibával — a *Késő Szület* kötet (53—55. l.).

Változatok és a költő javításai:

4 <i>szőköt oda.</i>	H
A <i>szőköt</i> és <i>oda</i> szavak közé a költő vesszőt tett	k
6 <i>áldás</i>	H
A sor végére vesszőt tett	k
14 <i>Szálla szegény, egyenest.</i>	KSz
17 <i>is</i>	H
A sor végére vesszőt tett	k
22 <i>mondják — egyenest</i>	KSz
29 <i>fából</i>	KSz
31 <i>hej e</i>	KSz
37 <i>epedve</i>	KSz
39 <i>Táltos paripám</i>	KSz
41 <i>Pókháló nőtte</i>	KSz
44 <i>Gazdád csak hej, Paripa,</i>	KSz
48 <i>vonat.</i>	H
A pontot vesszőre javította	k
49 hiányzik	H
Az eredetileg üresen álló sort (itt A Hét közlésében új szakasz kezdődött) kitöltötte egy új sorral, amely a KSz-be is bekerült:	k
<i>Berregő vaskarika,</i>	

304. Régi opálos alkonyat. Az Élet 1910. jan. 16-i számából. A 21. sor végére vesszőt tettünk.

A vers a költő váci noviciátusi emlékét idézi. (Vö. a *Szüzek, Egy régi novicius* és a *Váci szeptember 1899* című versekkel.)

305. Virginitas. A Független Magyarország 1910. jan. 16-i számából. *Kötetben először*. A *csönd felé* főcímmel A *bús Máramaros* és az *Anonymus*

című versekkel együtt jelent meg. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. jan. 25-i számában.

306. A bús Máramaros. A Független Magyarország 1910. jan. 16-i számából. *Kötetben először.* A *csönd felé* főcímmel a *Virginitás* és *Anonymus* című versekkel együtt jelent meg. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. jan. 25-i számában. A 8. sor végére vesszőt tettünk.

307. Anonymus. A Magyarság 1922. dec. 10-i számából. Először *Ligeti Miklós szobrára* alcímmel a Független Magyarország 1910. jan. 16-i számában, *A csönd felé* főcímmel, a *Virginitás* és *A bús Máramaros* című versekkel együtt jelent meg. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. jan. 25-i számában. Utána a *Késő Szület* című kötetben (71. l.) alcím nélkül, majd a Délmagyarország 1920. jan. 1-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Anonymus szobránál</i>	D
2 <i>ég</i>	KSz
4 <i>El nem olt</i>	D
5 <i>pergamentre</i>	FM, F
<i>pergamentre,</i>	D
9 <i>S gót ivenk közt, gót betűk sorában</i>	FM, F
<i>S gót ivenk közt gót betűk sorában</i>	KSz, D
10 <i>van</i>	FM, F
<i>Érezé, hogy erő, támadás van.</i>	D
11 <i>Magyar lélek és jövő zenéje</i>	D
12 <i>S hiába száll fölé gót tv éje,</i>	FM, F, KSz, D
13 <i>Ezer év mély trombitája</i>	D
14 <i>szavakban!</i>	FM, F, D

Javításunk:

12 A sor végére a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.

308. Ovid levele Juliához. Az Új Idők 1910. jan. 30-i számából. Megjelent még A Reggel 1929. szept. 30-i számában, s onnan vette át a Nagyváradi Napló 1929. okt. 2-i száma.

Eltérések (A Reggelben és a Nagyváradi Naplóban):

Cím: *Ovidius levele Juliához*

- 6 *ragyog...*
- 8 *estél.*
- 9 *Cézár?*
- 11 *babérját?*
- 13 *babérág —*
- 14 *tükökhöz jól...*
- 19 *tanítja*
- 21 *Ne fájjon e kérdés! Hisz az élet*
- 22 *hiján*
- 23 *szerelem*
- 24 *nekem.*

Az utolsó közlés a költő közreműködése nélkül történt. Kilényi Irma 1929. szept. 2-án a költőhöz, aki akkor a budai Schwartzter-szanatórium lakója volt, a következőket írta: „Sikerült kinyomoznom egy azóta vérmérgezésben

meghalt drága gyerekkori pajtásom, dr. Török Frigyes noteszában az »Ovidius levele Júliához« c. versét, 1911. február 3-iki kelettel, amikor a »Hétben« megjelent. Ugy-e megengedi, hogy elküldjem Lázár Miklósnak; kérem kísérje figyelemmel a Reggelt, talán már hétfőn közli is. A vers olyan új, mintha ma írta volna s talán ma is ilyennek írná meg, azt hiszem.”

Kilényi 1929. okt. 14-én a versről a következőket írja:

„Remélem, nem haragudott az »Ovidius« vers közléséért? Juhász néni nagy örömmel újságolta, hogy milyen csodaszép verset írt Gyula s mutatta a lapot, nem volt szívem elrontani örömét s nem mondtam meg Neki, hogy én küldtem be, de ne mondja meg Neki majd Maga sem, ugy-e megígéri?”

Kilényi, illetőleg Török Frigyes följegyzése téves adatot őriz a vers első megjelenéséről s nyilván a szövegről is. A Reggel közlésében egyébként a vers hat négyesoros versszakra tagolódik.

E vers rokon az *Ovidius* című korábbi és az *Ovid tavaszdala* című későbbi költeménnyel.

Lázár Miklós (sz. 1886) A Reggel főszerkesztője volt.

309. Egy csók egy állomáson. A Színházi Újság 1921. nov. 20-i számából. *Kötetben először.* Először megjelent a Független Magyarország 1910. jan. 30-i számában.

Változatok (a Független Magyarországbán):

- 1 *Öt perc s mehet.*
 - 3 *Egy lánynak*
 - 4 *Neve; innominata.*
 - 6 *lecsukott*
 - 7 *mustok árja,*
 - 8 *De lángot*
 - 9 *Öt perc, mehet! . . . A távolok már hívtak:*
 - 10 *szürke, álmos ősz*
 - 11 *Napok, mikor az arcom száz redő lesz!*
 - 12 *Öt perc s mehet!*
 - 13 *Oly messze már a csókos lány s verő fény.*
 - 14 *vőfély*
- Vö. az *Innominata* című verssel.

310. Betegszoba. A Független Magyarország 1910. febr. 6-i számából. *Kötetben először.*

A transzjordániai Gileád hegység balszama híres gyógyír volt.

311. A nagy maszk... Az Élet 1910. febr. 13-i számából. A 9. sorban a *fija* szót *fia* alakra javítottuk, a 14. és 18. sor végére vesszőt tettünk.

A vers tárgyával nyilvánvalóan szoros kapcsolatban van a Kilényi-gyűjteménybe Tabéry Gézától bekerült fénykép, amely Juhász Gyulát váradi tartózkodása idején Beethoven falon függő gipsz-maszkja mellett ábrázolja. Úgy látszik, a maszk Juhászé volt, mert szakolcai versében is emlegeti, tehát magával vitte oda is (*Ködök várában*).

312. Buddha. A *Késő Szület* című kötetből (49. l.). Először a Vasárnapi Újság 1910. márc. 6-i számában jelent meg.

Változatok (a Vasárnapi Újságban):

- 1 *Mosolygó*
- 5 *mosolygást*
- 9 *bálvány*
- 11 *bibliákat*
- 14 *mosolygó*
- 16 *koporsó!*
- 18 *szántak*
- 19 *S szerelmek, álmodások:*
- 23 *élet*
- 24 *nézek*
- 25 *mosolygó!*

Javításaink:

- 1 A vers Eörsi Júlia másolatában szerepel a versgyűjteményében, s ebben *Mosolygó* helyett, nyilván elírásként, *Mosolygós* áll. Minden bizonnyal innen került tévesen a kötetbe is ugyanígy, s így közli Paku (1: 114. l.) és Tolnai (106. l.) is. A Vasárnapi Újság szövegével egyezően a 9., 13. és 21. sorok analógiáinak figyelembevételével javítottuk.
- 19 A hiányzó sorvégi frászjelet az első közlés szerint kettősponttal pótoltuk.

313. Ezek enyémekek... Az *Ez az én vérem* című kötetből (3–4. l.). Először A Hét 1910. márc. 13-i számában jelent meg, utána az Új Idők 1910. ápr. 10-i, majd a Délmagyarország 1912. ápr. 14-i számában.

Változatok:

- | | |
|---|------|
| Cím: <i>Ami szép volt. . .</i> | ÚI |
| <i>Számvetés az élettel</i> | D |
| 1 <i>Ha majd dörögve,</i> | ÚI |
| 2 <i>súlyos, tömör kapud,</i> | ÚI |
| 5 <i>Mi hozza</i> | ÚI |
| 6 <i>A lelkeket, amely halottra fázott ?</i> | ÚI |
| 8 <i>álmodom (sajtóhiba)</i> | D |
| 11 <i>hűvös tavaszéjszakában</i> | ÚI |
| 12 <i>S még ma is ég a régi és beteg seb.</i> | ÚI |
| Az Új Időkben itt egy új versszak következik: | |
| <i>A gyönyörök ? Hisz nékem mérget adtak</i> | |
| <i>Borok és bűnök, vágyak és virágok,</i> | |
| <i>Feledni vágytam és lelkembe harsant</i> | |
| <i>A szürke hajnal és robotos átok.</i> | |
| 13 <i>Hisz engemet csak éhezettél, élet,</i> | ÚI |
| <i>fősvény, messze élet,</i> | D |
| 14 <i>Csak asztalaid morzsáit ha kaptam.</i> | ÚI |
| 16 <i>lecsattan ?</i> | ÚI |
| <i>becsattan ?</i> | D |
| 17 <i>Egy nyári éjen</i> | H, D |
| <i>Egy zene fáj. Mozart. Egy nyári éjjel</i> | ÚI |
| 18 <i>gyertyafénynél</i> | ÚI |
| 19 <i>arany-gyermekségem,</i> | H, D |
| <i>S benne csengett arany gyermekségem.</i> | ÚI |
| 20 <i>ábránd!</i> | H, D |
| 21 <i>Egy kép fáj. Segantini esti tája,</i> | ÚI |

22 aki néz az égbe,
 23 és szürke kőd árnya
 24 S lelkében: örök vágyak messzesége.
 25 szépek,
 28 térül.

ÚI
 ÚI
 ÚI
 ÚI, D
 ÚI

Giovanni Segantini (1858—1899) az Alpok tájainak híres és kedvelt svájci festője.

314. A többi néma csend. A Debrecen 1910. máj. 11-i számából. Először megjelent a Független Magyarország 1910. márc. 15-i számában, utána a Nagyváradi Napló 1910. ápr. 10-i és a Pesti Napló 1910. ápr. 29-i számában. Szövegeltérés nincs, a Debrecen központosításban a legjobb formát adja.

Eltérések:

4 skarlátköpenyén.

PN

6 merőn

FM, N

9 szerette

FM, M, PN

11 már;

N

E versre válasz Kassák Lajosnak a Független Magyarország 1910. júl. 26-i számában megjelent szonettje:

„A többi néma csönd”
 (Juhász Gyulának írtam)

Messziről jött és dalolva tért meg,
 Más istent és a titkot nem kereste;
 Bús önmagát látta istenének
 S szelíd mosollyal dőlt a végtelenbe.

Pár könyv és egy asszony volt mindene;
 Sírva cipelte az élet holmiját.
 S e tragikus lét: vak bohóca
 A régi portáról újba söpri át.

Megölte hitét a pokol síráma
 S e rút jelen: hol minden istené
 És lelkünkre ég az üdvök ragálya.

Árván virrasztott nagy éji magányban:
 Verseket írt lelke asszonyához
 És meghalt egy fehér elefántcsont-házban.

Megjelent újra a szegedi Tűz 1918. dec. 28-i számában is. Kassák ekkor a Ma szegedi matinéja alkalmából Szegeden volt.

315. Az élet bája... A Független Magyarország 1910. márc. 20-i számából. *Köteiben először.* Ez első megjelenéskor a cím alatt a következő ajánlás: „V. Jankának szeretettel.” Ugyanilyen címmel és ajánlással közölte a Nagyváradi Napló 1910. márc. 27-i száma. Ajánlás nélkül, sajtóhibás (Az élet bálja) és három pont nélküli címmel közölte a Debrecen 1910. jún. 26-i száma.

Várnai Janka (sz. 1890) színésznő az 1909/10. évadban a szegedi színház művésznője volt. Innen Pozsonyba, majd Pécsre, 1914 őszén Nagyváradra került. Juhász Gyula baráti körének egyik tagja, Eisner Manó melegebb

érzelmi kapcsolatban volt vele; a költő e barátja révén ismerte, s inkább hódolattal, mintsem szerelemmel viseltetett iránta.

316. Sasfiók. Az *Ez az én vérem* című kötetből (53. l.). Először megjelent a Színhátiék 1910. márc. 24-i számában *Színházi Szonettek* főcímmel. Utána a szegedi Színházi Újság 1910. szept. 11-i, a Rivalda 1919. nov. 9–16-i, a váradi Magyar Szó 1920. jan. 25-i és a Színház—Színházi Újság 1929. júl. 7-i számában. A Petőfi-múzeumban megvan Káli Frigyes birtokában volt 1910. nov. 18-i kézírata (k_1) és Eörsi Júlia birtokában volt 1914-ből származó ceruzával írott újabb kézírata (k_2) is. Rozsnyay Kálmánnak is megvolt a kézírata (Napkelet, 1937. júl. 1.). Az alapszöveget a kötetből vettük, mert a későbbi közlések szövegükben nem térnek el, csupán pontatlan nyomdai munka következtében előállott központozásbeli és betűkülönbségeket mutatnak.

Változatok:

Cím: *A Sasfiók*

Alcím: *(Hódolat Rostandnak)*

Egy Rostand-előadás után

1 *empíróra*

empír óra

ampírón (sajtóhiba!)

3 *halaványkék*

halovány kék

halványkék

4 *indulója*

Oly lány e versek bágyadt indulója.

5 *cirádás,*

vertarany keretben

S mint kis cirádás vért, arany keretben

cirádás, vert arany keretben

7 *fő,*

fő, szemében büszke fény

fő, szemében büszke fény,

8 *Olyan vagy ó princ, én sápadt szerelmem!*

szerelmem!

9 *A gloire fon fürtödre szőke rózsát,*

A gloire fon fürtidre szőke rózsát,

A Gloire fon fürtödre szőke rózsát,

A Gloire fon fürtidre szőke rózsát,

11 *szőnyegek*

12 *lebeg*

remeg,

S bús ajkodon a szép szó úgy remeg,

így lebeg

13 *sirály,*

sirály!

14 *Halavány herceg, római király.*

Javításaink:

7 *A szőke fő* után, az első közléssel és mindkét kézirrattal egyezően, vesszőt tettünk.

k_2

k_2

R, SzSzÚ

k_1

N

MSz

k_1 , R

MSz

SzSzÚ

k_1

k_2

Sz, k_1

k_2

MSz

R, SzSzÚ, N

Sz, k_1 , k_2

R, SzSzÚ

N

N

k_1 , k_2

SzÚ

k_1

k_2 , R, SzSzÚ

N

Sz, k_1 , k_2 , R

SzÚ

k_1 , N

k_2

MSz

k_1 , k_2 , R, MSz, SzSzÚ

N

R, SzSzÚ

9 A *Gloire* szót a k₂ és az alapszöveget követő két közlés tanúsága alapján nagy kezdőbetűvel közöljük.

Rozsnyay a vers keletkezéséről a következőket írja: „Együtt néztük meg Rostand darabját a Szigligeti Színházban. Juhász az egész előadás alatt valóságos transzban volt. Utána az Emkében megint vers született — nekem. Ez a remek szonett.” (I. h.)

Eőrsi Júlia szerint (Tiéd a sírig. 10. l.) a nála levő kéziratot a költő 1914 márciusában írta a Rökus-kórház betegágyán. Eőrsi a verset magára vonatkoztatta: „Minden nekem szólt és minden rám vonatkozott, a csodálatos szempár még égetőbb lett, amint szórta rám a szonettek aranygyűrűit.” (Uo.)

Juhász Gyula a szegedi Rivalda című színházi lapocsksa első számában 1919. okt. 25-én a következőket írja:

„*Hát persze,*
hogy én csak trok valamit az új szegedi színházi lapba. Nélkülem csak nem lehet meg egy ilyen keresztelő. Mikor Bárdos Artur a Színhátiakat megindította Pesten, valaki azt mondta, hogy keressen valakit, aki színházi verseket ír. Engem talált. Mástól nem is jött vers a, sajnos, rövidéletű lapjába. Mikor a Thália színházi szemle megindult a múlt ősszel, megint letrakt hozzám kétszer is, hogy küldjek neki színházi szonetteket. (Ezt a műfajt én kreáltam Magyarországon, a Wilde és Kerr versei voltak külföldi elődei.) Nem küldöttem és a Thália két szám után beszünt. Talán, ha küldök, még élt volna egy rövid életet. De tréfa nélkül, nekem a színház a gyöngém...” (Vö. Színház és Filmművészet, 1955. november. 832. l.)

A Kilenyi-gyűjteményben megvan Bárdos Artur 1910. márc. 28-i levele a Színhátiák levélpapírján, melyben többek között ezt írja: „Nagyon örültem vers-küldeményének és örülnék a többinek is.” Egyúttal szegedi és váradi színházi tudósításokra, általános tárgyú színházi cikkek írására is kéri Juhászt.

A költő első bécsi útja alkalmával, 1926. máj. 15-én egy képeslapon a következőket írta Rapaportné Étsy Emiliának, aki Szegeden többször játszotta Rostand Sasfiók (L'Aiglon) című drámájában a címszerepet, Napóleon fiát, a reichstadi herceget:

„*A reichstadi hercegnek a Maga nevében vittem egy kis méla magyar nefelej-cset.*”

Néhány nappal későbbi, keltezetlen, máj. 26-i postabélyegzővel ellátott képeslapján ugyancsak Étsy Emiliának írja:

„*Indulóban üdvözlí innen a legszebb és legjobb magyar Aiglont hódoló híve:*
A Sasfiók szonett költője.

(*Most már másképp írnam ezt a verset persze.*)”

317. Misztikus órák. A *Késő szüret* című kötetből (88. l.). Itt az ugyanilyen című ciklus V. része. Először a Független Magyarország 1910. márc. 27-i számában jelent meg az alapszöveghez közelálló formában, majd átdolgozva az Új Idők 1910. júl. 31-i számában. Véletlen is lehet, hogy nem az átdolgozott, hanem a korábbi szöveg került a *Késő Szüret*be. Eőrsi versgyűjteményében a FM másolata szerepel.

Változatok:

Cím: *Évek gyásza*
Az élet kínja
2 *álmokért sóvárog,*
sóvárog,

FM
ÚI
ÚI
FM

4 lélektelen percek	ÚI
5 herceg	FM
züllött, régi herceg	ÚI
6 Öreg rokokóágy	ÚI
7 S életünk, mint rothadt faggyú fájva serceg!	FM
S életünk, mint fagyott faggyu, fájva serceg!	ÚI
8 borús, hideg	FM
borús, beteg estvék,	ÚI
12 Melynek hűvös fénye könnyeinken olvad	ÚI
13 csöndben,	FM
14 Rátok gondolunk szép, régi, hű halottak!	FM, ÚI
18 sirat, régi	ÚI
19 virág.	ÚI
20—21 Ó virrasztó szüzek, hajnalodó szüzek	
Mondjatok fonnyadó lelkemért egy imát!	ÚI

Javításaink:

- 1 A sor végére vesszöt tettünk.
- 2 A sor végére vesszöt tettünk.
- 5 A *züllött* és *beteg* jelzők közé vesszöt tettünk.
- 7 A *mint* hasonlító szócska elé vesszöt tettünk.
- 8 A *borús* és *hideg* jelzők közé vesszöt tettünk.
- 18 A *sirat* szó után vesszöt tettünk.

318. Annára gondolok. A Vasárnapi Újság 1910. ápr. 3-i számából. Ez első közlése is. Ugyanaznap megjelent a Nagyváradban, majd a Debrecen 1910. ápr. 10-i számában is, nyomdahibákból eredő eltérésekkel:

2 <i>nélkül</i>	D
5 <i>égről.</i>	N, D
10 <i>ujongva</i>	N, D

319. Magamhoz. A *Nefelejcs* című kötetből (43. l.). Először megjelent a Független Magyarország 1910. ápr. 3-i számában *Szonettek* főcímmel, a *Szépül az élet . . .* című verssel együtt, azzal a megjegyzéssel, hogy mutatvány „Egy készülő verseskönyvből”. Utána az Újabb magyar költők c. antológia (1911) 76—77. lapján, majd pedig a Nagyváradi Napló 1913. jún. 7-i számában jelent meg különös szedéssel: a négy versszak négy bekezdést alkot, minden bekezdés előtt gondolatjel van, s a verssorok prózai szedés módján követik egymást, gondolatjellel elválasztva, kisbetűs sorkezdettel. Újból versszerű formában, de a szakaszok előtti gondolatjelet megtartva közli a Délmagyarország 1913. jún. 19-i száma, majd ugyancsak a Délmagyarország 1919. szept. 7-i száma. Megjelent az *Ez az én vérem* című kötetben (4—5. l.) is, így valószínűleg tévedésből került még egyszer a *Nefelejcs* című kötetbe, igaz, hogy az *Ez az én vérem* szövegétől kissé eltérő formában, a Délmagyarország 1919-es közléséből. Közölte Dánielné Lengyel Laura Magyar Antológiája (244. l.) is.

Változatok:

2 <i>a szép eget</i>	FM, ÚMK, EAÉV, MA
<i>a szép eget,</i>	NN, D 1913
3 <i>mély mélabúját,</i>	EAÉV
7 <i>gondnak,</i>	NN, D 1913
8 <i>hegedü!</i>	FM, NN, D 1913, MA

- 9 *Fiam, ne félj. Nagy óráid*
 12 *félj!*
Fiam ne félj!
 13 *Fölírva mind, mi örök ideleenn*
 14 *rab,*
mint rab, él — a Végtelen!

EAÉV
 FM, NN, D 1913, EAÉV
 MA
 EAÉV
 FM, ÚMK, NN, D 1913
 EAÉV

320. Az élet szonettje. A Munka 1921. máj. 29-i számából. Ezt közölte Kispéter András (ItK. 1954. 217. l.). *Kötetben először.* Első megjelenése a Független Magyarország 1910. ápr. 3-i számában *Szépül az élet... címmel, Szonettek* főcímmel, a *Magamhoz* című verssel együtt, mutatványként „Egy készülő verseskönyvből”.

Változatok (a Független Magyarorszában):

Cím: *Szépül az élet...*

- 1 *éled,*
 3 *borok és nyarok,*
 4 *csókolnivaló élet!*
 5 *bánatokat,*
 6 *Szép bánatokat, melyek dalra méltók*
 7 *tő,*
 8 *tükkokat!*
 10 *gyűlölni édes csoda,*
 11 *elébed.*
 14 *Úgy érzem, most jó, amit kértem én!*

Javításunk:

- 7 A sor végére a tévesen odakerült t betű helyére vesszőt tettünk.

321. Színház. Az *Ez az én vérem* című kötetből (53. l.). Először megjelent a Színháti 1910. ápr. 13-i számában, majd a szegedi Színházi Újság 1910. okt. 23-i számában. Mindkét helyen *Színházi Szonettek* főcímmel.

Változatok:

Cím: <i>Szigfrid-motivum</i>	Sz, SzÚ
2 <i>főlragyog,</i>	Sz
12 <i>szivom,</i>	Sz, SzÚ
13 <i>ujjongón</i>	Sz, SzÚ
14 <i>haván</i>	Sz

Javításunk:

- 13 A sor végére vesszőt tettünk.
 14 A kötetbeli szövegben és az annak alapjául szolgáló SzÚ-beli közlésben sajtóhibaként *haván* helyett *taván* olvasható; ezt az első közlés, az 1. sor analógiája és értelem szerint is helyesbítettük.

A színházi szonettek műfajára ld. a *Sasfiók* című vers jegyzetét.

Szigfrid-motivum: Wagner Niebelung gyűrűje című zenedráma-tetralógiájának harmadik darabjában, a Siegfriedben gyakran fölcsendülő vezérmotívum. Az első címből következtetve tehát ez az opera ihlette e versre a költőt.

322. Fehér éjszakák. A Független Magyarország 1910. ápr. 17-i számából. *Kötetben először.* Az első közléstől csak nyomdai okokból eltérő szöveggel közölte a Debrecen 1910. máj. 1-i, a Pesti Napló 1910. máj. 3-i és a Dél-magyarország 1910. nov. 20-i száma.

Nyomdai eredetű eltérések:

Cím: *Fehér éjszakán*

6 könyvek

10 *Oh tengerek, álmok, könyvek betűk,*

11 *Oh*

12 *Oh távol partok, távol hegedük!
távol hegedük!*

13 *készlet,*

17 *Oh*

22 könyvek

Délm

PN, Délm

PN, Délm

PN, Délm

PN, Délm

PN, Délm

PN, Délm

PN, Délm

PN, Délm

Javításaink:

12 Az alapszöveg hibás *távoli* szavát valamenny változattal egyezően javítottuk.

13 A sor végéről hiányzó vesszőt valamennyi változattal egyezően pótoltuk.

10, 11, 12, 17 A sor elején álló rövid nagy *O*-betűkre (az alapszövegen kívül így van a Debrecen szövegében is) ékezetet tettünk.

323. Áldott e bánat... A *Hárfa* című kötetből (25. l.). Először A Hét 1910. ápr. 24-i számában jelent meg, majd a Nagyvárad *Élet* (a Nagyvárad *Napló* képes heti melléklete) 1911. szept. 10-i és a Délmagyarország 1911. szept. 24-i számában. Durva sajtóhibával a címében az *Új Versek* című kötetben (25. l.) is.

Nyomdai eredetű eltérések:

Cím: *Áldott-e a bánat...*

3 *a bánat,*

7 *szelelemnél,*

8 *újjulások*

10 *kihajt,*

ÚV

H, NÉ, D

NÉ, D

H, NÉ, D, ÚV

H, NÉ, D, ÚV

Javításunk: A 10. sor végén levő pontot a többi változattal egyezően és értelem szerint is vesszőre javítottuk.

324. Piros remény. A *Népszava* 1910. máj. 1-i számából.

325. A hallgatás tornyában. A *Független Magyarország* 1910. máj. 15-i számából. *Kötetben először.* Változatlan szöveggel közölte a Délmagyarország 1910. nov. 27-i száma is.

326. Pillangó kisasszony. A nagyvárad *Szabadság* 1910. máj. 15-i számából. *Kötetben először.* Megjelent még a Debrecen 1910. máj. 22-i, a *Független Magyarország* 1910. máj. 26-i és a Szegedi *Híradó* 1910. máj. 29-i számában.

Eltérések:

1 *porcellának,*

5 *ül*

6 *madár,*

9 *lampionok,*

11 *őreg,*

12 *tenger.*

15 *Mely Napnyugatnak tér sóvár ölébe,*

21 *távol puha,*

22 *Japán,*

36 *néma madarak!*

SzH

D

SzH

D

FM

SzH

FM

D, FM, SzH

D, FM

D

37 *porcellánok*,
38 *Napkeleten*, —

SzH
FM

Javításaink:

5 Valamennyi közlés *kimonában* alakot ad. Ez elírás lehet, mivel e szónak ilyen alakja nincs, ezért javítottuk.

22 A sor végéről az alapszövegben hiányzó vesszőt két közléssel egyezően pótoltuk.

24 A valamennyi közlésben szereplő *kimonás* szót *kimonós*-ra, s a *leány* alakot a szótagszám követelménye szerint *lánya*-ra javítottuk.

Puccini világhírű operájának első bemutatója 1904-ben Milánóban volt; a budapesti Operaház a szerző vezényletével 1906. máj. 12-én mutatta be. Nem lehetetlen, hogy a költő részt vett ezen a bemutaton. Verse természetesen részvételtől függetlenül is megszülethetett, hiszen az opera ezekben az években a vidéki színpadokon is gyakran került bemutatásra, s népszerűsége egyre nőtt.

327. *Formát keresni*. . . Az *Új Versek* című kötetből (10. l.). Először A Hét 1910. máj. 22-i számában jelent meg, majd a Nagyváradi Életben 1911. szept. 10-én és a Délmagyarországban 1911. szept. 17-én.

A Délmagyarország közlésében tévesen a 4. és 11. sor végén pont van.

328. *Versek, rim és remény nélkül*. Az *Új Versek* című kötetből (14—15. l.). Először a Renaissance 1910. máj. 25-i számában jelent meg, majd a Független Magyarország 1910. júl. 10-i számában, végül a *Hárfa* című kötetben (20—21. l.). Szövegtérítés nincs; az írásjelekkel kapcsolatos eltérések a következők:

10 <i>élsz</i>	R, FM
11 <i>Ki tudja, hol</i>	R, FM
14 <i>lágyan</i>	R
16 <i>éltem,</i>	FM
25 <i>tükreben. . .</i>	FM
28 <i>Szép szabad élet</i>	R, FM
33 <i>utóljára</i>	R
<i>november,</i>	R, FM
37 A sor zárójelben van és a végén pont.	R
Csak a sor végén van zárójel, s pont.	FM

Javításunk:

33 A sor végére a R és a FM közlésével egyezően vesszőt tettünk.

A R és a FM közlésében az egyes részek (I—II.) cím nélkül jelentek meg; csak a kötetekben kaptak címet.

329. *Májusi áhitat*. A *Késő Szüret* című kötetből (62. l.). Itt *A rohateci Máriánál* című ciklus II. része. (Az I. rész *A rohateci Máriánál* című vers volt.) Először az Élet 1910. máj. 29-i számában jelent meg. A korábbi címet őriztük meg.

Változatok (az Életben):

2 *szűz Mária*,
3 *néked*
4 *Én, földi bűnök, bánatok fia!*
11 *nő s*
14 *Én mindig bánatos, rossz gyermeked!*

330. A színész halála. A *Nefejejs* című kötetből (38. l.). Először a Színház 1910. jún. 2-i számában jelent meg, *Színházi Szonettek* főcímmel. Másodszor a szegedi Színházi Újság Makó Lajos emlékének szentelt 1910. nov. 13-i számában, utána a Nagyvárad 1911. ápr. 16-i számában, majd az Ince Henrik szerkesztésében és kiadásában megjelent Magyar Művészeti Almanach az 1912. évre című kiadvány (Budapest 1911.) 128. lapján, *In memoriam* főcímmel. (A verset az Almanachnak A magyar színészet halottai című rovata követi.) Közzölte a nagyvárad Szabadság 1913. márc. 23-i, a szatmárnémeti Színház 1914. jan. 17-i, a Színházi Élet 1919. máj. 11-i száma. Utoljára a Délmagyarország 1919. aug. 10-i számában jelent meg, onnan került a *Nefejejs* kötetbe.

Változatok:

2	<i>dermed.</i>	SzÚ, N, MMA, Színház
3	<i>vigaszt.</i>	Színház
10	<i>elhamvadott,</i> <i>A „deszkák” fénye mind elhamvadott,</i> <i>A „deszkák”</i>	Szj, SzÚ, N, Szg, SzÉ MMA Színház
12	<i>haza.</i>	Színház
13	<i>sziv,</i>	SzÚ, N, MMA, Színház
14	<i>Ahol örökké, minden egy s igaz...</i>	Szj, SzÚ, N, MMA, Szg, Színház, SzÉ

A Színházi Szonettekre vonatkozóan ld. a *Sasfiók* jegyzetét.

331. Csöndes panaszok. A *Késő Szüret* című kötetből (9. l.). Először A Hét 1910. jún. 12-i számában *Béke velünk...* címmel jelent meg. A *Késő Szüret*-tel egyezően a *Csöndes panaszok* című ciklus 1. részeként jelent meg a *Hárfában* (45. l.) is. Ezért kellett megtartanunk a költő által kétszer is megerősített későbbi, ciklusbeli címet.

Változatok (A Hétben):

Cím: *Béke velünk...*

- 1 *velem,*
- 2 *sóhajok,*

332. Lady Godiva. A Színházi Újság 1924. már. 8-i számából. Először a Független Magyarország 1910. jún. 12-i számában jelent meg, majd jóval később, a Szegedi Napló 1922. ápr. 16-i, a Színházi Újság 1923. márc. 3-i számában is. Eörsi Júlia verseskönyvében megvan Eörsi másolatában *Lady Godiva lovagol* címmel, de a címből Juhász a *Lady* szót törölte.

Változatok:

Cím: *Godiva lovagol*

2	<i>sőtét,</i>	FM
3	<i>világra:</i> <i>világra,</i>	FM, SzN, SzÚ 1923 FM, SzÚ 1923 SzN
4	<i>oldja érc övét.</i>	FM, SzN, SzÚ 1923
5	<i>Az üres utcák</i>	FM, SzN, SzÚ 1923
6	<i>halkkal hóféhér lován,</i> <i>lován,</i>	SzÚ 1923 SzN
7	<i>Fehér lován szép teste</i>	FM, SzN, SzÚ 1923
8	<i>biboros</i> <i>biborszín</i>	FM, SzN SzÚ 1923

9 Nagy szőkesége

FM

Eőrsi Júlia verseskönyvében Juhász a *Nagy* szót áthúzta és följeje írta: *Dús*. (Vö. Eőrsi: *Tiéd a sírig*. 65. l.) Néhány, a másolatban hibás írásjelet is javított.

10 arany,

FM

fénybe, mint arany,

SzN

fénybe,

SzÚ 1923

11 tele,

FM, SzN

A pogány Hold ma mámorral tele.

SzÚ 1923

13 A réveteg bakter kinéz

FM

14 elapad szeme!

FM

kiapad a szeme!

SzN

szeme!

SzÚ 1923

Javításunk:

11 A sor végére a SzÚ 1923-as közlésének és e versre különben is jellemző rövid mondatoknak megfelelően pontot tettünk.

Lady Godíva (megh. 1057): a monda szerint Leofric chesteri gróf szép, fiatal felesége. Midőn férje Coventry városára nagy pénzbüntetést rótt, úgy váltotta meg a várost a büntetéstől, hogy férje kikötése szerint mezítlapán lovagolt végig az utcákon.

333. Boccaccio énekel. Az *Ez az én vérem* című kötetből (24–25. l.). Először A Hét 1910. jún. 26-i számában jelent meg. Eltérés csak annyi, hogy az 1. sorban az alapszövegben a *Korhad* szó után sajtóhibából vessző van (ezt az első közléssel egyezően javítottuk), a 23. sorban pedig A Hét közlésében *Bizánc* áll; mint már a *Botond apánk Bizáncban* jegyzetében mondtuk, a költő maga következetesen *Bizancot* írt.

A Rivalda 1919. nov. 2-i számában *Boccaccio* címmel megjelent prózai cikkét e vers második szakaszának idézésével kezdi a költő (a 12. sorban *Szülessék*; a 16. sorban az *Öröm*), majd ezeket írja:

„Ezt énekeltem én egy régi versemben *Boccaccioval*, anno *Anna* és *Holnap* a régi *Váradon*, mikor a fehér papoknál tanítottam és piros bort ittam a bihari szőlőhegyeken . . . Ekkor ismerkedtem meg igazán *Boccaccioval*, a *flórenci mesterrel*, aki *Homéros* és *Maupassant* mellett a legkülönb elbeszélő. . .” (Vö. Színház és Filmművészet, 1955. november. 832–833. l.)

334. Csöndes csillagok alatt. A Független Magyarország 1910. jún. 26-i számából. *Köetben először*. Változatlan szöveggel közölte az aradi Függetlenség 1910. jún. 29-i és a Pesti Napló 1910. júl. 1-i száma is.

A címbeli kifejezés („*csillagok alatt*”) a költő kedvelt képe volt; hasonló kötetcímet is akart (Eőrsi Júlia: *Tiéd a sírig*. 75. l.) és egyik lendületes prózáját is ezzel zárja (Ó. 1: 280. l.).

335. Nyár. A Független Magyarország 1910. júl. 17-i számából. Ez első közlést — mely *Emlékek Annabálya* főcímmel, a *Mégis oly szép* . . . című verssel együtt közli e verset — átvette a Nagyvárad 1910. júl. 26-i és a Debrecen 1910. júl. 28-i száma. Az alapszövegben a 6. sorban a zárójel előtt elmaradt a pont, ezt a Debrecen közlésével egyezően pótoltuk, a 4. és 8. sor végén a fölkiáltójelet és zárójelet követő pontot viszont mint fölöslegeset töröltük. A Debrecen közlésében a 8. sor végéről lemaradt a zárójel.

E versben először bukkannak föl a *Milyen volt...* című közismert Juhász-verset annyira jellemző képek és hasonlatok.

336. Szép volt. A Délmagyarország 1919. máj. 3-i számából. Először *Mégis oly szép* címmel, a *Nyár* című verssel együtt, *Emlékek Annabálja* főcímmel a Független Magyarország 1910. júl. 17-i számában jelent meg. Önálló versként közölte a Renaissance 1910. júl. 25-i száma, majd ismét a *Nyár*-ral együtt, közös cikluscímmel a Nagyvárad 1910. júl. 26-i és a Debrecen 1910. júl. 28-i száma. Ismét önállóan a nagyvárad Szabadság 1910. dec. 25-i, a szegedi Színházi Újság 1912. szept. 8-i és a Debreceni Szemle 1912. okt. 20-i száma.

Változatok:

Cím: <i>Mégis oly szép...</i>	FM, N, D
<i>Lopott fények...</i>	R, Sz, SzÚ
<i>Lopott fények</i>	DSz
1 <i>A kettőspont előtt vessző is van, sajtóhiba</i>	DSz
2 <i>nagy és örök fényeket:</i>	FM, N, D
3 <i>Papirlámpák ragyogták be útam,</i>	FM, N, D
<i>utam,</i>	R, Sz, SzÚ, DSz
4 <i>De mégis: fényektől voltam én részeg</i>	FM, N, D
<i>De mégis:</i>	R, Sz, SzÚ
5 <i>És beteg.</i>	FM, N, D
<i>Beteg!</i>	R, Sz, SzÚ, DSz
7 <i>égett,</i>	FM, R, N, D, Sz, SzÚ,
	DSz
8 <i>sírást, dalt</i>	FM, N, D
9 <i>melyen nevetni tud,</i>	FM, N, D
<i>A tragédiát,</i>	DSz
12 <i>az ifjúságnak</i>	FM, N, D
<i>távol tavaszán</i>	DSz
13 <i>Csillogtál jegesen, mint szép meddőség,</i>	FM, N, D
<i>meddőség:</i>	R, Sz, SzÚ, DSz
14–15 <i>Hazug fény, elvesztél és megmaradtál</i>	
<i>Ó magány!</i>	FM, N, D
<i>Hazug fény, elvesztél és itt maradt</i>	
<i>A magány!</i>	R, Sz
<i>Hazug fény,</i>	SzÚ, DSz
16 <i>Lopott fények, mégis</i>	FM, N, D
17 <i>törőtt</i>	FM, N, D
18 <i>S melegszenek sok izzó régi lázon!</i>	FM, N, D
<i>lazon...</i>	R, Sz, SzÚ, DSz
19 <i>két csalóka párom</i>	FM, N
<i>ó hír, két csalóka párom,</i>	D
<i>ó hír,</i>	SzÚ
<i>ó hír én</i>	DSz

Javításaink:

A 3. és 7. sor végére — a többi változattal egyezően — vesszőt tettünk. A „lopott fény” Katona Bánk bán-jából válhatott Juhász kedvelt kifejezésévé („Lopott fény! — ej! Jó éjszakát!”) Prózában is használja: Jim: *Takarodó*. Szabadság, 1908. márc. 3.

337. Megyünk a völgybe . . . A *Késő Szüret* című kötetből (105. l.). Először a Vasárnapi Újság 1910. júl. 31-i számában jelent meg, majd A Társaság 1918. nov. 17-i számában. A *Késő Szüret* közlése központosítás tekintetében rendkívül pontatlan. Főként ennek következtében előállott eltérések:

Cím: <i>Megyünk a völgybe</i>	T
1 lefele.	VÚ
2 levele,	VÚ
3 arany,	VÚ, T
4 van.	VÚ, T
6 lefele.	VÚ
<i>Ó, csak menjünk a völgybe lefele</i>	T
7 <i>S jöjjön</i>	VÚ
8 <i>határ,</i>	VÚ, T
9 <i>De mégis, házak hű ablaka vár,</i>	VÚ
12 <i>bele.</i>	VÚ
15 <i>lefele. . .</i>	VÚ

Javításaink:

A 2., 3., 8. és 9. sor végére vesszőt, a 4. sor végére pontot tettünk.

9 A *mégis* után vesszőt tettünk.

338. Egy antik márvány torzójára. Az aradi Függetlenség 1910. aug. 6-i és a Szegedi Híradó 1910. szept. 11-i számában megjelent változatok egybevetéséből közöljük. *Kötetben először.* A Függetlenségben az *Ó szent gyerekség. . .* című verssel együtt jelent meg.

Mindkét közlésben sok a sajtóhiba, ezért kellett alapszövegünket a két változat egybevetéséből kialakítani a következő módon:

Cím: A Függetlenségben nyilvánvaló sajtóhibaként az *antik* és a *márvány* szavak között kötőjel van.

- 1 A Függetlenségben a sor végén pont van.
- 4 A Szegedi Híradóban az *a* névelő helyén hibásan *s* van; mindkét változatban hibás az *Io* alaknak *Jó* formában való írása. (Vö. az *Io Peán* című verssel.)
- 11 A Függetlenségben *hagyták* alak szerepel.
- 13 A Szegedi Híradóban hibásan: *megéri* áll.
- 14 A mindkét közlésben hiányzó sorvégi frásjelet a mondanivalóból következtethető legvalószínűbb frásjellel, fölkiáltójellel pótoltuk.

339. Színházi szonett. A Színházi Újság 1924. febr. 24-i számából. Először a szegedi Színházi Újság 1910. szept. 1-i számában jelent meg *Színház* címmel, *Színházi szonettek* főcímmel, onnan vette át a Szegedi Híradó 1910. aug. 28-i száma (A Színházi Újság a keletzése előtt már megjelent!), utána a Színjáték 1910. szept. 29-i, a nagyváradi Szabadság 1910. okt. 1-i számában a végleges címmel, majd a Nyugatmagyarországi Híradó [Pozsony] 1913. jan. 12-i számában.

Változatok:

Cím: <i>Színház</i>	SzÚ 1910
1 <i>Kedves, szép hazugság,</i> <i>hazugság,</i>	SzÚ 1910, SzH Szj, NyH
2 <i>setét.</i>	SzÚ 1910, SzH
4 <i>Offenbach zenét.</i>	SzÚ 1910, SzH, Szj, Sz

7	szépét, szépét	SzÚ 1910, SzH, Szj, NyH Sz
8	Pulcinellám, édes szökéség!	SzÚ 1910, SzH NyH
9	Szerettek, színház! És nagyon gyűlöllek gyűlöllek	NyH SzÚ 1910, SzH, Szj, NyH
10	mesék.	SzÚ 1910, SzH
11	hazugság!	SzÚ 1910, SzH
13	dámák dámák.	SzÚ 1910, SzH Sz
14	S tisztelői Bernsteinnak s Brieuxnek! Brieuxnak!	SzÚ 1910, SzH Sz

Javításaink:

- 1 A többi változattal egyezően a sorvégi pontot vesszőre javítottuk.
14 A Bernstein név után a nyelvtani összefüggés érzetetésére kötőjelet tettünk.

Henri Bernstein (1876—1953) korának divatos francia drámaírója, a színpadi technika lehetőségeinek rutinos kiaknázója.

Eugène Brieux (1858—1932) ugyancsak francia drámaíró, felszínes s teteszetős moralizáló társadalmi drámák szerzője.

Pulcinella: az olasz vígjáték (commedia dell'arte) egyik tipikus alakja; bolondos, tréfás nő szereplője.

A Színházi Szonettekre vonatkozóan ld. a *Sasfiók* jegyzetét.

340. Öregek az éjben. A Vasárnapi Újság 1910. szept. 11-i számából.

341. És lassan mindent . . . A Nagyvárad 1911. ápr. 16-i számából. *Kötetben először*. Először megjelent a Független Magyarország 1910. szept. 11-i számában, majd a Szeged és Vidéke 1910. okt. 10-i számában. Szövegváltozat nincs, csupán a nyomdai okokra visszavezethető központosítás, valamint a vers tagolása tér el. A Független Magyarorszában az 1—9. sorok alkotják az első, a 10—15. sorok a második versszakot, s a 16. sor magában állva zárja a verset. A Szeged és Vidéke közlésében ez a magányos záró sor a második szakaszhoz tapad.

Eltérő írásjelek:

6	Nincs sorvégi vessző.	FM
9	A sor végén pont van.	SzéV
15	A sor végén nincs pont	FM

Javításunk:

3 A *napom* szó alapszövegünkben sajtóhibás utolsó *n*-betűjét a másik két közléssel egyezően *m*-re változtattuk.

342. Most szépül meg . . . A Hét 1910. szept. 18-i számából. Ez első közlése is, utánközlése a Debreceni Szemle 1914. ápr. 4-i számában annyi eltéréssel, hogy az 1. sor végéről lemaradt a vessző, a 16. sor végén pedig a fölkiáltójel helyett pont van.

A 10. sor eredetileg mindkét közlésben így szólt:

Kéklő selyme őszi csillagokkal,

A költő az Eörsi Júlia verseskötetében levő kivágaton saját kezűleg javította a véglegesre. Ezt a javítást az alapszövegben végrehajtottuk.

343. A nagy élethárfás . . . A Független Magyarország 1910. szept. 25-i számából. *Kötetben először.* Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. szept. 27-i számában.

344. Tiszai csönd. Az *Új Versek* című kötetből (8. l.). Először A Hét 1910. okt. 2-i számában jelent meg, annyi eltéréssel, hogy itt a 10. sor végén pont volt.

Érdekes szövegkritikai problémát jelent a vers utolsó szava, amely mindkét közlésben: *álmódok*. Mind Paku (2: 65. l.), mind Tolnai kiadása (55. l.), s nyomukban az összes eddigi Juhász-kiadás minden magyarázat nélkül így írta át: *álmodik*.

345. A korán elmenők. A *Késő Szüret* című kötetből (78. l.). Először A Hét 1910. okt. 9-i számában jelent meg, utána „*Kuszkó Dezső emlékének*” ajánlva a Szeged és Vidéke 1916. júl. 8-i és a Makói Újság 1916. júl. 11-i számában.

Változatok:

2 <i>boldog hajnalán</i>	SzéV, MÚ
3 <i>dalban</i>	H, SzéV, MÚ
4 <i>S strját</i>	H
<i>S hantját</i>	SzéV, MÚ
7 <i>Mint késő unokát, ki uj örömré vágyón</i>	SzéV, MÚ
9 <i>a szürke nagy csapatban,</i>	SzéV, MÚ
11 <i>utána messze fény?</i>	SzéV, MÚ
12 <i>halkataulan'</i>	H, SzéV
13 <i>a bús és mély</i>	SzéV, MÚ

Javításunk:

12 A *halkataulan* szó utáni sajtóhibás („lecsúszott”) vesszőt A Hét és a Szeged és Vidéke közlésével egyezően hiányjellel változtattuk.

Kuszkó Dezső újságíró, a Szeged és Vidéke egykori munkatársa, 1916 júliusában esett el az orosz fronton.

346. Vigília. A Délmagyarország 1928. dec. 30-i számából. Először megjelent az Élet 1910. okt. 9-i számában mint *A szerzetes hóráiból* című ciklus I. és II. része. Ugyanígy közölte a *Késő Szüret* című kötet (56–57. l.) is. Az I. rész az 1–15. sorig, a II. a 16–27. sorig tartott. Az Életben közölt III. rész nem került kötetbe, azt alább önállóan közöljük.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében szereplő kivágaton e vers II. rész után a költő odaírta: *Eddig. JCy.* Ezt utóbb áthúzta.

Ez azt mutatja, hogy a költő a *Késő Szüret* szerkesztése idején (és utóljára is, alapszövegünk közlésekor) e két verset érezte összetartozónak. A *Késő Szüret*ben III. részként szereplő verset, melynek eredetileg ugyancsak *A szerzetes hóráiból* címet adta, ekkor már *A híd* címmel önállóan akarta közölni.

Változatok:

Cím: <i>A szerzetes hóráiból</i>	É, KSz
4 <i>rózsák.</i>	É, KSz
9 . . . <i>Künn</i>	É, KSz
10 <i>élet,</i>	É
11 <i>vagyunk,</i>	É
16 <i>asszonyokra!</i>	É, KSz

18 *ránk*
19 *párnánk,*
23 *valóság*
valóság.

É
É
É
KSz

Javításaink:

11 Az *ó jaj* indulatszavakat vesszővel választottuk el a megelőző mondatrészekről, az Élet közlésével egyezően.

16 A sor végéről lemaradt fölkiáltójelet a másik két változattal egyezően pótoltuk.

A „*títkos értelmű rózsza*” a lorettói litánia egyik jelzője Máriáról; Juhász szerelmi költészetének is gyakori kifejezése. (Vö. az ilyen című verssel, 672. sz.)

A *hóra* a papi breviárium elimádkozásának megszabott napi időszaka, órája; a szerzetesek imáik egy részét közösen mondják. A vers ilyen — félig profán — zsolozsma.

347. A szerzetes *hóráiból*. Az Élet 1910. okt. 9-i számából. *Kötetben először*. Az Életben mint az ugyanilyen című ciklus III. része jelent meg, de kötetbe nem került, mert a kötetbeli III. résznek a következő, eredetileg ugyanilyen című verset (*A híd*) tette meg a költő.

Javításaink:

A 10., 11. és 14. sor végére vesszőt tettünk.

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágaton a költő törölt egy sort a 14. és 15. sor között:

Mint víg üzenetet,

Ezt mi is töröltük.

A vers alá írta:

Ez k[í]hagyandó? A szögletes zárójelben levő részt a könyvkötő vághatta le; mi a hasonló megjegyzések alapján következtetjük. Ezt később törölte. A vers azonban a *Késő Szüret*ből mégis kimaradt.

348. A *híd*. A *Késő szüret* című kötetből (58. l.). Először *A szerzetes hóráiból* címmel az Új Idők 1910. okt. 23-i számában jelent meg, ezt közölte a Nagyvárad 1910. okt. 25-i száma. Az eredetileg önálló versből lett a *Késő Szüret* című kötet hasonló című ciklusának III. része. (Az I—II. rész a későbbi *Vigília* című vers volt.) A véglegesített címet a költő írta az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágat fölé, és aláhúzásával is kiemelte. Ugyanitt a kivágatról lemaradt fölkiáltójelet a 8. sor végén ponttal pótolta.

Változatok:

Cím: *A szerzetes hóráiból*

2 *Úr,*

4 *litániák!*

8 *gyémántpajzsul szent Mihály!*

11 *ember Fia,*

13 *túl,*

ÚI, N
ÚI, N
ÚI, N
ÚI, N
ÚI, N
ÚI

349. *Anya*. A Délmagyarország 1912. márc. 3-i számából. Először az Új Idők 1910. okt. 23-i számában *Az anya, aki vár...* címmel jelent meg, a 4. sorban sajtóhibás *anyó* alakkal. A 8. sor *távoli* szavának utolsó magánhangzóját verstani meggondolások alapján elhagytuk.

350. Fehér asztal . . . A Vasárnapi Újság 1910. okt. 23-i számából. *Kötetben először.*

Juhász Gyula 1929-es körtörténetének anamnéziséből, az öt fölvevő orvosnak általa elmondott kórelőzményből kitűnik, hogy 1906-tól rendszeresen napi egy-másfél liter bort fogyasztott. Másfajta szeszesitalokat is, de azokat rendszeretlenül. Vö. *Az ivó* jegyzetével.

351. Őszi altató. A Magyarság 1922. dec. 31-i számából. Először a nagyváradi Szabadság 1910. okt. 30-i számában jelent meg, majd a Szegedi Híradóban 1910. nov. 1-én. Utána *November altatója* címmel A Hét 1910. nov. 13-i számában. Az alapszöveg forrásában *A Végeken, északon* című ciklus cím nélküli II. részeként szerepel. (Az I. rész az ugyancsak korábbi, önálló *Ősbánat* című vers.) Minthogy a költő később még számos, valóban a „Végeken” született verset írt, s mivel ez a vers ezzel a címmel megtévesztő lehet (ti. még váradi korszakában írta, s nem felvidéki, hanem alföldi képet őriz; vö. 3. és 6. sorában a jegenyékkel!), megőriztük eredeti, első két közlésbeli címét.

Változatok:

Cím: <i>November altatója</i>	H
<i>A Végeken, északon II.</i>	M
1 <i>Bánatos</i>	H
2 <i>áznak.</i>	Sz, SzH
4 <i>Borús tükre alatt az elmúlásnak.</i>	Sz, SzH
6 <i>a tűznyilak, a táncok?</i>	Sz, SzH, H
8 <i>S az őszi kőnny oly álmosan szívárogl!</i>	Sz, SzH
<i>szívárogl,</i>	H
10 <i>áznak,</i>	Sz
<i>áznak</i>	SzH
11 <i>Magányosabb lett újra e világ</i>	Sz, SzH
<i>Megint magányosabb lett e világ</i>	H
12 <i>S e lélek már megint halálra fáradt. . .</i>	Sz, SzH
<i>S e szív megint halálra fáradt!</i>	H

352. Tanár ur volnék . . . A Független Magyarország 1910. nov. 13-i számából. Utánközlése az aradi Függetlenség 1910. dec. 16-i számában. Egy év múlva, 1911. nov. 5-én újra közölte a Délmagyarország, annyi eltéréssel, hogy a 24. sorban *letipornak* van. A 22. sor végére a Függetlenséggel egyezően vesszőt tettünk.

Magyar Homér: Arany János.

353. Áldott az este. A Délmagyarország 1913. okt. 28-i számából. Először az Élet 1910. nov. 20-i számában jelent meg *Fotografiák* főcímmel, az *Ezek szép, csöndes. . .* című verssel együtt. A Délmagyarország abból az alkalomból közölte, hogy Juhász Gyula 1913. okt. 26-án tartotta székfoglalóját a szegedi Dugonics Társaság fölölvásó ülésén; a lap ezt a verset közölte mutatóban az elhangzott négy vers (*Áldott az este, Isten háta mögött, Atyámhoz megyek* stb.) közül. Valószínűleg ebből az alkalomból került Domokos László birtokába a vers kézírata is; azóta a szegedi múzeumban (k). Egy másik kézírata Horvát Henriknél volt; erről Kilényi készített gépelt másolatot (g). Ezen az ajánlás: „*Horvát Henriknek.*”

Változatok:

Cím: *Ha fáj a nap. . .* É

<i>A nagy harmóniák</i>	g
2 <i>okád</i>	É, g
4 <i>reménye;</i>	g
7 <i>tűztől</i>	É, g
8 <i>alkony;</i>	g
9 <i>méltóságos dicsően,</i>	k, g
10 <i>gyűlése vár</i>	k, g
12 <i>valója,</i>	É
13 <i>fények [?]</i>	g
14 <i>lélek!</i>	É
<i>lényeg.</i>	g

Figyelemre méltó, hogy az egész szonett egyetlen mondat!

354. Egy régi nyárból. A Szeged és Vidéke 1915. dec. 31-i számából. Először *Ezek szép, csöndes* címmel, *Fotografiák* főcímmel, a *Ha fáj a nap...* című verssel együtt az *Élet* 1910. nov. 20-i számában jelent meg, utána az *Új Idők* 1911. jún. 25-i számában. Az alapszöveg utánközlése a *Makói Újság* 1916. jan. 2-i számában. Az alapszöveg címe alatt ajánlás: „*Ocskay Kornélnak.*”

Változatok:

Cím: <i>Ezek szép csöndes...</i>	É
<i>Fegyverszünet</i>	ÚI
1 <i>szép csöndes</i>	É
<i>egyszínű napok,</i>	ÚI
2 <i>kanyarog</i>	É, ÚI
3 <i>Ily nyugalmasan, nagy esők után,</i>	É, ÚI
5 <i>szép, csöndes,</i>	É
<i>szép, csöndes, egyszínű</i>	ÚI
9 <i>egyszínű</i>	ÚI
11 <i>ablakán:</i>	ÚI
12 <i>mily sors</i>	ÚI
13 <i>Mivel szép, (Sajtóhiba!)</i>	É
<i>Milyen szép, csöndes, egyszínű napok,</i>	ÚI
14 <i>vagyok</i>	É, ÚI
16 <i>messzi szél kopog!</i>	ÚI

Javításaink:

2 A sorvégi pontot a többi változattal egyezően és értelem szerint is töröltük.

5 A *szép* és a *csöndes* jelzők közé az 1. sor analógiája szerint és a másik két változattal egyezően vesszőt tettünk.

Ocskay Kornél (sz. 1885) operaénekes a szegedi piarista gimnáziumban iskolatársa és „az Ipar utcai fiúk” között jó barátja volt a költőnek (vö. Ö. 1.: 129. l.). 1919 áprilisában együtt voltak a szegedi színházi direktórium tagjai. (A harmadik Baróti József színész volt.) Még előbb, február 10-én együtt terjesztettek be javaslatot a várososhoz egy második szegedi színház, népszínház létesítésére.

Ocskay Kornél 1948. febr. 18-án kelt, Úr Györgyhöz intézett levelében elmondotta, hogy egy ízben színház után a budai színparknál szemben levő Philadelphia kávéházban együtt volt Juhász Gyulával, amikor Ady is betért oda. Juhász bemutatta őt Adynak. „Sok Ady-verset tudtam már akkor könyv nélkül — írja Ocskay — és borozgatás és beszélgetés közben egyre-másra

citáltam és szavaltam Adynak a verseit. A költő nagy boldogsággal hallgatta a citátumokat és amikor tőle emlékül autogrammot kértem, egy névkártyára a következőket írta föl: »Ocskaynak — aki szeret — a legintelligensebb magyar tenoristának. Ady Endre.« Juhász Gyula kedves jó barátom ekkor a névkártyára a következőket írta fel: »Kornél — ifjúságom egyik legkedveltebb társa, Ady-dicséret helyett majd verset írok hozzád, addig is szeretettel ölel Gyulád.«” Ocskay e levél írásakor még úgy emlékezett, hogy az ígért vers az *Ocskay Kornélnak* című lehetett. Személyes találkozásunk (1958) alkalmával rájött, hogy inkább erre a versre vonatkozhatott, hiszen ő 1914 végén hazakerült Szegedre, tehát ez a közös találkozás legkésőbb 1914 nyarán történhetett.

Ezt erősíti az is, hogy Ocskaynak Juhászhoz írt 1914. június vagy július 27-i postabélyegzővel ellátott levelezőlapja utal egy együtt töltött, „felejt-hetetlenül szép budai éjszakára”, és a költőnek ott tett két ígéretére, melyek közül az egyiket — egy verseskötetet — e lapon reklamálja, „a másikat rád bízom — hogy mi tévő lész velem”. A másik ígéret bizonyára a neki írandó versre vonatkozhatott.

355. Ó asszonyok . . . A *Hárfa* című kötetből (31. l.). Először a Nyugat 1910. dec. 1-i számában jelent meg, utána a váradi Szabadság 1910. dec. 25-i számában, majd az *Új Versek* című kötetben (36. l.). Innen közölte A Hét 1915. jan. 10-i száma, majd a Dánielné Lengyel Laura szerkesztette Magyar Antológia (243. l.).

Szövegeltérés nincs; a Magyar Antológiában a 8. és 15. sor végén sajtóhibából pont van, és a 9. sor végéről hiányzik az írásjel. Az egész vers egyetlen mondat (vö. az *Aldott az este* című verssel).

Juhász Gyula 1922 novemberében Kosztolányinak a következőket írja: „Legjellemzőbb, legátfogóbb versemnek azt tartom, amit két olyan hiteles kritikus és költő is, mint ön és Karinthy is annak tart, az *Ó asszonyok . . .* címűt és kezdőtűt. »Ó, ha még egy olyat énekelni tudnék!« De ma már mást kell énekelni.” (Lev. 216. l.)

356. Orgonaszó. A *Hárfa* című kötetből (33. l.). Először az ugyanilyen című ciklus 1. részeként jelent meg A Hét 1910. dec. 4-i számában, majd önállóan az *Új Versek* című kötetben (43. l.). A Hét 13. sorában *nekem* van, az *Új Versek*ben a 10. és 16. sor végéről lemaradt a vessző.

357. Mégis . . . A *Hárfa* című kötetből (34. l.). Először az *Orgonaszó* című ciklus 2. részeként A Hét 1910. dec. 4-i számában jelent meg. Önállóan és a végleges címmel az *Új Versek* című kötetben (44. l.).

Szövegváltozat nincs; a 4. sor végén A Hétkben és az *Új Versek*ben, az 5. sor végén az *Új Versek*ben vessző van.

Alapszövegünk 2. sorában *poggyász*, 9. sorában viszont *podgyász* van. Mivel az új helyesírás szerinti alakra való átírás törekvése a 2. sor írásmódjával már megmutatkozott, a következetesség kedvéért a 9. sorban is így írtuk e szót, noha mindkét korábbi közlésben és mindkét helyen *podgyász* szerepel.

358. Gyászköntös. A *Késő Szüret* című kötetből (63. l.). Először a Független Magyarország 1910. dec. 25-i számában jelent meg, *A torzóm* című verssel együtt.

Változatok (a Független Magyarorszáiban):

Cím: *Monoton*...

- 4 *kiszikkad,*
6 *szent álmainkat*
Eörsi Júlia verseskönyvében a FM kivágatában a költő javította a
szent szót víg-ra, s a vers alá írta nevét.
7 *apácák*
9 *tavasz, és érezni a vidámság*
11 *jó bamba*

359. A torzóm. A *Késő Szüret* című kötetből (67. l.). Először a Független Magyarország 1910. dec. 25-i számában jelent meg a *Monoton* című verssel együtt. Utána a Délmagyarország 1912. febr. 11-i számában. Mindkét helyen a következő ajánlással: „*Pick Lajosnak Brüsszelbe.*”

Változatok:

Cím: *Torzóm.*

- | | |
|--|-------|
| 2 <i>Egy fej. Örökre néma, bánatos</i> | DM |
| <i>Egy fej. Örökre.</i> | D |
| 3 <i>sorsok</i> | FM, D |
| 4 <i>sors!</i> | FM, D |
| 5 <i>éld, (sajtóhiba!)</i> | FM |
| 8 <i>árván, messziment.</i> | FM |
| <i>messziment.</i> | D |
| 9 <i>magányos, néma</i> | FM, D |
| 10 <i>rám mered:</i> | FM, D |

Javításunk:

- 9 *A magányos és néma* jelzők közé a többi változattal egyezően vesszőt tettünk.

Petri-Pick Lajos (sz. 1884) szobrászművész, a költő osztálytársa a szegedi piarista gimnázium VII. és VIII. osztályában (Ö. 1: 128–129. l.). Juhász Gyuláról készített szobráról ezeket írja: „A Telcs-műtermet elhagyva, 1909. augusztusában Szegeden készíttettem el Juhász Gyula első mellszobrát. Egész hónapban szorgalmasan dolgoztunk és a hónap végére még egy utolsó ülést ígért, de erre már nem jött el. Búcsú nélkül Nagyváradra utazott, ahol tanított és a tanéve kezdődött. Annát akarta még ott találni, ki szeptember elsején társulatával már Debrecenben játszott. Engesztelésül írta későbbben azt a verset, mely most ennek a katalógusnak legnagyobb dísze.” (Petri Lajos szobrászművész gyűjteményes kiállítása. 1960. Nemzeti Szalon. 7. l.) Zolnai Bélának még elmondotta: „A szobor ma is megvan, de értéktelenné váltan, mert a márvány elfoltosodott és a kontúrokat nem tükrözi. Ennek a szobornak is megvan a maga szimbolikus balsorsa.” (ItK. 1957. 119. l.)

Petri Lajos csak abban téved, hogy Anna Váradról Debrecenbe ment.

(Vö. az *Anna után* jegyzetével.)

360. Karácsonyi óda. A nagyvárad Szabadság 1910. dec. 25-i számából. *Köetben először.* A cím alatt a következő mottó:

„*Veniet et virgo*”
Virgilius

Vergilius IV. eclogájának a keresztény középkor prófétikus jelentőséget tulajdonított, minthogy a benne levő utalást egy születendő kisgyermekre — Jézusra értette. Az idézet: „*Jön majd egy szűz is*” Vergiliusnál eredetileg így szólt: „*Iam redit et virgo*”. Juhász bizonyára emlékezetből idézett, és összevonta Catullus nászadalának (62. carmen 4. sor) hasonló kifejezésével: „*Iam venit et virgo...*” (Ez utóbbira Szádeczky-Kardos Samu hívta föl figyelmünket.)

Javításaink:

A 16. sor *álmon* szaváról az ékezetet töröltük, és az utána következő pontot értelem szerint vesszőre javítottuk.

1911

361. Nyárai. A szegedi Színházi Újság 1911. jan. 1-i számából. *Színházi szonett* főcímmel.

Nyárai (más írásokban Nyáray) *Antal* (1868—1920) színész 1910—11-ben a szegedi társulatnál működött. A Színházi Újság ugyane számában *Sorok Nyáraitól* címmel a költő prózában is méltatta „*az egyetlen magyar színészt*”, akiről — mint írta — „*csak rajongással és gyönyörűséggel*” tud szólni. „*Nyárait* — írja még e cikkében — *nem a színpadon szerettem és csodáltam meg először, hanem egy kávéházi éjszakai beszélgetés intellektuális és magányos óráiban. Azóta Nyárai, az ember, úgy érdekel, vonz és hat reám, mint csak a legjobb vagy legkülönbek. Nyáraitól, a színésztől ugyanez a véleményem.*”

Vö. még a *Nyárai Antalnak* és *Nyárai Tóni* című versekkel.

362. Örök visszhang. A Szeged és Vidéke 1916. aug. 12-i számából. Először az Élet 1911. jan. 8-i számában, majd a Szegedi Napló 1914. ápr. 12-i számában jelent meg.

Változatok (az Életben és a Szegedi Naplóban):

Cím: *Örök visszhangjaink*

- 1 *utcák,*
- 2 *házakat,*
- 3 *mélabúját*
- 4 *S felém esengenek a tört falak.*
- 5 *tájék,*
- 6 *hever*
- 7 *Elomlik*
- 8 *álmaimra vert.*
- 11 *a lámpafény s a nóta*
- 12 *kimult*
- 15 *tovazeng*
- 16 *Ha lemondón, árván*

Javításunk:

5 A sorvégi pontot a többi változattal egyezően vesszőre javítottuk.

A vers első sorainak utalása az ezekben az években nagyobb lendületet vett városrendezési munkákra vonatkozik. Felsővároson, Juhász nagypapjának háza tájékán ekkoriban bontották le a régi házakat (többek között Dugonics szülőházát), hogy helyet kapjanak új épületek (például a Szent György téri népiskola és a Dugonics utcai polgári leányiskola) részére. A költő a Szeged és Vidéke 1910. nov. 28-i számában írja: „... *Felsővároson járván elmentem a*

hosszú, sárga földszintes ház előtt, ahol Dugonics lakott. Most bontják az épületet. . .” De nemcsak itt, hanem a Belvárosban, Juhászék Ipar utcai házához közel is nagy átalakulások történtek ez időben. Egyre-másra bontották le az öreg házacskákat, köztük a híd és a szemkórház között egymást érő kiskocsmákat, a lassan elmúló hajósélet rekvizitumait. 1911-ben épült például a Révai utcára és a Tisza-partra is kiterjedő Schwartz-palota; talán az ennek a helyén levő régi házak bontása ihlette meg a közelben lakó költőt.

363. Úgy szeretem. . . A Hét 1911. jan. 22-i számából. *Kötetben először.* Az 5. sor végére mi tettünk vesszőt.

364. Mert későn jöttem . . . A *Hárfa* című kötetből (24. l.). Először a Vasárnapi Újság 1911. febr. 5-i számában jelent meg, majd a Nagyváradi Napló 1914. ápr. 12-i, a Délmagyarország 1914. ápr. 16-i, a Békésmegyei Függetlenség 1914. ápr. 26-i számában, végül az *Új Versék* című kötetben (19. l.).

Szövegváltozat nincs; az alapszöveg előtti közlésekben a 7. sor végéről hiányzik a vessző; a 16. sor végén a Délmagyarország közlésében pont helyett vessző van. A Délmagyarország és a Békésmegyei Függetlenség az 1–2. és 17–18. sort nem külön, hanem egy-egy sorként közli.

365. Alvó erdő. . . A Hét 1911. márc. 19-i számából. *Kötetben először.*

366. Ovid tavaszdala. Ex ponto, elveszett. A *Késő Szüret* című kötetből (19. l.). Először A Hét 1911. ápr. 2-i számában jelent meg.

Szövegeltérés nincs köztük, de mindkét szöveg pontatlan: A Hét 1. sorában *virág* helyett *világ* olvasható; a *Késő Szüret*ben az 1. sor végéről és a 4. sorban a megszólítás (*és szerelem*) elől hiányzik a vessző (ezt A Hét alapján pótoltuk), és a 8. sorban *s* helyett *és* van; innen a magánhangzót, mint főlőslegest, A Hét közlésével egyezően töröltük. A Hét 11. sora *Ó* indulatszóval kezdődik.

367. Ha lehullanak a levelek. A *Késő Szüret* című kötetből (24–26. l.). Először a Délmagyarország 1911. ápr. 16-i számában jelent meg, majd a Nagyváradi Naplóban 1911. ápr. 23-án, a Szeged és Vidékében 1911. ápr. 25-én és A Hét 1911. szept. 17-i számában.

Az első három közlésben (D, NN, SzéV) a cím idézőjelben van, s alatta alcím: *Őrök mozgó, végtelen zenére.*

Változatok:

3 <i>üteme,</i>	D, NN, SzéV, H
7 <i>szomorú.)</i>	D, NN, SzéV, H
9 <i>kertben</i>	D, NN
10 <i>Két kicsi árva gyerek</i>	D, NN
<i>Két kicsi árva gyerek,</i>	SzéV
<i>Két pöttöm árva gyerek</i>	H
11 <i>ellebben:</i>	D, NN, SzéV
<i>ellebben,</i>	H
12 <i>Juliska, szegényke, beteg!</i>	D, NN, SzéV
<i>Juliska, szegényke,</i>	H
12 <i>Levél jön a lepedőre:</i>	D, NN, SzéV
<i>lepedőre:</i>	H
15 <i>lehullanak,</i>	D, NN

- 17 *levelek!* D, NN, SzéV
 19 *alkony,* NN, SzéV
 24 *félve, osonva* D, NN, SzéV, H
 25 *ered* D
 29—30 (*Zene. Bánatos. Régi. Merengő,*
Mintha egy régi, egy égi tájról.) D, NN, SzéV
 (*Zene, bánatos, régi, merengő,*
Mintha egy régi, egy égi tájról.) H
 31 *erdő.* D
 32 *Juliskából?* D, NN, SzéV
 37 *kötényke.* D, NN, SzéV
 39 *Nem hull le egyetlen egy sem e tájra!*
e tájra D, NN, SzéV
 H
 40 *Nincs zárójel* D, NN, SzéV
 (*Új zene, ujjongó*) H
 41 *ketten,* H
 42 *tovaszáll, ó* D, NN, SzéV, H
 44 *csendben* D, NN
csendben, SzéV, H
 A 44. *sor után még egy sor:*
Dobogó szivek a csendben. D, NN, SzéV, H
 45 *Ó Anna, szerelmem, szentem,* D, NN, SzéV, H
 46 *jó volna* D, NN, SzéV, H
 47 *Dobogó* D, NN, SzéV
 48 *Juliskám, beteg* D, NN, SzéV, H
 51 *arcod,* D, NN, SzéV, H
 53 *Egy csodát Anna,* D, NN, SzéV
Egy csodát, Anna, H
 54 *örökre* D, NN, SzéV
 55 *teveled.* SzéV
 57 *veszendő, esendő sziveket,* D, NN, SzéV
veszendő, új H
 58 *Ha lehullanak (zene, örök zene)* D, NN, SzéV

Javításaink:

- 7 A befejező zárójel elé a többi változattal egyezően pontot tettünk.
 11 A sajtóhibás *elrebben* alakot a többi változattal egyezően *ellebben* formára javítottuk.
 12 A *szegényke* szó elé és után vesszőt tettünk.
 24 A *félve* szó után vesszőt tettünk.
 57 A *veszendő* és *új* jelzők közé vesszőt tettünk.

Eörsi Júlia úgy idézi e verset (Tiéd a sírig. 87. és 147. l.), mintha a vers neki szólna. A változatokból és a megjelenés idejéből is nyilvánvaló, hogy a vers korábbi, s benne a Juliska névnek eredetileg nem volt köze Eörsi Júliához, s Anna nevének kétszeri előfordulása is jól mutatja még az Anna-élmény változatlan erejét. Kétségtelen, hogy a végrehajtott változtatásokkal, főként Anna nevének elhagyásával a vers alkalmassá vált a Júlia-szerelem hangulatának kifejezésére is. Véleményünk szerint e változtatást nem föltétlenül Eörsi Júlia tette, még csak nem is az ő kívánságára tehetta a költő, hanem magától, önként aktualizálva a régi verset.

368. Elégia. Az *Új Versek* című kötetből (23. l.). Először az *Új Idők* 1911. ápr. 23-i számában jelent meg. Közölte még a *Nagyváradai Napló* 1923. aug. 19-i száma is.

Változatok (a *Nagyváradai Naplóban*):

- 4 *vaskalap*,
- 5 *hiányzik!*
- 11 *e világos*,
- 12 *magános*
- 13 *ó*,

Javításaink:

A 9., 13. és 21. sor végére vesszőt tettünk.

A 18. sorban *Paku* (1: 73. l.), *Tolnai* (63. l.), *Ertsey* (43. l.) stb. egyaránt tévesen s kötőszó helyett és-t közöl.

369. Dicsőség. A *Hárfa* című kötetből (23. l.). Először *A Hét* 1911. ápr. 30-i számában jelent meg, utána az *Új Versek* című kötetben (18. l.).

370. Ma jött az első . . . A *Független Magyarország* 1911. ápr. 30-i számából. Ez az első közlés, innen vette (a 8. sor végi vessző elhagyásával) a *Nagyváradai Napló* 1911. máj. 7-i száma. Mindkét helyen *Férfibánat* főcímmel, a *Kései ragyogás* és az *Őnarckép* című verssel együtt, *Egy jövendő könyvemből* megjegyzéssel (ld. a kiadástörténetet). *Paku* (2: 31, 358. l.) 1906-os kéziratnak jelzi forrását (a *Kései ragyogással* együtt), de ez valószínűleg téves: alapszövegünk kivágata lehetett birtokában, s ezt becsülte 1906-os keltűnek.

Eőrsi Júlia verseskötnyvében megvan a vers másolata, s ebben a 8. sorban *mi utunk* helyett *az utunk*, a 10. sorban *hulljunk* helyett *hullunk* van. Az utóbbi alak nyelvtanilag aligha helyes, de az első valóban jobb forma lenne; sajnos nem tudjuk, hogy ez másolási hiba-e, vagy a költő által elvégzett módosítás; így nem éreztük magunkat jogosultnak a közölt formától való eltérésre.

371. Kései ragyogás. A *Független Magyarország* 1911. ápr. 30-i számából. Ez az első közlés, innen vette át a *Nagyváradai Napló* 1911. máj. 7-i száma. Mindkét helyen *Férfibánat* főcímmel, a *Ma jött az első . . .* és az *Őnarckép* című verssel együtt jelent meg. *Paku* (2: 30, 358. l.) egyik helyen a *Ma jött az elsővel* együtt 1906-os kéziratnak jelzi forrását (erre nézve ld. az előző vers jegyz.), pár sorral alább viszont *A Hét* 1907. ápr. 7-i számát jelzi forrásként. *A Hét* e számában csak a *Tavaszwárás* című Juhász-vers található.

372. Őnarckép. A *Független Magyarország* 1911. ápr. 30-i számából. Itt jelent meg először, *Férfibánat* főcímmel, a *Ma jött az első . . .* és a *Kései ragyogás* című verssel együtt. Innen átvette a *Nagyváradai Napló* 1911. máj. 7-i száma, majd pontatlan írásjelekkel megjelent a *Késő Szüret* című kötetben (64. l.) is.

Eltérések a *Késő Szüretben*:

- 2 *koponyám*,
- 3 *csillag*
- 7 *bús, és ti ősi*
- 8 *ismerősi*
- 9 *világa, szép szemek*.

Arra nézve, hogy a költő arca csúnyaságának és szeme szépségének tudatában volt, ld. a *Watteau* és a *Szemek* című versek jegyzetét.

373. Lassan búcsúzom . . . Az *Ez az én vérem* című kötetből (52. l.). Először megjelent a Nagyvárad 1911. ápr. 30-i számában, utána a Szeged és Vidéke 1912. febr. 9-i és a nagyváradai Szabadság 1912. febr. 11-i számában. Az első közlésben a következő ajánlás: „*Egy fiatal leánynak.*”

Az igen jellemző szövegváltozatok a három első közlésben:

9 *Adieu Anna,*

15 *sugaras lány,*

A változatok tehát ezt is Anna-versnek mutatják; a fiatal lány, akinek az ajánlás szól: Sárvári Anna.

374. Hitvallás. Az *Új Versek* című kötetből (26. l.). Először az Aurora 1911. máj. 6-i számában jelent meg, majd a Nagyváradai Napló 1911. jún. 4-i számában.

Javításunk:

Az 5. és 9. sor végén a valamennyi változatból hiányzó vesszőt pótoltuk.

Amor intellectualis Dei: az istenség eszmei, racionális szeretete, Spinoza filozófiájának egyik terminusa.

375. Liszt Ferenc emlékezete. Az Országos Széchényi Könyvtár Kéziratárában levő kivágatról, melyet a költő javításaival látott el. Először valószínűleg a Nagyvárad 1911. június havi valamelyik számában jelent meg. Az OSzK Hírlaptárában e lap 124–147-ig levő számai hiányoznak, és Nagyváradon sem sikerült föllelnünk. Keltetéséhez fogódzót Juhász Gyulának Kadocsa Lippich Elekhez 1911. júl. 17-én kelt, alább részben idézett levele nyújt, mivel a költő e leveléhez mellékelte a vers saját kezű javításaival ellátott újságkivágatát. Itt a cím alatt, a költő kezétől áthúzva a következő szöveg: „*A mai Liszt Ferenc hangversenyen szavalja Lütmann Margit.*”

A vers újból megjelent a Délmagyarország 1931. dec. 16-i számában. Alatta a következő szöveg: „A városi zeneiskola keddi Liszt-ünnepségén szavalta Baji János.” Megjelent még a Csekey István és Diósi Géza szerkesztésében készült Hírhedett zenésze a világnak . . . című, Egykorú versek Liszt Ferenchez alcímű kiadványban (23. l.), továbbá a Magyarország 1935. nov. 8-i számában. Itt a következő megjegyzéssel: „Ezt az ódát a költő 1911-ben, Liszt Ferenc születésének 100 éves évfordulójára írta a Szeged-városi zeneiskola ünnepélyére. A mostani Liszt-ünnepségek alkalmából a költő édesanyja engedte át közlésre a Magyarorságnak.”

A vers valószínűleg már nagyváradai megjelenése előtt született; 1911. máj. 13-án a szegedi színházban Liszt-ünnepély volt, amelyen a lapok beszámolója szerint Lugossy Béla színész Juhász Gyula ez alkalomra írt prólógusát szavalta el. A Szegedi Híradó 1911. máj. 11-i beharangozó cikke elárulja, hogy a prólógus ez a vers lehetett: „Juhász Gyula magasszárnyalású, lendületes ódát írt ez alkalomra.”

A szegedi városi zeneiskola 1911/12. évi évkönyvében (39. l.) az intézet 1911. okt. 22-i Liszt-ünnepélyének műsorában szintén ez a megnyitó szám: „Juhász Gy.: »Liszt Ferenc emlékezete.« Szavalja Teichmann Istvánka.” Innen származhatott a Magyarország téves kommentárja (hogy ti. a vers a szegedi zeneiskola ünnepélyére készült).

Változatok és a költő javításai a kivágaton:

1 *halvány szőke nemű*
halvány szőke

D
EVLF

- 4 A sorvégi eredeti fölkiáltójelet kettőspontra javította.
bus!
 — *Hisz élni szép és emlékezni bus!* — k
 D, EVLF
- 5 *Ó légy*
Ó, légy
szőkellő, M
 D, EVLF
 EVLF
- 6 A sor végére vesszőt tett k
 D
- 7 *nemtő* D
- 8 Az eredeti sorvégi vesszőt kettőspontra javította. k
soha D
 D
- 9 *ezred* D
- 11 Az eredetileg sajtóhibás *hirdetett* szót áthúzta, s föléje írta: *hirhedett*, majd a *nagy világnak* *hirhedett zenésze* kifejezést idézőjelbe tette. k
Ó nagy világnak hirhedett zenésze, D, EVLF
Ó, nagy világnak hirhedett zenésze, M
 D
- 13 *szerényen* D
- 14 *rokon;* EVLF
- 15 *művésze,* M, EVLF
- 16 A sor végén levő eredeti vesszőt kérdőjellel javította. k
rád, D, M, EVLF
égve, EVLF, M
- 21 A *bus* szó u-jára vesszőt tett. k
S ha bus hazád sorsán könnyíteni kellett, D, M
sorsán EVLF
- 24 *kövei* D
kövei, EVLF
kövei. M
 D
- 28 *Sok bánat nyomán művészet mámorát.* M, EVLF
mámorát. D
- 29 *hálás, árva gyermek* D
hálás, árva M, EVLF
- 30 *hódol* M
- 32 *fénye ég,* D, M, EVLF
- 33 *Ó, téged is, tárt karokkal várt a távol* M
- 34 *szabad dus* D
emberiség M, EVLF
- 36 Az eredeti *hiit* i-jére ékezetetett tett. k
hiit D, M
- 40 Az eredeti *ringatták* egyik t-jét kihúzta. k
ringatták D, M
Hogy ringatták EVLF
- 41 *Ó áldott* D
- 42 *Dicsőségedből ó tekints* D, EVLF
Dicsőségedből, ó, tekints M
- 44 A sorvégi eredeti pontot fölkiáltójelre javította. k

hazánk.

47 hangversenyében

D, M, EVLF

D, M, EVLF

1911-ben volt Liszt születésének centenáriuma. Juhász ünnepi ódáját, hangulatát és formáját illetően is, Vörösmarty Liszt Ferenchez című költeménye ihlette, melynek híressé vált kifejezését a 11. sor idézi is.

Juhász Gyula említett levelében állami gimnáziumi tanári állás elnyerése végett fordult K. Lippich Elek miniszteri osztálytanácsoshoz. Sógorának, König Péternek Lippich-csel folytatott megbeszélésére hivatkozva adta elő kérését: helyettes tanári állást szeretne, bárhol, de — ha lehetséges — „nagyobb városban”. A csatolt verskivágattal kapcsolatban levelében ezt írta: „König Péter írta, hogy Liszt Ferenc emlékezetére írt ünnepi jubiláris ódámat Méltóságodnak küldjem el, amit ezennel tisztelettel megtettem.”

König (1933-tól Király) Péter (1870—1940), a szegedi városi zeneiskola igazgatója, 1910. júl. 2-án vette feleségül a költő húgát, Juhász Margitot (sz. 1888).

376. Isten kardja . . Az *Új Versek* című kötetből (45. l.). Először A Hét 1911. máj. 21-i számában, majd a Nagyvárad Élet (a Nagyvárad Napló melléklete) 1911. máj. 28-i számában jelent meg, utána a Délmagyarországhban 1912. jún. 16-án. Mindenütt *Excalibur* címmel.

Excalibur: Artus király legendás kardjának neve.

377. Az életemet . . . A Független Magyarország 1911. máj. 21-i számából. *Köteiben először.*

378. Tavaszí táj. A *Késő szüret* című kötetből (38. l.). Itt a *Júlia*-ciklus cím nélküli III. verse; önállóan jelent meg először a Független Magyarország 1911. máj. 21-i, utána a Nagyvárad 1911. jún. 4-i számában. Első két közlésbeli címét őriztük meg.

Eltérések (a FM-ben és N-ban)

4, 8 A sor végén nincs pont.

16 Fölkiáltójel helyett pont.

Jellemző és első példa arra, hogy a korábbi verset hogyan illeszti be a költő egy későbbi élményben fogant ciklusba.

379. Múzsza. Az Aurora 1911. máj. 22-i számából.

380. A távozó. Az Aurora 1911. máj. 22-i számából. *Köteiben először.* A 12. sor végére vesszőt tettünk.

381. A munkásnak. A Munka 1921. máj. 1-i számából. Innen közölte Süle Sándor is az Irodalmi Újság 1952. ápr. 10-i számában. Először a Világ 1911. jún. 15-i számában jelent meg, utána a Nagyvárad Élet 1911. jún. 18-i és a Délmagyarország 1911. szept. 10-i számában.

Változatok:

Cím: *A munkásnak.*

2 *kezem ?*

3 *Vig ünnepnapomon*

7 *Mind sorsomat díszíti,*

V, NÉ, D

V, NÉ, D

V, NÉ, D

V, NÉ, D

9 <i>faragva,</i>	V, NÉ, D
10 <i>vagyunk,</i>	V, NÉ, D
12 <i>Kizárt örökre minket . . . Mig áldozik napunk,</i>	V
<i>Kizárt örökre minket . . . Mig áldozik napunk.</i>	NÉ, D
14 <i>kinyíló távol</i>	V, NÉ, D
15 <i>a riméktül</i>	V, NÉ, D

A költő javításai az Eörsi Júlia-féle versgyűjteményben levő kivágaton:

3 A *Vig* szót törölte, s eléje írta: *Ha*

12 A sorvégi pontot vesszőre javította.

15 A sor végére kettőspontot tett.

A 12. és 15. sor javításait mi is végrehajtottuk. Ezenkívül még a 3. és 10. sor végére, Sülével egyezően, vesszőt tettünk.

Föltűnő, hogy a 12. sor változata az elbukott forradalmak után optimistább, mint a korábbi változat. A költő itt hiszi, hogy nem „örökre” zárták ki a munkásságot az „édenből”, s napja nem „áldozik”, ellenkezőleg: „fölpirkad” még!

382. A búcsúzás szonettje. Az *Új Versek* című kötetből (42. 1.). Először A Hét 1911. jún. 18-i számában jelent meg, utána a Délmagyarország 1911. júl. 9-i és 1914. márc. 8-i számában.

Változatok:

1 <i>töletek,</i>	H
4 <i>Finom fájdalmát sorvadó szívemnek.</i>	H
6 <i>Kirengők, (sajtóhiba!)</i>	D 1911
<i>keringők, (sajtóhiba!)</i>	D 1914
8 <i>erdőt.</i>	D 1911, D 1914
9 <i>lebeg</i>	D 1911, D 1914
10 <i>tart s mélybe zendül.</i>	H
11 <i>félelemtül.</i>	D 1911
12 <i>a nem muló egek</i>	H

Javításunk:

1 A sor végére A Héttel egyezően vesszőt tettünk.

383. Nincs halál . . . A Szeged 1922. jan. 1-i számából. Először az Élet 1911. jún. 18-i számában jelent meg.

Változatok (az Életben):

Cím: *Múló világ felett. . .*

2 <i>égnek,</i>
5 <i>Örökkön él, akar, dalol az élet.</i>
6 <i>napja te,</i>
7 <i>Pogányság boldog álma,</i>
8 <i>roskadsz</i>
10 <i>templomába!</i>
11 <i>felett</i>
12 <i>S tűnő</i>
15 <i>S éltet a bennünk élő égi törvény!</i>

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében meglevő kivágat (Élet) fölé a költő odaírta: *Erőlen, kihagyandó. JGy*

Ezenkívül a 8. sor *roskadsz* alakját a véglegesre (*roskudoz*) javította.

384. Nyári magányban. A Hét 1911. júl. 16-i számából. *Kötetben először.* Ez első megjelenése is, innen közölte a Nagyvárad Napló 1911. júl. 23-i és a Délmagyarország 1911. júl. 30-i száma. Mindhárom helyen együtt a főcím alá foglalt két vers. (*Hűvös, holdas; Utánam...*).

385. Nincs búcsúzás. Az Élet 1911. júl. 23-i számából. A 14. sor kezdő S kötőszavát a szótagszám miatt *És* alakra bővítettük.

386. Stanza a Tiszánál. Az *Új Versek* című kötetből (13. l.). Először A Hét 1911. aug. 6-i számában jelent meg. Közölte még Dánielné Lengyel Laura Magyar Antológiája is (243–244. l.).

Szövegváltozat nincs; a Magyar Antológia sajtóhibásan az 1. sorban *Elnéztem* alakot közöl. A Hét közlésében a 8. sorral, a Magyar Antológiában a 6. sorral új szakasz kezdődik.

387. Köszönet a nőknek. A Független Magyarország 1911. aug. 13-i számából. *Kötetben először.* Ez első megjelenése is. *Öreg este* főcímmel, „*Detre János barátomnak*” ajánlással jelent meg, a *Kilenc óra* című verssel együtt. (Az ajánlás az egész ciklusra vonatkozik.) Ugyancsak *Öreg este* cikluscímmel és a *Kilenc óra* című verssel együtt, de ajánlás nélkül közli a Szeged és Vidéke 1911. aug. 14-i száma, végül önállóan, cikluscím és ajánlás nélkül a Nagyvárad Napló 1911. aug. 20-i száma.

Detre János (1886–1944) szegedi városi tisztii alügyész, az októberi forradalom idején kormánybiztos, majd a Tanácsköztársaság idején az ún. polgári direktórium vezető tagja, Juhász Gyula ifjúkori barátja. (Vö. Ó. l.: 128–130, 2: 282. l.).

388. Kilenc óra. A Független Magyarország 1911. aug. 13-i számából. *Kötetben először.* Ez első megjelenése is, *Öreg este* főcímmel, a *Köszönet a nőknek* című verssel együtt, „*Detre János barátomnak*” szölv ajánlással. Ugyancsak *Öreg este* cikluscímmel és a *Köszönet a nőknek* című verssel együtt, de ajánlás nélkül közölte a Szeged és Vidéke 1911. aug. 14-i száma, végül önállóan, cikluscím és ajánlás nélkül a Nagyvárad 1911. aug. 15-i száma.

A SzéV és N közlésében az 5. sor végén hibásan pont van. Az 1. sor végére mi tettünk vesszőt.

389. Beszéd régi valómmal. Az Új Idők 1911. aug. 20-i számából. Utána közölte a Nagyvárad 1911. aug. 27-i száma. Ez utóbbi helyen a második sor végén hibásan pont, a 4. sorban *halványan* alak van. A 9. sor végére értelem szerint vesszőt tettünk.

390. Egy öreg költő írja ezt: A Szegedi Híradó 1911. aug. 20-i számából. *Kötetben először.* A 12. sor végére vesszőt tettünk.

391. Új verseim élébe. A Hét 1911. aug. 27-i számából. Itt jelent meg először, majd változatlanul a Nagyvárad Napló 1911. dec. 24-i és a Világ 1912. ápr. 7-i számában. Cím nélküli nyitóverse lett a *Késő Szület* című kötetnek (7. l.), azzal a különbséggel, hogy az 1. sorban a *város* szó kis kezdőbetűvel szerepel, ami nyilván sajtóhiba, hiszen ez Ovidius sorának (*Sine me ibis in Urbem...*) átköltése, s ahogyan az *Város* Rómát, itt nyilván Budapestet jelenti; a 2. sor végén pont van, s az 1. és 6. sor ó szócskája előtt nincs vessző. A kötet tartalommutatója *Prológus* címmel tünteti föl.

392. A régi Anna. Az *Új Versek* című kötetből (33. l.). Először a Vasárnapi Újság 1911. szept. 3-i számában jelent meg. Itt a cím után három pont és a 6. sor végén vessző van.

393. A rohateci Máriaánál. A Délmagyarország 1927. szept. 8-i számából. Először a Vasárnapi Újság 1911. okt. 15-i számában jelent meg, azután a *Késő Szület* című kötetben (61. l.). Juhász Gyula halálának híre alkalmával közölte még a kolozsvári Pásztortűz 1922. szept. 9-i száma *Juhász Gyula verseiből* címmel, ezzel a megjegyzéssel: „A most elhunyt kiváló költő emlékezetére közöljük e két régebbi verset.” (A másik a *Milyen volt...* című vers.)

Változatok:

1	<i>Őszeleji táj,</i>	VÚ, KSz, P
2	<i>hegyek,</i>	KSz, P
3	<i>S szivemben orgonál ma, ami fáj,</i>	VÚ
	<i>fáj.</i>	KSz, P
5	<i>idegeni boldog</i>	VÚ, KSz
6	<i>fekete fehér,</i>	KSz
7	<i>ez a ma,</i>	VÚ, P
	<i>ez a ma</i>	KSz
9	<i>tájék</i>	VÚ
10	<i>én,</i>	VÚ
	<i>én.</i>	KSz, P
12	<i>felém!</i>	VÚ
13	<i>Elhoztam, ime, Szűz Virág, neked</i>	VÚ
	<i>Elhoztam, ime szűz virág, neked</i>	KSz, P
15	<i>Késői,</i>	KSz, P
17	<i>idegen,</i>	KSz, P
20	<i>ivott;</i>	VÚ
22	<i>szarvasok,</i>	KSz, P

Javításunk:

17 A sor végéről hiányzó írásjelet a többi változattal egyezően vesszővel pótoltuk.

Rohatec morvaországi kisközség, Szokolcától északnyugatra kb. 8 km-re. Juhász Gyula 1929. szept. 8-án a budai Schwartzter-szanatóriumban az őt meglátogató szegedi újságíró-barátjának, Vér Györgynek a következőket mondotta: „Kisasszony napja... Akkor is az volt 1912 szeptember 8. Szokolca Akkor is ilyen szép ősz volt, emlékszem: kirándultam magamban és írtam egy Madonna verset... Benne van a Hárfában... Szép kirándulás volt...” Az emlékezés minden bizonnyal e versre vonatkozhat, így 1911. szept. 8-án születhetett. A költő ugyanis — vagy az újságíró, aki szavait tolmácsolta (vö. Délmagyarország, 1929. szept. 15.) — az idézetben kétszer is tévedett: nem 1912-ben, hanem 1911-ben lehetett ez, s a vers nincs benne a Hárfában. 1912 szeptemberéből nem ismerünk Madonna-verset, s kivált olyat, mely a Hárfában lenne. Szept. 8-ára, Mária születésnapjára pedig a 7. sor félreérthetetlenül utal.

A költő egy másik emlékezése szerint (Szokolca, Délmagyarország, 1918. nov. 10.) Szokolcán az ágya fölött „a rohateci Mária képe függött, egy örökre elvirult nyár hervadt virágaival...”

Ez egyébként a költő első szokolcai verse; Juhász Gyula 1911. aug. 28-án kapta meg kinevezését a szokolcai királyi katolikus főgimnáziumba, s szept-

tember első napjaiban foglalta el új állomáshelyét. Vö. Szalatnai Rezső: Juhász Gyula hatszáz napja. Budapest 1962.

394. A magyar sorompó. A Szeged és Vidéke 1915. dec. 24-i számából. Először megjelent az Élet 1911. szept. 24-i számában *A határ* címmel, *Új énekek a végekről* főcímmel, de egyedül. Az alapszöveg forráshelyén *Ünnepi mécskek* ciklus című szerepel, ennek első része a *Szép csöndesen* című vers, második része pedig ez. Ugyanígy közölte a Makói Újság 1915. dec. 29-i száma is.

Változatok (az Életben):

Cím: *A határ*

1—2 *A morva hegyek oly közönyösen*

És idegenül várnak

3 *S úgy*

7 *A hold magyar hold,*

11 *Magyarország, Ó régi tájaim*

20 *várnak.*

Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágaton a 3. sort a költő a végelegesre javította.

A megjelenési adatból következtetve (az Élet hetilap volt, tehát a 24-i megjelenés egy-két héttel előbbi megírást tesz valószínűvé) ezt a verset is a szept. 8-i kirándulás alkalmával írhatta a költő.

A 13—14. sor élményét az *Orbán lelke* c. elbeszélésében is megírja a költő (Ö. 2 : 94. 1.).

395. Babona. A *Hárfa* című kötetből (22. l.). Először A Hét 1911. okt. 1-i számában jelent meg, majd az *Új versek* című kötetben (16. l.). Kéziratának hasonmását közölte Gara Arnold az 1926-ban 250 példányban megjelent Magyar Parnasszus című rézkarc-gyűjteményben, melyben 15 magyar költő (Ady Endre, Babits Mihály, Füst Milán, Gellért Oszkár, Heltai Jenő, Ignotus, Juhász Gyula, Kemény Simon, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Nagy Zoltán, Somlyó Zoltán, Szép Ernő, Tóth Árpád és Turcsányi Elek) egy-egy versének kézirat-hasonmása mellett Gara Arnold illusztrációja szerepel. A Kilényi-gyűjteményben megvan Gara Arnold Juhász Gyulához írott keltezetlen levele, melyben a művész közli a költővel, hogy *Babona* című versének illusztrációjával elkészült, s kéri, hogy a mellékelt vékony papírra feketete tussal, nagy és olvasható betűkkel írja le e versének szövegét. Egyúttal célszerűen utal arra, hogy a többi költő, illetve Ady a verseket díjtalanul engedte át albuma részére.

Változatok:

Cím: *Emlék elmúlt tavaszból*

2 *kitártam,*

6 *üzennek.*

8 *Nem látszik a sorvégi írásjel*

14 *hosszú rémes*

15 *el:*

16 *álomba*

H

k

H, ÚV

k

k

k

H

Javításunk:

15 A sor végéről hiányzó írásjelet a kézirat tanúsága szeriut kettős-ponttal pótoltuk.

396. Üzenet Szegednek. A Szeged és Vidéke 1911. nov. 4-i számából. Ez első közlése. Amikor a költő hosszú hónapokig a budapesti Moravcsik-klinikán keresett gyógyulást melankóliájára, újra közölte a Szeged és Vidéke 1917. júl. 6-i száma.

Javításunk:

11 A sor végére vesszőt tettünk.

397. Idegen lugas árnyán. Az Új Idők 1911. nov. 5-i számából.

398. Mégis oly szép . . . A *Késő Szüret* című kötetből (51. l.). Először A Hét 1911. nov. 12-i számában jelent meg. Ebben az 1. és az 5. sor *Mégis* szava után, a 6. sor *mint* szava előtt vessző van. A 13. sorban hibásan *Engedd* áll. Az Eörsi Júlia versgyűjteményében levő kivágaton ezt a költő maga javította ki.

Az alapszöveg utánközlése megjelent Az Érdekes Újság 1919. ápr. 17-i számában.

399. Amor. A Hét 1911. nov. 12-i számából.

A 4. sor utolsó szava eredetileg *beleszöve* volt, de ezt a szótagszám és a ritmika követelményei szerint *beszöve* alakra javítottuk.

Eörsi Júlia e versnek 5–13. sorait idézi, s azt mondja, hogy a költőnek 1914. nov. 8-i leveléhez volt csatolva e vers kézírata. A 7. sor *Anna* szava helyén *drága* áll. (Tiéd a sárga, 29. l.). Ha ez így történt is, nem kétséges, hogy ismét egy korábbi Anna-vers aktualizálásáról lehetett szó.

400. Térzene. A Szeged és Vidéke 1916. jún. 6-i számából. Először az Élet 1911. nov. 19-i számában jelent meg *Új énekek a végekről* főcímmel, *A bakter* című verssel együtt. Alapszövegünket követi a Makói Újság 1916. jún. 7-i számának közlése.

Változatok (az Életben):

Cím: *Esti zene*

4 *tünt nap zengene.*

10 *élsz*

12 *hiányzik!*

401. A bakter. Az Élet 1911. nov. 19-i számából. Egyetlen közlése ez, *Új énekek a végekről* főcímmel, az *Esti zene* című verssel együtt. Paku (2: 80. l.) az 5. sor kezdő szavát hibásan (*Felébred*) közli.

Javításunk:

A 11. sor végére és a 12. sor *élet* szava után vesszőt tettünk.

402. Feledés. Az *Új versek* című kötetből (32. l.). Először A Hét 1911. dec. 3-i számában jelent meg.

403. Végtelenség. Az Élet 1911. dec. 10-i számából. *Kötetben először.* A 14. sor végi pontot értelem szerint vesszőre javítottuk.

404. A Végeken, északon. A Magyarország 1922. dec. 31-i számából. *Kötetben először.* Először A Hét 1911. dec. 31-i számában jelent meg *Ósbánat* címmel.

Alapszövegünk forráshelyén *A Végeken, északon* című ciklus I. részeként jelent meg; II. része az ennél jóval korábbi *Őszi altató* című vers.

Változatok (A Hétben):

Cím: *Ősbánat*

11 hiányzik!

12 sorában én

Eőrsi Júlia verseskönyvében a költő a másolási hibákat kijavította, s az utolsó sor végére fölkiáltójelet tett. Ezt mi is átvettük. A címet is saját kezűleg írta a vers fölé. (Vö. Eőrsi: *Tiéd a sírig*. 65. l.)

50

TEVAN
KÖNYVTÁR

JUHÁSZ GYULA

ÚJ VERSEK

1908—1914

Ára 40 fillér

Főbizományos Budapest részére Galántai Gyula Budapest.

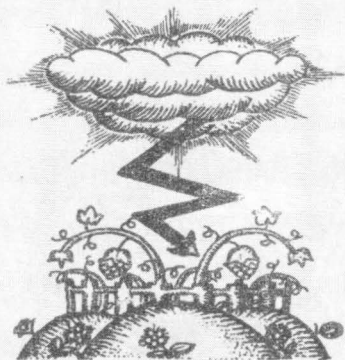
1. Az *Új versek* (1914) kötet címlapja



JUHÁSZ GYULA

KÉ S Ö
SZÜRET

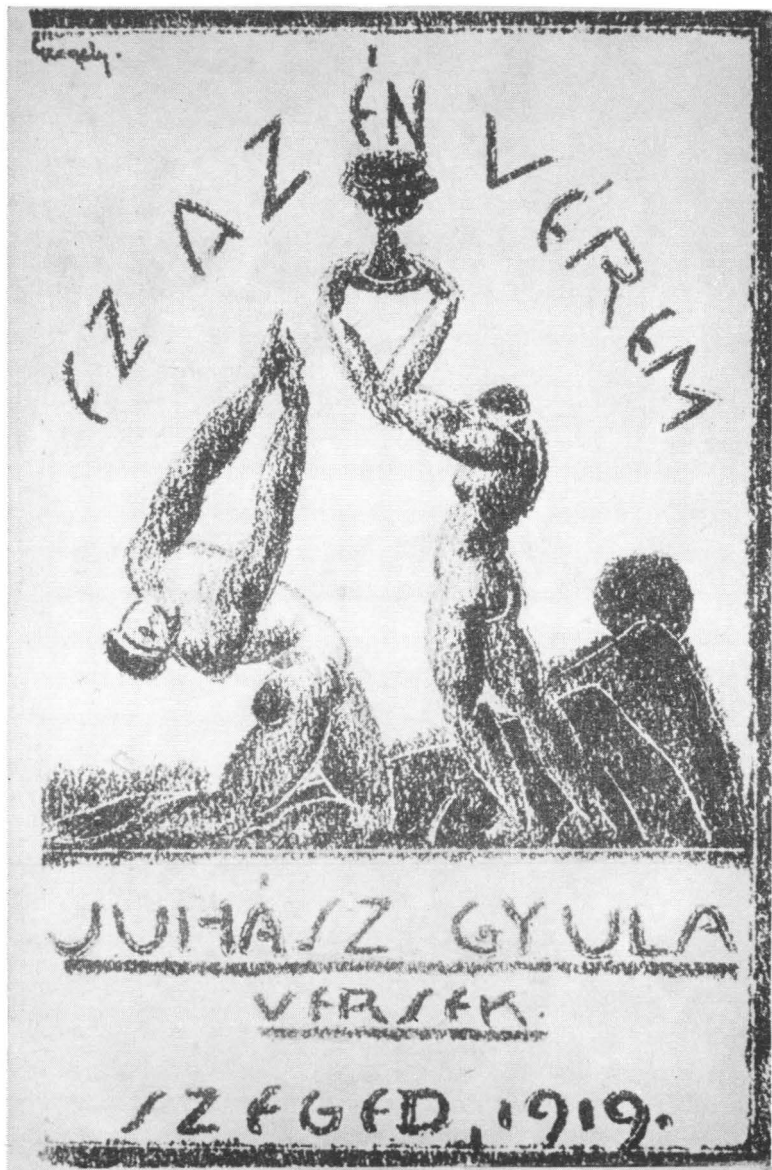
VERSEK



ATÁLTOS KIADÁSA

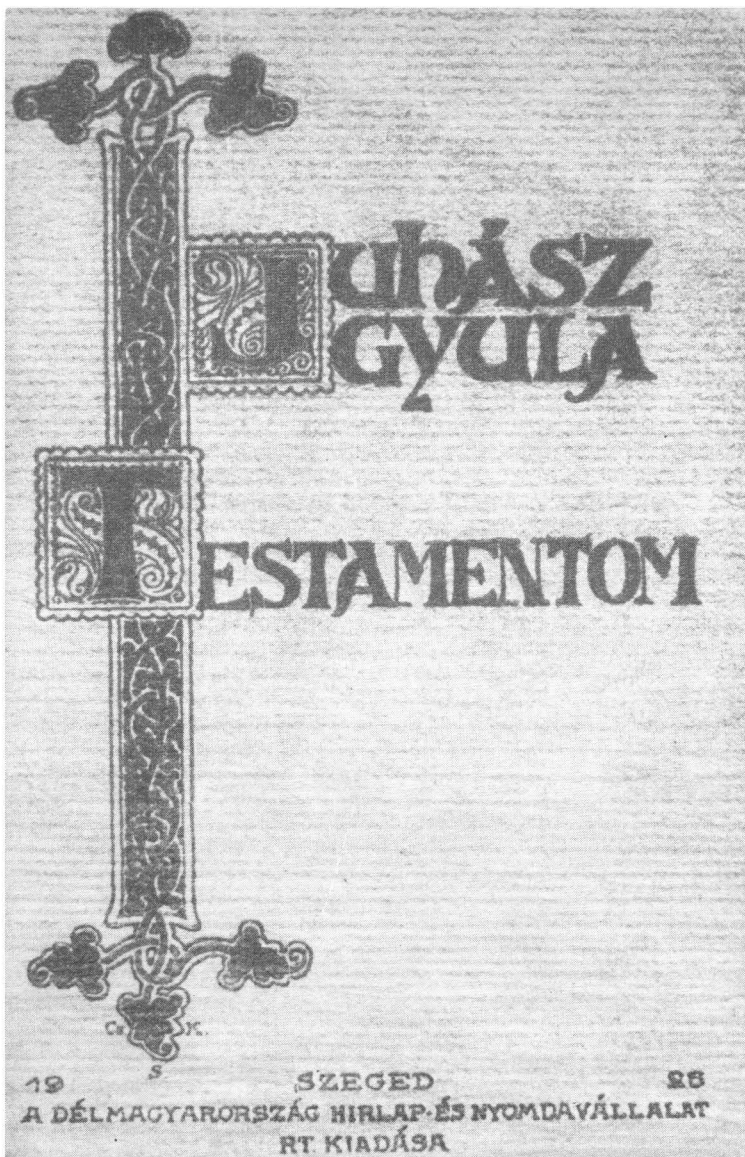


2. A *Késő szüret* (1918) kötet címlapja



3. Az *Ez az én vérem* (1919) kötet címlapja





4. A *Testamentom* (1925) kötet címlapja

Felige
Arslonga, vita brevis.

Resignáció:

- Höltemény -

Miért reméljek? Hogy, családias
É, szenvedések tengerén
Herestül töve, sír homályán,
A rögben megnyugodjak én?

Hogy ösretörve megalírva
A sír borítson engemet,
Irák ílet gyáros kínja végén
Síromban leljek - kerdetet!

Mert kerdetet ám a sír homályán
A nyugalomnak kerdetete

Ott alszik, nyugorik minden ember
S elűg ar időh tengeré.

De a sír mélyé váttozatlan
Idő, enyénet nincsen ott,
Tulélet ar időh folyását
Örökre, mindenik halott!

- Sa sírunk férge ösvenigja
A végymintak példalenni

Mely boldogság is ott pikenni

- Nem kell remélni - sohseeni!

Lukács Gyula
Főgymn. Varsanyi Samko.

Buda. 1898 márt. 10. havában



Írás lette amlakom?

~~Az interieur~~

~~Szögedi~~

Szögedi

Az a cs. belső szögded interieur,

Szögedi Szögded

Santa
Piaza
Deliaughem.

Az interieur. Szögded interieur.

Pirosok
Bonadora
Bonadora
Bonadora

Pirosok dörög,
Biborok ~~szőlő~~ fűrés szőlőnna
Sínis, ~~nagy~~ nagy melag,

Pár rög csupán a szoba chossra,
Mégfornek a jó emberek,
Óreg kandis a garda villán,
Katala lány, ki kötött valami jár,
Az ág fölött a hári áldás
Sarany námbán a király,
Ész aratala obor ~~pirosok~~

Bonadora

Juhász Gyula

Szögedi Szögded a pokar,
Ninn ~~szél~~ szél ~~szögded~~ szögded szögded
Benn nyit, renyhe felhőnyaly.

Folyog ~~szögded~~ szögded szögded szögded
Kakukkos orakint ketjeq,
Be jó a csönd, az obor itt benn,
Be jók e józan emberek. ^{Val' nővel,}
Tragédia itt nem beremnek ^{miskák}
~~Szögded nem szögded~~ ^{és}

titkárabb
és szögded

~~Szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~
Szögded ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~
Ha itt maradtam volna szögded,
Fűrés ~~szögded~~ szögded, ~~szögded~~ ~~szögded~~
Szögded ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~
Szögded ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~ ~~szögded~~
- Az óra szögded: kikuk, kakuk!

Szögded
Szögded

7. A Szögded interieur (1908) c. vers kézirata



Vigasztalásul

Vigasztalásul könyvet olvasok.

Mit mondasz nékem, ~~szép~~ Zaratusztra?
A nő felszínes, szines és himes

Ha nőhöz indulsz, ne feledd az ostort.

- De haja szőke, de a bőre csinos,

~~egy hajonál mindenkihez jobban.~~
De tegnap este láttam a bokáját!

Mit mondasz nékem, jó névvel
átok evangélium?

Az annyit megmondta, az annyit áspis,

az annyit a neköl és kij edénye.

- De ^{te} azt mondd, Jézus, szeretted
És De tán te is szeretted Magdalénát?

Mit mondasz nékem minden bölcsen

~~önies bölcsen~~

Mit mondasz nékem hit, tudás, ~~igazság~~^{szó}

Elolvastam a ~~szó~~ frankfurti

Elolvastam a bícsi nagy bölcsőt,

~~Elolvastam a~~

Olvastam Sító ckeria remetéjét.

És ~~elolvastam a~~ élet
olvastam a Könyvedet is, élet

És ~~I~~ megérkölttem ~~az~~ Anna nőj kezét,

I szeretném megérkölni Anna

Manóia, Sító Endriéné,
egy másot ~~Anna~~ gonosza: Juhász S. G.

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

1. Az *Új versek* (1914) kötet címlapja
2. A *Késő szüret* (1918) kötet címlapja
3. Az *Ez az én vérem* (1919) kötet címlapja
4. A *Testamentom* (1925) kötet címlapja
5. A *Reznáció* (1898) c. vers kézírata
6. A *Turris eburnea* (1908) c. vers kézírata
7. A *Szögedi interieur* (1908) c. vers kézírata
8. A *Vigasztalásul* (1909) c. vers kézírata

TARTALOMJEGYZÉK

Az első lapszám a vers, a második a vonatkozó jegyzet lapszáma

1898

1. Reznáció	7	358
2. Vigasztalás	8	359
3. Elegia	8	359
4. A „nazarénus”	9	359
5. Népdalok	10	361
6. A bolygó hollandi	11	361
7. A hit	11	361
8. Magyar epigrammok	12	361
9. Modern „Divina Commedia”	13	362
10. Epigramm	16	362

1899

11. Merengés	19	363
12. Mulandóság	19	364
13. Ovidius	20	364

1900

14. Rózsák között	23	365
15. Gyöngyök	23	365
16. Hervadás	23	366
17. Régi nóták	24	366
18. Hulloogál a fá levele	24	366
19. Harangok	25	366
20. Don Quixotte	25	366
21. Rákóczi hársfái	26	367
22. Erzsébet napja	27	367

23. Strófák a romantikáról	27	367
24. Valósulatlan álom	28	368
25. Vörösmarty	28	368
26. Őszi rózsza	29	368

1902

27. Millióknak búját...	33	369
28. A tetemnézőben	33	369
29. Karácsony felé	34	369
30. Puszták	34	369

1903

31. Prometheus	39	369
32. Éjszaka	40	369
33. Sursum corda!	40	369
34. Édes anyám	41	370
35. Strófák	41	370
36. Rostand	42	370
37. Ima	43	371
38. Magyar népem...	43	371
39. Kihallgatás	44	371
40. Enyém az alkony	45	371
41. Meghalni...	45	371
42. Dér	46	371
43. Credo	46	372
44. Áldás a fenyőkre	47	372

1904

45. Költők	51	372
46. Első szerelem	51	373
47. Epistola I.	51	373
48. Szüzek	52	373
49. Kovácsnóta!	53	374

1905

50. Adagio	57	374
51. Első szerelem	57	375

52. A legszebbnek	58	375
53. Tündér Ilonának	59	375
54. Nietzsche	60	376
55. Ofélia	60	376
56. Gotterhalte	61	377
57. Elégiák	61	377
58. Budapesti ősz	62	377
59. Vita nuova	63	378
60. Efemeridák	64	378
61. Milói Venus	64	378
62. Dal a rózsákról	64	378
63. Egy fiatal öngyilkosnak	65	378
64. Kérdések	66	379
65. Augusztus	66	380
66. Művészet	67	380
67. Herakles	67	380
68. Shakspere	68	380
69. Ábrányi Emilnek	68	380
70. Nevenapján	69	382
71. Egy régi nőnek	70	382
72. Haláltánc	71	385
73. De profundis	71	382
74. Hajnal	72	383
75. Cézár halála	72	383
76. Az örök visszatérés	74	383
77. Édes anyám	75	383
78. Az élet hegyén	76	383
79. Kiss Józsefnek	77	383
80. Alkonyati órák	77	384
81. A hegyi beszéd	78	384
82. Nagyvárosok magánya	78	384
83. Pilátus	79	385
84. Ave	80	385
85. Klytemnesztra	80	385
86. Phaethon	81	385
87. Óda Dionysoshoz	81	386
88. Epitáfium	82	386
89. Fidiász a népnek. . .	82	386
90. Himnusz az emberhez	83	386
91. Megy a hajó	84	387

92. (Minek szaladtok el. . .)	89	388
93. Lángolni jöttem. . .	89	389
94. Ősöm	90	389
95. Szokratesz	91	389
96. Magányos úton. . .	92	390
97. Géza király	92	390
98. Mátyás király	93	390
99. Gellért püspök	93	391
100. A költő szól	94	391
101. Kérdés	94	392
102. Maris	95	392
103. Csönd	96	392
104. Dal	96	393
105. Tristia	97	394
106. Ovidius	98	394
107. Új Szonettek	98	395
108. Simon Péter	100	395
109. Anakreoni dal	101	395
110. Haza. . .	102	395
111. Borulásos órán	103	395
112. Álmok vége. . .	104	396
113. Egy régi novicius	104	396
114. Nietzsche Naumburgban	105	397
115. Az áloévirág	105	397
116. Shakespeare estéje	106	398
117. Csönd	106	399
118. Verseim elébe	107	399
119. Új melódiák	108	399
120. Ők	109	399
121. Építőmester éneke	109	399
122. Fehér Anna	110	399
123. Madách	111	400
124. Emlék	112	400
125. Dalok vége	113	401
126. Katonák	113	401
127. Beatus ille. . .	114	401
128. Pusztaszer felé	115	401
129. Tibiscus partján	116	401

130. Sámson dala	116	402
131. Találkozás	117	402
132. Távolok zenéje	118	402
133. A kis Tisza hidján	119	402
134. Magyar elégia	120	403
135. Budapest	121	403
136. Öngyilkosok	121	404
137. Átutazóban	122	404
138. Idegen erdőben	122	405
139. Táncdal	123	405
140. Majtény	124	405
141. Jön a vonat. . .	124	405
142. Idegen ágyon	125	405
143. Az ő szerelmük	125	406
144. Nostalgia. . .	126	406

1907

145. Florica	131	406
146. Hamlet	131	407
147. Pogány örömök	132	407
148. Salome	133	407
149. Kalazanti szt. József emlékezete	133	408
150. A nagy temető	134	408
151. Anyóka	135	409
152. Költők	135	409
153. Vita somnium breve	136	409
154. Tavaszvárás	136	409
155. Alleluja!	137	409
156. Meunier	137	410
157. Egy ing a szárítón	138	410
158. Dal	138	410
159. A vonat ablakára	139	411
160. A hulló csillagokhoz	139	412
161. Ódon ballada	140	412
162. A csavargó dala	141	415
163. Földanyánk	141	415
164. Muzsika	142	416
165. Humus	143	417
166. Flagellánsok éneke	143	417

167. Szép csöndesen	144	418
168. Pán sípján	145	418
169. Verecke táján	145	418
170. Primitiva	146	418
171. Fátum	147	419
172. Meghalni szépen ...	147	419
173. Pogány leány... .	148	419
174. Fekete misék	149	420
175. A verseim után	149	420
176. Kossuth-nóta	150	420
177. A varázsfuvolás	150	421
178. A váradi püspök lánya	151	421
179. Én is meghaltam	153	422
180. Örvény	153	422
181. Képzelt utazások	154	422
182. Új Faeton	155	423
183. A Hymnus	155	423
184. A halotti beszéd	156	425
185. Anch' io	156	425
186. Gályarabok	157	425
187. A földgolyó dala	158	426
188. Aranykor	159	427

1908

189. A csataló	163	428
190. G-dur	164	428
191. A Föltámadott	164	429
192. Turris eburnea	165	429
193. Regény	165	431
194. Petőfikép	166	431
195. A tékozló fiu	167	431
196. Az utolsó vacsora	168	432
197. Órák zenéje	168	433
198. Válasz Ady Endrének	169	433
199. Testamentom	169	434
200. Pán	170	434
201. Féluton	171	434
202. Nászdal	171	435
203. Szögédi interieur	172	435

204. Öregek altatója	172	438
205. Pilátus	173	439
206. Ősz	174	439
207. A Tábor hegyén	174	440
208. Botond apánk Bizancban	175	441
209. Himnusz egy csonka Vénuszhoz	176	441
210. Glória	177	442
211. Lázár föltámadása	177	442
212. Ó szent gyerekség. . .	178	443
213. TávoloK üzennek. . .	179	443
214. Az Iza partján	179	443
215. Maillard kisasszony	180	445
216. Szomorú Friss István.....	181	446
217. Paulus	182	447
218. Epilógus	183	448
219. Mercurio dala	184	449
220. Éjszakák	184	449
221. Szabad hajók	185	450
222. Dionysos borából	186	450
223. Tristia	186	451
224. Uj délibáb	187	451
225. Filológia	188	451
226. Hauser Gáspár	188	453
227. Elssler Fanny cipellője	189	453
228. A nótás kapitánynak	190	454
229. A 13-as ágy	190	455
230. A mi Balladánk	191	455
231. A császár Lipcse előtt	192	455
232. Régi szerelmes. vers	192	455
233. Atalanta bucsuja	193	456
234. Őszi verőfényben. . .	193	457
235. Mindig. . .	194	457
236. Noa Noa	194	458
237. Haláltánc ének	195	458
238. Petőfi	195	458
239. Athéne Partenosz	196	459
240. Maja	197	459
241. Valami nagy. . .	197	459
242. Kurucosan	198	459
243. Valakinek	198	460

244. Öreg hotel. . .	203	460
245. Halotti beszéd	204	460
246. Tonuzóba sírja felett	204	461
247. Tömörkény Istvánnak	205	462
248. Watteau	206	462
249. Színházi szonett	206	463
250. Szimfónia domesztika	207	463
251. Visszatérés	207	463
252. Áldott végzetem	208	463
253. Bujdosó Balassi	209	464
254. Solveiget hallgatom	210	465
255. A nagy üvegház. . .	210	465
256. Hősök	211	465
257. Március idusára	212	466
258. Születésnapom	212	466
259. Könyvtár	213	466
260. Görög elégia	213	466
261. Gemmák és hermák	214	467
262. Könyvek és könnyek	214	467
263. Egy Duse fej alá. . .	215	468
264. Még egy bátor kiáltás!	215	468
265. Ady Endrének	217	468
266. Egy régi hajnal	217	468
267. Vigasztalásul	218	469
268. Giorgione	219	470
269. Beato Angelico. . .	220	471
270. Örök Beatricénk	220	471
271. A régi udvaron. . .	221	471
272. Nyáréji éberség	221	471
273. Imitatio Christi. . .	222	471
274. Szentségtörés	223	472
275. Haldokló gallus	223	473
276. Robinson szigetén. . .	224	473
277. Annára gondolok	224	473
278. Anna	225	473
279. Irma	226	473
280. Az utolsó vacsorán	226	474
281. A csönd felé	227	475

282. Szimpózium	227	476
283. Öreg költőnek	228	476
284. Győzelmi elégia	229	477
285. Io Peán!	230	477
286. Október	231	477
287. Anna után	232	478
288. Episztola Dutka Ákosnak	232	478
289. Megölt szerelem sírkövére	233	479
290. Anna minden	234	479
291. A pannóniai légió dala	234	479
292. Vándordal	236	481
293. Jönnek-e még?	237	482
294. A régi hónapos szoba	237	482
295. Szemek	238	482
296. Az égi istenek	238	483
297. Múzsám, kiben hiszek...	239	483
298. Alvás előtt	239	483
299. Megállani...	240	483

1910

300. A kávéházi bánat	243	483
301. Gioconda	243	483
302. Szürkület	245	486
303. A táltos, egy faló	246	486
304. Régi opálos alkonyat	247	486
305. Virginitas	248	486
306. A bús Máramaros	249	487
307. Anonymus	249	487
308. Ovid levele Juliához	250	487
309. Egy csók egy állomáson	250	488
310. Betegszoba	251	488
311. A nagy maszk...	252	488
312. Buddha	252	488
313. Ezek enyémekek...	253	489
314. A többi néma csend	254	490
315. Az élet bája...	255	490
316. Sasfiók	255	491
317. Misztikus órák	256	492
318. Annára gondolok	256	493

319. Magamhoz	257	493
320. Az élet szonettje	258	494
321. Színház	258	494
322. Fehér éjszakák	259	494
323. Áldott e bánat. . .	259	495
324. Piros remény	260	495
325. A hallgatás tornyában	260	495
326. Pillangó kisasszony	261	495
327. Formát keresni. . .	262	496
328. Versek, rim és remény nélkül	263	496
329. Májusi áhitat	264	496
330. A színész halála	265	497
331. Csöndes panaszok	265	497
332. Lady Godiva	266	497
333. Boccaccio énekel	266	498
334. Csöndes csillagok alatt	267	498
335. Nyár	268	498
336. Szép volt	268	499
337. Megyünk a völgybe. . .	269	500
338. Egy antik márvány torzójára	269	500
339. Színházi szonett	270	500
340. Óregek az éjben	270	501
341. És lassan mindent. . .	271	501
342. Most szépül meg. . .	272	501
343. A nagy élethárfás. . .	272	502
344. Tiszai csönd	273	502
345. A korán elmenők	274	502
346. Vigilia	274	502
347. A szerzetes hóráiból	275	503
348. A híd	276	503
349. Anya	276	503
350. Fehér asztal. . .	277	504
351. Őszi altató	277	504
352. Tanár ur volnék. . .	278	504
353. Áldott az este	279	504
354. Egy régi nyárból	279	505
355. Ó asszonyok. . .	280	506
356. Orgonaszó	280	506
357. Mégis. . .	281	506
358. Gyászköntös	282	506

359. A torzóm	282	507
360. Karácsonyi óda	283	507

1911

361. Nyárai	287	508
362. Örök visszhang	287	508
363. Úgy szeretem. . .	288	509
364. Mert későn jöttem. . .	289	509
365. Alvó erdő. . .	289	509
366. Ovid tavaszda	290	509
367. Ha lehullanak a levelek	291	509
368. Elégia	292	511
369. Dicsőség	293	511
370. Ma jött az első. . .	294	511
371. Kései ragyogás	294	511
372. Önarckép	295	511
373. Lassan búcsúzom. . .	295	512
374. Hitvallás	296	512
375. Liszt Ferenc emlékezete	296	512
376. Isten kardja. . .	298	514
377. Az életemet. . .	298	514
378. Tavaszi táj	299	514
379. Múzsza	299	514
380. A távozó	300	514
381. A munkásnak	301	514
382. A búcsúzás szonettje	301	515
383. Nincs halál. . .	302	515
384. Nyári magányban	302	516
385. Nincs búcsúzás	303	516
386. Stanza a Tiszánál	304	516
387. Köszönet a nőknek	304	516
388. Kilenc óra	305	516
389. Beszéd régi valómmal	305	516
390. Egy öreg költő írja ezt:	306	516
391. Új verseim elébe	307	516
392. A régi Anna	307	517
393. A rohateci Máriánál	307	517
394. A magyar sorompó	308	518
395. Babona	309	518

396. Üzenet Szegednek	310	519
397. Idegen lugas árnyán	310	519
398. Mégis oly szép...	311	519
399. Amor	311	519
400. Tézene	312	519
401. A bakter	312	519
402. Feledés	313	519
403. Végtelenség	313	519
404. A Végeken, északon	314	519
Jegyzetek	315	
E kiadásról	317	
Rövidítések	325	
Kiadástörténet	326	
Vers-statisztika	357	
A versek jegyzetei	358	
Mellékletek jegyzéke	521	



A kiadásért felelős
az Akadémiai Kiadó igazgatója

A szerkesztésért felelős
BALÁZSOVITS ERZSÉBET

Műszaki szerkesztő
Dr. BRÓDY LÁSZLÓNÉ

A kézirat beérkezett: 1962. IV. 13.

Példányszám: 5000

Terjedelem: 33,5 fv + 9 melléklet

63.55197 Akadémiai Nyomda
Budapest V., Gerlóczy utca 2.

Felelős vezető
BERNÁT GYÖRGY

